EMMANUELIS ALVARI

DE

GRAMMATICA INSTITUTIONE

LIBRI TRES,

OLIM

AB HORATIO TURSELLINO

In Compendium redacti, hac editione restituti; mendis innumeris sublatis.

NEAPOLI MDCCCV.

EX TYPOGRAPHIA SIMONIANA

Superiorum Permissu.

CAJETANO ANGELINIO
Societatis Jesu Procuratori Generali
JANUARIUS, ET VINCENTIUS SIMONII
S. P. D.

NEmo ferme æquus rerum æstimator, Cajetane Angelini, exstitit in hac urbe frequentissima, quin maxima voluptate exsultaverit, postquam Societatem Jesu longa jam annorum intercapedine nostris ex regionibus extorrem, quasi postliminio reducem, Regis sapientissimi providentia, ad lares suos revocatam fuisse rescivit. Id autem duplici cumprimis ex caussa accidisse præ se tulerunt universi. Primum enim, ecquis non animi lætitia gestiret, cum tot operas, atque eas quidem optimas cognosceret, uno veluti accitu ad excolendam Domini vineam accessisse? Nam etsi diligenter illa assidueque coleretur; tamen ex collato tam præstantium virorum labore uberrimos sane fructus in rem christianam redituros sibi quisque gratulabatur. Nec profecto dubium erat, quin Ecclesia Neapolitana tot tantisque aucta cultoribus in dies magis efflorescerer, eoque tandem brevi deduceretur, ut reliquis orbis christiani ecclesiis sanctimonia, & pietate præstaret. Eodem porro addebatur (quod altera erat lætitiæ caussa) Socios tuos, Angelini, juventutem, prout sanctissimi instituti ratio ferebat, literis, doctrinisque instituendam in se suscepturos. Perdifficile autem dictu est, quanti id hac præsertim tempestate æstimandum sit, in qua plerique omnes conqueruntur, ingens omnium artium optimarum fastidium animos adolescentium pervasisse. Etenim, qui paullulum ætate processere, nequeunt sine doloris sensu memoria repetere, quanta facta sit morum conversio, quantum juvenes a prisca severitate deflexerint, atque ad mollitiem, desidiamque incubuerint. Nolumus autem heic adolescentium corruptelam persequi, ne satyram scribere videamur. Illud plane confirmamus, si quantum

ipsi temporis industriæque in corporis cultu, vestitusque elegantia adhibere solent, tantum in doctrinis ediscendis collocarent; nos optime moratam juventutem doctissimamque habituros. Quamobrem omnes intellexerunt, quam opportune, Angelini, huc advenerint Socii tui, quantumque sit ex eorum adventu in rem nostram boni redundaturum. Fore quippe sperant, ut illorum studio, & contentione, mores ad severitatem revocentur, futilium rerum cupiditas evellatur ex animis, amorque inseratur bonarum literarum. Idque iis factu facillimum esse animum induxerunt; quippe quod complures ex societate viri, ingenii, doctrinæque laude præstantes, ad nos ex tota Italia vel confluxerint, vel propediem expectentur. Quorum autem nomini conscriptis editisque voluminibus immortalitas est comparata; eorum certe in excitando, & acuendo omnium animos ad literarum studia quamplurimum valere debet auctoritas. Jam vero nos, quo in communi civitatis lætitia aliquam voluntatis in Societatem nostræ significationem ederemus; Commentarios de re grammatica ab Emmanuele Alvaro concinnatos, & ab Horatio Tursellino in compendium redactos typis describendos curavimus; quibus Socii ad imbuendos Latinis literis adolescentulos uterentur. Id autem consilii cepimus, Angelini, ut tuo inscriptos nomini in lucem ex officina nostra emitteremus: neque aliter nobis faciendum esse duximus. Tu enim Roma, ubi Procuratoris Generalis apud Pontificem munere fungebaris, huc profectus es, atque cum Rege nostro egisti, uti Societas in regnis Neapolitano, & Siciliensi instaurata constabiliretur. Quam quidem rem plurimis septam difficultatibus, qua polles prudentia & dexteritate, paucos intra menses ad exitum perduxisti. Itaque, si tibi uni Societatis in hisce regnis restitutæ gloria debetur; committendum non putavimus, ne liber is tibi inscriberetur. Illud demum te, quod fecimus æqui bonique consulas, rogamus. Vale.

LECTORI
TYPOGRAPHUS.

NOVA hæc impressio Grammaticæ, communi usu probatissimæ, & fere ubique pervagatæ, ut prodiret melior, & perfectior, quam antea, adhibita est diligentia quædam præcipua, quam prope infinitam postulabat difficultas emendandi absolutissime. Quod passim fit in rebus cæteris, ut, quo longius quæque recedit ab origine, eo magis nativa integritas ejus deteratur, factum est præsertim in Grammatica hac: quæ conscripta, & edita primum castigatissime, aliis atque aliis subinde Typis recusa, Librariorum culpa contraxit maculas pene innumeras, quæ penitus insidentes elui, & abstergi non possent sine opera quadam immensa. Cum enim Auctor insignis, deque Latina lingua præclare meritus Emmanuel Alvarus nihil præcipiat sine exemplis, quæ una Latinitatis tradendæ germana ratio est, exempla, & loca exemplorum pessime depravavit inscitia, vel incuria Typographorum; ut neque sedibus, unde accita sunt, plura respondeant; neque ita fideliter transcripta, ut scripta in fronte sunt, quædam legantur; aliquod etiam tribuatur scriptori non suo. Exempla igitur conferentes non solum cum optimis exemplaribus, sed etiam cum ipsis Scriptoribus, e quibus sumpta sunt, attentius inspectis, studuimus, quantum licuit, sanare hæc, & reddere fidei suæ: plurima certe sustulimus menda Typographorum, quæ jam inoleverunt. Qualiscumque fructus est laboris nostri, Studiose Lector, percipe: aut juvandi voluntatem saltem proba.

TO-

TOTIUS DIVISIO
GRAMMATICÆ

Pro tribus Discipulorum Classibus, sive Scholis.

TRES in partes pro discipulorum scholis, sive classibus, universæ institutiones hæ distributæ sunt: ita tamen, ut Infima Classis binos tyronum ordines complectatur: quorum unus Inferior, alter superior appelletur: reliquæ vero duæ classes, tum Secunda, sive Media; tum Prima, seu Suprema, singulis tantum ordinibus constent.

ERgo primi de Institutione Grammatica libri prior pars ad inferiorem Tertiæ, seu infimæ Classis ordinem spectat: continetque primum quidem Declinationes Nominum Substantivorum, Adjectivorum, Anomalorum, & Pronominum: deinde Verborum Conjugationes: tertio deinceps Rudimenta, sive de octo partibus Orationis: quarto præcepta de Constructione quatuordecim: quinto, ac postremo de Generibus Nominum difficilioribus.

AD Superiorem vero ejusdem Scholæ ordinem pertinent postrema duo primi libri capita: hoc est de Nominum declinatione, & de Præteritis, ac Supinis. Eidem vero ordini Superiori tradatur introductio Syntaxis, sive Constructionis in secundo libro, qui est de octo partium Constructione. Quæ quidem introductio in hac Romana Methodo ex initio secundi libri desumitur, omissis appendicibus, usque ad communem verborum constructionem: & septem illa capita continet, de Concordantiis, de Constructione Verbi Activi, Passivi, Neutri, Communis, Deponentis, Impersonalis.

AD

AD SECUNDAM Classem proprie pertinent primum quidem appendices, quæ primi generis appellantur: deinde vero secundi libri duodecim capita verbis Impersonalibus in Romana Methodo proxima, appendicibus item primi generis additis; hoc est de communi omnium Constructione, de Constructione verbi Infiniti, Gerundiorum, Supinorum, Participiorum, Nominis, Pronominis, Numeri distributivi, de præpositionum constructione, adverbii, Interjectionis, Conjunctionis.

AD PRIMAM, seu Supremam denique Classem præcipue spectant, primum quidem secundi libri appendices eæ, quæ secundi generis inscribuntur: deinde vero postrema quatuor ejusdem libri capita cum appendicibus; hoc est de Figurata Constructione, de Barbarismo, de obscuræ, deque inornatæ Orationis vitiis: ad extremum Tertius Grammaticæ Liber, qui est de syllabarum dimensione, cum suis appendicibus.

Porro ADMONITIONES, quæ in primo præsertim libro sunt insertæ, ad solos Magistros pertinent: ut ex iis rationem exercendi, vel explicandi facilius hauriant.

Exceptiones vero, & SCHOLIA etiam discipulis proponuntur, & ad proxima præcepta, sive appendices referuntur. Ergo in eadem classe sunt explicanda, in qua traduntur præcepta, quæ proxime antecedunt. Scholia tamen primi libri non videntur a discipulis ediscenda, sed eorum summa verbo tantum explicanda, crebroque eorum ratio exposcenda.

APPENDICES prioris generis ad Secundam, uti diximus, sive Mediam, posterioris ad Primam, sive Supremam tantum pertinent.

EMMANUELIS ALVARI

E SOCIETATE JESU

De Institutione Grammatica

LIBER PRIMUS.

PRÆFATIO.

JURE optimo labor hic, qualiscumque est, frustra susceptus in tanta librorum multitudine videri posset, nisi singularis illa virtus, qua res parvæ crescunt, sine qua maximæ dilabuntur, nos tueretur. Etenim, cum Patribus nostris illud inprimis propositum sit, atque ob oculos perpetuo versetur, ut qui Societati JESU ejusdem Dei Opt. Max. beneficio nomen dedimus, non solum in iis, quæ propria ipsius sunt instituti, verum etiam in rebus, quæ minimi videntur esse momenti, concordissime vivamus; visum est ab aliquo nostrum Grammaticam artem scribendam esse, qua ubique terrarum, quoad ejus fieri posset, nostri uterentur. Quod onus cum mihi esset impositum, id equidem, non meis humeris (scio enim quam sim imbecillis) sed S. Obedientiæ viribus fretus, libenter suscepi. Nam ei, qui sponte sua sui juris esse desiit, proprioque judicio, atque voluntati propter Deum nuntium remisit, non tam inscitiæ nota, quam nec obedientis animi crimen pertimescendum est. Suscepto itaque onere, operam dedi, ne officio meo deessem: fontes ipsos adii, M. Varronis, Romanorum omnium eruditissimi, libros de Etymologia, atque Analogia; duodecim Fabii Quintiliani de institutione Oratoria, qui mihi magnum adjumentum attulerunt: Aulii Gellii noctium Atticarum undeviginti: Probi, Diomedis, Pho-

Phocæ, Donati, Priſciani inſtitutiones Grammaticas, ut potui, perlegi, quorum poſtremus ante mille annos, Juſtiniani Principis ætate, Athenis floruit. Is, præter cæteros, decem & octo libros ſcripſit, in quibus paſſim hominum doctiſſimorum teſtimoniis utitur, quorum hodie aut nulla, aut perexigua extant veſtigia. Eſt ille quidem ſermone inornato, & incompto, ſed multa, ac varia eruditione; labitur interdum, ut homo, præſertim ubi Latina præcepta, ut Græcus, ad Græcorum normam exigit, ſed graviſſimorum Auctorum, quos tertio quoque verbo citat, præclara, atque luculenta doctrina, ejus errata obteguntur penitus, & obſcurantur. De rebus vel minimis, tenuiſſimiſque, hoc eſt primis elementis, qua fuit diligentia, teſtes locupletiſſimos, M. Varronem, C. Cæſarem, Plinium, atque alios quam plurimos producit. Nemo mihi quidem rem Grammaticam copioſius, nemo accuratius aut tractaſſe, aut plures veterum Grammaticorum commentarios videtur pervolutaſſe. Quod ad recentiores attinet, eos potiſſimum evolvimus, qui nobis uſui eſſent futuri. Jactis ad hunc modum fundamentis, ex utriuſque Grammaticis inſtitutionibus præcepta delegimus, quæ Terentii, Ciceronis, Cæſaris, Livii, Virgilii, Horatii, atque aliorum veterum teſtimoniis pro noſtra tenui infirmaque parte confirmavimus. De his, ſi qui forte in hunc librum incidiſſent, breviter putavimus admonendos. Reliquum eſt, (quoniam librorum infinitus eſt numerus, ſcribendorum nullus eſt finis) ut convenienter divinis præceptis, congruenterque vivamus; ita enim fiet, ut in Libro vitæ conſcripti Dei Opt. Max. conſpectu, cui hoc opuſculum dicamus, perpetuo fruamur.

ADMONITIO AUCTORIS.

De pronuntiandi ratione ad usum Italorum translata.

CUM præclarum illud Horatii dictum, *Quo semel est imbuta recens, servabit odorem Testa diu*, verissimum esse re ipsa quotidie experiamur; dabit in primis operam Præceptor, ut discipuli etiamnum tyrones, & Latinæ linguæ rudes, jam inde a principio optimæ pronunciationi assuescant. Quod ut facilius assequantur, studiose, diligenterque observabit, quibus præcipue vitiis laboret ea regio, in qua sibi commissam juventutem instituet. Nam singulis fere nationibus domestica quædam, ac nativa insunt vitia, quibus Latini sermonis splendor obscuratur, ac pene obruitur. Itali, vel Romani pueri, si Magistrum diligentem, ac bene pronunciandi studiosum nacti fuerint, non male quidem pronunciant; sin vero in eum inciderint, qui officio suo desit, ac de auditorum progressu parum sit sollicitus, barbare litteras multis locis sonant. M quidam, insequente N, perinde efferunt, ut N, onnis, sonnus, contenno, danno, condenno, pro omnis, somnus, contemno, damno, condemno. Idem usuvenit insequente P, nisi quod P ipsum extinguunt, aut invertunt: nam pro emptus, emptio, redemptus, redemptio, demptus, comptus, promptus, efferunt entus, entio, redentus, redentio, dentus, contus, prontus; & pro deceptus, ereptus, absorptus, sculptus, pronunciant decettus, erettus, assortus, scultus: & alia eodem modo. D autem, antecedente N, sæpe vertunt in N, siquidem pro contendo, condo, conditor, mundus, mundo, pondus,

dus, dicunt contenno, conno, connitor, munnus, munno, ponnus. Nonnunquam D cum T commutant: aput, set, pro apud, sed: rursus capud, pro caput. Interdum post T, vocalem E adjungunt: este, abeste, pro est, abest, dicentes. C ultimæ eandem vocalem addunt, eamque sono accedente ad litteram Q pronuntiant; hice, hæce, hoce, effutientes: quos ne primam quidem nominum formam patietur Præceptor ediscere, nisi prius hanc barbariem penitus exuerint: nam, cum pronomen hoc crebro sit usurpandum, opus est, ut id ante optime pronuntient, quam memoriæ infigant. In mediis vocalibus C ante T vix attingunt. Nam pro sanctus, cunctus, planctus, dicunt santus, cuntus, plantus, aut tamquam alterum T pronunciant, pattum, dilettum, dittum, dottum, duttum; pro pactum, dilectum, dictum, doctum, ductum; & alia eodem modo: vittor, attor, dittator, dittare; pro victor, actor, dictator, dictare. Eadem injuria afficiunt P ante T, & S, cum effertur, attus, inettus, scrittus, rattus, cassi, ressi, scrissi, nussi, pro aptus, ineptus, scriptus, raptus, carpsi, repsi, scripsi, nupsi. Siquidem in his, & eorum similibus verbis P vix auditur. Iidem alterum I, & S nonnunquam supprimunt: obicio, reicio, subicio, inicio; pro objicio, rejicio, subjicio, injicio: Disero, disipo, disidium: pro differo, dissipo, dissidium, & nonnulla id genus perperam sonantes. Jam vero X quocumque loco fuerit, vitiose pronuntiant: nam pro X, reponunt S tum simplex, tum geminatam pro Xerses, Serses; pro felix, felis; pro dixit, faxit, duxit; dissit, fassit, dussit; pro exaudi, auxilium; esaudi, ausilium; pro resurrexit, dilexit, depinxit; resurressit, dilessit, depinsit; sæpe etiam pro eadem littera pronuntiant Z, cum uzor efferunt, pro uxor, & alia eodem pacto. In his, ac cæteris vitiis extirpandis nervos

omnes vigilans, & industrius Præceptor contendet: varia remedia excogitabit, quibus os, linguamque rudem informet: attentissimo, ac libentissimo animo suos tyrones legentes audiet: curabit, ut Hic, Hæc, Hoc, ita pronuntient, ut vocalem, quam de suo addunt, procul abjiciant: M, D, T, C, P, omnibus locis recte sonent. X in pristinum statum restituet; ac frequentissime inculcabit, compendium esse duarum litterarum C, & S; neque aliter DIXI pronuntiandum esse, quam si per C, & S scriberetur, DICSI. Rubiginem in elementariis ludis contractam diligentissime deterget; in his enim multa, variaque pronuntiationis monstra nascuntur. In iisdem syllabariis scholis pleraque omnia, quæ supra diximus, orta sunt vitia: nam, cum verba articulatim, syllabatimque, potius mandunt, quam sonant, litterasque aliis addunt, aliis detrahunt, aliis alias permutant, sonos fingunt novos, & inauditos. Quare congerenda est magna verborum sylva, quorum pronuntiatio difficilior sit: quibuscum tamdiu novi palestritæ luctabuntur, donec devicta, & prostrata foedissima barbaries e palæstra, gymnasioque extrudatur, & in perpetuum relegetur. Hoc idem Fabius l. 1. c. 1. vehementer Præceptoribus commendat his verbis: *Non alienum fuerit exigere ab iis ætatibus, quo sit absolutum os, & expressior sermo, ut nomina quædam, versusque affectatæ difficultatis ex plurimis asperrime coeuntibus inter se syllabis catenatos, & veluti confragosos quam citatissime volvant.* Καλεποὶ *Græce vocantur. Res modica dictu, qua tamen omissa, multa linguæ vitia: nisi primis eximuntur annis, inemendabili in posterum pravitate durant.* Latinum alphabetum vel syllabatim dictare non erubescet: alioquin, id quod sæpe usuvenit, post multos annos analphabeti reperientur, Emme, Enne, Erre, & alia his deteriora literarum nomi-

mini perridicule usurpantes. Quod si professor id existimabit humilius esse, quam ut suum gymnasium deceat, potiusque ad elementarios, abecedariosque magistros spectare; meminerit & se, & eam, quam profitetur, artem, ab elementis, litterisque nomen traxisse. Nos certe, quoniam in ea versamur, ipsas non nudis formis, sed plenis nominibus libentissime subjiciemus, A, Be, Ce, De, E, eF, Ge, aH, I, Kappa, eL, eM, eN, O, Pe, Qu, eR, eS, Te, U, X, Ypsilon, Zeta. Multa denique, ne longior sim, tyrunculis discenda, multa dediscenda sunt, pro variis nationum linguis, & vitiis, quæ Præceptor pro sua prudentia, & eruditione etiam atque etiam considerabit.

DE NOMINUM DECLINATIONE

ADMONITIO.

GRæci articulis nominum genera, casusque distinguunt, quibus quia Latini carent, nos veterum Grammaticorum, Varronis, Nigidii, Fabii, Probi, Gellii, Donati, Diomedis exemplo, pronomine Hic, Hæc, Hoc, *recti tantum genus notavimus, satis esse rati, casus reliquos varia ipsa inflexionis ratione internosci. A muliebri autem vocabulo declinandi initium faciamus, quo pueri vel primo ipso die adjectiva ejusdem formæ, atque exitus sine ullo labore cum substantivo copulent: ut* Musa jucunda, Ferula acerba. *Nam, si figura discrepent, paucis post diebus declinanda sunt, ut* Musa dulcis, Ferula minax.

LI-

LIBRI PRIMI
PARS PRIOR

Infimæ Classis Grammaticæ Inferiori Ordini accomodata.

NOMINUM SUBSTANTIVORUM DECLINATIO.

CAPUT I.

Prima Nominum Declinatio.

MUSA, *Nomen declinationis primæ, generis fœminini, numeri singularis, sic declinabitur.*

Nominativo hæc	Musa,	*la Musa.*
Genitivo	Musæ,	*della Musa.*
Dativo	Musæ,	*alla Musa.*
Accusativo	Musam,	*la Musa.*
Vocativo o	Musa,	*o Musa.*
Ablativo a	Musa,	*dalla Musa.*
Pluraliter Nomin.	Musæ,	*le Muse.*
Genitivo	Musarum,	*delle Muse.*
Dativo	Musis,	*alle Muse.*
Accusativo	Musas,	*le Muse.*
Vocativo o	Musæ,	*o Muse.*
Ablativo a	Musis,	*dalle Muse.*

Hæc Musa jucunda, *la Musa gioconda.*
Hæc Ferula acerba, *la Sferza acerba.*

Paucis post diebus.

Hæc Musa dulcis, *la Musa dolce.*
Hæc Ferula minax, *la Sferza minaccevole.*
Hic Nauta vigilans, *il Marinajo vigilante.*
Hic Poeta optimus. *il Poeta buonissimo.*

ADMONITIO.

Assuescant pueri in ipso primo aditu, vestibuloque Grammaticæ, adjectiva nomina cum substantivis copulare. Adjectiva ne multa sint, ne insulsa, ne temere congesta; sint delecta, a bo-

nis

nis auctoribus petita, *ut* Puer verecundus, & ingeniosus. *Porro præceptor pueris, ne otio diffluant, nominandi casum substantivi cum adjectivo dictabit in schola, quod ii domi per omnes casus declinent, atque describant; ubi redierint, rationem reposcet, atque errata studiose corriget.*

SECUNDA DECLINATIO.

DOMINUS, *Nomen declinationis secundæ, generis masculini, numeri singularis, sic declinabitur.*

Nominativo	hic	Dominus,	*il Signore.*
Genitivo		Domini,	*del Signore.*
Dativo		Domino,	*al Signore.*
Accusativo		Dominum,	*il Signore.*
Vocativo	o	Domine,	*o Signore.*
Ablativo	a	Domino,	*dal Signore.*
Plur. Nominativo		Domini,	*i Signori.*
Genitivo		Dominorum,	*de' Signori.*
Dativo		Dominis,	*a' Signori.*
Accusativo		Dominos,	*i Signori.*
Vocativo	o	Domini,	*o Signori.*
Ablativo	a	Dominis,	*da' Signori.*

Hic Dominus justus, *il Signore giusto.*
Hic Puer ingeniosus, *il Fanciullo ingegnoso.*

Post aliquot dies.

Hic Puer sagax, *il Fanciullo accorto.*
Hic Vir prudens, *l' Uomo prudente.*
Hic Animus generosior, *l'Animo più generoso.*
Hæc Populus procerissima, *il Pioppo altissimo.*

TEMPLUM, *Nomen declinationis secundæ, generis neutrius, numeri singularis, sic declinabitur.*

Nominativo	hoc	Templum,	*la Chiesa.*
Genitivo		Templi,	*della Chiesa.*
Dativo		Templo,	*alla Chiesa.*
Accusativo		Templum,	*la Chiesa.*
Vocativo	o	Templum,	*o Chiesa.*
Ablativo	a	Templo,	*dalla Chiesa.*

Plur.

Plur. Nominativo	Templa,	*le Chiese.*
Genitivo	Templorum,	*delle Chiese.*
Dativo	Templis,	*alle Chiese.*
Accusativo	Templa,	*le Chiese.*
Vocativo	o Templa,	*o Chiese.*
Ablativo	a Templis,	*dalle Chiese.*

Hoc Templum sanctissimum, *la Chiesa santissima.*
Hoc ingenium eximium, *l'ingegno eccellente.*
Suo tempore.
Hoc Saxum ingens, *il Sasso grande.*
Hoc Beneficium illustre, *il Beneficio insigne.*

ADMONITIO.

Hic moneantur tyrones, Neutra Nomina tres casus habere similes; Nominandi, Accusandi, & Vocandi, eosque numero multitudinis A littera terminari.

TERTIA DECLINATIO.

SERMO, *Nomen declinationis tertiæ, generis masculini, numeri singularis, sic declinabitur.*

Nominativo hic	Sermo,	*il parlare.*
Genitivo	Sermonis,	*del parlare.*
Dativo	Sermoni,	*al parlare.*
Accusativo	Sermonem,	*il parlare.*
Vocativo	o Sermo,	*o parlare.*
Ablativo	a Sermone,	*dal parlare.*
Plur. Nominativo.	Sermones,	*i parlari.*
Genitivo	Sermonum,	*dei parlari.*
Dativo	Sermonibus,	*ai parlari.*
Accusativo	Sermones,	*i parlari.*
Vocativo	o Sermones,	*o parlari.*
Ablativo	a Sermonibus,	*dai parlari.*

Hic Sermo elegans, *il Parlare elegante.*
Hic Panis quotidianus, *il Pane d'ogni giorno.*
Hæc Virtus admiranda, *la Virtù maravigliosa.*
Hæc Oratio elegantior, *il dire più elegante.*

TEMPUS, *Nomen declinationis tertiæ, generis neutrius, numeri singularis, sic declinabitur.*

No-

Nominativo hoc	Tempus,	*il tempo.*
Genitivo	Temporis,	*del tempo.*
Dativo	Tempori,	*al tempo.*
Accusativo	Tempus,	*il tempo.*
Vocativo o	Tempus,	*o tempo.*
Ablativo a	Tempore,	*dal tempo.*
Plur. Nominativo	Tempora,	*i tempi.*
Genitivo	Temporum,	*dei tempi.*
Dativo	Temporibus,	*ai tempi.*
Accusativo	Tempora,	*i tempi.*
Vocativo o	Tempora,	*o tempi.*
Ablativo a	Temporibus,	*dai tempi.*

Hoc Tempus brevius, *il Tempo più breve.*
Hoc Munus pretiosum, *il Dono prezioso.*
Hoc Flumen velox, *il Fiume veloce.*
Hoc nomen celebre, *il Nome famoso.*
Hoc Corpus perspicuum, *il Corpo trasparente.*

PARENS, *Nomen declinationis tertiæ, generis communis, numeri singularis, sic declinabitur.*

Nom. hic, & hæc Parens, *il Padre, e la Madre.*
Gen. Parentis *del Padre, e della Madre.*
Dativo Parenti, *al Padre, ed alla Madre.*
Accusativo Parentem, *il Padre, e la Madre.*
Vocativo o Parens, *o Padre, e o Madre.*
Ablativo a Parente, *dal Padre, e dalla Madre.*
Plur. Nomin. Parentes, *i Padri, e le Madri.*
Genitivo Parentum, *de' Padri, e delle Madri.*
Dativo Parentibus, *a' Padri, ed alle Madri.*
Accusativo Parentes, *i Padri, e le Madri.*
Vocativo o Parentes, *o Padri, e o Madri.*
Ablativo a Parentibus, *da' Padri, e dalle Madri.*
Hic, & hæc Civis, *il Cittadino, e la Cittadina.*
Hic, & hæc Hostis, *il Nemico, e la Nemica.*

His nominibus adduntur adjectiva, non conjunctim, sed separatim.

Hic Civis Romanus, *il Cittadino Romano.*
Hæc Civis Romana, *la Cittadina Romana.*

QUAR-

QUARTA DECLINATIO.

SENSUS; *Nomen declinationis quartæ, generis masculini, numeri singularis, sic declinabitur.*

Nominativo hic	Sensus,	*il senso.*
Genitivo	Sensus,	*del senso.*
Dativo	Sensui,	*al senso.*
Accusativo	Sensum,	*il senso.*
Vocativo o	Sensus,	*o senso.*
Ablativo a	Sensu,	*dal senso.*
Plur. Nominativo	Sensus,	*i sensi.*
Genitivo	Sensuum,	*de' sensi.*
Dativo	Sensibus,	*a' sensi.*
Accusativo	Sensus,	*i sensi.*
Vocativo o	Sensus,	*o sensi.*
Ablativo a	Sensibus,	*da' sensi.*

Hic Sensus hebes, *il Senso rintuzzato.*
Hic Gradus tardus, *il Passo lento.*
Hic Census tenuis, *l'Entrata tenue.*
Hæc Anus delira, *la Vecchia pazza.*

GENU *Nomen declinationis quartæ, generis neutrius, numeri singularis, sic declinabitur.*

Nominativo hoc	Genu,	*il ginocchio.*
Genitivo	Genu,	*del ginocchio.*
Dativo	Genu,	*al ginocchio.*
Accusativo	Genu,	*il ginocchio.*
Vocativo o	Genu,	*o ginocchio.*
Ablativo	Genu,	*dal ginocchio.*
Plur. Nominativo	Genua,	*le ginocchia.*
Genitivo	Genuum,	*delle ginocchia.*
Dativo	Genibus,	*alle ginocchia.*
Accusativo	Genua,	*le ginocchia.*
Vocativo o	Genua,	*o ginocchia.*
Ablativo a	Genibus,	*dalle ginocchia.*

Hoc Genu tumens, *il Ginocchio gonfio.*
Hoc Veru subtile *lo Spiedo sottile.*
Hoc Cornu inflexum, *il Corno piegato.*
Hoc tonitru horrendum, *il Tuono spaventevole.*

QUINTA DECLINATIO.

DIES, *Nomen declinationis quintæ, generis masculini, numeri singularis, sic declinabitur.*

Nominativo hic	Dies,	*il giorno.*
Genitivo	Diei,	*del giorno.*
Dativo	Diei,	*al giorno.*
Accusativo	Diem,	*il giorno.*
Vocativo o	Dies,	*o giorno.*
Ablativo a	Die,	*dal giorno.*
Plur. Nominativo	Dies.	*i giorni.*
Genitivo	Dierum,	*dei giorni.*
Dativo	Diebus,	*ai giorni.*
Accusativo	Dies,	*i giorni.*
Vocativo o	Dies,	*o giorni.*
Ablativo a	Diebus,	*dai giorni.*

Hic Dies lætissimus, *il Giorno allegrissimo.*
Hæc Species insignis, *la Bellezza segnalata.*
Hæc res familiaris, *la Roba di casa.*
Hæc Facies honesta, & liberalis. *l' Aspetto bello, e gentile.*

ADMONITIO.

Docebit Præceptor interdum recte scribendi præcepta, ut ante B, M, P, nunquam N litteram, sed pro ea M scribi, ut Ambigo, Committo, Impono, *non* Anbigo, Conmitto, Inpono.

Si eadem consonans geminetur in medio dictionis, non utramque initio, aut in fine versus, sed alteram in fine, alteram initio alterius esse scribendam, & similia.

NOMINA ADJECTIVA, ET ANOMALA.
CAPUT II.
NOMINA ADJECTIVA DECLINATIONIS PRIMÆ, ET SECUNDÆ.

BONUS, *bona, bonum, Nomen mobile, declinationis primæ & secundæ, numeri singularis, sic declinabitur.*

Nominat. Bonus, bona, bonum, *buono, buona, buono.* Gen. boni, bonæ, boni. Dat. bo-

bono, bonæ, bono. Acc. bonum, bonam, bonum. Voc. o bone, bona, bonum. Abl. a bono, bona, bono. Pl. Nom. boni, bonæ, bona. Gen. bonorum, bonarum, bonorum. Dat. bonis. Acc. bonos, bonas, bona. Voc. o boni, bonæ, bona. Abl. a bonis.

Bonus, bona, bonum declinatur ut Dominus, Musa, Templum; quæ primæ sunt, & secundæ declinationis.

Subjecta nomina eodem modo declinantur, nisi quod casus interrogandi syllaba IUS, dandi vero I littera terminatur.

Alter, altera, alterum, alterius, alteri, *il secondo, e l' altro.*
Alius, alia, aliud, alius, alii, *altro.*
Solus, sola, solum, solius, soli, *solo.*
Totus, tota, totum, totius, toti, *tutto.*
Unus, una, unum, unius, uni, *uno.*
Ullus, ulla, ullum, ullius, ulli, *alcuno.*
Nullus, nulla, nullum, nullius, nulli, *niuno.*
Uter, utra, utrum, utrius, utri, *chi dei due.*
Neuter, neutra, neutrum, neutrius, neutri, *nè l' uno, nè l' altro.*
Alteruter, alterutra, alterutrum, alterutrius, alterutri, &c. *o l' uno, o l' altro.*

SCHOLION.

1. Fœminina, *Altera, Alia, Sola, Tota, Una, Nulla*, Genitivum, & Dativum in Æ apud veteres habuere. Ter. Heaut. Act. 2. Hoc ipsum in itinere *alteræ* dum narrat. Colum. l. 5. c. 3. Ut *alteræ* deliberatæ parti conveniat. Cic. 2. de Div. *Aliæ* pecudis. Gell. 9. c. 4. Nulli *aliæ* causæ obnoxia. Ter. Eun. Act. 1. Sc. 7. Mihi *solæ* ridiculus fuit. Ad Her. l. 3. sub fin. Non res tota *totæ* rei necesse est similis sit. Cicer. apud Prisc. l. 6. Hoc judicium sic expectatur, ut non *unæ* rei statui, sed omnibus constitui putetur. Lucr. l. 2. Efficitur quiddam quadratum,

unæ-

unaeque figurae. Id. l. 6. Et potius *nullae* sibi turpis conscius rei. Vide Prisc. l. 6. 7.

2. Genitivo *Alterutrius*. Cic. ad Att. l. 10. ep. 1. Fam. l. 9. ep. 6. potius quam *Alterius utrius*. Vide infra c. 17.

3. Genitivo *Alius*. Cic. 2. de Nat. Deor. At quibus bestiis erat is cibus, ut *alius* generis escis vescerentur &c.

NOMINA ADJECTIVA DECLINATIONIS TERTIAE.

ACER, *acris*, *acre*, *Nomen adjectivum*, *declinationis tertiae*, *numeri singularis*, *sic declinabitur*.

Nom. hic acer, haec acris, hoc acre, *agro*. Gen. acris. Dat. acri. Acc. acrem, & acre. Voc. o acer, acris, & acre. Abl. ab acri. Pl. Nom. acres, & acria, *agri*, Gen. acrium. Dat. acribus. Accus. acres, & acria. Voc. o acres, & acria. Abl. ab acribus.

Hic alacer, haec alacris, hoc alacre, *allegro*.

Sic etiam celer, equester, saluber, sylvester &c.

BREVIS, *& breve*, *Nomen adjectivum*, *declinationis tertiae*, *numeri singularis*, *sic declinabitur*.

Nom. hic, & haec brevis, & hoc breve, *breve*. Gen. brevis. Dat. brevi. Accus. brevem, & breve. Voc. o brevis, & breve. Abl. a brevi. Pl. Nomin. breves, & brevia. Genit. brevium. Dat. brevibus. Acc. breves, & brevia. Voc. o breves, & brevia. Abl. a brevibus.

BREVIOR, *& brevius*, *Nomen comparativum*, *declinationis tertiae*, *numeri singularis*, *sic declinabitur*.

Nom. hic, & haec brevior, & hoc brevius, *più breve*. Gen. brevioris. Dat. breviori. Acc. breviorem, & brevius. Voc. o brevior, & brevius. Abl. a breviore, vel breviori. Pl. Nom. breviores, & breviora. Gen. breviorum. Dat. bre-

brevioribus. Acc. breviores, & breviora. Voc. o breviores, & breviora. Abl. a brevioribus.

FELIX, *Nomen adjectivum, declinationis tertiæ, generis omnis, numeri singularis, sic declinabitur.*

Nom. hic, & hæc, & hoc felix, *felice*. Gen. felicis. Dat. felici. Acc. felicem, & felix. Voc. o felix. Abl. a felice, vel felici. Pl. Nom. felices, & felicia. Gen. felicium. Dat. felicibus. Acc. felices, & felicia. Voc. o felices, & felicia. Abl. a felicibus.

ADMONITIO I.

Doceat Præceptor, si Nomen adjectivum tres habeat formas, seu figuras, primam esse generis masculini, alteram fœminini, tertiam neutrius: si duas, priorem esse communis generis, posterioris neutrius: si unam, esse omnis generis. Vide c. 14. in Rudimentis Nom.

ADMONITIO II.

Misceat interdum Præceptor gradus omnes, ut puerorum lingua celerior fiat, atque exercitatior: ut Felix, felicior, felicissimus: Facilis, facilior, facillimus: Difficilis, difficilior, difficillimus: Humilis, humilior, humillimus: Similis, similior, simillimus: Dissimilis, dissimilior, dissimillimus. *Rectius tamen adjuncto substantivo: ut*, Poeta bonus, melior, optimus: Scurra malus, pejor, pessimus: Digitus parvus, minor, minimus: Vir magnus, major, maximus.

NOMINA ANOMALA,

Quæ a superiorum lege ex parte deflectunt.

NOm. hæc Domus, *la casa*, Gen. domi, vel domus, *della casa*. Dat. domui, *alla casa*. Acc. domum, *la casa*. Voc. o domus, *o casa*. Abl. a domo, *dalla casa*, Pl. Nom. domus, *le case*. Gen. domorum, vel domuum, *delle case*. Dat. domibus, *alle case*. Acc. domos, vel domus, *le case*. Vocat. o domus, *o case*, Abl. a domibus, *dalle case*.

Pl. Nom. duo, duæ, duo, *due*. Gen. duorum, duarum, duorum. Dat. duobus, duabus, duobus, Acc. duos, vel duo, duas, duo. Voc. o duo, duæ, duo. Abl. a duobus, duabus, duobus.

AMBO *eodem modo declinabitur*.

Pl. Nom. Ambo, ambæ, ambo, *amendue*. Genit. amborum, ambarum, amborum. Dat. ambobus, ambabus, ambobus. Acc. ambos, vel ambo, ambas, ambo, Voc. o ambo, ambæ, ambo. Abl. ab ambobus, ambabus, ambobus.

S C H O L I O N.

1. *Duo*, & *Ambo* accuſandi caſus generis maſculini ad Poetas potius pertinent. Virg. l. 11. *Si duo* præterea tales Idæa tuliſſet Terra viros. Hor. l. 1. Sat. 7. *duo* ſi diſcordia vexet inertes. Cic. tamen l. 7. ep. 25. dixit, Præter *duo* nos, & 2. de Div. Cui *duo* placet eſſe motus.

1. Gen. *Domus* utimur, cum ædificium ſignificat: ut, Perrexit in interiorem partem *domus*: Var.: *Domi* autem, cum ſignificatur locus, in quo quis habitat: ut, Quid ais, bone vir, eſt frater *domi?* Ter. Adel.

3. Dativ. *Domo* raro admodum. Hor. l. 1. ep. 10. Ponendæque *domo* quærenda eſt area primum. Alii legunt, *Ponendaque*.

4. Abl. *Domu* nonnunquam legitur. Plaut. Mil. 2. 1. 48. Ait ſe ſe Athenas fugere cupere ex hac *domu*.

5. Harum *Domuum*, & has *domus*, vix aut raro reperies. Juv. Sat. 3. *domuum*, dominique futuri. Val. l. 2. c. 7. Cum ignominia *domuum* ſuarum.

PRONOMINUM DECLINATIO.

C A P U T III.

EGO *Pronomen perſonæ primæ, numeri ſingularis, ſic declinabitur.*

NOm. Ego, *io*. Gen. mei, *di me*, Dat. mihi, vel mi, *mi*, *a me*. Acc. me, *mi*, *me*. Abl. a me, *da me*. Pl. Nom. Nos, *noi*. Gen. no-

noſtrum, vel noſtri *di noi*. Dat. nobis, *ci*, *a noi*. Acc. nos, *ci*, *noi*, Abl. a nobis, *da noi*.

TU, *Pronomen perſonæ ſecundæ numeri ſingularis, ſic declinabitur*.

Nom. tu, *tu*, Gen. tui, *di te*. Dat. tibi, *ti*, *a te*. Acc. te, *ti*, *te*. Voc. o tu, *o tu*. Ablat. a te, *da te*. Pl. Nom. vos, *voi*. Genit. veſtrum, vel veſtri, *di voi*. Dat. vobis, *vi*, *a voi*. Acc. vos, *vi*, *voi*. Voc. o vos, *o voi*. Abl. a vobis, *da voi*.

SUI, *Pronomen perſonæ tertiæ, numeri utriuſque, ſic declinabitur*.

Gen. ſui, *di ſe*. Dat. ſibi, *ſi*, *a ſe*. Acc. ſe, *ſi*, *ſe*. Abl. a ſe, *da ſe*. Pl. Gen. ſui. Dat. ſibi. Acc. ſe. Abl. a ſe.

SCHOLION.

Interrogandi caſu, *Mis*, *Tis*, *Sis*, pro *Mei*, *Tui*, *Sui*, dixere veteres. Plaut. Mil. Act. 4. Sce. 2. Quia *tis* egeat, quia te careat. Serv. in 2. edit. Don. c. de Pronomine. Poſſumus (inquit) dicere *Mei* cauſa a te peto: & *Mis* cauſa, *tis* cauſa a te peto; ſed *Mis*, & *Tis* de uſu receſſerunt, Quint. etiam l. 8. c. 3. *Olli*, *Quianam*, *Pone*, & *Mis*, recenſet inter vocabula, quibus dignitatem dat antiquitas.

Pronomina *hic*, *iſte*, *ille*, *ipſe*, *is*, *idem*, quæ aliqua ex parte primam, & ſecundam nominum adjectivorum declinationem imitantur, Vocativo carent, eaque ſic declinantur.

Nom. HIC, hæc, hoc, *queſti*, *e coſtui*, *o queſto*; *queſta*, *e coſtei*, *o queſta*; *queſto*, *e queſta coſa*. Gen. hujus, *di queſto*, *e di coſtui*, *o di queſto*, *e di queſta*, *e di coſtei*, *o di queſta*; *di queſto*, *e di queſta coſa*. Dat. huic. Acc. hunc, hanc, hoc. Ablat. ab hoc, hac, hoc. Pl. Nom. hi, hæ, hæc, *coſtoro*, *o queſti*; *queſte*, *e coſtoro*, *o queſte*; *queſte coſe*. Gen. horum, harum, horum, *di coſtoro*, *o di queſti*; *di queſte*, *e di coſtoro*; *o di queſte coſe*. Dat. his. Acc. hos, has, hæc. Abl. ab his.

Nom.

Nom. singul. ISTE, ista, istud, vel istuc, *co-testi*, *e cotestui*, *o cotesto*, *ec. come* hic, hæc hoc. Genit. istius. Dat. isti. Acc. istum, istam, istud, vel istuc, Abl. ab isto, ista, isto. Pl. Nom. isti, istæ, ista. Gen. istorum, istarum, istorum. Dat. istis. Accus. istos, istas, ista, Abl. ab istis.

Nom. sing. ILLE, illa, illud, *quegli*, *e colui*, *o quello*; *quella*, *e colei*; *quello*, *o quella cosa*. Gen. illius, *di colui*, *e di quegli*, *o di quello*; *di colei*, *e di quella*, *ec.* Dat. illi. Acc. illum, illam, illud. Abl. ab illo, illa, illo. Pl. Nom. illi, illæ, illa, *quegli*, *e coloro*; *quelle*, *o coloro*; *quelle cose*. Genit. illorum, illarum, illorum, *di coloro*, *e di quegli*; *di coloro*, *e di quelle*, *ec.* Dat. illis. Acc. illos, illas, illa. Abl. ab illis.

Nom. sing. IPSE, ipsa, ipsum, *esso*, *e istesso*; *essa*, *e istessa*, *ec.* Gen. ipsius. Dat. ipsi. Acc. ipsum, ipsam, ipsum, Abl. ab ipso, ipsa, ipso. Plur. Nom. ipsi, ipsæ, ipsa, *essi*, *ed esse*, *ec.* Gen. ipsorum, ipsarum. Dat. ipsis. Acc. ipsos, ipsas, ipsa, Abl. ab ipsis.

Nom. sing. Is, ea, id, *egli*, *ella*, *quello*, *o quella cosa*. Gen. ejus, *di lui*, *di lei*, *ec.* Dat. ei, *a lui*, *a lei*, *ec.* Acc. eum, eam, id, *lo*, *lui*, *la*, *lei*, *ec.* Abl. ab eo, ea, eo, *da lui*, *da lei*, *da quello*, *o da quella cosa*. Pl. Nom. ii, eæ, ea, *eglino*, *elleno*, *quelle cose*. Genit. eorum, earum, eorum, *loro*, *di loro*, *ec.* Dat. iis, vel eis, *loro*, *a loro*, *ec.* Acc. eos, eas, ea, *loro*, *gli*, *le*, *ec.* Abl. ab iis, vel eis, *da loro ec.*

Nom. sing. IDEM, eadem, idem, *il medesimo*, *l' istesso*; *la medesima*, *l' istessa*; *la medesima*, *o la stessa cosa*, *ovver lo stesso*. Gen. ejusdem, *del medesimo*, *ec.* Dat. eidem. Acc. eundem, eandem, idem, Abl. ab eodem, eadem. Pl. Nom. iidem, eædem, eadem, *i medesimi*, *e le medesime*, *ec.* Gen. eorumdem, earumdem, eorumdem. Dat. eisdem, vel iisdem. Acc. eosdem,

 eas-

easdem, eadem. Abl. ab eisdem, vel iisdem.

SCHOLION.

1. *Ipsud*, non dicimus, sicut *istud*, & *illud*; quia olim non *ipse*, sed *ipsus*, *ipsa*, *ipsum*, dicebant, sicut bonus, na, num, ut sæpe apud Ter. Verum *ipsus* ab usu recessit, *Ipsum* remansit. Rhem. Palæm. c. de Pronom.

2. *Ei*, & *eidem* nominandi casus, numero multitudinis, merito a Diomede, & Donato prætermissi sunt; quamvis a Prisciano non omnino reiiciantur.

3. Dativus, & ablativus *Iisdem* multo usitatior est, quam *Eisdem*. Hoc enim Donatus, ac Diomedes vix probant; Cic. vix utitur. *Vid. Cic. in Or. a med.*

PRONOMINA DERIVATA.

Meus, mea, meum: Tuus, tua, tuum: Suus, sua, suum: Noster, nostra, nostrum: Vester, vestra, vestrum: declinantur, ut nomina adjectiva primæ, & secundæ declinationis.

NOm. Meus, mea, meum, *mio*, *e mia*. Gen. mei, meæ, mei. Dat. meo, meæ, meo. Acc. meum, meam, meum. Voc. o mi, mea, meum. Abl. a meo, mea, meo. Pl. Nom. Mei, meæ, mea, *miei*, *e mie*. Gen. meorum, mearum, meorum. Dat. meis. Acc. meos, meas, mea. Voc. o mei, meæ, mea. Abl. a meis.

Hæc tria Vocativo carent.

Tuus, tua, tuum: Suus, sua, suum: Vester, vestra, vestrum. At Noster, nostra, nostrum, vocativum habet, o noster, nostra, nostrum.

NOSTRAS, & VESTRAS, *pronomina adjectiva, omnis generis declinantur, ut pronomina adjectiva tertiæ declinationis.*

NOm. hic, & hæc, & hoc nostras, *del nostro paese*, *o patria*, *o setta*. Genit. nostratis. Dativo nostrati. Accus. nostratem, & nostras. Vocat. o nostras, Abl. a nostrate, vel nostra-

ſtrati. Pl. Nom. noſtrates, & noſtratis. Gen. noſtratium. Dat. noſtratibus. Acc. noſtrates, & noſtratia. Voc. o noſtrates, & noſtratia. Abl. a noſtratibus.

Hic, & hæc, & hoc veſtras, *del voſtro paeſe, o patria, o ſetta*, Vocativo caret.

SCHOLION.

Priſci, *Hic*, & *Hæc Noſtratis*, *Veſtratis*, *Arpinatis*, *Privernatis*, & ſimilia dicebant. Cato I. Origin. apud Priſc. l. 7. Si quis mortuus eſt *Arpinatis*. Neutrum (ut placet Grammaticis) deſinebat, in E, *Privernate*, &c. Verum eruditius ſæculum maluit imminutis uti, & una figura ommia complecti genera. Hic, hæc, hoc *Arpinas* etiam in neutro genere. Liv. l. 8. Eodem anno *Privernas* bellum initum, Cic. Att. l. 16. ep. 8. Flexus & ad iter *Arpinas*. Sextus tamen horum caſus ſæpius in E deſinit, *Arpinate*, *Privernate &c.*

Provocabulum, ſive pronomen relativum,
QUI, *quæ*, *quod*, *ſic declinabitur*.

NOminat. qui, quæ, quod, *il quale, e la quale, e la qual coſa, ovvero il chè.* Gen. cujus, *del quale, di cui, ec.* Dat. cui. Accuſ. quem, quam, quod. Abl. a quo, vel qui, qua, vel qui, quo, vel qui. Pl. Nom. qui, quæ, quæ, *i quali, e le quali, e le quali coſe*. Genit. quorum, quarum, quorum. Dat. queis, vel quibus. Accuſ. quos, quas, quæ. Abl. a queis, vel quibus.

QUIS, *provocabulum, ſive pronomen interrogativum, ſive Infinitum, ſic declinabitur*.

NOminat. quis, vel qui, quæ, quod, vel quid, *chi, o quale, o qual coſa*. Genit. cujus. Dat. cui. Acc. quem, quam, quod, vel quid. Ablat. a quo, vel qui, qua, vel qui, quo, vel qui. Pl. Nom. qui, quæ, quæ, *chi, o quali, o quali coſe*. Genit. quorum, quarum, quorum. Dat. queis, vel quibus. Accuſ. quos, quas, quæ. Abl. a queis, vel quibus.

SCHOLION.

1. *Quis*, modo interrogativum est. Ter. Andr. *Quis* hic loquitur? Modo infinitum, Virg. Eccl. 3. Nescio *quis* teneros oculus mihi fascinat agnos.

2. *Qui* Nominativus interdum pro *Quis* interrogativo ponitur. Cic. pro Dom. sua. *Qui* tantus fuit labor? quæ facultas? interdum pro *Quis* infinito. Ter. And. Act. 5. Nescio *qui* senex modo venit. Sic citat Nonius; sic habent antiquissima manuscripta.

3. Ablativus *Qui* est omnis generis, quo utimur postposita præpositione *cum*. Ter. Heaut. Act. 5. Sc. 2. *Quicum* loquitur filius? Cic. Sulp. l. 4. ep. 1. Nemo est omnium, *quicum* potius mihi, quam tecum communicandum putem. Virg. Æn. 11.

. Tunc sic expirans Accam ex æqualibus unam.
Alloquitur; fida ante alias quæ sola Camillæ;
Quicum partiri curas.

Composita ex provocabulo Quis, *cum præcedit.*

Quisnam, *chi mai?* quænam, quodnam, vel quidnam; cujusnam, cuinam.

Quispiam, *qualchеduno*, quæpiam, quodpiam, vel quidpiam, vel quippiam, cujuspiam, cuipiam.

Quisquam *alcuno*, quæquam, quodquam, vel quidquam; cujusquam, cuiquam.

Quisque, *ciascuno*, quæque, quodque, vel quidque, cujusque, cuique.

Quisque, *chiunque*, quæque, quidquid, cujuscujus, cuicui, quemquem, quidquid, a quoque. Plur. quiqui, quorumquorum, quibusquibus, quosquos, a quibusquibus.

SCHOLION.

Quisquis, Genit. *cujuscujus*. Luc. l. 2. Namque in eadem una *cujuscujus* brevitatem. Interdum apud Cic. habetur *cuicui*. Ad Att. l. 3. Omnia ad me diligentissime, *cuicui* modi sint, scribas. Tusc. lib. 5. extremo. Ubinam melius uti possumus hoc, *cuicui* modo est, otio? Olim enim

Quis

Quis genitivum habet *cui*, acc. *quemquem*. Ter. Hecyr. Act.1. Sc.1. quin spolies, mutiles, laceres *quemquem* nacta sis. Casus reliqui satis sunt in usu.

Composita ex provocabulo QUIS, *cum sequitur*.

Aliquis, *alcuno*, aliqua, aliquod, vel aliquid: alicujus, alicui.

Ecquis? *e chi, o, e quale?* ecqua, vel ecquæ, ecquod, vel ecquid, eccujus, eccui.

Nequis, *acciocchè alcuno non*, nequa, nequod, vel nequid, necujus, necui.

Siquis, *se alcuno*, siqua, siquod, vel siquid, sicujus, sicui.

Composita ex provocabulo QUI.

Quicunque, *qualunque*, quæcunque, quodcunque, cujuscunque, cuicunque.

Quidam, *un certo*, quædam, quoddam, vel quiddam, cujusdam, cuidam.

Quilibet, *qualsivoglia*, quælibet, quodlibet, vel quilibet, cujuslibet, cuilibet.

Quisvis, *chiunque*, quævis, quodvis, vel quidvis, cujusvis, cuivis.

Quædam ex supradictis rursum componuntur.

Unusquisque, *ciascuno*, unaquæque, unumquodque, vel unumquidque, uniuscujusque, unicuique.

Ecquisnam, *e chi mai?* ecquænam, ecquodnam, vel ecquidnam.

S C H O L I O N.

Cum Provocabulum *Quis* sequitur, fœminina singularis numeri, & neutra multitudinis, pro Æ diphtongo, fere A admittunt; ut, *Siquis*, *siqua*. Plur. *siqui*, *siquæ*, *siqua*. Cicero tamen frequenter, *Ecquæ*, fœminino genere, pro *Ecqua*, usurpat. Ad Att. 7. Quod quæris, *ecquæ* spes pacificationis sit? De fin. 4. *Ecquænam* fieri possit accessio? Er Acad. 2. seu Lucul. *Ecquæ* poterit in agnoscendo esse distinctio? Et Fam. l. 15. ad Cassium, ep. 14. *Siquæ* sunt onera tuorum: pro *siqua*:

CAPUT IV.

VERBI *SUM* CONJUGATIO.

SUM, *Verbum ſubſtantivum, modi indicativi, temporis præſentis, numeri ſingularis, perſonæ primæ, ſic declinabitur.*

Indicativi Modi tempus præſens.

SUM, *io ſono*. Es, *tu ſei*. Eſt, *colui, o quegli è*. Pl. Sumus, *noi ſiamo*. Eſtis, *voi ſiete*. Sunt, *coloro, o quelli ſono*.

Ita compoſita adſum, ades, adeſt. Abſum, abes, abeſt. Proſum, prodes, prodeſt. Deſum, obſum, &c. Vide infra in Anomalis, Cap. 12. Schol. 1.

Præt. imperf. Eram, *io era*. Eras, *tu eri*. Erat, *colui, o quegli era*. Pl. Eramus, *noi eravamo*. Eratis, *voi eravate*. Erant, *coloro, o quegli erano*.

Præt. perf. Fui, *io fui, e ſono ſtato*. Fuiſti, *tu foſti, e ſei ſtato*. Fuit, *colui, o quegli fu, ed è ſtato*, Pl. Fuiſtis, *noi fummo, e ſiamo ſtati*. Fuiſtis, *voi foſte, e ſiete ſtati*. Fuerunt, vel fuere, *coloro, o quelli furono, e ſono ſtati*.

Præt. pluſq. perf. Fueram, *io era ſtato*. Fueras, *tu eri ſtato*. Fuerat, *colui, o quegli era ſtato*. Pl. Fueramus, *noi eravamo ſtati*. Fueratis, *voi eravate ſtati*. Fuerant, *coloro, o quegli erano ſtati*.

Futur. Ero, *io ſarò*. Eris, *tu ſarai*. Erit, *colui, o quegli ſarà*. Pl. Erimus, *noi ſaremo*, Eritis, *voi ſarete*, Erunt, *coloro, o quelli ſaranno*.

Futurum Exactum, *Ex Varronis ſententia*.

Fuero, Fueris, ut in Conjunctivo, *io ſarò ſtato ec.*

Imperativi Modi tempus præſens.

Es, vel eſto, *ſii tu*. Sit, *ſia colui, o quegli*. Pl. Simus, *ſiamo noi*. Eſte, vel eſtote, *ſiate voi*. Sint, *ſieno coloro, o quelli*.

Futurum, ſive Modus Mandativus.

Eſto tu, vel eris, *ſarai tu*, Eſto ille, vel erit, *ſarà colui, o quegli*. Pl. Eſtote vos, vel eritis, *ſarete voi*.

voi. Santo, vel erunt, *saranno coloro*, *o quegli*.
Optativi Modi tempus præsens, & imperfectum.

Utinam essem, *Iddio volesse che io fossi*. Esses, *tu fossi*. Esset, *colui*, *o quegli fosse*. Pl. Utinam essemus, *Iddio volesse che noi fossimo*. Essetis, *voi foste*. Essent, *coloro*, *o quelli fossero*.

Præt. perf. Utinam Fuerim, *Iddio voglia che io sia stato*. Fueris, *tu sii stato*. Fuerit, *colui*, *o quegli sia stato*. Pl. Utinam Fuerimus, *Iddio voglia che noi siamo stati*. Fueritis, *voi siate stati*. Fuerint, *coloro*, *e quelli siano stati*.

Præt. plusp. perf. Utinam Fuissem, *Iddio volesse che io fossi stato*. Fuisses, *tu fossi stato*. Fuisset, *colui*, *o quegli fosse stato*. Pl. Utinam Fuissemus, *Iddio volesse che noi fossimo stati*. Fuissetis, *voi foste stati*. Fuissent, *coloro*, *o quegli fossero stati*.

Futur. Utinam Sim, *Iddio voglia che io sia*. Sis. *tu sii*. Sit, *colui*, *o quegli sia*. Pl. Utinam Simus, *Iddio voglia che noi siamo*. Sitis, *voi siate*. Sint, *coloro*, *o quelli siano*.

Conjunctivi Modi tempus præsens.

Cum sim, *conciossiacosachè io sia*, *o essendo io*. Sis, *tu sii*, *o essendo tu*. Sit, *colui*, *sia*, *o essendo quegli*. Pl. Cum Simus, *conciossiacosachè noi siamo*, *o essendo noi*. Sitis, *voi siate*, *o essendo voi*. Sint, *coloro siano*, *o essendo quelli*.

Præt. imperf. cum Essem, *conciofossecosachè io fossi*, *o sarei*, *o essendo io*. Esses, *tu fossi*, *o saresti*, *o essendo tu*. Esset, *colui fosse*, *o sarebbe*, *o essendo quegli*. Pl. Cum Essemus, *conciofossecosachè noi fossimo*, *o saremmo*, *o essendo noi*. Essetis, *voi foste*, *o sareste*, *o essendo voi*. Essent, *coloro fossero*, *o sarebbero*, *o essendo quelli*.

Præt. perf. cum Fuerim, *conciofossecosachè io sia stato*, *o essendo io stato*. Fueris, *tu sii stato*, *o essendo tu stato*. Fuerit, *colui sia stato*, *o essendo quegli stato*. Pl. cum Fuerimus, *conciossia-*

cosachè noi siamo stati, o essendo noi stati. Fueritis, *voi siate stati, o essendo voi stati*. Fuerint, *coloro siano stati, o essendo quegli stati*.

Præt. plus. perf. cum Fuissem, *conciofossecosa che io fossi stato, o sarei stato, o essendo io stato*. Fuisses, *tu fossi, o saresti stato, o essendo tu stato*. Fuisset, *colui fosse, o sarebbe stato, o essendo quegli stato*. Pl. cum Fuissemus, *conciofossecosa che noi fossimo, o saremmo stati, o essendo noi stati*. Fuissetis, *voi foste, e sareste stati, o essendo voi stati*. Fuissent, *coloro fossero, o sarebbero stati, o essendo quegli stati*.

Futur. cum Fuero, *quando io sarò, e sarò stato*. Fueris, *tu sarai, è sarai stato*. Fuerit, *colui, o quegli sarà, e sarà stato*. Plur. cum Fuerimus, *quando noi saremo, e saremo stati*. Fueritis, *voi sarete, e sarete stati*. Fuerint, *coloro, o quelli saranno, e saranno stati*.

ADMONITIO.

De potentiali, ac permissivo modo agemus C.4. *Sch.* 8. *Nunc Præceptores monitos volumus, ut saltem primas horum personas* (*quamvis primæ permissivi modi parum usitatæ sint*) *cum Italica interpretatione memoriæ mandare discipulos patiantur. Quod si paulo difficiliores videantur, provectioribus reserventur, quam ob causam diversis characteribus expressi sunt*.

Potentialis Modi tempus præsens.

SIm? *che io sia, che io abbia ad essere? ovvero, che io possa, debba, o voglia essere?*

Præt. Imp. Essem? *Che io sarei, potrei, dovrei, o vorrei io essere? ovvero, poteva, doveva, o voleva io essere?*

Præt. perf. Fuerim? *Che io sia stato, ovvero, che io abbia potuto, dovuto, o voluto essere?*

Præt. plus. perf. Fuissem? *Che io sarei stato, avrei io potuto, dovuto, o voluto essere? ovvero poteva, doveva, o voleva io essere stato?*

Fu-

Futur. Fuerim? *Sarò io , sarò io per essere ? ovvero potrò, dovrò, o vorrò io essere ?*

Hæ voces, sim, essem ? &c. cum interrogatione fere semper pronuntiandæ sunt : Che io sia ? che io potrei essere ? *Latina exempla ex Scholio* 8.C. 9. *petenda sunt.*

Permissivi, seu Concessivi modi tempus præsens.

SIm, *Mi sia io pure, poniamo che io sia, ancorachè io sia.*

Præt. imp. Essem, *Mi fossi io pure, facciamo che io fossi, ancorchè io fossi.*

Præt. perf. Fuerim, *Mi sia io pure stato, poniamo che io sia stato, ancorachè io sia stato.*

Præt. plusq. perf. Fuissem, *Mi fossi io pure stato, facciamo, che io fossi stato, allorchè io fossi stato.*

Futur. Fuero, *M' abbia io pure ad essere, ponghiamo che io abbia ad essere, ancorachè io abbia ad essere, o sia per essere.*

Infiniti Modi tempus præsens.

Esse, *Essere, e che io sono, che tu sei, colui, o quegli è.* Pl. *Noi siamo, voi siete, coloro, o quelli sono.*

Præt. imperf. Esse, *Essere, o che io era, o fossi : tu eri, o fossi : colui, o quegli era, o fosse.* Plur. *Noi eravamo, o fossimo : voi eravate, o foste : coloro, o quelli erano, o fossero.*

Præt. perf. Fuisse, *Essere stato, e che io fui, e sono stato : tu fosti, e sei stato, colui, o quegli fu, ed è stato.* Pl. *Essere stati, e che noi fummo, o siamo stati ; voi foste, e siete stati ; coloro, o quelli furono, e sono stati.*

Præt. plusq. perf. Fuisse, *Essere stato, o che io era, e fossi stato, tu eri, e fosti stato, colui, o quegli era, e fosse stato.* Plur. *Essere stati, e che noi eravamo, e fossimo stati ; voi eravate, e foste stati : coloro, o quelli erano, o fossero stati.*

Futur. Fore, vel Futurum, am, um esse, *Dovere essere, e che io ho, tu hai, colui, o quegli ha*

ad essere, e che io sarò, tu sarai, o sarei, tu saresti; colui, o quegli sarà, o sarebbe. Plur. Fore, vel Futuros, as, a esse, *Dovere essere, e che noi abbiamo, voi avete, o coloro, o quegli hanno ad essere, e che noi saremo, o saremmo; voi surete, o sareste: coloro, o quelli saranno, o sarebbono.*

Futur. Præt. mist. Futurum, am, um fuisse, *Aver dovuto essere, e che io sarei stato, tu saresti stato, colui, o quegli sarebbe stato.* Pl. Futuros, as, a fuisse, *Aver dovuto essere, e che noi saremmo stati, voi sareste stati, coloro, e quelli sarebbero stati.*

Particip. Futuri temporis. Futurus, a, um, *Che sarà, ovvero, che ha ad essere.*

PRIMA CONJUGATIO, AMO.

CAPUT V.

Amo *Verbum activum, modi indicativi, temporis præsentis, numeri singularis, personæ primæ, conjugationis primæ, sic declinabitur.*

Indicativi Modi tempus præsens.

AMO, *io amo*, Amas, *tu ami*, Amat, *colui, quegli ama.* Pl. Amamus, *noi amiamo.* Amatis, *voi amate.* Amant, *coloro, o quelli amano.*

Præt. Imperf. Amabam, *io amava.* Amabas, *tu amavi.* Amabat, *colui, o quegli amava.* Pl. Amabamus, *noi amavamo.* Amabatis, *voi amavate.* Amabant, *coloro o quelli amavano.*

Amas, s mutata in bam, fit Amabam: sic Docebam.

Præt. perf. Amavi, *io amai, ed ho amato.* Amavisti, *tu amasti, ed hai amato.* Amavit, *colui, o quegli amò, ed ha amato.* Pl. Amavimus, *noi amammo, ed abbiamo amato.* Amavistis, *voi amaste, ed avete amato*, Amaverunt, vel amavere, *coloro, o quelli amarono, ed hanno amato.*

Præt.

Præt. plusq. perf. Amaveram, *io aveva amato*. Amaveras, *tu avevi amato*. Amaverat, *colui, o quegli aveva amato*. Pl. Amaveramus, *noi avevamo amato*. Amaveratis, *voi avevate amato*. Amaverant, *coloro, o quelli avevano amato*.

Amavi, i in e, & addita ram, fit Amaveram: sic in cæteris conjugationibus.

Futur. Amabo, *io amerò*. Amabis, *tu amerai*. Amabit, *colui, o quegli amerà*. Pl. Amabimus, *noi ameremo*. Amabitis, *voi amerete*. Amabunt, *coloro, o quelli ameranno*.

Amas, s in bo, fit Amabo: sic Docebo.

Futurum exactum, *ex Varronis sententia*.

Amavero, ris, ut in Conjunctivo, *io avrò amato*.

ADMONITIO.

Discant pueri, dum verbum inflectunt, per omnium temporum personas locutiones ejusmodi. Amo modestiam tuam. Amas m. t. Amabam m. t. Amavi m. t. vel amo te propter singularem modestiam tuam. Amabam te propter s. m. t. &c. Neque primas, secundasve personas pronominum exprimant, doceanturque, Latinos id raro facere.

Imperativi Modi tempus præsens.

Ama, vel amato, *ama tu*. Amet, *ami quegli*. Pl. Amemus, *amiamo noi*. Amate, vel amatote, *amate voi*. Ament, *amino quelli*.

Amas, ablata s, fit ama: eodem modo, Doce, Audi.

Futurum, sive Modus Mandativus.

Amato tu, vel amabis, *amerai tu*. Amato ille, vel amabit, *amerà quegli*. Pl. Amatote vos, vel amabitis, *amerete voi*. Amanto illi, vel amabunt, *ameranno quelli*. *Amat, addita o, amato: sic in cæteris conjugationibus.*

Optativi Modi tempus præsens, & imperfectum.

Utinam Amarem, *Iddio volesse, che io amassi*. Amares, *tu amassi*. Amaret, *colui, o quegli amas-*

amasse. Pl. Utinam Amaremus, *Iddio volesse, che noi amassimo*. Amaretis, *voi amaste*. Amarent, *coloro, o quelli amassero*.

Ama, addita rem, fit amare. Ab eadem persona imperativi fiunt Docerem, Legerem, Audirem, addita rem.

Præt. perf. Utinam Amaverim, *Iddio voglia che io abbia amato*. Amaveris, *tu abbi amato*. Amaverit, *colui, o quegli abbia amato*. Pl. Utinam amaverimus, *Iddio voglia, che noi abbiamo amato*. Amaveritis, *voi abbiate amato*. Amaverint, *coloro, o quelli abbiano amato*.

Amavi, i in e, & addita rem, fit amaverim: sic in aliis.

Præt. plusq. perf. Utinam Amavissem, *Iddio volesse, che io avessi amato*. Amavisses, *tu avessi amato*. Amavisset, *colui, o quegli avesse amato*. Pl. Utinam Amavissemus, *Iddio volesse che noi avessimo amato*. Amavissetis, *voi aveste amato*. Amavissent, *coloro, o quelli avessero amato.*

Amavi, addita s, & sem: sic in cæteris.

Futur. Utinam Amem, *Iddio voglia che io ami*. Ames, *tu ami*. Amet, *colui, o quegli ami*. Pl. Utinam Amemus, *Iddio voglia che noi amiamo*. Ametis, *voi amiate*. Ament, *coloro, o quelli amino*.

Conjunctivi Modi tempus præsens.

Cum Amem, *conciossiacosachè io ami, o amando io*. Ames, *tu ami*. Amet, *colui, o quegli ami*. Pl. Cum Amemus, *conciossiacosachè noi amiamo; e amando noi*. Ametis, *voi amiate*. Ament, *coloro, e quelli amino*.

Præt. imperf. Cum Amarem, *conciofossecosa che io amassi, od amerei, o amando io*. Amares, *tu amassi, od ameresti, o amando tu*. Amaret, *colui, o quegli amasse, od amerebbe, o amando quegli*. Pl. Cum Amaremus, *conciofossecosa che noi amassimo, od ameremmo, o amando*

do

do noi . Amaretis, *voi amaste* , *od amereste*, *o amando voi* . Amarent, *coloro* , *o quelli amassero*, *od amerebbono*, *o amando quelli* .

Præt. perf. Cum Amaverim, *conciossiacosachè io abbia amato*, *o avendo io amato* . Amaveris, *tu abbi amato* . Amaverit, *colui*, *o quegli abbia amato* . Pl. Cum Amaverimus , *conciosiacosachè noi abbiamo amato* , *o avendo noi amato* . Amaveritis, *voi abbiate amato*, Amaverint, *coloro* , *o quelli abbiano amato* .

Præt. plusq. perf. Cum Amavissem , *conciofossecosa che io avessi*, *o avrei amato*, *o avendo io amato* . Amavisses , *tu avessi* , *o avresti amato* . Amavisset, *colui*, *o quegli avesse*, *o avrebbe amato* . Pl. Cum Amavissemus, *conciofossecosa che noi avessimo*, *o avremmo amato* , *o avendo noi amato*, Amavissetis, *voi aveste*, *o avreste amato* . Amavissent , *coloro*, *o quelli avessero*, *o avrebbero amato* .

Futur. Cum Amavero , *quando io amerò*, *ed avrò amato* . Amaveris , *tu amerai* , *ed avrai amato* . Amaverit, *colui*, *o quegli amerà*, *ed avrà amato* . Pl. Cum Amaverimus, *quando noi ameremo*, *ed avremo amato* . Amaveritis, *voi amerete*, *ed avrete amato* . Amaverint, *coloro*, *o quelli ameranno*, *ed avranno amato* .

ADMONITIO.

Curet Præceptor, *ut pueri in declinandis Verbis non solum* Cum *particulam*, *sed alias etiam*, *quas infra C. 9. Schol. 5. invenies*, *Modo subjunctivo præponant*, Si amem , *Se io ami* . Quamvis docerem, *Benchè io insegnassi* . Nisi legissem, *Se io non avessi letto* . Dum faciam , *Purchè io faccia* . *Qua ratione fiet*, *ut & propria materna lingua voces latinas reddant*, *& ad syntaxim paulatim instituantur* .

Potentialis Modi tempus præsens .

Amem ? *che io ami* ? *che io abbia ad amare*?

ov-

ovvero che io possa, debba, o voglia amare?

Præt. imp. Amarem? *che io amerei? potrei, dovrei, o vorrei amare? ovvero poteva, doveva, o voleva io amare?*

Præt. perf. Amaverim? *che io abbia amato? ovvero che io abbia potuto, dovuto, o voluto amare?*

Præt. plusf. perf. Amavissem? *che io avrei amato? avrei potuto, dovuto, o voluto amare? ovvero poteva, doveva, o voleva io avere amato?*

Fut. Amaverim? *amerò io? sarò io per amare? ovvero potrò, dovrò, o vorrò io amare?*

Permissivi, seu Concessivi Modi tempus præsens.

Amem, *ami io pure, ponghiamo che io ami, ancorchè io ami.*

Præt. imp. Amarem, *amassi io pure, facciamo che io amassi, ancorchè io amassi.*

Præt. perf. Amaverim, *abbia io pure amato, poniamo che io abbia amato, ancorachè io abbia amato.*

Præt. plusq. perf. Amavissem, *avessi io pure amato, facciamo che io avessi amato, ancorachè io avessi amato.*

Fut. Amavero, *ponghiamo ch' io abbia ad amare, ancorachè io abbia ad amare.*

Infiniti Modi tempus præsens.

Amare, *amare, e che io amo, tu ami, colui, o quegli ama.* Pl. *noi amiamo, voi amate, coloro, o quelli amano.*

Præt. imp. Amare, *amare, e che io amava, ed amassi; tu amavi, ed amassi; colui, o quegli amava, ed amasse.* Pl. *che noi amavamo, ed amassimo; voi amavate, ed amaste; coloro, o quelli amavano, ed amassero.*

Ama, addita re, fit amare: sic docere, legere, audire.

Præt. perf. Amavisse, *aver amato, e che io amai, ed ho amato; tu amasti, ed hai amato;*

co-

colui, *o quegli amò*, *ed ha amato*. Pl. *che noi amammo*, *ed abbiamo amato*; *voi amaste*, *ed avete amato*; *coloro*, *o quelli amarono*, *ed hanno amato*.

Præt. plusq. perf. Amavisse, *aver amato*, *e che io aveva*, *ed avessi amato*; *tu avevi*, *ed avessi amato*; *colui*, *o quegli aveva*, *ed avesse amato*. Pl. *che noi avevamo*, *ed avessimo amato*; *voi avevate*, *ed aveste amato*; *coloro*, *o quelli avevano*, *ed avessero amato*.

Amavi, *addita sse*, *fit amavisse*: *sic docuisse*, *legisse*, *audivisse*.

Fut. Amaturum, am, um esse, *dovere amare*, *e che io amerò*, *ed amerei*; *tu amerai*, *e ameresti*, *colui*, *e quegli amerà*, *e amerebbe*; *ovvero che io ho*, *tu hai*, *colui*, *o quegli ha ad amare*, Pl. Amaturos, as, a esse, *dovere amare*, *e che noi ameremo*, *e ameremmo*; *voi amerete*; *e amereste*; *coloro*, *o quelli ameranno*, *e amerebbono*; *ovvero*, *che noi abbiamo*, *voi avete*, *coloro*, *o quelli hanno ad amare*.

Fut. Præt. mist. Amaturum, am, um fuisse, *aver potuto amare*, *e che io avrei*, *tu avresti*, *colui*, *o quegli avrebbe amato*. Pl. Amaturos, as, a fuisse, *aver dovuto amare*, *e che noi avremmo*, *voi avreste*, *coloro*, *o quelli avrebbono amato*.

Gerundia. Amandi, *di amare*, *e di essere amato*.

Amando, *amando*, *ed essendo amato*.

Amandum, *ad amare*, *e ad essere amato*.

Amans, *amantis*, *tis in di do*, *dum*, *sic in cæteris*.

Supina, Amatum; *ad amare*, *o per amare*.

Amatu, *ad amarsi*, *ovvero da esser amato*.

Participia declinationis activæ.

Præs. & imp. Amans, Amantis, *uomo*, *donna*, *cosa*, *che ama*, *e che amava*.

Amabam, *bam mutata in ns*, *sic in cæteris*.

Fut. Amaturus, ra, rum, *uomo*, *donna*, *cosa*, *che amerà*, *e che ha ad amare*, *o è per amare*.

Ama-

Amatum, *m mutata in rus*: *cætera eodem modo*.

ADMONITIO.

Formavimus hoc participium a priore supino; *propter verba neutra*, *quæ posteriore carent*.

Doceant Magistri pueros, *participia futuri temporis tum activa*, *tum passiva verbo substantivo conjungere*, *ne semper verbo* Debeo, *quod illis familiarissimum est*, *utantur*. Sum amaturus, es amaturus &c, *pro* Debeo amare, debes, &c. Amaturus eram, eras, *pro* Debebam, debebas amare, &c. Amandus sum, es, *pro* Debeo, debes amari. Amandus eram, eras, *pro* Debebam, debebas amari, &c. *V. Rud. C.* 14. *Schol.* 8. *partic.*

AMOR, VERBUM PASSIVUM,

sic declinabitur.

Indicativi Modi tempus præsens.

AMor, *io sono amato*. Amaris, vel amare, *tu sei amato*. Amatur, *colui*, *o quegli è amato*. Plur. Amamur, *noi siamo amati*. Amamini, *voi siete amati*. Amantur, *coloro*, *o quelli sono amati*.

Amo, *addita r*; *cætera eodem modo*.

Præt. imp. Amabar, *io ero amato*. Amabaris, vel amabare, *tu eri amato*. Amabatur, *colui*, *o quegli era amato*. Pl. amabamur, *noi eravamo amati*. Amabamini, *voi eravate amati*. Amabantur, *coloro*, *o quelli erano amati*.

Amabam, *am mutata in ar*; *sic in cæteris*.

Præt. perf. Amatus, amata, amatum sum, vel fui, *io fui*, *e sono stato amato*. Amatus, ta, tum es, vel fuisti, *tu fosti*, *e sei stato amato*. Amatus ta, tum est, vel fuit, *colui*, *o quegli fu*, *ed è stato amato*. Pl. Amati, tæ, ta sumus, vel fuimus, *noi fummo*, *e siamo stati amati*. Amati, tæ, ta estis, vel fuistis, *voi foste*, e *siete stati amati*. Amati, tæ, ta sunt, seu fuerunt, vel fuere, *coloro*, *o quegli furono*, *e sono stati amati*.

Amatu, *addita s*; *sic in cæteris*.

Præt. plusq. perf. Amatus, ta, tum eram, vel fue-

fueram, *io ero stato amato*. Amatus, ta, tum eras, vel fueras, *tu eri stato amato*. Amatus, ta, tum erat, vel fuerat, *colui, o quegli era stato amato*. Pl. Amati, tæ, ta eramus, vel fueramus, *noi eravamo stati amati*. Amati, tæ, ta, eratis, vel fueratis, *voi eravate stati amati*. Amati, tæ, ta erant, vel fuerant, *coloro, o quelli erano stati amati*.

Fut. Amabor, *io sarò amato*. Amaberis, vel amabere, *tu sarai amato*. Amabitur, *colui, o quegli sarà amato*. Pl. Amabimur, *noi saremo amati*. Amabimini, *voi sarete amati*. Amabuntur, *coloro, o quelli saranno amati*.

Amabo, addita r: sic Docebor.

Fut. exactum, *ex sententia Varronis*.

Amatus, ta, tum ero, vel fuero, *io sarò stato amato*.

Imperativi Modi tempus præsens.

Amare, vel amator, *sii tu amato*. Ametur, *sia quegli amato*. Pl. Amemur, *siamo noi amati*. Amamini, vel amaminor, *siate voi amati*, Amentur, *sieno coloro amati*.

Ama, addita re; Amato, addita r; sic in cæteris.

Futurum, sive Modus Mandativus.

Amator tu, amaberis, vel amabere, *sarai tu amato*. Amator ille, vel amabitur, *sarà quegli amato*. Pl. Amaminor, vel amabimini, *sarete voi amati*. Amantor, vel amabuntur, *saranno coloro amati*.

Optativi Modi tempus præs. & imperf.

Utinam Amarer, *Iddio volesse che io fossi amato*. Amareris, vel amarere, *tu fossi amato*. Amaretur, *colui, o quegli fosse amato*. Pl. Utinam Amaremur. *Iddio volesse, che noi fossimo amati*. Amaremini, *voi foste amati*. Amarentur, *coloro, o quelli fossero amati*.

Præt. perf. Utinam Amatus, ta, tum sim, vel fuerim, *Iddio voglia che io sia stato amato*. Amatus, ta, tum sis, vel fueris, *tu sii stato amato*.

Ama-

Amatus, ta, tum sit, vel fuerit, *colui*, *o quegli sia stato amato*. Pl. Utinam amati, tæ, ta, simus, vel fuerimus, *Iddio voglia che noi siamo stati amati*. Amati, tæ, ta sitis, vel fueritis, *voi siate stati amati*. Amati, tæ, ta sint, vel fuerint, *coloro, o quelli sieno stati amati*.

Præt. plusq. perf. Utinam amatus, ta, tum essem, vel fuissem, *Iddio volesse che io fossi stato amato*. Amatus, ta, túm esses, vel fuisses, *tu fossi stato amato*. Amatus, ta, tum esset, vel fuisset, *colui, o quegli fosse stato amato*. Pl. Utinam Amati, tæ, ta, essemus, vel fuissemus, *Iddio volesse che noi fossimo stati amati*. Amati, tæ, ta essetis, vel fuissetis, *voi foste stati amati*. Amati, tæ, te essent, vel fuissent, *coloro, o quelli fossero stati amati*.

Fut. Utinam Amer, *Iddio voglia che io sia amato*. Ameris, vel amere, *tu sii amato*. Ametur, *colui, o quegli sia amato*. Pl. Utinam Amemur, *Iddio voglia che noi siamo amati*. Amemini, *voi siate amati*. Amentur, *coloro, o quelli sieno amati*.

Conjunctivi Modi tempus præsens.

Cum Amer, *conciossiacosachè io sia amato, essendo io amato*. Ameris, vel amere, *tu sii amato, o essendo tu amato*. Ametur, *colui sia amato, o essendo quegli amato*. Pl. Cum Amemur, *conciossiacosachè noi siamo amati, o essendo noi amati*. Amemini, *voi siate amati, o essendo voi amati*. Amentur, *coloro sieno amati, o essendo quelli amati*.

Præt. imp. cum Amarer, *conciofossecosachè io fossi, o sarei amato, o essendo io amato*. Amareris, vel amarere, *tu fossi, o saresti amato, o essendo tu amato*. Amaretur, *colui fosse, o sarebbe amato, o essendo quegli amato*. Pl. Cum Amaremur, *conciofossecosachè noi fossimo, o saremmo amati, o essendo noi amati*. Amaremini,

voi

voi foste, o sareste amati, o essendo voi amati, Amarentur, *coloro, o quelli fossero, o sarebbero amati, o essendo quelli amati.*

Præt. perf. Cum Amatus, ta, tum sim, vel fuerim, *conciofossecosachè io sia stato amato, o essendo io stato amato*. Amatus, ta, tum sis, vel fueris, *tu sii stato amato*. Amatus, ta, tum sit, vel fuerit, *colui, o quegli sia stato amato*. Pl. Cum Amati, tæ, ta simus, vel fuerimus, *conciossiacosachè noi siamo stati amati, o essendo noi stati amati*. Amati, tæ, ta sitis, vel fueritis, *voi siate stati amati*. Amati, tæ, ta sint, vel fuerint, *coloro, o quelli sieno stati amati*.

Præt. plusf. perf. Cum Amatus, ta, tum essem, vel fuissem, *conciofossecosachè io fossi, o sarei stato amato, o essendo io stato amato*. Amatus, ta, tum esses, vel fuisses, *tu fossi, o saresti stato amato*. Amatus, ta, tum esset, vel fuisset, *colui, o quegli fosse, o sarebbe stato amato*. Pl. Cum Amati, tæ, ta essemus, vel fuissemus, *conciofossecosachè noi fossimo, o saremmo stati amati, o essendo noi stati amati*. Amati, tæ, ta essetis, vel fuissetis, *voi foste, o sareste stati amati*. Amati, tæ, ta essent vel fuissent, *coloro, o quelli fossero, o sarebbero stati amati*.

Futur. Cum Amatus, ta, tum ero, vel fuero, *quando io sarò amato, e sarò stato amato*. Amatus, ta, tum eris, vel fueris, *tu sarai amato, e sarai stato amato*. Amatus, ta, tum erit, vel fuerit, *colui, o quegli sarà amato, o sarà stato amato*. Pl. Cum Amati, tæ, ta erimus, vel fuerimus, *quando noi saremo amati, e saremo stati amati*, Amati, tæ, ta eritis, vel fueritis, *voi sarete amati, e sarete stati amati*. Amati, tæ, ta erunt, vel fuerunt, *coloro, o quelli saranno amati, e saranno stati amati*.

Potentialis Modi tempus præsens.

Amer? *che io sia amato? che io abbia ad esser*

ser amato? ovvero che io possa, debba, o voglia esser amato?

Præt. imp. Amarer? *sarei io amato? potrei, dovrei, o vorrei io essere amato? ovvero poteva, doveva, o voleva io esser amato?*

Præt. perf. Amatus, ta, tum sim, vel fuerim? *che io sia stato amato? ovvero che io abbia potuto, dovuto, o voluto esser amato?*

Præt. plusq. perf. Amatus, ta, tum essem, vel fuissem? *che io sarei stato amato? avrei io potuto, dovuto, o voluto essere stato amato? ovvero poteva, doveva, o voleva io essere stato amato?*

Fut. Amatus, ta, tum ero, vel fuero? *sarò io per esser amato? ovvero potrò, dovrò, o vorrò io esser amato?*

Permissivi, sive Concessivi Modi tempus præsens.

Amer, *sia io pure amato, ponghiamo che io sia amato, ancorchè io sia amato.*

Præt. imp. Amarer, *fossi io pure amato, facciamo che io fossi amato, ancorchè io fossi amato.*

Præt. perf. Amatus, ta, tum sim, vel fuerim, *sia io pure amato; poniamo che io sia stato amato, ancorchè io sia stato amato.*

Præt. plusq. perf. Amatus, ta, tum essem, vel fuissem, *fossi io pure stato amato, facciamo che io fossi stato amato, ancorchè io fossi stato amato.*

Futur. Amatus, ta, tum ero, vel fuero, *abbia io pure ad essere amato, ponghiamo che io abbia ad esser amato, ancorchè io abbia ad esser amato.*

Infiniti Modi tempus præsens.

Amari, *esser amato, e che io sono, tu sei, colui è amato*, Pl. Amari, *essere amati, e che noi siamo, voi siete, e coloro sono amati.*

Præt. imp. Amari, *esser amato, e che io era, e fossi amato; tu eri, e fossi amato; colui, o quegli era, e fosse amato.* Pl. Amari, *essere amati, e che noi eravamo, e fossimo amati; voi eravate, e foste amati; coloro, o quelli erano, e fossero amati.* *Ame-*

Amare, e in i: sic doceri, audiri.

Præt. perf. Amatum, tam, tum esse, vel fuisse, *essere stato amato; e che io fui, e sono stato amato; tu fosti, e sei stato amato; colui, o quegli fu, ed è stato amato.* Pl. Amatos, tas, ta esse, vel fuisse, *essere stati amati, e che noi fummo, e siamo stati amati; voi foste, e siete stati amati; coloro, o quelli furono, e sono stati amati.*

Præt. plusq. perf. Amatum, tam, tum esse, vel fuisse, *essere stato amato, e che io era, e fossi stato amato; tu eri, e fossi stato amato; colui, o quegli era, e fosse stato amato.* Pl. Amatos, tas, ta esse, vel fuisse, *essere stati amati, e che noi eravamo, e fossimo stati amati; voi eravate, e foste stati amati; coloro, o quelli erano, e fossero stati amati.*

Fut. Amatum iri, vel Amandum, am, um esse, *dovere essere amato, e che io sarò, e sarei, ovvero ho ad essere amato, tu sarai, e saresti, o hai ad essere amato; colui, o quegli sarà, e sarebbe, ovvero ha da essere amato.* Pl. Amatum iri, vel amandos, as, a esse, *dovere essere amato, e che noi saremo, e saremmo, o abbiamo ad essere amati; voi sarete, e sareste, o avete ad essere amati; coloro, e quelli saranno, e sarebbero, o hanno ad essere amati.*

Futur. præt. mist. Amandum, am, um fuisse, *aver dovuto essere amato, e che io sarei, tu saresti, colui, o quegli sarebbe stato amato.* Pl. Amandos, as, a fuisse; *aver dovuto essere amati, e che noi saremmo, voi sareste, coloro, o quelli sarebbono stati amati.*

Participia declinationis passivæ.

Præt. perf. & plusq. perf. Amatus, a, um, *uomo, donna, cosa, che è stata, o era stata amata.*

Amatu, addita s: cætera eodem modo.

Futur. Amandus, da, dum, *uomo, donna, cosa, che ha ad essere, ovvero debb' essere amata,*

Amans

Fut. Utinam Doceam, *Iddio voglia che io insegni*, doceas, doceat. Pl. Utinam Doceamus, doceatis, doceant.

Conjunctivi Modi tempus præsens.

Cum Doceam, *conciossiacosachè io insegni*, *o insegnando io*, doceas, doceat. Pl. Cum Doceamus, doceatis, doceant.

Doceo, *o in am: sic Legam*, *Audiam*.

Præt. imp. Cum Docerem, *conciofossecosachè io insegnassi*, *o insegnerei*, *o insegnando io*, doceres, doceret. Pl. Cum Doceremus, doceretis, docerent.

Præt. perf. Cum Docuerim, *conciossiacosachè io abbia insegnato*, *o avendo io insegnato*, docueris, docuerit. Pl. Cum Docuerimus, docueritis, docuerint.

Præt. plusq. perf. Cum Docuissem, *conciofossecosachè io avessi*, *o avrei insegnato*, *o avendo io insegnato*, docuisses, docuisset. Pl. Cum Docuissemus, docuissetis, docuissent.

Futur. Cum Docuero, *quando io insegnerò*, *e avrò insegnato*, docueris, docuerit. Pl. Cum Docuerimus, docueritis, docuerint.

Potentialis Modi tempus præsens.

Doceam? *che io insegni? che io abbia ad insegnare? ovvero, che io possa*, *debba*, *o voglia insegnare?*

Præt. imp. Docerem? *che io insegnerei*, *potrei*, *dovrei*, *o vorrei insegnare? ovvero poteva*, *doveva*, *o voleva io insegnare?*

Præt. perf. Docuerim? *che io abbia insegnato? ovvero*, *che io abbia potuto*, *dovuto*, *o voluto insegnare?*

Præt. plusq. perf. Docuissem? *che io avrei insegnato? avrei io potuto*, *dovuto*, *o voluto insegnare? ovvero poteva*, *doveva*, *o voleva io avere insegnato?*

Futur. Docuerim? *insegnerò io? sarò io per insegnare? ovvero potrò*, *dovrò*, *o vorrò io insegnare?*

Per-

Permissivi, sive Concessivi Modi tempus præsens. Doceam, *insegni io pure, ponghiamo che io insegni, ancorachè io insegni.*

Præt. imp. Docerem, *insegnassi io pure, facciamo che io insegnassi, ancorachè io insegnassi.*

Præt. perf. Docuerim, *abbia io pure insegnato, poniamo, che io abbia insegnato, ancorachè io abbia insegnato.*

Præt. plusq. perf. Docuissem, *avessi io pure insegnato, facciamo, che io avessi insegnato, ancorachè io avessi insegnato.*

Fut. Docuero, *ponghiamo ch' io abbia ad insegnare, o sia per insegnare, ancorachè io abbia ad insegnare.*

Infiniti Modi tempus præsens.

Docere, *insegnare, e che io insegno, tu insegni*, ec. Pl. *che noi insegniamo, voi insegnate*, ec.

Præt. imp. Docere, *insegnare, e che io insegnava, e insegnassi, tu insegnavi, e insegnassi*, ec. Pl. *che noi insegnavamo, e insegnassimo, voi insegnavate*, ec.

Præt. perf. Docuisse, *aver insegnato, e che io insegnai, ed ho insegnato, tu insegnasti, ed hai insegnato*, ec. Pl. *che noi insegnammo, e abbiamo insegnato, voi*, ec.

Præt. plusq. perf. Docuisse, *avere insegnato, e che io aveva, e avessi insegnato; tu avevi, e avessi*, ec.

Futurum. Doctarum, am, um esse, *dovere insegnare, e che io insegnerò, e insegnerei: tu insegnerai, e insegneresti*, ec. *ovvero che io ho ad insegnare; tu hai*, ec. Pl. Docturos, as, a esse, *dovere insegnare, e che noi insegneremo, o insegneremmo; voi*, ec. *ovvero che noi abbiamo ad insegnare; voi*, ec.

Futur. præt. mist. Docturum, am, um fuisse, *aver dovuto insegnare, e che io avrei, tu avre-*

sti,

... *colui, o quegli avrebbe insegnato*. Pl. Docturos, as, a fuisse, *aver dovuto insegnare, e che noi avremmo insegnato*, ec.

Gerundia.

Docendi, *d' insegnare, e d' essere insegnato*.
Docendo, *insegnando, ed essendo insegnato*.
Docendum, *ad insegnare, e ad esser insegnato*.

Supina.

Doctum, *ad insegnare, o per insegnare*.
Doctu, *ad insegnarsi, e da esser insegnato*.

Participia declinationis activæ.

Præs. & imp. Docens, docentis, *uomo, donna, cosa, che insegna, o insegnava*.

Futur. Docturus, a, um, *uomo, donna, cosa, che insegnerà, o ha ad insegnare, o è per insegnare*.

DOCEOR, VERBUM PASSIVUM, *sic declinabitur*.

Doceor, *mi è insegnato*. Doceris, vel docere, *ti è insegnato*. Docetur, *a colui, o a quegli è insegnato*. Pl. Docemur, *ci è insegnato*. Docemini, *vi è insegnato*. Docentur, *a coloro, o a quelli è insegnato*.

Præt. imp. Docebar, *mi era insegnato*. Docebaris, vel docebare. Docebatur. Pl. Docebamur, *ci era insegnato*. Docebamini. Docebantur.

Præt. perf. Doctus, a, um, sum, vel fui, *mi fu, e mi è stato insegnato*, Doctus es, vel fuisti. Doctus est, vel fuit. Pl. Docti, æ, a, sumus, vel fuimus, *ci fu, e ci è stato insegnato*. Estis, vel fuistis. Sunt, seu fuerunt, vel fuere.

Præt. plusq. perf. Doctus, a, um, eram, vel fueram, *mi era stato insegnato*. Eras, vel fueras. Erat, vel fuerat, Pl. Docti, æ, a, eramus, vel fueramus, *ci era stato insegnato*. Eratis, vel fueratis. Erant, vel fuerant.

Futur. Docebor, *mi sarà insegnato*. Doceberis, vel docebere. Docebitur. Pl. Docebimur, *ci sarà insegnato*. Docebimini. Docebuntur.

Imperativi Modi tempus præsens.

Docere, vel docetor, *fiati insegnato*. Doceatur, Pl. Doceamur *fiaci insegnato*. Doceamini, vel doceminor. Doceantur.

Futurum, sive Modus Mandativus.

Docetor tu, doceberis, vel docebere, *saratti insegnato*. Docetor ille, vel docebitur. Pl. Doceminor, vel docebimini, *saravvi insegnato*. Docentor, vel docebuntur.

Optativi Modi tempus præsens, & imperfectum.

Utinam Docerer, *Iddio volesse che mi fosse insegnato*. Docereris, vel Docerere. Doceretur. Pl. Utinam Doceremur, *volesse Iddio che ci fosse insegnato*. Doceremini. Docerentur.

Præt. perf. Utinam Doctús, a, um sim, vel fuerim, *Iddio voglia che mi sia stato insegnato*, sis, vel fueris; sit, vel fuerit. Pl. Utinam Docti, æ, a, simus, vel fuerimus, *Iddio voglia che ci sia stato insegnato*; sitis, vel fueritis, sint, vel fuerint.

Præt. plusq. perf. Utinam Doctus, a, um essem, vel fuissem, *Iddio volesse, che mi fosse insegnato*; esses, vel fuisses; esset, vel fuisset. Pl. Utinam Docti, æ, a essemus, vel fuissemus, *Iddio volesse che ci fosse stato insegnato*; essetis, vel fuissetis; essent, vel fuissent.

Futur. Utinam Doceam, *Iddio voglia che mi sia insegnato*. Docearis, vel doceare. Doceatur. Pl. Utinam Doceamur, *Iddio voglia che ci sia insegnato*. Doceamini. Doceantur.

Doceam, m in r; sic legar, audiar.

Conjunctivi Modi tempus præsens.

Cum Docear, *conciossiacosachè mi sia insegnato, o essendomi insegnato*. Docearis, vel doceare. Doceatur. Pl. Cum Doceamur. Doceamini. Doceantur.

Præt. imp. Cum Docerer, *conciofossecosachè mi fosse, o sarebbe insegnato, o essendomi insegnato*. Docereris, vel docerere. Doceretur. Pl. Cum Doceremur. Doceremini. Docerentur.

Præt.

Præt. perf. Cum Doctus, a, um sim, vel fuerim, *conciossiacosachè mi sia stato insegnato, o essendomi stato insegnato*; sis, vel fueris; sit, vel fuerit. Pl. Cum Docti, æ, a simus, vel fuerimus; sitis, vel fueritis; sint, vel fuerint.

Præt. plusq. perf. Cum Doctus, a, um essem, vel fuissem, *conciofossecosa che mi fosse, o sarebbe stato insegnato, o essendomi stato insegnato*; esses, vel fuisses; esset, vel fuisset. Pl. Cum Docti, æ, a essemus, vel fuissemus, essetis, vel fuissetis; essent vel fuissent.

Fut. Cum Doctus, a, um ero, vel fuero, *quando mi sarà insegnato, e mi sarà stato insegnato*; Eris, vel fueris; erit, vel fuerit. Pl. Cum Docti, æ, a erimus, vel fuerimus; eritis, vel fueritis; erint, vel fuerint.

Potentialis Modi tempus præsens.

Doceat? *che mi sia insegnato? che mi abbia ad essere insegnato? ovvero che mi possa, debba, o voglia essere insegnato?*

Præt. imperf. Doceret? *che mi sarebbe insegnato? potrebbe, dovrebbe, o vorrebbe essermi insegnato, ovvero poteva, doveva, o voleva essermi insegnato?*

Præt. perf. Doctus, a, um sim, vel fuerim? *che mi sia stato insegnato? ovvero che abbia potuto, dovuto, o voluto essermi insegnato?*

Præt. plusq. perf. Doctus, a, um, essem, vel fuissem? *che mi sarebbe stato insegnato? mi sarebbe potuto, dovuto, o voluto esser stato insegnato? ovvero poteva, doveva, o voleva essermi stato insegnato.*

Fut. Doctus, a, um, sim, vel fuerim? *sarà per essermi insegnato; ovvero potrà, dovrà, o vorrà essermi insegnato?*

Permissivi, sive Concessivi Modi tempus præsens.

Doceat, *siami pure insegnato, ponghiamo che mi sia insegnato, ancorchè mi sia insegnato.*

Præt. imp. Docerer, *mi fosse pure insegnato, facciamo che mi fosse insegnato, ancorchè mi fosse insegnato.*

Præt. perf. Doctus, a, um sim, vel fuerim, *mi sia pure stato insegnato, poniamo che mi sia stato insegnato, ancorchè mi sia stato insegnato.*

Præt. plusq. perf. Doctus, a, um essem, vel fuissem, *mi fosse pure stato insegnato, facciam che mi fosse stato insegnato, ancorchè mi fosse stato insegnato.*

Fut. Doctus, a, um, ero, vel fuero, *abbimi pure ad essere insegnato, ponghiamo che mi abbia ad essere insegnato, ancorchè mi abbia ad essere insegnato.*

Infiniti Modi tempus præsens.

Doceri, *che a me, e a te, e a colui, o a quegli è insegnato.* Pl. *Che a noi, e a voi, e a coloro, o a quegli è insegnato.*

Præt. imperf. Doceri, *che a me era, e fosse insegnato; a te era, e fosse*, ec. Pl. *Che a noi era, e fosse insegnato; a voi*, ec.

Præt. perf. Doctum, am, um, esse, vel fuisse, *che a me fu, ed è stato insegnato; a te fu, ed è stato*, ec.. Pl. Doctos, as, a esse, vel fuisse, *che a noi fu, ed è stato insegnato, a voi, fu, ed è stato insegnato*, ec.

Præt. plusq. perf. Doctum, am, um esse, vel fuisse, *che a me era, e fosse stato insegnato; a te era, e fosse stato*, ec. Pl. Doctos, as, a esse, vel fuisse, *che a noi era, e fosse stato insegnato; a voi era, e fosse stato insegnato*, ec.

Fut. Doctum iri, vel docendum, am, um, esse, *che a me ha ad essere insegnato, a te ha ad essere*, ec. Pl. Doctum iri, vel docendos, as, a esse, *che a noi ha ad essere insegnato, a voi ha ad esser insegnato*, ec.

Fut. præt. mist. Docendum, am, um fuisse, *che mi sarebbe, ti sarebbe stato insegnato*, ec. Pl. Docen-

tendos, as, a fuisse, *ci sarebbe stato insegnato*, ec.

Participia declinationis passivæ.

Præt. perf. & plusq. perf. Doctus, a, um, *uomo, donna, cosa, a cui è stato, ed era stato insegnato.*

Fut. Docendus, a, um, *uomo, donna, cosa, a cui debb' essere insegnato*,

ADMONITIO.

Italice verbum hoc passivæ vocis non cum persona, sed cum re jungitur: quare mutanda fuit ratio reddendi singulas latinas voces in hoc paradigmate,

TERTIA CONJUGATIO. LEGO.

CAPUT VII.

LEGO. *Verbum activum, modi indicativi, temporis præsentis, numeri singularis, personæ primæ, conjugationis tertiæ, sic declinabitur.*

Indicativi Modi tempus præsens.

Lego, *io leggo*. Legis. Legit. Pl. Legimus. Legitis. Legunt.

Præt. imp. Legebam, *io leggeva*, legebas, legebat. Pl. Legebamus, legebatis, legebant.

Lego, o in e, addita bam; sic audiebam.

Præt. perf. Legi, *io lessi, ed ho letto*, legisti, legit. Pl. Legimus, legistis, legerunt, vel legere.

Præt. plusq. perf. Legeram, *io aveva letto*, legeras, legerat. Pl. Legeramus, legeratis, legerant.

Fut. Legam, *io leggerò*, leges, leget. Pl. legemus, legetis, legent.

Lego, o in am: sic audiam.

Imperativi Modi tempus præsens.

Lege, vel legito, *leggi tu*, legat. Pl. Legamus, legite, vel legitote, legant.

Lego, o in e.

Futurum, sive Modus Mandativus.

Legito tu, vel leges, *leggerai tu*, legito ille, vel leget. Pl. Legitote vos, vel legetis, legunto illi, vel legent.

Optativi Modi tempus præsens, & imperfectum.

Utinam Legerem, *Iddio volesse, che io leggessi*, legeres, legeret. Pl. Utinam Legeremus, legeretis, legerent.

Præt. perf. Utinam Legerim, *Iddio voglia che io abbia letto*, legeris, legerit. Pl. Utinam Legerimus, legeritis, legerint.

Præt. plusq. perf. Utinam Legissem, *Iddio volesse che io avessi letto*, legisses, legisset, Pl. Utinam Legissemus, legissetis, legissent.

Futur. Utinam Legam, *Iddio voglia che io legga*, legas, legat. Pl. Utinam Legamus, legatis, legant.

Conjunctivi Modi tempus præsens.

Cum Legam, *conciossiacosachè io legga, o leggendo io*, legas, legat. Pl. Cum Legamus, legatis, legant.

Præt. imperf. Cum legerem, *conciofossecosachè io leggessi, o leggerei, o leggendo io*, legeres, legeret. Pl. Cum Legeremus, legeretis, legerent.

Præt. perf. Cum Legerim, *conciossiacosachè io abbia letto, o avendo io letto*, legeris, legerit. Pl. Cum Legerimus, legeritis, legerint.

Præt. plusq. perf. Cum Legissem, *conciofossecosa che io avessi, o avrei letto, o avendo io letto*, legisses, legisset. Pl. Cum Legissemus, legissetis, legissent.

Fut. Cum Legero, *quando io leggerò, e avrò letto*, legeris, legerit. Pl. Cum Legerimus, legeritis, legerint.

Pontentialis Modi tempus præsens.

Legam? *che io legga? che io abbia a leggere? ovvero che io possa, debba, o voglia leggere.*

Præt. imperf. Legerem? *che io leggerei, potrei, dovrei, o vorrei leggere? ovvero poteva, doveva, o voleva io leggere?*

Præt. perf. Legerim? *che io abbia letto? ovvero che io abbia potuto, dovuto, voluto leggere?*

Præt. plusq. perf. Legissem? *che io avrei letto? avrei potuto, dovuto, o voluto io leggere? ovvero*

ro poteva, doveva, o voleva io aver letto?

Futur. Legerim? *leggerò io? sarò io per leggere? ovvero potrò, dovrò, o vorrò io leggere?*

Permissivi, sive Concessivi Modi tempus præsens.

Legam, *legga io pure, ponghiamo che io legga, ancorchè io legga.*

Præt. imperf. Legerem, *leggessi io pure, facciamo che io leggessi, ancorachè io leggessi.*

Præt. perf. Legerim, *abbia io pure letto, poniamo che io abbia letto, ancorachè io abbia letto.*

Præt. plusq. perf. Legissem, *avessi io pure letto, facciamo che io avessi letto, ancorachè io avessi letto.*

Futur. Legero, *ponghiamo che io abbia a leggere, e sia per leggere, ancorachè io debba leggere.*

Infiniti Modi tempus præsens.

Legere, *leggere, e che io leggo, tu leggi*, ec. Pl. *che noi leggiamo, voi leggete*, ec.

Præt. imp. Legere, *leggere, e che io leggeva, e leggessi; tu leggevi, e leggessi*, ec. Pl. *Che noi leggevamo, e leggessimo; voi leggevate*, ec.

Præt. perf. Legisse, *aver letto, e che io lessi, e ho letto; tu leggesti, e hai letto*, ec. Plur. *Che noi leggemmo, e abbiamo letto; voi*, ec.

Præt. plusq. perf. Legisse, *aver letto, e che io aveva, o avessi letto; tu avevi, e avessi letto; quegli*, ec. Pl. *Che noi avevamo, e avessimo letto; voi*, ec.

Futurum Lecturum, am, um esse, *dover leggere, o che io leggerò, e leggerei; tu leggerai, e leggeresti, quegli*, ec.; *ovvero che io ho a leggere; tu hai*, ec. Pl. Lecturos, as, a esse, ec. *dover leggere, e che noi leggeremo, e leggeremmo, voi leggerete*, ec.; *ovvero che noi abbiamo a leggere, voi*, ec.

Fut. præt. mixt. Lecturum, am, um fuisse, *aver dovuto leggere, e che io avrei, tu avresti, colui, o quegli avrebbe letto*. Pl. Lecturos, as,

 a fuis-

a fuisse, *aver dovuto leggere, e che noi avremo letto; voi*, ec.

Gerundia.

Legendi, *di leggere, e di esser letto.*
Legendo, *in leggendo, ed essendo letto.*
Legendum, *a leggere, ed esser letto.*

Supina.

Lectum, *a leggere, e per leggere.*
Lectu, *a leggersi, o da esser letto.*

Participia declinationis activæ.

Præs. & imperf. Legens, legentis, *uomo, donna, cosa, che legge, o leggeva.*

Fut. Lecturus, a, um, *uomo, donna, cosa, che leggerà, o che ha a leggere.*

LEGOR, VERBUM PASSIVUM, *sic declinabitur.*

Indicativi Modi tempus præsens.

Legor, *io sono letto*, legeris, vel legere, legitur. Pl. Legimur, legimini, leguntur.

Præt. imp. Legebar, *io era letto*, legebaris, vel legebare, legebatur. Pl. Legebamur, legebamini, legebantur.

Præt. perf. Lectus, a, um sum, vel fui, *io fui, e sono stato letto*; es, vel fuisti; est, vel fuit. Pl. Lecti, æ, a sumus, vel fuimus; estis, vel fuistis; sunt, seu fuerunt, vel fuere.

Præt. plusq. perf. Lectus, a, um eram, vel fueram, *io era stato letto*; eras, vel fueras; erat, vel fuerat. Pl. Lecti, æ, a eramus, vel fueramus; eratis, vel fueratis; erant, vel fuerant.

Fut. Legar, *io sarò letto*, legeris, vel legere, legetur. Pl. Legemur, legemini, legentur.

Legam m in r: sic audiar.

Imperativi Modi tempus præsens.

Legere, vel legitor, *sii tu letto*, legatur. Pl. Legamur, legimini, vel legiminor, legantur.

Futurum, seu Modus mandativus.

Legitor tu, legeris, vel legere, *sarai tu letto*,

to, legitor ille, vel legetur, *sarà colui letto*. Pl. Legiminor, vel legimini, *sarete voi letti*, leguntor, vel legentur, *saranno coloro letti*.

Optativi Modi tempus præsens, & imperfectum.

Utinam Legerer, *Iddio volesse che io fossi letto*, legereris, vel legerere, legeretur. Pl. Utinam legeremur, legeremini, legerentur.

Præt. perf. Utinam Lectus, a, um sim, vel fuerim, *Iddio voglia, che io sia stato letto*; sis, vel fueris; sit, vel fuerit. Pl. Utinam Lecti, æ, a simus, vel fuerimus; sitis, vel fueritis: sint, vel fuerint.

Præt. plusq. perf. Utinam Lectus, a, um essem, vel fuissem, *Iddio volesse, che io fossi stato letto*; esses, vel fuisses; esset, vel fuisset. Pl. Utinam Lecti, æ, a essemus, vel fuissemus; essetis, vel fuissetis, essent, vel fuissent.

Fut. Utinam Legar, *Iddio voglia, che io sia letto*; legaris vel legare, legatur. Pl. Utinam legamur, legamini, legantur.

Conjunctivi Modi tempus præsens.

Cum Legam, *conclosiacosachè io sia letto, o essendo io letto*; legaris, vel legare, legatur. Pl. Cum legamur, legamini, legantur.

Præt. imperf. Cum Legerer, *conciofossecosachè io fossi, o sarei letto, o essendo io letto*, legereris, vel legerere; legeretur. Pl. Cum legeremur, legeremini, legerentur.

Præt. perf. Cum Lectus, a, um sim, vel fuerim, *conciossiachè io sia stato letto, o essendo io stato letto*; sis, vel fueris; sit, vel fuerit. Pl. Cum Lecti, æ, a simus, vel fuerimus; sitis, vel fueritis; sint, vel fuerint.

Præt. plusq. perf. Cum Lectus, a, um essem, vel fuissem, *conciofossecosachè io fossi, o sarei stato letto, o essendo io stato letto*; esses, vel fuisses; esset, vel fuisset. Pl. Cum Lecti, æ, a essemus, vel fuissemus; essetis, vel fuissetis; essent, vel fuissent.

 Fut.

Fut. Cum Lectus, a, um; ero, vel fuero, *quando io sarò letto, e sarò stato letto*; eris, vel fueris; erit, vel fuerit. Pl. Cum Lecti, æ, a erimus, vel fuerimus; eritis, vel fueritis; erint, vel fuerint.

Potentialis Modi tempus præsens.

Legar? *che io sia stato letto? che io debba esser letto? ovvero che io possa, debba, o voglia esser letto?*

Præt. imperf. Legerer? *che io sarei letto? potrei, dovrei, o vorrei io esser letto? ovvero poteva, doveva, o voleva io esser letto?*

Præt. perf. Lectus, a, um sim, vel fuerim? *che io sia stato letto? ovvero che io abbia potuto, dovuto, o voluto esser letto.*

Præt. plusq. perf. Lectus, a, um essem, vel fuissem? *che io sarei stato letto? avrei io potuto, dovuto, o voluto esser letto? ovvero poteva, doveva, o voleva io essere stato letto.*

Futur. Lectus, a, um sim, vel fuerim? *sarò io per esser letto? ovvero potrò, dovrò, o vorrò io esser letto?*

Permissivi, sive Concessivi Modi tempus præsens.

Legar, *sia io pur letto, ponghiamo che io sia letto, ancorachè io sia letto.*

Præt. imperf. Legerer, *fossi io pur letto, facciamo, che io fossi letto, ancorachè io fossi letto.*

Præt. perf. Lectus, a, um sim, vel fuerim, *sia io pure stato, poniamo che io sia stato letto, ancorachè io sia stato letto.*

Præt. plusq. perf. Lectus, a, um essem, vel fuissem, *fossi io pure stato letto, facciamo ch' io fossi stato letto, ancorchè io fossi stato letto.*

Futur. Lectus, a, um, ero vel fuero, *abbia io pure ad esser letto, ponghiamo che io abbia ad esser letto.*

Infiniti Modi tempus præsens.

Legi, *esser letto, e che io sono, tu sei, colui è let-*

è letto. Pl. *esser letti*, *e che noi siamo*, *voi siete*, *coloro sono letti*.

Præt. imperf. Legi, *esser letto*, *e che io era*, *e fossi letto*; *tu eri*, *e fossi*, ec. Pl. *esser letti*, *e che noi eravamo letti*, *e fossimo letti*; *voi eravate*, *e foste letti*, ec.

Præt. perf. Lectum, am, um esse, vel fuisse, *essere stato letto*, *e che io fui*, *e sono stato letto*; *tu fosti*, *e sei stato letto*, ec. Pl. Lectos, as, a esse, vel fuisse, *essere stati letti*, *e che noi fummo*, *e siamo stati letti*; *voi foste*, *e siete stati letti*, ec.

Præt. plusq. perf. Lectum, am, um esse, vel fuisse, *essere stato letto*, *e che io era*, *e fossi stato letto*, ec. Pl. Lectos, as, a esse, vel fuisse, *essere stati letti*, *e che noi eravamo*, *e fossimo stati letti*, *voi eravate*, *e foste stati letti*, ec.

Futur. Lectum iri, vel legendum, am, um esse, *dover esser letto*, *e che io sarò*, *e sarei*, *ovvero ho ad essere letto*; *tu sarai*, *e saresti*, *o hai ad esser letto*, ec. Pl. Lectum iri, vel legendos, as, a esse, *dover esser letti*, *e che noi saremo*, *e saremmo*, *ovvero abbiamo ad essere letti*; *voi sarete*, *e sareste*, *ovvero avete ad essere letti*, ec.

Futur. præt. mist. Legendum, am, um fuisse, *aver dovuto esser letto*; *e che io sarei*, *tu saresti*, *quegli sarebbe stato letto*. Pl. Legendos, as, a fuisse, *aver dovuto esser letti*, *e che noi saremmo*, *voi sareste*, *coloro sarebbero stati letti*.

Participia declinationis passivæ.

Præt. perf. & plusq. perf. Lectus, a, um, *uomo*; *donna*, *cosa*, *che è stata*, *ed era stata letta*.

Futur. Legendus, a, um, *uomo*, *donna*, *cosa*, *che sarà letta*, *o ha ad esser letta*.

QUARTA CONJUGATIO. AUDIO.

CAPUT VIII.

AUDIO, *Verbum activum, modi indicativi, temporis præsentis, numeri singularis, personæ primæ, conjugationis quartæ, sic declinabitur.*

Indicativi Modi tempus præsens.

Audio, *io odo*, audis, audit. Pl. Audimus, auditis, audiunt.

Præt. imp. Audiebam, *io udiva*, audiebas, audiebat. Pl. Audiebamus, audiebatis, audiebant.

Præt. perf. Audivi, *io udj, e ho udito*, audivisti, audivit. Pl. Audivimus, audivistis, audiverunt, vel audivere.

Præt. plusq. perf. Audiveram, *io aveva udito*, audiveras, audiverat. Pl. Audiveramus, audiveratis, audiverant.

Futur. Audiam, *io udirò*, audies, audiet. Pl. Audiemus, audietis, audient.

Imperativi Modi tempus præsens.

Audi, vel audito, *odi tu*, audiat. Pl. Audiamus, audite, vel auditote, audiant.

Futurum, sive Modus mandativus.

Audito tu, vel audies, *udirai tu*. Audito ille, vel audiet. Pl. auditote vos, vel audietis; audiunto illi, vel audient.

Optativi Modi tempus præsens & imperfectum.

Utinam Audirem, *Iddio volesse che io udissi*, audires, audiret. Pl. Utinam audiremus, audiretis, audirent.

Præt. perf. Utinam Audiverim, *Iddio voglia che io abbia udito*, audiveris, audiverit. Pl. Utinam Audiverimus, audiveritis, audiverint.

Præt. plusq. perf. Utinam Audivissem, *Iddio volesse che io avessi udito*, audivisses, audivisset. Pl. Utinam Audivissemus, audivissetis, audivissent.

Fut. Utinam Audiam, *Iddio voglia che io oda*, audias, audiat. Pl. Utinam Audiamus, audiatis, audiant.

Con-

Conjunctivi Modi tempus præsens.

Cum Audiam, *conciossiacosachè io oda, o udendo io*, audias, audiat. Pl. Cum Audiamus, audiatis, audiant.

Præt. imp. Cum Audirem, *conciofossecosachè io udissi, o udirei, o udendo io*, audires, audiret. Pl. Cum Audiremus, audiretis, audirent.

Præt. perf. Cum Audiverim, *conciossiacosachè io abbia udito, o avendo io udito*, audiveris, audiverit. Pl. Cum Audiverimus, audiveritis, audiverint.

Præt. plusq. perf. Cum Audivissem, *conciofossecosa che io avessi, o avrei udito, o avendo io udito*, audivisses, audivisset. Pl. Cum Audivissemus, audivissetis, audivissent.

Futur. Cum Audivero, *quando io udirò, e avrò udito*, audiveris, audiverit. Pl. Cum Audiverimus, audiveritis, audiverint.

Potentialis Modi tempus præsens.

Audiam? *che io oda, che io abbia a udire, ovvero che io possa, debba, o voglia udire?*

Præt. imp. Audirem? *che io udirei, potrei, dovrei, o vorrei io udire? ovvero poteva, doveva, o voleva io udire?*

Præt. perf. Audiverim? *che io abbia udito, ovvero che io abbia potuto, dovuto, o voluto udire?*

Præt. plusq. perf. Audivissem? *che io avrei udito? avrei io potuto, dovuto, o voluto udire? ovvero poteva, doveva, o voleva io aver udito?*

Futur. Audiverim, *udirò io? farò per udire, ovvero potrò, dovrò, o vorrò io udire?*

Permissivi, sive Concessivi Modi tempus præsens.

Audiam, *oda io pure, ponghiamo che io oda, ancorchè io oda.*

Præt. imp. Audirem, *udissi io pure, facciamo che io udissi, ancorchè io udissi.*

Præt. perf. Audiverim, *abbia io pure udito, poniamo che io abbia udito; ancorachè io abbia udito.*

Præt. plusq. perf. Audivissem, *avessi io pure*

udito, facciamo che io avessi udito, ancorachè io avessi udito.

Fut. Audivero; *ponghiamo che io abbia a udire, o sia per udire, ancorachè io debba udire.*

Infiniti Modi tempus præsens.

Audire, *udire, e che io odo; tu odi; colui ode.* Pl. *che noi udiamo; voi udite: coloro odono.*

Præt. imp. Audire, *udire, e che io udiva, e udissi; tu udivi*, ec. Pl. *Che noi udivamo, e udissimo; voi udivate*, ec.

Præt. perf. Audivisse, *aver udito, e che io udì, e ho udito; tu udisti, e hai udito*, ec. Pl. *Che noi udimmo, e abbiamo udito; voi*, ec.

Præt. plusq. perf. Audivisse, *avere udito, e che io aveva, e avesti udito; tu avevi, e avesti udito*, ec. Pl. *Che noi avevamo, e avessimo udito; voi*, ec.

Fut. Auditurum, am, um esse, *dovere udire, che io udirò, udirei*; ec. Pl. Audituros, as, a esse, *dovere udire, e che noi udiremo, o udiremmo*, ec.

Futur. præt. mist. Auditurum, am, um fuisse, *aver dovuto udire, e che io avrei, tu avresti, quegli avrebbe udito.* Pl. Audituros, as, a fuisse, *aver dovuto udire, e che noi avremmo, voi avreste, quelli avrebbono udito.*

Gerundia.

Audiendi, *di udire, e di esser udito.*
Audiendo, *in udendo, ed essendo udito.*
Audiendum, *ad udire, e ad essere udito.*

Supina.

Auditum, *ad udire, e per udire.*
Auditu, *a udirsi, ovvero da essere udito.*

Participia declinationis activæ.

Præs. & imp. Audiens, audientis, *uomo, donna, cosa, che ode, e udiva.*

Fut. Auditurus, a, um, *uomo, donna, cosa, che udirà, e debbe udire, o è per udire.*

AUDIOR, VERBUM PASSIVUM, *sic declinabitur*.

Indicativi Modi tempus præsens.

Audior, *io sono udito*, audiris, vel audire, auditur. Pl. Audimur, audimini, audiuntur.

Præt. imp. Audiebar, *io era udito*, audiebaris, vel audiebare, audiebatur. Pl. Audiebamur, audiebamini, audiebantur.

Præt. perf. Auditus, a, um sum, vel fui, *io fui, e sono stato udito*, es; vel fuisti; est, vel fuit. Pl. Auditi, æ, a sumus, vel fuimus; estis, vel fuistis; sunt, seu fuerunt, vel fuere.

Præt. plusq. perf. Auditus, a, um eram, vel fueram, *io era stato udito*, eras, vel fueras; erat, vel fuerat. Pl. Auditi, æ, a eramus, vel fueramus; eratis, vel fueratis; erant, vel fuerant.

Fut. Audiar, *io sarò udito*, audieris, vel audiere, audietur. Pl. Audiemur, audiemini, audientur.

Imperativi Modi tempus præsens.

Audire, vel auditor, *sia tu udito*, audiatur. Pl. Audiamur, audiamini, vel audiminor, audiantur.

Futurum, sive Modus mandativus.

Auditor tu, vel audieris, seu, audiere, *sarai tu udito*, auditor ille, vel audietur. Pl. Audiminor, vel audiemini, audiuntor, vel audientur.

Optativi Modi tempus præsens, & imperfectum.

Utinam Audirer, *Iddio volesse che io fossi udito*, audireris, vel audirere, audiretur. Pl. Utinam Audiremur, audiremini, audirentur.

Præt. perf. Utinam Auditus, a, um sim, vel fuerim, *Iddio voglia, che io sia stato udito*, sis, vel fueris; sit, vel fuerit. Pl. Utinam Auditi, æ, a simus, vel fuerimus; sitis, vel fueritis; sint, vel fuerint.

Præt. plusq. perf. Utinam Auditus, a, um essem, vel fuissem, *Iddio volesse che io fossi stato udito*, esses, vel fuisses; esset, vel fuisset. Pl. Utinam Auditi, æ, a essemus, vel fuissemus; essetis, vel fuissetis; essent, vel fuissent. Fut.

Fut. Utinam Audiar, *Iddio voglia che io sia udito*, audiaris, vel audiare, audiatur. Pl. Utinam Audiamur, audiamini, audiantur.

Conjunctivi Modi tempus præsens.

Cum Audiar, *conciossiacosachè io sia udito, o essendo io udito*, audiaris, vel audiare, audiatur. Pl. Cum Audiamur, audiamini, audiantur.

Præt. imp. Cum Audirer, *conciofossecosa che io fossi, o sarei udito, o essendo io udito*, audireris, vel audirere, audiretur. Pl. Cum Audiremur, audiremini, andirentur.

Præt. perf. Cum Auditus, a, um, sim, vel fuerim, *conciossiacosachè io sia stato udito, o essendo io stato udito*, sis, vel fueris; sit, vel fuerit. Pl. Cum Auditi, æ, a simus, vel fuerimus; sitis, vel fueritis; sint, vel fuerint.

Præt. plusq. perf. Cum Auditus, a, um essem, vel fuissem, *conciofossecosa che io fossi, e sarei stato udito, o essendo io stato udito*, esses, vel fuisses; esset, vel fuisset. Pl. Cum Auditi, æ, a essemus, vel fuissemus; essetis, vel fuissetis; essent, vel fuissent.

Fut. Cum Auditus, a, um, ero, vel fuero, *quando io sarò udito, e sarò stato udito*, eris, vel fueris; erit, vel fuerit. Pl. Cum Auditi, æ, a erimus, vel fuerimus; eritis, vel fueritis; erint, vel fuerint.

Potentialis Modi tempus præsens.

Audiar? *che io sia udito? che io abbia ad esser udito; ovvero che io possa, debba, o voglia esser udito?*

Præt. imp. Audirer? *che io sarei udito? potrei, dovrei, o vorrei io essere udito? ovvero poteva, doveva, o voleva io essere udito?*

Præt. perf. Auditus, a, um sim, vel fuerim? *che io sia stato udito? ovvero che io abbia potuto, dovuto, o voluto essere udito?*

Præt. plusq. perf. Auditus, a, um essem, vel fuis-

fuissem? *che io sarei stato udito? avrei io potuto, dovuto, o voluto essere udito? ovvero poteva, doveva, o voleva io essere stato udito?*

Fut. Auditus, a, um sim, vel fuerim? *sarò io per essere udito? ovvero potrò, dovrò, o vorrò io essere udito?*

Permissivi, sive Concessivi Modi tempus præsens.

Audiar, *sia io pure udito, ponghiamo che io sia udito, ancorachè io sia udito.*

Præt. imp. Audirer, *fossi io pure udito, facciamo ch' io fossi udito, ancorachè io fossi udito.*

Præt. perf. Auditus, a, um sim, vel fuerim, *sia io pure stato udito, poniamo che io sia stato udito, ancorachè io sia stato udito.*

Præt. plusq. perf. Auditus, a, um essem, vel fuissem, *fossi io pure stato udito, facciamo ch'io fossi stato udito, ancorachè io fossi stato udito.*

Fut. Auditus, a, um ero, vel fuero, *abbia io pure ad essere udito, ponghiamo che io debba essere udito, ancorachè io sia per essere udito.*

Infiniti Modi tempus præsens.

Audiri, *essere udito, e che io sono, tu sei udito*, ec. Pl. *Che noi siamo, voi siete uditi*, ec.

Præt. imp. Audiri, *esser udito, e che io era, e fossi udito; tu eri, e fossi udito*, ec. Pl. *Noi eravamo, e fossimo uditi*, ec.

Præt. perf. Auditum, am, um esse, vel fuisse, *essere stato udito, e che io fui, e sono stato udito, tu fosti*, ec. Pl: Auditos, as, a esse, vel fuisse, *essere stati uditi, e che noi fummo, e siamo stati uditi, voi foste*, ec.

Præt. plusq. perf. Auditum, am, um esse, vel fuisse, *essere stato udito, e che io era, o fossi stato udito; tu eri*, ec. Pl. Auditos, as, a esse, vel fuisse, *essere stati uditi, e che noi eravamo, e fossimo stati uditi; voi eravate*, ec.

Fut. Auditum iri, vel audiendum, am, um esse, *dover esser udito, e che io sarò, sarei, ovve-*

vero ho ad essere udito, ec. Pl. Audiendos, as, a esse, *dover esser uditi, e che noi saremo, saremmo uditi, ovvero abbiamo ad essere uditi; voi sarete, e sareste uditi*, ec.

Fut. præt. mist. Audiendum, am, um fuisse *aver dovuto esser udito, e che io sarei, tu saresti, colui, o quegli sarebbe stato udito*. Pl. Audiendos, as, a fuisse, *aver dovuto esser uditi, e che noi saremmo, voi sareste, coloro, o quelli sarebbero stati uditi*.

Participia declinationis passivæ.

Præt. perf. & plusq. perf. Auditus, a um, *uomo, donna, cosa, che è stato, o era stata udita*.

Fut. Audiendus, a, um, *uomo, donna, cosa, che sarà udita, o ha ad essere, o debb'esser udita*.

ADMONITIO.

De Verbis Supino carentibus.

Q*Uæ verba supinis carent, carent etiam participiis futuris in* rus, *& præteriti temporis, item præteritis perfectis, & plusquam perfectis passivis omnium modorum, ac futuro passivo conjunctivi modi; præterea futuro infiniti, tum agendi, tum patiendi, quod ex voce simili supina, & infinito* iri *suppletur. Ideoque ea verba subjecimus, ne inter conjugandum frustra his quærendis temporibus pueri fatigentur. Quorum unum, aut alterum diligens Magister singulis, alternisve diebus declinandum, versusque ipso, ediscendos curabit. Ea vero sunt.*

Nulla Supina, Mico, Strido, seu Strideo gignunt;
Lugeo, Pedo, Silet, Fulget, cum Luceo, Friget.
Urgeo cum Sorbet, Turget, Connivet, & Alget.
Flaveo cum Timeo, Paveo, cum Ferveo, Liquet.
Congruo, cum Sapio, Lambo, cum Respuo, Linquo,
Ingruo, cum Batuo; Posco, Metuoque, Pluoque.
Et Ditesco, Luo, Scando, Compesco, Fatisco.
Hisco, Scabo, Sugo, Nolo, cum Prodigo, Dego.
Annuo, cum sociis; Vado, cum Gliscere, Vergo.

Disco, Tremo, Satago, Ferio, atque Incesso, Refello;
Ambigo, Sterto, Rudo, Psallo, cum Cernere, Sido.
Et Vescor, Liquor, Medeor, Reminiscor, & Ango.
Et Volo, Malo, Furit, Præq; Ante excellere, Ringor.
Arceo, Serpo, Juvo: quibus addes Æstuo, Ningo,
Et quod poscit *ui*, modo sit neutrale secundæ;
Et Studeo, Emineo, exceptis, quæ suggeret usus:
Quæque fere gignit Meditor, quæque Inchoo verbum.

Quæ verba præteritis etiam careant, invenies infra c. 18. Ea vero non solum carent vocibus, quæ a supino fiunt, sed iis etiam, quæ a præterito. Itaque Vescor tantum habet præsens, & præteritum imperfectum omnium modorum, & quæ inde formantur: nimirum futurum indicativi, imperativi, & optativi modi & participium in ens, *& gerundia, quæ ab eo formantur. Sunt nonnulla, quæ hæc quidem omnia habent, quæ ludimagister pro sua eruditione diligenter considerabit.*

SCHOLIA in Conjugationes Verborum.

De modorum, ac temporum vi, significatione, usu.

CAPUT IX.

QUæ sequuntur Scholia, per Auctoris commentarios sparsim diffusa, hoc loco ordine digesta, atque contracta cum fœnore reddimus, præcipue ut per ea Magistri proficiant, ac modorum naturam, temporumque percipiant; deinde, ut pro captu, atque opportunitate, nonnulla instillent discipulis, sive dum inflexiones verborum mandant memoriæ, sive dum iis in tertia, & secunda classibus scriptor Latinus explicatur.

SCHOLION I.

De Verborum modis, ac temporibus universe, deque modo indicativo.

MOdos verborum, quos Varro l. 3. de Anal. *species*, Fabius l. 1. c. 5. *status*, & *qualitates* appellat, idem Fabius ait, quosdam fecisse sex, alios octo: rursum nonnulli (auctore Diomede) fecere novem, alii decem; plerique tamen præ-

præcipuos illos ac pervulgatos quinque, quos ita nos sequimur, ut suum tamen *potentiali*, *ac permissivo* locum servemus.

2. Tempora modorum quinque sunt, *præsens*, aliquid nunc agi significans; ut, *Antonini pecunia nos oppugnat*. *Futurum*, aliquid faciendum, ut, *Quidquid agetur, scribam ad te*. *Præterita* tria. *Imperfectum*, actionem præteritam inchoatam, necdum perfectam; ut, *Causam frequenti Senatu obtinebamus*: *Perfectum*, actionem præteritam perfectam, & absolutam; ut, *Hæc Idibus Maii scripsi*: *Plusquam perfectum*, actionem absolutam, & perfectam multo ante tempus præteritum, sive imperfectum, sive perfectum: ut, *Pridie, quam hæc scripsi, Senatus auctoritas intercesserat*. Vide Diomedem l. 1.

3. Futurum quoque Varroni l. 2. & 3. de Anal., aliud est *infectum*, idest imperfectum, quod actionem, passionemve significat futuri temporis, nondum tamen perfecte èxactam, & hoc propriam habet in indicativo vocem: ut, *legam*, *legero*: aliud appellat *exactum*, hoc est perfectum quod aliquid significat futuro tempore, sed tunc quasi exactum, atque perfectum, & hoc cum futuri conjunctivi voce consentit: ut *fuero*, *sarò stato*: *legero*, *avrò letto*. Cic. ad Att. l. 9. ep. 19. Cum tu hæc leges, ego illum fortasse convenero, *Sarò forse andato a trovar colui*. Id. Appio l. 3. Cum in Provinciam veneris, ego annuum munus confecero. *Avrò finito*. Id. Brut. lib. 11. ep. 12. Is bellum confecerit, qui Antonium oppresserit, Ter. Adelph. act. 2. Ubi illinc rediero refrixerit res. *Com'io sarò di là ritornato*, *la cosa si sarà raffreddata*. Plus est, quam si dixisset, *conveniam*, *conficiam*, *refrigescet*. Plerumque tamen futuri *exacti* voces non plus significant, quam *infecti*. Ter. Andr. act. 2. Si se æquo animo ferre accipiet, negligentem fecerit. Cic. l. 1. ep. ult. Gratissimum mihi

mihi feceris, si ad me Ciliciam quamprimum veneris, *mi farai*, *se verrai*.

4. Quem plerique Grammatici modum *indicativum* vocant, quod eo aliquid indicamus, is a Varrone dicitur *rogandi*, *respondendique species*: a Fabio l. 1. c. 6. modus *fatendi*; a Diomede, ac Prisciano l. 10. *finitivus*, *seu definitivus*; a Probo, ac Donato, *pronuntiativus*; a Philosophis *enuntiativus*, propterea quod hoc modo vel interrogamus quidpiam, vel respondemus interroganti, vel fatemur, vel definimus aliquid, vel pronuntiamus, sive enuntiamus.

5. Præteriti activi voces, *amavere*, *docuere*, ac similes, quidam dualis numeri esse crediderunt: iisque utendum cum de duobus tantum est sermo, quos Quintil. l. 1. c. 5. pluribus confutat exemplis, ut Virg. 2. Æn. *Conticuere omnes*. Liv. l. 1. *Tenuere arcem Sabini*. Cic. 3. in Verr. *Quo in numero complures e nostris fuere*. Hæ igitur imminutæ voces ab integris significatione non discrepant, easque Quint. existimat mollitas esse, vitandæ asperitatis gratia, Cic. in Or. *Non reprehendo*, inquit, *scripsere*, *scripserunt esse verius sentio*.

6. Præteritum passivum, *Amatus sum*, *vel fui*, & ejusmodi alia, Servius, Diomedes, aliique Grammatici duo putant esse præterita: illud propinquius, hoc remotius. Sic etiam in plusquam perfecto, *Amatus eram*, propinquius, *Amatus fueram*, ulterius; atque ita duo faciunt præterita, tum perfecta, tum plusquam perfecta: alterum propinquius, alterum ulterius. Verum hoc discrimen raro admodum Latini scriptores observant. Certe Cicero fere semper præterito propinquiore utitur, etiam cum de rebus multo ante actis est sermo: ut pro C. Rab., Platonem in maximis periculis *versatum esse* accepimus; Demetrium, qui Phalereus vocitatus est, vita *esse privatum*.

Non

Non dixit *fuisse*, sed *esse*, cum de Platone, ac Demetrio loqueretur, quorum hic trecentis ipsis, ille quadringentis propemodum annis ante Ciceronem vixerat.

7. Imperfectum quartæ Conjugationis, *Audiebam*, &c. sæpe E littera imminutum a veteribus usurpari testatur Diom. l. 1. Prisc. l. 4. Hinc Virg. l. 2. *Lenibant* curas, & l. 7. *Nutribant* Tyrrhusque pater; & eodem l. sub fin. Auro *insignibat*, & l. 8. *Vestibat* flore juventa: & l. eod., auroque *polibant*; & l. 10. *redimibat* tempora vitta. Catull. epigr. *Audibant* eadem hæc. Ter. Phorm. Act. 3. Sc. 1. Nam hic me hujusmodi *scibat* esse, & Act. 4. Sc. 2. At primo homo *insanibat*. Plaut. Aul. *Præsagibat* mihi animus. Idem Captiv. Cum *servibat* mihi: & ejusmodi apud Poetas non pauca. Quæ minime ipse tibi, in soluta præsertim oratione, permiserim.

8. Futurum ejusdem quartæ in *am*, ut *audiam*. Sed & in *ibo* Poetæ præsertim Comici interdum usurpant. Ter. Phorm. Act. 5. Sc. 2. Nemo ex me *scibit*. Idem. Hic ego virum *opperibo*. Plau. Pen. Nunquam *audibis*. Quin etiam Hor. l. 4. Od. 23. *mollibit* aversos penates. Et Prop. l.3. eleg. 20. *lenibunt* tacito vulnera nostra sono. Sic apud Nonium invenies, *aperibo*, *opperibo*, & alia, quæ a Poetis raro usurpata jam exoleverunt, eaque ne in carmine quidem facile permiserim.

9. Tria verba tantum in *Eo* quartæ conjug. Prisc. attribuit l. 9. 11. *Eo*, cum compositis; *queo*, cum *nequeo*, & *veneo*, horumque imperfectum esse in *ibam*, futurum in *ibo*. Plaut. Most. Pater *venibit*: quia *veneo* fit a *venum*, & *eo*.

SCHOLION II.

De syncope in præteritis indicativi, aliorumque modorum.

PRæterita modorum omnium in media voce *syncopem*, hoc est concisionem, admittunt; expun-

punctis *vi*, *ve* syllabis, vel *U* littera. Præteritum enim perfectum in *Avi*, primæ conjug., vel in *Ivi*, tertiæ, aut quartæ, e secundis personis utriusque numeri, *vi* syllabam e media voce interdum elidit, *amavisti*, *petivisti*, *audivisti*, & per syncopem, *amasti*, *petisti*, *audisti*, & numero multitudinis, *amastis*, *petistis*, *audistis*. In aliis modis similiter *amasses*, *petisses*, *audisses*. Imo in his modis primæ quoque, & tertiæ personæ, præsertim conjug. primæ, ut *amassem*, *amasset*. Quo etiam spectant *consuesti*. Cæcin. 6. Fam. ep. 7. *suessent*. Cic. l. 6. ep. 8. *commosse*, Id. l. 7. ep. 18. *cognosti*. Id. in Verr. Act. 4. l. 3. *decresset*, Id. in Verr. pro *consuevisti*, *suevissent*, *commovisse*, *cognovisti*, *decrevisset*. Sic *nosti*, *nosse*, pro *novisti*, *novisse*, & similia.

2. At vero e tertia plurali perfecti primæ conjugationis, & e plusquam perfecto indicativi, ac perfecto, futuroque conjunctivi, *ve* syllaba e media voce interdum exeritur: ut *amaverunt*, *amarunt*, *amaveram*, *amaram*, *amaverat*, *amarat*, *amaverim*, *amarim*, *amaveris*, *amaris*, *amaverint*, *amarint*, quo spectant hæc: *cognorim*. Cic. l. 6. Fam. ep. 9. *decreram*. Cæl. l. 8. ep. 11. *consuerant*. Id. ep. ult. *ignoris*. Cæcin. l.6. ep. 7. pro *cognoverim*, *decreveram*, *consueverant*, *ignoveris*, & similia.

3. Denique tertiæ, quartæque conjug. prima præsertim, tertiaque persona a præteritis in *ivi*, literam V interdum adjiciunt, *Petivi*, *petii*, *petivit*, *petiit*, *petivimus*, *petiimus*, *petiverunt*, *petierunt*. Sic etiam *audivit*, *audiit*, *audiverunt*, *audierunt*. Et in aliis modis, *petiissem*, *audiissem*, & interdum *petissem*, *audissem*. Quando autem his, vel illis integris, imminutisve vocibus sit utendum, usus optimus magister adhibendus erit. Cic. in Or. *Quid? quod sic loqui*, *nosse*, *judicasse*, *vetant*: *novisse jubent*,

& judicavisse ? quasi vero nesciamus, in hoc genere & plenum recte dici, & imminutum usitate.

4. Prisc. l. 20. monet verba, quæ in themate V habent literam, non imminui in præterito, ut *lavo*, *lavi*, *lavisti*, non *lasti*: *Faveo*, *favi*, *favisti*, non *fasti*: *Moveo*, *movi*, *movisti*, non *mosti*, & similia. Quamquam aliquibus utuntur concisis non solum Poetæ, sed interdum etiam Oratores: ut *submosset*, *commosset*, *commorit*, pro *submovisset*, *commovisset*, *commoverit*. Hæc vero *misti*, *promisisti*, *justi*, *dixti*, *direxti*, *vixet*, *extinxem*, *surpuerat*, *accestis*, *evasti*, *sensti*, *induxti*, *percusti*, *divisse*, *surrexe*, pro *misisti*, *promisisti*, *jussisti*, *dixisti*, *direxisti*, *vixisset*, *extinxissem*, *surripuerat*, *accessistis*, *evasisti*, *sensisti*, *induxisti*, *percussisti*, *divisisse*, *surrexisse*, & hujusmodi alia poetica sunt. Ter. Adelph. Act. 5. Sc. 8. *Promisti* autem; & Sc. 9. Factum est, quod *justi*. Hor. l. 4. Od. 13. Quæ me *surpuerat* mihi. Sic illa extra præteritum. Æn. 8. pocula *porgite*. Et Hor. l. 2. Sat. 3. Unum me *surpite* morti: idest, *porrigite*, *surripite*, & similia: quæ vix in carmine usurpanda censuerim.

SCHOLION III.

De imperativo modo, & mandativo.

MOdus hic a Grammat. ab *imperando* potissimum nomen accepit: quamvis eo modo etiam prohibeamus, precemur, hortemur, misericordiam imploremus, & mandata, legesque demus.

2. Duo habet tempora, *præsens*, qui proprie *imperativus* est modus. Diom. l. 1. & *futurum*, quem *modum mandativum* appellat. *Quia*, inquit, *in præsenti tempore imperare solemus, ut fiat, in futurum mandare*. Sic Front. *Videte*, inquit, *imperat*; *videtote mandat*. Dicitur & modus

modus legitimus : quia illo præcepta , legesque damus. Quamquam hæc tempora sæpe reciprocantur, & alterum pro altero ponitur. Q. Cic. de Pet. Conf. *Cura, ut tui cupidi sint, elaborato, appetito*. Legum latores tamen in legibus futurum semper usurpant, ut videre est apud Cic. l. 1. & 3. de Leg. Sic Cato, & Columella, cum rei rusticæ leges tradunt.

3. Futurum adhuc duplex est ; alterum modi hujus proprium, quem *modum mandativum*, ac legitimum appellari diximus ; alterum idem, ac futurum indicativi ; sive infectum, sive exactum, quod cum futuro conjunctivi voce consentit : nam his etiam imperium significamus. Cic. ad Treb. lib. 7. epist. 10. *Sed valebis, meaque negotia curabis, meque ante brumam expectabis*. Id. ad Cassium lib. 15. *Valebis igitur, meque amabis*. Ad Att. lib. 5. *Tu nihil ei dixeris*. Id. ad Q. Frat. lib. 1. *Huic nihil credideris ; nullam partem existimationis tuæ commiseris*. Sic etiam, cum prohibemus, *ne feceris, ne dixeris*. Interdum utrumque, tum indicativi, tum mandativi modi futurum permiscetur. Pyrrus enim sic mandat Priamo lib. 2. Æneid. *Referes, & nuntius ibis ; Degeneremque Neoptolemum narrare memento*.

4. Utuntur Scriptores & præsenti conjunctivi in imperando. Cic. Att. l. 6. *Atticæ meis verbis salutem des*. Ter. Eun. *Si certum est facere, facias*. Ubi Don. *Facias*, inquit, pro *facito*. Id. Ter. And. Act. 5. *Potes nunc, dum animus iratus est. D. quiescas*. Quo loco Don. *Quiescas*, inquit, pro *quiesce*, deest enim *volo*, aut *facito*, idest, *volo quiescas*, vel *facito quiescas*. Hæc ille.

5. Futurum, seu modum mandativum voce patiendi haud ita facile reperies; ejus autem generis sunt illa. Ter. Adel. Act. 5. *De te largitor puer.*

Plaut. Epi. *Si placebit, utiminor consilium*. Cic. 3. de Leg. *Prætores, Judices, Consules appellantor*.

6. Præterito modus hic caret, quia, ut ait Varro l. 2. de Anal. *Perfectum nemo imperat*. Græci tamen habent imperativa præteriti temporis: sed, ut ait Prisc. l. 8. ipsa quoque ad futuri temporis sensum pertinent: ut si apud Latinos participium præteriti cum imperativo miscens dicas: *Clausa sit janua*, videris imperare in futuro præteritum, imperas enim, ut statim janua claudatur, deinde sit clausa: quo fortasse & illa Latinorum spectant, *parata sint omnia*, & similia, nisi horum quædam in potentialem modum referas; nam, *hæc dicta sint Patribus; positum sit illud; id mihi in incerto relictum sit*; perinde sunt ac si dicas: *hæc dixerim Patribus*, hoc est, *dicere voluerim*: sic in reliquis.

7. Primis quoque personis singularis numeri modus hic caret; sibi enim nemo imperat, nisi ut alteri personæ. Virg. Ecl. 1. *Insere nunc, Melibœe, pyros*, ubi se ipse alloquitur Melibæus. Primis pluralis numeri præsens non caret, quia, ut ait Diom. *Dum quis imperat aliis, se quoque ad idem ministerium vocat*; idcirco *hortativam* potius vocem dicendam censet. Qua tamen persona mandativum modum carere Serv., & Diomed. docent. Nam *amemus*, quam vocem nonnulli ei tribuunt, potius præsentis est temporis, sive imperativi, sive conjunctivi modi.

SCHOLION IV.

De modo optativo.

OPtativus modus, qui ab optando nomen accepit, optandi poscit particulas. Eæ fere sunt *O*. Vir. 8. Æn. Nunc, o nunc liceat crudelem abrumpere vitam. 2. *Si*. Id. l. 6. *Si* nunc se nobis iste aureus arbore ramus Ostendat. 3. *O si*, Idem l. 8. *O* mihi præteritos referat *si* Jupiter

ter

ter annos. 4. *Utinam*, Ter. Adel. *Utinam* hic prope adesset alicubi, atque audiret hæc. 5. *O utinam*. Lucan. l. 2. *O utinam* Cœlique Deis, Erebique liceret. 6. *Ut* pro *utinam* sæpe apud Comicos. Ter. Eun. Act. 2. Sc. 3. *Ut* illum Dii, Deæque senium perdant. 7. *Sic*. Virg. Ecl. 9. *Sic* tua Cymæas fugiant examina taxos. 8. *Quam*. Cic. Att. l. 2. ep. 22. *Quam* vellem Romæ mansisses. 9. *Ita* præsertim apud Comicos pro *Si*, quo Lyrici, & Epici utuntur. Ter. Eun. Act. 3. *Ita* me Dii ament, honestus est: *Sì Dio m' ajuti*. Cic. l. 5. ep. 21. *Ita* mihi omnia, quæ opto, contingant.

2. Ejusmodi adverbia, seu particulas ad majorem explicationem addi, ac sæpe a scriptoribus prætermitti, quia *optativa verba per se indicant & rem, & votum*, docet Prisc. L. 18. afferens illud Luc. l. 1. *Dii visa secundent. Et fibris sit nulla fides*. Sic l. 2. cum optaret Cato pro patria mortem oppetere. *O utinam Cœlique Deis, Erebique liceret*. Mox in eodem affectu generose pergens, ait. *Me geminæ figant acies, me barbara telis turba petat*. Sic Cic. pro Dejot. *Dii te perdant, fugitive*. Id. l. 5. ep. 11. *Dalmatis Diis male faciant*. Sic Ov. 9. Met. *Omnia Dii facerent esse communia nobis*. Et in Ep. *Fallar, & hoc crimen tenues vanescat in auras*. Id. *Dii faciant, laudis summa sit ista tuæ*. Rursum. *Ad tua me fluctus projectam littora portent*. Ac rursum. *Nec male parta diu teneat, pejusque relinquat, Exulet, & toto quærat in orbe fugam*. Et 1. Trist. *Dii facerent, posses non meus esse liber*. Cat. ep. 2. *Tecum laudari, sicut ipsa, possem*, & sexcenta ejusmodi. Quæ si quis ad potentialem, vel permissivum modum referat, næ is optativum modum (ut advertit Auctor) omnino sustulerit. Nam si modus ipse nisi adverbii beneficio desiderium non significat, merito quis dicat, non in modo, sed in adverbio optandi vim

inesse; modo vero ipso *potentiam* tantum, aut *debitum voluntatemve* significari: explicatque illud, *utinam adsis*, idest *adesse possis*, *aut velis*. Sic alia.

3. Eandem esse præsentis, & imperfecti in optativo vocem, constanter docent Probus, Donatus, Servius, Priscianus l. 8. et Diomedes. Qui etiam diserte negat, *utinam legam*, *utinam faciam*, præsentis esse temporis, sed futuri. Futuri tamen vocem pro præsenti interdum poni docet Fabius l. 9. c. 3. afferens illud: *Hoc Ithacus velit*, *& magno mercentur Atridæ*: hoc est, *vellet mercarentur*. Qua ratione in his quoque futurum pro præsenti agnoscimus. Cic. 1. in Ver. Ita mihi Deos omnes propitios esse *velim*, & Virg. Si nunc se nobis ille aureus arbore ramus-*ostendat*. Id Nunc, o nunc *liceat* crudelem abrumpere vitam: & sæpe alias.

4. Habere etiam optativum peculiare suum præteritum presectum ejusdem vocis, ac perfectum subjunctivi (quamvis Grammatici alii præter Diomedem sub unica voce cum plusquam perfecto conjunxerint) docet Prisc. l. 8. afferens illud Luc. l. 1. Dii visa secundent. Et fibris sit nulla fides; sed conditor artis *Finxerit* illa Tages. Clarum est illud Plinii ad Arium l. 2. ep. 10. Atque utinam ipse spem, quam de me concepit, *impleverim*. Nam *finxerit*, *impleverim*, optandi significationem habent.

5. Futuri optativi vox cum præsentis conjunctivi voce consentit; Cic. Att. 3. Utinam illum diem *videam*. In Verr. 2. Negare non potes, atque utinam *neges*. Interdum tamen in eadem significatione futuro indicativi, more Hebræorum, utuntur. Ter. Hecy. Ita me Dii bene *amabunt*. Id. Hecy. Act. 2. dixit: Ita me dii bene *ament*. Interdum voce simili præterito perfecto. Ter. Adel. Act. 2. Dii me, pater, omnes *oderint*. Id. Andr.

Act.

Act. 3. Utinam aut hic surdus, aut hæc muta *facta sit*, idest *fiat*.

SCHOLION V.

De modo conjunctivo, seu subjunctivo.

Grammatici modum hunc *conjunctivum*, *adjunctivum*, *subjunctivum* appellant. Cum enim tres modi priores verbi alterius adminiculo magna ex parte non egeant; modus hic alia sibi verba necessario adjungit, nectitque beneficio particularum conjunctivarum, *cum*, *quod*, *si*, *ni*, *nisi*, *quamvis*, *licet*, *ut*, *ne*, *quo* pro *ut*, *dum*, vel *modo*, pro *dummodo*, & relativi, *qui*, *quæ*, *quod*, & provocabuli *quisque*, & particulæ *cur*, *an*, *num*: ut, Nescio, *cur* venerit. Nescio, *an* redierit. Interdum tamen particula *si* reticetur. Juv.Sat.3. Græculus esuriens in cælum, *jusseris*, *ibit*. Cic. Philip. 13. *Recesseris*, omnes insequentur; *manseris*, hærebis. Hor. l. 4. Od. 4. *Merser* profundo, pulchrior. Sæpe etiam particula *ut* eleganter omittitur. Ad. Att. l. 1. Epist. 3. Nunc sentio, *venias* ad id tempus quod scribis. Et ibid. Velim cæteris quoque rebus eum locum *ornes*.

2. Quinque habet tempora, ut & modus indicativus, quamquam ea permutantur interdum, ut præsens pro imperfecto. Ter. Andr. Tu si hic sis, aliter sentias. Ibid. Act. 5. Sc. 1. Nam si cogites, remittas onerare me injuriis. Plaut. Aulul. Sexcenta sunt, quæ memorem, si sit otium, idest, *memorarem*, *si esset otium*. Georg. 4. Ni jam sub fine laborum vela *traham*. Curandum vero, ut apte tempora copulentur, sibique respondeant; imperfectum imperfecto, ut *dicerem*, *si scirem*; plusquam perfectum plusquam perfecto, ut *dixissem*, *si scivissem*. Cic. 5. Tusc. Numquam id diceret, si te audiret. Att. l. 8. Plura scriberem, si ipse possem. Idem in Bruto. Si corpore valuisset, in primis habitus esset disertus. Quanquam & interdum Imperfectum plus-

 quam

quam perfecto jungitur. Ter. Adelph. Act. 2. Si attigisses, ferres infortunium. Ad Att. lib. 7. Si scriberem ipse, longior epistola fuisset. Sic & modi permutantur interdum. Ovid. 1. Amor. El. 6. Solus eram, si non adesset amor, idest solus *essem*.

3. Præter futurum *ro* syllaba finitum, est & alterum *rim* syllaba terminatum, cum præterito ejusdem conjunctivi voce consentiens. Plaut. Pseud. Quis igitur drachmam reddet, *si dederim* tibi? Terent. Andr. Act. 1. Si te *exemerim*, ego pro te molam. Id. Adelph. Act. 2. Nec mora sit, si *innuerim*, quin pugnus continuo in mala hæreat. Et in passivæ vocis futuro. Terent. Hecyr. Quin spolies, mutiles, laceres quemquem *nacta sis*: quæ idem sunt, ac *dedero*, *exemero*, *innuero*, *nacta eris*: Gell. lib. 18. c. 2. sub fin.

4. Diom. l. 1. ait *amaverimus*, *docuerimus*, &c. præteritum acui, futurum circumflecti. Atque ideo illud correpta, hoc producta penultima pronunciari. Cui obstat, quod non raro futuri penultima correpta reperitur. Tunc vero dicendum, non a futuro *ro*, sed ab altero futuro *rim* duci; nam, ut præterito simile est voce, ita & accentu.

5. Futurum subjunctivi primæ conjugationis apud priscos *asso* & *assis* syllabis terminabitur, ut *amasso*, *amassis*. Plau. Am. Si me *irritassis*, hodie lumbifragium hinc auferes. Id. Mil. *amassis* dixit pro *amaveris*. Et in Epid. *commonstrasso*, & in Asin. Act. 2. verbo cave *supplicassis*. Apud Cic. 3. de Leg. *Interrogassit*, *judicassit*, *imperassit*, *creassit*, *locassit*; & passive, quid *turbassint*; & Ennius apud Cic. de Sen. curamve *levasso*.

6. Secundæ Conjugationis in *esso*, ut *habesso*. 1. de Leg. Separatim nemo *habessit* Deos: *prohibesso*, 3. de Leg. Ni par, majorve potestas,

popu-

populusve *prohibessit*. Plaut. Asin. Act. 2. Non pedem discedat, si *licessit*, idest, licuerit. Lucr. l. 3. Magis eam *cohibessit*, idest cohibuerit. *Jusso* autem, pro *jussero*, apud Virg. Æn. 11. antiquum esse ait Serv.

Tertiæ in *im*, ut *faxim*, *ausim*, *perduim*, *creduim*. Plaut. Asin. Act. 5. Si istud, quod dicis, *faxis*; idest, feceris, de quibus in Defectivis cap. 13. sub fin.

SCHOLION VI.

Conjunctivus modus, accedente particula cum, *quomodo reddatur Italice.*

VErnacula idiomata non eandem apud omnes nationes temporum rationem servant. Itali enim, ut alios omittamus, imperfectum quidem conjunctivi, nisi alia adjungatur particula, imperfecto fere reddunt. Ex. g. Lætus essem, si te bene valere audirem, *sarei allegro, se intendessi, che tu stessi bene*.

2. Verum, accedente particula *cum*, variis modis efferunt. Interdum enim utuntur particula *conciossiacosacchè*, aut *siccome quegli che*, *poichè*, *giacchè*, *avvegnachè*, & similibus. Cum sis vir bonus, neminem esse improbum suspicaris, *conciossiacosachè tu sii buono, non pensi che alcuno sia cattivo:* aut sic, *perciocchè*, o *dappoichè tu sei buono*, ec.

3. Sæpius tamen vel per gerundium Italicum tantum, vel per gerundium cum verbo, vel per gerundium simul, & participium, nonnunquam etiam per solum participium redditur.

4. Per gerundium tantum. Cum essem Romæ, accepi fasciculum tuarum litterarum, *essendo io in Roma, ricevetti un plico di tue lettere.* Cum te pater unice diligat, illum aversari non debes, *amandoti tuo padre, si come figliuolo unico, non gli dei portare avversione*. Patrem tuum odisse non debebas, cum ille te unice diligeret, *non do-*

quæ non significant passionem Italice unica voce tantum exprimitur, *caddi*, *feci*, *amai*, & tunc gerundium huic adjunctum per vocem imperfecti semper exponitur; *Amai per qualche tempo lo studio delle lettere*, *pensando di esser per quelle grandemente stimato*, amavi aliquandiu litterarum studia, cum ob illa me magni pendi existimarem. Alterum præteritum est *propinquum*, seu *definitum*, quod in verbis, quæ non significant passionem duabus Italice vocibus exprimitur, *sono caduto*, *ho fatto*, *ho amato*, & tunc gerundium huic adjunctum per vocem præsentis frequentius exponitur: *Leggendo spesse volte Cicerone*, *ho imparato la lingua Latina*, cum Ciceronem frequenter legam, linguam Latinam didici. *Mandandoti frequenti lettere*, *ho giudicato doverti avvisare di molte cose*, cum crebras ad te litteras mittam, de multis te commonefaciendum existimavi. Interdum etiam per vocem imperfecti. *Venendo costà mio fratello*, *non ho potuto fare di non mandarti per esso qualche lettera*, cum frater meus istuc proficisceretur, non potui ei nihil ad te litterarum dare.

5. Eadem ratione perfectum a plusquam perfecto dignoscetur. Nam si verbum, quod gerundio subditur, fuerit præsentis, aut præteriti perfecti, propinqui, vel definiti, aut futuri indicativi, sive etiam imperfecti conjunctivi, gerundium illud participio junctum præteriti perfecti temporis erit. *Non mi maraviglio*, *che così tardi ti riabbi*, *essendo stato tanto tempo malato*, non miror, te tam lente convalescere, cum tamdiu ægrotaveris. *Sono caduto questo mese in una gravissima malattia*, *non essendo per lo addietro stato ammalato*, gravissimum in morbum hoc mense incidi, cum antea ægrotaverim nunquam. *Ciascun ti reputerà ornato di una singolar dottrina*, *avendo tu letto tanti nobili Scrittori*, quis-

quisque te singulari quadam doctrina præditum existimabit, cum tot nobilissimorum Scriptorum volumina perlegeris. *Avendo io fatigato lungo tempo, volentieri mi riposerei, se mi si concedesse*, cum diu laboraverim, libenter quiescerem, si mihi potestas fieret.

6. Plusquam perfecti vero temporis erit gerundium, si adjunctum sibi habeat verbum temporis imperfecti, aut perfecti remoti, quod unica voce vulgo effertur, aut etiam plusquam perfecti. *Avendo da un gran tempo tenuto per certo, che tu mi avessi assai caro, non pensava, ovvero non pensai, ovvero non avrei mai pensato, di aver bisogno appresso te di raccomandazione*; cum jamdudum pro certo habuissem, me tibi esse charissimum, commendatione me egere apud te nunquam existimabam, nunquam existimavi, nunquam existimassem.

7. Non negarim, alias præterea formas esse per gerundium loquendi, quas omnes persequi cum longum sit, satis habuimus illas potissimum attingere, quæ omnium frequentissime in sermonem videntur incidere: cæteras, si quæ occurrunt, poterit Magister ipse facili negotio discipulis tradere.

SCHOLION VIII.

De modo potentiali.

Modus potentialis, & permissivus, sive concessivus, quinque habet tempora, atque easdem voces, quas conjunctivus; significationes tamen longe diversas. Ex quo apertissime intelligemus, modorum diversitatem præcipue ex significationis dissimilitudine oriri. Quod idem in nominum casibus videre licet. Nam, quamvis nominativus, & vocativus multitudinis, dativus itidem, ablativus voces similes sint, diversi tamen sunt casus: alia enim nominandi, alia vocandi, alia auferendi est significatio. Quare ut casus,

 quam-

quamvis voce simillimi, a Grammaticis tamen propter significationis dissimilitudinem distincti sunt; ita hi tres modi mihi necessario videntur separandi. Frequenter enim in explicandis scriptoribus hærebit ludi magister, nisi hos modos decernat, eorumque vim, ac naturam penitus internoscat.

2. Dicitur potentialis modus, quod potentiam, sive, ut Priscianus loquitur, *possibilitatem* adsignificat. Quare verbo *possum* fere explicari solet; non raro tamen verbis *debeo*, aut *volo*, prout sententia postulat.

3. Voces hujus modi *sim? amem?* cum interrogatione fere usurpantur, *che io sia? che io ami?* Quam ob caussam interrogationis notam singulis temporibus adjecimus, quamquam iisdem sine interrogatione non raro utimur. Utriusque generis in hoc Scholio subjiciemus exempla.

4. Præsentis exempla. Plaut. Amph. Vir ego tuus *sim? che io possa essere tuo marito?* Ter. And. Act. 4. Hic vir *sit* bonus? Crassus in Philippum apud Quintil. l. 8. c. 3. extremo. Ego te Consulem *putem?* cum tu me non putes Senatorem? idest putare debeam? *che io debba tenerti per Consolo?* Virg. 1. Æn. Et quisquam numen Junonis *adoret*? idest, adorare velit? *e vorrà alcuno adorare?*

5. Ad majorem emphasim adduntur interdum particulæ, *ut*, *an*, *ne* encliticæ, vel similes. Cic. in Catil. Tu *ut* unquam te *corrigas*? ibid. Te *ut* ulla res *frangat? possibile, che alcuna cosa possa domarti?* Ter. Andr. Act. 5. Tu *ne* impune hoc *facias?* Virg. 3. Æn. *Eloquar, an sileam?* idest, eloqui, an silere debeo?

6. Quandoque & sine interrogatione. Quintil. lib. 1. c. 9. *Frangas* citius, quam *corrigas*, quæ in pravum induruerunt, idest frangere possis. Id. l. 6. c. 5. Videas plerosque ira percitos, *vedrai*, *o pa-*

o potrai vedere la maggior parte commossi da collera. Cic. 4. in Verr. Siquis novi quid instituerit, is non omnia rata esse *patiatur*, idest, pati non debet. Prisc.

7. Præteriti imperfecti exempla. Cic. pro Rab. perd. reo. Tu denique quid *faceres* in hac re? *che faresti, o che potevi tu fare*; Ter. And. Act. 1. *Diceret*, quid feci? *direbbe, o potrebbe dire*. Sallust. in Conjur. Confecto prœlio, tum vero *cerneres, allora sì che vedresti, o potresti vedere*. Virg. 8. Æn. At tu dictis, Albane, *maneres*, idest, manere deberes, *dovevi attender la promessa*. Id. 6. Æn. Quod corpus humandum *diceret; volesse dire*.

8. Præteriti perfecti exempla. Plaut. Amph. Tunc mecum *fueris*? *che tu abbi potuto esser meco*? Horat. Epod. Impune ut urbem nomine *impleris* meo? idest implere potueris? Virg. 9. Æn. Unus homo tantas strages impune per urbem *ediderit*? juvenum primos tot *miserit* Orco? idest, edere, mittere potuerit? Æn. 2. *Occiderit* ferro Priamus; Troja *arserit* igne, idest, æquum ne fuit, aut debuit occidere, ardere? Cic. 5. Tusc. M. Antonii omnium eloquentissimi, quos ego *viderim*, idest videre potui.

9. Plusquam perfecti exempla. Virg. 4. Æn. Faces in castra *tulissem; Implessemque* foros flammis, idest; foros implere potuissem, aut debuissem. Cic. pro Planc. An si in me vitæ cupiditas fuisset, omnium parricidarum tela *commossem*? idest, commovere debuissem, vel voluissem? Suet. in Vesp. c. 8. *Maluissem*, oboluisses allium, idest, malle debuissem, ut oboluisses allium.

10. Futuri exempla. Hor. l. 1. Od. 6. Quis Martem tunica tectum adamantina digne *scripserit*? idest, scribere possit, seu poterit. Cic. in Orat. Pomeridianas quadrigas, quam postmeridianas libentius *dixerim*. Plin. l. 8. c. 48. Nec facile *dixerim*,

qua

qua id ætate cœperit. Cic. 1. Tusc. Ego ipse cum eodem ipso non invitus *erraverim*. Et l. de Leg. Ego vero libenter *audierim*. Georg. 2. *Exuerint* sylvestrem animum. Huc spectant præmonitiones illæ, *ut ita dixerim*: *pace tua dixerim &c.*

SCHOLION IX.

De modo Permissivo, seu Concessivo.

PErmissivus, sive concessivus modus permissionem, sive concessionem adsignificant: unde & nomen invenit: Diomedes *concessivam speciem* appellat. *Quæ*, inquit, *nequaquam volumus fieri, ea verba, ut fiunt, concedimus, ut contendendi pertinaciam evitemus*. Ejus usus in secundis, tertiisque personis potissimum cernitur: primas enim, excepto futuro, non facile invenies.

2. Præsentis exempla. Cic. 7. in Ver. *Sit* sacrilegus, *sit* fur; idest, per me licet sit sacrilegus, esto sit sacrilegus, *sia egli pure sacrilego*. Id. l. 2. Acad: Hæc, si vobis non probamus, *sint* falsa sane, invidiosa certe non sunt. Id. pro Dejot. *Pereant* amici, dum una inimici intercidant. Ter. Adel. Act. 2. *Profundat, perdat, pereat*, nihil ad me attinet, *spenda pur egli, rovini pure*, ec.

3. Præteriti perfecti exempla. Cic. 3. in Verr. Seditiosus homo C. Carco fuit; *fuerit* aliis; idest, esto, concedo fuisse aliis.

4. Plusquam perfecti exempla. Virg. Æn. 4. Verum anceps pugnæ *fuerat* fortuna. Hic *fuerat*, pro *fuisset* positum est, sicut apud Mart. l. 2. ep. 78. Si non errasset, *fecerat* ille minus, idest fecisset: & apud Hor. l. 1. Od. 17. *Sustulerat*, nisi Faunus ictum dextra levasset, pro sustulisset. Poteris similia exempla fingere etiam primæ personæ. Verum victa fuissem; *fuissem*. Prius *fuissem* potentiale est, posterius permissivum. Et præsenti tempore: Vereris, ne si servus verberetur, aufugiat: *aufugiat*.

5. Fu-

5. Futuri exempla. Cic. 2. Acad. Age, *restitero* Peripateticis, *sustinuero* Epicureos, *Orsù, facciamo pure, che io abbia a resistere*, &c. Id. 5. Tusc. Quam sibi conveniat, ipse *viderit*. *Essel vegga*. Id. de Amic. Quam id recte faciam, *viderint* sapientes.

SCHOLION X.

De modo Infinito, seu Indefinito.

INfinitus, sive (ut loquitur Gell. l. 1. c. 7.) *indefinitus* modus dicitur, quia, cum quatuor reliqui modi certas sibi personas, numerosque certos aperte definiant, ut *lego, legis, legit; legimus, legitis, legunt;* in infinito personæ eædem, ac numeri incerti sunt, obscureque latent, pronominum beneficio evolvendi, ut *me amare*, primæ singularis est, *te* secundæ, *illum* tertiæ; *nos amare*, primæ multitudinis, *vos* secundæ, *illos* tertiæ.

2. Conjungit tamen hic modus simul una voce tempus præsens cum imperfecto, & perfectum cum plusquam perfecto. Nam, Scio, te amare literas; *So, che tu ami le lettere;* præsens est. Sciebam, te amare litteras: *sapeva, che tu amavi le lettere;* imperfectum est. Scio, me sæpe ad te scripsisse: *so ch' io spesso t' ho scritto;* præteritum est. Sciebam, me sæpe ad te scripsisse: *sapeva, ch' io spesso t' avea scritto;* plusquam perfectum est.

3. Prisci Futurum in *rum* fixum, atque invariatum habebant, quod generibus, numerisque omnibus accommodabant. Nunc utimur circuitione Verbi *esse*, & participii in *rus*, variatis casibus, generibus, numeris, ut dicemus. l. 2. c. 9.

4. A Prisco futuro conjunctivi in *asso* formabant veteres infiniti futurum *assere*, ut *expugnassere; impetrassere*, hoc est, expugnaturum, vel impetraturum esse. Plaut. Amph. Se summa vi eorum oppidum *expugnassere*. Id. in Mil. Her-

cle credo te facile *impetrassere*. Id. in Captiv. Illum confido bis diebus me *reconciliassere*.

5. Diomedes, Donatus, aliique Gramatici addunt alteram futuri activi circuitionem, *amatum ire*, *doctum ire*. Hanc omisimus. quia præsens tempus potius adsignificat. Plaut. Bacch. Desistas *ire oppugnatum*, idest, oppugnare. Liv. l. 9. Bell. Maced. Vitrius tuus vitam tuam *perditum ire* hoc facto properat, idest, perdere. Gell. l.4. c.6. Volo *adjutum*, *ornatumque ire* Noctes tuas, idest, adjuvare, atque ornare.

6. Quamvis *occisum ire*, *violatum ire*, *direptum ire*, *madefactum ire*, activa voce, nihil aliud, quam *occidere*, *violare*, *diripere*, *madefacere* tempore præsenti significent, ut docuimus: tamen *occisum iri*, & reliqua patiendi voce futuri sunt temporis. Cic. Att. l. 2. Addit, se prius *occisum iri* ab eo, quam me *violatum iri*. Id. l. 9. Quem tu locum Græciæ non *direptum iri* putas? Id. de Div. Vaticinatus est *madefactum iri* minus triginta diebus Græciam sanguine. Liv. l. 1. Cecinit sibi aram hic *dicatum iri*. Sic fere semper.

7. *Amatum iri*, *lectum iri*, & similia tantum in futuro agnoscunt Probus, Donatus, Priscianus: posteriorem illam circuitionem, *amandum esse*, *legendum esse*, &c. non agnoscunt, fortasse quia voces in *dus*, & *dum* necessitatem potius, quam tempus significant, etiamsi sextum post se casum habeant. Cic. in Rul. Non eos in Deorum immortalium numero *venerandos* a vobis, & *colendos* putatis? Hic non tempus futurum, sed necessitas significatur: sic fere semper. Vide Rud. in Schol. partic. & l. 2. c.12. præc.1.

SCHOLION XI.

Quomodo infiniti tempora reddantur Italice.

INfinitus modus, quamvis natura sua personas, & numeros non habeat, nisi involutos, & im-

implicitos: libet tamen in præsenti eos evolvere, atque explicare, ut hujus etiam modi variam significationem, & usum jam inde a primis rudimentis pueri cognoscant.

Infinitus apud Latinos vocem unam tantum habet, quæ præsens, & præteritum imperfectum adsignificet, Italica etiam lingua utriusque temporis unam & eandem habet vocem, ut, volo ad illum scribere, *voglio scrivergli*; præsens est. Volebam heri ad te scribere, *jeri voleva scriverti*; præteritum imperfectum est. Volo te scribere, *io voglio, che tu scrivi*; præsens est. Volebam te scribere, *io voleva, che tu scrivessi*; imperfectum est.

2. Eadem Italici infiniti vox gerundiorum, & supinorum Latinorum loco adhibetur, ut, non est tempus scribendi; *non è tempo di scrivere*. Vocor ad scribendum; *io sono chiamato a scrivere*. Sum defessus scribendo, *sono stanco di scrivere*. Eo scriptum, *io vo a scrivere*. Est res difficilis scriptu, *è cosa difficile a scrivere, o ad essere scritta*.

3. Præteritum perfectum, & plusquam perfectum in vulgi idiomate ex conjunctivo persæpe supplentur, addita particula *che*, ut, existimo, patrem tuum fuisse virum doctum, *credo, che tuo padre sia stato uomo dotto*. Existimabam, patrem tuum fuisse virum doctum, *credeva, che tuo padre fosse stato uomo dotto*. Interdum supplentur hæc duo tempora ex Indicativo, accedente eadem particula *che*, ut audio venisse Regem, *odo dire, che è venuto il Re*. Audivi, Regem abiisse, *ho udito dire, che 'l Re sia partito*: vel cum tempus remotum, aut indefinitum significatur, *udii dire, che il Re si era partito*.

4. Cum verbis optandi, desinendi, & cum verbis doleo, gaudeo, constituo, spero, & similibus tum præsens, tum præteritum infiniti cum par-

dovevi odiar tuo padre, amandoti egli strettamente.

5. Per gerundium, & verbum sic: Tandem miserandum in modum animam efflavit, cum quatuor ipsos annos omnibus membris captus jacuisset in lecto, *spirò alla fine miserabilmente essendo che quattro anni interi tutto storpiato era giaciuto in letto.*

6. Per gerundium, & participium: ut, Nunquam ad me scribis, cum ad te sæpissime longissimas litteras dederim, *tu non mi scrivi mai, avendoti io scritto spessissime volte lettere lunghissime.* Cum esses Romæ, ne unam quidem litteram ad me misisti, cum ad te sæpenumero scripsissem, *quando eri in Roma, non mi scrivesti nè una parola eziandio, avendoti io spesse volte scritto.*

7. Per solum participium convertitur; ut, Cum ex Africa frater tuus discessisset, allatæ Regis Lusitani sunt litteræ, quibus eum nusquam discedere jubebat, *partitosi tuo fratello d' Africa, vennero lettere del Re di Portogallo, colle quali comandava, che egli non partisse per verun luogo.*

SCHOLION VII.

Gerundia Italica quomodo temporibus conjunctivi Latini respondeant.

GErundio Italico latine reddendo laborant sæpe pueri, nec raro falluntur. Nam, quando præsenti, aut imperfecto, quando perfecto, aut plusquam perfecto tempore conjunctivi utendum sit, non facile intelligunt. Quocirca hoc loco animadvertendum est, duas esse gerundiorum formas vulgari sermone, quæ solent rudibus negotium facessere. Vel enim simplex gerundium est, quod Italice in verbis, quæ non significant passionem, unica voce exprimitur: ut *essendo io*: *scrivendo io*: ac tum per præsens, vel imperfectum conjunctivi latine redditur, *cum sim, vel*

es-

essem, *cum scribam*, *vel scriberem:* Vel est gerundium, & participium præteriti temporis, quod verbis, quæ passionem non significent, Italice duabus tantum vocibus exprimitur; ut *essendo io stato*, *avendo io scritto*, & tunc præterito perfecto, vel plusquam perfecto ejusdem modi Latinorum respondet, *cum fuerim*, *vel fuissem*; *cum scripserim*, *vel scripsissem*.

2. Præsens autem ab imperfecto, & perfectum a plusquam perfecto distinguet verbum, quod gerundio conjungitur. Nam si præsentis temporis, aut futuri indicativi, aut imperfecti conjunctivi fuerit verbum, gerundium illud erit præsentis temporis, *mi maraviglio*, *come tu non facci profitto nell' eloquenza*, *leggendo tanto diligentemente Cicerone*, miror cur nihil proficias ad eloquentiam, cum Ciceronem tam studiose legas. *Essendo quì gran fame*, *molti anderanno ad abitare altrove*, cum hic fame magnopere laboretur, multi alio commigrabunt. *Essendo tu persona onorata*, *non dovresti far cosa*, *che ad un gentiluomo non convenga*, cum sis honesto loco natus, non deberes quidquam facere, quod nobilem virum non deceat.

3. Sin verbum gerundio junctum præteriti, sive imperfecti, sive perfecti, & plusquam perfecti temporis fuerit, gerundium erit imperfecti conjunctivi modi. *Studiando io gli elementi*, *imparava a mente assai cose*, cum rudimentis studerem, multa ediscebam. *Ritrovandomi io in Atene*, *imparai il Greco*, cum essem Athenis, Græcas litteras didici. *Strapazzando mio fratello gli studj di filosofia*, *io aveva scorsi molti volumi di Legge Civile*, cum meus frater Philosophiæ studia negligenter tractaret, ego percurreram multa Juris Civilis volumina.

4. Verum præteritum perfectum duplex est; alterum *remotum*, sive *infinitum*, quod in verbis,

quæ non significant passionem Italice unica voce tantum exprimitur, *caddi*, *feci*, *amai*, & tunc gerundium huic adjunctum per vocem imperfecti semper exponitur; *Amai per qualche tempo lo studio delle lettere, pensando di esser per quelle grandemente stimato*, amavi aliquandiu litterarum studia, cum ob illa me magni pendi existimarem. Alterum præteritum est *propinquum*, seu *definitum*, quod in verbis, quæ non significant passionem duabus Italice vocibus exprimitur, *sono caduto*, *ho fatto*, *ho amato*, & tunc gerundium huic adjunctum per vocem præsentis frequentius exponitur: *Leggendo spesse volte Cicerone, ho imparato la lingua Latina*, cum Ciceronem frequenter legam, linguam Latinam didici. *Mandandoti frequenti lettere, ho giudicato doverti avvisare di molte cose*, cum crebras ad te litteras mittam, de multis te commonefaciendum existimavi. Interdum etiam per vocem imperfecti. *Venendo costà mio fratello, non ho potuto fare di non mandarti per esso qualche lettera*, cum frater meus istuc proficisceretur, non potui ei nihil ad te litterarum dare.

5. Eadem ratione perfectum a plusquam perfecto dignoscetur. Nam si verbum, quod gerundio subditur, fuerit præsentis, aut præteriti perfecti, propinqui, vel definiti, aut futuri indicativi, sive etiam imperfecti conjunctivi, gerundium illud participio junctum præteriti perfecti temporis erit. *Non mi maraviglio, che così tardi ti riabbi, essendo stato tanto tempo malato*, non miror, te tam lente convalescere, cum tamdiu ægrotaveris. *Sono caduto questo mese in una gravissima malattia, non essendo per lo addietro stato ammalato*, gravissimum in morbum hoc mense incidi, cum antea ægrotaverim nunquam. *Ciascun ti reputerà ornato di una singolar dottrina, avendo tu letto tanti nobili Scrittori*, quis-

quisque te singulari quadam doctrina præditum existimabit, cum tot nobilissimorum Scriptorum volumina perlegeris. *Avendo io fatigato lungo tempo, volentieri mi riposerei, se mi si concedesse*, cum diu laboraverim, libenter quiescerem, si mihi potestas fieret.

6. Plusquam perfecti vero temporis erit gerundium, si adjunctum sibi habeat verbum temporis imperfecti, aut perfecti remoti, quod unica voce vulgo effertur, aut etiam plusquam perfecti. *Avendo da un gran tempo tenuto per certo, che tu mi avessi assai caro, non pensava, ovvero non pensai, ovvero non avrei mai pensato, di aver bisogno appresso te di raccomandazione*; cum jamdudum pro certo habuissem, me tibi esse charissimum, commendatione me egere apud te nunquam existimabam, nunquam existimavi, nunquam existimassem.

7. Non negarim, alias præterea formas esse per gerundium loquendi, quas omnes persequi cum longum sit, satis habuimus illas potissimum attingere, quæ omnium frequentissime in sermonem videntur incidere: cæteras, si quæ occurrunt, poterit Magister ipse facili negotio discipulis tradere.

SCHOLION VIII.

De modo potentiali.

Modus potentialis, & permissivus, sive concessivus, quinque habet tempora, atque easdem voces, quas conjunctivus; significationes tamen longe diversas. Ex quo apertissime intelligemus, modorum diversitatem præcipue ex significationis dissimilitudine oriri. Quod idem in nominum casibus videre licet. Nam, quamvis nominativus, & vocativus multitudinis, dativus itidem, ablativus voces similes sint, diversi tamen sunt casus: alia enim nominandi, alia vocandi, alia auferendi est significatio. Quare ut casus,

quamvis voce simillimi, a Grammaticis tamen propter significationis dissimilitudinem distincti sunt; ita hi tres modi mihi necessario videntur separandi. Frequenter enim in explicandis scriptoribus hærebit ludi magister, nisi hos modos decernat, eorumque vim, ac naturam penitus internoscat.

2. Dicitur potentialis modus, quod potentiam, sive, ut Priscianus loquitur, *possibilitatem* adsignificat. Quare verbo *possum* fere explicari solet; non raro tamen verbis *debeo*, aut *volo*, prout sententia postulat.

3. Voces hujus modi *sim? amem?* cum interrogatione fere usurpantur, *che io sia? che io ami?* Quam ob caussam interrogationis notam singulis temporibus adjecimus, quamquam iisdem sine interrogatione non raro utimur. Utriusque generis in hoc Scholio subjiciemus exempla.

4. Præsentis exempla. Plaut. Amph. Vir ego tuus *sim? che io possa essere tuo marito?* Ter. And. Act. 4. Hic vir *sit* bonus? Crassus in Philippum apud Quintil. l. 8. c. 3. extremo. Ego te Consulem *putem?* cum tu me non putes Senatorem? idest putare debeam? *che io debba tenerti per Console?* Virg. 1. Æn. Et quisquam numen Junonis *adoret?* idest, adorare velit? *e vorrà alcuno adorare?*

5. Ad majorem emphasim adduntur interdum particulæ, *ut*, *an*, *ne* encliticæ, vel similes. Cic. in Catil. Tu *ut* unquam te *corrigas?* ibid. Te *ut* ulla res *frangat? possibile, che alcuna cosa possa domarti?* Ter. Andr. Act. 5. Tu *ne* impune hoc *facias?* Virg. 3. Æn. *Eloquar, an sileam?* idest, eloqui, an silere debeo?

6. Quandoque & sine interrogatione. Quintil. lib. 1. c. 9. *Frangas* citius, quam *corrigas*, quæ in pravum induruerunt, idest frangere possis. Id. l. 6. c. 5. Videas plerosque ira percitos, *vedrai*,

o po-

o potrai vedere la maggior parte commossi da collera. Cic. 4. in Verr. Siquis novi quid instituerit, is non omnia rata esse *patiatur*, idest, pati non debet. Prisc.

7. Præteriti imperfecti exempla. Cic. pro Rab. perd. reo. Tu denique quid *faceres* in hac re? *che faresti, o che potevi tu fare*; Ter. And. Act. 1. *Diceret*, quid feci? *direbbe, o potrebbe dire*. Sallust. in Conjur. Confecto prœlio, tum vero *cerneres, allora sì che vedresti, o potresti vedere*. Virg. 8. Æn. At tu dictis, Albane, *maneres*, idest, manere deberes, *dovevi attender la promessa*. Id. 6. Æn. Quod corpus humandum *diceret; volesse dire*.

8. Præteriti perfecti exempla. Plaut. Amph. Tunc mecum *fueris*? *che tu abbi potuto esser meco*? Horat. Epod. Impune ut urbem nomine *impleris* meo? idest implere potueris? Virg. 9. Æn. Unus homo tantas strages impune per urbem *ediderit*? juvenum primos tot *miserit* Orco? idest, edere, mittere potuerit? Æn. 2. *Occiderit* ferro Priamus; Troja *arserit* igne, idest, æquum ne fuit, aut debuit occidere, ardere? Cic. 5. Tusc. M. Antonii omnium eloquentissimi, quos ego *viderim*, idest videre potui.

9. Plusquam perfecti exempla. Virg. 4. Æn. Faces in castra *tulissem; Implessemque* foros flammis, idest; foros implere potuissem, aut debuissem. Cic. pro Planc. An si in me vitæ cupiditas fuisset, omnium parricidarum tela *commossem*? idest, commovere debuissem, vel voluissem? Suet. in Vesp. c. 8. *Maluissem*, oboluisses allium, idest, malle debuissem, ut oboluisses allium.

10. Futuri exempla. Hor. l. 1. Od. 6. Quis Martem tunica tectum adamantina digne *scripserit*? idest, scribere possit, seu poterit. Cic. in Orat. Pomeridianas quadrigas, quam postmeridianas libentius *dixerim*. Plin. l. 8. c. 48. Nec facile *dixerim*,

qua

qua id ætate cœperit. Cic. 1. Tusc. Ego ipse cum eodem ipso non invitus *erraverim*. Et l. de Leg. Ego vero libenter *audierim*. Georg. 2. *Exuerint* sylvestrem animum. Huc spectant præmonitiones illæ, *ut ita dixerim*: *pace tua dixerim &c.*

SCHOLION IX.

De modo Permissivo, seu Concessivo.

PErmissivus, sive concessivus modus permissionem, sive concessionem adsignificant: unde & nomen invenit: Diomedes *concessivam speciem* appellat. *Quæ*, inquit, *nequaquam volumus fieri, ea verba, ut fiunt, concedimus, ut contendendi pertinaciam evitemus*. Ejus usus in secundis, tertiisque personis potissimum cernitur: primas enim, excepto futuro, non facile invenies.

2. Præsentis exempla. Cic. 7. in Ver. *Sit* sacrilegus, *sit* fur; idest, per me licet sit sacrilegus, esto sit sacrilegus, *sia egli pure sacrilego*. Id. l. 2. Acad: Hæc, si vobis non probamus, *sint* falsa sane, invidiosa certe non sunt. Id. pro Dejot. *Pereant* amici, dum una inimici intercidant. Ter. Adel. Act. 2. *Profundat, perdat, pereat*, nihil ad me attinet, *spenda pur egli, rovini pure*, ec.

3. Præteriti perfecti exempla. Cic. 3. in Verr. Seditiosus homo C. Carco fuit; *fuerit* aliis; idest, esto, concedo fuisse aliis.

4. Plusquam perfecti exempla. Virg. Æn. 4. Verum anceps pugnæ *fuerat* fortuna. Hic *fuerat*, pro *fuisset* positum est, sicut apud Mart. l. 2. ep. 78. Si non errasset, *fecerat* ille minus, idest fecisset: & apud Hor. l. 1. Od. 17. *Sustulerat*, nisi Faunus ictum dextra levasset, pro sustulisset. Poteris similia exempla fingere etiam primæ personæ. Verum victa fuissem; *fuissem*. Prius *fuissem* potentiale est, posterius permissivum. Et præsenti tempore: Vereris, ne si servus verberetur, aufugiat: *aufugiat*.

5. Fu-

5. Futuri exempla. Cic. 2. Acad. Age, *restitero* Peripateticis, *sustinuero* Epicureos, *Orsù*, *facciamo pure*, *che io abbia a resistere*, &c. Id. 5. Tusc. Quam sibi conveniat, ipse *viderit*. *Esso sel vegga*. Id. de Amic. Quam id recte faciam, *viderint* sapientes.

SCHOLION X.

De modo Infinito, seu Indefinito.

INfinitus, sive (ut loquitur Gell. l. 1. c. 7.) *indefinitus* modus dicitur, quia, cum quatuor reliqui modi certas sibi personas, numerosque certos aperte definiant, ut *lego*, *legis*, *legit*; *legimus*, *legitis*, *legunt*; in infinito personæ eædem, ac numeri incerti sunt, obscureque latent, pronominum beneficio evolvendi, ut *me amare*, primæ singularis est, *te* secundæ, *illum* tertiæ; *nos amare*, primæ multitudinis, *vos* secundæ, *illos* tertiæ.

2. Conjungit tamen hic modus simul una voce tempus præsens cum imperfecto, & perfectum cum plusquam perfecto. Nam, Scio, te amare literas; *So, che tu ami le lettere*; præsens est. Sciebam, te amare litteras: *sapeva, che tu amavi le lettere*; imperfectum est. Scio, me sæpe ad te scripsisse: *so ch' io spesso t' ho scritto*; præteritum est. Sciebam, me sæpe ad te scripsisse: *sapeva, ch' io spesso t' avea scritto*; plusquam perfectum est.

3. Prisci Futurum in *rum* fixum, atque invariatum habebant, quod generibus, numerisque omnibus accommodabant. Nunc utimur circuitione Verbi *esse*, & participii in *rus*, variatis casibus, generibus, numeris, ut dicemus. l. 2. c. 9.

4. A Prisco futuro conjunctivi in *asso* formabant veteres infiniti futurum *assere*, ut *expugnassere*; *impetrassere*, hoc est, expugnaturum, vel impetraturum esse. Plaut. Amph. Se summa vi eorum oppidum *expugnassere*. Id. in Mil. Her-

cle credo te facile *impetrafsere*. Id. in Captiv. Illum confido bis diebus me *reconciliassere*.

5. Diomedes, Donatus, aliique Gramatici addunt alteram futuri activi circuitionem, *amatum ire*, *doctum ire*. Hanc omisimus. quia præsens tempus potius adsignificat. Plaut. Bacch. Desistas *ire oppugnatum*, idest, oppugnare. Liv. l. 9. Bell. Maced. Vitrius tuus vitam tuam *perditum ire* hoc facto properat, idest, perdere. Gell. l. 4. c. 6. Volo *adjutum*, *ornatumque ire* Noctes tuas, idest, adjuvare, atque ornare.

6. Quamvis *occisum ire*, *violatum ire*, *direptum ire*, *madefactum ire*, activa voce, nihil aliud, quam *occidere*, *violare*, *diripere*, *madefacere* tempore præsenti significent, ut docuimus: tamen *occisum iri*, & reliqua patiendi voce futuri sunt temporis. Cic. Att. l. 2. Addit, se prius *occisum iri* ab eo, quam me *violatum iri*. Id. l. 9. Quem tu locum Græciæ non *direptum iri* putas? Id. de Div. Vaticinatus est *madefactum iri* minus triginta diebus Græciam sanguine. Liv. l. 1. Cecinit sibi aram hic *dicatum iri*. Sic fere semper.

7. *Amatum iri*, *lectum iri*, & similia tantum in futuro agnoscunt Probus, Donatus, Priscianus: posteriorem illam circuitionem, *amandum esse*, *legendum esse*, &c. non agnoscunt, fortasse quia voces in *dus*, & *dum* necessitatem potius, quam tempus significant, etiamsi sextum post se casum habeant. Cic. in Rul. Non eos in Deorum immortalium numero *venerandos* a vobis, & *colendos* putatis? Hic non tempus futurum, sed necessitas significatur: sic fere semper. Vide Rud. in Schol. partic. & l. 2. c. 12. præc. 1.

SCHOLION XI.

Quomodo infiniti tempora reddantur Italice.

INfinitus modus, quamvis natura sua personas, & numeros non habeat, nisi involutos, & im-

implicitos: libet tamen in præsenti eos evolvere, atque explicare, ut hujus etiam modi variam significationem, & usum jam inde a primis rudimentis pueri cognoscant.

Infinitus apud Latinos vocem unam tantum habet, quæ præsens, & præteritum imperfectum adsignificet, Italica etiam lingua utriusque temporis unam & eandem habet vocem, ut, volo ad illum scribere, *voglio scrivergli*; præsens est. Volebam heri ad te scribere, *jeri voleva scriverti*; præteritum imperfectum est. Volo te scribere, *io voglio, che tu scrivi*; præsens est. Volebam te scribere, *io voleva, che tu scrivessi*; imperfectum est.

2. Eadem Italici infiniti vox gerundiorum, & supinorum Latinorum loco adhibetur, ut, non est tempus scribendi; *non è tempo di scrivere*. Vocor ad scribendum; *io sono chiamato a scrivere*. Sum defessus scribendo, *sono stanco di scrivere*. Eo scriptum, *io vo a scrivere*. Est res difficilis scriptu, *è cosa difficile a scrivere, o ad essere scritta*.

3. Præteritum perfectum, & plusquam perfectum in vulgi idiomate ex conjunctivo persæpe supplentur, addita particula *che*, ut, existimo, patrem tuum fuisse virum doctum, *credo, che tuo padre sia stato uomo dotto*. Existimabam, patrem tuum fuisse virum doctum, *credeva, che tuo padre fosse stato uomo dotto*. Interdum supplentur hæc duo tempora ex Indicativo, accedente eadem particula *che*, ut audio venisse Regem, *odo dire, che è venuto il Re*. Audivi, Regem abiisse, *ho udito dire, che 'l Re sia partito*: vel cum tempus remotum, aut indefinitum significatur, *udii dire, che il Re si era partito*.

4. Cum verbis optandi, desinendi, & cum verbis doleo, gaudeo, constituo, spero, & similibus tum præsens, tum præteritum infiniti cum

par-

particula *di*, vernacula lingua efferuntur, ut, cupio ad te scribere; *desidero di scriverti*. Doleo, me non scripsisse ad patrem tuum, *mi duole di non avere scritto a tuo padre*. Alioquin cum verbis *possum*, *debeo*, *volo*, *nolo*, *malo*, & hujusmodi, nullà alia adhibita particula, solis infiniti vocibus contenta sunt, ut, non possum loqui, *non posso parlare*. Volo audire, *voglio ascoltare*. Vide l. 2. c. 9. præc. 6.

5. Futurum ex indicativo, & præsenti infiniti modi ejusdem verbi, cum particula *a* vel *ad* suppletur interdum; ut scio, te futurum esse virum doctum, *so, che tu hai ad essere un uomo dotto. Hai*, verbum est indicativi, *ad essere* præsens infiniti modi ejusdem verbi, cujus est futurum Latinum. Scio, te aliquando amaturum esse litteras, *so, che una volta hai ad amare le lettere*. Interdum suppletur etiam ex futuro indicativi modi; ut, putas, me aliquando futurum virum doctum? *credi tu, che un tempo sarò io uom dotto?*

6. Quod si verba *sperandi*, *promittendi*, *jurandi* accedant, ex præsenti infiniti modi, & particula *di*, supplendum est; ut, spero me fore virum doctum, *spero d' esser uomo dotto*. Promitto, vel juro, me nunquam fore Reipublicæ hostem, *prometto, o giuro di non essere mai nemico alla Repubblica*. Potest & per futurum Indicativi nonnunquam efferri; ut, spero, fore jucundum generum nobis, *spero, che ci sarà genero gradevole*.

Alias omnes Italici infiniti formas colligere non est præsentis instituti. Si quis alias indagaverit, eas ad hanc normam dirigere, & discipulis tradere poterit.

SCHOLION XII.

Voces infiniti quomodo Italice per indicativum, aut conjunctivum reddantur.

INfiniti Latini voces tum per conjunctivum, tum indicativum Italice redduntur, idque temporibus omnibus, de quibus singillatim videtur dicendum.

De præsenti.

Tempus præsens ita per indicativum Italice reddi potest. Cic. Att. L. 10. Scribis te ipsum putare me attractum iri, si de pace agatur, *mi scrivi, che tu stesso pensi, ch' io sarò tirato per forza, se si tratterà di pace.* Id. ibid. Pompejum pro certo habemus per Illyricum proficisci in Galliam, *abbiamo per cosa certa, che Pompeo se ne va alla volta della Gallia per la Schiavonia.*

Illa per conjunctivum vertuntur: Cic. ep. 2. l. 6. Peto a te, ne me putes oblivione tui rarius ad te scribere, quam solebam, *ti chieggo, che tu non pensi, ch' io ti scriva più di rado del solito per dimenticanza, che abbia di te.* Idem. Non puto esse alienum, me ad te, quid ea de re sentiam, scribere, *non penso, che sia fuor di proposito scriverti, qual sia il mio sentimento intorno a quel negozio.*

De præterito imperfecto.

Præteritum imperfectum quam sæpissime per indicativum convertitur. Cic. Ep. Fam. l. 2. Sciebam, te a tuis certiorem fieri solere, *io sapeva, che tu solevi essere avvisato da' tuoi.* Idem Att. l. 10. A Curione mihi nuntiatum est, eum ad me venire, *mi fu mandato a dire da Curione, che egli se ne veniva a casa mia.*

Nec minus frequenter per conjunctivum. Cic. l. 6. ep. 1. Non debemus ita cadere animis, quasi aliquid evenerit, quod fieri posse nunquam putaverimus, *non dobbiamo talmente perderci di*

animo, come se cosa fosse intervenuta, la quale non avremmo mai pensato, che potesse accadere. Conjunctivi imperfectum est *che potesse*. Idem l. 1. ep. 1. Consules Bibuli sententiam valere cupierunt, *i Consoli desiderarono, che la sentenza di Bibolo prevalesse*.

De præterito perfecto.

Præteritum perfectum sic redditur per indicativum. Cic. ep. l. 6. Te nunquam timuisse certo scio; *so certo, che tu non hai avuto mai paura*. Idem ibid. Nec enim nos arbitror victoriæ, præmiis, ductos patriam olim, & liberos, & fortunas reliquisse, *perciocchè io non penso, che già noi abbiamo lasciato la patria, e i figliuoli, e beni, indotti da' premj della vittoria*. Idem ep. l. 2. Mea officia tibi numquam defuisse tute es testis, *tu stesso sei buon testimonio, che i miei servigj non ti sono giammai mancati*.

Per conjunctivum vero sic. Cic. de Amic. Nihil enim mali Scipioni accidisse puto, *che io non penso, che alcun male sia a Scipione accaduto*. Idem de Or. l. 1. Platanus illa mihi videtur non tam ipsa aquula, quæ describitur, quam Platonis oratione crevisse, *mi pare, che quel Platano non tanto per quell' acquetta, che si descrive, quanto col parlar di Platone sia cresciuto*.

De præterito plusquam perfecto.

Præteritum plusquam perfectum sic per Indicativum convertitur. Cic. de Amic. Ea se in quiete per visum ex Africano audivisse dicebat, *diceva che quelle cose avea egli udite dall' Affricano in una visione dormendo*. Id. ep. l. 3. Didici ex tuis litteris, te omnibus in rebus habuisse rationem, ut mihi consuleres, *intesi dalle tue lettere, che tu in tutte le cose avevi avuto riguardo a' miei vantaggi*.

Per conjunctivum autem sic licet convertere. Curt. l. 3. Nondum enim Memnonem vita ex-

ces-

cessisse cognoverat, *perciocchè non avea per anco inteso, che Mennone fosse morto.*

De futuro.

Futurum etiam per indicativum Italice reddi potest. Cic. ep. l. 16. Eum facturum puto, *penso, ch' egl' il farà.* Id. l. 14. Et ipse opinione celerius venturus esse dicitur, *e si dice, che egli verrà più presto di quello, che si pensa.* Ad Att. l. 8. Ego bellum fœdissimum futurum puto, *io giudico, che sarà una guerra crudelissima.*

Frequentius vero per conjunctivum; tunc autem secunda vox imperfecti temporis esse videtur, *amerei, leggerei.* Cic. ad Att. l. 10. Jussit mihi nuntiari, mox se venturum, *comandò, che mi fosse detto, che ei da lì a poco egli verrebbe.* Id. Tusc. 1. Critoni nostro non persuasi, me hinc avolaturum, nec quidquam mei relicturum, *non ho persuaso al nostro Critone, ch' io me ne volerei via di quì, nè lascerei di me parte alcuna.* Id. ep. l. 13. Cum ipse si persuasisset, meas de se accurate scriptas literas maximam apud te pondus habituras; *avendo egli creduto, che le mie lettere caldamente scritte intorno a lui, avrebbono grandissima forza appresso di te.*

Potest adhuc & aliis modis reddi pro varietate sententiarum. *Che io sono per fare. Che io ho a fare.* Cic. Att. 10. Nisi forte arma Pompejum abiecturum putas, *se già tu non pensi, che Pompeo sia per posar giù l' armi.*

De futuro præterito mixto.

Futurum præterito mixtum fere per secundam vocem plusquam perfecti conjunctivi modi reddi solet. *Avrei amato, avrei letto.* Cic. de Amic. Quid arbitramur, illos in re vera fuisse facturos? *Che pensiamo noi, che coloro avrebber fatto in cosa vera?* Id. ib. Scio, eos impetraturos non fuisse. *So, che essi non l' avrebbero impetrato.*

Pro

Pro hoc futuro ponitur futurum simplex, si actio præteriti finiti actionem infiniti futuri tempore præcedat; quamvis per futurum sive simplex, sive mixtum reddatur Italice. Cic. 1. de Or. Qui locus quietis plenissimus fore videbatur, in eo, &c. *in quel luogo, il quale pareva, che sarebbe stato pienissimo di riposo*, ec. Prius non videbatur id, quod postea futurum putabat. Id. l. 1. ep. 2. Perspiciebant Consules in Hortensii sententiam multis partibus plures ituros, *vedevano bene i Consoli, che i più verrebbono, o sarebbono venuti nel parere di Ortensio*. Prius enim perspiciebant, postea ituri erant in sententiam. Sin actio; quæ jam præire debuisset actionem verbi præteriti temporis, sequatur, tum vero hæc actio per infiniti futurum mixtum tantum exprimitur. Cic. pro Dejot. Cui reo veniam te daturum fuisse dicebas, si excusatione ætatis usus esset. *Al qual reo dicevi, che avresti perdonato, se colla età scusato si fosse*. Hic ætatis excusatio veniam dandam præire debuisset, ideo futuro mixto explicatur.

Quæ autem orationes sint per indicativum, quæ per conjunctivum reddendæ, non est præsentis instituti ostendere: tantum intelligant pueri, has omnes orationes, sive indicativi modi fuerint, sive conjunctivi, per infinitum reddendas: alias, si quæ fuerint, Magistri diligentiæ committimus, qui etiam ostendet, infiniti passivi tempora totidem modis Italice reddi posse, quot nos ostendimus, activi solere converti. Exemplis brevitatis causa supersedemus.

SCHOLION XIII.

Quid gerundia, & supina, cur inventa, an passive quoque significent, & gerundia interdum E in U mutare.

Quid sint, curve sic dicta gerundia, & supina, non convenit inter Grammaticos. Diome-

medes quidem censet, gerundia, & supina sextum esse verborum modum, alii vero hæc esse nomina participalia, ut Phocas, Donatus, Priscianus. Verum, quod Quintilianus indicat l. 1. c. 4. magis placet, qui supina *verba participalia* appellat: quod idem dicimus de gerundiis. Cum enim Græci pro gerundiis, ac supinis, quibus carent, infinito utantur, (sicut & Itali) articulorum, ac præpositionum adminiculo, Latini hæc *vrba participalia* excogitarunt, ut crebram, & molestam infiniti repetitionem vitarent.

2. Quæ enim Latini dicunt *efferor studio patres vestros videndi: Quis est tam in scribendo impiger? inter spoliandum corpus hostis expiravit: abi deambulatum: turpe quidem dictu*; ea Græci sic dicerent: *efferor studio patres vestros videre: quis est tam in scribere impiger? inter spoliare expiravit; abi deambulare: turpe dici.* Quas loquendi formulas Latini quoque Poetæ frequenter, & Historici interdum usurpant. Liv. l. 30. Tempus est aut pacem *componi*, aut bellum *geri*. Tib. l. 3. el. 2. Causa *perire* fuit; idest pereundi. Hor. carm. 18. Rite maturos *aperire* partus Lenis Ilithyia; hoc est lenis in aperiendis partubus; & mox: Vosque *veraces* cecinisse Parcæ, idest veraces in canendo. Id. l. 1. Od. 15. Et celerem *sequi* Ajacem; idest ad sequendum, ut sentit Prisc. l. 18. Ov. ep. penult. Retulerat Nestor nato te *quærere* misso; idest misso te quæsitum, sive ad te quærendum. Et sexcenta ejusmodi apud Poetas.

3. Gerundia omnia significationem habent activam, & in *di* quidem perquam raro passivam. Justin. l. 17. Arymbas Athenas, *erudiendi* gratia, missus; idest *ut erudiretur*. Quo spectat & illud Ter. Heaut. prol. Novarum qui *spectandi* faciunt copiam. Et Suet. in Aug. c. 98. Permissa jocandi licentia, *diripiendique* pomorum;

idest

ideſt *ſpectandorum*, *diripiendorum*. In *do* etiam non raro. Virg. Ecl. 8. *Cantando* rumpitur anguis. Georg. 3. Uritque *videndo* fœmina; ideſt *dum cantatur*, *dum videtur*. Id. Alitur vitium, creſcitque *tegendo*. Lucr. l. 1. Annulus in digito ſubter tenuatur *habendo*. Et in *dum* interdum. Georg. 4. Ante *domandum*, ingentes tollunt animos; ideſt *antequam domentur*. Salluſt. Jug. Cum ipſe *ad imperandum* Tiſidium vocaretur; ideſt *ad imperata facienda*; antiqua plane loquendi ratione. Cic. l.9. ad Pætum ep. 25. Huc ades *ad imperandum*, ſive ad parendum potius. Sic enim antiqui loquebantur. Qua ratione & ipſe Cic. videtur loquutus, l. 2. de Nat. Deor. extremo. Qua pecude, quod erat *ad veſcendum* hominibus apta; ideſt *qua homines veſcerentur*.

4. Supina omnia in *um* activam ſignificationem habent; ea tantum paſſivam, quæ ſunt a neutris paſſivis, ut *venum*, *vapulatum*. Hæc vero infinitorum futura *lectum iri*, *viſum iri*, & ſimilia, non a ſupinis *lectum*, *viſum*, ſed a verbo *iri* paſſionem mutuantur.

5. Omnia vero ſupina in *u* paſſive ſumuntur, ut *mirabile dictu*. Quamquam Diomed. l. 1. & Priſc. l. 8. hæc interdum active ſumi ſignificent. Favet his Plaut. Men. *Opſonatu* redeo; & Cato de re ruſt. Primus *cubitu* ſurgat: & Stat. l. 1. Achil. Quem nunc *venatu* rediturum: cum tamen alii his ipſis locis, *opſonatu*, *cubitu*, *venatu*, nomina potius quartæ declinationis eſſe cenſeant, quam ſupina.

6. In tertiæ, quartæque conjugationis gerundiis in *di*, *do*, *dum*, ac participiis ejuſdem flexionis in *dus*, veteres *e* penultimæ ſyllabæ per *u* efferebant. Ter. And. prol. Nam in prologis *ſcribundis* opera abutitur; ideſt *in ſcribendis prologis*. Et Act. 1. Sc. 4. Dii date facultatem, obſecro, huic *pariundi*, pro *pariendi*. Apud Plau-

Plautum hæc crebra sunt. Et apud Sallustium antiquitatis affectatorem in Catilin. Libido eos invaserat reip. *capiundæ*. Et ib. Impunitatem reip. *perdundæ* fore credebant. Ibid. Tanta vis hominibus *leniunda* magis, quam exagitanda videbatur. Alii quoque scriptores interdum. Liv. l. 6. In nos quid arma polleant vestra, si patiendo *experiundum est*, inermes experiemur. Cic. l. 9. ep. 15. In consiliis *capiundis*. Et l. 2. ep. 10. Existimavit tamen esse *faciundum*. Idem pro C. Rab. Hic videlicet perblandus *reperiundus* fuit. Idem pro Cæc. Qui ad constitutum *experiundi* juris gratia venissent. Sic *rei gerundæ* &c., ex quo nonnulli gerundia dicta esse arbitrantur.

7. Hinc apud Jurisconsultos, qui veterum edicta, legesque interpretati sunt, extant in Pandectis tituli, *communi dividundo*, *ad legem Juliam de repetundis*, *familiæ ercifcundæ*; idest *rei hereditariæ dividendæ*. Quas veterum loquendi formulas Cicero, aliique scriptores numquam sibi putarunt immutandas. Ut l. 7. ep. 22. Quod jus statues communi *dividundo*. Et pro P. Sext. Cæsar legem de *pecuniis repetundis* non putat esse legem. Id. pro Cluent. Clames te lege *pecuniarum repetundarum* non teneri. Et pro Cæcin. Nomine heredis arbitrum *familiæ ercifcundæ* postulavit: & de Orat. Idem *ercifcundæ familiæ* causam agere non potest. Sic *juris dicundi*. Cic. pro Mur. & Act. 3. in Verr. Pecuniam ad *jus dicundum* dedisse; & ejus generis alia.

DECLINATIO VERBI DEPONENTIS;
CAPUT X.

Pro inferiore ordine infimæ classis.

Indicativi modi tempus præsens.

Utor, *io uso*, uteris, vel utere, utitur. Pl. Utimur, utimini, utuntur.

Præt. imp. Utebar, *io usava*, utebaris, vel utebare, utebatur. Pl. Utebamur, utebamini, utebantur.

Præt. perf. Usus, a, um sum vel fui, *io usai, ed ho usato*; es, vel fuisti, &c.

Præt. plusq. perf. Usus, a, um eram, vel fueram, *io aveva usato*; eras, vel fueras, &c.

Futur. Utar, *io userò*, uteris, vel utere, utetur. Pl. Utemur, utemini, utentur.

Imperativi modi tempus præsens.

Utere, vel utitor, *usa tu*, utatur. Pl. Utamur, utimini, vel utiminor, utantur.

Futurum, sive Modus mandativus.

Utitor tu, uteris, vel utere, *userai tu*, utitor ille, vel utetur. Pl. Utiminor, vel utemini, utuntor, vel utentur.

Optativi Modi tempus præsens, & imperfectum.

Utinam Uterer, *Iddio volesse che io usassi*,utereris, vel uterere, uteretur. Pl. Utinam uteremur, uteremini, uterentur.

Præt. perf. Utinam Usus, a, um sim, vel fuerim, *Iddio voglia che io abbia usato*; sis, vel sueris, &c.

Præt. plusq. perf. Utinam Usus, a, um essem, vel fuissem, *Iddio volesse che io avessi usato*; esses, vel fuisses, &c.

Futur. Utinam Utar, *Iddio voglia che io usi*, utaris, vel utare, utatur. Pl. Utinam utamur, utamini, utantur.

Conjunctivi Modi tempus præsens.

Cum Utar, *conciossiacosachè io usi, o usando io*, utaris, vel utare, utatur. Pl. Cum Utamur, utamini, utantur.

Præt. imp. Cum Uterer, *conciofossecosachè io usassi, o userei, o usando io*, utereris, vel uterere &c.

Præt. perf. Cum Usus, a, um sim, vel fuerim, *conciossiacosachè io abbia usato, o avendo io usato*; sis, vel fueris &c.

Præt. plusq. perf. Cum Usus, a, um essem, vel fuissem, *conciofossecosachè io avessi, o avrei usa-*

usato, *o avendo io usato*; esses, vel fuisses &c.

Futur. Cum Usus, a, um ero, vel fuero, *quando io userò*, *ed avrò usato*; eris, vel fueris &c.

Infiniti Modi tempus præsens.

Uti, *usare*, *e che io uso*, *tu usi*, ec.

Præt. imp. Uti, *usare*, *e che io usava*, *ed usassi*; *tu usavi*, *ed usassi*, ec.

Præt. perf. Usum, am, um esse, vel fuisse, *aver usato*, *e che io usai*, *ed ho usato*: *tu* ec. Pl. Usos, as, a esse, vel fuisse, *aver usato*, *e che noi usammo*, *ed abbiamo usato*; *voi* ec.

Præt. plusq. perf. Usum, am, um esse, vel fuisse, *aver usato*, *e che io aveva*, *o avessi usato*, ec. Pl. Usos, as, a esse, vel fuisse, *avere usato*, *e che noi avevamo*, *o avessimo usato*; *voi avevate*, *o aveste usato*, ec.

Futur. activum. Usurum, am, um esse, *dover usare*, *e che io userò*; *tu userai*, ec. Pl. Usuros, as, a esse, *dovere usare*, *e che noi useremo*, ec.

Futur. passivum, Utendum, am, um esse, *dover essere usato*, *e che io ho*, *tu hai*, *colui*, *o quegli ha ad essere usato*. Pl. Utendos, as, a esse, *dovere essere usati*, *e che noi abbiamo*, *voi avete*, *colore*, *o quelli hanno ad essere usati*.

Fut. præt. mixt. activum. Usurum, am, um fuisse, *aver dovuto usare*, *e che io avrei usato*, *tu avresti* ec.

Futur. præt. mixt. passivum. Utendum, am; um fuisse, *aver dovuto essere usato*, *e che io sarei stato usato*; *tu* ec.

Gerundia. Utendi, *d'usare*. Utendo, *usando*. Utendum, *ad usare*.

Supinum. Usum, *ad usare*, *o per usare*.

Participium præsentis, & imperfecti.

Utens, tis, *colui*, *o quegli*, *che usa*, *e usava*.

Præt. perf. & plusq. perf. Usus, a, um, *colui, o quegli, che ha usato, e aveva usato.*

Futur. activum. Usurum, a, um *colui, o quegli, che userà, e avrà ad usare.*

Futur. passivum. Utendus, a, um *cosa, che ha ad essere usata, e che debb' essere usata.*

ADMONITIO.

De Verbi deponentis, & communis significatione.

Moneantur pueri, participia, quæ in *dus* exeunt, & futurum infiniti, quod inde suppletur, sive a deponentibus, sive a communibus oriantur, patiendi dumtaxat significatione usurpari; reliqua omnia tempora, sive participia verborum deponentium, agendi solum significatione contenta esse.

Communium vero verborum futurorum infiniti, quod ex voce in *tum*, & infinitum *iri* suppletur, & posterius supinum, semper patiendi modo usurpari. Ac participia præteriti temporis, & reliqua quæ eorum adminiculo supplentur, tum actionem, tum passionem significare; idem gerundia in *di*, *do*, *dum*: cætera omnia agendi tantum habere significationem.

Ideoque infra verbo communi in præteritis tantum perfectis, & plusquam perfectis modorum omnium, & participiorum, necnon futuro conjunctivi significationem passivam Italice adscripsimus; propterea quod hæc in aliis temporibus non est usitata. De qua rursum dicemus l. 2. c. 5.

DECLINATIO VERBI COMMUNIS.

CAPUT XI.

Pro inferiore ordine infimæ classis.

Dimetior, *io misuro*, dimetiris, vel dimetire, dimetitur. Pl. Dimetimur, dimetimini, dimetiuntur.

Præt. imp. Dimetiebar, *io misurava*, dimetiebaris, vel dimetiebare, dimetiebatur. Pl. Dimetiebamur, dimetiebamini, dimetiebantur.

Præt.

Præt. perf. Dimenſus, a, um ſum, vel fui, *io miſurai, e ho miſurato*. Et paſſive *io fui, e ſono ſtato miſurato*; es, vel fuiſti; eſt, vel fuit. Pl. Dimenſi, æ, a ſumus, vel fuimus; eſtis, vel fuiſtis; ſunt, ſeu fuerunt, vel fuere.

Præt. pluſq. perf. Dimenſus, a, um eram, vel fueram, *io avea miſurato*. Et paſſive, *io era ſtato miſurato*; eras, vel fueras; erat, vel fuerat. Pl. Dimenſi, æ, a eramus, vel fueramus; eratis, vel fueratis; erant, vel fuerant.

Futur. Dimetiar, *io miſurerò*, dimetieris, vel dimetiere, dimetietur. Pl. Dimetiemur, dimetiemini, dimetientur.

Imperativi Modi tempus præſens.

Dimetire, vel dimetitor, *miſura tu*, dimetiatur. Pl. Dimetiamur, dimetimini, vel dimetiminor, dimetiantur.

Futurum, ſive Modus mandativus.

Dimetitor tu, dimetieris, ſeu dimetiere, *miſurerai tu*, dimetitor ille, vel dimetietur. Plur. Dimetiminor, dimetiemini, dimetiuntor, vel dimetientur.

Optativi Modi tempus præſens, & imperfectum.

Utinam Dimetirer, *Iddio voleſse che io miſuraſſi*, dimetireris, vel dimetirere, dimetiretur. Pl. Utinam dimetiremur, dimetiremini, dimetirentur.

Præt. perf. Utinam Dimenſus, a, um ſim, vel fuerim, *Iddio voglia che io abbia miſurato*. Et paſſive, *che io ſia ſtato miſurato*; ſis, vel fueris; ſit, vel fuerit. Pl. Utinam Dimenſi, æ, a ſimus, vel fuerimus; ſitis vel fueritis; ſint, vel fuerint.

Præt. pluſq. perf. Utinam Dimenſus, a, um eſſem, vel fuiſſem, *Iddio voleſse che io aveſſi miſurato*. Et paſſive, *che io foſſi ſtato miſurato*; eſſes, vel fuiſſes; eſſet, vel fuiſſet, Pl. Utinam Dimenſi, æ, a eſſemus, vel fuiſſemus; eſ-

ſetis, vel fuiſſetis; eſſent, vel fuiſſent.

Futur. Utinam Dimetiar, *Iddio voglia che io misuri*, dimetiaris, vel dimetiare, dimetiatur. Pl. Utinam dimetiamur, dimetiamini, dimetiantur.

Conjunctivi Modi tempus præſens.

Cum Dimetiar, *conciossiacosachè io misuri, o misurando io*, dimetiaris, vel dimetiare, dimetiatur. Pl. Cum Dimetiamur, dimetiamini, dimetiantur.

Præt. imp. Cum Dimetirer, *conciofosseco ſachè io misurassi, o misurerei, o misurando io*, dimetireris, vel dimetirere, dimetiretur. Pl. Cum Dimetiremur, dimetiremini, dimetirentur.

Præt. perf. Cum Dimenſus, a, um ſim, vel fuerim, *conciofossecosa che io abbia misurato, o avendo io misurato*. Et paſſive, *conciossiacosa che io sia stato misurato, o essendo io stato misurato*; ſis, vel fueris; ſit, vel fuerit. Pl. Cum Dimenſi, æ, a ſimus, vel fuerimus; ſitis, vel fueritis; ſint, vel fuerint.

Præt. pluſq. perf. Cum Dimenſus, a, um eſſem, vel fuiſſem, *conciofossecosa che io avessi, o avrei misurato, o avendo misurato*. Et paſſive, *conciofossecosa che io fossi stato, o sarei stato misurato, o essendo io stato misurato*, eſſes, vel fuiſſes; eſſet, vel fuiſſet. Pl. Cum Dimenſi, æ, a eſſemus, vel fuiſſemus; eſſetis, vel fuiſſetis; eſſent, vel fuiſſent.

Fut. Cum Dimenſus, a um ero, vel fuero, *quando io misurerò, e avrò misurato*. Et paſſive, *quando sarò misurato, e sarò stato misurato*; eris, vel fueris; erit, vel fuerit. Pl. Cum Dimenſi, æ, a erimus, vel fuerimus; eritis, vel fueritis; erunt, vel fuerint.

Infiniti Modi tempus præſens.

Dimetiri, *misurare, e che io misuro; tu misuri, colui, o quegli*, ec.

Præt.

Præt. imp. Dimetiri, *misurare, e che io misurava, o misurassi; tu misuravi*, ec.

Præt. perf. Dimensum, am, um esse, vel fuisse, *aver misurato, e che io misurai, e ho misurato; tu*, ec. Et passive, *essere stato misurato, e che io fui, e sono stato misurato, tu* ec. Pl. Dimensos, as, a esse, vel fuisse, *aver misurato, e che noi misurammo, ed abbiamo misurato; voi* ec. Et passive, *essere stati misurati, e che noi fummo, e siamo stati misurati; voi* ec.

Præt. plusq. perf. Dimensum, am, um esse, vel fuisse, *aver misurato, e che io aveva, e avessi misurato; tu* ec. Et passive, *essere stato misurato, e che io era stato, o fossi stato misurato; tu* ec. Plur. Dimensos, as, a esse, vel fuisse, *aver misurato, e che noi avevamo, o avessimo misurato; voi*, ec. Et passive, *essere stati misurati, e che noi eravamo stati, o fossimo stati misurati; voi*, ec.

Futur. activ. Dimensurum, am, um esse, *dover misurare, e che io misurerò*, ec. Pl. Dimensuros, as, a esse, *dover misurare, e che noi misureremo*, ec.

Fut. passiv. Dimensum iri, vel dimetiendum, am, um esse, *dover essere misurato, e che io ho ad esser misurato; tu*, ec. Pl. Dimensum iri, vel dimetiendos, as, a esse, *dover essere misurati, e che noi abbiamo ad esser misurati*, ec.

Fut. præt. mixt. act. Dimensurum, am, um fuisse, *aver dovuto misurare, e che io avrei misurato*, ec.

Fut. præt. mixt. passiv. Dimetiendum, am, um fuisse, *aver dovuto essere misurato, e ch' io sarei stato misurato; tu*, ec.

Gerundia. Dimetiendi, *di misurare, ed esser misurato*: dimetiendo, *misurando, ed essendo misurato*: dimetiendum, *a misurare, ed esser misurato*.

Supina. Dimensum, *a misurare*, dimensu, *da misurarsi*, *o da esser misurato*.

Participium præsentis, & imperfecti.

Dimetiens, tis, *colui*, *o quegli*, *che misura*, *o misurava*.

Præt. perf. & plusq. perf. Dimensus, a, um, *colui*, *o quegli*, *che misurò*, *e ha*, *o aveva misurato*. Et passive, *colui*, *o quegli*, *che fu*, *ed è stato misurato*, *ovvero era stato misurato*.

Futur. activ. Dimensurus, a, um, *colui*, *o quegli*, *che misurerà*, *ovvero avrà a misurare*.

Futur. Passiv. Dimetiendus, a, um, *colui*, *o quegli che sarà misurato*, *ovvero ha da essere misurato*, ec.

VERBA ANOMALA.

CAPUT XII.

Pro inferiore ordine infimæ classis.

POSSUM.

Indicativi Modi tempus præsens.

POssum, *io posso*, potes, potest, Pl. Possumus, *possiamo*, potestis, possunt.

Præt. imp. Poteram, *io poteva*, poteras, poterat, Pl. Poteramus, *noi potevamo*, poteratis, poterant.

Præt. perf. Potui, *io potei*, *ed ho potuto*, potuisti, potuit. Pl. Potuimus, *noi potemmo*, *e abbiamo potuto*, potuistis, potuerunt, vel potuere.

Præt. plusq. perf. Potueram, *io aveva potuto*, potueras, potuerat. Pl. Potueramus, *noi avevamo potuto*, potueratis, potuerant.

Futur. Potero, *io potrò*, poteris, poterit. Pl. Poterimus, *noi potremo*, poteritis, poterunt.

Imperativi Modi tempus præsens.

Fac possis, *possi tu*.

Optativi Modi tempus præsens, & imperfectum.

Utinam Possem, *Iddio volesse che io potessi*, posses, posset. Pl. Utinam Possemus, *Iddio*.

dio volesse che noi potessimo, possetis, possent.

Præt. perf. Utinam Potuerim, *Iddio voglia che io abbia potuto*, potueris, potuerit. Pl. Utinam potuerimus, *Iddio voglia che noi abbiamo potuto*, potueritis, potuerint.

Præt. plusq. perf. Utinam potuissem, *Iddio volesse che io avessi potuto*, potuisses, potuisset. Pl. Utinam Potuissemus, *Iddio volesse che noi avessimo potuto*, potuissetis, potuissent.

Futur. Utinam Possim, *Iddio voglia che io possa*, possis, possit. Pl. Utinam Possimus, *Iddio voglia che noi possiamo*, possitis, possint.

Conjunctivi Modi tempus præsens.

Cum possim, *conciossiacosachè io possa, o potendo io*, possis, possit. Pl. Cum possimus, possitis, possint.

Præt. imp. Cum possem, *conciofossecosachè io potessi, o potrei, e potendo io*, posses, posset. Pl. Cum possemus, possetis, possent.

Præt. perf. Cum potuerim, *conciossiacosachè io abbia potuto, o avendo io potuto*, potueris, potuerit. Pl. Cum potuerimus, potueritis, potuerint.

Præt. plusq. perf. Cum potuissem, *conciofossecosahè io avessi, o avrei potuto, o avendo io potuto*, potuisses, potuisset. Plur. Cum potuissemus, potuissetis, potuissent.

Fut. Cum potuero, *quando io potrò, e avrò potuto*, potueris, potuerit. Pl. Cum potuerimus potueritis, potuerint.

Infiniti Modi tempus præsens, & imperfectum.

Posse, *potere, e che io posso, tu puoi, colui, o quegli può, o che io poteva, o potessi*, ec.

Præt. perf. & plus. perf. potuisse, *aver potuto, e che io potei, e ho potuto, e che io aveva, o avessi potuto*, ec. Cæteris caret.

SCHOLION I.

De anomalis universe, deque sum, & compositis.

ANomala verba dicuntur, quæ aliqua ratione a recta norma quatuor conjugationum aberrant, quæ & *inæqualia*, & *dissimilia*, & *irregularia* ab aliis dicuntur: præcipua sunt *sum*, *fero*, *volo*, *vis*, *fio*, *eo*, *queo*, *Edo*, *es*, *est*, & eorum composita.

2. SUM, cujus verbi conjugatio habetur cap. 4. ab antiquis verbis *esum*, *fuo*, *forem*, conflatur. De primo Varr. l. 8. de Anal. *sum*, inquit, *olim dicebatur Esum*. Hinc es, est, eram, essem, & alia, quæ ab E inchoantur. Hinc prisci, *estunto*, pro *sunto*. Cic. l. 3. de leg. *Discordiæ civium estunto ne amplius sex menses*. De secundo Virg. l. 11. *Tros, Rutulusve fuat*, idest, sit. Plaut. Capt. *Caveto mihi iratus fuas*. Hinc fui, fueram, futurus, & alia. A tertio est *forem*, quod est essem; & *fore*, quod est futurum esse; quamvis interdum esse significet, ut dicemus l. 2. c. 9. præc. 2. cujus composita *adfore*. 8. Æn. *adforet*, 6. Æn. *adfore*, 7. Æn. & 1. Met. *confore*. Ter. Andr. *defore*. Cic. in Rul. *prefore*. Hor. l. 1. ep. 18. & alii.

3. In imperativo *es*, pro *esto*, vel *sis*, non parum est in usu. Ter. in Eun. act. 1. & Cic. 6. ad Att. ep. 18. Bono animo *es*. Sic in compositis. Cic. l. 9. ep. 25. Huc *ades*, ad imperandum. Virg. Ecl. 9. Huc *ades*, o Galathea, pro *adsis*. Apud Plaut. Curcul. act. 1. *Sies* mihi propitiæ, pro *esse*, vel *estote*.

4. Conjunctivi præsens plenum est, *siem*, *sies*, *siet*, quo passim utuntur Plaut. ac Terent., & interdum alii. Hinc *possiem* apud eosdem. Nunc utimur imminuto, *sim*, *sis*, *sit*. Cic. in Orat. *siet*, inquit, plenum est, *sit* imminutum.

5. Gerundia, *essendi*, *essendo*, *essendum*, quamvis

vis legantur apud Donatum, apud Veteres tamen nullum reperies.

6. Participium præsentis temporis *ens*, ab *es*, ut *docens* a doces, formavit Sergius Flavius. Quod durum quidem, minime tamen aspernandum censet Quintil. lib. 8. cap. 3. Tu cave illud usurpes, si eleganter loqui velis.

7. Composita, *absum*, *adsum*, *desum*, *intersum*, *obsum*, *præsum*, *subsum*, *supersum*, simplicis *sum* normam sequuntur, præpositis *ab*, *ad*, *de*, *inter*, *ob*, *præ*, *sub*, *super*, ut absum, abes, absui, abero; desum, dees, desui, deero: sic alia.

8. Eodem modo *insum*, & *prosum*. Verum ab *insum* præteritum *infui*, ac derivata vix sunt in usu. Plaut. Cist. fin. Age, loquere, quid ibi *infuerit*. *Prosum* vero, cum simplex ab E incipit, litteram D interjicit, ut *prodes*, *prodero*, &c.

9. Duo tantum composita, *præsum*, & *absum*, participium *præsens*, & *absens*, ab *ens* participio verbi Substantivi formant. At *potens*, rectius nomen dixeris (Græce δυνατὸς) quam participium a *possum*.

SCHOLION II.

De Verbo Possum.

Possum, a *potis*, & *sum*, syllabam *Is* a fine semper abjicit: T litera retinetur, si E sit prima simplicis litera, ut potes, potest, poteram, potero, pro potis es, potis eram, &c. Eadem ratione *potessem*, & *potesse* prisci dicebant. Plaut. Aul. Censent talentum magnum exorari *potesse* ab ipso sene? Teren. Eun. act. 4. Sed nihil *potesse*. Nunc vero *possem*, & *posse* dicimus, *es* syllaba simplicis expuncta, & T litera in S versa. Quæ duæ literæ eadem ratione permutantur inter se, quoties S est prima litera simplicis, ut possum, possim, non tamen potsum, potsim. Si simplex a litera F incipiat, litera F

deperit, ut potui, non potfui, potueram, non potfueram, potuero, non potfuero.

2. Imperativi præsens Diomedi est *possis*, quam vocem subjunctivo rectius tribuas: qua tamen utimur in imperando, quia, *fac*, verbum subauditur, quod tamen Plaut. in Pseud. expressit, sic dicens, C. *non possum*. Pseud. *fac possis*.

3. Priscis etiam apud Nonium, ac Diomedem passiva vox hujus verbi erat *potestur*, *poteratur*, *possetur*. Lucr. l. 3. *Quod tamen expleri nulla ratione potestur*. Sic aliqui illud Virg. lib.8. legunt: *Quod fieri ferro, liquidove potestur electro*. Rectius tamen, *potest*, legitur; ut sit versus spondaicus, cum *electrum*. primam producat, Græce *ἤλεκτρον*. Ovid. 2. Metam. De ramis *electra* novis.

FERO, ACTIVUM.

Indicativi Modi tempus præsens.

Fero, *io porto*. Fers. Fert. Plur. Ferimus. Fertis. Ferunt.

Præt. imp. Ferebam, *io portava*, ut legebam.

Præt. perf. Tuli, *io portai*, *e ho portato*, ut legi.

Præt. plusq. perf. Tuleram, *io aveva portato*, ut legeram.

Futur. Feram, *io porterò*, ut legam.

Imperativi modi tempus præsens.

Fer, vel ferto, *porta tu*. Ferat. Plur. Feramus. Ferte, vel fertote. Ferant.

Futurum, sive Modus mandativus.

Ferto tu, vel feres, *porterai tu*. Ferto ille, vel feret. Plur. Fertote, vel feretis. Ferunto, vel ferent.

Optativi Modi tempus præsens, & imperfectum

Utinam Ferrem, *Iddio volesse, che io portassi*. Ferres. Ferret. Pl. Utinam Ferremus. Ferretis. Ferrent.

Præt.

Præt. perf. Utinam Tulerim, *Iddio voglia che io abbia portato*, ut legerim.

Præt. plusq. perf. Utinam Tulissem, *volesse Iddio, che io avessi portato*.

Futur. Utinam Feram, *Iddio voglia, che io porti*, ut legam.

Conjunctivi Modi tempus præsens.

Cum Feram, *conciossiacosachè io porti, o portando io*, ut legam.

Præt. imperf. Cum Ferrem, *conciofossecosachè io portassi, o porterei, o portando io*. Ferres. Ferret. Pl. Cum Ferremus. Ferretis. Ferrent.

Præt. perf. Cum Tulerim, *conciossiacosachè io abbia portato, o avendo io portato*, ut legerim.

Præt. plusq. perf. Cum Tulissem, *conciofossecosa che io avessi, o avrei, o avendo io potuto*; ut legissem.

Futur. Cum Tulero, *quando io porterò, e avrò portato*, ut legero.

Infiniti Modi tempus præsens, & imperfectum.

Ferre, *portare, e che io porto, e portava, o portassi; tu porti, ec.*

Præt. perf. & plusq. perf. Tulisse, *aver portato, e che io portai, e ho portato, ec. e che io aveva, e avessi portato; tu portasti, ec.*

Futur. Laturum, am, um esse, *dover portare, e che io porterò; tu porterai, ec.*

Futur. præt. mixt. Laturum, am, um fuisse, *avere dovuto portare, e che io avrei, tu avresti portato, ec.*

Gerundia. Ferendi, *in portando, ed esser portato*. Ferendo, *in portando, ed essendo portato*. Ferendum, *a portare, e ad essere portato*.

Supina. Latum, *a portare*. Latu, *da portarsi*.

Participium præsens, & imperfectum.

Ferens, *chi porta, o portava*.

Futur. Laturus, a, um, *che porterà, o ha a portare*.

FE-

Indicativi Modi tempus præsens.

FEror, *io sono portato*, fereris, vel ferere, fertur. Plur. Ferimur, *siamo portati*, ferimini, feruntur, ut legor.

Præt. imperf. Ferebar, *io era portato*, ut legebar.

Præt. perf. Latus, a, um sum, vel fui, *io fui, e sono stato portato*; es, vel fuisti, &c. ut lectus, a, um sum, vel fui.

Præt. plusq. perf. Latus, a, um eram, vel fueram, *io era stato portato*, ut lectus, a, um eram, vel fueram.

Futur. Ferar, *io sarò portato*, ut legar, legeris.

Imperativi Modi tempus præsens.

Ferre, vel fertor, *sii tu portato*, feratur. Pl. Feramur, ferimini, vel feriminor, ferantur.

Futurum, sive Modus mandativus.

Fertor tu, vel fereris, aut ferere, *sarai tu portato*, fertor ille, vel feretur. Pl. Feriminor, vel ferimini vos, *sarete voi portati*, feruntor, vel ferentur illi.

Optativi Modi tempus præsens, & imperfectum.

Utinam Ferrer, *Iddio volesse, che io fossi portato*, ferreris, vel ferrere, ferretur. Pl. Utinam Ferremur, ferremini, ferrentur.

Præt. perf. Utinam Latus, a, um sim, vel fuerim, *Iddio voglia, che io sia stato portato*, latus sis, vel fueris, &c. ut lectus sim, vel fuerim.

Præt. plusq. perf. Utinam Latus, a, um essem, vel fuissem, *Iddio volesse, che io fossi stato portato*, latus esses, vel fuisses, &c. ut lectus essem, vel fuissem.

Fut. Utinam Ferar, *Iddio voglia, che io sia portato*, ut legar.

Con-

Conjunctivi Modi tempus præsens.

Cum Ferar, *conciossiacosachè io sia portato, o essendo io portato*, ut legar.

Præt. imper. Cum Ferrer, *conciofossecosa' che io fossi, o sarei portato, o essendo io portato*, ferreris, vel ferrere, ferretur. Plur. Cum Ferremur, ferremini, ferrentur.

Præt. perf. Cum Latus, a, um sim, vel fuerim, *conciossiachè io sia stato portato, o essendo stato portato*, ut Lectus, a, um sim, vel fuerim.

Præt. plusq. perf. cum Latum, a, um essem, vel fuissem, *conciofossecosa che io fossi, o sarei stato portato, o essendo io stato portato*, ut Lectus, a, um essem, vel fuissem.

Futur. Cum Latus, a, um ero, vel fuero, *quando io sarò, e sarò stato portato*, ut Lectus, a, um ero, vel fuero.

Infiniti Modi tempus præsens, & imperfectum.

Ferri, *esser portato*, *che io sono portato, tu sei portato*, &c. *ovvero, che io era, e fossi portata, tu*, ec.

Futur. Latum iri, vel ferendum, am, um esse, *dover essere portato, che io sarò, tu sarai portato*, ec.

Fut. præt. mist. Ferendum, am, um fuisse, *aver dovuto esser portato, e che io sarei stato, tu saresti stato portato*, ec.

Participium præt. perf. & plusq. perf. Latus, a, um, *uomo, donna, cosa, che fu, ed è stata portata, ovvero che era stata portata*, ec.

Futur. Ferendus, a, um, *uomo, donna, cosa, che dee portarsi, o che sarà portata*, ec.

SCHOLION III.

De ferò, *ejusque compositis*.

Verbi *fero præteritum perfectum, & ulterius* (idest plusquam perfectum) *non invenitur*. Sic Quintil. l. 1. c. 6. *tuli* enim, & *tu-*

leram, sunt a *tollo*, cujus antiquum præteritum *tetulli*, nunc *sustuli*.

2. Ejus verbi composita, *antefero*, *circumfero*, *confero*, *defero*, *infero*, *perfero*, *præfero*, *profero*, *transfero*, simplicis verbi *fero* normam sequuntur, additis præpositionibus *ante*, *circum*, *con*, *de*, *in*, *per*, *præ*, *pro*, *re*, *trans*. Verum *in*, & *con*, in supino, *illatum*, *collatum*; quia N ante L migrat in L.

3. Præpositiones vero *ab*, *ob*, *sub*, *ad*, *ex*, *dis*, cum verbo *fero*, compositæ mutationem aliquam patiuntur. *Ab* enim, sequente L, manet, ut ablatum; ante T, adsciscit S, ut abstuli; ante F, mutat B in U, ut aufero: sicut etiam aufugio.

4. Ob, & Sub in supino manent, ut oblatum, sublatum. Sequente F, migrant in F, ut offero, suffero; in præterito manet ob, ut obtuli; sub mutatur in S, ut sustuli.

5. Ad sequente F, T, L, in has ipsas litteras mutat D, ut affero, attuli, allatum.

6. Ex, manet in præterito, extuli; in supino X deperditur, elatum; sequente F, in aliud F migrat, ut effero.

7. Dis in supino perdit S, dilatum; in præterito manet, distuli; sequente F, in ipsum mutatur, ut differo.

VOLO, VIS.

Indicativi Modi tempus præsens.

Volo, *io voglio*, vis, vult. Pl. Volumus, vultis, volunt.

Præt. imperf. Volebam, *io voleva*, ut docebam.

Præt. perf. Volui, *io volli*, *e ho voluto*, ut docui.

Præt. plusq. perf. Volueram, *io aveva voluto*, ut docueram.

Fu-

Futur. Volam, *io vorrò*, ut legam.

Imperativi Modi tempus præsens.

Fac Velis, *vogli tu*.

Optativi Modi tempus præsens, & imperfectum:

Utinam Vellem, *volesse Iddio, che io volessi*, velles, vellet. Pl. Vellemus, velletis, vellent.

Præt. perf. Utinam Voluerim, *Iddio voglia, che io abbia voluto*, ut docuerim.

Præt. plusq. perf. Utinam Voluissem, *volesse Iddio che io avessi voluto*, ut docuissem.

Futur. Utinam Velim, *voglia Iddio che io voglia*, velis, velit. Pl. Utinam Velimus, velitis, velint.

Conjunctivi Modi tempus præsens.

Cum Velim, *conciossiacosachè io voglia, o volendo io*, velis, velit. Pl. Cum Velimus, velitis, velint.

Præt. imperf. Cum Vellem, *conciofossecosa che io volessi, o vorrei, o volendo io*, velles, vellet. Pl. Cum Vellemus, velletis, vellent.

Præt. perf. cum Voluerim, *conciossiacosachè io abbia voluto, o avendo io voluto*, ut docuerim.

Præt. plusq. perf. cum Voluissem, *conciofossecosa che io avessi, o averei voluto, o avendo io voluto*, ut docuissem.

Fut. Cum Voluero, *quando io vorrò, o avrò voluto*, ut docuero.

Infiniti Modi tempus præsens, & imperfectum.

Velle, *volere, e che io voglia, voleva, o volessi, tu*, ec.

Præt. perf. & plusq. perf. Voluisse, *aver vouto, e che volli e ho voluto, ec. e che io aveva, o avessi voluto; tu ec.*

Participium præsens & imperfectum.

Volens, tis, *uomo, donna, cosa, che vuole, o voleva*.

NO-

NOLO.

Indicativi Modi tempus præsens.

NOlo, *io non voglio*, non vis, non vult. Plur. Nolumus, non vultis, nolunt.

Præt. imp. Nolebam, *io non voleva*, ut docebam.

Præt. perf. Nolui, *io non volli*, *è non ho voluto*, ut docui.

Præt. plusq. perf. Nolueram, *io non aveva voluto*, ut docueram.

Futurum. Nolam, *io non vorrò*, ut legam.

Imperativi Modi tempus præsens.

Noli, vel nolito, *non vogli tu*, nolit. Plur. Nolimus, nolite, vel nolitote, nolint.

Futurum, sive Modus mandativus.

Nolito tu, *non vorrai tu*, nolito ille. Plur. Nolito tu, vos, nolunto illi.

Optativi Modi tempus præsens, & imperf.

Utinam Nollem, *volesse Iddio che io non volessi*, nolles, nollet. Pl. Utinam Nollemus, nolletis, nollent.

Præt. perf. Utinam Noluerim, *Iddio voglia che io non abbia voluto*, ut docuerim.

Præt. plusq. perf. Utinam Noluissem, *volesse Iddio che io non avessi voluto*, ut docuissem.

Futur. Utinam Nolim, *voglia Iddio che io non voglia*, nolis, nolit. Pl. Utinam Nolimus, nolitis, nolint.

Conjunctivi Modi tempus præsens.

Cum Nolim, *conciofsiacofachè io non voglia*, *o non volendo io*, nolis, nolit. Pl. Cum Nolimus, nolitis, nolint.

Præt. imperf. Cum Nollem, *conciofofsecofachè io non volessi*, *o non vorrei*, *o non volendo io*, nolles, nollet. Pl. Cum Nollemus, nolletis, nollent.

Præt. perf. Cum Noluerim, *conciofsiacofachè io non abbia voluto*, *o non avendo io voluto*, ut docuerim. Præt.

Præt. plusq. perf. Cum Noluissem, *conciofossecosachè io non avessi, o non avrei voluto, o non avendo io voluto*, ut docuissem.

Futur. Cum Noluero, *quando io non vorrò, o non avrò voluto*, ut docuero.

Infiniti Modi tempus præsens, & imperfectum.

Nolle, *non volere, e che io non voglio, non voleva, e non volessi; tu, ec.*

Præt. perf. & plusq. perf. Noluisse, *non aver voluto, e che io non volli, e non ho voluto, e che io non aveva, e non avessi voluto; tu, ec.*

Participium præsens, & imperfectum.

Nolens, tis, *uomo, donna, cosa, che non vuole, e non voleva.*

MALO.

Indicativi Modi tempus præsens.

MAlo, *io voglio più tosto*, mavis, mavult. Plur. Malumus, *noi vogliamo più tosto*, mavultis, malunt.

Præt. Imperf. Malebam, *io voleva più tosto*, ut docebam.

Præt. perf. Malui, *io più tosto volli, e ho voluto*, ut docui.

Præt. plusq. perf. Malueram, *io aveva più tosto voluto*, ut docueram.

Imperativi Modi tempus præsens.

Fac Malis, *vogli tu più tosto*, fac malit.

Optativi Modi tempus præsens, & imperfectum.

Utinam Mallem, *volesse Iddio che più tosto volessi*, malles, mallet. Pl. Utinam Mallemus, *Iddio volesse che noi volessimo più tosto*, malletis, mallent.

Præt. perf. Utinam Maluerim, *Iddio voglia che io più tosto abbia voluto*, ut docuerim.

Præt. plusq. perf. Utinam Maluissem, *volesse Iddio che io più tosto avessi voluto*, ut docuissem.

Futur. Utinam Malim, *Iddio voglia che io*

più

più tosto voglia, malis, malit. Pl. Utinam Malimus, malitis, malint.

Conjunctivi Modi tempus præsens.

Cum malim, *conciofsiacofachè io più tosto voglia, o volendo io più tosto*, malis, malit. Pl. Cum Malimus, malitis, malint.

Præt. imperf. Cum Mallem, *conciofossecosachè io più tosto volessi, o vorrei, o volendo io più tosto*, malles, mallet. Pl. Cum Mallemus, malletis, mallent.

Præt. perf. Cum Maluerim, *conciofsiacofachè io più tosto abbia voluto, o avendo io più tosto voluto*, ut docuerim.

Præt. plusq. perf. Cum Maluissem, *conciofossecosa che io avessi, o avrei più tosto voluto, o avendo io più tosto voluto*, ut docuissem.

Futur. Cum Maluero, *quando io più tosto vorrò, e avrò voluto*, ut docuero.

Infiniti Modi tempus præsens, & imperfectum:

Malle, *volere più tosto, e che io più tosto voglio, o voleva, o volessi; tu, ec.*

Præt. perf. & plusq. perf. Maluisse, *aver più tosto voluto, o che io più tosto volli, e ho voluto, e che io più tosto aveva, o avessi voluto: tu, ec.*

Gerundiis, supinis, ac participiis caret.

SCHOLION IV.

De volo, *ejusque compositis.*

VOlo, *volas, volavi*, verbum est regulare, conjugationis primæ, *Volo, vis* anomalum est, cujus imperfectum *volebam, nolebam, malebam*: perfectum, *volui, nolui, malui*. Plusquam perfectum, *volueram, nolueram, malueram*, & quæ ex his formantur, secundæ conjugationis normam sequuntur.

2. Futurum *volam* tertiæ conjugationis lege inflectitur. Eo utitur Cic. ad Att. l. 2. ep. ult. *Volam*, illum scire ex te me id fecisse. Hor. l. 2. ep.

2. ep. 2. Scire *volam*, quantum &c. Item alii.

3. Imperativo proprio caret, pro quo utimur, *fac velis*. Cic. Att. l. 3. Itaque *fac*, ut me *velis* esse aliquem. Sic, *da operam ut velis*, & similibus Diomedes addit, *volito*, *volitote*; sed in usu non sunt.

4. Infiniti, & participii futuris caret, nec non supinis. Sic etiam gerundiis, auctore Phoca, ac Diomede; quamvis apud Donatum sint, *volendi, do, dum*.

5. *Nolo*, & *malo*, composita idem sunt, ac *non volo*, & *magis volo*. Cic. in Or. Apud Plaut. *mavollo*, *mavollem*, & *mavelim*, invenies: *nevolo*, pro *nolo*, *nevis*, *nevult*, apud eundem in Trinum. Filiam meam tibi desponsam esse audio, nisi tu *nevis*.

6. Imperativi voces *noli*, & *nolite*, frequentes sunt apud Cic. & alios. Futuri, *nolito*, *nolitote*, apud Nonium. *Nolens*, partic. Lucan. l. 1.

7. Futurum indicativi, *malam*, præsertim in prima persona non videtur esse usitatum, pro quo *malim*, *malis*, *malit*, dicas malo. Coelius tamen l. 8. ep. 4. Sed ut spero, bonos, & Senatum *malet*.

FIO, FIS.

Indicativi Modi tempus præsens.

FIo, *io sono fatto*, fis, fit. Pl. Fimus, fitis, fiunt. Præt. imp. Fiebam, *io era fatto*, ut audiebam, sed passiva significatione.

Præt. perf. Factus, a, um sum, vel fui, *io fui*, *e sono stato fatto*, ut lectus, a um sum, vel fui.

Præt. plusq. perf. Factus, a, um eram, vel fueram, *io era stato fatto*, ut lectus, a, um eram, vel fueram.

Fut. Fiam, *io sarò fatto*, ut audiam, sed passive.

Imperativi Modi tempus præsens.

Fias, *sii tu fatto*, fiat. Pl. fiamus, fiatis, fiant.

Opta-

Optativi Modi tempus præsens, & imperfectum.
Utinam Fierem, *volesse Iddio che io fossi fatto*, ut legerem, sed significatione passiva.
Præt. perf. Utinam Factus, a, um sim, vel fuerim, *Iddio voglia che io sia stato fatto*, ut lectus, a, um sim, vel fuerim.
Præt. plusq. perf. Utinam Factus, a, um essem, vel fuissem, *Iddio volesse che io fossi stato fatto*, ut lectus, a, um essem, vel fuissem.
Fut. Utinam Fiam, *Iddio voglia, che io sia fatto*, ut audiam, sed significatione passiva.
Conjunctivi Modi tempus præsens.
Cum Fiam, *conciofossecosachè io sia fatto, o essendo io fatto*, ut audiam, vel significatione passiva.
Præt. imp. Cum Fierem, *conciofossecosachè io fossi, o sarei fatto, o essendo io fatto*, ut legerem.
Præt. perf. Cum Factus, a, um sim, vel fuerim, *conciossiacosachè io sia stato fatto, o essendo io stato fatto*, ut lectus, a, um sim, vel fuerim.
Præt. plusq. perf. cum Factus, a, um essem, vel fuissem, *conciossiacosachè io fossi, o sarei fatto, o essendo io stato fatto*, ut lectus, a, um essem, vel fuissem.
Fut. Cum Factus, a, um ero, vel fuero, *quando io sarò fatto, e sarò stato fatto*, ut lectus, a, um ero, vel fuero.
Infiniti Modi tempus præsens, & imperfectum.
Fieri, *farsi, o esser fatto, e che io sono fatto, ed era, o fossi fatto; tu sei fatto, ed eri, o fossi fatto*, ec.
Præt. perf. & plusq. perf. Factum, am, um esse, vel fuisse, *esser stato fatto, e che io fui, e sono stato fatto, e che io era stato, e fossi stato fatto; tu* ec.
Fut. Factum iri, vel faciendum, am, um esse,

se, *dover farsi*, *e che io sarò fatto*, *e ho ad esser fatto; tu*, ec.

Fut. præt. mixt. Faciendum, am, um fuisse, *aver dovuto essere fatto*, *e ch' io sarei stato fatto: tu* ec.

Participium præt. perf. & plusq. perf.

Factus, a, um, *uomo*, *donna*, *cosa*, *che fu*, *ed è stata fatta*, *e che era stata fatta*.

Fut. Faciendus, a, um, *uomo*, *donna*, *cosa*, *che sarà fatta*, *e che ha a farsi*.

SCHOLION V.

De facio, & fio, *eorumque compositis.*

Facio activum, conjugationis tertiæ rite format omnes modos, ac tempora. Passivum ejus olim *facior*, (cujus extant apud Nonium, ac Priscianum exempla) sed jam exolevit, eique successit *fio*, significatione passiva: quod in præsenti, & imperfecto modorum omnium propriam flexionem habet: Præteritum *factus sum*, cum derivatis, fit ab activi supino *factum*, ut lectus sum, a supino lectum.

2. Imperativum non habet proprium. Plaut. tamen Curcul. act. 1. dixit, *fi* mi obsequens: & mox, *fite* mihi volentes, Et apud Nonium, *fitote*. Hor. l. 2. Sat. 5. *fi* cognitor ipse. Diomedes etiam agnoscit *fito*, *fitote*, *fiunto*, qui addit gerundia *fiendi*, *fiendo*, *fiendum*, & participium *fiens*, quibus minime uteris, nisi apud idoneos Auctores reperies. Nec *fiendus* dices, sed *faciendus*.

3. Si *facio* cum præpositionibus componatur, A mutat in I, ut *afficio*, *conficio*, *deficio*, *efficio*, *inficio*, *interficio*, *officio*, *perficio*, *proficio*, *reficio*, *sufficio*: ea simplicis flexionem sequuntur; passivumque habent a *facior*, ut *afficior*, *conficior*, &c. præter *officio*, & *proficio*, quæ passivum non habent, nisi forte impersonaliter. Quod si *facio* cum aliis componantur particulis

culis, A suum retinet, & passivum habet, a *fio*, ut *calefacio*, *frigefacio*, *liquefacio*, *madefacio*, *tepefacio*, *calefio*, *frigefio*, *liquefio*, *madefio*, *tepefio*. Reperiuntur tamen etiam *confio*, *defio*, *interfio*, passive, pro *conficior*, &c. Baldus 9. ad Att. Res tota *confieret*. Æn. 4. *Confieri* possit. Ter. Adelph. Hoc *confit*, quod volo. Hecyr. act. 3. Nihil apud me tibi *defieri* patiar. Lucr. l. 3. Aut flammis *interfiat*.

EO, IS.

Indicativi Modi tempus præsens.

EO, *io vo*. Is, *tu vai*. It, *colui*, *o quegli va*. Pl. Imus, *noi andiamo*. Itis, *voi andate*. Eunt, *coloro*, *o quelli vanno*.

Præt. imp. Ibam, *io andava*, ibas, ibat. Pl. ibamus, *noi andavamo*, ibatis, ibant.

Præt. perf. Ivi, *io andai*, *e sono andato*, ut audivi.

Præt. plusq. perf. Iveram, *io era andato*, ut audiveram.

Fut. Ibo, *io andrò*, ibis, ibit. Pl. ibimus, ibitis, ibunt.

Imperativi Modi tempus præsens.

I, vel ito tu, *va tu*, eat, *vada quegli*. Pl. Eamus, *andiamo noi*, ite, vel itote, *andate voi*, eant, *vadano coloro*.

Futurum, sive Modus mandativus.

Ito tu, vel ibis, *andrai tu*, ito ille, vel ibit. Plur. Itote, vel ibitis, *andrete voi*, eunto, vel ibunt.

Optativi Modi tempus præsens, & imperfectum.

Utinam Irem, *Iddio volesse*, *che io andassi*, ut audirem.

Præt. perf. Utinam Iverim, *Iddio voglia*, *che io sia andato*, ut audiverim.

Præt. plusq. perf. Utinam Ivissem, *Iddio volesse*

lesse che io fussi andato, ut audivissem.

Fut. Utinam Eam, *Iddio voglia, che io vada*, eas, eat. Pl. Eamus, eatis, eant.

Conjunctivi Modi tempus præsens.

Cum Eam, *conciossiacosachè io vada, o andando io*, eas, eat. Pl. Eamus, eatis, eant.

Præt. imp. Cum Irem *conciofossecosachè io andassi, o andrei, o andando io*, ut audirem.

Præt. perf. Cum Iverim, *conciofossecosachè io sia andato, o essendo io andato*, ut audiverim.

Præt. plusq. perf. Cum Ivissem, *conciofossecosachè io fossi, o sarei andato, o essendo io andato*, ut audivissem.

Fut. Cum Ivero, *quando io andrò, e sarò andato*, ut audivero.

Infiniti Modi tempus præsens, & imperfectum.

Ire, *andare, e che io vo, andava, o andassi; tu* ec.

Præt. perf. & plusq. perf. Ivisse, *essere andato, e che io andai, e sono andato, e che io era, o fosi andato; tu* ec.

Fut. Iturum, am, um esse, *dover andaoe, e che io andrò, tu andrai, quegli andrà*.

Fut. præt. mixt. Iturum, am, um fuisse, *aver dovuto andare, e che io sarei andato; tu* ec.

Gerundia. Eundi, *di andare*. Eundo, *andando*. Eundum *ad andare*.

Participium præsens, & imperfectum.

Iens, euntis, *uomo, donna, cosa, che va, e andava*.

Futur. Iturus, a, um, *uomo, donna, cosa, che andrà, e che è per andare*.

SCHOLION VI.

De verbo eo, *& compositis*.

VErbum *eo*, anomalum, in præsenti, imperfecto, & futuro propriam habet flexionem; in præteritis vero leges quartæ conjugationis se-

quitur. *Ivi*, *Iveram*, *iverim*, *ivissem*, *ivero*, ut audivi, audiveram, &c.

2. Simplicis *eo* normam sequuntur in omnibus ejus composita, quæ sunt *abeo*, *adeo*, *anteo*, *circumeo*, *coeo*, *exeo*, *ineo*, *intereo*, *obeo*, *pereo*, *præeo*, *prætereo*, *subeo*, *transeo*: Sic etiam *prodeo*, & *redeo*, quæ tamen literam D interserunt. *Veneo* etiam, quasi *venum eo*, eandem normam sequitur: *Venibam*, *venivi*, & *venii*, *venibo*, *venire*, *venivisse*, Vide c. 9. Schol. 1. in fine.

3. Reperies apud Tibull. l. 1. eleg. 4. *transiet* ætas, pro *transibit*, & apud Sen. l. 2. de Benef. Nullam *inies* gratiam, pro *inibis*, perinde quasi verbum hoc quartæ sit flexionis. Sicut etiam interdum quartæ flexionis verba ad hujus verbi normam imperfectum, & futurum inflectunt, *nutribit*, *mollibit*, ut diximus Schol. 1. quæ tamen vix censuerim imitanda.

QUEO, & NEQUEO.

Indicativi Modi tempus præsens.

QUeo, *io posso*. Quis, Quit, Pl. Quimus, Quitis, Queunt. Nequeo, *io non posso*. Nequis, Nequit. Pl. Nequimus, Nequitis, Nequeunt.

Præt. imperf. Quibam, &c. *io poteva*. Nequibam, &c. *io non poteva*, ut ibam.

Præt. perf. Quivi, &c. *io potei*, *ed ho potuto*: Nequivi, &c. *io non potei*, *e non ho potuto*, ut ivi.

Præt. plusq. perf. Quiveram, &c. *io aveva potuto*. Nequiveram, &c. *io non aveva potuto*, ut iveram.

Fut. Quibo, &c. *io potrò*. Nequibo, &c. *io non potrò*, ut ibo.

Optativi Modi tempus præsens, & imperfectum.

Utinam Quirem, &c. *Iddio volesse che io potessi*. Nequirem, &c. *che io non potessi*, ut irem.

Præt.

Præt. perf. Utinam Quiverim, &c. *voglia Iddio che io abbia potuto*. Nequiverim, &c. *che io non abbia potuto*, ut iverim.

Præt. plusq. perf. Utinam Quivissem, &c. *volesse Iddio che io avessi potuto*. Nequissem, &c. *che io non avessi potuto*, ut ivissem.

Fut. Utinam Queam, &c. *voglia Iddio che io possa*. Nequeam, &c. *che io non possa*, ut eam.

Conjunctivi Modi tempus præsens.

Cum Queam, &c. *conciossiacosachè io possa, o potendo io*. Nequeam, &c. *che io non possa, o non potendo io*.

Præt. imperf. Cum Quirem, &c. *conciofossecosachè io potessi, o potrei, o potendo io*. Nequirem, &c. *che io non potessi, o non potrei, o non potendo io*, ut irem.

Præt. perf. Cum Quiverim, &c. *conciossiacosachè io abbia potuto, o avendo io potuto*. Nequiverim, &c. *che io non abbia potuto, o non avendo io potuto*, ut iverim.

Præt. plusq. perf. Cum Quivissem, &c. *conciofossecosa che io avessi, o avrei potuto, o avendo io potuto*. Nequissem, &c. *che io non avessi, o non avrei potuto, non avendo io potuto*, *ut* ivissem.

Futur. Cum Quivero, &c. *quando io potrò, ed avrò potuto*. Nequivero, &c. *quando io non potrò, e non avrò potuto*.

Infiniti Modi tempus præsens, & imperfectum.

Nequire, *non potere, e che io non posso, non poteva, o non potessi; tu*, ec.

Præt. perf. & plusq. perf. Quivisse, &c. *aver potuto, e che io potei, ed ho potuto, aveva, o avessi potuto; tu*, ec. Nequivisse, &c. *non aver potuto, e che io non potei, e non ho potuto, non aveva, e non avessi potuto; tu* ec.

SCHOLION VII.

De Verbis queo, & nequeo.

Queo, & *nequeo* flectuntur, ut *eo*; infinitum tamen, *quire*; gerundia quoque, supina, ac participia, non videntur in usu.

Passiva voce, *quitur*, *queuntur*, *queatur*, *quitus sum*, dicebant Veteres, auctore Diomede; sicut & eadem voce *poteſtur*, *poteratur*, *poſsitur*. Sic etiam, *nequitur*, & *nequitium eſt*, apud Festum. Lucr. lib. 1. Dum veniant aliæ, ac suppleti summa *queatur*. Ter. Hec. act. 4. sc. 1. Forma in tenebris nosci non *quita eſt*. Vide ibi Donat.

EDO, COMEDO, EXEDO.

Indicativi Modi tempus præsens.

Edo, *io mangio*, edis, vel es. Edit, vel est. Comedo, *io mangio*, comedis, & comes, comedit, vel comest.

Exedo, *io conſumo*, exedis, exedit, vel exest.

Imperativi Modi tempus præsens.

Ede, vel es, *mangia tu*.

Futurum, sive Modus mandativus.

Edito tu, vel esto tu, *mangerai tu*, edito, vel esto ille, *mangerà quegli*.

Comedito, vel comesto tu, *mangerai tu*: comedito, vel comesto ille, *mangerà quegli*.

Optativi Modi tempus præsens, & imperfectum.

Utinam Ederem, vel essem, *voleſse Iddio che io mangiaſsi*, esses, esset. Pl. Utinam Essemus, esseris, essent.

Utinam Comederem, vel comessem, comesses, comesset. Pl. Utinam Comessemus, comessetis, comessent.

Conjunctivi Modi tempus præsens.

Cum Edam, *concioſsiachè io mangi*, edas, edat, &c.

Cum Comedam, *concioſsiachè io mangi*, comedas, comedat, &c.

Præt.

Præt. imp. Cum ederem, vel esſem, *conciofoſsecoſachè io mangiaſsi, o mangerei, o mangiando*, eſſes, eſſet. Pl. Cum Eſſemus, eſſetis, eſſent.

Cum Comederem, vel comeſsem, comeſses, comeſset. Pl. Cum Comeſsemus, comeſsetis, comeſsent.

Infiniti Modi tempus præſens, & imperfectum.

Edere, vel eſse. Comedere, vel comeſse, *mangiare*.

Exedere, vel exeſſe, *conſumare*.

Indicativi Modi tempus præſens paſſivum.

Editur, vel eſtur, *ſi mangia*.

SCHOLION VIII.

De edo, *& compoſitis*.

EDo, *edis*, *edidi*, *editum*, priore ubique producta ideſt *extra do*, ſive *emitto*, verbum eſt regulare conjugationis tertiæ. Sic etiam *edo*, *edit*, priore correpta in præſenti, & imperfecto; *edi*, *eſum*, priore in præterito, ac ſupino producta, ideſt *veſcor*, ſeu *manduco*, regulare quoque eſt, omneſque modos habet, ac tempora, ſicut & compoſita, *comedo*, *comedis*, *comedi*, *comeſum*; *exedo*, *exedis*, *exedi*; *exeſum*, & alia.

Verum in hac poſteriore ſignificatione nonnullas voces ſumit *edo* a verbo *ſum*, quæ poſitæ ſunt in Paradigmate, ut

1. *Es*, & *comes*, præſent. indic. Plaut. Moſt. Quem abſentem *comes*. 2. *eſt*, *comeſt*, *exeſt*. Virg. 4. Æn. *Eſt* mollis flamma medullas. Id. in Epigr. Qui ſemper lacerat, *comeſtque* mentem. Luc. l. 3. Quem volucres lacerant, atque *exeſt* anxius angor. Cicer. 3. Tuſc. Lacerat, *exeſt* animum, planeque conficit. 3. *Es* in præſenti imperat. Plaut. Mil. *Es*, bibe, animo obſequere. Et in plur. *eſte*. Plaut. Moſt. *Eſte*, effarcite vos. 4. *Eſto comeſto*, futur. imper. Cato de re ruſt. Braſſicam

 eſto,

esto, vel coctam, vel crudam. Id ib. Ubi coenaveritis, *comesto* quinque folia. 5. *Edam*, *comedam*, præs. conjunct. Cic. 2. De Fin. Reperiemus asotos, primum ita non religiosos, ut *edant* de patella. Id. l. 9. ep. 20. Cura, si me amas, ut valeas, ne ego, te tacente, bona tua *comedam*. 6. *Essem*, *comessem*, imper. subjunct. Valer. Max. l. 4. c. 3. Si Dionysio adulari velles, ista non *esses*. Virg. 1. Georg. Ut mala culmos *esset* rubigo. Cicer. pro Sext. Ut bona sua *comesset*. Ter. Eun. Act. 3. Ut de symbolis *essemus*. 7. *Esse*, præs. & imp. infin. Cic. l. 2. de Or. Foenum alios ajebat *esse* oportere. Sic *comesse* apud Plin. & Plaut. Most.

3. Passiva etiam voce *estur*. Plin. l. 20. c. 9. In Ægypto propter amaritudinem non *estur*. Sic Ov. 1. de Ponto. *Estur* ut occulta.

4. Diomedes Indicativo addit *estis*, Imperat. *este*, *estote*, quas voces non est cur rejiciamus.

DIC, DUC, FAC.

Dic, *duc*, *fac*, in imperativo E literam etiam in compositis amiserunt, ut *prædic*, *deduc*, *calefac*. Composita tamen ex verbo *facio*, si A in I mutent, E servant, ut *confice*, *perfice*, *effice*, &c.

SCHOLION IX.

Antiqui, *dice*, *duce*, *face*, dicebant, quæ apud Comicos interdum reperiuntur. Plaut. Captiv. *Dice*, monstra, præcipe. Quare & in composito. Virg. l. 11. Æn. Armati Volicorum *edice* maniplis, pro *edic*. Plaut. Most. *Duce* me, amabo. Ter. Adel. act. 5. sc. 7. Tu abi, & *traduce*; & act. 3. sc. 4. Hunc *abduce*. Apud Poetas etiam *face*. Ter. And. Me missum *face*. Ov. Ep. Phy. *Face* expectes: ut Veteres legunt codices; & 1. Fast. Jane *face* æternos, &c. 2. de Pont. el. 3. Verba *face*, ut vita, &c. Auctor hic Aldus, & alii.

VER-

VERBA DEFECTIVA.

CAPUT XIII.

Pro inferiore ordine infimæ classis.

MEMINI.

Indicativi Modi tempus præsens, & perfectum.

Memini, *io mi ricordo*, *mi ricordai*, *e mi sono ricordato*, meministi, &c. ut legi.

Præt. imp. & plusq. perf. Memineram, *io mi ricordava*, *e mi era ricordato*, ut legeram.

Imperativi Modi tempus præsens, & futurum.

Memento tu, vel memineris, *ricordati*, *e ti ricorderai tu*, meminerit. Pl. Meminerimus, mementote, vel memineritis, meminerint.

Optativi Modi tempus præsens, & perfectum.

Utinam Meminerim, *Iddio voglia ch' io mi ricordi*, *o mi sia ricordato*, memineris &c. ut legerim.

Præt. imp. & plusq. perf. Utinam Meminissem, *Iddio volesse ch' io mi ricordassi*, *o mi fossi ricordato*, meminisses &c. ut legissem.

Conjunctivi Modi tempus præsens, & perfectum.

Cum Meminerim, *conciossiacosachè io mi ricordo*, *o mi sia ricordato*, *o ricordandomi io*, *ed essendomi ricordato*, memineris &c. ut legerim.

Præt. imp. & plusq. perf. Cum Meminissem, *conciofossecosa che io mi ricordassi*, *e ricorderei*, *o mi fossi*, *e sarei ricordato*, *o ricordandomi io*, *ed essendomi ricordato*, meminisses &c. ut legissem.

Fut. Cum Meminero, *quando io mi ricorderò*, *e mi sarò ricordato*, memineris &c. ut legero.

Infiniti Modi tempus præsens & perfectum.

Meminisse, *ricordarsi*, *ed essersi ricordato*; *e che io mi ricordo*, *mi ricordai*, *e mi sono ricordato*. *tu* ec.

Præt. imp. & plusq. perf. Meminisse, *ricor-*

 darsi,

darsi, *ed esserſi ricordato*, *e che io mi ricordava*, *e ricordaſsi*, *mi era*, *e mi foſsi ricordato*; *tu*, ec.

NOVI.

Indicativi Modi tempus præſens, & perfectum.

NOvi, *io conoſco*, *conobbi*, *ed ho conoſciuto*, noviſti, &c. ut legi.

Præt. imp. & pluſq. perf. Noveram, *io conoſceva*, *ed aveva conoſciuto*, noveras &c. ut legeram.

Imperativi Modi tempus praeſens, futurum.

Noveris, *conoſci*, *e conoſcerai tu*, noverit.
Pl. Noverimus, noveritis, noverint.

Optativi Modi tempus praeſens, & perfectum.

Utinam Noverim, *Iddio voglia che io conoſca*, *ed abbia conoſciuto*, noveris &c. ut legerim.

Præt. imp. & pluſq. perf. Utinam Noviſsem, *Iddio voleſſe che io conoſceſsi*, *ed aveſsi conoſciuto*, noviſses, &c. ut legiſsem.

Conjunctivi Modi tempus præſens, & perfectum.

Cum Noverim, *conciosſiacoſachè io conoſca*, *ed abbia conoſciuto*, *o conoſcendo io*, *ed avendo conoſciuto*, noveris &c. ut legerim.

Præt. imp. & pluſq. perf. Cum Noviſsem, *conciofoſsecoſa che io conoſceſsi*, *e conoſcerei*, *e che io aveſsi*, *ed avrei conoſciuto*, *e conoſcendo io*, *ed avendo io conoſciuto*, noviſſes &c. ut legiſſem.

Fut. Cum Novero, *quando io conoſcerò*, *ed avrò conoſciuto*, noveris &c. ut legero.

Infiniti Modi tempus præſens, & perfectum, imperfectum, & pluſq. perfectum.

Noviſſe, *conoſcere*, *ed aver conoſciuto*.

O-

ODI.

Indicativi Modi tempus præsens & perfectum.

ODi, *io odio, ed odiai, ed ho odiato*, odisti, odit. Pl. Odimus, odistis, oderunt, vel odere.

Præt. imp. & plusq. perf. Oderam, *io odiava, ed aveva odiato*, oderas, ut legeram.

Imperativi Modi tempus præsens, & futurum.

Oderis, *odia tu, e odierai tu*, oderit. Plur. Oderimus, oderitis, oderint.

Optativi Modi tempus præsens, & perfectum.

Utinam Oderim, *Iddio voglia che io odj, ed abbia odiato*, oderis &c. ut legerim.

Præt. imp. & plusq. perf. Utinam Odissem, *Iddio volesse che io odiassi, ed avessi odiato*, odisses, &c. ut legissem.

Conjunctivi Modi tempus præsens, & perfectum.

Cum Oderim, *conciossiacosachè io odj, ed abbia odiato, ovvero odiando io, ed avendo io odiato*, oderis, &c. ut legerim.

Præt. imp. & plusq. perf. Cum Odissem, *conciosossecosa che io odiassi, ed odierei, ed avessi, ed avrei odiato, ovvero odiando, ed avendo io odiato*, odisses, &c. ut legissem.

Futur. Cum odero, *quando io odierò, ed avrò odiato*, oderis, &c. ut legero.

Infiniti Modi tempus præs. imp. & plusq. perf. Odisse, *odiare, ed aver odiato*, ec.

CŒPI.

Indicativi Modi præteritum perfectum tantum.

CŒpi, *io cominciai, ed ho cominciato*, coepisti, coepit. Pl. Coepimus, *noi cominciammo, ed abbiamo cominciato*, coepistis, coeperunt, vel coepere.

Passive. Coeptus, a, um sum, vel fui, *io fui, e sono stato cominciato*, coeptus es, vel fuisti; est, vel fuit. Pl. Coepti, æ, a, sumus, vel fuimus, *noi fummo, e siamo stati cominciati*;

 estis,

eſtis, vel fuiſtis; ſunt, fuerunt, vel fuere.

Præt. pluſq. perf. Coeperam, *io aveva cominciato*, coeperas, &c. ut legeram.

Paſſive. Coeptus, a, um eram, vel fueram, *io era ſtato incominciato*; eras, vel fueras; erat, vel fuerat; ut lectus, a, um eram, vel fueram.

Imperativi Modi tempus præſens, & futurum.

Coeperis, *comincia tu*, *comincerai tu*, coeperit. Pl. Coeperimus, *cominciamo noi*, *e comincerem noi*, coeperitis &c.

Optativi Modi præteritum perfectum.

Utinam Coeperim, *Iddio voglia che io abbia cominciato*, coeperis &c. ut legerim.

Paſſive. Utinam Coeptus, a, um ſim, vel fuerim. *Iddio voglia che io ſia ſtato cominciato*, ſis, vel fueris &c. ut lectus, a, um ſim, vel fuerim.

Præt. pluſq. perf. Utinam Coepiſſem, *Iddio voleſſe che io aveſſi cominciato*, coepiſſes &c. ut legiſſem.

Paſſive. Utinam Coeptus, a, um eſſem, vel fuiſſem, *voleſſe Iddio che io foſſi ſtato cominciato*, eſſes, vel fuiſſes &c. ut lectus, a, um eſſem, vel fuiſſem.

Conjunctivi Modi præteritum perfectum.

Cum Coeperim, *concioſſiacoſachè io abbia cominciato*, *ed avendo io cominciato*, coeperis &c. ut legerim.

Paſſive. Cum Coeptus, a, um ſim, vel fuerim, *concioſſiacoſachè io ſia ſtato cominciato*, *ed eſſendo io ſtato cominciato*; &c. ut lectus ſim, vel fuerim.

Præt. pluſq. perf. Cum Coepiſſem, *concioſoſſecoſachè io aveſſi*, *o avrei cominciato*; *o avendo io cominciato*, coepiſſes &c. ut legiſſem.

Paſſive. Cum Coeptus, a, um eſſem, vel fuiſſem, *concioſoſſecoſachè io foſſi*, *o ſarei*, *o eſ-*

ſen-

fendo io stato cominciato; &c. ut lectus, a, um essem, vel fuissem.

Futur. Cum Coepero, *quando io comincerò, ed avrò cominciato*, &c. ut legero.

Passive. Cum Coeptus, a, um ero, vel fuero, *quando io sarò cominciato, e sarò stato cominciato*, &c. ut lectus ero, vel fuero.

Infiniti Modi perfectum, & plusq. perfectum.

Coepisse, *aver cominciato, e che io cominciai, ed ho cominciato*, e *che io aveva*, *ed avessi cominciato; tu* ec.

Passive. Coeptum, am, um esse, vel fuisse, *essere stato cominciato, e che io fui, e sono stato cominciato, e che era stato, e fossi stato cominciato; tu* ec.

Futur. Coepturum, am, um esse, *che io comincerò, e sarò per cominciare; tu* ec.

Passive. Coeptum iri, *che si comincerà, e che si ha a cominciare*.

Futur. præt. mixt. Coepturum, am, um fuisse, *aver dovuto cominciare, e che io avrei cominciato; tu* ec.

Sup. Coeptum, *a cominciare*, Coeptu, *da cominciarsi*.

Participium præt. perf. & plusq. perf. passivi.

Coeptus, a, um, *uomo, donna, cosa cominciata*.

Fut. act. Coepturum, a, um, *uomo, donna, cosa, che comincerà, e ha a cominciare*.

SCHOLION I.

De defectivis generatim, *ac* memini, odi, novi, coepi.

DEfectiva Diomedi, ac Phocæ sunt verba, quibus modi nonnulli, aut tempora, numeri, personæve deficiunt. Quo vocabulo Probus *anomala* quoque complectitur. Verum non omnia defectiva sunt anomala; nam *memini*, *odi*, *novi*, *cœpi*, cum multis destituantur temporibus,

tertiæ tamen, sive quartæ conjugationis leges servant. *Memini*, *meministi*, *meminerim*, *sicut legi*, *legisti*, *legerim*, vel *audivi*, *audivisti*, *audiverim*. Sic & in aliis.

2. Quatuor hæc verba præteritum solum habent: sed trium priorum præteritum sumitur etiam pro præsenti, quo tempore carent. At *cœpi* solum præteritum adsignificat: nam olim *cœpio* præsenti tempore in usu fuit. Plaut. Men. Lites *cœpio*. Id. Truc. Aliud quæstum *cœpiat*. Hinc Ter. Adel. act. 3. sc. 3. Priusquam ille quidquam *cœperet*, idest, inciperet. Prisc. l. 10.

3. Futuri indicativi, quo carent hæc verba, vice fungitur futurum subjunctivi, *meminero*, *novero*, *odero*, *cœpero*.

4. *Memini* præter indicativi præteritum, habet in imperativo præsens, *memento*, & *mementote*, *memineris* vero, *oderis*, *cœperis*, &c. quæ pro imperativo usurpantur, voces sunt conjunctivi.

5. *Odi*, participium habet præteriti *osus*, apud Gell. l. 3. c. 8. & futuri *osurus*, apud Cic. de Amic. Ita amare oportere, ut si esset *osurus*. Quæ quamvis non multum sint in usu, *exosus* tamen, & *perosus* passim occurrunt.

6. *Cœpi*, præteritum aliud habet passivæ vocis, *cœptus*, *a*, *um sum*, *vel fui*, *eram vel fueram*: in aliis etiam modis, ut *cœptus fuerim*, *fuissem*, *fuero*, &c. jungiturque aliis passivis infiniti modi, ut *res cœpit fieri*, vel *cœpta est fieri*. Cic. de Clar. Orat. Ad majores causas adhiberi *cœptus est*.

7. Habet partic. præteriti, *cœptus*, *a*, *um*, & futuri, *cœpturus*, *a*, *um*.

INQUAM.

Indicativi Modi tempus præsens.

INquam, *io dico*, inquis, inquit. Pl. inquimus, inquiunt.

Præt.

Præt. imp. Inquiebat, & inquibat.
Præt. perf. Inquisti, inquit.
Futur. Inquies, inquiet.
Imperat. præs. inque, vel inquito.
Part. Inquiens.

A J O.

Indicativi Modi tempus præsens.

AJo, *io dico*, ais, ait. Pl. Ajunt.
Imperf. Ajebam, ajebas, ajebat. Pl. Ajebamus, ajebatis, ajebant.
Imperat. præs. Ai.
Optat. futur., & conjunct. præs. Ajas, ajat.
Particip. Ajens, Ajentis.

SCHOLION II.

De verbis inquam, & ajo.

INquam, prima est positio verbi, ut censent Phocas, ac Diomedes. Quamquam *inquio* reperitur apud Cat. epig. 10. Deferri, mane *inquio* puellæ: sed rarum est. *Inquam*, *inquis*, *inquit*, passim occurrunt.

2. *Inquimus*, Hor. lib. 1. Sat. 3. *Inquibat*, Cic. in Top. Ad Ciceronem *inquibat* Gallus noster; ut habent emendatissimi libri Aldini, Gryphiani, Manutiani: Lambiniani, *inquiebant*. Id. Cic. l. 2. Acad. sub fin. Usitu *inquiebant* hujusmodi esse. *Inquisti*, Cic. 2. de Or. *inquit*. Cat. ep. 10. *inquies*, ad Att. l. 6. *inquiet*, ad Her. l. 4. prooem. *Inque*, in imperativo, Ter. Heaut. Act. 4. & Phor. *inquito*. Plaut. Aul.

3. *Ajo*, Phocas ait, præsens tantum, & imperfectum habere; Probus addit etiam præteritum, *ai*, *aisti*, *ait*, quod tamen non est in usu. Imp. *ai*. Plaut. Vel *ai*, vel nega.

FOREM, FAXO.

Et alia defectiva.

FOREM, *fores*, *foret*. Pl. *forent*, pro essem, esses, esset, essent. Futurum infiniti *fore*, hoc est futurum esse. Ejus composita *abfo-*

re.

re, &c. Vide supra in anomalis c. 12. Schol. 1.

FAXO, futurum indicativi, pro faciam. Virg. Æn. lib.9. Haud sibi cum Danais rem *faxo*, &c. Liv. l. 6.

QUÆSO, *quæsumus*, idest rogo, primas tantum personas præsentis habet. Olim *quæso*, *quæsis*, *quæsit*. Lucr. l. 5. Non divum pacem votis adit, & prece *quæsit*. Phocas ait, *Quæsere* apud Sallust. ac Tull. legi.

AVE, *avete*, *aveto*, *avere*, verbum est salutandi; *avete* est apud Svet. in Claud. c. 21. *aveto*, apud Sall. in Cat. *Aveto* autem, idest *concupisco*, plura habet tempora.

SALVE, *salvete*, *salvebis salveto*, *salvere*. *Salvete* est apud Plaut. Pœn. Qui etiam in Truc. dixit *salveo*, quod Probus ridicule positum putat, ut rustici personæ serviret. *Salvebis* est apud Cic. ad Att. l. 6.

CEDO, Da, vel dic, secunda est imper. Ter. Phor. Tu mihi argentum *cede*. Probus ait, *cedite*, numero multitudinis apud priscos Comicos inveniri.

INFIT, tertia persona præs. indic. pro *incipit*, vel *inquit*, apud Virg. l. 5. 10. & alibi. *Infio*, apud Varr. teste Prisc. l. 8.

OVAT, tertia pers. præs. indic. *ovans*, *ovantis*, partic. *ovatio*, minor triumphus.

DEFIT, pro deest. Virg. Ecl. 1. *defiet*, pro deerit: *defiat*, pro desit. Plaut. Mæn. *defieri* pro deesse. Ter. Hecyr. act. 5. sc. 2.

APAGE, imper. idest Remove Plaut. Casin. *Apage* te a dorso meo. Id. Curc. *Apage* hanc caniculam. Hinc *apagesis*, idest *apage*, *si vis*. Pl. *apagete* Diom.

Quæ sequuntur in im, *ad futurum optativi*, *aut præsens*, *vel futurum conjunctivi*, *aut ad præsens*, *vel futurum modi potentialis pertinent: pleraque tamen eorum non sunt in usu*.

E-

EDIM, *edis*, *edit*. Pl. *edimus*, *editis*, *edint*, pro edam, edas, &c. *io mangi*. Cæs. Nihil ne tibi esse, quod *edim*? ideſt edam. Plaut. Cap. act.3. quid quod *edit*, quærit, ideſt edat. Næv. Quod *editis* (ideſt, quod edatis) nihil eſt. Plaut. Pæn. Eſt domi, quod *edimus*, ideſt edamus. Sic etiam

COMEDIM, *comedis*, &c. pro comedam, comedas, *io mangio*. Cic. l. 9. ep. 20. Cura ut valeas, ne Ego, te jacente, bona tua *comedim*? Plaut. etiam Bacchid. Alii legunt *comedam*.

FAXIM *faxis*, *faxit*. Pl. *faxitis*, *faxint*. pro faciam, fecero, vel fecerim, *faxim*, Plaut. Aulul. & Truc. *Faxis*; Ter. Andr. & Heaut. *Faxit*, Cic. de Leg. Qui secus *Faxit*. *Faxitis*. Liv. Dec. 3. l. 3. *Faxint*. Cic. Att. l.16. ep.1. Ter. Heaut. act. 1.

AUSIM, *auſis*, *auſit*, ideſt audeam, ſeu auſus ero, fuero, vel fuerim. Liv. l. 1. Dec. 1. Nec ſi ſciam dicere *auſim*.

AUXIM, *auxis*, ideſt augeam. Liv. l. 29. Ea vos omnia bene juvetis; bonis actibus *auxitis*.

AXIM, *axis*, *axit*, pro egerim, Non. ex Pacuv.

DUIM, *duis*, *duit*, *duint*, pro dem, des, det, dent. *Duis* pro dederis. Liv. l.1. Feſt. *Duit*. Plaut. Aul. *Duint*, Ter. Andr. & Phor. act. 4. ſc. 5.

PERDUIM, *perduis*, *perduit*, pro perdam. *Perduis*. Plaut. Amph. *Perduint*. Ter. Heaut. & Phor. act. 1.

CREDUIM, *creduis*, pro crediderim. Plaut. Amph. & Capt. Dicitur & *creduam*, ut Feſtus adnotat. Ter. Phor. act. 3. Cave, iſti quidquam *creduas*.

VER-

POENITET, *Verbum Defectivum, imperso-nale, activæ vocis, sic declinabitur.*

Indicativi Modi tempus præsens.

POEnitet, *mi pento, ti penti, si pente, ci pentiamo, vi pentite, si pentono*. Sic in reliquis temporibus activæ vocis.

Præt. imp. Poenitebat, *mi pentiva, ti pentivi*, ec.

Præt. perf. Poenituit, *mi pentii, e mi son pentito, ti pentisti, e ti sei* ec.

Præt. plusq. perf. Poenituerat, *mi era pentito*, ec.

Fut. Poenitebit, *mi pentirò*, ec.

Imperativi Modi tempus præsens.

Me poeniteat, *pentami io*, te poeniteat, &c.

Optativi Modi tempus præsens, & imperfectum.

Utinam Poeniteret, *volesse Iddio, che mi pentissi, ti pentissi, si pentisse*.

Præt. perf. Utinam Poenituerit, *voglia Iddio, che mi sia pentito*, ec.

Præt. plusq. perf. Utinam Poenituisset, *volesse Iddio, che mi fossi pentito*, ec.

Fut. Utinam Poeniteat, *voglia Iddio, che mi penta*, ec.

Conjunctivi Modi tempus præsens.

Cum Poeniteat, *conciossiachè mi penta, o pentendomi io*, ec.

Præt. imp. Cum Poeniteret, *conciofossechè mi pentissi, o mi pentirei, o pentendomi*, ec.

Præt. perf. Cum Poenituerit, *conciossiachè mi sia pentito, o essendomi pentito*, ec.

Præt. plusq. perf. Cum Poenituisset, *conciofosse cosa che mi fossi, o sarei pentito, o essendomi pentito*, ec.

Fut. Cum Poenituerit, *quando mi pentirò, e mi sarò pentito*, ec.

In-

Infiniti Modi tempus præsens, & imperfectum.

Poenitere, *pentirmi*, *pentirti*, *pentirsi*, *pentirci*, *pentirvi*, *ovvero*, *che mi pento*, *o pentiva*, *pentissi*; *ti penti*, *e pentivi*, *e pentissi*, *si pente*, ec.

Præt. perf. & plusq. perf. Poenituisse, *essermi esserti*, *essersi pentito*, ec. *ovvero*, *che mi pentii*, *e mi sono pentito*, *e mi era*, *e fossi pentito*, *ti pentisti*, ec.

Gerundia. Poenitendi, *di pentirmi*, *pentirti*, ec.

Poenitendo. *Pentendomi*, *pentendoti*, ec. Poenitendum, *a pentirmi*, *pentirti*.

Participium præsentis & imperfecti.

Poenitens, poenitentis, *uomo*, *donna*, *cosa*, *che si pente*, *e si pentiva*.

P U G N A T U R.

PUGNATUR, *verbum defectivum*, *impersonale passivæ vocis sic declinabitur*.

Indicativi Modi tempus præsens.

Pugnatur, *si combatte*.

Præt. imp. Pugnabatur, *si combatteva*.

Præt. perf. Pugnatum est, vel fuit, *si combattè*, *e si è combattuto*.

Præt. plusq. perf. Pugnatum erat, vel fuerat, *si era combattuto*.

Fut. Pugnabitur, *si combatterà*.

Imperativi Modi tempus præsens.

Pugnetur, *combattasi*.

Optativi Modi tempus præsens & imperfectum.

Utinam Pugnaretur, *volesse Iddio*, *che si combattesse*.

Præt. perf. Utinam Pugnatum sit, vel fuerit, *voglia Iddio*, *che si sia combattuto*.

Præt. plusq. perf. Utinam Pugnatum esset, vel fuisset, *volesse Iddio*, *che si fosse combattuto*.

Fut. Utinam Pugnetur, *voglia Iddio*, *che si combatta*.

Conjunctivi Modi tempus præsens.

Cum Pugnetur, *conciossiacosachè si combatta, o combattendosi.*

Præt. imp. Cum Pugnaretur, *conciofosse che si combattesse, o combatterebbe, e combattendosi.*

Præt. perf. Cum Pugnatum sit, vel fuerit, *conciossiachè si sia combattuto, o essendosi combattuto.*

Præt. plusq. perf. Cum pugnatum esset, vel fuisset, *conciofossecosachè si fosse, o sarebbe combattuto, o essendosi combattuto.*

Fut. Cum Pugnatum erit, vel fuerit, *quando si combatterà, o si sarà combattuto.*

Infiniti Modi tempus præsens & imperfectum.

Pugnari, *combattersi.*

Præt. perf. & plusq. perf. Pugnatum esse, vel fuisse, *essersi combattuto.*

Futur. Pugnatum iri; vel Pugnandum esse, *aversi a combattere.*

Participale. Pugnandum est, *si dee combattere.*

SCHOLION III.

De Verbis impersonalibus.

Impersonalia inter defectiva verba numerant Donatus, Diomedes, Phocas; qui ait, ea esse, *quæ personis deficiunt*, personis quidem sermonis, quæ sunt ipsius Verbi propria quasi membra; neque his omnibus, sed præcipuis, prima, & secunda. Duplicis ea sunt generis, activæ, ac passivæ vocis. Vide l. 2. c. 7.

2. A Verbo *pœnitet*, futurum infiniti *pœniturum esse*, & participium *pœniturus*, quo Sallust. usus est, auctore Fabio l. 9. c. 3. jam exoleverunt. *Pœnitendus* a prisco verbo *pœniteor* remansit; sic *pudendus*, *pigendus*, ab inusitatis *pudeor*, *pigeor*. Liv. l. 1. Sub haud *pœnitendo* magistro; idest, sub magistro, cujus ei pœnitendum non fuit. Cic. Phil. 5. Ut jam *pudendum*

sit

fit honestiora esse, &c. Ov. ep. 7. Nulla parte *pigendus* erit; idest. Mihi illius pigendum non erit. Et Prop. l. 4. el. 1. Poscis ab invita verba *pigenda* lyra.

RUDIMENTA
SIVE DE OCTO PARTIBUS ORATIONIS.
CAPUT XIV.
Pro inferiore ordine infimæ classis, versibus omissis.

PRIMA Rudimenti veteres elementa Magistri
Enumerant tria, bisque decem distincta figuris
Omnia, sed tria Græca notis sunt distincta Latinis.

Literæ, quibus utuntur Latini, sunt tres, & viginti: A, Be, Ce, De, E, eF, Ge, aH, I, Kappa, eL, eM, eN, O, Pe, Qu, eR, eS, Te, U, iX, iYpsilon, Zeta.

2. Literæ dividuntur in vocales, & consonantes.

Sex sunt Vocales, quas fundere possumus ore
Absque aliis, Verum Y Danaum solum insita Graiis
Vocibus esse potest. At cætera turba vocatur
Consona, Vocali resonat quia juncta sonanti.

3. Vocales sunt sex: A, E, I, O, U, Ypsilon: quorum ultima tantum in dictionibus Græcis locum habet, ut Hieronymus, Dionysius.

4. Cæteræ appellantur consonantes, quod vocalibus junctæ simul soneat.

SYLLABA fit multis, interdum est litera simplex.
At quæ Vocali ex duplici coiere, vocantur
Diphthongi: sex sunt numero, quas carmine disce:
Euge, Harpyia, Aurum, Praeceps, Meliboeus, Achillei.

5. Syllaba fit ex litteris, una, vel pluribus, ut A, le, as: ars: fons, trans.

6. Syllaba, quæ fit ex duabus vocalibus, vocatur diphtongus.

5. Di-

7. Diphthongi sunt sex : ae , au , ei , eu , oe , yi , ut præmium , aurum , hei , Europa poena , Harpyia .

DICTIO nonnunquam, ceu flos, est syllaba tantum:
Sæpe fit ex multis. Istarum oratio plures
Semper habet; ceu, Magna bonis dat præmia Virtus.

8. Dictio fit e syllabis , ut alea : interdum fit ex una syllaba , ut mors .

9. Oratio fit ex dictionibus , ut aleas fuge : mortem meditare .

Partes Orationis .

OCTO sibi partes oratio subdit : earum
Quatuor in varios possunt se inflectere casus,
Et numeros; reliquæ prorsus viduantur utrisque.

PArtes orationis sunt octo . Nomen , Pronomen , Verbum , Participium , Præpositio , Adverbium , Interjectio , & Conjunctio .

2. Harum quatuor , Nomen , Pronomen , Verbum , Participium declinantur ; Præpositio , Adverbium , Interjectio , Conjunctio , declinationis sunt expertes .

DE NOMINE.

PARS prima est Nomen: variant sine tempore casus:
Rem certam ostendit proprium , ceu Roma , Corinthus :
Appellativum vero communia multis
Demonstrat , non certum aliquid , ceu Palma , Triumphus .

NOmen est pars orationis , quæ casus habet : neque tempora adsignificat : ut musa , dominus .

2. Nomen proprium est , quod res proprias , atque certas significat : ut Romulus , Mantua .

3. Appellativum est , quod res communes , atque incertas significat : ut res , oppidum .

Sit collectivum , numero quod multa priore
Significat , ceu Turba , Genus , Pars , Agmen , & Ordo .

4. Col-

4. Collectivum est, quod numero singulari significat multitudinem: ut populus, gens, turba.
Id Substantivum, seu Fixum dicito Nomen,
Quod per se verbum comitatur, ut Amnis inundat.

5. Substantivum, seu fixum nomen est, quod per se in oratione esse potest, ut dux imperat, miles obtemperat.

Contra adjectivum, seu Mobile, poscit aperte,
Vel tacite, fixum esse simul, quo oratio fiat
Integra, ceu Bubula cautus non vescitur æger.

6. Adjectivum, seu mobile est, quod in oratione esse non potest sine substantivo aperte, vel occulte: aperte, ut dux prudens, si strenuos milites, dictoque audientes habeat, hostes facile superabit: occulte, ut, qui tertiana laborant, non vescuntur bubula: hoc est, tertiana febri, bubula carne.

QUÆDAM unam, atque duas formas, tres multa capessunt.

7. Adjectivum nomen, vel habet tres formas, ut bonus, bona, bonum; vel duas, ut brevis, & breve; vel unam, ut prudens, felix.

Varia Adjectivorum genera.

MOBILIUM species multæ. Sit prima rogandi,
Ut quis? Quantus? Uter? Cujus? Quot: Qualis: & illis
Adde Quotus; veluti, Quondam quis terruit orbem?
Magnus Alexander. Cujas fuit? Euthia Grajus.

INterrogativum nomen est, quo de re aliqua quærimus: ut quis? uter? quantus?

2. Interrogativum substantiæ est, cui respondemus per nomen substantivum, vel per pronomen demonstrativum, ut quis, quæ, quod: uter, utra, utrum. Quis hic loquitur? Davus: ille.

3. Interrogativum accidentis est, cui respondemus per nomen adjectivum, ut quantus, qualis

quot,

quot, quotus, cujus, a, um, cujas: ut, qualis fuit Hector? fortis, magnanimus.

SCHOLION I.

I*Nterrogativis accidentis sic respondemus:* quantus? *magnus, parvus, longus, brevis, &c.* Qualis? *bonus, malus, doctus, imperitus, &c.* Quot? *unus, duo, tres, &c.* Quotus? *primus, secundus, tertius, &c.* Quoteni? *singuli, bini, &c.* Quotuplus? *simplus, duplus, &c.* Quotuplex? *simplex, duplex, &c.* Quotennis? *anniculus, bimus, vel biennis, trimus, vel triennis, &c.* Cuja Vestis? *mea, tua, &c.* Vel *Cæsaris, Lælii, &c.* Cujas es? *Italus, Romanus, Stoicus.*

2. Quotenni, quotuplus, quotuplex, & quotennis *silentio involvimus, quia non sunt in usu. Sic fere* cujus, cuja, cujum; *pro quo libentius accipies provocabuli* quis *gignendi casum*, cujus. *Quanquam & Virg. Ecl. 3. dixit*, cuja *res sit*; cujum *periculum*.

ESTO Relativum, quod nomina quæque reducit
In mentem, ut Deus est opifex, qui cuncta creavit.

3. Relativum est, quod nomen antecedens in memoriam reducit. Id duplex est, substantiæ, & accidentis.

4. Relativum substantiæ est, quod nomen substantivum in memoriam reducit, ut qui, quæ, quod. Legi Ciceronem, *qui* fuit eloquentissimus Romanorum.

5. Relativum accidentis est, quod in memoriam revocat nomen adjectivum: ut qualis, quantus, quot. Cicero fuit eloquens, *qualis* fuit Hortensius.

TOT, Totidem, Talis, Tantus, redduntur ad illa
Quot, Qualis, Quantus; sive ipsa locaveris ante

Seu

Seu post, ut Tu talis eris, vis qualis haberi.
Qualis haberi optas, talis coram omnibus esto.

6. Redditiva sunt tantus, talis, tot, totidem, quæ relativis; quantus, qualis, quot, ante, vel post redduntur: ut *quales* in republica Principes sunt, *tales* reliqui solent esse cives. Cura, ut *talis* sis, *qualis* haberi cupis. *Quot* homines, *tot* sententiæ. *Totidem* ad te epistolas dedi, *quot* tu ad me misisti.

INFINITA solent fieri adjectiva rogandi;
Cum Scio, cum Video, cum affinia verba sequuntur:
Ut Scio, quid referas; intelligo, qui sit Amyntas.

7. Quis, vel, qui, quæ, quod: uter, utra, utrum: quantus, qualis, & cætera interrogativa, quando ponuntur post verba audio, video, scio, intelligo, nescio, & alia ejusdem significationis, appellantur infinita: ut nescio, quis sit: audio, quid dicas: ignoro, quantus, aut qualis sis.

SCHOLION II.

Infinita *sunt ea, quæ certam non recipiunt personam, sed cuilibet aptari possunt*. Quis, qua, quod, *etiam cum particulis*, si, nisi, & ne, *infinitum dicitur, ut, Si quis, nisi quis, ne quis: pro si aliquis, nisi aliquis, ne aliquis. Si qua, pro si aliqua? si quid: pro si aliquid, &c.* quis, *&* quid, *nunquam sunt relativa, sed aut interrogativa, aut infinita.*

POSSESSIVUM esto, quo significabitur usque
Res possessa, vel huic similis, ceu Regia virtus,
Pompejanus item miles, vel Cæsarianus.

8. Possessivum nomen est, quod aut rem possessam, aut ad aliquem pertinentem significat: ut equus Regius, miles Pompejanus.

OSTENDIT Patriam Patrium tibi nomen, & urbem;
Ut vir Romanus: Gentilia nomina gentem

Si-

Significant; ut Gallus, Arabs, Germanus, Achivus.

9. Patrium nomen est, quod patriam indicat: ut Romanus, Atheniensis.

10. Gentile nomen est, quod gentem, vel nationem indicat, ut Italus, Græcus.

PARTITIVA notant, vel saltem ex pluribus unum,
Ut Quisquam, Quivis, Aliquis, Nonnullus, & Alter:
Quispiam, & alteruter, Quidam; sic Quilibet, ullus:
Vel multa ostendunt, & sunt generalia; Nullus, Nemo, Omnes, Cuncti, Quicunque; his adjice Quisque.

11. Partitivum nomen est, quod aut unum ex multis significat, aut multa singillatim.

12. Unum ex multis significant alius, aliquis, alter, alteruter, quis, quidam, quilibet, quivis, quispiam, quisquam, solus, unus, (idest, solus) ullus, uter, utercunque, uterlibet, utervis: quæ etiam particularia vocantur.

13. Multa singillatim significant; complures, plerique, neuter, uterque; & quæ dicuntur universalia: ut cuncti, omnes, quicunque, quisquis, quisque, unusquisque, nemo, nullus.

QUÆ numerum ostendunt, veteres Numeralia dicunt:
Estque genus triplex. Dictum est e Cardine primum:
Sint exempla, Unus, Duo, Tres, numerique sequentes.

14. Nomen numerale est, quod numerum significat, cujus tres sunt species; cardinale, ordinale, distributivum.

15. Cardinale est, quod numerum absolute, & sine ordine significat: ut unus, duo, tres.

ORDINE multa genus numerat digesta secundum:
Ut

Ut Primus, Decimus, numerosaque turba deinceps.

16. Ordinale nomen eſt, quod numerum ordine digeſtum ſignificat, aut ultimum ex eo numero: ut primus, ſecundus, vel alter, tertius, quartus: &c.

At quæ diſtribuunt, ut ſingula, bina, capeſſunt
Nomen ab officio, & ſunt diviſiva: ſed illa
Plurali formæ numero ſac jungito ſemper.

17. Diſtributiva, ſive diviſiva nomina ſunt, quæ diſtributionem, ſeu diviſionem ſignificant, quibus fere utuntur Oratores numero multitudinis ut *ſinguli*, *bini*, *terni*, *quaterni*. Exempli gratia; pueri redite domum *bini*, aut *terni*, ad ſummum *quaterni*: cavete, ne *ſinguli* eatis. Heus tu, dato victoribus *quaterna* mala, victis *ſingula*, ne animis concidant: *Quaterna*, ideſt, unicuique quatuor: *Singula*, hoc eſt, unicuique unum. De his plura l. 2. c. 15.

SCHOLION III.

De numeris cardinalibus, ordinalibus, & diſtributivis.

NOn abs re fuerit hoc loco ſeriem cardinalium, ordinalium, ac diſtributivorum numerorum ſubtexere, quo tironibus, cum opus fuerit, ad manus ſint.

1. Cardinales numeri ſunt, unus, una, unum: duo, duæ, duo: de quibus ſupra cap. 2. Hi, & hæ tres, & hæc tria, declinationis tertiæ: deinceps non declinantur uſque ad centum: quatuor, quinque, ſex, ſeptem, octo, novem, decem, undecim, duodecim, tredecim (*non treſdecim*) quatuordecim, quindecim, ſedecim, vel ſexdecim, ſeptemdecim, decem & octo, vel duodeviginti, novemdecim, vel undeviginti; *ſic deinceps in aliis; duodetriginta, duodequadraginta &c. unde quadraginta, &c.* Viginti, vigintiunus, vel unus & viginti, vigintiduo, vel duo & viginti, &c.

 tri-

triginta, quadraginta, quinquaginta, sexaginta, septuaginta, octoginta, (*non octuaginta*) nonaginta, centum, centum unus, centum duo, vel duo & centum, &c. centum nonaginta novem, bis centum, tercentum, &c. vel declinando deinceps: ducenti, tæ, ta; trecenti, tæ, ta: sic quadringenti, quingenti, sexcenti, septingenti, octingenti, noningenti, vel. rectius nongenti, mille.

2. Hoc nomen *mille*, si pluralis sit numeri, adjectivum est indeclinabile, & comune trium generum; mille milites, mille militum, mille militibus, *mille soldati*, *di mille soldati*, *a mille soldati*; sic mille oves, mille ovibus; mille mancipia, mille mancipiis. Si vero singularis sit numeri, substantivum est neutrius generis, in singulari indeclinabile, ac more substantivorum genitivo jungitur, ut *mille militum* interfectum est, *è stato ucciso un migliajo di soldati*. In plurali vero declinantur, millia, millium, millibus; ut duo, tria, quatuor *millia* militum capta sunt: *Sono stati presi due, tre, quattro mila soldati*. Gell. l. 2. cap. 16. Macrob. 1. Satur. cap. 5. Dicimus igitur, bis mille milites, indeclinabiliter, vel duo millia militum: sic ter mille, vel tria millia; quater mille, vel quatuor millia; decem millia, vel decies mille; centum millia, vel centies mille; ducenta millia, trecenta millia, decies centena millia, *un milione*: undecies centena millia, *un milione*, *e cento mila*; vicies centena millia, *due milioni*; tricies centena millia, *tre milioni*; millies centena millia, *cento milioni*. Cave dicas duo centum, duo mille, quia duo adjectiva inepte conjunguntur.

3. Ordinales numeri sunt: primus, secundus, sive alter, tertius, quartus, quintus, sextus, septimus, octavus, nonus, decimus, undecimus, duodecimus, decimustertius, vel tertiusdecimus, decimusquartus, vel quartusdecimus, quintusdeci-

cimus, sextusdecimus, septimusdecimus, octavusdecimus, vel duodevicesimus, nonusdecimus, vel undevicesimus (*sic etiam duodetricesimus*, *undetricesimus*, *duodequadragesimus*, *undequadragesimus*, *&c.*) Vigesimus, seu rectius vicesimus, vicesimus primus, vel primus & vicesimus: sic deinceps, trigesimus, vel rectius tricesimus, quadragesimus, quinquagesimus, sexagesimus, septuagesimus, octogesimus (non *octuagesimus*) nonagesimus, centesimus, centesimusprimus, vel primus, & centesimus, &c. ducentesimus, tercentesimus, quadringentesimus, quingentesimus, sexcentesimus, septingentesimus, octingentesimus, nongentesimus, vel noningentesimus, millesimus, millesimusprimus, vel primus & millesimus, bis millesimus, ter millesimus, centies millesimus, &c.

4. Distributivi numeri, quibus præcipue utimur, cum idem pariter in plura dividimus, quosque iis nominibus adjungimus, quæ singulari carent, sunt: singuli, læ, la, *ad uno ad uno*, bini, næ, na, *a due a due*, vel *due cose a ciascuno*. Sic terni, quaterni, quini, seni, septeni, octeni, noveni, deni, undeni, duodeni, ternideni, quindeni, vel per syncopen terdeni, quaterdeni, quindeni, senideni, septenideni, octonideni, vel duodeviceni, novenideni, vel undeviceni (*sic duodetriceni*, *undetriceni*, *duodequadrageni*, *undequadrageni*, *&c.*) viceni, viceni singuli; vel singuli & viceni, viceni bini, vel bini, & viceni, viceni terni, &c. triceni; quadrageni, quinquageni, sexageni, septuageni, octogeni (non *octuageni*) nonageni, centeni, centeni singuli, centeni bini, &c. ducenteni, trecenteni, quadringenteni, quingenteni, sexcenteni, septingenteni, octingenteni, noningenteni, vel nongenteni. Dicimus etiam per syncopen usitatius: duceni, treceni, quadringeni, quingeni, sexceni, septingeni, octingeni, nongeni: milleni, bis mil-

leni, ter milleni, & ſic deinceps. Reliqua, quæ ſpectant ad ſyntaxim diſtributivorum, dicemus lib. 2. cap. 15.

5. Quia vero ſæpius adverbiorum numeralium in cardinalium, ordinalium, ac diſtributivorum numerorum nominibus, utimur adminiculo; age ea quoque, quamvis inter adverbia recenſenda eſſent, hoc loco attexamus.

ADVERBIA igitur cardinalis numeri hæc ſunt; ſemel, bis, ter, quater, quinquies, ſexies, ſepties, octies, novies (non *nonies*) decies, undecies, duodecies, tredecies, quatuordecies (*ſic Plinius lib. 7. cap. 7.* ut habent Aldini, aliique emendatiſſimi libri. Cic. tamen Act. 2. in Verrem, niſi mendax liber ſit, dixit: hic HS quaterdecies P. Tadio numerata) quindecies, ſexdecies, ſeptiesdecier, vel decieſſepties, octiesdecies, vel deciesocties, vel duodevicies, noviesdecies, vel deciesnovies, vel undevicies (*ſic etiam duodetricies, undetricies, duodequadragies, undequadragies, &c.*) vicies (*per ſyncopem, pro viginties*) vicies ſemel, vel ſemel & vicies, bis & vicies, &c. tricies, quadragies, quinquagies, ſexagies, ſeptuagies, octogies (non *octuagies*) nonagies, centies; centies ſemel, vel ſemel & centies, &c. ducenties, trecenties, quadringenties, quingenties, ſexcenties, ſeptingenties, octingenties, nongenties, millies; bis millies, ter millies, centius millies, millies, vel potius decies centies millies, *un milione di volte*, vicies centies millies, *due milioni di volte*. Sic deinceps.

6. Adverbia vero numeri ordinalis ſunt: primo, ſecundo, vel iterum, tertio, quarto, & alia ab ordinalium ablativo formata.

DE

DE NOMINIBUS POSITIVIS, COMPARATIVIS, ET SUPERLATIVIS.

Rem tibi simpliciter monstrans positiva: nec ipsis
Fit (ceu magnus, inops) collatio vocibus ulla.

Nomen positivum, sive absolutum, quod rem absolute, simpliciterque significat: ut magnus, parvus.

Rem gradus attollit Medius, vel deprimit, auget,
Vel minuit: Minor, & Major testantur utrumque,

2. Comparativum est, quod rem vel attollit, vel deprimit: ut major, minor.

PONIT in extremis qui rem, gradus esto supremus:
Ut Paris est minimus fratrum, sed maximus Hector.

3. Superlativum est, quod rem vel in summo loco, vel in infimo collocat: ut maximus, minimus.

SUPREMUS, Mediusque gradus formantur ab illis
Mobilibus tantum, quibus apte adverbia possunt
Conjungi magis, atque minus, ceu justus, amicus.

4. Nomina comparativa fiunt a nominibus adjectivis, quibus adverbia magis, & minus recte adjungi possunt: ut justus, fortis. A comparativis vero fiunt superlativa.

EXCIPE Fixa ergo, & Pronomina; demito nomen
Cum patrio Gentile; simul Naturalia tolle,
Cum antiquis, quæ cum his pariter memoravimus ante;
Cunctaque materia, velut hæc: Argenteus, aureus,
Cedrinus; Errabundus item, Fugitivus, & Almus,
Et nonnulla, usu quæ sunt discenda magistro.

Exceptiones.

5. Nomina substantiva, pronomina; item interrogativa, relativa, redditiva, infinita, possessiva, patria, gentilia, partitiva; cardinalia, ordinalia, distributiva, & quæ materiam adsignificant: ut aureus, argenteus. cedrinus: ad hæc errabundus, moribundus, fugitivus, almus, frugifer, medio-

 cris,

cris, omnipotens, medius, modicus, hesternus, & nonnulla alia, neque comparativa, neque superlativa pariunt.

SCHOLION IV.

A substantivis interdum, risus gratia, Plautus superlativum fingit. Pœnul. O patrue, *patrue mi*, patruissime. *Et a Gentili* Poenus *format* Poenior. *Gellius lib. 3. cap. 3. a Plautinus* Plautinissimus. *Catullus a substantivo Cinœdus* Cinoediorem. *Plinius colorem dixit* Purpurissimum. *A pronomine* ipse, *Græco more*, ipsissimus, *Plautus*.

Ne adjectiva quidem omnia comparantur, sed ea tantum, quorum significatio augeri potest, aut imminui: ideo unicus, omnipotens, infinitus, mediocris, *& similia comparationem non admittunt. Macrobius tamen dixit* omnipotentissimus. *Virgilius*, ingentior. *Cicero*, infinitior; *Et l.1. ad Att. ep. ult. Hoc vellem* mediocrius.

A QUO CASU FORMENTUR COMPARATIVA, ET SUPERLATIVA.

CASUS in I graduum sit norma, Or *syllaba crescens*

Dat Medium, juncta atque simus. *genuere supremum.*

6. Comparativa fiunt a casu, I littera finito, addita syllaba *Or*: superlativa vero, addita littera S, & *simus*, ut justus, justi, justior, justissimus: fortis, forti, fortior, fortissimus.

Exceptio I.

RECTUS Er, *ut Celiber*, Rimus, *ut celeberrimus, addit.*

7. Positiva Er syllaba terminata gignunt superlativa, addito *rimus*, ut tener, tenerrimus: saluber, saluberrimus: prosper, prosperrimus. Suet. Tiber. c. 68. Sic veterrimus, & maturrimus ab antiquis veter, & matur: dicimus etiam maturissimus: a dexter, & sinister, dexterior, & sini-

ſterior, ſine ſuperlativo. Nam dextimus, & ſiniſtimus idem ſunt, quod dexter, & ſiniſter. Deterior, & deterrimus ab abſoleto deter, detera, deterum.

Exceptio II.

HÆC, Humilis, Similis, Facilis, Gracilisque requirunt,
In Limus *ut recti caſus* Is *ſyllaba migret.*
In Simus, *atque* Limus, *Rectum imbecillis habeto.*

8. Facilis, gracilis, humilis, ſimilis, ſuperlativa pariunt, ſyllaba *Is* mutata in *limus*, facillimus, gracillimus, humillimus, ſimillimus: imbecillimus vero, & imbecilliſſimus ab *imbecillis*.

SCHOLION V.

Utilis *habet* utiliſſimus. *Fam. lib. 6. epiſt.9. Scio enim facillime, quod tibi* utiliſſimum *erit, conſilii capies. Q. Curt. lib. 9. Se Dario non fuiſſe inimicum; imo etiam, quæ credidiſſet* utiliſſima *eſſe, ſuaſiſſe. Cic. de Sen. compoſitione utitur; multas ad res* perutiles *Xenophontis libri ſunt. Ter in And. Circuitione. Quibus id* maxime utile *eſt, illum eſſe quam deterrimum. Suet. in Ner. c. 51. Fuit* gracillimis *cruribus.* Imbecillimus. *Sen. ep.89.* Imbecilliſſimus. *Gell. l. 2. c. 18. Nonnulli addunt* agillimus, *&* docillimus. *Nobis exempla non ſuppetunt.*

Exceptio III.

NOMINA vocales ante Us capientia, nullos
Ex ſe ferre gradus (ut idoneus, Invius) audent,
A Pius interdum gradus ille, Piiſſimus exit.

9. Nomina, quæ ante ſyllabam US, vocalem habent, raro comparativa, aut ſuperlativa, gignunt: ut idoneus, noxius, arduus.

SCHOLION VI.

Reperiuntur tamen nonnulla apud probatos Scriptores: ut Lucr. l. 4. Nam nihil *egregius*, ideſt magis egregium: & *egregius* adv. pro magis egre-

gie utitur Juv. Sat. 4. *Assiduiior*, Varr. de re rust. *l.* 2. c. 9. *Assiduissime* usus, Suet. Aug. c. 71. & Cicer. in Brut. *Pars exiguissima*, Ov. ep. 14. *Strenuissimus*, Sall. Cat. Tac. l. 40. *Piissimus*, Curt. l. 9. Quintil- Decl. 6. Quamquam Cicer. Phil. 13. negat ejusmodi verbum esse in lingua latina. *Tenuior* sæpe est apud Cic. 2. Offic. & Luc. l. 3. *Neque tenuius extat*. Sic *Tenuissima* membrana, 2. de Nat. Deor.

Exceptio IV.

ENTIOR a Facio, Dico, Volo nata capessunt,
Fitque gradus medius: pro summo Entissimus addunt.

10. A nominibus ex verbis facio, dico, volo compositis, comparativa in entior, superlativa in entissimum exeunt: ut magnificus, magnificentior, magnificentissimus: maledicus, maledicentior, maledicentissimus: benevolus, benevolentior, benevolentissimus: mirificus olim mirificissimus, ut *facinus mirificissimum*. Ter. Phorm. act. 5. sc. 6.

Anomala sive Inæqualia.

SUME Bonus, Melior, sume Optimus: Accipe parvus,
Atque minor, minimus, Plus plurimus, accipe Multum,
Tuque Malus, tibi, pejor habe, tum pessimus. Illa
Maximus, & Major, solum tibi Magnus habeto.

ANomala sunt bonus, melior, optimus: malus, pejor, pessimus; magnus, major, maximus: parvus, minor, minimus. Lucret. tamen l. 3. *Parvissima* dixit: parum, minus, minimum: magis, maxime: minus, minime; multum, plus, plurimum. Quamquam *plus* positivum putat Asinius apud Gell. l. 5. c. 22.

2. Item illa: nequam, nequior, nequissimus: superus, superior, supremus: exterius, exterior, extre-

extremus, vel extimus. Plin. l. 2. c. 78. & l. 6. c. 78. inferus, inferior, infimus. Cic. citra, citerior, citissimus: ultra, ulterior, ultimus: prior, primus: intus, interior, intimus: post, posterior, postremus: prope, proprior, proximus: ante, anterior: diu, diutius, diutissime.

3. Ocyor, ocyssimus: potior, potissimus, positivis carent: nisi sint ab *oxus* Græco, & *potis* Latino. Novissimus, & summus, superlativum tantum habent, auctore Diomede; quibus adde Imus.

4. A nominibus substantivis juvenis, & senis fiunt tantum comparativa, junior, & senior: penitior, & penitissimus a positivo *penitus, ta, tum*. Plaut. Asin. usque ex *penitis* faucibus.

5. Fiunt & interdum a superlativis rursus comparativa: ut a proximus, proximior dixit Sen. epist. 109. postremus, postremissimus, C. Gracchus apud Gell. l. 15. c. 12. quibus tamen vix utendum censeo.

DE PRONOMINE.

PRONOMEN dico vocem pro nomine sumptam,
Quæ certam nobis personam, ac cætera monstrat.

PRonomen est, quod loco nominis positum certam, finitamque Personam adsignificat.

OCTO velut fontes Primaria dicimus: unde,
Quæ derivativa aliis sunt dicta, trahuntur.

2. Pronomina partim sint primitiva, partim derivativa, seu potius derivata.

3. Primitiva, sive primigenia dicuntur, quæ prima sunt & a se orta: ut ego, tui, sui: hic, iste, ille, ipse, is.

4. Derivativa, vel potius derivata sunt, quæ ex aliis oriuntur: ut meus, tuus, suus, noster, vestras, nostras, vestras.

5. Demonstrativa sunt, quæ rem demonstrant: ut ego, tu, hic, iste, ille, ipse, is.

6. Horum quinque, hic, iste, ille, ipse, is,

& ex eo compositum idem, relativa dicuntur, cum rem antecedentem in memoriam reducunt: ut Virg. carmina composuit, idemque ipse ea cecinit.

7. Possessiva sunt, quæ possessionem significant: ut meus, tuus, suus, noster, vester.

8. Gentilia, sive patria sunt, quæ non solum gentem, vel patriam, sed etiam partes, sectamve adsignificant: ut nostras, vestras.

9. Reciproca duo sunt, unum primitivum, nimirum *sui*, alterum derivativum, seu derivatum, nempe *suus*.

DE VERBO.

VERBA modos pariter, diversaque Tempora flectunt,
Non casus. Horum duplex ostenditur ordo.

Verbum est pars orationis, qaæ modos, & tempora habet; neque in casus declinatur.

2. Verbum duplex est, personale, & impersonale.

PERSONALE tribus personis constat ubique:
Cum prima semper reliqua amisere secundam.

3. Personale est, quod omnes Personas utriusque numeri habet, ut Amo, amas, amat. Pl. Amamus, amatis, amant.

4. Impersonale est, quod prima, & secunda persona utriusqne numeri, & tertia multitudinis fere privatur: unde & nomen traxit. Id duplex est, alterum activæ vocis: ut pudet, poenitet; alterum passivæ; ut pugnatur, curritur.

PERSONALE genus species tibi quinque ministrat.

5. Verbum personale dividitur in quinque genera, activum, passivum, neutrum, comune, deponens.

6. Activum est, quod litera O finitum passivum fit, addita litera R: ut amo, amor.

7. Passivum est, quod syllaba Or finitum, acti-

activum fit, R littera abjecta: ut amor, amo.

8. Neutrum est, quod M, vel O literis finitum, ex se passivum personale non gignit: ut sum, sto, servió: neque enim dicitur stor, aut servior. Sunt & quæ in I desinunt: ut odi, novi, coepi, memini; quæque in præterito passivam habent vocem: ut gaudeo, audeo, fido, fio.

9. Neutrorum Diomedi tria sunt genera; quædam actionem significant: ut ambulo, curro: quædam passionem: ut vapulo, veneo, fio: quædam nec actionem, nec passionem, quæ supina, idest, otiosa appellat; ut sedeo, jaceo.

10. Commune est, quod Or syllaba tantum finitum, activi simul, ac passivi significationem habet; præsertim participium præteriti temporis, quæque ejus participii adminiculo supplentur: ut experior, complector, expertus sum, complexus sum: nam præsens, & imperfectum, & quæ inde sunt tempora, fere actionem significant.

11. Deponens est, quod Or syllaba tantum finitum, activi, vel neutri significationem habet; ut Sequor, utor, morior.

DE VARIIS VERBORUM FORMIS.

VERBA, quibus quondam peperit verbum inchoo nomen,
Incrementa notant fieri, ut Fervesco, Calesco.

INchoativum verbum est, quod rem quidem inchoatam, sed ad finem, perfectionemque tendentem significat, ut *calesco*, idest *calidus fio: frigesco*, *frigidus fio*.

REM jam perfectam perfectum ostendere verbum
Dicito: sit Caleo, Rubeo, sit Frigeo testis.

2. Perfectum est, quod rem perfectam, absolutamque significat, ut *caleo*, *frigeo*: idest *calidus sum*, *frigidus sum*.

AT meditativum fit, quo meditatio rerum

Cum desiderio vehemens conjuncta notatur :
Esurit , & verbum Cænaturio accipe testes .

3. Meditativum verbum est , quod assiduam alicujus rei meditationem significat : ut esurio , coenaturio, qui enim esurit , ac coenaturit , nihil aliud, nisi cibum, coenamque meditatur .

Verba Frequentandi , ceu Lectito , dicimus illa,
Res quibus exprimitur nobis iterata frequenter.

4. Frequentativum , sive iterativum est , quod rei frequentationem, iterationemque significat : ut *rogito , lectito , scriptito .*

Res minuunt quædam , ut Sorbillo , & propria dicunt
Significata minus , quam significata parentum.

5. Deminutivum , vel potius deminutum est , quod minus, quam id, a quo ortum est, significat, ut *sorbillo* a *sorbeo .*

SCHOLION VII.

INchoativa *tertiæ conjugationis sunt omnia . Formantur fere a verbis neutris secundæ conjugationis , addita ad secundam præsentis indicativi personam* co *syllaba , ut* friges , frigesco ; flores, floresco . *Unum , aut alterum ab activis*, auges, augesco : integras , integrasco . *Ter. Andr. Act. 4. sc. 2. Hoc malum* integrascit . *Nonnulla a nominibus , ut* sylvesco, lapidesco , sterilesco ; *a* sylva , lapide , *&c. Interdum his additur* incipiendi *verbum . Cæs. 3. Bell. Cicer. Jamque* maturescere *frumenta* incipiebant .

2. Meditativa *quartæ conjugationis sunt omnia: fiunt a posteriore supino , addito* rio : *ut* coenatu , coenaturio ; partu , parturio .

3. Frequentativa *primæ flexionis sunt omnia ; quæ interdum mutant* atum *supini primæ conjugationis in* ito ; *ut* rogatum, rogito , volatum, volito : *interdum* um *tertiæ , vel in* ito : *ut*

scri-

ſcriptum, ſcriptito: actum, actito; *vel in* o, *ut* curſum, curſo: raptum, rapto: *vel ad tertiam perſonam ſingularem indicativi* o *addunt*; *ut* quærit, quærito; nat, nato.

DE PARTICIPIO.

PARTICIPANS varios recipit cum tempore caſus.

PArticipium eſt pars orationis, quæ tùm caſus, tum tempora habet.

TEMPUS amat præſens, ans, ens; ac talia verbo
(Paſſivo tantum excepto) gignuntur ab omni.

2. Participia præſentis temporis in *ans*, vel in *ens* exeunt, & ab omni verborum genere naſcuntur, exceptis paſſivis, ut *amans*, *ſerviens*, *complectens*, *utens*.

Quæ ſunt præteriti, verbis oriuntur ab illis,
Quæ per paſſivam flectunt ſua tempora vocem.

2. Præteriti temporis *tus*, *ſus*, *xus*, deſinunt, ac fiunt à verbis paſſivis, communibus, & deponentibus, ut *amatus*, *complexus*, *uſus*: unum in *uus* reperitur, *mortuus*, videlicet à *morior*.

In Rus futurum gignunt verba omnia, dempto
Paſſivo tantum Verbo: Dus, habentia finem
Paſſiva vocis verba, & communia formant;
Deponens interdum etiam, Dus habentia gignit,
Quod fuerat Commune olim, velut, Execror, Utor.

5. Participia futuri tum in *rus*, tum in *dus* exeunt.

5. In *rus* oriuntur ab omni genere verborum, exceptis paſſivis, ut *amaturus*, *lecturus*, *amplexurus*, *uſurus*.

6. In *dus* fiunt a paſſivis, & communibus, ut *amandus*, *complectendus*: ſæpe etiam a deponentibus, quæ accuſandi caſum habent, præſertim ſi aliquando fuerunt communia, ut *ſequendus*, a *ſequor*, *ulciſcendus* ab *ulciſcor*, *execrandus* ab *execror*, *utendus* ab *utor*, &c. de quibus l. 2. c. 12. præc. 1.

7. Par-

turi in *rus*, quocunque verborum genere fiant, active significant, nisi verbum ipsum passive significet, ut *vapulans*, *vapulaturus*; præteriti vero partipia passive tantum, ut *amatus*; nisi verbum ipsum vel commune sit, ut *complexus*; vel active significet, ut *sequutus*.

3. Participia futuri in *dus*, semper passive significant, etiam a communibus, vel deponentibus fiant, ut *complectendus*, *sequendus*: Quamvis ea non raro necessitatem, officium, debitum, aut simile quid significent potius, quam tempus futurum, ut diximus c. 9. sch. 10. Cic. de Arusp. respons. Senatus meam domum ex ærario *ædificandam*, a Pontificibus *liberandam*, a Magistratibus *defendendam* putavit; idest putavit ædificari debere; aut oportere, aut dignam esse, quæ ædificaretur, &c. Sic interdum participia in *rus* officium, aut quamdam animi deliberationem significant: ut, non sum *deserturus* Rempublicam; idest, deserere non debeo; statui non deserere.

4. A supinis in *itum*, vel *ctum* primæ conjugationis participia in *rus*, per *a* fiunt: ut a *sonitum*, *plicitum*, *frictum*, *sectum*, *nectum*, fit *sonaturus*, *plicaturus*, *explicaturus*, *implicaturus*, *fricaturus*, *refricaturus*, *defricaturus*, *secaturus*, *necaturus*, *enecaturus*. Hor. l. 2. sat. 4. Magna *sonaturum*. Verum a *domitum* etiam *domiturus*. Virg. 4. Georg. Bacchi *domitura* saporem.

5. Participiis præsentis, & futuri in *dus*, carent hæc verba, quamvis non careant imperfecto, unde illa formantur, *fio*, *reor*, *malo*, *sum*, cum compositis, præter *absens*, & *præsens*. Carent etiam impersonalia, præter *pœnitens*, *penitendus*, *pigendus*, *pudendus*: nam *libens*, *pudens*, & *potens*, nomina potius sunt; *fruens* participium non legi; *fruiturus*, & *fruendus*, non raro invenies.

6. Participia futuri in rus, a verbo *ruo*, & com-

compositis, & a *pastum*, *solitum*, *satum*, *saltum*, *mansum* (a mando) non invenio. Carent iisdem *reor*, *faris*, vel *fare* ; & impersonalia, præter *liciturum* a *licet*, Cic. Att. l. 2. ep. 1. & *puditurum*. Plin. lib. 36. c. 15. & *pœniturum*. Sall. apud Quintil. l. 9. c. 3. Carent & verba meditativa, & inchoativa : quamvis Ter. Heaut. act. 5. *esuriturus* dixerint.

7. *Morior*, *orior*, *pario*, *nascor*, habent participia, *moriturus*, *oriturus*, *pariturus*, *nasciturus*; non autem morturus, orturus, parturus, naturus. A supinis vero, *statutum*, *restitutum*, & *fluxum* rite formantur. *Statuturus*. Cic. 4. Att. ep. 2. *restituturus*, 2. in Verr. *fluxurus*, Colum. l. 3. c. 2.

8. Quamvis *a lugeo*, *sorbeo*, vel *sorbo*, *sapio*, *arceo*, nonnulli putent esse supina, *lectum*, *sorptum*, vel *sorbitum*, *sapitum*, *arcisum* ; non tamen habent participia præteriti, *luctus*, *sorptus*, vel *sorbitus*, *sapitus*, *arcitus*. Rite tamen dicimus, *coercitus*, *percitus*. Reliqua, quæ ad participia spectant, habes infra l. 2. c. 12.

DE PRÆPOSITIONE.

PRÆPOSITIVA fere juncta, aut disjuncta locatur
Ante alias, casusque regit, Pars ordine quinta.

Præpositio est pars orationis, quæ cæteris partibus aut separata, aut conjuncta fere præponitur. Separata: ut, *non sum apud me præ iracundia*. Conjuncta: ut, *præstat millies mori, quam Deum vel levissime offendere*.

Accusativo serviunt.

2. *Trans, apud, adversus quarto jungantur, & ante,*
Pone, per, adversum, juxta, prope, versus, & infra.
Ad, post, & circum, circa, cis, circiter, extra.
Præter; ob, intra, erga, citra, secus, usque secundum,
Et propter, contra, supra, penes, inter, & ultra.

Ablativo serviunt.

3. *Abs, ab, & a poscunt cum clam sibi sumere sextum,* Et

E tenus, atque passim, procul, absque fruuntur eodem.
Ex, e, de. coram, pro, præ, sine: ponitur apte
Post patrium ferme numero TENUS una secundo.

Tenus præpositio fere genitivum amat, cum vocabulo multitudinis adhæret: ut, *Cumarum tenus*, *lumborum tenus*: alioquin ablativum, ut, *pectore tenus*, *ore tenus*; de quo dicemus l. 2. c. 16. præc. 5.

SUB, super, in, Quarto gradui modo juncta videbis,
Pro vario sensu, gradui modo juncta Latino.
Subter utramque gradum sensu sectatur eodem.

4. Accusativum, vel ablativum pro varia significatione postulant, in, sub, super. Subter autem in eadem significatione apud Oratores accusativum habet, apud Poetas etiam ablativum.

SEX in compositis numquam nisi vocibus extant.
Exemplum, Dispar, Dirimo, Sejungo, Repello,
Ambigo, Constituo, & complura simillima sunto.

5. Præpositiones, quæ tantum conjunctæ præponunrnr sunt, am, con, di, dis, re, se, ut ambigo, confero, dinumero, disputo, refero, sejungo.

6. *Am* præpositio in compositione *circum* significat, & per *m* scribitur; ut *amputo*. Sed per *n* sequente *f*, *c*, *q*, ut *anfractus*, *ancisus*, *anquiro*; Vocali sequente intercipit *b*, ut *ambesus*, *ambitus*, *ambustus*.

DE ADVERBIO.

EXPLANARE solent alias adverbia voces,
Illarumque suo generalem adstringere sensum:
Ut, Bene *das operam*, Merito *loca prima mereris.*

ADverbium est pars orationis; quæ vocibus addita earum significationem explanat, ac definit: ut, *raro loquitur*, *bene peritus*, *vehementer iratus*, *parum diligenter*.

Adverbiorum varia sunt genera, & significationes,
Optandi: ut, Utinam, o si, sic.
Vocandi: ut, O, heus, eho.

In-

Interrogandi: ut, Cur? quare? quid ita? quamobrem?
Respondendi affirmative : ut, Etiam, ita, maxime, quidem.
Confirmandi: ut, Profecto, sane, certe, scilicet.
Negandi: ut, Non, nequaquam, minime, haud, haudquaquam.
Dubitandi: ut, Forsan, forsitan, fortassis, fortasse.
Hortandi: ut, Eja, age, agedum, agite.
Prohibendi: ut Ne.
Demonstrandi: ut, En, ecce.
Eligendi; ut, Potius, imo.
Comparandi: ut, Magis, minus, fortius.
Congregandi: ut, Simul, una, pariter.
Separandi: ut, Seorsim, separatim.
Intendendi; ut, Acriter, studiose, vehementer.
Remittendi: ut, Segniter, remisse, oscitanter.
Temporis: ut, Hodie, cras, pridie, postridie, heri, nudiustertius, nudiusquartus.
Loci: ut, Hic, huc, hinc, hac, horsum.
Numeri: ut, Semel, bis, ter, sæpe, centies, millies. quæ agentes de nomine supra latius recensuimus.
Ordinis: ut, Primum, deinde, tum, postremo.
Eventus: ut, Forte, fortuito.
Similitudinis: ut, Sicuti, ut, uti, quemadmodum.
Diversitatis: ut, Aliter, secus.
Qualitatis; ut, Prudenter, perite, eleganter.
Quantitatis: ut, Parum, multum, nimium, satis.
Jurandi: ut, Hercule, hercle, mehercule, medius fidius, ecastor, mecastor, pol, ædepol, & alia: hoc est, *per Herculem*, *&c.* quibus tamen adverbiis uti Christiano non licet.
Excludendi; ut, Solum, tantum, tantummodo, vix.
Explanandi: ut, Nimirum, nempe, videlicet.
Rei nondum plane peractæ: ut, Fere, ferme, propemodum.

DE

DE INTERJECTIONE.

AFFECTUS varios animi Interjectio promit.
Hei mihi, væ nobis: Infandum, o dira cupido,
Proh dolor, Heu miseri, Vah quanta insania mentis.

INterjectio est pars orationis, quæ varios animi affectus indicat.

Interjectionem variæ sunt formæ, & significationes.
Laudantis, & nonnunquam exultantis; ut Euge.
Exultantis, & interdum insultantis; ut Vah.
Lætantis, ut, Evax, vah.
Indignantis, aut se corripientis: ut, Hem. Sulpic. Famil. 4. *Hem nos homunculi indignamur.* &c. Eadem demonstrantis est. Ter. Andr. *Hem puer.*
Dolentis, & ingemiscentis: ut, Ah, heu, hei.
Suspirantis: ut, Ah, ah.
Lugentis: ut, Hoi, hei.
Ejulantis. ut, Oh, oh, oh.
Admirantis: ut, Papæ, o, vah.
Admirantis, & interdum ironiæ; ut Hui.
Irridentis: ut, O. Cic. Phil. 3. *O præclarum custodem ovium, ut ajunt, lupum.*
Exclamantis: ut, Proh, o.
Silentium indicentis: ut, St.
Timentis: ut, Hei.
Deprehendentis aliquid ex improviso: ut, At, at.
Præsagientis malum, miserantis, vel minantis: ut væ.
Rejicientis cum fastidio: ut, Apage, apagesis.
Stomachantis, sive indignantis; ut, Malum.
Execrantis: ut, Nefas, infandum.

DE CONJUNCTIONE.

FUNGITUR officio Conjunctio sola ligandi
Particulas, & membra, quibus sententia constat,
Suntque hujus variæ species, quas mente notabis.

COnjunctio est pars orationis, annectens, ordinansque sententiam. Conjunctionum species

cies, five significatioues variæ funt.

Copulativæ, seu connexivæ funt: ac, atque, et, que,

Disjunctivæ: vel, ve, five, feu, aut, nec, neque, ne.

Adverfativæ: etfi, tametfi, quamquam, quamvis, attamen, verumtamen, &c.

Collectivæ, five illativæ, five rationales: ergo, igitur, quare, quamobrem, quocirca, quapropter, itaque, &c.

Caufales: nam, namque, fiquidem, quandoquidem, quia, quoniam, enim, etenim, quod, propterea quod, &c.

Conditionales: fi, nifi, fiquidem, modo, dummodo.

Expletivæ, quidem, equidem, &c.

1. Conjunctiones autem partim funt præpofitivæ, partim fubjunctivæ; partim mediæ.

2. Præpofitivæ, five principes funt, quæ in in oratione præeunt: ut Aut, ac, atque, at, aft, vel, nec, neque, nifi, feu, five, &c.

3. Subjunctivæ, five fubditæ; quæ fubeunt: ut, Que, ve, ne, quidem, quoque, autem, vero, enim.

4. Communes, five mediæ, & quæ præeunt, & fubeunt: ut, Ergo, igitur, itaque, equidem, &c.

DE ACCIDENTIBUS,

Sive attributis partium orationis.

Sunt quædam, quæ partes orationis comitantur; ut numerus, cafus, genus, declinatio, & conjugatio, modus, tempus, perfona, figura, fpecies; quæ accidentia, five attributa partium orationis vocantur.

1. NUMERI nominum, pronominum, verborum, & participiorum funt duo: *fingularis*, ut mufa, ego, amo, amans; *pluralis*, ut mufæ, nos, amamus, amantes.

1. CA-

2. CASUS nominum, participiorum, & nonnullorum pronominum sunt sex. Nominativus, genitivus, dativus, accusativus, vocativus, ablativus. Nominativus *rectus* casus dicitur, cæteri *obliqui*.

3. GENERA præcipua, quæ nomini, pronomini, & participio conveniunt, tria sunt: masculinum, foemininum, & neutrum. *Masculinum*, sive *virile* est; non quod virum significát, sed cui præponitur pronomen *hic*: ut hic dominus, meus, doctus: *fœmininum*, sive *muliebre*, cui præponitur pronomen *hæc*, ut, hæc ancilla, mea, docta: *neutrum*, cui præponitur pronomen *hoc*: ut, hoc mancipium, meum, doctum. Ex his tribus generibus nascuntur duo alia; commune duorum, & commune trium. *Commune duorum* est, cui præponuntur pronomina *hic*, & *hæc*: ut, hic, & hæc parens: *commune trium*, sive *omne*, cui proponuntur pronomina *hic*, & *hæc*, & *hoc*: ut, hic, & hæc, & hoc prudens, nostras, amans. Est & *promiscuum*, sive *epicenun* genus, quod sub uno genere, & uno articulo, utrumque sexum complectitur; ut, *hic corvus*, *hic passer*, mas, & foemina. *hæc aquila*, *hæc mustela*, mas, & foemina. Est & genus *dubium*, sive *incertum*, quod ambiguos habet articulos: ut hic, vel hæc *silex*: hic, vel hoc *vulgus*.

4. DECLINATIONES, sive formæ nominum sunt quinque. *Prima*, cujus genitivus singularis terminatur in *æ* diphthongo: ut, musa, musæ. *Secunda*, cujus genitivus terminatur litera *i*: ut dominus, domini. *Tertia*, cujus genitivus terminatur syllaba *is*: ut sermo sermonis. *Quarta*, cujus genitivus terminatur syllaba *us*; ut sensus, sensus. *Quinta*, cujus genitivus terminatur literis *e* & *i* separatis, ut dies, diei.

Pronomina, meus, tuus, suus, noster, vester, ad primam, & secundam nominum declinationem spe-

ſpectant ; noſtras , veſtras , ad tertiam : cætera proprias habent formas.

Participia , quæ in *ans* , & *ens* exeunt , ad tertiam declinationem pertinent , ut amans , docens , &c. Reliqua ad primam , & ſecundam , ut amaturus , a , um , amandus , a , um , &c.

5. CONJUGATIONES verborum ſunt quatuor ; *Prima* , cujus ſecunda perſona ſingularis præſentis indicativi exit in *as* , & præſens infiniti in *are* , ut amo , amas , amare . *Secunda* , cujus ſecunda perſona præſentis indicativi exit in *es* , & infinitum in *ere* , penultima producta , ut doceo , doces , docere . *Tertia* , cujus ſecunda præſentis indicativi exit in *is* breve , & infinitum in *ere* , penult. correpta , ut lego , legis , legere . *Quarta* , cujus ſecunda præſentis indicativi exit in *is* longum , & infinitum *ire* , ut audio , audis , audire .

6. MODI verborum triti , & communes ſunt quinque : Indicativus , Imperativus , Optativus , Conjunctivus , & Infinitus . His adde potentialem , ac permiſſivum . De quibus c. 9. ſc.8. & 9.

7. TEMPORA verborum ſunt quinque : Præſens , ſive inſtans , præteritum imperfectum , præteritum perfectum , præteritum pluſquam perfectum , futurum .

8. PERSONÆ pronominum ſunt tres : Prima , *ego* ; ſecunda , *tu* : reliqua pronomina ſunt tertiæ perſonæ , præter *ipſe*, *ipſa* , *ipſum* , quod cujusvis eſt perſonæ : item provocabulum , *qui* , *quæ* , *quod* : dicimus enim , ego ipſe, ego qui , tu ipſe , tu qui , Cæſar ipſe , Cæſar qui . Sic in plurali , nos ipſi , vos ipſi , &c.

Perſonæ verborum ſunt tres : Prima , ut amo. Secunda , ut amas . Tertia , ut amat .

Nomina , & participia (exceptis vocativis) incertæ ſunt perſonæ , ſicut & verba infinita ; eam enim induunt perſonam , cujus eſt verbum , cui adhæ-

adhærent: ut, ego M. Tullius defendi Remp. adolescens. Liv. l. 30. Annibal peto pacem. Cupio te audire.

Vocandi casus, quia secundis personis tantum adhærent, solum sunt secundæ personæ.

9. FIGURÆ nominum, pronominum, verborumque, participiorum, præpositionum, adverbiorum, conjunctionum duæ sunt, *Simplex*, ut prudens, is, amo, amans, abs, prudenter, enim. *Composita*, ut imprudens, idem, adamo, adamans, absque, imprudenter, etenim.

10. SPECIES nominum, pronominum, verborum, adverbiorum sunt duæ. *Primitiva*, ut pater, tu, caleo, clam. *Derivativa*, ut paternus, tuus, a, um, calesco, clanculum.

PRÆCEPTA GENERALIA.

De Constructione Tironibus Ediscenda.

CAPUT XV.

Pro inferiore ordine infimæ classis.

PRÆCEPTUM I.

ADjectivum nomen concordat cum substantivo in genere, numero, & casu; ut puer ingeniosus, memoria infirma, ingenium tardum.

II. Relativum, *qui*, *quæ*, *quod*, cohæret cum antecedente in genere, & numero: ut, non est dicendus puer ingenuus, qui verecundiam non amat: Accepi tuas litteras, quæ mihi jucundissimæ fuerunt: Legi tuum epigramma, quod mihi mirandum in modum placuit.

III. Quotiescunque duo nomina substantiva ad diversos pertinentia in oratione ponuntur sine conjunctione, alterum erit genitivi casus, ut libertus Pompeji: epistola Ciceronis: carmen Virgilii.

IV. Verbum personale infiniti modi postulat ante se nominativum ejusdem numeri, & personæ, ut ego lugeo: tu rides: Præceptor docet: nos legimus: vos scribitis: aleatores vapulant.

V.

V. Verbum infiniti modi ante ſe accuſativum habet, ut gaudeo, te bene valere: doleo, parentes tuos ægrotare: lætor, fratrem tuum ſalvum, & incolumem veniſſe.

VI. Verbum ſubſtantivum non ſolum ante, ſed etiam poſt ſe nominativum poſcit, ut parſimonia eſt magnum vectigal: avus tuus fuit vir doctus: verecundia eſt maximum ornamentum pueritiæ.

VII. Omne verbum perſonale finiti modi poteſt utrinque habere nominativum pertinentem ad eandem rem, ut hic vocatur Paulus: ille vivit miſerrimus: boni moriuntur læti.

VIII. Verbum activum poſt ſe accuſandi caſum poſtulat, ut pueri ingenui amant litteras: frater tuus legit Ciceronem diligenter.

IX. Verbum Paſſivum poſt ſe Ablativum deſiderat cum Præpoſitione A, vel Ab, ut Litteræ amantur a pueris ingenuis, Cicero legitur a fratre tuo diligenter.

X. Quodvis Verbum admittit præpoſitionem cum ſuo caſu, ut, Fui in templo, Eo in gymnaſium, Sedeo in ſcamno.

XI. Omne Verbum, & multa nomina Dativum habere poſſunt ejus rei, cui damnum aliquod, vel commodum datur, ut Laboras aliis, mihi ſoli es otioſus. Catilina fuit pernicioſus Reipublicæ. Senes non ſibi, ſed filiis, aut nepotibus arbores ſerunt.

XII. Temporis continuatio in Accuſativo, vel Ablativo ponitur, frequentius tamen in Accuſativo: ut pater tuus vixit quinquaginta annos, vel quinquaginta annis. Dedi operam Diomedi tres annos, vel tribus annis. Scripſi duas horas, vel duabus horis.

XIII. Cuilibet Verbo poteſt addi Ablativus ſignificans *Pretium*, ut, Emi librum decem denariis, Vendidiſti atramentarium tribus ſeſtertiis;

vel *Instrumentum*, ut Scribo calamo, Percutior ferula; vel *Causam*, ut, Servus tuus interiit fame, Tabesco dolore.

XIV. Gerundia, Supina, & Participia postulant post se casus verborum, a quibus oriuntur, ut, Scribo litteras; Tempus est scribendi litteras; Eo scriptum litteras; Sum scripturus litteras.

DE GENERIBUS NOMINUM paulo difficilioribus.

C A P U T XVI.

Pro Inferiore Ordine Infimæ Classis.

Genera nominum partim ex significatione, partim ex terminatione noscuntur.

De generibus nominum, quæ ex significatione cognoscuntur.

Præceptum I. De Masculinis.

QUÆ maribus solum tribuuntur, mascula sunto.
Mascula censentur specie depicta virili,
Et quibus appositum tantum tribuisse virile
Credibile est veteres: ceu Latro, præsul, & hospes.

SCHOLION.

Nomina propria virorum, ut Æneas, Catilina, Masinissa, Clinia, & eorum, qui viri specie pinguntur, ut Michael, Dæmon, Pan, Aquilo, Boreas, cæteraque nomina Angelorum, Deorum, Dæmonum, atque Ventorum, masculina sunt.

Nomina item Appellativa, quæ viris dumtaxat conveniunt, ut Scriba, Lanista, *maestro di scherma*, scurra, *il buffone*, nauta, *il marinaro*, bibliopola, *il libraro*, latro, *l' assassino*, pirata, *il corsaro*, Præsul, *il Prelato*, caupo, *l' oste*, hospes, *l' albergatore*, *ed il forastiere*, tubicen, *il trombettiere*, vas, vadis, *la sicurtà di rappresentare un altro*.

Præceptum II. De Fœmininis, & Neutris.

FOEMINEUM dices, quod fœmina sola reposcit,
Jungito fœmineis muliebri prædita forma:

H Quæ-

Quæque adjectivum tantum muliebre requirunt.
Quæ numero apposito gaudent, neutra sunto.

SCHOLION.

NOmina foeminarum propria, ut Mysis, Glycerium, Dido, & earum, quæ foeminarum specie pinguntur, ut Pallas, Clio, Manto, Parthenope, Alecto, Celæno, & cætera nomina Dearum, Musarum, Nimpharum, Sirenum, & Furiarum, foeminina sunt.

Itemque Appellativa, quæ solis foeminis conveniunt, ut Mulier, equa, obstetrix, *mammana, o levatrice*, nutrix, *la balia*, quæque cum adjectivis foeminis conjunguntur, ut operæ, *le opere*, custodiæ, *le guardie*, vigiliæ, excubiæ, *le sentinelle*.

Neutra sunt, quibus neutrum adjectivum adjungitur, ut, Animal providum est homo.

Præceptum III. de Communibus.

EST commune duum, sexum quod claudit utrumque
Articulo gemino, veluti, bos, fortis, & hostis,
Antistes, juvenis, vates, patruelis, & infans,
Affinis, miles, cum cive, cliente, Sacerdos,
Et comes, atque canis; fur, dux, auctorque, parensque,
Municipi, conjux, adolescens, augur, adhærent.

NOmina tum maribus, tum foeminis convenientia sunt generis Communis; ut bos, *il bue, e la vacca*; parens, *il padre, e la madre*; conjux, *il marito, e la moglie*; custos, præses, obses, affinis, vates, municeps, & alia, quæ versibus continentur. At juvenis, adolescens, infans, patruelis (*il cugino*) miles, incola, agricola, augur, exul, fur, heres, judex, plerumque masculina sunt, interdum etiam foeminina. Catul. Carm. Nupt. Cernitis *innuptæ* juvenes? Quintil. lib. 6. Infantem *suam* frigidissime reporta-

tavit. Ovid. ep. 11. Et rudis ad partus, & *nova* miles eram. Perf. fat. 6. patruelis *nulla* proneptis, Nulla manet patrui. Hofpes in foeminino genere ufitatius habet *hofpita*; & antiftes *antiftita*.

Exceptio.

Excipiuntur ex hac regula Vulpes, Aquila, & alia, de quibus dicemus præcepto 16. de Promifcuis.

Præceptum IV. de Nominibus generis Omnis.
EST commune trium, generi quod convenit omni.

NOmina, quæ maribus, foeminis, & neutris conveniunt, funt generis omnis; ut felix, difcolor, *di color cangiante*; hebes, *ammaccato*: Arpinas, *d'Arpino*; par, nequam, decem, & alia multa, quorum pleraque numero tantum fingulari funt generis omnis, in plurali in neutro genere non ufurpantur: ut Degener, defes, memor, ales, *uomo, donna, e cofa alata*, præpes, *che vola in alto*; teres, *tondo, e lungo*; uber, *fecondo*, fofpes, bibes, dives, pauper, fuperftes, cicur, *manfo*. Verum, Alienigena, auctor, comes, indigena, teftis, & alia nomina communia figurate cum neutris conjungi videntur.

Præceptum V. De menfibus, montibus, & fluviis.
In maribus, menfes, montes, fluviofque repone.

SCHOLION.

NOmina *Menfium*, ut Quintilis, October; & *Montium*, ut Athos, Eryx. 11. Æneid. Helicon, Cythæron. 2. Metam. Othrys, Lucan. l. 6. Stat. 1. Achil. mafculina funt: ficut & *Fluviorum*, ut Anio, enis, *il Teverone*. 7. Æn. Nar, *la Nera*. Ibid. Tanais, Horat. lib. 3. Lycormas, Mæander, Melas, Eurotas, Euphrates, Cayfter, Strymon 2. Met. Ganges, Tybris, Ifter, Sequana, Garumna, &c. Quædam tamen excipiuntur, de quibus præcepto nono (On finita) & præcepto undecimo.

Præceptum VI. De Insulis, regionibus, urbibus, navibus, poematibus.

INSULA fœminea est Regio, *Urbs, cum Nave Poesis.*

SCHOLION.

Nomina propria *Insularum*, ut Rhodus, Cyprus, Delos: *Regionum*, ut Ægyptus, Epirus: *Urbium*, Saguntus, Tarraco: *Navium*, ut Argo, Centaurus, Pistris: *Poematum*, ut Æneis, Ilias, Eunuchus, sunt generis foeminini. Excipiuntur tamen nonnulla, de quibus dicemus præcepto octavo, & nono (Um finita) & undecimo.

Præceptum VII. de Arboribus.

FOEMINEA est arbor; neutrum, cum subere, robur,
Et siler, atque acer: sed mas oleaster habetur.

SCHOLION.

Nomina Arborum sunt generis foeminini: ut, Abies, Platanus, Pinus, Cyparissus, Ficus, Malus, Pyrus, Amygdalus, & alia innumerabilia. Excipitur Suber, *il sovero*, robur, *la rovere;* itemque acer, *l'acero*, siler, *sorta di salcio*, quæ sunt neutra. 2. Georg. molle *siler;* & oleaster, qui est generis masculini: item pinaster, *Pino selvaggio*, & aliæ arbores ejusdem terminationis.

Præceptum VIII. De Plurali numero, & notis litterarum.

PLURALE A, neutrum est; I, mas: ut Susa, Philippi.
Trade Notas neutro, & vocem pro nomine sumptam,
Et verbum quodvis nuda pro voce repostum.

SCHOLION.

Nomina omnia, quæ numero multitudinis dumtaxat declinantur, si A littera terminentur, neutra sunt: ut Arma, Biblia, *la Bibbia;* sin autem I, masculina, ut liberi, *i figliuoli; tanto maschi, quanto femmine*. Hac regula

gula excipiuntur ex regulis antea præcepto sexto traditis Ecbatana, Susa, Bactra, propria urbium: Bucolica, Georgica, poematum propria, quæ sunt neutrius generis: Philippi, Puteoli, *Pozzuolo.*, Treviri, propria urbium, quæ sunt masculina.

Elementorum nomina, ut A, B, C, neutra sunt. Verba, & cæteræ orationis partes positæ loco nominis, neutrius generis sunt, ut, Vivere ipsum turpe est. Cum, excluso omni sensu, dictiones pro semetipsis ponuntur, sunt generis neutrius, ut, Lux est monosyllabum, Dies est dissyllabum.

Præceptum IX.

De Generibus, quæ ex terminatione cognoscuntur.

A finita.

FOEMINEUM A Prima est, veluti Panthera, sagitta:
Adria mas æquor, mammona, cometa, planeta:
Sed neutris junges, cum paschate, manna Latinis.
Nomen in A ternæ neutrum est, ceu stigma, toreuma.

SCHOLION.

A Finita nomina primæ declinationis foeminina sunt. Masculina vero Adria, cum significat Mare Adriaticum, Cometa, Planeta, & Mammona.

Nam Poeta, cum solis maribus tribuatur, ad primam illam regulam pertinet: Pascha, & Manna apud Hebræos masculina, apud Latinos neutra sunt: Manna tamen, si significat michas thuris, muliebre est. Plin. l. 12. c. 14. Micas concussu elisas *mannam* vocamus. Tertiæ autem declinationis nomina neutra sunt omnia, ut stigma, *la bollatura*, toreuma, *cosa fatta al torno*, *o intagliata di rilievo*, Poema, & alia.

E finita.

E Latiale petit neutrum, velut Acre, Monile.

Fœmineum est Alo , Rhodopeque , & cætera Græca .

NOmina Latina , E littera terminata , neutra sunt : ut Mare , cubile , sedile , alveare . At Græca , ut Rhodope , Physice , Grammatice , & alia generis ejusdem foeminina sunt . Excipito Cete , & Tempe , quæ sunt neutra ; nec mirum , sunt enim numeri multitudinis : *Thessala* Tempe , Cete *grandia* . Mille substantivum neutrum est , quod pluraliter declinatur Millia , millium , millibus . Mille adjectivum plurale est omnis generis , neque declinatur , ut diximus cap. 14. & dicemus lib. 2. cap. 15.

I , O , & U , finita.

I Neutris tribue , O maribus , ceu pugio gummi.
Fœmineis verbale in Io, *caro , talio dentur ,*
Portio , Do , Go , finita , ut dulcedo, propago ,
Testudo : verum Neutris adscribito pondo .
Harpago mas. , udo , cudo , ordo , cardo, ligoque.
U neutris junge ; ut tonitru , cornuque, geluque.

SCHOLION.

NOmina , quæ in I , desinunt , neutra sunt : ut Gummi , *la gomma* , sinapi , *la senape* , Quæ autem desinunt in O , masculina sunt , ut tyro , *il novizio* , myoparo , *la fusta* , *ovvero galgotta* , unio , *la perla rossa* , stellio , *la tarantola* . Verbalia in Io , foeminina sunt : ut oratio , lectio : itemque talio , *pena equivalente* . Cætera nomina , quæ excipiuntur , fere congruunt cum lingua Italica : ut dulcedo , propago , testudo , *la testudine* , *o tartaruga* , & alia generis foeminini . At harpago , *il rampino* : udo , *il pedale* , *o scarpino* ; cudo , onis , tegumentum capitis ex corio ; cardo , *il ganghero* , & alia generis masculini regula continentur . Pondo tamen , quod libram significat , neutrum est . Quæ in U , desinunt , neutra sunt ; ut veru , *lo spiedo* , gelu , *il gelo* , tonitru , *il tuono* , quod , & hic tonitrus ,

us ,

us, & hoc tonitruum, trui, præsertim plurali numero effertur. Suet. Tiber. cap. 69.

C, D, L, & T, finita.

C, D, da neutris: testes tibi, Lac, id, & alec.
L, T, fit neutrum: Hic *mugil, sal, solque reposcunt.*

SCHOLION.

NOmina C, D, L, aut T, finita, neutra sunt: ut Lac, id, tribunal, caput, sincipur, sic occiput, *la collottola*. Excipitur mugil, *cefalo pesce*, sal, & sol, quæ masculini generis sunt. Sal etiam neutro genere usurpatur. Colum. lib. 12. cap. 55. Deinde in seriem substernitur sal *coctum*, &c. Alec neutrum est, sed Alex foemininum.

UM finita.

UM Neutris junges: hominum si propria demas.

SCHOLION.

NOmina in UM desinentia neutra sunt: ut Coelum, Trophæum, Solium, *la sedia regale*. Hac regula excipiuntur ex regulis superioribus tertia, quarta, & sexta, Mancipium, Jumentum, & alia nomina maribus cum foeminis communia: Dyrrachium, *Durazzo*; Byzantium, *Constantinopoli*, Saguntum, Patavium, & alia complura civitatum propria: Rhenum, & Metaurum, propria fluminum (si his nomen substantivum *Flumen* adjunxeris, ut est apud Horatium, alioquin absolute Rhenus, & Metaurus, rectius dicitur) Buxum, *il Busso*, nomen arboris: quæ omnia neutra sunt. Excipiuntur nomina propria virorum; ut Dinacium, Pæonium, quæ sunt generis masculini: & propria foeminarum, ut Phanium, Eustochium, Glycerium, quæ sunt foeminina.

AN, IN, ON finita.

AN, IN, ON, mas: Hæc, *cum sindone, postulat Ædon.*

Queis adde Alcyonem. Neutris da cuncta secundæ.

SCHOLION.

NOmina, quorum postremæ litteræ sunt An, In, On, masculina sunt: ut Pæan, *Apolline, ovvero un' inno in lode di Apolline*: Delphin; Agon, *combattimento*. Excipitur hæc Sindon, *lenzuolo sottile*, Ædon, & Alcyon, nomina avium. Nomina tamen secundæ declinationis neutra censentur: ut, Ilion, Pelion, Barbiton, quia Latina cum sunt, desinunt in Um; Pelium, *Pelio monte*, Ilium, Barbitum: quocirca eximuntur ex regula quinta montium.

EN finita.

EN dabitur neutris: sed hymen, ren, mascula sunto,
Et splen, atque lien, atagen, cum pectine, lichen.

SCHOLION.

NOmina, quæ in *En* cadunt, neutra sunt; ut carmen, lumen, germen, *il germoglio*, vimen, *il vinchio*. Excipitur Atagen, avis nomen, & pecten, *il pettine*, quæ masculina sunt: item *le reni*; splen, *la milza*; lien idem significat; lichen, morbi genus faciem infestans: hymen, nuptiarum Deus.

AR finita.

Postulat Ar neutrum, ceu par, cum nectare, calcar.

SCHOLION.

AR litteris finita neutra sunt, ut calcar, *lo sperone*, jubar, *lo splendore*, pulvinar, *il capezzale*, par, *la coppia*, nectar, *bevanda degli Dei*, far, *il farro*. At par, *uguale*, adjectivum nomen est commune trium. Item composita, compar, dispar, &c.

ER finita.

ER Maribus dona: laver hoc, *tuber, siler, optant,*
Uber, iter, spinther, laser, cicer, atque papaver,
Ver, siser, atque piper, cum verbere necte cadaver.

SCHOLION.

NOmina, quæ in Er desinunt, masculina sunt, ut carcer, *la prigione*, imber, *la pioggia*, agger, *il bastione*, vesper, *la sera*, cucumer, *il cocomero*, sed rectius cucumis dicitur: later, *il mattone*, asser, *la tavola*, *ovver travicello*. Excipiuntur cicer; *il cece*, ver, *la primavera*, cadaver, *il corpo morto*, *ovvero carogna*, uber, *la mammella*, verber, *la frusta*, *e frustata*, tuber, *il callo*, *gonfiatura*, *o tartufo*, piper, *il pepe*, papaver, *il papavero*, laser, succus sirpis, seu silonni. Plin. lib. 19. cap. 3. Non *aliud* ad nos advehitur laser. Siler, frutex, 2. Georg. *molle* siler. Siser, herbæ genus, Plin. lib. 19, cap. 5. quæ sunt generis neutrius. Laver, *Berla*, *sorte d' erba*, interdum foemininum est. Plin. lib. 26. cap. 8. Laver quoque, nascens in rivis, *condita*, & *cocta* torminibus medetur. Linter fere semper foemininum est: tuber, pomum ejusdem arboris masculinum. Spinther, muliebris armillæ genus neutrum est. Plaut. Menæc. act. 3. sc. ult. Jubeas, *novum spinther* reconcinnarier.

OR finita.

Or Maribus servit; Muliebris demitur Arbor.
Accedunt neutris Cor, Ador, cumque Æquore Marmor.

SCHOLION.

NOmina Or finita, masculina sunt: ut Honor, Decor, *la bellezza*, *o leggiadria*, labor, *la fatica*, moeror, *la malinconia*. Excipiuntur cor, ador, *il farro*, marmor, & æquor, quæ neutra sunt, & arbor foemininum.

UR finita.

EXIGIT UR neutrum: hic *furfur*, *cum vulture*. *turtur*.

SCHOLION.

NOmina in Ur desinentia, ut fulgur, *il baleno*, murmur, sulphur, guttur, sunt neu-

trius generis. Tria tamen masculina sunt: furfur, *la semola*, vultur, & turtur, quæ sub genere Epicæno, sicut pleraque avium, continentur: de quibus infra Præc. 16.

AS finita.

FOEMINEUM As: *Neutrum vas*, *vasis*, *fasque*, *nefasque*,
Mascula sunt elephas, *adamas*, *as*, *atque tiaras*,
Cumque vade, *ac reliquis*, *flectit quæ prima Pelasgum*.

SCHOLION.

AS finita, foeminina sunt, ut Lampas, tempestas, caritas, *la carestia*. Tria neutra sunt, vas, vasis, fas, & nefas. Alia masculina, ut Elephas, antis: usurpatur eleganter etiam Elephantus: Adamas, *il diamante*, as, assis, *la libra*, *ovvero il bajocco*, vas, vadis, *la sicurtà*, *che si dà in cosa criminale*. Fest: *Justum vadem dicebant veteres pro idoneo*. Omnia item nomina Græca primæ declinationis sunt masculina: ut Tiaras apud Virg. lib. 7. Æneid. *sacerque tiaras*, quanquam usitatius videtur tiara, æ, foemininum. Juven. sat. 6. Et *Phrygia* vestitur bucca *tiara*.

ES finita.

FOEMINEUM est Es; *sed limes sunt mascula*, *fomes*,
Pes, *trames*, *termes*, *gurges*, *cum poplite*, *cespes*,
Vepres, *&* *palmes*, *stipes*, *merges*, *pariesque*;
Pleraque Græca; *meri nomen quibus adde diei*.
Hippomanes neutris, *panaces*, *cacoethes adhærent*.

SCHOLION.

ES terminata, foeminina sunt: ut compes, *ceppi*, *o ferri de' piedi*, moles, proles, vulpes, rupes, sedes, seges, *biada in erba*.

2 Excipiuntur limes, *la stradella*, *o il termine*, *con che sono divise le possessioni*, fomes, *l'esca per accendere il fuoco*, trames, *il sentiero a traverso*, gurges, *gorgo d'acqua*, *cioè luogo profondo*, *e stretto in fiume*, *o in mare*, poples, *il*

il vuoto dentro il ginocchio, cespes, *zolla, erba svelta insieme con la terra*, vepres, *la fratta di spine*, stipes, *il tronco*, meridies, paries, pes, quæ omnia sunt masculina. Itemque plura nomina Græca in Es, primæ, aut tertiæ declinationis, ut Sophistes, Psaltes, lebes, *il pajolo*, tapes, *il tapeto*, magnes, *la calamita*. Sed Hippomanes, Panaces, Cacoethes neutra sunt.

IS finita.

IS dato fœmineis. Maribus da postis, aqualis,
Anguisque, & Vectis, callisque, & pulvis, & ensis,
Glis, lapio, & follis, cucumisque, & collis, &
unguis,
Et sanguis, piscis, cum fascis, & axis, & amnis,
Et vermis, torris, fustis, cum vomere, mensis,
Mugilis, atque orbis, cenchris, cum casse, canalis,
NIS quoque finita, ut funis, compostaque ab asse.

SCHOLION.

NOmina *Is* finita, foeminina sunt, ut cassis, *il morione*, lavis, basis, cratis, *il graticcio*, restis, *la corda*. Masculina sunt postis, *la ballestriera della porta*, aqualis, *il boccal dell' acqua*, anguis, *la biscia*, vectis, *la stanga, ovver leva*, callis, *il sentiero*, ensis, *la spada*, glis, *il ghiro*, lapis, *la pietra*, follis, *il soffietto, ovver mantice, e il pallone*, cucumis, *il cocomero*, collis, *la collina*, unguis, *l' unghia*, axis, *l' asse, cioè il legno, attorno al quale si gira la ruota*, amnis, *la fiumara*, mugilis, qui & mugil, *il cefalo*.

2 Item illa, quæ genere cum patrio sermone consentiunt, orbis, *il tondo*, fustis, *il bastone*, torris, *il tizzone di fuoco*, vomis, eris, *il vomero*, fascis, is, *il fascio*, cenchris (serpens) masculinum; (avis) foemininum est. Sic quæ in Nis desinunt, ut cinis, *la cenere*, panis, funis, finis.

3 Composita quoque ab asse masculina sunt, ut decussis *di dieci bajocchi*, vicessis, *di venti*, tri-

cessis, *di trenta*, centussis, *uno scudo di moneta*.

OS finita.

Mascula in Os sunto: Dos, cos, mulie bria, & arbos.
Da chaos, atque melos neutris, Os, Argos, Eposque.

SCHOLION.

OS finita masculina sunt, ut ros, *la ruggiada*, flos, *il fiore*. Excipiuntur dos, *la dote*, cos, *la cote d' arrotare*, arbos, *l' albero*, quæ sunt fœminina; melos, *la melodia*, os, oris, & os, ossis; chaos, *confusione di tutte le cose*, & Argos, urbs Græciæ, Epos (Poema heroicum) quæ sunt neutra.

US, secundæ, & quartæ declinationis.

NOMEN in Us mas est, seu quartæ, sive secundæ,
Porticus hæc, & vannus, acusque, & carbasus, alvus,
Et colus, & ficus pomum (mas morbus habetur)
Adde humus, atque manus, Idusque, tribusq; domusq;
Nomen in Os Græcum, quod in Us vertere Latini,
Masculis partim datur, ut Paradisus, & Isthmus;
Partim fœmineis, veluti diphthongus, eremus.
In neutris numera virtus, pelagusque profundum.

SCHOLION.

NOmina desinentia in US, si secundæ, aut quartæ sint declinationis, sunt masculina, ut triumphus, gladius, visus, aspectus, *la vista*, pecus, vultus, dumus, *lo spieto*; pampinus, intubus, *l' indivia*; dicitur & intubum neutro genere.

2. Excipiuntur porticus, vannus, *vaglio, o crivello da nettare il grano*, alvus, *il ventre*, colus, *la rocca, o la conocchia*, carbasus, *panno di lino; come a dire cortina, o lenza*, & ficus, us, seu ficus, ci, cum fructum, aut arborem significat, quæ sunt generis foeminini: ficus, ci, cum significat morbum, est generis masculini. Foemi-

minina sunt etiam humus, manus, Idus, tribus, *la tribù*, domus, *la casa*, *la famiglia*.

3. Quæ a nominibus Græcis in OS, facta sunt Latina in US, partim sunt masculina, ut Prologus, Paradisus, Isthmus, *stretto di terra fra due mari*, smaragdus, *lo smeraldo*, dialogus, stylus; partim foeminina, ut Synodus, *il Concilio*, diphthongus, eremus, periodus, papyrus, *la carta*: Pharus, *la torre d'Alessandria*, crystallus, nardus, lecythus, *vaso d'oglio*, abyssus, *il profondo*. Duo tamen nomina in US, sunt neutra; virus, *il veleno*, & pelagus, *alto mare*, quod etiam masculinum putatur.

US, tertiæ declinationis.

POSTULAT Us neutrum, quoties id Tertia flectit:
Mas, Lepus, & Mus, Pus *Græcum*, *compostaque junges*;
Est muliebre palus, subscus, pulcherrima virtus,
Atque salus, pecudisque pecus, quibus additur incus,
Quæque sibi servus, juvenisque, senexque jugarunt.
Sit quoque fœmineum lagopus herba, volucris.

SCHOLION.

US finita tertiæ declinationis neutra sunt, ut pecus, pecudis, *il bestiame*, nemus, vulnus, ulcus, *piaga nata da se*, funus, *il funerale*.

2. Excipiuntur Lepus, mus, tripus, tripodis, *il tripiede*, masculina; hæc pecus, pecudis, *la bestia*, subscus, *la tausia, che è una tavoletta, con la quale si congiungono le tavole l'una con l'altra*, incus, dis, *l'incudine*: item salus, virtus, servitus, juventus, senectus, foeminina. Lagopus nomen herbæ, sive avis, foemininum est, quamvis ex *pos* componatur. Martial. lib. 7. Si meus *aurita* gaudet *lagopode* Flaccus. Plin. lib. 16. cap. 8. de lagopode herba. Lagopus sistit alvum e vino *pota*.

Æs,

Æs, Aus, Bs, Ms, Ns, Ps, Rs, finita.

ÆS tibi sit neutrum; laus, fraus, muliebria sunto.
S dato fœmineis, si consona ponitur ante.
Esto virile rudens, fons, pons, seps, lethifer anguis,
Mons, dens, atque chalybs, assis quibus addita partes,
Et polysyllaba, Ps, forceps dematur adunca.

SCHOLION.

Terminata in Æs, neutra sunt, ut æs, æris, *il bronzo:* in aus, fœminina, ut laus, fraus. Terminata in bs, ms, ns, ps, rs, fœminina sunt; ut trabs, hiems, frons, frontis, frons, frondis, cors, cortis, *gallinara*.

2. Excipitur rudens, *la sarta, fune grossa della nave*, fons, *la fontana*, pons, dens, chalybs, *l' acciajo*, triens, *la terza*, quadrans, *la quarta parte della libra*, & aliæ partes assis, ut sextans, dodrans, dextans, seps etiam monosyllaba; ps finita, ut hydrops, *l'idropisia*, adeps, *il grasso*, sunt masculina: excipitur hinc forceps, *la tenaglia*, quod fœmininum est.

X finita.

X Dato fœmineis; sunt mas fornixque, chalyxque,
Grex, spadix, bombyx, varix, phœnixque, calixque,
Et coccyx, & Erix, volvox, atque unce creata.
Ax, Ex, finitum polysyllabon esto virile.
Fœmineum fornax, vibex, alexque, supellex.
Queis addes tomex, forfex, cum similace, carex.

SCHOLION.

X Terminata sunt fœminina, ut pax, fax, sandix, coloris rubri genus, pernix, *la pernice*, celox, *la fregata*, coxendix, *la coscia*.

2. Excipiuntur grex, fornix, *la volta*, varix, *vena gonfia*, bombyx, *il verme, che fa la seta*, spadix, *ramo di palma con frutto*, phoenix, *la fenice*, calix, *il bicchiero*, & calix, folliculum obtegens plantarum semen, coccyx, avis, Eryx, mons Siciliæ, volvox, animal rodens pubescentes

uvas,

uvas, quincux, quinque unciarum mensura; sic septunx, deunx, omnia hæc masculina.

3. Dissyllaba, aut polysyllaba nomina, idest, duarum, aut plurium syllabarum in Ax, aut Ex desinentia, masculina sunt, ut thorax, *la corazza, ovver giubbone*, limax, *la lumaca, o chiocciola*, silex, *la selce*, frutex, latex, *il liquore*, vertex, *la cima del capo, o de' monti*, pollex, *il dito grosso*, murex, *la porpora*. Hinc excipe foeminina, fornax, *la fornace*, vibex, *il segno della battitura*, alex, alecis, *la salamuoja*, supellex, ctilis, *la supellettile, ovvero la massarizia di casa*, tomex, cis, vel tumice, ces, genus vinculi. Plin. & Colum. smilax arbor, quæ, & taxus. Plin. carex, herba.

Præceptum X. De Adjectivis, quæ fiunt substantiva.

MOBILE fit fixum, si fixum mente subaudis,
Unde genus capit, ut sonipes, oriensque, tonansque,
Mobile fit neutrum, ni fixum mente subaudis.

SCHOLION.

QUoties, substantivis omissis adjectiva ponuntur, ex adjectivis fiunt substantiva, atque ab his genus accipiunt: ut sonipes masculini generis fit, quia equus intelligitur: ita Oriens, *il Levante*, Occidens, *il Ponente*, quia intelligitur Sol: natalis, *il dì, che ciascuno nacque*: molaris, *la pietra da molino*, torrens, *il torrente*. At profluens, *la corrente*, continens, *terra ferma*, foeminini generis sunt, quia ibi aqua, hic terra intelligitur.

2. Adjectiva porro neutra fiunt, si substantivum non intelligitur, ut consequens, conveniens, decorum.

Præceptum XI. De vi terminationis.

RESPICIMUS fines, non significata frequenter:
Hinc Præneste, Reate petunt hoc, *Tibur, & Hispal,*
Et Caere: Hic *Sulmo, Narboque:* Hæc *Allia flumen;*
Mons Oeta hæc; hæc *Ossa volunt*, hæc *Trinacria Ætna*.

SCHOLION.

SÆpe Scriptores non tam significationem verborum, quam terminationem spectant. Quare neutra sunt, Præneste, *Palestrina Città*, Reate, *Riete Città*, Tibur, *Tivoli*, Cære, hodie *Cerreto, terra lungo la maremma di Toscana*, Nepete, *Nepe*, Hispal, *Siviglia Città di Spagna*: quia F, L, R, finita, neutra sunt: cum alioqui nomina Urbium, ut diximus Præcepto sexto, sint foeminina. Sulmo vero, *Sulmone Città*, & Narbo Martius, *Narbona Città in Provenza*, ob terminationem sunt masculina.

2. Eadem ratione excipiuntur a Præc. 5. nomina Fluviorum: hæc Alia, hæc Albula, *il Tevere*. Quamvis Albula semel virile sit apud Martial. l. 1. epig. ult.

3. Excipiuntur eandem ob causam ab eodem Præc. 5. nomina Montium *Ætna Trinacris*, 3. Æn. *Mongibello*. Sic *Ida celeberrima*, 2. Meta. Sic *Ossa*, & *Oeta*, quamvis semel Ovid. in Ibin, *e summo Ossa*, & Sen. Herc. Fur. *summum Oetam*, dixerint; generale nomen montis respicientes, ut dicemus Præcepto 12. *Sic Rodope*, 3. Metam. & Græca E finita, foeminina sunt; ut Oete, Mycale, &c. Hor. l. 2. od. 16. *furiosa* Thrace. l. 3. od. 25. & nive *candidam* Thracen: & pede barbaro *lustratam* Rodopen.

Præceptum XII. De Nominum in generibus immutatione.

RESPICIT interdum nomen generale poeta.
Unde sibi merito genus inferiora capessunt.
Sic volucrem sequitur bubo, sic flumen Jader.

SCHOLION.

BUbo, *il Barbaggiani*, masculini alioqui generis, tamen Æn. 4. foemininum est, quia aves sunt generis foeminini. Eodem modo Jader apud Lucan. lib. 4. neutrum est, quia flumen est neutrius generis. Ter. dixit Eunuchum *suam*, nem-

nempe Comoediam. Virg. Centauro *magna*, ideſt navi.

Præceptum XIII. Nomina variorum generum.

Hæc modo fœmineis, maribus modo juncta videbis,
Limax, atque ſilex, tradux, cum torque, phaſelus,
Scrobs, ſerpens, anguis, cum corbe, dieſque, rubuſque,
Groſſus, adeps, atomos: poteris queis addere finis.
Poſtulat hic, *aut* hoc *pelagus*, *Nar*, *Vulgus*, & *Anxur*.

SCHOLION

Quædam nomina ſunt modo maſculina, modo foeminina: limax, *la lumaca*, tradux, *il tralcio*, torques, *la collana*, phaſelus, *la feluca*, ſcrobs, *la foſſa*, corbis, *la corba*, groſſus, *il fico immaturo*: ſic adeps, atomus, finis, rubus; *il rovo*. Dies, cum tempus ſignificat, foeminini generis eſt, alioquin fere maſculini.

2. At Nar, *la Nera fiume*, Vulgus, Pelagus, & Anxur, *Terracina Città*, modo maſculini generis ſunt, modo neutrius; quamquam vulgus, & pelagus raro (idque fere apud Poetas) ſunt generis maſculini.

Præceptum XIV.

Nomina fere maſculina, raro foeminina.

MASCULA bubo, ſilex, funis, cumque obice varix,
Calx, ſpecus, & cortex, imbrex, margo, atque palumbes.
Sed pumex, pulvis, ſunt & muliebria vati.

SCHOLION.

Oratores ſequentia virili, poetæ interdum muliebri genere uſurpant: Obex, *l' oſtacolo*, imbrex, *embrice, toppi de' tetti*, palumbes, *colombo ſelvatico*, margo, inis, *l' eſtremità*, *la ſponda*, pumex, *la pomice*: ſic bubo, ſilex, funis, varices, *le vene gonfie*, calx, pes imus, *il calcagno*, cortex, pulvis. At ſpecus interdum eſt neutrum.

Præ-

Stich. *Elephantum gravidam*, & Plin. lib. 10. cap. 65. *Mures praegnantes repertas*. Cumque ibidem dixisset. *Supra cuncta est murium foetus*, addit: *Ex una* (gen. foem.) *genitos centum viginti tradiderunt*. Quanquam autem eodem lib. 10. cap. 12. *Corvi*, inquit, *pariunt cum plurimum quinos: ore eos parere vulgus arbitratur*. Eos dixit de Corvis foeminis. Hæc satis de generibus.

DE INSTITUTIONE GRAMMATICA
LIBRI PRIMI PARS ALTERA.
De Nominum Declinatione.
C A P. XVII.
Pro Superiore Ordine Infimæ Classis.

Nomina composita fere instar simplicium declinantur, ut Vir, viri, Triumvir, triumviri; Prudens, prudentis, imprudens, imprudentis. At quædam id non servant, ut Sanguis, sanguinis, Exanguis, exanguis, non exanguinis. Pes, pedis, Vulpes, vulpis, non vulpedis. Capricornus, ni, Centimanus, na, num, quamvis composita a cornu, & manus. Sic Unimanus, & Anguimanus: Quies, quietis, Requies, requiei, & requietis: Pubes, pubis, Impubes, vel impubis, impuberis: Portus, portus, Angiportum, angiporti, genere neutro. Terent. Adelph. Act. 4. Angiportus, angiporti, vel Angiportus, angiportus, masculino genere. Ter. Phorm. Act. 1.

2. In compositis rectus tantum casus declinatur, ut Tribunus plebis, Tribuni plebis, Tribuno plebis, Tribunum plebis, &c. Huc spectant, Senatusconsultum, Jurisperitus, Paterfamilias, atque ejusdem generis alia.

3. Si nomen ex duobus rectis copuletur, uterque declinabitur, ut Respublica, reipublicæ,

rem-

rempublicam; Jusjurandum, jurisjurandi, jurijurando, &c.

4. Excipitur Alteruter, cujus posterior tantum pars declinatur, Cic. ad Attic. lib. 10. epist. 1. Solon capite sanxit, si quis in seditione non *alterutrius* partis fuisset. Quanquam in Protagora *alterius utrius*, dixit, teste Prisc. lib. 5. & 2. de Div. Cur *alteram utram* emisit? quod alii emendant *alterutram*: hoc enim longe usitatius est.

5. Nomina neutra tres casus habent similes, nominandi, accusandi, & vocandi: qui numero multitudinis A littera terminantur, præter Ambo, & Duo.

6. Vocativus singularis quartæ, & quintæ similis est nominativo: sensus, o sensus; dies, o dies.

7. Nominativus, o Vocativus multitudinis similes sunt, Musæ, o Musæ; virtutes, o virtutes.

8. Dativus, & Ablativus numeri pluralis similes sunt, Musis, a Musis; virtutibus, a virtutibus.

PRIMA DECLINATIO.

PRimæ declinationis nomina exeunt in A As, Es.

2. Quæ A littera terminantur, tum Græca, tum Latina sunt, ut Majia, Ægina, victoria, familia.

3. Quæ in As, & Es, syllabas exeunt, Græca tantum sunt, ut Æneas, Anchises, & declinantur hoc modo.

4. Nominativo Æneas. Genitivo Æneæ. Dativo Æneæ. Accusativo Æneam. Vocativo o Ænea. Ablativo ab Ænea.

5. Nominativo Anchises. Genitivo Anchisæ. Dativo Anchisæ. Accusativo Anchisen. Vocativo o Anchise. Ablativo ab Anchise. Sic Ocontes, Thyestes, Achates, &c.

7. Numero multitudinis omnino cum Latinis no-

nominibus primæ declinationis consentiunt.

7. Vocativus similis est nominativo, o Musa, o Majia. Græca tamen S litteram deponunt, o Ænea, o Anchise. 3. Æn. Quid miserum, *Ænea*, laceras? 1. Æn. Quis locus, inquit, *Achate?* Horat. Epist. lib. 1. epist. 7. *Atride* magis apta tibi, &c.

8. Dativus multitudinis Is syllaba finitur, præter Duabus, Ambabus, & Deabus, & nonnulla ejusdem exitus; quæ etiam a viris doctis, præcipue Jurisperitis, ut notat Sosipater lib. 1. sexus discernendi gratia usurpantur, ut Filiabus, libertabus, animabus, equabus. *Duabus*, dixit Cicero pro Rab. *duabus filiabus* virginibus. Liv. Dec. 3. lib. 4. Libertis, *Libertabusque*. Modestin. Pandect. de verb. signif. *Animabus* suis redemerunt maritorum salutem. Quintilian. lib. 2. declam. 2. Cicero tamen lib. 14. epist. 14. dixit, Duabus *animis* suis, & Liv. lib. 38. minorem duabus *filiis* nuptam.

Nomina E littera finita, secundæ declinationis Græcorum, sic declinabuntur.

NOminativo Musice. Genitivo Musices. Dativo Musice. Accusativo Musicem. Vocativo o Musice. Ablativo a Musice. Numero plurali primam Latin. declinationem sequuntur.

2. Ad hunc modum declinantur Mastice, Grammatice, Rhetorice, Dialectice, Arithmetice, Lybie, &c. Quorum ultima vocalis si in A litteram mutetur, Latine declinantur, ut Grammatica, grammaticæ, &c.

APPENDIX.

NOminativum Græcum in As, & Es, primæ simplicium, Latini veteres per A malebant efferre, ut Ænea, Anchisa, pro Æneas Anchises. Quintil. l. 1. c. 6. Hinc nominandi casu Propertius, *Atrida*, Cic. *Hermagora*, dixit. Vocandi casu *Atrida* Horat. lib. 2. sat. 3. *Atrida*,

da, vetas cur? eodem casu, o *Apella* pro *Apelles*. Plaut. Poen.

2. Priscis temporibus genitivus singularis Latinus etiam in As syllabam terminabantur. Virg. lib. 11. Nihil illa, nec *auras*, nec sonitus memor. Vide ibi Serv. & Asper. Unde etiam nunc dicitur, Paterfamilias, Materfamilias, Filiusfamilias. Livius tamen l. 1. Patrisfamiliæ maluit dicere.

3. *Aulai*, *Pictai*, *Terrai*, *Frugiferai*, & similes interrogandi casus pro Aulæ, &c. frequentes sunt apud Lucretium; interdum apud Virgilium, & alios Poetas. Æn. lib. 9. Dives equum, dives *pictai* vestis, & auri. Vix nunc in carmine usurpaverim.

4. Accusativus per An, vel En, a Græcis, sive masculinis, sive foemininis, frequens apud poetas, Æneas, *Ænean*. Virg. l. 8. Laertes, *Laerten*. Ovid. ep. 1. Sic a Maja, Ægina, *Majan*, & *Æginan*, &c.

5. Multa in Es, primæ Simplicium apud Græcos, in tertiam apud Latinos transeunt, ut Euripides, Euripidis. Sic Aristides, Orestes, Pylades, Timarchides, Herodes, Joannes, & alia, quorum accusativus in Em. Cicer. lib. 2. de Fin. Aut, Pylades cum sis, dices, te esse *Orestem*, aut, si esses Orestes, *Pyladem* refelleres.

SECUNDA DECLINATIO.

Latina nomina Secundæ Declinationis in syllabas ER, IR, UR, US, UM, exeunt, ut Faber, Vir, Satur, Populus, Præmium.

2. Græca in OS, ON, EUS, ut Arctos, Tenedos, Delos, Zacynthos, Pelion, Ilion, quæ & Ilios, Tydeus, Atreus. Ovid. 1. Trist. Parrhasis *Arctos*. 2. Æn. Est in conspectu *Tenedos*. 5. Fast. *Pelion* Æmoniæ mons est. Ecl. 8. *Orpheus* in sylvis. Verum Os, & On, in Us, & UM Latini vertunt, Delus, Ilium, &c.

3. He-

3. Genitivus fere æqualis eſt nominativo, ut, populus, populi. Excipe Iber, Iberi, Celtiber, Celtiberi, Liber, Liberi (& adjectivum, & ſubſtantivum) ſatur, ſaturi, gibber, gibberi, dexter, dexteri, & per ſyncopen, dextri, aſper, aſperi, alter, alterius, uter, utrius, & compoſita alteruter, uterque, neuter, neutrius potius, quam neutri; vir, viri, & compoſita triumvir, decemvir, &c. Compoſita item a verbis, *gero*, & *fero*, ut armiger, armigeri, ſignifer, ſigniferi, &c. Creſcunt etiam in genitivo, Solus, Totus, Unus, Ullus, Nullus, de quibus diximus cap. 2.

4. Poetæ interdum alterum I genitivi omittunt. Ecl. 1. nec cura *peculi*. Hor. lib. 3. od. 2. Vis *conſili* expers, ideſt *conſilii*, *peculii*, per ſyneresim, ut dicemus lib. 3. cap. 11.

5. Vocativus ſimilis eſt nominativo, o vir, o puer, o ſatur. Excipe nomina US ſyllaba finita, quæ US in E mutant, Populus, o popule; Fluvius, o fluvie; tabellarius, o tabellarie; ſocius, ſocie; ebrius, ebrie; egregius, egregie, de quo vide Gell. l. 14. c. 5.

6. Ab his tamen excipe Deus, quod ſimiliter exit in vocativo, o Deus. Item Filius, & nomina propria Latina in IUS: quæ US in vocativo deponunt, o Fili, o Antoni, o Pompei. Nam Græca in IUS retinent E, juxta Græcam flexionem, Thyrinthius, o Thyrinthie, Sperchius, o Sperchie, & ſimilia.

7. Nominativus multitudinis I littera terminatur, ut Captivi, Liberi. Priſcis tamen temporibus Ei diphthongo; Captivei, Liberei, ut a genitivo ſingulari Captivi, Liberi differret. Gell. lib. 13. cap. 4. Quintil. lib. 1. cap. 7.

APPENDIX.

ANdrogeos in genitivo, tum *Androgei*, Virg. Æn. 1. *Androgei* galeam induitur; tum *Androgeo*, more Attico. Idem lib. 6. in foribus le-

lethum *Androgeo*. Dicitur & Androgeos, Androgeonis, ex quo accusativus *Androgeona*. Propert. lib. 2. Eleg. 2.

2. Accusativus in On a Græcis in Os, ut Arctos, Abydos, Delos, Tenedos, Arcton, Abydon, Delon, Tenedon. Ovid. 14. Metamor. me credite *Lesbon*, & *Tenedon* cepisse &c. Athos vero mons Thraciæ, sive Atho, in dativo quoque, & ablativo habet *Atho*: In accusativo etiam *Atho*, more Attico, pro quo *Athon* Valer. dixit lib. . . cap. 6. *Athonem* vero Cic. lib. 3. de Repub. apud Prisc. lib. 6.

3. Vocativus Græcorum nominum, quæ Os nominativi in Us mutant, litteram E in vocativo, more tum Græco, tum Latino retinent, ut Timotheus, Pamphilus, Antæus, Thymbræus, Ptolemæus, o Timothee, Pamphile, &c. Nomina vero in Eus, monosyllabum, vel in Us, quæ a Græcis diphthongis *eus*, vel *us* derivantur, S in vocativo abjiciunt, ut Tydeus bissyllabum, o Tydeu, Theseus bissyllabum, o Theseu. Ovid. epist. Ariad. Flecte ratem, *Theseu*. Sic Panthus, o Panthu. Virg. 2. Æn. Quo res summa loco, *Panthu?*

4. Latini interdum vel euphoniæ causa, vel Atticos imitantes, vocativum faciunt similem nominativo: o populus, o fluvius, o mens. Liv. lib. 1. Audi tu, *Populus Albanus*. Luc. l. 1. Degener *populus*. Virg. l. 6. Projice tela manu, sanguis *meus*. Id. lib. 8. Corniger Hesperidum *fluvius* regnator aquarum-Adsis, o tandem. Simile est illud in Sacris *Agnus* Dei, qui tollis, &c.

De nominibus in Eus, Græcis.

Græca nomina in Eus monosyllabon, quæ a Græca diphtongo ευ, veniunt, ut Orpheus, Atreus, Protheus, Nereus, Mnestheus, Perseus Theseus, Tydeus, Peleus, bissyllaba: Pyræcus, Try-

Typhoeus, Eurystheus, trisyllaba, & similia flectuntur sic.

2. Genitivo *Orpheos* Græce, qui frequens est apud Poetas, vel Latine, *Orphei*. Hinc Græci illi genitivi *Ulyssei*, *Achillei*, a Græcis nominibus *Ulysseus*, *Achilleus*, trisyllabis. Hor. l. 1. od. 6. Nec cursus duplicis per mare *Ulyssei*. Et per synæresin, *Ulyssi*, *Achilli*. Quint. l. 1. c. 5. Hinc immitis *Achilli*. Æn. 1. miles *Ulyssi*. Æneid. 2. Ei in I contracto. Alioqui ab Achilles, & Ulysses genitivi tertiæ sunt *Achillis*, *Ulyssis*.

3. Dativo græce *Orphei*. Virg. Ecl. 8. *Orphei* Calliopea, Lino formosus Apollo. Georg. 4. Inferias *Orphei* lethæa papavera mittes. Id tamen perquam rarum. Usitatius Latine, *Orpheo*. Liv. l. 5. Hæc græco sermone *Perseo*, Latine deinde suis. Virg. l. 9. Inarime Jovis imperiis imposta *Typhæo*, & Æn. 5. Sergesto, *Mnestheoque*.

4. Accusativo *Orpheum* latine, græce *Orphea*, qui accusativus frequentissimus apud Poetas, interdum apud Historicos. Liv. 37. Qui regem *Persea* magna gloria vicit, & apud Oratores, Cic. Att. 2. l. 6. ep. 9. in *Pyræea* cum exissem & l. 7. ep. 4. Magis reprehendendus sum, quod homo Romanus *Pyræea* scripserim, non *Pyræum*; sic enim omnes nostri locuti sunt.

5. Vocativo semper in Eu monosyllabum, Græco more; *O Theseu*, *o Tydeu*, ut supra diximus.

6. Ablativus semper in O, *Orpheo*, Ovid. l. 6. Metaph. Scelus est pietas in conjuge *Tereo*, quia Ablativo Græci carent. In aliis casibus Græca declinatio valde usitata. Sosipat. l. 1.

TERTIA DECLINATIO.

Etsi tertiæ declinationis quam plurimæ sint positiones, genitivus tamen in *is* syllabam exit, qui nominativo modo est æqualis numero syllabarum, ut navis: modo una syllaba longior,

 ut

ut turbo, turbinis, uredo, uredinis, modò duabus, ut iter, itineris, ab antiquo recto *Itiner*. Plaut. Mercat. Quin tu *itiner* exequi meum me finis? Lucret. L 5. *itinerque* sequutus. Crescunt etiam duabus, Anceps, ancipitis, Biceps, bicipitis, Præceps, præcipitis, ab antiquis rectis Ancipes, bicipes, præcipes. Plaut. Commorient. Saliam in puteum *præcipes*, idest præceps. Sic supellex, supellectilis ab antiquo recto supellectilis, ut docet Sosip. lib. 1. vel ut quidam putant, a neutro supellectile.

Genitivus Tertiæ.

A. Nomina tertiæ declinationis A finita genitivum in atis habent, ut Dogma, dogmatis, Poema, atis.

E. Neutra in E. mutant ipsum E nominativi in *is*, ut omne, omnis, Cubile, cubilis.

Y. In Ypsilon finita (quæ omnia Latini a Græcis mutuantur) genitivum in *yos*. Græcum retinent Moly, Molyos, Epy, Epyos, Misy, Misyos.

O. Macedo, Macedonis, Anio, Anienis, Nerio, Nerionis.

N. Babylon, Babylonis, Palæmon, Palæmonis, Xenophon, Xenophontis.

R. Lar, laris, hepar, hepatis, acer, aceris, mulciber, mulciberis, jecur, jecoris, vel jecinoris. Dicitur & jocinoris. Plin. lib. 11. cap. 37. Bina *Jocinora* leporibus.

As. Calchas, Calchantis, hic Pallas, Pallantis, hæc Pallas, Palladis.

Es. Chremes, Chremetis, vel Chremis, Laches, Lachetis, vel Lachis.

Is. Simois, Simoentis, Pyrois, Pyroentis, Charybdis, Charybdis, Paris, Paridis.

Os. Rhinoceros, Rhinocerotis, Tros, Trois Minos, Minois, Heros, Herois.

Us. Melampus, Melampodis, Opus, Opuntis,

Ama-

Amathus, Amathuntis, Oedipus, Oedipodis, per tertiam, vel Oedipi, per secundam; Donat. in Andr. act. 1. sc. 2.

Ys. Capys, Capyis, Cotyis, Cotys, Chlamys, Chlamidis.

Ns. Lens, lendis, lens, lentis, frons, frondis, frons, frontis, Aruns, Aruntis.

Ps. Auceps, aucupis, anceps, ancipitis, gryps, gryphis, stirps, stirpis.

Rs. Lars, Lartis (rex Vejentium) Concors, concordis.

X. Astyanax, Astyanactis, arx, arcis, merx, mercis, vervex, vervecis, lynx, lyncis.

De Genitivo, & Dativo singulari Tertiæ.

Genitivus Latinus in Is. At in Græcis nominibus genitivo Os frequenter utuntur Latini, ut Metaphorphosis, Metamorphoseos, Decapolis, Decapoleos, Thetys, Thetyos, Tanis, Taneos. Sed Genitivo in dos frequentius Poetæ; ut Erymanthis, Erymanthidos, Phoronis, Phoronidos, Thetis, Thetidos.

2. Alecto, Argo, Callisto, Calypso, Clio, Celæno, Dido, Echo, Enyo, Erychyto, Erato, Hero, Io, Manto, Sappho, Xantho, & similia quartæ Contractorum apud Græcos, genitivum in Us a Græcis fere semper mutuantur, ut Mantus, Calypsus, Didus, &c. Prisci Calypso, nis, Didonis. Prisc. lib. 6. Quintil. lib. 1. cap. 5. Quam declinandi rationem Quintil. non probat: Phocas ad.o reprehendit, ut errare hoc censeat, dicique velit, Didos, seu Didum, Didoi, Didoem, seu Dido. Probat eam Sosipat. lib. 1. quem sequutus est C. Cæsar, teste Quintil. Probus lib. 2. cap. 2. utrumque recipit.

3. Dativus singularis & Latinis, & Græcis in I, ut Sermoni, Tethydi, Paridi. Sic Orphei græce, ut supra diximus.

De Accusativo singulari Tertiæ.

ACcusativus Latinus in *Em*, ut Sermonem. Buris tamen, cucumis, pelvis, ravis, securis, sitis, tussis, aqualis, vis, in *Im* exeunt, Burim, &c.

2. Clavis, febris, navis, frequentius in *Em*, quam in *im*. At puppis, restis, turris, usitatius in *Im*, quam in *Em*.

3. Accusativus Græcus in A, ut Hectora, Calchanta, aera, æthera, frequens est apud Poetas.

4. Græca O littera finita, accusativum habent similem nominativo, ut Alecto, Callisto, &c. Virg. l. 7. Luctificam *Alecto*, &c. Ovid. ep. Sacram conscendis in *Argo*. Ep. 7. Miseramque relinquere *Dido*. Hor. l. 2. od. 13. Aeoliis fidibus querentem *Sappho*.

5. Græca Is syllaba finita, quorum Græcus genitivus crescens syllabam Os puram habet, hoc est nulla proxime præcedente consonante, apud Latinos vero æqualis est nominativo (ut Neapolis, Charybdis, Genesis, Græce, Neapoleos, Charybdeos, Geneseos) ea & Græcum accusativum In habent, & Im Latinum, ut Charybdin, & Charybdim.

6. In Ys tamen per y, quæ & Græce, & Latine crescunt in genitivo, ac pure flectuntur, frequentius habent In Græcum, quam Im Latinum, ut Cotys, Cotys, vel Cotyos, Cotyi, Cotyn magis, quam Cotym, ablativo Cotye. Sic Capys, Capys, Capy, Capyn, Thetys Thetyos, Thety, Thetyn. Qua ratione Halyn Livius dixit, Cicero Halyin.

7. Finita in Is, quæ Latine, & Græce crescunt, & in genitivo habent Is Latinum, vel Os Græcum impurum, hoc est præcedente proxime consonante, si græcum non habent accentum in ultima, accusativum Græcum habent In, vel Da; Latinum Im, vel Dem: ut Paris, Paridos, vel

Pa-

Paridis, Parin, vel Parida, Parim, vel Paridem, Isis, Isidos, vel Isidis, Isin, vel Isida, Isim, Isidem. Sic Iris, Iridos, &c. Ibis, Ibidos, &c.

8. Si vero hæc accentum apud Græcos in ultima habeant, accusativum græce in Da tantum habent, Latine in Dem: ut Amaryllis, Amaryllida, vel Amaryllidem, non Amaryllin, aut Amaryllim; Titania, Titanida, vel Titanidem, non Titaniam, vel Titanim.

De vocativo singulari Tertiæ.

VOcativus similis est Nominativo: hic sermo, o sermo, hæc Pallas, o Pallas: sic o Socrates, o Chremes, o Achilles, o Heros, o Chlamys; nam o Socrate, o Chreme, o Achille, o Ulysse, ad primam nostram spectant. Siquidem hæc nomina per primam etiam Simplicium flectuntur a Græcis, quæ primæ nostræ respondet. Cic. in Protag. teste Prisc. l. 6. Unde tandem appares, o *Socrate*? Ter. Andr. O *Chreme*, per tempus advenis. Ovid. 13. Met. Nos te potiremur, *Achille*. Sen. Troad. Quid agis *Ulysse*.

Exceptiones.

1 Græca, quæ in Is, vel Ys exeunt, neque apud Græcos habent accentum in ultima, deponunt S nominativi; o Moeri, Iri, Pari, Thety. Et apud Poetas foeminina in is, quorum genitivus exit in Dis, quamvis accentum habeant in ultima; o Amarylli, Tyndari, Oebali.

2. Item propria in As, quorum genitivus exit in antis, apud eosdem Poetas deponunt S; o Palla, o Calcha, a genitivo Pallantis, & Calchantis.

3. Præterea, quæ ante S habent diphthongum, fere S litteram abjiciunt, ut Simois, Tydeus, Melampus, o Simoi, Tydeo, Melampu, quia a diphthongis Græcis *Simois*, *Tydeus*, *Melampus*.

4. Quæ tamen omnia apud Atticos vocativum

habent simile in nominativo: o Paris, Calchas, Simois, Melampus, quos interdum imitantur Latini.

De Ablativo singulari Tertiæ.

Ablativus exit in E, a Rege, teste, duce, milite, hospite, paupere, pubere, sospite.

Exceptiones Substantivorum Nominum.

1. Nomina Substantiva Latina, quorum accusativus exit in *Im* tantum I postulant in ablativo, ut siti, pelvi, tussi, cucumi. Sic Græca, quorum accusativus in *In*, vel Latine *Im*; ut Neapoli, Charybdi, cannabi, Plin. lib. 19. cap. 1. Adde Hispali, Ligeri, Bæti: quamvis Liv. lib. 28. dixerit, *Superato Bæte amni*, & Pers. sat. 3. *torta cannabe*.

2. Substantiva Latina, quorum accusativus in *Em*, vel *Im*, in ablativo utramque terminationem sortiuntur, ut nave, & navi, febre, & febri, reste, & resti, &c. At turri multo, quam turre, usitatius est.

3. Quædam Latina, quorum accusativus tantum in *Em*, ablativum habent in E, & I: igne, & igni, imbre, & imbri, amne, & amni, supellectile, & supellectili; & apud Gell. fine, & fini. Apud Poetas præsertim Ave, & avi, angue, & angui, classe, & classi, vecte, & vecti, ungue, & ungui. Addunt aliqui, Ove, & ovi, cive, & civi, nepte, & nepti, poste, & posti, fuste, & fusti, mugile, & mugili; exemplis tamen non satis hæc probant.

4. Substantiva neutra in *AL*, *AR*; *E*, & nomina mensium tertiæ habent I in Ablativo, ut Animali, calcari, monili, mari, Aprili, Septembri. Sic strigili, & canali; nam Veteres hoc strigile, & hoc canale dicebant. Far tamen, nectar, hepar, jubar, E, contenta sunt, ut farre, &c. *Mare*, etiam auferendi casu reperies apud Plaut. Rud. *in mare communi*, & Ovid. in Ib.

Ly-

Lybico de mare, quod perquam rarum est. Sexto etiam casu reperies Rete, Præsepe, quia olim erat hic retis, & hæc præsepis. Quibus adde Soracte, Cere, Prænoste, Nepete, Reate, Gausape, nisi forte horum aliqua sint declinationis expertia.

5. Verbalia in *Trix* E habent, ut Altrice, nutrice. Verum I poscunt Victrici, ultrici.

Exceptiones Adjectivorum, vel similium adjectivis.

6. Adjectiva (præter illa, quæ infra excipiemus) I, vel E, admittunt, ut Felix, procax, dives, trux; Felice, vel felici, &c. Sed per I, melius. Sic degener, & uber, degenere, vel degeneri, ubere, & uberi. Sic Vigili, & Artifici, cum Adjectiva sunt, ut apud Stat. 1. Achill. *Vigili aure, & artifici pollice.*

7. Adjectiva, quorum neutrum E littera terminatur, I adsciscunt in ablativo, ut Brevi, pingui, volucri, rudi. At volucre, & rude. cum sunt substantiva. Hor. 1. ep. *Donatum jam rude*. Illis adde, Pluri, & Memori, nam prisci Pluris, & plure, Memoris, & memore declinabant. Coeleste, perenne, bimestre, pro coelesti, &c. vel apud ipsos Poetas rara sunt.

8. Substantiva appellativa adjectivis similia, Is syllaba terminata, I habent in ablativo, ut Aedili, affini, annali bipenni, familiari, natali, patrueli, rivali, sodali, tridenti, triremi, quadriremi, quinqueremi. Quamvis Cæs. 2. Bel. Civil. semel dixerit, *Trireme constructa*, & Plin. lib. 2. epist. *Sodale*, & Lucan. lib. 6. *Natale*, & Ovid. 1. Met. *Tridente*. Verum Poetæ in his liberiores sunt. Nomina tamen propria, quamvis adjectivis similia, E tantum retinent, ut *Julio annale*. Cic. & *Lateranense*. Idem. Cum *Juvenale* meo. Mart. Sic Felice, Martiale &c.

9. Quamvis adjectiva omnia litteris Ns fini-

 ta,

ta, E in ablativo terminari Verius Flaccus doceat, ut Sapiente, prudente, &c. sunt tamen & quæ I habent, ut *Ingenti*. Cicer. *Vejenti* bello. Liv. *Ex continenti*. Cæs. sermone *recenti*. Cicer. *Vehementi* incitatione. Idem. *Diligenti* ratione. Ad Herenn. Ingenio *eleganti*. Gell.

10. Participia in Ns semper habent E, ut Absente, Præsente, Audiente. Cic. 3. in Verr. illa Deos, hominesque *implorante*. Plin. lib. 3. cap. 1. Bætica a flumine eam mediam *secante*. Quod si interdum I habeant, fere in nomina transeunt, ut *excellenti* virtute. Cic. pro Arch. *Gaudenti*, & *libenti* animo. Ad Att. lib. 2.

11. Comparativa nomina fere semper in E exeunt, ut Superiore, faciliore, uberiore, leviore. Quamquam, & interdum in I, ut *Majori* cum fiducia. Cæs. *Posteriori* parte, Plin. *Majori* mole. Quintil.

De nominativo, Genitivo, & Vocativo plurali Tertiæ.

NOminativus pluralis, & Vocativus tum Græcis, tum Latinis semper in Es, ut Hi sermones, o sermones, Hi Troces, o Troes. Verum Sardis, Syrtis, Trallis, Alpis, in recto, accusativo, & vocativo plurali contracti sunt a Sardies, &c. vel Sardeis, Alpeis, &c. per Ei, quia *Polies Poleos* Græce etiam per diphthongum scribuntur *Poleis*.

2. Genitivus Grecus in ων, per Omega, ut Epigrammatωn, hæreseon, dioeceseon, quos Latini interdum usurpant. Martial. 1. Argutis *epigrammatωn* libellis.

3. Genitivus tamen Latinus in Um syllabam exit, ut Juvenum, canum, vatum, nucum, majorum, minorum. Sic cætera comparativa.

Exceptiones.

1. In *Ium* exeunt, quæcunque litteris Ns, finiuntur, ut Serpentium, prudentium, amantium,

iu

ingentium, adolefcentium. Quibus plenis Oratores utuntur, Poetæ fere imminutis, ut genus omne *natantum*. Georgic. 3. vitæque *volantum*. AEneid. 5. De his infra de Syncope.

2. Item pleraque, S littera terminata, quæ genitivo non crefcunt; ut collis, collium, clades, cladium.

3. Et quorum ablativus in I tantum, vel in I, & E exit, ut Dioecefium, Syrtium, navium, imbrium, ultricium, animalium, calcarium, cubilium, falubrium, plurium, felicium &c.

4. Quibus adde Samnitium, lintrium, cohortium, utrium, ventrium, penatium, carnium, fornacium, paludium, quamvis Fornacum femel a Plin. l. 36. cap. 14. paludum a Mela lib. 3. ufurpatum fit.

5. Ad hæc, monofyllaba, quæ in duas confonantes exeunt, ut trabs, feps, ars, arx, merx, pars, dens, fons, mens, &c. trabium, fepium, artium, &c.

6. Quibus accedunt, As, affis, glis, ris, mus, dos, nix, nox, os, offis, fauces. faucium, vas, vadis, vadium, & fi quæ funt alia a viris doctis ufurpata.

7. Ab his omnibus rurfus excipiuntur, Parens, panis, memor, inops, fupplex, vetus, degener, uber, linx, & alia, quorum Genitivus exit in Um, Parentum, panum, memorum, &c.

8. Volucrum, a volucre, fubftantivum eft. Volucrium a volucri, adjectivum. Reliqua ufu difces.

De Dativo. & Accufativo plurali Tertiæ.

Dativus in Ibus exit, ut Sermonibus. Bos tamen bobus, aut bubus, facit.

2. Græca a neutris in A, in fyllabam Is frequentius exeunt, ut Poematis, & Poematibus, Diplomatis, & Diplomatibus; fic peripetafmatis, emblematis, &c.

3. Accufativus multitudinis in Es fyllabam exit, ut

sermones. Exit & in Is, vel Eis., cum genitivus. certorum nominum definit in ium, ut omnis, urbis, vel omneis, urbeis; uter alteri sit præferendus, judicabunt aures. Vide Gell. l. 13. c. 19.

4. Accusativus Græcus in As definit, ut Delphinas, Troas., Crateras, Arcadas. Virg. Ecl. 8. inter *Delphinas* Arion.

Casus plurales neutrorum Tertiæ.

CAsus plurales nominandi, accusandi, & vocandi neutrius generis in A desinunt, si ablativus singularis in E tantum exit, ut tempora; si vero in I tantum, aut in E vel I, terminatur, tunc in ia, desinunt, ut vectigalia, ingentia, præter comparativa, & Vetus, teris, quæ in A exeunt, ut Majora, vetera, plura, quod olim pluria. Lucret. lib. 1. cujus sint *pluria* mista. Ter. Phorm. act. 4. nova hic *compluria*. Vide Gell. lib. 5. cap. 12. Aplustre, aplustria, & aplustra facit.

QUARTA DECLINATIO.

GEnitivus singularis quartæ declinationis exit in Us syllabam ut Senatus, anus.

2. Prisci, Senatuis, anuis, domuis, fluctuis, dicebant, apud quos etiam I littera hic casus terminabatur, ut, ornati, tumulti. Hinc Terent. in Heaut. Ejus *anuis* causa dixit; & Nil *ornati*, nil *tumulti*. Andr. act. 2.

DAtivus in Ui exit, ut Senatui, anui: priscis sæculis etiam in U exibat. Æn. 1. Parce *metu* Cytherea. Georg. 4. Aliæ *victu* invigilant. Ibidem. Quæ nec *concubitu* indulgent. Propert. lib. 2. Tantaleæ poterit tradere poma manu. Sic *Anu*, &c. Vide Gell. lib. 4. cap. 16.

Dativus multitudinis in Ibus exit, ut sensibus.

Exceptiones.

Arcus, artus, lacus, partus, specus, tribus, in *ubus* exeunt, Artubus, tribubus, &c. Portibus,

bus, & Portubus, promiſcue utuntur. Cic. Cæſ. & alii. Quæſtibus, a Queror, uſitatius eſt, quam Queſtubus: Verubus, an Veribus, potius dicendum ſit, non liquet. Certe Diomedes, Priſcianus, & alii veteres Grammatici inter nomina in Ubus deſinentia Veru non numerant.

QUINTA DECLINATIO.

CAſus interrogandi ſingularis quintæ declinationis in Ei, litteras diviſas, exit, ut Diei.

Appendix.

1 Apud Veteres in Es, ſive E exibat. Virg. 1. Georg. Libra *dies*, ſomnique pares: ubi tamen alii, *die*, vel *dii*, legunt. Hor. lib. 1. ſat. 3. Prodiderit commiſſa *fide*. Ovid. 2. Met. 2. Prima *fide*, vociſque ratæ tentamina ſumpſit. Planc. Cic. l. 10. ep. 17. quo obſide *fide* illius, & ſocietatis, ideſt, fidei. Salluſt. in Jug. Vix decima parte *die* reliqua, ideſt diei.

2 Exiit & in duplex, ii. Virg. 1. Æn. Munera, lætitiamque *dii*, hoc eſt diei. Sic olim Pernicii, Progenii, Acii, pro perniciei, progeniei, aciei. Vide Gell. lib. 3. cap. 14.

3 Caſus interrogandi, dandi, ſextuſque multitudinis, præter Rerum, rebus, Dierum, diebus, inuſitati ſunt. Cicer. in Top. non eſt auſus Specierum, aut Speciebus dicere, non tamen negat poſſe Latine dici.

SYNCOPE Genitivi in declinationibus.

Omnium ferme declinationum interrogandi caſus multitudinis interdum, præſertim a Poetis, minuuntur, quam imminutionem Græci Syncopen vocant.

Primæ.

Cœlicolum, Aeneadum, Auſonidum, Trojugenum, pro Cœlicolarum, Aeneadarum, &c. qua in compoſitis nominibus, & Patronymicis potiſſimum utimur.

Secundæ.

Liberum, nummum, denarium, talentum, sestertium, fabrum, focium, Deum, modium, pro Liberorum, nummorum, &c. Et in adjectivis, meum, magnanimum, quinum, senum, denum, & aliis, pro meorum, &c. Siculum pro Siculorum. Lucret. lib. 6. Adversarium pro Adversariorum. Teren. Hecyr. Plura exempla vide apud Cic. in Orat. a med. ubi ea de re late.

Tertiæ.

Cladum, cædum, veprum, cœlestum, agrestum, potentum, furentum, Macedum: pro cladium, ædium, veprium, coelestium, agrestium, potentium, furentium, Macedonum, & alia ejusdem generis, non facile apud Oratores reperiuntur.

Appendix.

Genitivus imminutus a nominibus substantivis, As syllaba finitis, usitatior est, quam plenus; ut Civitatum, quam civitatium, anatum, quam anatium.

2 *Quidam genitivi, tum pleni, tum imminuti sunt usitati etiam apud Oratores, ut apium, & apum, serpentium, & serpentum, Quiritium, & Quiritum, Optimatium, & Optimatum, Locupletium, & Locupletum.*

Quartæ.

Raro imminuitur genitivus quartæ; invenimus tamen Æneid. 6. quæ gratia *currum*, armorumque fuit, pro curruum, & Mart. lib.2. Sed duo sunt, quæ non distinguuntur millia *passum*, pro *passuum*. Nisi quis malit in his potius esse Synæresim., ut dicemus lib. 3. quam Syncopen.

ANOMALA, sive Inæqualia.

Anomala, sive inæqualia vocantur, quæ aut numero, aut genere, aut declinatione, aut casu, aut aliquo alio attributo deficiunt.

Numero Inæqualia.

Quædam singulari numero tantum declinantur, ut

ut Nemo, pontus, lutum, & pleraque eorum, quæ metimur, aut ponderamus, ut Triticum, oleum, aurum, ferrum.

2 Quædam plurali solum, ut Cani, canorum, Penates, Penatium, Castra, Kalendæ.

Genere Inæqualia.

Quædam singulari numero sunt masculina, plurali neutra, ut sibilus, sibila, balteus, baltea.

2 Quædam singulari foeminina, plurali neutra, ut carbasus, carbasa.

3 Quædam singulari neutra, Plurali masculina, ut Argos, plur. Argi, Argorum; Plus in singulari neutrum, in plurali, hi, & hæ plures, & hæc plura.

Declinatione inæqualia.

VAs, vasis, singulari numero est tertiæ declinationis, plurali secundæ, ut vasa, vasorum, vasis, olim enim Vasum, vasi, dicebatur. Plaut. Truc. & Cato apud Gell. lib. 13. cap. 22. Apud Ætnæ tamen Auctorem sub finem leges: Quod si forte cavis cunctatus *vasibus* hæsit: nisi forte legendum *vallibus*. Jugerum, jugeri, contra, numero singulari secundi est ordinis, plurali tertii: Jugera, jugerum, jugeribus: interdum, & jugeris genitivo singulari, & jugere ablativo legitur.

Casu Inæqualia.

QUædam non declinantur in casus, ut frugi, nihili, pondo, quod numerum pluralem tantum habet, cum libram significat: item quatuor, quinque, & cætera Cardinalia usque ad centum, quæ Aptota, sive Monoptota appellantur.

Appendix.

Quædam Vocativo carent, cujusmodi sunt interrogativa, ut Quis, qualis; Relativa, ut qui, quæ, quod; Negativa, ut Nemo, nullus; Partitiva pleraque, ut Quidam, ullus, alius.. Pronomina etiam, præter tu, meus, noster, nostras, ferme vocandi casu destituuntur. 2. Quæ-

2. Quædam nominandi, interrogandi, & accusandi casum tantum habent, ut Tantundem, tantidem.

3. Quædam nominativum, & vocativum, ut Jupiter, Expes.

4. Quædam obliquos tantum, ut Jovis, Jovi, Jovem, Jove.

5. Quædam tres solum obliquos: Opis, opem, ope.

6. Quædam duos, ut Suppetiæ, suppetias, Repetundarum, ab his repetundis. Fors, a forte.

7. Quædam unum, ut inficias, sponte, natu: quamquam etiam *spontis* apud Colum. legitur lib. 9. cap. 4. & Cels. lib. 1. cap. 1.

DE PRÆTERITIS, ET SUPINIS.

CAP. XVIII.

Pro Superiore Ordine Infimæ Classis.

COMPOSITUM, simplexque, modo variantur eodem:
Quod si præteriti geminetur syllaba prima
Simplicium, prorsus perdunt composta priorem:
Ut cecidi, recidi. Retinent præcurro, repungo,
Quæque sibi gignunt, Sto, do, cum poscere, disco.

SCHOLION.

SImplex, & ipsius compositum (quod modo natum, modo pignus appellamus) conjugantur eodem modo: ut Emo, sic redimo, perimo: Undo, sic redundo, exundo. Excipiuntur nonnulla, quæ suis locis explicabuntur. Quando præteritum simplicis geminat syllabam primam, ut cado, cecidi, composita secundam tantum retinent, ut Concido, concidi, Comperio, comperi, Reperio, reperi, Respondeo, respondi. Excipe Præcurro, & Repungo, & composita verborum Sto, Do, Posco, Disco, quæ geminant, sicut primigenia: Præcucurri (quod etiam Præcurri habet) Repupugi, Astiti, Addidi, Depoposci, Edidici. Videndum est autem, ne nos fallant quædam, quæ com-

composita a DO falso videntur, ut Secundo, inundo, abundo, redundo, & alia composita ex Undo. Quotiescunque posito Verbo aliquo in carmine, non apponitur ejus præteritum, aut supinum, scito referri ad regulam generalem proxime positam, ut Neco, necavi, necatum, Doceo, docui, Fingo, finxi, &c.

Verba præterito simul, & Supino carentia.

PRÆTERITIS quæcunque carent, spoliato Supinis;
Ut Glisco, vergo, ferio, cum polleo, vado;
Ambigo, cum satago, quæso, quatio, atque fatisco,
Et furit, & mæret: tum aveo, tum ringor, & bisco,
Et Vescor, liquor, medeor, reminiscor, & ajo:
Et Sco orta a Verbo, vel nomine, ceu lapidesco,
Frigesco: aut capiunt a verbis, unde trahuntur.
Et Rio, queis nomen vehemens Meditatio fecit,
Esurio excipito: similis quædam excipe formæ.

SCHOLION.

QUæ Verba carent præterito, carent pariter & supino, ut Vergo: versi enim non est in usu: Ferivi, feritum, apud recentiores lego, apud antiquos non lego. Pollui, præteritum a polluo est, non a polleo, idest valeo. Vado, vasi in compositis tantum habet, ut evasi, invasi. Ambegi, & Sategi, tunc utar, cum apud probatos Scriptores invenero. Quæsivi est a quæro, ris, non a quæso, sis, nisi apud vetustissimos. Ringor, deponens, caret præterito; ringo, neutrum Grammaticis, habet rinxi, rictum, ex quo rictus, us. Ab Ajo præteritum fuit Ai, Aisti, teste Probo, sed non est in usu. Verba in Sco, quæ appellantur Inchoativa, hoc est, quæ actionem inchoatam, ac magis, magisque increscentem significant, si a nominibus deducantur, prorsus destituuntur præterito; ut mitesco, herbesco, sylvesco, ingravesco; sin a verbis, aut præteritis carent, aut illa mutuantur ab iis, unde nascuntur, refrigesco, refrixi, a frigeo, Calesco, calui, a

ca-

caleo, Senefco, fenui, a feneo; Cognofco vero, crefco, & alia quæ nec a nomine, nec a verbo nafcuntur, ad hanc regulam non fpectant.

Verba in *Rio*, quæ Meditativa, five defiderativa appellantur, ut Dicturio, empturio, coenaturio, micturio, carent præterito; Efurio tamen habet efurivi, efuritum, quibus aliqui addunt parturio, nupturio. Verum fcaturio, ligurio, & compofita abligurio, obligurio, non carent præterit o, quia Meditativa non funt, quamvis eorum formam imitentur.

In calce verbi *Audior*, cap. 8. quæ verba Supinis careant, late enumeravimus, ne fcilicet inter conjugandum fatigarentur pueri quærendis fruftra Præteritis perfectis, & plufquam perfectis paffivis Modorum omnium, Futuroque paffivo Conjunctivi, aut Infiniti, necnon Participiis in rus, vel in tus, quæ omnia formantur a Supinis. Pleraque tamen ibi enumerata Præteritum rite formant, ut mico, micui, ftrido, ftridi, & alia plurima. Sunt & inter illa non pauca, quæ carent Præterito, quæ & hoc loco repetuntur: utraque pueris diligenter edifcenda, quoniam in progreffu plurimum futura funt ufui.

PRIMÆ Conjugationis Bo, Co, Do.

PRÆTERITIS, Avi, dat prima, atumque Supinis,
Ut neco: compofitum necui, nectumque recepit.
At prima cubo dat cubui, cubitumque Supino.
Sic quoque compofitum, quod iu umbo tertia flectit.

Et mico dat micui folum; avi, dimicat, atum:
Datque plico, plicui, plicitum: cum præpofitura
Pofcit, ui, per itum: vel in avi fumet, & atum.

Supplico dematur, genitumque ex nomine folum
Multiplico veluti; quod in avi mittit, & atum.
Dat fricui, frictum; fecui, fectumque, fecare,
Vult dedit, atque datum Do, das, & pignora primæ; Sed

Sed didit, atque ditum, trado, & quæ tertia donat.

SCHOLION.

VErba primæ conjugationis habent in præterito avi, in supino atum, ut neco, necavi, necatum, cujus composita faciunt, necui, nectum, ut eneco, enecui, enectum. Cubo cum compositis tum primæ, ut incubo, accubo, tum tertiæ, ut recumbo, incumbo, accumbo, decumbo, occumbo, habet cubui, cubitum. Mico, micas, cum compositis emico, intermico, promico, micui habet sine supino: solum dimico habet dimicavi, dimicatum. Composita a verbo plico, & præpositura, idest præpositione, vel sequuntur simplex plicui, plicitum, vel faciunt avi, atum, ut implico, implicui, citum, & implicavi, catum: sic explico, & applico, & alia. Excipitur supplico, & composita ex nomine, ut duplico, triplico, multiplico, quæ solum habent avi, atum, Frico, cui, ctum, cum compositis, refrico, affrico, perfrico, &c. Juven. *Si prurit frictus ocelli Angulus*. Plin. Prooem. *Perfricui faciem, & nihil profeci*. Participia tamen eorum reperiuntur in atus. Cic. Att. lib. 12. *Quæ res forsitan sit refricatura vulnus meum*. Do, das, cum compositis primæ, Venundo, circumdo, satisdo, pessundo, dedi, datum; quæ vero pertinent ad tertiam, didi, ditum, ut vendo, reddo, indo, condo, prodo. Abscondo, nunc abscondi, absconditum, priscis abscondidi, absconsum.

Ejusdem Primæ, Mo, No, To, Vo.

DANT ui, itumque, crepoque, sonoque, domo que, vetoque
Cum tono; sed lavi, lotum, lautum, atque lavatum:
Cujus compositum, ceu proluo, tertia poscit.
A poto, vel potatum, vel flectito potum.
Sto verbum, stetit, atque statum; stitit inde profectum

Ex.

Exigit, atque ſtitum; ſed multo ſæpius atum.
Nulla ſupina creat juvo, juvi, aſt adjuvo poſcit
Adjuvi, adjutum: juvo ſuſcipit inde ſupinum.

SCHOLION.

Crepo, ſono, tono, domo, veto, faciunt ui, itum, crepo, crepui, crepitum. Verum Lavo, as, eſt etiam tertiæ, Lavo, lavis; quare omnia verba compoſita ad hanc pertinent, Abluo, proluo, &c. Compoſita verbi ſto, adſto, conſto, exto, præſto: Adſtiti, conſtiti, extiti, præſtiti; Supino vero frequentius atum, ſaltem participiis in Rus, ut Præſtatum, & præſtaturus, Conſtatum, & conſtaturus. Cic. lib. 6. epiſt. 8. *ſe præſtaturos*. Plin. lib. 8. cap. 3. *Conſtaturus minimo impendio fructus*. Juvo, juvi caret ſupino, ſed adjuvo habet adjutum; unde juvo ſupinum videtur poſſe mutuari.

SECUNDA Conjugatio.

PRÆTERITUM per ui, dat itumque ſupina reponit
Rite ſecunda: velut, Moneo, monui, monitumque;
Dat doceo, doctum; a teneo deducito tentum;
Cenſeo amat cenſum, donabit miſceo miſtum;
Sorbeo cum ſociis tantum ſibi ſorbuit optat;
Neutrum quod dat, ui, timeoque carento ſupinis:
Ut madeo, ſtudeo, rubeo: vult torreo, toſtum.
Præbeo, itum, valeo, placeoque, caretque, licetque;
Pareoque, & doleo, caleo, jaceoque, nocetque.
Di, ſum, prandeo habet, video, ſedeo tamen effert
S gemino ſeſſum: ſtridi dat ſtrideo ſolum,
Mordeo præterito geminatur prima, momordi,
Morſum: flectuntur ſic ſpondeo, pendeo, tondet.

SCHOLION.

Verba Secundæ conjugationis faciunt præterito ui, ſupino itum, ut taceo, tacui, tacitum: hu-

hujus verbi composita reticeo, conticeo carent supino: ardeo vero, arcui, caret supino: at composita ejus habent, ut exercui, exercitum, coerceo, &c. prandeo, prandi, pransum: video, vidi, visum: Sedeo, sedi, sessum. Mordeo, spondeo, pendeo, tondeo, geminant primam præteriti, momordi, spopondi, &c. Sorpsi, a sorbeo, negant Grammatici dici posse; quod si sit a sorbo, is tertiæ est. Lucanus tamen usurpat absorpsit: neque videtur imitandus. Supina verborum Valeo, careo, pareo, doleo, caleo, taceo, vix fortasse sunt in usu. Formantur tamen a nonnullis participia, ut valiturus, pariturus, cariturus.

PRÆTERITUM finita Veo, vi, tumque supinum
Formant, ut moveo, a caveo deducito cautum;
A faveo fautum. Sed ferveo ferbuit optat.
Flaveo nil, paveo, conniveo, liveo poscunt:
Si, sum, dat maneo: verum hinc orta eminet, atque
Prominet, immineoque volunt minui, absque supino.
Hæret, cum suadet, mulcetque, & mulget, & ardet,
Tergetque, & ridet, si, sum; sed torqueo, tortum.
Vult jussi, jussum, jubeo; ast indulgeo, si, tum.
Urgeo si tantum, sic fulgeo, turget, & alget,
Lugeo xi solum, cum luceo, frigeo poscit.
Augeo præterito facit auxi, auctumque supino.

SCHOLION.

Verba *Veo* terminata faciunt præterito Vi, supino tum, ut moveo, movi, motum, ferveo, ferbui potius, quam fervi. Flaveo, cum reliquis, raro habet præteritum, idque fere apud priscos; nam conniveo, connivi, & connixi olim habuit. Expavi ab expavesco est. Maneo, & ejus composita, ut remaneo, permaneo, quæ non mu-

mutant a, mansi, mansum; at quæ mutant a in i, ut immineo, promineo, imminui, prominui, &c. sine supino. Hæreo, hæsi, hæsum, suadeo, suasi, suasum; mulgeo, & mulceo, mulsi, mulsum; ardeo, arsi, arsum; tergeo, tersi, tersum; rideo, risi, risum; torqueo, torsi, torsum, frequentius tortum; Jubeo geminat s utrobique: indulgeo, indulsi, indultum; urgeo; ursi, absque supino, & sex, quæ sequuntur, fulgeo, fulsi; turgeo, tursi; algeo, alsi; luceo, & lugeo, luxi; frigeo, frixi. Est etiam servo, vis, tertiæ. Libet, licet, piget, pudet, placet, duplex præteritum habent, libuit, & libitum est, licuit, & licitum est, piguit, & pigitum est, puduit, & puditum est, placuit, & placitum est: at miseret, misertum est, tædet, vel pertædet, pertæsum est.

A CIEO, civi, atque citum venit, at cio quartæ est.
Deleo, & orta pleo, ut repleo, neo, in evit, & etum.
Ast oleo, per ui dat itum; composta sequentur,
Quæ redolent patrem; reliqua evi, etumque requirunt,
Fert abolevit, itum, sed vult adolevit, adultum.
Audeo vult ausus, gavisus, gaudeo poscit.
Et solitus soleo, solvique aliquando recepit.
Præteritis aveo, mœret, polletque carebunt.

SCHOLION.

Cieo, quod significat moveo, habet in præterito civi, in supino citum, penultima brevi: sic concieo, concivi, concitum, excieo, percieo. Nam accio, excio, sunt a cio, quartæ conjugationis, quod significat voco. Deleo, fleo, neo, evi, etum; oleo, olui, olitum: eandem rationem sequuntur composita, quæ redolent, idest, quæ retinent patris, vel simplicis, significationem, ut oboleo, obolui, obolitum; sic redoleo, suboleo. Cætera, quæ recedunt a significatione simpli-

plicis oleo, ut exoleo, vel potius exolesco, evi, etum, sic inoleo, vel inolesco, inolevi, cujus supinum vix invenies apud bonum Auctorem: Aboleo, abolevi, abolitum, adoleo, vel adolesco, adolevi, adultum.

TERTIA Conjugatio, finita in Io.

COMPOSITUM a specio, ac lacio, exi, ectum: excipe verba
Elicio, elicui, elicitum; sapui, sapiive
Dat sapio solum; a feci deducito factum,
A jeci, jactum: dat fodi s duplice fossum.
Praeterito cupio facit ivi, itumque Supino:
A capio, cepi, captum; fugi, fugitumque
A fugio: rapio, rapui, dein ducito raptum:
A pario, peperi, partum: sed dic pariturum.
Comperio quartam socia cum prole sequuntur:
Praeteritum quatio nescit; dant pignora, cussi,
Et cussum: mejo, dat minxi, deindeque mictum.

SCHOLION.

SPecio, & Lacio verba sunt obsoleta, quorum composita sunt in usu, ut conspicio, aspicio, &c. allicio, illicio, &c. quae habent in praeterito exi, supino ectum, ut conspexi, conspectum, allexi, allectum. Sapio, sapui, vel sapivi, imminutum sapii, unde sapisti. Martial. lib. 9. *Nubere vis Prisco: non miror, Paula, sapisti.* Sapui tamen, praesertim in compositis, videtur usitatius; unde resipui, desipui. Cupio, cupivi, cupitum, Pario, peperi, partum, in participio pariturus. Comperio, & reperio, aperio, operio, &c. ad quartam conjugationem pertinent, deque iis ibi dicemus. Quatio videtur aliquando habuisse quassi, quassum, unde quassae rates, & quasso, quassas, frequentativum; composita sunt concutio, decutio, excutio, &c. quae habent cussi, cussum.

Ejus-

Ejuſdem Tertiæ , Uo , Bo finita .

POSCIT ui , utum verbum uo , ut arguo , polluo : verum

A ruo , fit ruitum; ſed utum compoſita repoſcunt.

Dat , ſtruo , ſtruxi , ctum ; fluxi gignit , fluo , fluxum .

Nulla ſupina luo , batuo , metuoque , pluoque.

Congruo , nata nuo , ut renuo , ingruo , reſpuo, poſcunt .

Eo finita dabunt bi, (ut glubi) bitumque ſupino,

Quo ſcabo , lambo carent : dant ſcribo , nuboque , pſi , ptum ,

Ut cubo , ſic genitum quod in umbo eſt , Tertia flectit .

SCHOLION

VErbà in *uo* habent in præterito *ui* , in ſupino *utum* , ut ſtatuo , ſtatui , ſtatutum ; Ruo , facit rui , ruitum , compoſita rutum , ut obrutum . Nata nuo , ideſt compoſita a verba nuo, inuſitato , ut annuo , innuo , renuo , &c. Luo , metuo , pluo , & reliqua ſupino carent . Deſinentia in Bo , habent bi , bitum , ut bibo , bibi , bibitum , Scabo , ſcabi , Lambo , lambi , ſine ſupino , Scribo , ſcripſi , ſcriptum , Nubo , nupſi, vel nupta ſum , nuptum . Ut facit ſimplex Cubo primæ , ſic ejus compoſita tertiæ , ut decumbo , decubui , decubitum , de quo ſupra diximus in prima Conjugat.

Ejuſdem Tertiæ , Co finita .

A DUXI , ductum , a dixi deducito dictum .

Vinco vicit amat , victum: dabit icit , & ictum

Ico : Pepercit habet parco , aut parſi , adjice parſum :

Sco finita petunt vi , tum , ceu noſco, quieſco:

Agnitus , agnoſco , cognoſco cognitus edit .

Paſco dabit. paſtum : conquexi haud ſuſcipit uſus .

Diſco petit didicit tantum ; ſic poſco popoſci:

C om-

Compesco per ui, dispescoque; tolle supinum.
Nil ea, quæ vulgo verba Incœptiva vocantur,
Producunt; veluti mitesco, senesco, tepesco.
Jungitur his hisco, tum glisco, debisco, fatisco.

SCHOLION.

Duco, duxi, ductum: Dico, dixi, dictum. Vinco, vici, victum, &c. Parco habet etiam parsi. Plaut. Capt. Prol. Nil pretio *parsit*, filio dum parceret. Terent. Hecyr. Act. 3. Hancine ego vitam *parsi* perdere? Supino *Parsum*, Liv. l. 26. Nedum eos Capuæ *parsuros* credam. Auctor Ætnæ: Vel solis *parsura* piis. Finita Sco, faciunt vi, tum: ut consuesco, consuevi, consuetum. Agnosco, agnovi, agnitum: Cognosco, cognovi, cognitum; Pasco, pavi, pastum: Conquinisco, idest caput inclino, jam nihil habet. Verba Incoeptiva, sive inchoativa præterito carent, aut id mutuantur a suis verbis primigeniis. Ita Senesco, & tepesco, formant senui, & tepui, a seneo, & tepeo. Quæ fiunt a nominibus, ut mitesco, de quibus cap. 14. in Verb. Rud. diximus, prorsus præterito destituuntur.

Ejusdem Tertiæ, DO finita.

A DO præteritum sumet, di, sumque supinum:
Ut mando mandi. Fundo cum scindere, findo,
N perdunt: geminant S, findo & scindo supino:
Fido tamen fisus; pandi vult pandere passum:
Tundo facit tutudi, tunsum, compostaque tusum;
Datque cado cecidi casum; sed cædo cæcidi,
Et cæsum; tentum vel tensum tendo, tetendi.
Pendo pependi amat pensum: dat pedo pepedi
Solum: Di, fido tantum, strideque, rudoque.
Dant si, sum, lædo, claudo, cum divido, ludo,
Ac rodo, trudo, necnon cum plaudere rado.
Vado nihil: vasi, vasum composta reposcunt.
S gemino cessi, cessum, cum pignore, cedo.

SCHOLION.

Do syllaba terminata præterito *di*, supino *sum* faciunt: ut cudo cudi cusum: scando mando &c. Sed composita a Do, ut Addo, condo, dedo, edo, prodo, reddo, trado, &c. habent didi, ditum. Fido, & composita fidi, & fisus sum; Fundo, scindo, findo amittunt n utrobique. Vado caret præterito; composita habent vasi, vasum, ut evado, evasi, evasum; sic invado: Tundo habet tunsum apud Plin. sed composita tudi tusum; ut contundo, contudi, contusum. Sido sidi apud Colum. l. 12. c. 25. frequentius Sedi sessum a Sedeo: in compositis insedi insessum; assedi, assessum.

Ejusdem tertiæ, Go, Guo, Ho, finita.
Go, vel guo faciet xi, ctum; tamen illa supinis
N tria deperdunt stringo cum fingere pingo.
Tango cupit tetigi tactum; egi ago poscit, &
actum;
Pango petit pepigi, aut panxi, sed pignora pegi,
Impingo velut impegi, pactumque supinum.
A lego fit legi lectum; dat frangere fregi,
Et fractum; pungo pupugi, punctumque reponit,
Compositisque dabis punxi, si legeris usquam.
Negligit exi ectum cum intelligo diligo poscit.
Spargo facit, si, sum, pariter cum mergere tergo.
Figo cum frigo xi xum: egi prodigo, dego.
Tantum xi sugo vult, angoque absque supino.
Nil tribues vergo, & satago quibus ambigo
junges.
A veho dic vexi vectum: traxi a traho tractum.

SCHOLION.

Verba Go, vel Guo terminata faciunt præterito *xi*, supino *ctum*: ut tego, texi, tectum: plango, planxi, planctum: rego rexi, rectum; surgo surrexi, surrectum; extinguo extinxi, extinctum: Pango pepigi, vel panxi, pactum; composita pegi solum pactum: ut impingo

go, impegi, impactum; compingo, &c. Pungo facit pupugi, punctum; punxi nusquam legi apud bonum Auctorem.

Ejusdem Tertiæ, Lo finita.

Lo luit, atque litum; sed alo deposcit & altum;
A colo dic cultum: consultum consulo gignit:
Occuloque occultum; falsum dat fallo, fefelli.
Nulla supina volo, cum nolo nulla refello,
Nulla petit malo, cum psallo lui dato psalli:
Anteque cello carent, præcello, excello, supinis.
Perculit, & culsum percello, velloque, velli,
Vulsum; pello capit pepuli, pulsumque supino.
Sustulit, & latum tollo; tetuli dedit olim.

SCHOLION.

Verba Lo finita faciunt præterito *lui*, supino *litum*: ut molo, molui, molitum; alo alui, alitum, & altum: Anteque cello, idest antecello, antecellui, & excellui, præcellui sine supino. Percello fere habet perculi, perculsum, & vello, velli, vulsum: nam perculsi, & vulsi, raro admodum usurpantur: Tollo, sustuli, sublatum, extollo extuli, elatum, dempta syllaba a tetuli obsoleto.

Ejusdem tertiæ, Mo, No, Po, Quo, finita.

Mo per ui dat itum, Tremo ponitur absque supino:
At promo, demo, psi, ptum, cum sumere como:
Emi, emptum, dat emo: premo pressi s duplice, pressum;
Pono facit posui, positum: genui, genitumque
Dat gigno; cerno crevi, compostaque cretum.
At cano vult cecini cantum; cinui dat & entum
Concino cum sociis; stravi stratumque requirit
Sterno: petit sperno sprevi, spretumque. Beatum est
Prole Lino, lini, livi, levique, litumque.
Psi, tum, contemno, sino dat, sivique, situmque.
Po, finita ferent psi ptum, ceu repere, carpo.

Rumpo dabit rupi ruptum: strepui, strepitumque
Vult strepo: datque coquo coxi, coctumque supino.
Linquo sibi liqui tantum, sed pignora lictum.

SCHOLION.

MO syllaba terminata faciunt præterito *ui*, supino *ictum*: ut Gemo gemui, gemitum: Tremo, tremui, caret supino, Promo, prompsi, promptum, Demo, demsi, demptum; sic etiam sumo, & como. Cerno cum significat videre, nullum habet præteritum: verum cum significat adire, ut cernere hæreditatem, habet crevi: composita cretum habent, ut Decrevi, decretum: ita Secerno, discerno, excerno: Lino triplex habet præteritum, lini, livi, & levi, supino litum; nam linivi, a linio deducitur, unde Delinio, delinivi, delinitum, &c. Tempsi, temptum fortasse non invenies: Contempsi, contemptum usitatissimum est: Linquo liqui solum, composita lictum: ut Relinquo, reliqui, relictum, &c.

Ejusdem tertiæ, Ro, So, finita.

QUÆRO, quæsivi, quæsitum, curro cucurri,
Cursum: tum verro verri; versumque supino.
A gero dic gessi, gestum: trivi a tero, tritum:
Ferre, tuli, latumque: uro dabit ussit, & ustum,
A sero fit sevi, atque satum: Evi rustica proles,
Atque situm: serui, & sertum sed cætera turba.
Dant, sivi, situmque lacesso, capesso, facesso.
Pinso, pinsui, amat pistum, pinsumque, simulque
Pinsitum: at incesso incessi capit absque supino.
Si sum viso facit: quæso spoliatur utroque.

SCHOLION.

URo, ussi, ustum, Verro, verri, versum: nam versi in præterito inusitatum est. Fero, tuli, latum, olim *tetuli*, a tollo. Ter. Andr. Act. 5, Sc. 1. Incoepit, dum res *tetulit*, nunc

nunc non fert. Sero simplex habet sevi, satum. Composita, si ad rem rusticam spectent, sevi, situm: sin ad res alias, serui, serrum, ut consero, idest simul sero, consevi, consitum. (Rarum est illud Liv. lib. 10. Fabius quam arborem *consevisset*) Consero, idest congredior, conserui, consertum. Insero, idest intus sero, insevi, insitum. Insero, idest immitto, inserui, insertum. Dissero, hoc est dissemino, dissevi, dissitum. Dissero, idest, disputo, disserui, dissertum. Sic Assero, idest juxta sero, & Assero, idest affirmo, & alia. Exero vero, & desero, habent tantum exerui, exertum, & deserui, desertum; quia ad rem rusticam non pertinent. Furo supra numeravimus in his, quæ præterito, & supino carent. Hæc tria lacesso, capesso, facesso, ivi, tum faciunt, ut capesso, capessivi, capessitum. Tacit. lib. 15. *Flavius, & Africanus principium tanti facinoris capessivere*. Cic. 4. de Repub. apud S. August. de Civit. *Æschines*, inquit, *rempub. capessivit*. Facesso itidem, facessivi, facessitum. Tacit. lib. 32. *Nulli umquam periculum facessisset*, pro *facessivisset*: quod docet Supinum facessitum, quo usus est Cic. 6. in Ver. *Antequam audivisset, ei negotium facessitum*. Pinso, pinsui, & supinum triplex, pinsitum, pinsum, & pistum, Viso, visi visum. Quæso tantum in plurali habet quæsumus; cæteris caret.

Ejusdem Tertiæ, To, Vo, Xo, finita.

DANT flecto, & plecto, xi, xum, & cum nectere plecto,
Et xui amat pecto, nectoque, peto, ivit, & itum,
Verto, facit, verti, versum; dat mittere misi,
Ac missum; meto, messui habet, S, duplice messum
Sisto, stiti, statum activum, neutrale sequetur
Sto verbum; sterto tantummodo stertuit optat.

 Vi-

Vivo feret vixi, victum; solvique, solutum,
Solvo; sic volvi donavit volvo, volutum.
Denique texui habet texo, textumque supino.

SCHOLION.

FLecto, flexi, flexum, Plecto, plexi, plexum, Necto, nexi, vel nexui, nexum, Pecto, pexi, vel pexui, pexum, Plecto, idest, implico, habet plexi, vel plexui, plexum; hinc plectilis, implexus, &c. Plecto autem, idest percutio, caret præterito; Sisto, active, pro retinere, ut sistere lacrymas, sistere gradum, (Plin. *herba sistit profluvium sanguinis*) & pro præsentare se, sive comparere, ut quidam vulgo loquuntur (Cic. ad Att. *Da operam, ut ubicumque erimus, te sistas*) habet stiti, statum, ut ait Gell. lib. 2. cap. 14. Sisto vero neutrum, quod est stare, vel consistere, sequitur verbum Sto: & habet cum eo præteritum commune, steti. Composita etiam neutra sunt, ut resisto, obsisto, persisto, insisto: ac retinent litteram i tum in præterito, tum in supino, ut resisto, restiti, restitum; sic insisto; obsisto, persisto, subsisto, quorum supinis tutius uteris, cum apud probatos Scriptores legeris. Consisto tamen fortasse retinet in supino vocalem A; unde Jupiter Stator, & Participium, Constaturus. Plin. Mart.

QUARTA Conjugatio.

QUARTA dat ivi, itum: tribuit sepelire sepultum;
Sentio vult sensi, sensum: dat amixit amictum.
Venee fert venum, quod ferme veniit optat.
Præsentis perio per ui variatur, & ertum:
Comperioque, peri, pertum; reperique, repertum.
Dat Venio, Veni, ventum: psi sepio, septum;
Singultumque facit singultio: sanxio, sanxi.
Sanctum, & sancitum: dat vinxi vincio, vinctum.

Vult

Vult salio salii, saltum, sed pignora sultum.
Haurio fert hausi, atque haustum, sed farcio, farsi,
Fartum; sic farsi, sartum dat sarcio: fulsi
Fulcio habet, fultum. Nil dant Meditantia verba,
Esurit excepto: ferio nihil, ajoque poscunt.

SCHOLION.

Verba quartæ conjugationis habent in præterito ivi: eadem, ablato per syncopem v consonante, per ii efferuntur, ut diximus c. 9. schol. 1. ut audivi, vel audii, munivi, vel munii, petivi, vel petii. Sic a veneo, venii usitatius, quam venivi, supin. venum. Sentio, sensi; amicio supino amictum, unde participium amictum frequentissimum est. Cic. Phil. 2. *Sedebat in rostris collega tuus, amictus toga purpurea.* Amicui, quo Brutus apud Diomedem est usus, minus placet, quam amixi, quo utitur Varro apud eundem. Præsenti in *perio* finita faciunt ui præterito, ertum supino, ut aperio, aperui, apertum, eodemque modo operio. Comperio tamen habet comperi, compertum: & reperio, reperi repertum. Meditantia verba, sive meditativa, quæ c. 14. in Rudiment. Verb. diximus esse, quæ significant vehemens, & quasi molestum desiderium ejus actionis, quam significant, ut esurio edendi, coenaturio coenandi, scripturio scribendi, &c. omnia carent præterito, præter esurio, esurivi, esuritum. Non sunt hujus ordinis ligurio, ligurivi; scaturio, scaturivi, cucurio, cucurivi; idcirco in his personæ trisyllabæ penultimam producunt. Hor. l. 2. Sat. 4. *Tractavit manibus calcem, dum furta ligurrit.* Ferio, & ajo nec supinum habentes, mutuari tamen possunt; ferio, percussi, a percutio, ajo, dixi, a dico, aut ab aliis. Sancio fortasse olim habuit etiam sancivi, ut supinum sancitum vi-

detur offendere. Salio pro salto, as, habet salivi, vel per syncopem, salii, ut supra diximus. Virg. 2. Georg. *Mollibus in pratis unctos salière per utrès*. Salui, fortasse non est in usu, nisi in compositis, insidui, desilui, resilui. Liv. l. 1. *Remum novos transiluisse muros*. Sed salio pro sale condio, ad regulam generalem quartæ Conjug. refertur.

DE VERBIS DEPONENTIBUS, & Communibus.

Si dare præteritum vis Deponentibus aptum,
Expedit activas illis affingere voces:
Ut vereor, vereo; veritum fluet inde supinum;
Indeque præteritum veritus sum: ita cætera forma.
Respuit hanc legem proficiscor, namque profectus
Donat; & ulciscor facit ultum; adipiscor, adeptus.
Dat fateor, fassus; questus, queror; atque locutus
Fert loquor: & nitor, nisus, vel nixus amabit;
Metior & mensus; patior, passus: reor autem
Dat ratus: oblitum vult obliviscor: at utor,
Usum; expergiscor vult experrectus habere.
A fruor est fruitus: verum a sequor ede sequutus.
Dat gradior gressus; misereri redde misertus.
Nanciscor, nactus faciet; pactusque paciscor;
Conqueminiscor habet commentus; & ordior, orsus.
Mortuus a morior capies; feret ortus oriri.
Nascor amat natus: per iturus flecte futurum
In tribus extremis. Recte spoliabis utroque
Hæc; Vescor, liquor, ringor, medeor, reminiscor.

SCHOLION.

PRæteritum in Deponentibus, & Communibus facile formabis, si fingas illorum activum, ut si vereor a vereo deducas, inde verui, veritum, atque inde formes, veritus sum. Blandior, quasi a blandio, blandivi, blanditum, Blanditus sum; atque in cæteris eodem modo. Quædam tamen hoc modo formari non possunt, ut Proficiscor, profectus sum, Fateor, fassus sum, Confiteor,

teor, Confeſſus ſum, Diffiteor caret præterito. Tria hæc, Morior, Orior, naſcor, in præterito mortuus ſum, ortus, natus: in participio futuri habent moriturus, oriturus, naſciturus. Quinque poſtrema, Veſcor, eris, Liquor, eris, Ringor, eris, Medeor, Reminiſcor, carent præterito, & ſupino, ut ſupra diximus cap. 8. in fine.

EMMANUELIS ALVARI

E SOCIETATE JESU

De Inſtitutione Grammatica

LIBER SECUNDUS.

DE OCTO PARTIUM ORATIONIS CONSTRUCTIONE.

DE CONCORDANTIIS

CAPUT PRIMUM.

Pro Superiore Ordine Infimæ Claſſis.

Præceptum Primum. De Nomine cum Verbo.

VERBUM perſonale finiti modi antecedit nominativus aperte, vel occulte ejuſdem numeri, & perſonæ. Cic. Ter. lib. 14. ep. 8. Si vales, bene eſt: ego quidem valeo.

2. Nam Verbum Infiniti modi ante ſe accuſativum habet. Cic. ad Att. l. 15. ep. 10. Hunc quidem nimbum cito tranſiiſſe lætor.

Appendix I. Gen. Pro Media Claſſe.

1. Voces copulatæ ſæpe Verbum Plurale deſiderant. Cic. 12. ad Att. Hic nobiſcum ſunt Nicias, & Valerius. Interdum ſingulari contentæ ſunt. Idem de Senect. Mens, & ratio, & conſilium in ſenibus eſt. Nonnunquam omittitur conjunctio. Idem 1. ad Q. Fr. Frons, oculi, vul-

tus persæpe mentiuntur, oratio vero sæpissime.

2. Verbum Plurale nobiliorem personam sequitur. Prima nobilior est, quam secunda, & Tertia: Secunda tertiæ anteponitur. Cic. l. 14. ad Ver. Si tu, & Tullia lux nostra valetis, ego, & suavissimus Cicero valemus.

3. Prima, & secunda persona fere non explicantur, nisi cum altera alteri quodammodo opponitur: aut cum earum diversa studia significamus. Cic. Philip. 8. Ego conservare coloniam Populi Romani cupio: tu expugnare studes. Ad Heren. lib. 4. Ego capitis mei periculo patriam liberavi; vos liberi sine periculo esse non curatis.

Aut cum plus significamus, quam dicimus. Cicer. in Ver. Act. l. 3. Tu innocentior, quam Metellus. *Tu* plus significat, quam verbum ipsum per se declarat.

4. Verbum infinitum interdum partes nominativi agit. Cic. in Orat. Oportere perfectionem declarat officii. Ter. Heaut. Act. 3. Sc. 2. Non est mentiti meum.

Interdum Verbum cum suo casu. Cic. lib. 7. ad Marium ep. 3. Vacare culpa, magnum est solatium.

Appendix II. Gen. pro Suprema Classe.

Utuntur interdum Oratores in copulatis vocibus verbo singulari, sed rarius. Cic. pro Rab. Vos, vos, inquam ipsi, & Senatus frequens restitit. Poetæ verbo plurali interdum utuntur, intercedente præpositione, *cum*. Virg. 1. Æneid. Remo *cum* fratre Quirinus Jura dabant. Oratores singulari. Cic. 2. Ad Q. Fr. Domitius cum Messala certus esse videbatur.

2. Poetæ, intercedente etiam Præpositione *cum*, verbum multitudinis præstantiori personæ reddunt, Virg. 2. Æneid. Divellimur inde Iphitus, & Pelias *mecum*. Oratores vero Verbum nominativo reddunt, nulla habita ratione ablativi. Cic. 3. ad Att.

Att. Nec totum animum tuum moerori mecum dedisse. Quod idem, & Poetæ faciunt. Hor. in Art. Poet. Tu, quid ego, & populus mecum desideret, audi.

3. Verba, *Apparet*, *Fallit*, *Fugit*, *Præterit*, *Latet*, interdum loco nominativi membrum orationis habent. Cic. 12. ad Att. Apparebat, illas litteras non illius esse.

4. Idem accidit nonnunquam verbis passivis, cum more impersonalium usurpantur. Cic. de Am. Tarquinium dixisse *fertur*. Idem Tusc. 5. Non mihi *videtur* ad beate vivendum satis posse virtutem. Quæ tamen imitanda non videntur; nam *Fertur*, *Videtur*, *Dicitur*, & ejusmodi verba nominativo junguntur. Dic igitur active, Tarquinium dixisse ferunt. De quo in 1. Ord. Neutrorum.

Præceptum II. De Adjectivo cum Substantivo.

NOmina Adjectiva, Pronomina, & Participia cohærent cum suis Substantivis genere, numero, & casu. Cic. in Verr. Act. 6. Erat hyems summa, tempestas perfrigida, imber maximus. Curt. lib. 6. Parva sæpe scintilla contempta magnum excitavit incendium.

Appendix I. Gen. pro media Classe.

1. Substantiva conjuncta fere adjectivum multitudinis requirunt. Liv. 4. Bell. Pun. Hippocrates, & Epicides *nati* Carthagine, sed *oriundi* ab Syracusis. Quod si adjectivum singularis sit numeri, cum viciniore substantivo genere, numero, & casu consentiet. Cic. de petit. Consul. Multorum arrogantia, multorum contumacia, multorum superbia, multorum odia, ac molestia *perferenda est*.

2. Adjectivum plurale præstantius genus sibi vendicat. Virile præstantius est muliebri, & neutro. Ter. in Eun. Act. 3. Sc. 3. Quum pridem mihi pater, & mater mortui essent. Idem Andr. Act. 5. Domus, uxor, liberi inventi invito patre. Cic. 2. Off. Ex quo leges, moresque constituti. Neu-

trum muliebri præfertur, præcipue cum de rebus inanimatis sermo est. Sal. in Cat. Divitiæ, decus, gloria in oculis *sita* sunt. Idem ibid. His genus, ætas, eloquentia prope paria fuere.

Si enim de rebus animatis agatur, circuitione utemur, hoc modo: *Lucretia castissima fuit; qua virtute etiam ejus mancipium floruit*. Id tutius, quam si dicas, *Lucretia, & ejus mancipium fuerunt castæ*.

3. Cum substantivis rerum inanimatarum plerumque jungitur neutrum multitudinis. Liv. 7. Bell. Maced. Ira, & avaritia imperio potentiora erant. Cic. 5. Tusc. Moderati habitus, affectiones, ususque corporis, *apta* esse ad naturam videntur.

4. Sæpius tamen adjectivum cum viciniore substantivo tum singularis, tum pluralis numeri genere, numero, & casu consentit. Cic. in Catil. 4. Video, Patres conscripti, in me vestrum omnium ora, atque oculos esse conversos. Idem l. 1. ad Q. Frat. Tibi omnium salutem, liberos, famam, fortunas esse carissimas. Liv. 7. Bell. Maced. Hoc senatusconsultum, literæque a Sp. Posthumio Prætore in Hetruriam missæ sunt. Ter. Eun. Act. 2. Sc. 2. Viden' otium, & cibus quid faciat alienus?

5. Participia *Factus*, *Creditus*, *Dictus*, *Dicendus*, *Visus*, *Appellatus*, & cætera ejusdem generis, si post duo substantiva diversorum generum ponantur, cohærent cum eo, quod est basis, & fundamentum orationis. Plin. l. 3. c. 5. Puteoli colonia Dicæarchia dicti.

Appendix II.ª Gen. pro Suprema Classe.

1. Figurata constructio censenda est, cum apud probatos Scriptores e duobus substantivis adjectivum consentit cum minus præcipuo: ut Cic. 2. de Div. Non enim omnis error stultitia dicenda est. Liv. l. 1. Gens universa Veneti *appellati*.

Ter.

Ter. Phorm. Act. 2. Paupertas mihi onus *visum* est, & miserum, & grave.

2. Poetæ substantivis præpositione *cum* copulatis plurale adjungunt, suo jure. Ovid. 2. Met. Sors eadem Ismerios Hebrum cum Strymone siccat. Ismarios, adjectivum est duorum fluviorum. Sequuntur etiam generis præstantiam. Ovid. 3. Fast. Ilia cum Lauso de Numitore *sati*.

Præceptum III. De Relativo cum antecedente.

Relativum, *qui*, *quæ*, *quod*, concordat cum antecedente in genere, & numero. Cicer. Tironi l. 16. Nemo nos amat, qui te non diligat. Idem 3. ad Att. O te ferreum, qui illius periculis non moveris.

2. Item pronomina, Hic, iste, ille, ipse, is, idem, cum fiunt relativa. Idem 2. ad Att. Venit obviam tuus puer: is mihi literas abs te reddidit.

Appendix I. Gen. pro Media Classe.

1. Relativum, *Qui*, *quæ*, *quod*, quando antecedenti præponitur, cum eodem genere, numero, & casu perquam venuste cohæret. Cic. 9. ad Att. ep. 14. Quos cum Mario pueros miseram, epistolam mihi attulerunt. Ter. Andr. prol. Quas faciet de integro Comoedias, Spectandæ, an exigendæ sint vobis prius. Quanquam sæpius alterum relativum subjicitur ex pronominibus, Hic, iste, ille, &c. Cicer. Tusc. 1. Quam quisque norit artem, in hac se exerceat. Idem ad Curion. l. 4. Quarum laudum gloriam adamaris, quibus artibus hæ laudes comparantur, in iis esse laborandum.

2. Quod si inter duo substantiva ponatur, cum alterutro consentire poterit, etiam si alterutrum proprium sit. Sall. in Catil. Est locus in carcere quod Tullianum appellatur. Curt. l. 3. Darius, ad eum locum, quem Amanicas Pylas vocant, pervenit.

3. *Quantus*, *qualis*, & cætera id genus nomina

mina, cum relativa fiunt, non cum antecedente, sed cum consequente substantivo genere, & numero, & casu consentiunt. Cic. ad Cassium l. 12. ep. 7. Dixi de te, quæ potui tanta contentione, quantum forum est. Id in Brut. Utinam in Tiberio Graccho, Cajoque Carbone talis mens ad Rempub. bene gerendam fuisset, quale ingenium ad bene dicendum fuit.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

1. Nominativus, & verbum: adjectivum, & substantivum: relativum, & antecedens interdum, præsertim apud Historicos, & Poetas, sensu, & significatione consentiunt, quamvis voce discrepent. Virg. 1. Æn. Pars in frusta *secant*. Liv. Bell. Maced. 7. Pars in juveniles lusus *versi*, pars *vescentes* sub umbra, quidam somno etiam strati. Ter. Andr. Act. 3. Sc. 5. Ubi *illic scelus est*, *qui* me perdidit? *Illic scelus*, hoc est, ille sceleratus.

2. Orationis membrum interdum loco antecedentis ponitur, idque in neutro genere. Cic. 2. Att. ep. 10. Pompejus (quod mihi summo dolori est) ipse se afflixit. Id. pro Corn. Unum objicitur, natum esse Gadibus; quod nemo negat.

3. Si plura antecedunt substantiva, idem, subsequente relativo, observandum, quod de adjectivis dictum est Præc. 2. Nam, si diversa genera antecedunt, relativum quoque generi præstantiori consentit. Cic. 1. Offic. Propter summam & doctoris auctoritatem, & urbis; *quorum alter* te scientia augere potest, altera exemplis.

4. Et muliebria substantiva rerum inanimatarum relativo quoque plurali neutro juguntur. Cic. 3. ad Att. ep. 20. Quæ vita esset nostra, quæ suavitas, quæ dignitas *ad quæ recuperanda* per fortunas incumbe.

5. Et frequenter relativum redditur viciniori substantivo. Cic. in Pison. Mihi non venerat in men-

mentem, furorem, & insaniam optare vobis, *inquam* incidistis.

PRÆCEPTUM IV. *De substantivis continuatis, sive de appositione substantivorum.*

SUbstantiva continuata, quæ ad eandem rem spectant, casu concordant, quamvis genere, & numero interdum dissentiant. Cic. Att. lib. 1. ep. 8. Tulliola, deliciæ nostræ, tuum munusculum flagitat. Plin. l. 1. ep. 3. Quid agit Comum, tuæ, meæque deliciæ?

Appendix II. gen. pro suprema classe.

1. Interdum alterum substantivum genitivi est casus, etiamsi alterum alio casu efferatur. Cic. 5. ad Att. ep. 18. Cassius est in oppido *Antiochiæ*, pro *in oppido Antiochia*. Virg. 3. Æn. Et celsam *Buthroti* ascendimus urbem. Quæ tamen vix videntur imitanda.

2. Quærunt hoc loco Grammatici, utri potius substantivo reddendum sit verbum adjectivum, & relativum, magis ne, an minus communi? Ego, quantum memini me observasse, existimo, si alterum proprium sit hominis, cum eo verbum, cæteraque consentire. Cic. ad Mar. l. 7. ep. 1. Deliciæ vero tuæ, noster Æsopus, ejusmodi *fuit*, ut ei desinere per omnes liceret. Si vero de aliis rebus agatur, sæpissime video verbum adjectivum, relativumque magis communi respondere. Liv. Bell. Maced. 7. De Solis urbe, *quæ* in Cilicia *est*, egerunt. *Soli*, *Solorum*, nomen est urbis. Plin. l. 31. c. 3. Tungri, civitas Galliæ, fontem *habet* insignem. Liv. l. 2. Corioli oppidum *captum*.

PRÆCEPTUM V. *De interrogatione, & responsione.*

INterrogatio, & responsio fere casu consentiunt. Cui præceptori dedisti operam? Platoni. Cujus est hæc oratio? Ciceronis. Quem existimas fuisse Principem Oratorum? Demosthenem. Quamor-

morbo fuisti impeditus? assidua febricula. Verum interdum responsio ab interrogatione dissentit; ut, quanti emisti librum? tribus denariis.

DE CONSTRUCTIONE VERBI ACTIVI.

CAPUT II.

Pro superiore ordine infimæ classis.

VErbum activum est, quod littera O finitum, passivum fit addita littera R, ut amo, amor.

Primus ordo activorum.

OMnia verba, quæ activa vocantur, post se accusandi casum postulant. Cic. Or. 3. in Cat. Avus tuus, clarissimus vir, amavit unice *patriam*, & cives suos. Id. pro Mil. Quæ *suos* cepit oblivio. Id. Act. 5. in Verr. Tot *domos* locupletissimas domus istius una capiet.

Amo, as, avi, atum, *amare*.
Capio, is, cepi, captum, *pigliare*.
Commendo, as, avi, atum, *raccomandare*.
Fastidio, dis, ivi, itum, *avere a noja*.
Fero, fers, tuli, latum, *portare*.
Lego, is, gi, ctum, *leggere*.
Verbero, as, avi, atum, *battere*.
Vitupero, as, avi, atum, *biasimare*.

Appello, cædo, occido, pen. prod. *celebro, como, cupio, delecto, oblecto, diligo, fallo, jacio, juvo, laudo, metuo, timeo, prætereo, scribo, sperno, veho*.

Appendix I. gen. pro media classe.

Verbum *fastidio* interdum absolute usurpatur. Plaut. Casin. Act. 3. Sc. 6. Mane vero quamquam fastidis. Interdum infinito jungitur. Quintil. l. 2. c. 3. Idque fieri, quia fastidiant *præstare* hanc inferioribus curam. Fere tamen accusativo servit. Suet. Tib. c. 59. Fastidit *vinum*. Hor. l. 1. Sat. 2. Num esuriens fastidis *omnia*, præter Pavonem, Rhombumque?

Ap-

Appendix II. gen. pro suprema classe.

1. Cicero pro Mil. ablativo utitur. *Recte factis* sæpe fastidiunt. Qui tamen videtur ablativus communis causæ. Quidam legunt, *in recte factis*; & tunc non verbi, sed præpositionis est casus.

2. Cum genitivo obsoletum est, nec videtur usurpandum. Plaut. Aul. Act. 2. Sc. 4. Abiit, neque me certiorem fecit, fastidit *mei*. Lucil. Fastidimus *bonorum*.

Secundus ordo activorum. Genitivus præter accusativum.

VErba *accusandi*, *absolvendi*, *damnandi*, præter accusativum, genitivum admittunt, qui, poenam, crimenve certum, aut incertum significet. Cic. pro Coel. Nunquam tam amens Coelius fuisset, ut *ambitus* alterum accusaret. Ter. Eun. Act. 5. Hic *furti* se alligat. Cic. pro Rab. An non intelligis primum, quos homines, & quales viros mortuos *summi sceleris* arguas? Ib. Civem Romanum *capitis* condemnari coegit. Ad Her. l. 4. Judex absolvit *injuriarum* eum, qui Lucium poetam in scena nominatim læserat. Subauditur his genitivis ablativus, *crimine*, *pœna*, *nomine*. Cic. pro Coel. Nec ipse alterum *ambitus crimine* arcesseret. Ideo illa ipsa, *crimen*, *pœna*, *nomen*, fere ablativo sine præpositione efferuntur. Cic. l. 2. ep. 2. Si iniquus es in me judex, condemnabo *eodem* ego te *crimine*.

Accuso, as, avi, atum, *accusare*.
Arguo, is, ui, utum, *accusare*, *o riprendere*.
Insimulo, as, avi, atum, *imputare*.
Appello, as, avi, atum, *citare in giustizia*.
Defero, ers, tuli, latum, *denunziare*.
Postulo, as, avi, atum, *dare accusa*.
Absolvo, is, olvi, olutum, *assolvere*.
Damno, as, avi, atum *condannare*.

Arcesso, seu *accerso*, *alligo*, *adstringo*, *coarguo*, *condemno*, *convinco*, *incuso*, *infamo*, *libe-*

bero, *redarguo peccati*, *maleficii*, *sceleris*, *facinoris*, *parricidii*, *&c.* Cic. 3. in Verr. Video, non te absolutum esse *improbitatis*; sed illos damnatos esse *cædis*. Plaut. Poen. Homo *furti* se adstringit.

Appendix I. gen. pro media classe.

1. Genitivus criminis, cum his præsertim verbis, *accuso*, *arguo*, *appello*, *defero*, *postulo*, *absolvo*, *damno*, *condemno*, in ablativum cum præp. *de* mutari potest. Cic. 1. ad Att. ep. 5. Non committam posthac, ut me accusare *de* epistolarum *negligentia* possis. Verum nomen *crimen* ablativo sine præp. effertur. Cic. l. 5. in Verr. Te *hoc crimine* non arguo.

2. Dicimus etiam *capite*, *verberibus*, *exilio* aliquem damnare, punire plectere. Auct. ad Her. l. 4. Eum vos jurati *capite* damnastis, Plaut. Mocn. Plecte illos *pugnis*.

3. *Absolvo*, *libero*, *alligo*, *adstringo*, *mulcto*, *obligo*, *obstringo*, quemadmodum suapte natura ablativum petunt, ita & ablativum significantem poenam, crimenve sine præp. admittunt. Liv. l. 1. Ego me, etsi *peccato* absolvo, *supplicio* non libero. Cic. 1. de Or. Vitia hominum æque fraude, damnis, ignominiis, vinculis, verberibus, exiliis, morte mulctantur.

4. *Libero*, pro *absolvo*, cum genitivo, rarissimum. Liv. Dec. 5. l. 4. Senatus neque liberavit *ejus culpæ* Regem, neque arguit.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

2. Non semper verba accusandi, damnandi, *accuso*, *corripio*, *reprehendo*, *vitupero*, *culpo*, *castigo*, *increpo*, *objurgo*, *punio*, *plecto*, *mulcto*, *traduco*, *noto*, *sugillo*, *taxo*, cum genitivo criminis, poenæve junguntur: ut cum verba judicialia non sunt, sed solum peccasse aliquem, aut errasse significant. Vituperare, reprehendere, accusare *alicujus parsimoniam*, *ambitionem*, *&c.* di-

.cam,

cam potius, quam *aliquem parsimoniæ*, *ambitionis*. Cic. Att. l. 9. ep. 4. *Scelus* accusans *Pompeji*, *levitatem Senatus*. Id. Fam. l. 7. ep. 28. Cum *mœstitiam* meam, & desperationem accusares. Id. 1. de Or. Castigemus etiam *segnitiem* hominum, atque inertiam. Id. ad Q. Fr. l. 3. ep. 1. Quæ objurgat cæterarum villarum *insaniam*. *Excusandi* etiam verba hujus loci videntur. Non enim dicitur; excuso me tibi *tarditatis*; sed cum Cicerone, excuso tibi *tarditatem meam*.

2. Verba eadem accusandi, &c. interdum præpositionem *in* admittunt. Cic. 2. de Inv. Vitam ex ante factis accusator improbare debebit, & ostendere, & *quo in pari* ante *peccato* convictus sit. Id. ad Q. Fr. l. 2. ep. 2. Primum me tibi excuso in eo ipso, *in quo* te accuso.

Verba *emendi*, *vendendi*, *locandi*, & hujusmodi, præter accusativum, hos duntaxat genitivos assumunt, *tanti*, *quanti*, *pluris*, *minoris*, & ex his composita, *tantidem*, *quanticumque*: tametsi pretium ablativo effertur: de quo dicemus cap. 8. præc. 10. Cic. 3. Offic. Emit homo cupidus *tanti*, *quanti* Pythius voluit. Ib. Vendo meum non *pluris*, quam cæteri; fortasse etiam *minoris*.

Vendo, dis, didi, ditum, *vendere*.

Emo, emis, emi, emptum, *comprare*.

Redimo, mis, emi, emptum *ricomperare*, *o riscuotere*.

Loco, as, avi, atum, *dare a pigione*, *o ad affitto*, *o a fare una qualche cosa con accordare il prezzo*.

Conduco, cis, xi, ctum, *pigliar a pigione*, *o ad affitto*, *o a fare*.

Verba *æstimandi*, præter illos genitivos *tanti* &c. hos etiam habent, *magni*, *parvi*, *plurimi*, *maximi*, *minimi*. Ter. Heaut. Act. 1. Tu illum nunquam ostendisti, *quanti* penderes.

Cic.

Concedo, dis, cessi, cessum, *concedere*.
Tribuo, is, bui, butum, *attribuire*, *dare*;
Commodo, *debeo*, *dedo*, *exhibeo*, *fœnero*, *porrigo*, *præbeo*, *sufficio*, pro *subministro*, *suggero*, *suppedito*.

Reddendi.

Reddo, dis, didi, ditum, *rendere*.
Refero, fers, tuli, latum, *riportare*.
Defero, *rependo*, *restituo*, *repono*.

Committendi.

Mando, das, davi, datum, *commettere*.
Trado, dis, didi, ditum, *consegnare*.
Credo, *concredo*, *committo*, *commendo*.

Promittendi.

Promitto, tis, misi, missum,) *promettere*.
Spondeo, des, spopondi, sponsum,)

Declarandi.

Explico, cas, cavi, catum, *spiegare*.
Significo, cas, cavi, catum, *fare intendere*.
Aperio, *declaro*, *demonstro*, *dico*, *edissero*, *explano*, *expono*, *indico*, *narro*, *ostendo*, *prodo*.

Anteponendi, & postponendi.

Antefero, fers, tuli, latum,) *anteporre*.
Præfero, fers, tuli, latum,)
Postpono, nis, sui, situm,) *posporre*.
Posthabeo, bes, bui, bitum,)

Antepono, *præpono*, *præopto*. Plin. lib. 2. ep. 6. Fœnerat Sol suum lumen *cæteris sideribus*. Virg. 2. Georg. Ipsa *satis* (idest *segetibus*) tellus, quum dente recluditur unco, Sufficit humorem. Liv. l. 54. Otium urbanum militiæ *laboribus* præoptat.

Appendix I. gen. pro media classe.

1. Alia verba sunt hujus tertii ordinis, ut *facio* tibi injuriam, *facio* tibi fidem, *ago* vobis maximas gratias, *interdixisti* nobis usus purpuræ: *scribo*, *mitto* tibi, & ad te litteras. Vatin. ad Cic. lib. 5. epist. 10. Omnia mihi dum im-

imperas, Sulpic. ad Cic. lib. 4. epist. 5. Quæ aliis tute *præcipere* soles, ea tute tibi *subjice*. Cic. 15. ad Att. Tu quod ipse tibi *suaseris*, idem mihi persuasum purato.

2. Multa denique composita ex activis, & præpositionibus *ad*, *in*, *ob*, *præ*, *sub*, præter dativum, etiam accusandi casum postulant. Cic. Att. lib. 3. epist. 5. Inimici mei mea mihi, non me ipsum *ademerunt*. Ejusmodi sunt; *addico*, *addo*, *adjicio*, *adhibeo*, *adimo*, *adjudico*, *adjungo*, *misceo*, *admoveo*, *affero*, *applico*, *appono*, *impendo*, *impertio*, *incutio*, *indo*, *infero*, *infigo*, *ingero*, *injicio*, *injungo*, *insero*, *inuro*, *objicio*, *offero*, *offundo*, *oppono*, *præcludo*, *præcipio*, *præfinio*, *præparo*, *præscribo*, *subduco*, *subjungo*, *subscribo*, *subtraho*, *suggero*, *suppono*.

3. *Habeo tibi fidem*, idest, *credo*, usitatissimum est: *adhibeo tibi fidem*, in eadem significatione, vix apud probatos Scriptores invenies. *Præsto tibi fidem*, tum dicimus, cum *servare fidem* intelligimus. Liv. 5. Bel. Pun. Gens fallax promissi fidem præstitit.

4. Sunt, quibus geminus dativus, præter accusativum apponitur: *Do* tibi hoc laudi, vitio, culpæ, crimini, pignori, foenori. *Vert s* id mihi vitio, stultitiæ. Id tibi *ducis* honori, gloriæ, laudi, vitio, damno. Cic. pro Sext. Rosc. Profecto intelliges, te, inopia criminum, summam laudem *Sexto Roscio video*, & *culpæ* dedisse. Teren. Adel. Tu nunc *tibi* id *laudi* ducis, quod tum fecisti inopia.

5. *Mutuo tibi* non dicimus, sed *mutuos tibi do* nummos: *mutuum do* triticum, &c. Cic. ad Att. l. 11. ep. 3. Cui magnam dedimus pecuniam *mutuam*. Ter. Heaut. act. 3. Huic drachmarum argenti mille dederat *mutuum*. Plaut. Trin. act. 3. Si quis *mutuum quid* dederit, sit

pro

mina, cum relativa fiunt, non cum antecedente, sed cum consequente substantivo genere, & numero, & casu consentiunt. Cic. ad Cassium l. 12. ep. 7. Dixi de te, quæ potui tanta contentione, quantum forum est. Id in Brut. Utinam in Tiberio Graccho, Cajoque Carbone talis mens ad Rempub. bene gerendam fuisset, quale ingenium ad bene dicendum fuit.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

1. Nominativus, & verbum: adjectivum, & substantivum: relativum, & antecedens interdum, præsertim apud Historicos, & Poetas, sensu, & significatione consentiunt, quamvis voce discrepent. Virg. 1. Æn. Pars in frusta *secant*. Liv. Bell. Maced. 7. Pars in juveniles lusus *versi*, pars *vescentes* sub umbra, quidam somno etiam strati. Ter. Andr. Act. 3. Sc. 5. Ubi *illic scelus est*, *qui* me perdidit? *Illic scelus*, hoc est, ille sceleratus.

2. Orationis membrum interdum loco antecedentis ponitur, idque in neutro genere. Cic. 2. Att. ep. 10. Pompejus (quod mihi summo dolori est) ipse se afflixit. Id. pro Corn. Unum objicitur, natum esse Gadibus; quod nemo negat.

3. Si plura antecedunt substantiva, idem, subsequente relativo, observandum, quod de adjectivis dictum est Præc. 2. Nam, si diversa genera antecedunt, relativum quoque generi præstantiori consentit. Cic. 1. Offic. Propter summam & doctoris auctoritatem, & urbis; *quorum alter* te scientia augere potest, altera exemplis.

4. Et muliebria substantiva rerum inanimatarum relativo quoque plurali neutro junguntur. Cic. 3. ad Att. ep. 20. Quæ vita esset nostra, quæ suavitas, quæ dignitas *ad quæ recuperanda* per fortunas incumbe.

5. Et frequenter relativum redditur viciniori substantivo. Cic. in Pison. Mihi non venerat in

men-

mentem, furorem, & insaniam optare vobis, *in quam* incidistis.

PRÆCEPTUM IV. *De substantivis continuatis, sive de appositione substantivorum.*

Substantiva continuata, quæ ad eandem rem spectant, casu concordant, quamvis genere, & numero interdum dissentiant. Cic. Att. lib. 1. ep. 8. Tulliola, deliciæ nostræ, tuum munusculum flagitat. Plin. l. 1. ep. 3. Quid agit Comum, tuæ, meæque deliciæ?

Appendix II. gen. pro suprema classe.

1. Interdum alterum substantivum genitivi est casus, etiamsi alterum alio casu efferatur. Cic. 5. ad Att. ep. 18. Cassius est in oppido *Antiochiæ*, pro *in oppido Antiochia*. Virg. 3. Æn. Et celsam *Buthroti* ascendimus urbem. Quæ tamen vix videntur imitanda.

2. Quærunt hoc loco Grammatici, utri potius substantivo reddendum sit verbum adjectivum, & relativum, magis ne, an minus communi? Ego, quantum memini me observasse, existimo, si alterum proprium sit hominis, cum eo verbum, cæteraque consentire. Cic. ad Mar. l. 7. ep. 1. Deliciæ vero tuæ, noster Æsopus, ejusmodi *fuit*, ut ei desinere per omnes liceret. Si vero de aliis rebus agatur, sæpissime video verbum adjectivum, relativumque magis communi respondere. Liv. Bell. Maced. 7. De Solis urbe, *quæ* in Cilicia *est*, egerunt. *Soli*, *Solorum*, nomen est urbis. Plin. l. 31. c. 3. Tungri, civitas Galliæ, fontem *habet* insignem. Liv. l. 2. Corioli oppidum *captum*.

PRÆCEPTUM V. *De interrogatione, & responsione.*

Interrogatio, & responsio fere casu consentiunt. Cui præceptori dedisti operam? Platoni. Cujus est hæc oratio? Ciceronis. Quem existimas fuisse Principem Oratorum? Demosthenem. Quo-

mor-

morbo fuisti impeditus? assidua febricula. Verum interdum responsio ab interrogatione dissentit; ut, quanti emisti librum? tribus denariis.

DE CONSTRUCTIONE VERBI ACTIVI.

CAPUT II.

Pro superiore ordine infimæ classis.

VErbum activum est, quod littera O finitum, passivum fit addita littera R, ut amo, amor.

Primus ordo activorum.

OMnia verba, quæ activa vocantur, post se accusandi casum postulant. Cic. Or. 3. in Cat. Avus tuus, clarissimus vir, amavit unice *patriam*, & cives suos. Id. pro Mil. Quæ *suos* cepit oblivio. Id. Act. 5. in Verr. Tot *domos* locupletissimas domus istius una capiet.

Amo, as, avi, atum, *amare*.
Capio, is, cepi, captum, *pigliare*.
Commendo, as, avi, atum, *raccomandare*.
Fastidio, dis, ivi, itum, *avere a noja*.
Fero, fers, tuli, latum, *portare*.
Lego, is, gi, ctum, *leggere*.
Verbero, as, avi, atum, *battere*.
Vitupero, as, avi, atum, *biasimare*.

Appello, cædo, occido, pen. prod. *celebro, como, cupio, delecto, oblecto, diligo, fallo, jacio, juvo, laudo, metuo, timeo, prætereo, scribo, sperno, veho.*

Appendix I. gen. pro media classe.

Verbum *fastidio* interdum absolute usurpatur: Plaut. Casin. Act.3. Sc.6. Mane vero quamquam fastidis. Interdum infinito jungitur. Quintil. l.2. c. 3. Idque fieri, quia fastidiant *præstare* hanc inferioribus curam. Fere tamen accusativo servit. Suet. Tib. c. 59. Fastidit *vinum*. Hor. l. 1. Sat.2. Num esuriens fastidis *omnia*, præter Pavonem, Rhombumque?

Ap-

1. Cicero pro Mil. ablativo utitur. *Recte factis* sæpe fastidiunt. Qui tamen videtur ablativus communis causæ. Quidam legunt, *in recte factis*; & tunc non verbi, sed præpositionis est casus.
2. Cum genitivo obsoletum est, nec videtur usurpandum. Plaut. Aul. Act. 2. Sc. 4. Abiit, neque me certiorem fecit, fastidit *mei*. Lucil. Fastidimus *bonorum*.

Secundus ordo activorum. Genitivus præter accusativum.

Verba *accusandi*, *absolvendi*, *damnandi*, præter accusativum, genitivum admittunt, qui, poenam, crimenve certum, aut incertum significet. Cic. pro Coel. Nunquam tam amens Coelius fuisset, ut *ambitus* alterum accusaret. Ter. Eun. Act. 5. Hic *furti* se alligat. Cic. pro Rab. An non intelligis primum, quos homines, & quales viros mortuos *summi sceleris* arguas? Ib. Civem Romanum *capitis* condemnari coegit. Ad Her. l. 4. Judex absolvit *injuriarum* eum, qui Lucium poetam in scena nominatim læserat. Subauditur his genitivis ablativus, *crimine*, *pœna*, *nomine*. Cic. pro Coel. Nec ipse alterum *ambitus crimine* arcesseret. Ideo illa ipsa, *crimen*, *pœna*, *nomen*, fere ablativo sine præpositione efferuntur. Cic. l. 2. ep. 2. Si iniquus es in me judex, condemnabo *eodem* ego te *crimine*.

Accuso, as, avi, atum, *accusare*.
Arguo, is, ui, utum, *accusare*, *o riprendere*.
Insimulo, as, avi, atum, *imputare*.
Appello, as, avi, atum, *citare in giustizia*.
Defero, ers, tuli, latum, *denunziare*.
Postulo, as, avi, atum, *dare accusa*.
Absolvo, is, olvi, olutum, *assolvere*.
Damno, as, avi, atum *condannare*.

Arcesso, seu *accerso*, *alligo*, *adstringo*, *coarguo*, *condemno*, *convinco*, *incuso*, *infamo*, *li-*
be-

bero, *redarguo peccati*, *maleficii*, *sceleris*, *facinoris*, *parricidii*, *&c.* Cic. 3. in Verr. Video, non te absolutum esse *improbitatis*; sed illos damnatos esse *cædis*. Plaut. Poen. Homo *furti* se adstringit.

Appendix I. gen. pro media classe.

1. Genitivus criminis, cum his præsertim verbis, *accuso*, *arguo*, *appello*, *defero*, *postulo*, *absolvo*, *damno*, *condemno*, in ablativum cum præp. *de* mutari potest. Cic. 1. ad Att. ep. 5. Non committam posthac, ut me accusare *de* epistolarum *negligentia* possis. Verum nomen *crimen* ablativo sine præp. effertur. Cic. l. 5. in Verr. Te *hoc crimine* non arguo.

2. Dicimus etiam *capite*, *verberibus*, *exilio* aliquem damnare, punire plectere. Auct. ad Her. l. 4. Eum vos jurati *capite* damnastis, Plaut. Moen. Plecte illos *pugnis*.

3. *Absolvo*, *libero*, *alligo*, *adstringo*, *mulcto*, *obligo*, *obstringo*, quemadmodum suapte natura ablativum petunt, ita & ablativum significantem poenam, crimenve sine præp. admittunt. Liv. l. 1. Ego me, etsi *peccato* absolvo, *supplicio* non libero. Cic. 1. de Or. Vitia hominum æque fraude, damnis, ignominiis, vinculis, verberibus, exiliis, morte mulctantur.

4. *Libero*, pro *absolvo*, cum genitivo, rarissimum. Liv. Dec. 5. l. 4. Senatus neque liberavit *ejus culpæ* Regem, neque arguit.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

1. Non semper verba accusandi, damnandi, *accuso*, *corripio*, *reprehendo*, *vitupero*, *culpo*, *castigo*, *increpo*, *objurgo*, *punio*, *plecto*, *mulcto*, *traduco*, *noto*, *sugillo*, *taxo*, cum genitivo criminis, poenæve junguntur: ut cum verba judicialia non sunt, sed solum peccasse aliquem, aut errasse significant. Vituperare, reprehendere, accusare *alicujus parsimoniam*, *ambitionem*, *&c.* dicam

cam potius, quam *aliquem parsimoniæ*, *ambitionis*. Cic. Att. l. 9. ep. 4. *Scelus* accusans *Pompeji*, *levitatem Senatus*. Id. Fam. l. 7. ep. 28. Cum *mœstitiam* meam, & desperationem accusares. Id. 1. de Or. Castigemus etiam *segnitiem* hominum, atque inertiam. Id. ad Q. Fr. l. 3. ep. 1. Quæ objurgat cæterarum villarum *insaniam*. *Excusandi* etiam verba hujus loci videntur. Non enim dicitur; excuso me tibi *tarditatis*; sed cum Cicerone, excuso tibi *tarditatem meam*.

2. Verba eadem accusandi, &c. interdum præpositionem *in* admittunt. Cic. 2. de Inv. Vitam ex ante factis accusator improbare debebit, & ostendere, & *quo in pari* ante *peccato* convictus sit. Id. ad Q. Fr. l. 2. ep. 2. Primum me tibi excuso in eo ipso, *in quo* te accuso.

Verba *emendi*, *vendendi*, *locandi*, & hujusmodi, præter accusativum, hos duntaxat genitivos assumunt, *tanti*, *quanti*, *pluris*, *minoris*, & ex his composita, *tantidem*, *quanticumque*: tametsi pretium ablativo efferur: de quo dicemus cap. 8. præc. 10. Cic. 3. Offic. Emit homo cupidus *tanti*, *quanti* Pythius voluit. Ib. Vendo meum non *pluris*, quam cæteri; fortasse etiam *minoris*.

Vendo, dis, didi, ditum, *vendere*.

Emo, emis, emi, emptum, *comprare*.

Redimo, mis, emi, emptum *ricomperare*, *o riscuotere*.

Loco, as, avi, atum, *dare a pigione*, *o ad affitto*, *o a fare una qualche cosa con accordare il prezzo*.

Conduco, cis, xi, ctum, *pigliar a pigione*, *o ad affitto*, *o a fare*.

Verba *æstimandi*, præter illos genitivos *tanti* &c. hos etiam habent, *magni*, *parvi*, *plurimi*, *maximi*, *minimi*. Ter. Heaut. Act. 1. Tu illum nunquam ostendisti, *quanti* penderes.

Cic.

Cic. l. 7. ep. 1. *Quanti* ego genus omne signorum non æstimo, *tanti* ista sumpsisti. Id. Phil.6. Habetur hic *pluris*, quam alius. Id. l. 2. ep.13. *Pluris* eum feci, quod te amari ab eo sensi. Id. pro Planc. *Magni* putare honores. Id. 2. de Fin. *Magni* æstimant pecuniam. Ib. Sed quia id *parvi* duceret. Id. l. 3. ep. 10. Quem unum ex omnibus facio, ut debeo, *plurimi*. Ter. And. Act. 3. Merito te semper *maximi* feci, Chreme. Cic. l. 3. ep. 9. Quæ a me *minimi* putabantur.

Æstimo, as, avi, atum,)
Duco, cis, xi, ctum,)
Facio, cis, feci, factum,) *stimare, ap-*
Pendo, dis, pependi, pensum,) *prezzare.*
Habeo, es, bui, itum,)
Puto, as, avi, atum,)

Appendix I. gen. pro media classe.

1. Cum dicimus *magno*, *parvo*, *&c.* æstimare, subauditur ablativus *pretio*, qui interdum exprimitur. In Verr. Act. 5. l. 4. Tu ista *permagno* æstimas. Tusc. 1. Næ ista gloriosa sapientia non *magno* æstimanda est. Valer. Max. l. 5. c.4. *Magno* ubique *pretio* virtus æstimatur. De ablativo pretii vide l. 2. c. 8. præc. 10. & l. 1. c. 15. præc. 13.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

1. *Nauci*, *flocci*, *pili*, *assis*, *teruntii*, *nihili*, cum verbis, *æstimo*, *facio*, *pendo*, *habeo*, junguntur. Plaut. Most. Neque, quod dixi, *flocci æstimat*. Cic. 2. de Fin. Eum *nihili facit*. Id. 13. ad Att. Nec tamen *flocci facio*. Sen. l. 7. ep. Alienæ vitæ censores *assis* ne *feceris*. Ter. Eun. Act. 1. Istuc abs te factum *nihili penderem?* Ib. Non *flocci pendere*. Enn. apud Cic. 1. de Div. Non *habeo nauci* Marsum augurem.

2. Dicimus etiam, tuas minas *hujus* non facio *flocci*: *pro nihilo habeo*, *puto*, *duco*, *pendo* divitias omnes præ virtute. Non *nihilo* bonam va-

le-

letudinem æstimo. Cic. Act. 4. in Verr. Tu ausus es *pro nihilo*, præ tua præda, tot res sanctissimas *ducere*? Per. Sat. 1. Ten' cirratorum centum dictata fuisse, *Pro nihil pendas*?

5. *Sum*, Pro *æstimor*, eosdem illos genitivos admittit. Cic. ad Cass. l. 15. ep. 15. *Magni erunt* mihi tuæ litteræ. Id. pro Sest. Quis Carthaginensium *pluris fuit* Hannibale, consilio, virtute, rebus gestis?

Æqui bonique, vel *æqui boni facio*, *boni consulo*, singularia. Ter. Heaut. Act. 4. Equidem istuc, Chreme, æqui bonique facio. Cic. 7. ad Att. ep. 7. Tranquillissimus animus meus totum istuc æqui boni facit. Sen. ep. 127. Hanc coqui, ac pistoris moram boni consule

HÆc item verba *admoneo*, *commoneo*, *commonefacio*, genitivum habent cum accusativo. Liv. 5. Bell. Maced. Qui admonerent *eum fœderis* Romani. Quintil. l. 1. c. 5. Grammaticos *sui officii* commonemus.

Eadem tamen pro genitivo possunt ablativum cum præpositione *de* admittere. Cic. pro Leg. Manil. *De quo* vos paulo ante invitus admonui. Id. Act. 6. in Verr. l. 5. Te neque præsens filius *de liberorum charitate*, neque absens pater de *indulgentia patria* commonebat.

Admoneo, nes, nui, nitum,) *ammonire*, *av-*
Cummoneo, nes, nui, nitum,) *visare*, *far sov-*
Commonefacio, cis, feci, actum,) *venire*.

Tertius ordo activorum. Dativus cum accusativo.

QUædam verba activa, præter accusativum, dativum exigunt. Ea fere sunt *dandi*, *reddendi*, *committendi*, *promittendi*, *declarandi*, *anteponendi*, *postponendi*. Cic. pro Planco. Salutem tibi iidem dare poterunt, qui mihi reddiderunt.

Dandi.

Do, das, dedi, datum, *dare*.

Con-

Concedo, dis, cessi, cessum, *concedere*.
Tribuo, is, bui, butum, *attribuire*, *dare*;
Commodo, *debeo*, *dedo*, *exhibeo*, *fœnero*, *porrigo*, *præbeo*, *sufficio*, pro *subministro*, *suggero*, *suppedito*.

Reddendi.

Reddo, dis, didi, ditum, *rendere*.
Refero, fers, tuli, latum, *riportare*.
Defero, *rependo*, *restituo*, *repono*.

Committendi.

Mando, das, davi, datum, *commettere*.
Trado, dis, didi, ditum, *consegnare*.
Credo, *concredo*, *committo*, *commendo*.

Promittendi.

Promitto, tis, misi, missum,) *promettere*.
Spondeo, des, spopondi, sponsum,)

Declarandi.

Explico, cas, cavi, catum, *spiegare*.
Significo, cas, cavi, catum, *fare intendere*.
Aperio, *declaro*, *demonstro*, *dico*, *edissero*, *explano*, *expono*, *indico*, *narro*, *ostendo*, *prodo*.

Anteponendi, & postponendi.

Antefero, fers, tuli, latum,) *anteporre*.
Præfero, fers, tuli, latum,)
Postpono, nis, sui, situm,) *posporre*.
Posthabeo, bes, bui, bitum,)

Antepono, *præpono*, *præopto*. Plin. lib. 2. ep. 6. Fœnerat Sol suum lumen *cæteris sideribus*. Virg. 2. Georg. Ipsa *satis* (idest *segetibus*) tellus, quum dente recluditur unco, Sufficit humorem. Liv. l. 54. Otium urbanum militiæ *laboribus* præoptat.

Appendix I. gen. pro media classe.

1. Alia verba sunt hujus tertii ordinis, ut *facio* tibi injuriam, *facio* tibi fidem, *ago* vobis maximas gratias, *interdixisti* nobis usus purpuræ: *scribo*, *mitto* tibi, & ad te litteras. Vatin. ad Cic. lib. 5. epist. 10. Omnia mihi dum im-

imperas, Sulpic. ad Cic. lib. 4. epist. 5. Quæ aliis tute *præcipere* soles, ea tute tibi *subjice*. Cic. 15. ad Att. Tu quod ipse tibi *suaseris*, idem mihi persuasum putato.

2. Multa denique composita ex activis, & præpositionibus *ad*, *in*, *ob*, *præ*, *sub*, præter dativum, etiam accusandi casum postulant. Cic. Att. lib. 3. epist. 5. Inimici mei mea mihi, non me ipsum *ademerunt*. Ejusmodi sunt, *addico*, *addo*, *adjicio*, *adhibeo*, *adimo*, *adjudico*, *adjungo*, *misceo*, *admoveo*, *affero*, *applico*, *appono*, *impendo*, *impertio*, *incutio*, *indo*, *infero*, *infigo*, *ingero*, *injicio*, *injungo*, *insero*, *inuro*, *objicio*, *offero*, *offundo*, *oppono*, *præcludo*, *præcipio*, *præfinio*, *præparo*, *præscribo*, *subduco*, *subjungo*, *subscribo*, *subtraho*, *suggero*, *suppono*.

3. *Habeo tibi fidem*, idest, *credo*, usitatissimum est: *adhibeo tibi fidem*, in eadem significatione, vix apud probatos Scriptores invenies. *Præsto tibi fidem*, tum dicimus, cum *servare fidem* intelligimus. Liv. 5. Bel. Pun. Gens fallax promissi fidem præstitit.

4. Sunt, quibus geminus dativus, præter accusativum apponitur: *Do* tibi hoc laudi, vitio, culpæ, crimini, pignori, foenori. *Vertis* id mihi vitio, stultitiæ. Id tibi *ducis* honori, gloriæ, laudi, vitio, damno. Cic. pro Sext. Rosc. Profecto intelliges, te, inopia criminum, summam laudem *Sexto Roscio video*, & *culpæ* dedisse. Teren. Adel. Tu nunc *tibi* id *laudi* ducis, quod tum fecisti inopia.

5. *Mutuo tibi* non dicimus, sed *mutuos tibi do* nummos: *mutuum do* triticum, &c. Cic. ad Att. l. 11. ep. 3. Cui magnam dedimus pecuniam *mutuam*. Ter. Heaut. act. 3. Huic drachmarum argenti mille dederat *mutuum*. Plaut. Trin. act. 3. Si quis *mutuum quid* dederit, sit

pro

pro proprio perditum. Male hic aliqui leguur, Si quis quid *mutuaverit*.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

1. *Mutuare*, si activa voce reperitur, non est mutuum dare, sed accipere, & ad sextum ordinem pertinet. Valer. Max. lib. 6. cap. 2. Potius præsidium a libertate, quam ab innocentia *mutuavit*. Quo tamen loco legitur castigatius *mutuata* (nempe *mulier*) deponenti voce. *Mutuor* enim deponens sexti ordinis, est mutuum accipio.

2. *Dare mutuum* dicimus de pecunia, frumento, aliisque rebus, quæ non restituuntur eædem, sed ejusdem generis: de cæteris *commodare* usitatum est. Quod tamen interdum de iis etiam rebus dicitur, quæ non eædem redduntur, Plaut. Asin. act. 3. Argenti viginti commodas minas hujus quasdam matri. Idem Rud. act. 2. Aquam hostis hosti commoda. Non ita passim usurpandum.

3. *Jubeo*, cum imperare, aut velle, aut hortari significat, fere jungitur infinito. Cic. Att. 12. ep. 6. Cæsar te sine cura esse *jussit*. Id pro Dejot. *Jubeo* te bene sperare. Vel infinitum e proximo intelligitur. Plaut. Aulul. Aut, si respexeris, donec ego te jussero: ubi intelligitur *respicere*. Cic. lib. 13. epist. 26. Litteras ad te a M. Lepido, non quæ te aliquid juberent (nempe *facere*) sumpsimus. Alioquin accusativum personæ non habet, sed rei. Cic. 1. de Leg. Lex jubet ea, quæ facienda sunt, prohibetque contraria.

4. Interdum tamen cum dativo personæ, & particula *ne* reperitur. Cæs. 3. Bell. Civ. *Militibus suis* jussit, *ne* qui eorum violarentur. Non passi usurpandum.

5. Cum autem *decernere*, *statuere*, *creare* significat, non solum accusativum rei, sed etiam per-

personas admittit. Cic. pro Com. Populus Romanus *legem* jussit de civitate tribuenda. Idem Philip. 2. Cum primum Cæsar ostendisset, se *Dolabellam Consulem* esse jussurum, idest *creaturum*. Liv. lib. 1. Cum populus *Regem* jussisset.

6. Infinitum etiam poscunt *veto*, *prohibeo*, *cogo*, *adigo*, tum active, tum passive. Cic. 2. de Orat. Lex peregrinum vetat in murum ascendere. Idem de Amic. Acta agimus, quod vetamur veteri proverbio: ubi intelligitur infinitum *agere*. Terent. Heaut. act. 3. Ea prohibet facere tua præsentia. Cic. in Fam. Plura scribere fletu prohibeor. Id. 3. Offic. Nunc te emere coegit? *Prohibeo* tamen, & *cogo* construuntur etiam cum conjunctivo, & particulis. Cic. 1. in Verr. Quod & potuisti prohibere, ne fieret, & debuisti. Id. Lib. 12. Fam. Hyemem credo adhuc prohibuisse, quo minus de te certum haberemus, quid ageres. Terent. Hecyr. Vi coepi cogere, ut rediret.

Quartus ordo activorum.

Geminus accusativus post verbum.

QUædam verba activa post se duos accusandi casus admittunt. Cic. lib. 7. ep. 21. Silii causam te docui. Idem pro Dom. Num a te ipso instituta me frumentum flagitabant?

Doceo, es, cui, ctum, *insegnare*.

Cum compositis, *edoceo*, *perdoceo*.

Celo, las, lavi: latum, *tener nascosto*.

Flagito, as, avi, atum, *dimandar instantemente*.

Interrogo, gas, gavi, gatum, *interrogare*.

Moneo, nes, nui, nutum, *ammonire*.

Rogo, gas, gavi, gatum, *dimandare*.

Posco, scis, poposci, *chiedere*.

Reposco, scis, repoposci, *ridomandare*.

Cic. lib. 2. ep. 16. *Quæ* tu me mones. Ad Q. Fr. l. 2. ep. 1. Racilius me primum *sententiam* rogavit. 14. ad Att. ep. 12. *Te hoc beneficium*

ficium rogo. 1. Tusc. Fusionem interrogat Socrates *quædam geometrica*.

Appendix I. gen. pro media classe.

1. Dicimus etiam *moneo*, *admoneo*, *commoneo*, *doceo*, *edoceo*, *erudio* te de hac re, ideft, commonefacio, certiorem facio. 2. de Orat. Ut *de sua* quisque *re* me ipse doceat. 11. ad Att. ep. 16. Cum Camillo communices, ut Terentiam moneatis *de testamento*. Fam. l. 2. ep. 11. Literæ tuæ erudiant *de omni Rep.*

2. Verbis *commoneo*, & *admoneo*, non ausim geminum accusativum dare. Vide, quæ in secundo ordine de his diximus.

3. *Celo*, & *interrogo*, eandem præpositionem *de* admittunt. Cic. Fam. 7. ep. 20. Bassus noster me *de hoc libro* celavit. Id. in Part. Sic ego te vicissim *iisdem de rebus* interrogem.

4. *Erudio*, *instituo*, *instruo*, *imbuo*, *informo*, quamvis fint verba docendi, non tamen geminum accusativum habent; sed ablativum cum accusativo. Cicer. lib. 1. epist. 7. Lentulum nostrum cum *cæteris artibus*, tum in primis *imitatione tui* fac erudias. Idem pro Dejot. *Quibus* ille *studiis* ab ineunte ætate se imbuerat.

5. Verba *flagito*, *posco*, *reposco*, tum ad hunc, tum ad sextum ordinem activorum pertinent.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

1. *Celo*, cum passive usurpatur, res celata etiam in nominativo ponitur. Terent. Eun. Act. 2. Ubi ubi est, diu celari non potest. Idem Phorm. Act. 5. Quin hoc celatur, in metu sim. Cui perraro dativus additur. Hirt. de bell. Alexandr. Quod neque celari *Alexandrinis* posset.

2. *Peto* cum duobus accusativis nondum, quod meminerim, apud veteres inveni; nam, quod Plinius lib. 3. cap. 1. Petere jura Cordubam dixit, figuratum est. ut idem, *petere Indos*, pro *ab Indis*, dixit lib. 12. cap. 7.

3. Si

3. Si interdum verba nonnulla, ut orandi, monendi, consulendi, & alia duobus accusativis juncta repereris, non continuo ad quartum hunc ordinem pertinere existimaveris. Nam omnibus pene verbis, præter casus suos, possumus communes hos accusativos adnectere, *hoc*, *istud*, *illud*, *id*, *idem*, *quod*, *quid*, *aliquid*, *siquid*, *quiddam*, *quidpiam*, *quidquam*, *nihil*, *unum*, *multa*, *pauca*. Cic. pro Quint. Itaque te *hoc* obsecrat. Idem 1. ad Q. Frat. epist. 1. *Illud* te ad extremum & oro, & hortor. Terent. Andr. Act. 1. Et nunc *id* operam do Cic. Att. lib. 7. Nec te *id* consulo. Idem ad Brut. epist. 1. Hortare *idem* per litteras Cassium. Id. 1. in Catil. Sin tu (*quod* jamdudum te hortor) exieris. Ter. Phor. Act. 4. *Quid*, malum, tua id refert? Cic. pro Dejot. Ne illum succensere tibi *aliquid* suspicere. Ter. Heaut. Act. 4. Ego domi ero, *si quid* me voles. Cic. 1. ad Att. ep. 1. Ita *quiddam* nobis spero profici. Id. 3. de Nat. Deor. Si grando *quidpiam* nocuit. Plaut. Capt. Neque unquam *quidquam* me juvat, quod edo domi. Cic. in Rull. Beneficio legis *nihil* utitur. Plaut. Capt. Act. 2. *Unum* exorare vos sinite nos. Cic. in Top. Cum mihi, meisque *multa* sæpe cavisses. Cæcina Fam. lib. 6. epist. 7. Qui *multa* Deos venerati sunt. Sall. Jug. *Pauca* pro tempore milites cohortatus. Et cum aliis verbis sæpissime.

4. *Postulo* duos accusativos videtur habere. Cic. 1. ad Att. ep. 6. Orationes autem *me* duas postulas. Cum vero alii, *a me*, legant, in sexto potius ordine locetur.

5. *Erudio* apud Poetas, duos accusativos admittit. Stat. Theb. lib. 16. Et quæ *te leges*, præceptaque fortia belli --, Erudit genitrix. Sic interdum Ovid.

6. Prisci dicebant, *exigor pecunias*, *portorium*.

Quare videntur etiam dixisse: Exigo te pecunias, portorium, quæ sæculum eruditius rejecit. Vide Gell. I. 15. c. 13.

Quintus ordo activorum.

Ablativus præter accusativum.

QUædam verba activa ablativum, præter accusativum, sibi adsciscunt. Ea fere sunt *vestiendi*, *implendi*, *onerandi*, *liberandi*, & his contraria; multa præterea *privandi*. Cic. 2. de Nat. Deor. Oculos natura membratis tenuissimis vestivit, & sepsit. Et l. 3. Diligentius urbem religione, quam ipsis moenibus cingitis.

Vestiendi, & contraria.

Induo, is, ui, utum, } *Vestire.*
Vestio, is, ivi, itum, }
Exuo, is, ui, tum, } *Spogliare.*
Spolio, as, avi, atum, }

Amicio, calceo, succingo, convestio, munio, orno, sepio, sterno, consterno, insterno, tego, nudo.

Implendi, & contraria.

Compleo, es, evi, etum, } *empire.*
Impleo, es, evi, etum, }

Cum cæteris compositis, expleo, repleo, &c. Satio, saturo: augeo, cumulo, locupleto, farcio, refercio, exhaurio.

Onerandi, & contraria.

Onero, as, ravi, ratum, *caricare.*
Opprimo, mis, essi, essum, *opprimere.*
Exonero, as, ravi, ratum, *scaricare.*
Levo, as, vavi, vatum, *allegerire.*

Obruo, premo; deonero.

Liberandi, & contraria.

Expedio, dis, divi, ditum, *spedire.*
Solvo, vis, vi, itum, *sciogliere.*

Illaqueo, impedio, implico, irretio. Huc etiam spectant, ut in 2. ordine diximus, *absolvo, libero, alligo, astringo, obstringo, damno, mulcto, obligo.*

Pri-

Privandi.

Fraudo, das, davi, datum, *defraudare*.
Prohibeo, bes, bui, bitum, *tenere lontano*.
Orbo, bas, bavi, batum, *privare*.

Abdico, *abstineo*, *emungo*, *everto*, *muto*, *commuto*, *permuto*, *pello*, *privo*, *viduo*. Cic. 2. Phil. Is *frustis* esculentis totum tribunal implevit. Pro Flac. Metuit, ne L. Flaccus sese *scelere* alliget. 2. Offic. Nunquid se obstrinxit *scelere*? 2. de Divinat. *Magistratu* se abdicaverunt. In Verr. act. 4. Ne pupillum Junium *fortunis* patriis conetur evertere. Terent. Phorm. act. 4. Emunxi *argento* senes. Ibid. act. 5. *Cura* sese expedivit.

Appendix I. gen. pro media classe.

1. *Solvo*, cum de pecunia sermo est, præter accusativum significantem pretium, ablativum rei postulat cum præpositione *pro*, & ad 3. ordinem spectat. Cæs. 1. de bell. Civ. Militibus pecuniam pro his rebus solvit. Cic. pro Flac. Invite solverat Castricio pecuniam. Sæpe alteruter casus desideratur. Cic. in Verr. act. 4. l. 3. Pro frumento nihil solvit omnino. Id. 1. ad Att. ep. 2. Misimus, qui pro vectura solveret.

2. *Impleo*, & *compleo* etiam genitivum admittunt. Cic. l. 9. ep. 18. Ollam *denariorum* implere non potes. Liv. lib. 1. Adolescentes *suæ temeritatis* implevit. Plaut. Moen. Parasitus me complevit *flagitii*, & formidinis. Sed ablativus usitatior est. Raro ablarivum habent cum præpositione *de*. Cic. 4. Acad. *De quibus* volumina impleta sunt.

3. *Afficio* hujus ordinis est. Cic. pro Mil. Milo populum Rom. maxima *lætitia* affecit. Sic dicimus, afficere aliquem cura, dolore, ignominia, &c.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

1. *Dono*, *aspergo*, *impertio*, dativum, vel ab-

 la-

Sextus ordo activorum.
Ablativus cum præpositione A, vel Ab, præter accusativum.

QUædam verba activa, præter accusativum, ablativum cum præpositione *a*, vel *ab* postulant. Ea fere sunt *petendi*, *auferendi*, *removendi*, *abstinendi*, *accipiendi*. Cic. 5. Tusc. *A te* opem petimus. Act. 6. in Ver. Flagitat *abs te* filium. Lib. 2. de Orat. Quo facilius id *a te* exigam, quod peto, nihil tibi *a me* postulanti recusabo.

Petendi.

Peto, tis, tivi, titum, *chiedere in grazia.*
Quæro, ris, sivi, situm, *domandar per sapere,*
Contendo, dis, di, tentum, *dimandar con istanza.*
Exigo, flagito, efflagito, postulo, posco, repeto, reposco.

Auferendi.

Aufero, fers, abstuli, ablatum, *togliere.*
Abduco, cis, xi, ctum, *menar via.*
Abstraho, his, xi, ctum, *staccare.*
Abripio, pis, pui, reptum,) *togliere per forza.*
Eripio, pis, pui, reptum,)
Subripio, pis, pui, reptum, *togliere di nascosto.*
Avello, avoco, abrado, abalieno n

Removendi.

Removeo, ves, vi, motum, *rimuovere.*
Arceo, ces, cui, *tener lontano.*
Repello, lis, puli, pulsum, *ributtare.*
Absterreo, res, rui, ritum, *spaventare, sbigottire.*
Averto, amoveo, abigo, expello, defendo, prohibeo.

Abstinendi.

Abstineo, nes, nui, entum, *tener lontano.*
Contineo, nes, nui, entum, *contenere.*
Refræno, as, nas, navi, natum,) *raffrenare.*
Cohibeo, bes, bui, bitum.)

Accipiendi.

Accipio, pis, cepi, ceptum, *pigliare*.
Audio, dis, divi, ditum, *udire*.
Disco, scis, didici, *imparare*.
Capio, *colligo*, *conduco*, *emo*, *redimo*, *haurio*, *exhaurio*, *reporto*, *sumo*.

Appendix I. gen. pro media classe.

1. Cognoscendi verba, ut *cognosco*, *agnosco*, *audio*, *intelligo*, *conjicio*, *disco*, præpositionem *ex* recipiunt. Cic. lib. 2. ep, 11. Ea certissima putabo, quæ *ex te* cognovero. 2. de Orat. Sæpe *ex socero* meo audivi. 9. Att. ep. 6. Intelliges *ex litteris* Balbi.

2. Quorum normam imitantur hujus ordinis alia. Cic. in Vatin. *Quæro* illud etiam ex te. Id. de Sen. Poma ex arboribus, si cruda sunt, vi *avelluntur*: si matura, & cocta, decidunt. De Div. Aqua e puteo *hausta*. Præcipue vero quæ ex præpositione *ex* componuntur, ut *expello*, *ejicio*, *eripio*. Cic. pro Mil. Ex urbe expelli, exterminari, ejici.

3. Quædam hujus ordinis modo dativum, modo ablativum cum præpositione habent, præter accusativum, ut *surripio*, *eripio*, *aufero*. Cic. pro Dom. Clodius pecunias consulares *a Senatu* abstulit. Idem Divin. in Verr. Id tu *mihi* eripuisti, atque abstulisti.

4. Quædam præpositionem *de* etiam admittunt. Cic. pro Corn. Audivi hoc *de parente meo* puer. Pro Sext. Rosc. Bona hujus *de L. Sylla* se emisse dicit. Ter. En. act. 2. sc. 3. Ut sibi liceret discere id *de me*. Cic. 2. Acad. Quæsivi *de Zenone*. De clar. Orat. Tu quidem *de fæce* hauris.

5. *Pello*, *libero*, *prohibeo*, *exhaurio*, ad hunc, & ad superiorem ordinem spectant. Cic. pro Mil. Pompejum pellere *possessionibus* conatus est. Ter. Eunuc. Istum æmulum *ab te* pellito.

Cic.

Cic. 1. in Catil. Magno *metu* me liberabis. Id. de Univ. Deus motum cæli *ab omni erratione* liberavit. 4. ad Att. ep. 3. Facile operas *aditu* prohibuerunt. Cæs. bell. Civ. Hos omnes *a contumeliis* militum, convicisque prohibet. Cic. in Pison. Civitates *bonis* sunt exhaustæ, Id. 2. de Leg. agrar. Cum omnem pecuniam *ab ærario* exhausissetis.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

1. *Abstineo*, cum transit in accusativum, & hic, & in quinto ordine ponitur, hoc est, modo præpositionem *a*, vel *ab* adsciscit. 2. de Fin. Ne malum habeat, abstinet se *ab injuria*. 2. Acad. *quibus* nunc quidem te abstinebis: modo respuit. Lib. 7. ep. 26. Qui me *ostreis*, *&* *murænis* facile abstinebam. Liv. l. 8. Romano *bello* cum fortuna abstinuit. Cujus passivum in tertiis personis potissimum usurpatur. Act. 5. in Verr. Nihil ægrius factum est, quam ut manus ab illo *abstinerentur*. Vel impersonaliter. Liv. l. 4. Dictator præcones edicere jubet, ut ab inermi *abstineatur*. Cum vero absolute ponitur, & in accusativum non transit, neutrum est. Liv. l. 1. *Urbe valida* muris, ac situ ipso *munita* abstinuit. Et tunc illi pariter additur, vel demitur præpositio.

2. *Defendo* hujus ordinis est. Cic. pro Font. *A quo periculo* defendite civem fortem. A Poetis tamen dativo etiam jungitur. Virg. Ecl. 7. Solstitium *pecori* defendite. Hor. l. 1. od. 7. Defendite æstatem *capellis*, ideft capellas ab æstu.

3. *Mutuo*, ideft mutuum accipio, in hunc ordinem quidem referunt, sed vix voce activa reperies; de quo supra in tertio ordine diximus.

DE CONSTRUCTIONE VERBI PASSIVI.

CAP. III.

Pro superiore ordine infimæ classis.

VErbum passivum est, quod syllaba Or finitum, activum fit, R littera adjecta, ut amor, amo.

. Verbum passivum ablativum cum præpositione *a*, vel *ab* postulat post se, qui ex nominativo verbi activi fit; ante se nominativum, qui fit ex accusativo Cic. l. 6. ad Cæc. ep. 5. Liber tuus & lectus est, & legitur a me diligentissime. Idem 2. ad Att. 6. Erathostenes a Serapione reprehenditur.

2. Quare, cum activa passivis permutantur, accusativus in nominativum migrat; nominativus in ablativum cum præpositione *a*, vel *ab*: ut Ego legi librum tuum: liber tuus lectus est a me. Cæteri casus integri manent.

3. Cum ablativus est rei inanimatæ, fere præpositio supprimitur. Cic. 1. Tusc. Sæpe enim videmus fractos pudore, qui ratione nulla vincerentur.

Primi ordinis.

Amor, maris, matus sum,) *essere amato*.
Diligor, geris, lectus sum,)
Legor, geris, lectus sum, *esser letto*.

Secundi ordinis.

Accusor, saris, satus sum, *essere accusato*.
Absolvor, eris, lutus sum, *essere assoluto*.
Damnor, aris, atus, sum, *essere condannato*, Cic. pro Cluent. Majestatis absoluti sunt multi.

Tertii ordinis.

Adhibeor, beris, bitus sum, *essere adoperato*.
Tribuor, eris, butus sum, *esser dato*.
Concedor, deris, cessus sum, *esser conceduto*.
Cic. ad Octav. Nulla remedia, quæ vulneribus adhibentur, tam faciunt dolorem, quam quæ sunt salutaria.

Quar-

Quarti ordinis.

Doceor, ceris, ctus sum, *essere insegnato*.
Flagitor, taris, tatus sum, *esser chiesto con istanza*.
Moneor, neris, nitus sum, *esser ammonito*.

Cæs. Bell. Civ. l. 1. Petrejus, atque Afranius, cum stipendium ab legionibus, pene seditione facta, flagitaretur, &c.

Hic, ubi verbum geminum accusativum postulat, mutatur in nominativum ille, qui præstantior est, hoc est, qui personam significat, altero permanente: ut, *Doceo Antonium litteras: Antonius docetur a me litteras*.

Quinti ordinis.

Exuor, eris, utus sum, *esser spogliato*.
Induor, eris, tus sum, *esser vestito*.
Privor, varis, vatus sum, *esser privato*.

Cic. pro Rab. Post Demetrius, aspide ad corpus admota, vita privatus est.

Sexti ordinis.

Audior, diris, ditus sum, *essere udito*.
Emor, emeris, emptus sum, *esser comperato*.
Quæror, reris, situs sum, *esser dimandato*.

Appendix I. gen. pro media classe.

Hic, cum verbum post accusativum admittit ablativum personæ, si activa passivis permutantur, perturbatur sensus: ut, aufero a te vestem: vestis aufertur a me, a te. Accipio a te litteras: litteræ accipiuntur a me, a te. Ideo sic efferendum est, ut ambiguitas vitetur. Vestis aufertur a me tibi: litteræ tuæ accipiuntur a me. Quod tamen in his ferme verbis potissimum observandum videtur, *accipio*, *aufero*, *eripio*, *surripio*, & in hujusmodi.

Appendix II. gen. pra suprema classe.

1. Verba passiva nonnumquam dandi casum pro auferendi casu, more Græcorum, admittunt. Cic. de Clar. Orat. Auditus est *nobis* Lælii Ca-

ji filii sæpe sermo, Lib. 3. ep. 6, Notantur *mihi* ad divinandum signa. Ov. de Pont. l. 3. Vix audior *ulli*, Frequens id apud Poetas, apud Oratores non ita.

2. Interdum, accusativum addita præpositione *per*. Cic. 9. ad Att. Id assequetur, si *per Prætorem* Consules creantur. De Somn. Cognomen id tibi *per te* partum.

DE CONSTRUCTIONE VERBI NEUTRI.

CAP. IV.

Pro superiore ordine infimæ classis.

VErbum neutrum est, quod *Um*, vel *O* literis finitum, ex se passivum personale non gignit, ut *sum*, *sto*, *servio*, neque enim dicitur *stor*, aut *servior*:

Primus ordo neutrorum. Utrinque rectus.

OMne verbum neutrum præsertim vero *substantivum*, & *absolutum*, utrinque nominativum habere potest, cum utrumque nomen ad eandem rem pertinet. Ter. Phor. act. 5. Senectus ipsa est *morbus*. Cic. ad Att. l. 3. ep. 5. Ego vivo *miserrimus*. Liv. l. 2. Juste, pieque *legatus* venio. Ter. Andr. Redeo inde *iratus*, atque ægre ferens.

Sum, es, fui, *essere*.
Vivo, vivis, xi, ctum, *vivere*.
Venio, nis, ni, ventum, *venire*.
Eo, is, ivi, itum, *andare*.
Ambulo, *curro*, *incedo*, *jaceo*, *occido*, penult. corr. *sto*, *vado*.

Appendix I. gen. pro media classe.

1. Non solum verba neutra, sed omne verbum personale finiti modi utrinque nominativum habere potest, cum utrumque nomen ad eandem rem pertinet. Cic. 2. Off. Liber, qui *inscribitur* Lælius. Id. Phil. 3. *Defendi* Remp. adolescens, non *deseram* senex.

2. Si duo illa nomina non sunt ejusdem numeri,

ri, verbum concordat cum eo nomine, quod est basis, & quasi fundamentum orationis. Lucan. l. 9. Sanguis erant lacrymæ. Plin. l. 33. c. 3. Nota argenti fuere bigæ, atque quadrigæ.

3. Verbum personale etiam infiniti modi post se nominativum poscit, cum res ad nominativum præcedentis verbi pertinet. Cic. 1. de Nat. Deor. Nolo esse longior. Ter. Adel. Meditor esse affabilis.

4. *Videor* huc spectat, quod personaliter usurpari debet; & utrinque rectum habet ejusdem numeri, ac personæ. Cic. 1. Acad. Tu vero bene meritus mihi videris de tuis civibus. 2. ad Att. ep. 1. Illa tua horridula mihi, atque incompta visa sunt.

Etiamsi verborum personalium infinitis jungatur, 9. ad Att. ep. 12. Amens mihi fuisse videor. 4. in Cat. Videor mihi hanc Urbem videre concidentem. Ter. Eun. act. 3. Audire vocem visa sum modo militis. Phil. 2. Nescio quid turbatus mihi esse videris. Ter. Andr. Act. 2. Subtristis visus est esse aliquantulum mihi. 1. in Cat. Nos viri fortes satisfacere Reip. videmur. 2. in Cat. Vos, ne populo Romano deesse videamini, providete. Liv. l. 28. Næ tibi ludus, & jocus fuisse tuæ Hispaniæ videbuntur.

5. Eandem rationem sequuntur verba, quæ *vocativa* dicuntur, *appellor*, *vocor*, *nuncupor*, *nominor*. Præterea hæc, *habeor*, *putor*, *æstimor*, *existimor*, *judicor*, *trador*, *perhibeor*, *feror*, *credor*, & si qua sunt alia. Cic. ad Att. 5. ep. 17. Dejotarus ab Senatu rex appellatus est. Ad Att. 2. ep. 1. Cæsar certus putatur. Fam. l. 5. ep. 11. Dalmatæ semper habiti sunt bellicosi. Suet. Tib. 62. Parsurus creditur.

Idque etiam infinitis personalium adjuncta. Lib. 3. de Or. Septem fuisse dicuntur, qui Sapientes & haberentur, & vocarentur. Tusc. 4. Morbi

 an-

animorum difficilius evelli posse putantur. 2. ad Att. ep. 1. Thermus cum Silano contendere existimatur. Pro Sext. Aristides unus omnium justissimus fuisse traditur. Plaut. Stich. Persarum montes esse aurei perhibentur. Virg. 1. Æn. Quam Juno fertur coluisse, &c.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

1, *Videor* semel impersonaliter usurpatur a Cicerone 5. Tusc. Non mihi videtur, ad beate vivendum satis posse virtutem. Singulare est, nec imitandum. Si vero non opinationem, aut imbecillam assensionem, sed firmum animi placitum, opportunitatemve significet, impersonaliter ponitur. Cic. de Sen. Nunc mihi visum est de Senectute ad te scribere: idest *mihi placuit*, *constitui*, *visum est opportunum*. Tunc vero, si infinitum desideretur, e proximo suppletur. Ad Att. 12. ep. 27. Eique de mancipiis, quæ tibi videbitur (nempe *attribuenda esse*) attribuas. Et ep. 18. Pueros attribue ei quot, & quos videbitur. Intellige, *attribuendos esse*. Pro Rab. Ut Consules adhiberent Tribunos, quos eis videretur. Deest *adhibendos esse*. Cæs. 4. de Bel. Gal. Ad hæc, quæ visum est, Cæsar respondit. Adde *respondenda esse*. Act. 4. in Verr. Senatus permisit, ut Quæstores legem his rebus, quam ipsis videretur (supple, *edicendam esse*) edicerent. Et alia.

2. *Dicitur*, *putatur*, *creditur*, *fertur*, raro impersonaliter. Ter. Andr. Act. 5. In hac habitasse platea dictum est *Chrysidem*. Cic. 2. de Nat. Deor. Fides, & *tibias* eorum causa factas esse dicendum est. Ib. *Athenas* Athenienfium causa putandum est conditas esse. Ib. Quorum *neminem talem* fuisse credendum est. De Amic. *Tarquinium* dixisse fertur. In libris emendatissimis, *ferunt*, habetur.

3. Quædam Verba, quibus voluntatis prosecutio,

tio, aut fuga significatur, & alia pleraque, sine accusativis *me*, *te*, *se*, infinito junguntur, & rectum utrinque habent. Pro Marc. Malim videri timidus, quam parum prudens. 1. de Nat. Deor. Nolo esse longior. Eadem, cum ante se accusativos illos non respuant, si accusativus antecessit & sequatur necesse est. 1. in Catil. Cupio me esse clementem. 3. Offic. Malitia vult videri se esse prudentiam.

4. Contrà pleraquè verba, quibus necessario accusativi illi præeunt, nominativus interdum apud Poetas post infinitum sequitur, Græcorum more, cum in eadem persona subsistit oratio, idque potissimum fit in verbo substantivo. Luc. l. 9. Tutumque putavit jam bonus esse socer. Catul. Epigr. 4. Ait, fuisse navium celerrimus. 13. Met. Sed enim, quia retulit Ajax, esse Jovis pronepos. Hor. l. 3. Od. 27. Uxor invicti Jovis esse nescis. Et in nonnullis aliis. Hor. l. 1. Od. 2. Filius Majæ, patiens vocari Cæsaris ultor. Et l. 2. ep. 5. Patiarque vel inconsultus haberi. Orator dixisset, *se bonum esse socerum*, & cætera eodem modo.

Secundus ordo neutrorum. Genitivus post verbum.

QUædam verba neutra post se genitivum postulant. Cic. Att. l. 7. ep. 20. Egeo *consilii*. Id. Phil. 6. Hoc bellum indiget *celeritatis*. Ter. Heaut. act. 1. Clinia *suarum rerum* satagit.

Egeo, ges, gui, } *aver bisogno*.
Indigeo, ges, gui, }
Memini, nisti, *ricordarsi, e far menzione*.
Satago, gis, *far con diligenza*.

Appendix I. gen. pro media classe.

Sum hujus ordinis est, cum possessionem significat. Cic. ad Coel. l. 2. ep. 13. Jam me Pompeji totum esse scis.

Ap-

Memini, sive pro *recordor*, sive pro *mentionem facio*, accusativum etiam admittit, vel ablativum cum præpositione *de*. Cic. 3. de Or. Antipater ille Sidonius, quem tu probe meministi. Id. in Somn. Cum senex nihil, nisi de Africano, loqueretur, omnisque ejus non solum facta, sed etiam dicta meminisset. Id. Att. l. 15. ep. 27. De Planco memini. Id. lib. De Hercule, & Metio meminero, & de omnibus, quæ te velle suspicabor. Quint. l. 11. De quibus multi meminerunt.

Tertius ordo neutrorum. Dativus post verbum.

Quædam verba neutra post se dandi casum postulant. Ea fere sunt, quæ *auxilium*, *commodum*, *incommodum*, *favorem*, *studium*, *obsequium*, *obedientiam*, *submissionem*, *repugnantiam* significant. Cic. de Prov. Cons. Non parebo *dolori meo*, non *iracundiæ* serviam. De Amic. *Peccatis* indulgens præcipitem amicum ferri sinit. Multa præterea composita ex verbis neutris absolutis, & præpositionibus *ad*, *con*, *in*, *inter*, *ob*, *præ*, *sub*. Cic. in Verr. act. 5. l. 4. *Homini* jam perdito, & collum in laqueum inferenti *subvenisti*. Id. in Pis. Quisnam *tibi* in curiam venienti *assurrexerit*?

Adsum, ades, adfui, *esser presente*.
Assurgo, gis, rexi, rectum, *levarsi in piedi*.
Consulo, lis, lui, sultum, *provvedere*.
Debeo, bes, bui, bitum, *esser debitore*.
Faveo, ves, vi, fautum, *favorire*.
Immineo, nes, nui,) *soprastare*.
Impendo, des, pendi, pensum,)
Incommodo, das, davi, datum, *recar disagio*.
Indulgeo, ges, si, tum, *condiscendere*.
Obsisto, stis, stiti,) *esser contrario*.
Obsto, stas, stiti, statum,)
Obedio, dis, divi, tum,)
Obtempero, ras, ravi, ratum,) *ubbidire*.
Pareo, res, rui,)

Ser-

Servio, vis, vivi, vitum, *servire*.
Studeo, es, dui, *studiare, o favorire*.
Subvenio, nis, ni, ventum,) *sovvenire*,
Succuro, curris, curri, cursum) *soccorrere*.

Absum, pro desum, acclamo, accubo, accumbo, accresco, accedo, tibi idest *assentior*. Accedit hoc meis malis, pro *additur*. Acquiesco, adhæreo, adhæresco, adlaboro, adquiro, adjaceo, adno, adnato, affulgeo, antecedo, antecello, anteeo, antesto, appareo, applaudo, appropinquo, arrideo, assentio, asservio, assisto, assideo, assuesco, attendo, ausculto pro *morem gero*. Cic. pro Rosc. *Mihi ausculta*. Bene cupio, bene volo, benedico, benefacio, benigne facio; Caveo, confido, consentio, congruo, consono, consuesco; commodo pro *prosum*. Cedo, & concedo pro *locum do*. Detraho, idest *obtrecto*. Despero, deservio, desum, displiceo, discrepo, dissentio, diffido, doleo. Plaut. *Cor dolet mihi*. Deficio, excello, fido, faveo, hæreo, illudo, insum, insulto, hinio, inservio, insisto, ignosco, illacrymo, indormio, incubo, incumbo, pro *innitor*, illuceo, impono pro *decipio*, inhæreo, ingemisco, invideo, innuo, insto, insuesco, insideo, intervenio, intercurro, interjacio, intersum, intercedo, idest *oppono me, ut impediam*. Interdico, pro *veto*. Maledico, malefacio, metuo amice; ut *tibi metuo*, hoc est, *ne quid tibi eveniat incommodi*. Nubo, noceo, obequito, obsecundo, obsum, obstrepo, obrepo, objecto, occurro, occurso, officio, pareo, placeo, præsto, pro *antecello*, præcurro, præeo, præluceo, præsideo, præsum, prosum, provideo, & prospicio tibi, idest *consulo tibi*. Proficio pro *prosum* proximo. Recipio tibi, idest *promitto*. Resisto, respondeo pro *satisfacio*. Reclamo, renuntio, idest *nuntium remitto*. Repugno, satisfacio, subjaceo, suboleo, subrepto, subservio, subscribo, idest

ideſt *aſſentior*, ſubſum, ſuccedo, ſuccenſeo, ſucclamo, ſuccreſco, ſuccumbo, ſufficio, ideſt *par ſum*, ſuperſum, ſupplico, tempero, pro *abſtineo*, timeo amice, vaco, pro *operam do*.

Appendix I. gen. pro media claſſe.

1. *Sum*, modo dativum unum habet. Cic. de Clar. Orat. Jam tunc erat honos *eloquentiæ*. Id. pro Sext. Quocum *mihi* erant omnes amicitiæ neceſſitudines. Modo duos. Idem ad Att. l. 6. ep. 2. Reſpondebo primum poſtremæ tuæ paginæ, quæ *mihi* magnæ *moleſtiæ* fuit. Liv. l. 33. Vectigalia publica *prædæ*, ac diviſui *principibus* erant.

2. *Incumbo*, cum tranſlate ſignificat *obnixe alicui rei operam dare*, accuſativum dum præpoſitione *in* vel *ad*, poſtulat. Cic. 1. de Orat. *In id ſtudium*, in quo eſtis, incumbite. Lib. 10. ep. 10. Mi Plance, incumbe toto pectore *ad laudem*. Idem l. 22. ep. 24. Te hortor, ut omni cura *in Rempublicam* incumbas. Proprie vero ſignificat *inniti*, & dativum amat. Ad Her. l. 1. Ajax *gladio* incubuit. Quintil. l. 9. cap. 3. Incumbere *illi*, non *in illum*, jam dicitur. Quanquam etiam recte antea dixere vetuſtiores, incumbere in *gladium*, Cic. *In ſcuta*, Liv.

3. *Conſulere alicui*, non eſt conſilium dare, ſed proſpicere, ſeu providere alicui. Cic. 4. in Catil. Conſulite *vobis*, proſpicite patriæ. *Conſulere aliquem*, eſt conſilium ab aliquo petere. Cic. in Verr. act. 1. Nunc ego, Judices, jam *vos* conſulo, quid mihi faciendum putetis.

4. *Antecedo*, *antecello*, *anteeo*, *anteſto*, *anteverto*, *antevenio*, *præcedo*, *præcurro*, *præeo*, *præſto*, dandi, vel accuſandi caſum admittunt. Cic. de Fin. l. 4. Virtus tantum præſtat *cæteris rebus*, ut dici vix poſſit. Liv. Bel. Maced. Dec.

4. l.

4. l. 7. Robore navium, & virtute militum Romani longe *Rhodios* præstabant. Ex his *antecello*, & *præsto*, frequentissime dativo; *antevenio*, & *præcedo*, sæpius accusativo junguntur.

5. *Interdico*, præter dativum, ablativum rei habet. Cæs. 1. de Bel. Gal. Ariovistus *omni Gallia* Romanis interdixisset. Ex hoc sæpe fit Impersonale passivæ vocis. Cic. 6. Philipp. Tanquam si illi aqua, & igni *interdictum sit*. Activum est, cum accusativum rei habet. Liv. 4. Bel. Maced. Foeminis dumtaxat *usum* purpuræ interdicemus.

6. Quædam cum dativo personæ, accusativum rei admittunt, ut *invideo*, *metuo*, seu *timeo*, *caveo*. Tusc. 3. Ut nobis *optimam naturam* invidisse videantur. Plaut. Poen. Metuo meo amori *moram*. Cato de re rust. c. 5. *Scabiem* pecori caveto. Verbis *metuo*, & *caveo* interdum additur *ab* præpositio. 1. ad Heren. *Ab inimico* sibi pericula metuebat Plaut. Pseud. Cavendum est mihi *abs te* irato.

7. *Parco* pro *veniam do* accusativum respuit: *ignosco* raro admodum admittit. Plaut. Bacchid. Ut eis delicta *ignoscas*. Quare si accusativo uti opus sit, ad verbum *condono*, vel *remitto*, aut alia confugiendum est. Cic. pro Mil. Crimen hoc nobis *condonetis*. Vatin. 5. Fam. ep. 119. Meam animadversionem *remitto* tibi; & *condono*.

8. *Debeo*, cum solo dativo personæ est hujus ordinis. Cic. l. 1. ep. 1. Auctoritatem eo minorem habemus, quod *tibi* debemus. Et l. 10. ep. 12. Perfice, ut ne minus Resp. *tibi*, quam tu *Reip.* debeas. Activum est, addito accus. rei. Plaut. Bacch. Ducentos *philippeos* hospes debuit nostro seni. Cicer. pro Syl. Reliqua jam a me meæ perpetuæ naturæ debentur.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

1. Vaco pro *operam do*, sæpe cum dativo. Quin-

Quintil. lib. 12. cap. 1. Ne *studio* quidem operis pulcherrimi vacare mens, nisi vitiis libera, potest. Plin. ep. 49. Solutus cæteris curis, *huic uni* vacabat. Sen. epist. 27. Jam te ipse monuisti, ideo aliorum *emandationi* vacas. Curt. lib. 6. Ille, non vacasse *sermoni* suo Regem causatus est. Valer. lib. 1. c. 6. Te accipimus *cultui* religionis vacasse. Mart. l. 2. Vel tantum causis, vel *tibi* sæpe vacas, Apud Ciceronem est *vacuum esse*, *carere*, & ablativo in quinto ordine jungitur. Cic. 1. Offic. Nulla vitæ pars vacare *officio* potest l. 6. ep. 3. Nec augar ulla re, cum omni vacem *culpa*.

2. *Adsum*, *desum*, & alia e *sum* composita sæpe alios casus beneficio præpositionis admittunt, ut, In concione adfuerunt, Cic. pro Flac. In Antonio ornatus non defuit. 3. de Orat. In convivio interfuit. Pro Rosc. & alibi. Sic abesse a culpa, ob oculis, ab urbe, a domo. Cic. *Absum* tamen cum dativo, *deesse* significat. Cic. 1. de Leg. Abest Historia *litteris* nostris. 2. de Orat. Quid *huic* abesse poterit ad maximarum rerum scientiam? Pro Balbo Quid adest *huic homini*? Var. 2. de re rust. c. 2. Si *cui* vetustate dentes absunt.

3. *Despero*, *illudo*, *deficio*, *attendo*, *insulto*, dativum, vel accusativum adsciscunt, Cic. in Pis. Quid quod tu desperans *rebus tuis*, in sordibus, lamentis, luctuque jacuisti? Cæs. 1. bell. Gall. Desperare *fugam*. Cic. pro Dom. Hic illudit *auctoritati vestræ*. Ter. Phorm. act. 3. Satin superbe illuditis *me*? Cic. 1. de Or. *Ipsa praecepta* illudere solebat Carneades. Idem pro Flac. Non animus *eis*, sed vires deficiunt. Pro Coel. Dies *me* jam deficiet. Suet. in Galb. cap. 5. Inter liberales disciplinas attendit *& Juri*. Plin. Paneg. Nam *cui* magis, quam *Cæsari*, attendant? Cic. pro Syll. *Me dicentem* attendite.

Liv.

Liv. l. 1. Satis *illum* diu insultasse bonis. Ter. Eun. act. 2. *Istas fore* calcibus insultabis frustra.

Ex his *attendo*, & *deficio*, frequentissime accusativo; *insulto* raro admodum huic casui copulatur.

4. *Invideo*, olim active cum solo accusativo: sive *rei*. Vetus Poeta 3. Tusc. *Florem* quisnam liberum invidit meum? Ut videre, inquit Cicero, sic invidere *florem* rectius, quam *flori* dicitur: nos consuetudine prohibemur: Sive *Personae*. Ovid. epist. 13. *Troadas* invideo. Hinc Horatius in Arte *Invideor*, passive usurpavit. Hinc participium passivum *invisus*.

5. *Inservio*, & *noceo*, cum accusativo personae obsoleta sunt. Plaut. Most. Si *illum* inservies solum, Id. Milit. Juro, te non nociturum esse *hominem*.

6. *Studere*, cum dativo *operam dare*. 2. de Orat. Cui gloriae, cui virtuti studes? vel *favere* sive *affectari*. Pro Coel. Studuit Coelius *Catilinae*. Cum accusativo est *cupere*; vel *affectare aliquid*. Post redit. in Sen. Cum *literas* studere incipit, tum est Epicureus. 5. de Fin. Ut illud ipsum, *quod* studet, facere possit ornatius. Phil. 6. *Unum* studetis omnes. Ter. Andr. Horum ille *nihil* egregie studebat. Nisi fortasse hi duo sint accusativi communes. Olim cum genitivo. Poeta vetus de nat. Deor. Qui te nec amet, nec studeat *tui*. Obsoletum est.

7. *Nubo*, cum dativo. Cic. pro Cluent. *Aurio* consobrino suo nupsit, Et cum ablativo, addita propositione *cum*. Idem l. 14. ep. 3. *Quocum* esset nupta Regis Armeniorum soror.

8. *Dissideo*, & *discordo* ab aliquo, vel cum aliquo dicimus. Sic *discrepo*, & *dissentio*. Singularia in his sunt cum dativo exempla. 3. de Or. Ipsi *sibi* singuli discrepantes. Seneca ep. 20. Ne *orationi* vita dissentiat.

9. Ad-

9. *Advigilo*, *adgemo*, *adsono*, *immurmuro*, *invigilo*, *indoleo*, *obambulo*, *obmurmuro*, & similia Poetarum fere propria, cum dativo. Stat. 1. Theb. Advigilantia somnis Pila. 11. Theb. Loquenti adgemit, 3. Met. Plangentibus adsonat. 4. Georg. Sylvis immurmurat. Ib. Vict. invigilant, idest victui. 2. Trist. Indoluisse malis. 3. Georg. Gregibus obambulat. Ov. ep. 17. Precibus obmurmurat.

10. *Certo*, *bello*, *pugno*, *concurro*, *contendo*, *colludo*, *discordo*, *diffideo*, *differo*, *disto*, *occumbo*, & alia a Poetis dativo, ab Oratoribus casibus junguntur aliis. Ecl. 5. Tibi certet Amyntas. 12. Met. Hosti concurrere. Hor. lib. 2. ep. 2. Quantum discordet parcus avaro. Idem de Arte. Tragico differre colori. Et lib. 4. od. 9. Distat inertiæ. 2. Æneid. Occumbere morti. Orator diceret: Tecum certet, Occumbere mortem, vel morte, &c.

Quartus ordo neutrorum. Accusativus post verbum.

Quædam verba neutra post se accusativum postulant. Ea vel ad rem rusticam pertinent, ut aro terram, puto vineam. 1. Tusc. Serunt arbores, quæ alteri sæculo prosint. Vel ad res alias. Ter. Adelph. act. 5. Ego illius sensum pulchre calleo.

Quæ ad rem rusticam pertinent.

Aro, ras, ravi, ratum, *arare*.
Puto, tas, tavi, tatum, *potare*, *tagliare*.
Rigo, gas, gavi, gatum, *adacquare*.
Sero, ris, sevi, satum, *seminare*, *o piantare*.

Ablaqueo, *colo*, *fodio*, *meto*, *occo*, *pastino*, *planto*, *sarrio*, *semino*, *stercoro*, *vanno*, *vindemio*.

Alia verba.

Calleo, les, lui, *esser pratico*.
Exhalo, las, lavi, latum, *esalare*.

Oleo,

Oleo, les, lui, litum,) *olezzare, rendere*
Redoleo, les, lui, litum,) *odore.*

Horreo, exhorreo, exhorresco, perhorresco, incalesco, anhelo, maneo, idest expecto, *sapio, desino*, & defectiva tria, *memini, odi, novi*, & alia, quæ accusandi casum postulant, sed passive non licet. Cic. Att. l. 9. Ingrati animi crimen horreo. Ad Her. 4. Anhelans crudelitatem. 2. Phil. Cujus te fatum manet. Plaut. Pers. Ego rem meam sapio.

Appendix I. gen. pro media classe.

1. Huc revocantur verba, quibus res verbi additur, ut, Currere cursum. 8. de Leg. Agrar. Servire servitutem. Plaut. Mil. Ludere ludum. Ter. Enn. Nocere noxam. Liv. lib. 9. Pugnare pugnam. Plaut. Pseud. Vivere vitam, Ridere risum, &c. Vel accusativum mensuræ, qua rem, actionemve verbi metimur. 3. Offic. Qui stadium currit. Sic mare navigare, terram ambulare; &c.

2. *Abhorreo* fere ablativo cum præpositione *a* vel *ab* jungitur. Cic. lib. 7. ep. 3. Cum ab ea sententia Pompejus valde abhorreret.

Quintus ordo neutrorum. Ablativus post verbum.

Quædam verba neutra, post se ablativum petunt. Cicer. 1. Offic. Abundare oportet præceptis, institutisque Philosophiæ. Id. ad Q. Fr. l. 3. Incredibile est, mi frater, quam egeam tempore. Cæs. Bell. Gall. lib. 6. Lacte, & carne vivunt.

Abundo, das, davi, datum, *abbondare.*
Careo, res, rui, ritum, *esser privo, o star senza.*
Doleo, les, lui, litum, *dolersi.*
Egeo, ges, gui,) *aver bisogno.*
Indigeo, ges, gui,)
Gaudeo, des, visus sum, *rallegrarsi, o star allegro.*
Moereo, res, *attristarsi, o star malinconico.*

Va-

Vaco, as, avi atum, *esser privo*, *esser libero*.
Vivo, vis, xi, tum, *vivere*.

Sum, es, fui, *essere*, cum ad laudem, aut vituperationem pertinet, Cic. lib. 6. ep. 17. ad Leg. Fac animo, forti, magnoque sis.

Abstineo, confido, ardeo iracundia, &c. flagro, labore febri, &c. roro, scateo, sono, sudo, supersedeo, stupeo, mano, fluo, affluo, disfluo, circumfluo, redundo. 9. ad Att. Pecuniis locupletum abstinere. Quintil. l. 2. c. 17. Constat experimentis medicina. Cæs. 3. Bell. Civ. Re frumentaria laborabant. Cic. 2. de Div. Herculis simulacrum sudore manavit. Id. ibid. Quid quod fluvius atratus sanguine fluxit? Id. pro Leg. Man. Africa ipsorum sanguine redundavit.

Appendix pro superiore ordine infimæ classis.

1. Quædam tamen ex his, ut *mano*, *fluo*, *redundo*, aliter efferri possunt, si ablativus vertatur in rectum, & vicissim rectum in ablativum cum præpositione, hoc modo. Sudor ex Herculis simulacro manavit: Sanguis e fluvio fluxit. Cic. 2. de Nat. Deor. Multaque e Luna manant, & fluunt. Idem Phil. 12. Fluent arma de manibus. Id. pro Syll. Si ex hoc tanto in omnes mortales beneficio nullum in me periculum redundabit. Id de Senect. Ex ejus lingua melle dulcior fluebat oratio.

Huc revocantur *inchoativa* verba, calesco, frigesco, madesco, &c. eorumque *perfecta*, caleo, frigeo, madeo: ut humore madescere, vel madere: Quæ cum verbo *facio*, activa sunt, calefacio, &c. cum verbo *fio*, passiva, calefio, &c.

Appendix I. gen. pro media classe.

1. *Sum* interdum genitivum habet, etiam cum laus, vel vituperatio significatur. Cic. pro Sex. Nimium me timidum, nullius animi, nullius consilii fuisse confiteor.

2. Neu-

2. Neutra sæpe ablativum admittunt significantem partem. Cic. 1. de Or. in me ipso sæpissime experior, ut exalbescam in principiis dicendi, & tota mente, atque omnibus artubus contremiscam.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

1. Hoc genere loquendi frequentius utuntur Poetæ. Hor. l. 1. ep. 6. Animoque, & corpore torpet. Iidem ablativum etiam in accusativum mutant. Hor. l. 2. Sat. 6. Tremis *ossa* pavore.

2. In verbo *sum* non semper, quæ ablativo efferuntur, genitivo efferri possunt: cujusmodi sunt hæc, *Animo bono*, *virili*, *præsenti*, *vacuo esse*. Item illa pro Q. Rosc. & ad Att. lib. 2. ep. 7. Capite, superciliis semper est rasis. Mira sum alacritate ad litigandum, &c. Alia contra genitivo potius, quam ablativo efferuntur. Ter. Andr. Nullius consilii sum. Sueton. in August. Cibi minimi erat, ac fere vulgaris.

3. *Roro*, *sono*, *sudo*, accusativum etiam recipiunt, præsertim apud Poetas. Virg. 4. Æn. Vox hominum sonat. Cic. pro Arch. Poetis pingue quiddam sonantibus. Non tamen dicimus, *sono citharam*, sed *sono cithara*, ut sit ablativus instrumenti, vel *pulso citharam*.

4. *Moereo*, & *doleo*, eundem quoque casum admittunt. Cic. l. 24. ep. 2. Moereo casum hujusmodi. Phil. 12. Quis non dolet interitum talis civis? Id. pro Sext. Meum casum, luctumque doluerunt.

5. *Consto*, & *laboro*, frequentissime præpositionem *ex* admittunt. Cic. Tusc. 3. Cum constemus ex animo, & corpore. Et passim apud eundem reperies, *laborare ex invidia*, *ex renibus*, *ex intestinis*, *ex pedibus*. *Vaco* rarius præpositionem *ab*; 2. de nat. Deor. *Ab omni* curatione & administratione vacent. Fere eam respuit, ut diximus in 3. Ordine.

6.

6. *Pendere animis*, numero multitudinis. Tusc. 1. Expectando, & desiderando pendemus animis. Cum singulari numero utimur, soli genitivo locus est. 1. de Leg. Ego *animi* pendere soleo. *Careo*, olim cum genitivo. Terent. Heaut. Præterquam *tui* carendum quod erat. Et egeo cum accusativo. Cato apud Gell. l. 13. c. 22. *Multa* egeo. Non utar.

Sextus ordo neutrorum. Ablativus cum præpositione a, vel ab, post verbum.

Quædam verba neutra, ut passionem significant, ita passivorum more construuntur: quæ & *neutro passiva* dicuntur. Quintil. l. 2. cap. 2. Ita testis in rerum rogatur, an ab eo fustibus vapulasset. Idem lib. 12. c. 2. Fabritius respondit, a cive se spoliari malle, quam ab hoste venire.

Vapulo, las, lavi, latum, *esser battuto*.
Veneo, nis, nivi, vel nii, num, *esser venduto*.
Fio, fis, factus sum, *esser fatto*.

Appendix I. gen. pro media classe.

1. Fio eleganter cum ablativo sine præpositione jungitur, sed alia significatione. Teren. Andr. act. 5. Nunc primum audio, quid *illo* sit factum. Interdum additur præpositio *de*. Cic Att. l. 2. ep. 5. Quid *de P. Clodio* fiat, rescribe. Jungitur etiam, sed raro admodum, cum dativo. Plaut. Bacch. Quid *mihi* fiet postea?

2. Participium *futurus*, eodem sensu eosdem casus postulat. Terent. Heaut. Quid *me* futurum censes? Cic. Ep. fam. lib. 9. Fac, ut sciam, quid *de nobis* futurum sit. Idem Philip. 2. Vide quæso, Antoni, quid *tibi* futurum sit.

3. Verbum *facio* eodem modo usurpatur a doctis, quo verbum *fio*. Cic. act. 2. in Verr. lib. 1. Quid *hoc homine* faciatis? Idem pro Cæcin. Quid tu *huic homini* facias?

4. *Exulo* est privari patria: *liceo* est in auctio-

ctione æstimari: Utrumque aut absolute, aut cum communibus casibus usurpatur, ut, Exulo Rhodi, a patria: Domus licet plurimi. Terent. Eun. act. 3. Domo exulo. Horat. lib. 1. Sat. 6. Unius assis, nonnunquam pretio pluris licuisse. Neutrum tamen cum ablativo personæ agentis legimus. Dic ergo: In exilium pellor a Judice: Cæsar domum licitus est. *Liceor* enim deponens passiva voce active significat, de quo in tertio Ordine Deponentium.

DE CONSTRUCTIONE VERBI COMMUNIS
CAPUT V.

Pro superiore ordine infimæ classis.

VErbum Commune est, quod Or syllaba tantum finitum, activi simul, & passivi significationem habet. Quanquam vix fortasse sunt hodie verba, quæ etiam in præsenti, & imperfecto in utramque partem usurpentur. Quæ igitur activa significatione usurpantur, activorum more, accusativum; quæ vero passiva, passivorum more sextum casum admittunt. Cic. act. 3. in Verr. I. 2. Cum agros maximos, ac feracissimos dopopularetur. Liv. Dec. 4. l. 7. Omnis ora maritima ab Achæis depopulata erat.

Depopulor, laris, latus, sum, *saccheggiare, ed essere saccheggiato.*

Aggredior, deris, gressus sum, *assalire, ed esser assalito.*

Hortor, taris, tatus sum, *esortare, ed essere esortato.*

Aspernor, naris, natus sum, *disprezzare, ed essere disprezzato.*

Dimetior, tiris, dimensus sum, *misurare, ed essere misurato.*

Dignor, gnaris, gnatus sum, *riputar degno, ed essere riputato degno.*

Cic. ad Nepot. apud Priscian. lib. 8. Hoc restiterat etiam, ut a te fictis aggrederer donis.

Varro apud eundem. Ab amicis hortaretur. Tacit. lib. 12. Inducunt sententiam expromere, qua hortaretur Clodius Octaviam disponere Domitio. Cic. apud eundem Priscian. Qui habet, ultro appetitur, qui est pauper aspernatur, idest *sperni-tur*. Hirtius de bello Africano. Regem vagum ab omnibus aspernari. Cic. 2. de Invent. Observantia est, per quam homines aliqua dignitate antecedentes cultu quodam, & honore dignantur. Idem 1. Offic. O domus antiqua, quam dispari dominio dominaris! Plura exempla veterum in verbis *vereor*, *utor*, *consolor*, & aliis affert Gellius lib. 15. cap. 13. Plurima item Priscianus l. 8. in verbis *adulor*, *consequor*, & aliis quamplurimis, quæ nunc sunt Deponentia, quæ notanda videntur potius, quam imitanda. Itaque Tirones præsenti maxime, & imperfecto, & ab his derivatis temporibus, significatione passiva abstinebunt.

Appendix I. gen. pro media classe.

Participia præteriti temporis, & quæ inde nascuntur tempora, hoc est perfectum, & plusquam perfectum per omnes modos, & futurum conjunctivi usitatiora sunt, quam cætera tempora in passiva significatione. Hujusmodi sunt *complexus*, *confessus*, *comitatus*, *dignatus*, *dimensus*, *dilargitus*, *ementitus*, *expertus*, *interpretatus*, *largitus*, *meditatus*, *populatus*, *depopulatus*, *testatus*, &c. Cic. de Senect. *A quo* essent ista dimensa, atque descripta. 2. de Invent. Qui tali honore *dignati sunt*. Liv. l. 45. Amicum *ab ipso* per tot casus expertum. Ter. Phorm. act. 1. Meditata sunt *mihi* omnia mea incommoda. Cic. pro Sext. Rosc. Uno maleficio scelera omnia *complexa esse* videntur. Id. apud Priscian. Cupio eum tam invidiosa fortuna *complecti*. Nisi forte hæc sint ab activo *plecto*, ex quo passive *implexus*, *perplexus*. Sic fortasse *complecti*, & *com-*

ple-

plexa, scilicet *involuta*, *implicita*.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

Abominatus, *blanditus*, *commentus*, *detestatus*, *dominatus*, *oblitus*, *veneratus*, & si qua sunt alia, a Poetis usurpata invenies significatione passiva. Cic. etiam pro Planco *Blandita* dixit populi suffragia, hoc est, *blanditiis impetrata*.

DE CONSTRUCTIONE VERBI DEPONENTIS.

C A P. VI.

Pro superiore ordine infimæ classis.

VErbum deponens est, quod Or syllaba tantum finitum, activi, vel neutri significationem habet: ut sequor, utor, morior.

Primus ordo deponentium Genitivus est verbum.

QUædam verba deponentia post se genitivum casum adsciscunt. Ad Att. l. 4. ep. 4. Qui miserere *mei* debent, non desinunt invidere. Idem pro Planco. Hujus *meriti* in me recordor.

Misereor, reris, sertus sum, *aver misericordia*.
Obliviscor, sceris, oblitus sum, *dimenticarsi*.
Potior, tiris, titus sum, *impadronirsi*.
Recordor, daris, datus sum,) *ricordarsi*, *ram-*
Reminiscor, sceris,) *mentarsi*.

Appendix I. gen. pro media classe.

Obliviscor, *recordor*, *reminiscor*, etiam accusativum postulant. Cic. Phil. 1. Omnia obliviscor, in gratiam redeo. 8. ad Att. ep. 12. Recordor tua consilia. Id. Fam. l. 4. ep. 5. Ea potius reminiscere, quæ digna tua persona sunt.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

1. Misereor perraro dativum admittit. Seneca lib. 2. Contr. 2. Misereor *tibi*. Vix usurpaverim.

2. Potior genitivos certos videtur admittere, ut, *potiri rerum*, *hostium*, *regni*. Cic. lib. 1. ep. 7. Si exploratum sibi, posse *illius regni* potiri. Et ep. 8. Qui potiuntur *rerum*. Interdum

alios. Cum ablativo est Ordinis septimi.

3. Recordor non raro ablativum cum *de*. Cic. in Rul. Si recordari volueris *de novis nominibus*. Pro Syll. Recordare *de cæteris*. Vide 1. Ord. Neut.

4. Prisci, ut docet Nonius, *vereor* genitivo adjungebant. Ter. Phorm. act. 5. Neque hujus sit veritus foeminæ primariæ. Nunc accusativo tantum adjungitur.

Secundus ordo deponentium. Dativum post verbum.

Quædam verba deponentia post se dativum exigunt. Ea fere *adulationem*, *auxilium*, eaque omnia significant, quæ verba neutra tertii ordinis. Cic. pro Sylla. Ego vero quibus ornamentis adversor tuis?

Adversor, saris, satus sum, *esser contrario*.
Adulor, laris, latus sum,) *adulare*.
Assentor, taris, tatus sum,)
Assentior, tiris, sensus sum, *acconsentire*..
Auxilior, aris, a·us sum, *ajutare*.
Blandior, diris, ditus sum, *accarezzare*.
Gratificor, caris catus sum, *far servizio, e piacere*.

Ancillor, *famulor*, *illacrymor*, *innitor*, *irascor*, *medeor*, *medicor*, *moderor*, *morigeror*, *obsequor*, *præstolor*, *suffragor*.

Appendix I. gen. pro media classe.

Præstolor, *adulor*, *moderor*, *medicor*, etiam accusativo junguntur: sed *præstolor* frequentius accusativo: *adulor*, & *medicor*, frequentius dativo: *moderor*, æque utrique casui. Cic. 1. in Cat. Qui *tibi* ad Forum Aurelium præstolarentur armati. Ter. Eun. Act. 5. *Quem* præstolare, Parmeno, hic ante ostium? Col. l. 7: c. 12. Illi quoque *furem* adulantur, Tac. l. 16. Nec *Neronem* adulatus est. Quintil. lib. 9. c. 3. Itaque *huic* non *hunc* adulari jam dicitur. Cic. 3. in

in Verr. Venti, & tempestates *res rusticas* moderantur. Id. l. 1. ad Q. Fr. Moderari *animo*, *&* *orationi*, cum sis iratus, non mediocris ingenii est. Plaut. Mostel. Ego istum lepide medicabor *metum*. Virg. l. 7. Dardaniæ medicari cuspidis *ictum*. Ter. Andr. act. 5. Ejus dolore *gnato* ut medicarer tuo. Plin. l. 25. c. 2. Ut omnibus *malis* humanis illius medicetur majestas.

Appendix II. pro suprema classe.

1. *Medeor*, cum accusativo. Ter. Phor. act. 3. Cupiditates, *quas* paulo mederi possit. Vix usurpaverim.

2. *Dominor* dativo jungi videtur. 1. Æn. Victis dominabitur *Argis*. Et 3. Æn. *Cunctis* dominabitur *oris*: & alibi. Utar potius ablativo, aut accusativo cum præpositione *in*, si referatur ad personas. Tusc. 1. Dominans ille *in nobis* Deus. Sulpic. Fam. l. 4. ejus 12. Casus, & natura *in nobis* dominantur. Cic. de Senect. Senectus usque ad extremum dominatur *in suos*. Luc. l. 5. Mentes dominantur *in aquas*. Ablativo tantum, si ad loca. Cic. pro Cæcin. Nimia ista, quæ dominatur *in civitate*, potentia. 2. Æn. Victa Danai dominantur *in urbe*.

3. *Adulo*, interdum active. Valer. l. 4. c. 3. Si tu ista esse velles, non *adulares* Dionysium. Lucr. l. 1. Longe alio pacto gannitu vocis *adulans*. Cic. Tusc. 2. Nostrum *adulat* sanguinem. Hic passive 1. Offic. Neque *adulari* nos sinamus.

Tertius ordo deponentium. Accusativus post verbum.

Quædam verba deponentia post se accusandi casum postulant. Cic. Att. l. 9. Hi quidem mera *scelera* loquuntur. Id. 3. de Nat. Deor. Deus *terram* tuetur, *maria* moderatur.

Abominor, naris, natus sum, *aver in abbominazione*.

Adipiscor, sceris, deptus sum, *acquistare*.

 Ado-

Adorior, riris, ortus sum, *assaltare*.
Admiror, raris, ratus sum, *maravigliarsi*.
Alloquor, queris, quutus sum, *abboccarsi*.
Assequor, queris, quutus sum, *arrivare*, *e conseguire*.
Imitor, taris, tatus sum, *imitare*.
Loquor, queris, quutus sum, *parlare*.
Liceor, ceris, licitus sum,) *offerire il prezzo*
Licitor, taris, tatus sum,) *nell' incanto*.
Mereor, reri, ritus sum, *meritare*.
Ulciscor, sceris, ultus sum, *vendicarsi*.

Adulor; *adversor*, *æmulor*, *aucupor*, *calumnior*, *comitor*, *consolor*, *conspicor*, *contemplor*, *criminor*, *demolier*, *deprecor*, pro valde precor, *detestor*, *execror*, *experior*, *exequor*, *exordior*, *fateor*, *fabricor*, *hortor*, & composita, *jaculor*, *inficior*, *intueor*, *lamentor*, *lucror*, *machinor*, *medicor*, *meditor*, *mentior*, pro imitor, *mercor*, *mereor*, & composita, *metior*, *miror*, *misereor*, *moderor*, *molior*, *moror*, *nanciscor*, *obtestor*, *operior*, *ordior*, *osculor*, *patior*, *periclitor*, hoc est experior, *persequor*, *populor*, *prædor*, *præmeditor*, *præstolor*, *precor*, *profiteor*, *prosequor*, *queror*, *conqueror*, *rimor*, *recordor*, *reminiscor*, *remoror*, *reor*, *scrutor*, *sequor*, & composita pleraque, *sector*, & composita, *testificor*, *tueor*, *tutor*, *veneror*, *vereor*, hoc est colo, & alia.

Appendix I. gen. pro media classe.

1. *Indignor*, accusativo rei jungitur. Quintil. l. 2. Quidam indignantur *imperia*. Virg. Æn. 8. *Pontem* indignatus Araxes.

2. *Precor*, etiam ablativo cum præpositione *a*, vel *ab*. Cicero pro Mur. Quæ precatus sum *a Diis* immortalibus. Id. de Amic. Precari *ab indigno*.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

1. *Bene mereri*, vel *male mereri* de aliquo, est

est ei commodare, vel incommodare. Cic. l. 1. ep. 9. Erat infinitum, bene de me meritos omnes nominare. Id. l. 1. de Fin. Male, credo, mererer de meis civibus.

2. *Queror* etiam *de hac re* dicimus. Salluſt. in Cat. Sæpe *de avaritia* noſtrorum civium queſtus ſum. Sic *loquor*, & *fateor*. Cic. l. 1. ep. 8. *De quibus* eramus jam cum Pompejo loquuti. Idem. Qui cum *de ſcelere* fateretur.

3. *Liceor*, ſeu *licitor*, cum accuſativo rei, quæ in auctione venditur. 12. ad Att. ep. 36. Hæredes Scapulæ iſtos *hortos* liceri cogitant. Additur & caſus pretii, ut liceri tabulam *centum talentis*. Plin. l. 7. c. 38. Sic liceri plurimi, &c.

Quartus ordo deponentium. Accuſativus cum dativo poſt verbum.

QUædam verba deponentia, præter accuſativum, dativum poſcunt. Cic. Phil. 11. Græcia tendit dexteram Italiæ, ſuumque *ei præſidium* pollicetur. Act. 2. in Verr. Voce *ei* maxima *victoriam* gratulatur.

Gratulor, laris, latus ſum, *congratularſi*.
Largior, giris, gitus ſum, *donar largamente*.
Minor, naris, natus ſum, } *minacciare*.
Minitor, taris, tatus ſum, }
Polliceor, ceris, citus ſum, *promettere*.

Confiteor, *fœneror*, ideſt fœnori do, *furor*, *imprecor*, *inficior*, hoc eſt nego, *interpretor*, *partior*, *impertior*.

Appendix I. gen. pro media claſſe.

1. *Furor*, etiam ablativum cum præpoſitione *a*, vel *ab* recipit. Cic. Att. l. 2. Furatum me *abs* te eſſe diceres.

2. *Gratulor* etiam tibi *in hac re*. Fam. l. 4. Qua in re tibi gratulor. Et *de hac re*. Lib. 1. ep. 7. Quod mihi de alia gratularis. *Impertior* vero *te hac re*, ſemel apud Ter. Adelph. act. 3.

Sed cesso heram hoc malo impertiri propere. Vix usurpavero.

Quintus ordo deponentium. Accusativus cum ablativo post verbum.

QUædam verba deponentia, præter accusativum, ablativum postulant sine præpositione. Virg. Æn. 1. Haud equidem tali me dignor honore. Cic. l. 9. ep. 8. Ut possem te remunerari quam simillimo munere.

Dignor, gnaris, gnatus sum, *riputar degno*.
Prosequor, queris, quutus sum, *accompagnare*.
Muneror, raris, ratus sum, *presentare*, *donare*, *regalare*.
Remuneror, raris, ratus sum, *rimunerare*.

Sextus ordo deponentium. Ablativus cum præpositione a, *vel* Ab, *præter accusativum post verbum.*

QUædam verba deponentia, præter accusativum, ablativum cum præpositione *a*, vel *ab* postulant. Cic. pro Sylla. Quam multorum hic vitam est a L. Silla deprecatus?

Deprecor; caris, catus sum, *dimandare in grazia*, *e divertire il male pregando*.
Mercor, caris, catus sum, *comperare*.
Nundinor, naris, natus sum, *comperare*, *o vendere al mercato*.
Mutuor, aris, atus sum, *pigliare in prestito*.
Percontor, taris, tatus sum,) *dimandare per*
Sciscitor, taris, tatus sum,) *sapere*.

Cic. Act. 2. in Verr. Is nullam a se calamitatem poterit deprecari. Ib. Qui ab isto jus ad utilitatem suam nundinarentur. De Somn. Scip. Ego illum de suo Regno, ille me de nostra Republica percontatus est.

Appendix I. gen. pro media classe.

1. *Percontor*, & *sciscitor*, seu *scitor* (nam utroque modo dici potest) etiam ablativum personæ cum præpositione *ex* admittunt. Cic. 1. de Nat.

Nat. Deor. Epicuri *ex Vellejo* sciscitabar sententiam. Idem de Clar. Or. Cum Theophrastus percontaretur *ex anicula* quadam, quanti illud venderet. *Mercor*, etiam cum *de*. Pro Flacc. Fundum mercatus est *de pupillo*.

2. *Mutuor* de iis dicitur, quæ non redduntur eadem, ut de pecunia, tritico, &c. Plaut. Most. Decem minas a patre mutuatus est. Sæpe translate sumitur. 2. Tusc. A viris virtus est nomen mutuata.

Septimus ordo deponentium. Ablativus post verbum.

QUædam verba deponentia post se ablativum postulant. Cic. pro Sext. Rosc. Commoda, quibus utimur, lucem, qua fruimur, spiritum, quem ducimus, a Deo nobis dari, atque impertiri videmus.

Utor, uteris, usus sum, *servirsi*, *usare*.
Abutor, teris, usus sum, *servirsi male*, *abusare*.
Fruor, eris, itus sum, *godere*.
Nitor, teris, sus, vel xus sum, *appoggiarsi*.
Oblector, taris, tatus sum, *prendersi piacere*.
Potior, tiris, titus sum, *godere*, *e impadronirsi*.
Vescor, sceris, *cibarsi*.

Fungor, *perfungor*, *defungor*, *delector*, *glorior*, *periclitor*.

Appendix I. gen. pro media classe.

1. *Nitor*, *glorior*, *delector*, præpositionem *in* interdum ablativo addunt. Cic. pro Mil. In cujus vita nititur salus civitatis. De Nat. Deor. lib. 3. In virtute recte gloriamur. 1. de Fin. Quæ manus significat, illum in hac esse rogantiuncula delectatum.

2. *Periclitor*, cum est *periculum subeo*, ablativum postulat. Mart. l. 6. Periclitatur *capite* Sodalis noster. Sic periclitor, *vita*, *fama*, &c. Periclitari autem *cancro*, vel *gelu*, dixere Celsus, ac Plinius, idest, propter cancrum, aut gelu. Sic *siti*, *frigore*, &c. Cum accusativo est

periculum facere, sive *experiri*. Cic. pro Quint. Omnia circumspexit Quintius, *omnia* periclitatus est.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

1. *Potior*, pro *frui*, ablativo jungitur, ut, Potiri voluptate, pro *vindicare sibi*, seu *obtinere:* sæpe etiam genitivo, ut, Potiri rerum, &c. Utroque sensu sæpe, a Poetis præsertim, etiam accusativo. Ter. Adelph. act. 5. Ille alter sine labore patria potitur *commoda*. Lucr. l. 3. Homerus *sceptra* potitus.

2. *Vescor*, *fungor*, *utor*, *abutor*, etiam cum accusativo: ut, vesci caprinum jecur. Plin. l. 11. c. 37. Vesci absinthium. Lib. 11. c. 38. Functus officium. Ter. Adelph. act. 3. Quæ volumus uti. Plaut. Casin. Operam abutitur. Ter. And. Prol. Quæ videntur obsolevisse.

3. *Lætor*, & *glorior*, cum *de*; ut, Lætari de communi salute. Cic. pro Marc. Gloriari de divitiis. In Vatin. Lætor etiam *utrumque*, idest de utroque, vel propter utrumque. Cic. l. 7. ep. 1. ad Marium.

DE CONSTRUCTIONE VERBI IMPERSONALIS.

CAPUT VII.

Pro superiore ordine infimæ classis.

Verbum impersonale est, quod prima, & secunda persona utriusque numeri, & tertia multitudinis fere privatur, unde & nomen traxit, ut Pudet, Poenitet.

SCHOLION.

De impersonalibus universe.

Sunt multa verba, quæ pro casu posteriori habere possunt verbum cum suo casu. Cic. ep. famil. l. 14. ep. 4. Et sic existemes, vehementius me tua miseria commoveri, quam mea. Etiam membrum orationis pro casu posteriori. Cic. ibi ep. 6. Neque sum admiratus, hanc epistolam,

quam Acastus attulit, brevem fuisse. Hujusmodi exempla passim occurrunt.

Dicta sunt *impersonalia*, quod destituantur præcipuis personis, prima, & secunda. Quæ vero tertiæ personæ formam habent, ut *pudet*, *itur*, per eas, pronominibus additis, primas quoque, secundasque personas significari docet Diomedes l. 1., ut Pudet me, te, illum, nos, vos, illos: Itur a me, a te &c.

Duplicis ea sunt generis: quædam activæ vocis, ut *piget*: quædam passivæ, ut *egetur*. Utrumque genus in duo rursus genera dividit Auctor. Quædam appellat *infinita*, quæ nec persona certa *sermonis*, prima, & secunda, quæ sunt verbi ipsius propria quasi membra, nec ullo nominandi agentis, aut patientis verbi extrinseco, quam personam *constructionis* appellat, definiuntur: ut Ter. Phorm. act. 5. Nostrapte culpa facimus, ut malos expediat esse. Virg. l. 6. Itur in antiquam sylvam. Quædam appellat *finita*, quæ casum habent ante se, quo casu addito certus & numerus, & persona definitur, ut Plaut. Stich. Facite quod vobis lubet. Martial. lib. 13. Tota mihi dormitur hyems. Quæ, quamvis a nonnullis dicantur personalia, sunt tamen Auctori impersonalia: quia eorum primæ, secundæque personæ non sunt in usu.

Primus ordo Impersonalium, quæ absolute ponuntur.

Quædam verba impersonalia absolute ponuntur. Cic. de Div. Si fulserit, si tonuerit.

Fulget, bat, sit,) *balenare*, *lampeggiare*.
Fulgurat, bat, vit,)
Grandinat, bat, vit, *grandinare*.
Ningit, ebat, ninxit, *nevicare*.
Pluit, ebat, pluit, vel pluit, *piovere*.
Tonat, bat, nuit, *tonare*.

1. His tamen interdum vel aperte additur nominativus rei, quæ pluviam, tonitru, aut quid simile ciet. Virg. Æn. 9. *Cælum* tonat omne fragore. Id. Georg. 1. Zephyrique tonat *domus*. Vel occulte subauditur *Deus*, aut *natura*, aut aliquid ejusmodi.

2. Exprimitur in eodem casu res, quæ pluendo decidit. Plin. l. 2. c. 56. Effigies, *quæ* pluerat, spongiarum fere similis fuit. Virg. 4. Georgic. Nec de concussa tantum pluit ilice *glandis*. Tibull. lib. 2. *Multus* ut in terras deplueretque *lapis*. Stat. 8. Theb. *Saxa* pluunt.

3. *Pluit* ablativum fere post se habet. Liv. lib. 1. Nuntiatum est Regi, in monte Albano, *lapidibus* pluisse. Id Dec. 3. l. 4. Saturniæ nuntiatum erat, *sanguine* per triduum pluisse. Oximi pluisse *terra*. Plin. l. 5. c. 56. Relatum in monumenta est, *lacte*, & *sanguine* pluisse. Et sæpe alias *carne*, *ferro*, *lateribus coctis*, &c. Val. l. 1. c. 6. In Piceno *lapidibus* pluisse. Sic *ningit*. Lucr. l. 2, Ninguntque rosarum *floribus*.

4. Accusativo *pluit* vix jungitur. Cic. 2. de Div. *Sanguinem* pluisse, Senatui nuntiatum est. Nisi vel hic sit casus infiniti, vel *sanguine* legatur, ut in Thesauro. Liv. l. 40., seu Dec. 4. l. 10. In Aria Vulcani, & Concordiæ *sanguinem* pluit. Rarum id, si locus mendo caret: nam alioqui pluere *lapidibus*, *imbre*, *lapide*, *lacte*, *terra*, *sanguine*, &c. nusquam non apud Livium obvia sunt.

Secundus ordo impersonalium. Genitivus post impersonale.

QUædam verba impersonalia postulant ante se nominativum, vel loco nominativi aliquam orationis partem, præsertim vero infinitum; post se genitivum. Cic. 2. ad Quint. F. Hoc vehementer interest Reipublicæ. Fam. l. 3. ep. 5. Utriusque

Utriusque nostrum magni interest, prius ut te conveniam, quam decedas. Id 2. de Fin. Interest omnium recte facere. 1. Off. Adolescentis est majores natu vereri.

Est, erat, fuit. *appartenere*, *essere ufficio*.
Interest, erat, fuit,) *importare*, *o appartenere*.
Refert, rebat, tulit,)

Appendix I. gen. pro media classe.

1. Interest, & refert, & pleraque impersonalia tertii, quarti, & quinti ordinis hos fere nominativos libentius admittunt, *hoc*, *istud*, *illud*, *id*, *idem*, *quod*, *quid*, *nihil*. Cic. pro Syll. Vestra enim *hoc* maxime interest. Ad Brut. l. 2. Tua *istud* refert maxime. Pro Lege Man. *illud* parvi refert. De Or. l. 2. Si tibi *id* minus libebit. In Verr. 6. Non *idem* mihi licet, *quod* iis, qui nobili genere nati sunt. Acad. 1. Si habes, *quod* tibi libeat. Pro Marc. Multi dubitabant, *quid* sibi expediret. Hor. l. 2. Sat. 6. *Nil* me poeniteat sacrum patris hujus.

2. Pro genitivo rei inanimatæ sæpe *interest* accusativum cum præpositione *ad* adsciscit. Cic. lib. 1. ep. 12. Ad nostram laudem non multum video interesse. Et l. 16. ep. 3. Magni ad honorem nostrum interest.

3. Etiam pro genitivo, hos ablativos, *mea*, *tua*, *sua*, *nostra*, & *vestra*. Cic. l. 16. ep. 3. Et *tua*, & *mea* maxime interest te valere. Id l. 2. ep. 4. Si quid esset, quod eos scire, aut *nostra*, aut *ipsorum* interesset. Ter. Hec. act. 3. *Tua* quod nihil refert, percontari desinas.

4. *Cuja*, vel *cujus* interest, dicitur. Cic. pro Mil. Ea cædes, si potissimum crimini datur, datur tibi, cuja interfuit, non ei, cuja nihil interfuit. Idem Phil. 1. Quis enim est hodie, cujus intersit istam legem manere? Hoc vero usitatius.

5. Verbum *est* pro ablativis, *mea*, *tua*, *sua*, *nostra*, & *vestra*, habet *meum*, *tuum*, *suum*, no-

nostrum, & *vestrum*. Lib. 6. ep. 5. Puto esse *meum*, quid sentiam, exponere. 2. de Fin. Si memoria forte defecerit, *tuum* est, ut suggeras.

6. *Magni*, *parvi*, *tanti*, *quanti*, in genitivo, cum *interest*, & *refert*. 2. ad Att. ep. 23. *Permagni* nostra interest te esse Romæ. Ad Q. Fr. l. 1. epist. 1. *Parvi* refert abs te jus dici. Ulpian. ff. de furt. l. 22. *Si tanti* interfuit. Paulus l. 28. *Tanti* tenetur, *quanti* Domini interfuit.

7. Cætera ejusmodi per adverbium adducuntur, ut multum, permultum, plurimum interest; maxime, magnopere, vehementer refert. Sic parum, paululum, minime, tantulum, aliquantulum, tantopere quantopere, &c. Cic. l. 12. ep. 9. *Multum* interest te venire. Id ad Brut. ep. 9. *Quantopere* intersit opprimi Dolabellam, profecto intelligis.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

1. *Quantum* pro *quanti*, apud Ciceronem invenies. Pro Mur. Ostendam alio loco, *quantum* salutis communis intersit, duos Consules esse. Pro Mil. Semper ille, *quantum* interesset P. Clodii se perire, cogitabat.

2. *Tantum* pro *tanti*, apud Plin. l. 2. c. 16. *Tantum* interest, subeant radii, an superveniant.

Tertius ordo impersonalium. Dativus post impersonale.

Quædam verba impersonalia, quorum multa *eventum*, vel *commodum* fere significant, postulant ante se nominativum, vel aliquam Orationis partem, præsertim vero infinitum, loco nominativi; post se vero dativum. Ter. Adelph. act. 5. Facite quod vobis libet. Cic. l. 16. ep. 1. Mihi placebat, ut te Lucadem deportares. Tusc. 5. Peccare nemini licet.

Accedit, debat, cidit,)
Contingit, gebat, tigit,) *accadere*, *avvenire*.
Evenit, niebat, venit,)

Li-

Licet, cebat, cuit, vel licitum est, *esser lecito*.
Libet, bebat, buit, vel libitum est,) *piacere*.
Placet, cebat, cuit, vel placitum est,)
Vacat, abat, avit, *aver tempo*.

Benevertit, malevertit, cadit, conducit, confert, constat, competit, convenit, displicet, decet, expedit, incessit, incidit, liquet, obtingit, obvenit, patet, præstat, pro satius est; *restat, succedit, superest, sufficit, suppetit, superat, & suppeditat*, pro suppetit, *stat, sedet*, pro placet; *usuvenit*.

Liv. l. 3. Quod beneverteret ipsi, Reique publicæ. Cic. l. 13. ep. 48. Quod tuæ laudi conducere arbitror. In Pison. Emori potius, quam servire præstat. Et l. 9. ep. 2. Stet nobis illud, una vivere in studiis nostris. Æn. 5. Idque pio sedet Æneæ.

Appendix I. gen. pro media classe.

1. Quædam horum verborum personalia sunt, & utroque numero cum quovis nominatio personæ tertiæ efferuntur. Suet. in Cæs. Cætera item, quæ cuique *libuissent*. 5. Tusc. Ut ambitioni, & quotidianis sumptibus copiæ *suppetant*. Quint. L. 1. c. 2. *Confert* admirationi multum infirmatas. Sall. Jug. Metello Numidia *evenit*. Cic. l. 9. ep. 21. Timebam, ne *evenirent* ea, quæ *acciderunt*. De Sen. Eadem mihi *usuveniunt*. Virg. Ecl. 10. Nec carmina nobis ipsa *placent*, &c.

2. *Conducit* interdum, *confert* fere semper, pro dativo rei inanimatæ admittunt accusativum cum *ad*. Cic. 1. Off. Dum consultant, conducat id, nec ne ad vitæ commoditatem. Quint. l. 1. c. 4. Comoedia plurimum ad eloquentiam confert. Verum *confert*, dativo personæ (ut, id *mihi* confert) non jungitur.

3. Infinitum *esse*, accedente verbo *licet*, dandi, vel accusandi casum post se postulat. Cic. Tusc. 1. Licuit *otioso* esse Themistocli: licuit

Epa-

Epaminondæ. Ad Att. l. 1. ep. 14. Quo in genere mihi *negligenti* esse non licet. Idem pro Flacco. Cur his per te frui libertate, cur denique esse *liberos* non licet? Ad Att. l. 10. epist. 6. Sedentes quid erimus? nam *medios* esse non licet.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

1. Idem infinitum *esse*, cum cæteris verbis, quæ dativo gaudent, accusativum habet. Ter. Heaut act. 1. Vobis expedit esse *bonos*. Idem Phorm. act. 5. Nostrâpte culpa facimus, ut *malos* expediat esse. Non raro tamen dativo jungitur. Quintil. l. 11. c. 1. Cui esse *diserto* vacet. Liv. l. 21. Vobis necesse est *fortibus viris* esse. Hor. in Arte. *Mediocribus* esse poetis, Non Dii, non homines, non concessere columnæ. Ov. Met. 8. Vobis *immunibus* hujus esse mali datur. Simile est illud Valer. l. 3. c. 6. Sylla *clamydato sibi* Neapoli ambulare turpe non duxit. Et l. 5. 4. Maximo tibi postea, & *civi*, & *duci* evadere contigit.

2. *Incessit* impersonale dandi, vel accusandi casum admittit. Val. Prol. Nec *mihi* cuncta complectendi cupido incessit. Liv. lib. 1. Gravior cura *Patribus* incessit. Frequentius accusativum. Liv. l. 1. Timor deinde *Patres* incessit. Et l. 24. *Ipsum* ingens cupido incesserat Tarenti potiundi. Cum præpositione. Ter. Andr. act. 4. Intelligo, unde nova religio *in te* isthæc incessit.

3. *Accidit*, *contingit*, *evenit*, *usuvenit*, & alia, quæ eventum significant, apud Oratores fere infinitum respuunt, & Subjunctivo modo cum conjunctione *ut* gaudent. 3. In Ver. Accidit, ut ille eo die Lampsacum veniret. Lib. 2. ep. 2. Si ei contigisset, ut te ante videret, quam e vita discederet. 2. de Or. Forte evenit, ut in Privernati essemus. 1. de Fin. Ex eo credo quibusdam usuvenire, ut abhorreant a Latinis.

Quar-

Quartus ordo impersonalium . Accusativus post impersonale .

QUædam verba impersonalia postulant ante se nominativum, vel loco nominativi aliquam orationis partem, præsertim vero infinitum, post se accusativum. Cic. in Brut. Decet hoc illum, nescio quo modo. Lib. 2. ad Q. F. ep. 12. Te esse animo hilari valde me juvat. Id. de Or. In quibus neque abesse quidpiam decet, neque redundare.

Decet, bat, cuit, *convenire*.
Dedecet, bat, cuit, *disconvenire*.
Delectat, bat, vit, *dilettare*.
Juvat, bat, juvit, *giovare*, *piacere*.

Appendix I. gen. pro media classe.

1. Hæc quoque verba non raro utroque numero cum quovis nominativo tertiæ personæ usurpantur. Cic. offic. Quam te aliena deceant. Plaut. Must. Satin' hæc me vestis deceat? Sen. l. 2. Benef. Te omnia dedecent. Cic. l. 2. ep. 7. Me Status hic Reip. non delectat.

2. Verbum *oportet* accusativum post se non postulat, cum verbum sit absolutum, atque intransitivum; Quod modo nominativum aperte habet. Ter. Heaut. act. 3. Hæc facta ab illo oportebat. Cicer. pro Corn. Est aliquid, quod non oporteat, etiamsi liceat. Modo membrum orationis loco nominativi. Phil. 7. Irritari Antonium non oportuit. Modo eleganter conjunctivum modum absque ulla conjunctiva particula. Cicer. de Orat. l. 1. Ex rerum cognitione efflorescat, & redundet oportet oratio. Verum numero multitudinis usurpandum non videtur.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

Fugit, *præterit*, *fallit*, *latet*, cum impersonaliter usurpantur, huc revocanda sunt. Ad Q. Fr. l. 2. ep. 11. De Cæsare fugit me ad te scribere. Cic. l. 13. ep. 65. Non me præterit, nos

eam

eam rem Ephesi expertos esse. Ad Att. 3. ep. 23. In lege nulla esse ejusmodi caput, te non fallit. Var. l. 8. de L. L. Unum genus feminis, quod latet sensum nostrum: alterum quod apertum. Ov. 5. Fast. Quorum me causa latebat. Plin. l. 2. c. 20. Latet plerosque, Justin. l. 31. Sed res Annibalem non diu latuit. Hoc tamen verbum apud Ciceronem dativo jungi videtur. Post redit. in Sen. Ubi nobis hæc auctoritas tamdiu tanta latuit.

Quintus ordo impersonalium.

Accusativus cum præpositione ad *post impersonale.*

QUædam verba impersonalia postulant ante se nominativum, vel loco nominativi aliquam orationis partem, præsertim vero infinitum; post se accusativum cum præpositione *ad*. Cic. pro Sext. Rosc. Hoc ad me nihil attinet. Id. de Div. lib. 2. Ad rem pertinent, quomodo cælo affecto, quodque animal oriatur. Id. pro Font. Ad Rempublicam pertinet, viam Domitiam munire.

Attinet, nebat, nuit,)
Pertinet, nebat, nuit,) *appartenere.*
Spectat, tabat, tavit,)

Appendix I. gen. pro media classe.

Hæc quoque verba utroque numero, & cum quovis nominativo tertiæ personæ sæpius efferuntur. Cic. 1. Offic. Beneficia, quæ ad singulos spectant, & ad universos pertinent. Pro Sext. Ad quem suspicio maleficii pertineat.

Sextus ordo impersonalium. Genitivus ante impersonale.

QUædam verba impersonalia postulant ante se fere genitivum, vel aliquam orationis partem, præsertim infinitum; post se accusativum. Plaut. Trin. Miseret te aliorum: tui te nec miseret, nec pudet. Cicer. 1. Offic. Quoad te, quantum proficias, non poenitebit. Ad

Q.

Q. Fr. l. 2. Non me hoc dicere pudebit.
Miseret, rebat, sertum est,) *aver misericor-*
Miserescit, scebat,) *dia*.
Piget, bat, guit, *rincrescere*.
Poenitet, bat, tuit, *pentirsi*, *o attristarsi*.
Pudet, bat, duit, *vergognarsi*.
Tædet, bat, pertæsum est, *rincrescere*.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

1. Quinque hæc verba videntur quondam fuisse deponentia. Cujus rei argumento est carmen Turpilli apud Nonium. Quam matris, nunc patris non miseretur magis. Hinc illa *misertum est*, *pigitum est*, *puditum est*, *pertæsum est*. Ex quibus duo illa *pigitum*, *puditum est*, pene obsoleverunt. Quamquam Cic. dixit Or. pro Flac. Nonne esse *puditum*, non modo legatum, sed Trallianum omnino dici Mæandrum? Stat. l. 7. Nec *pigitum* parvosque lares, humilesque subire. Hinc passive, *pœnitendus*, *pudendus*, *pigendus*, ut diximus l. 1. c. 13. & 14. Colum. l. 2. c. 2. Hinc ager colono est *pœnitendus*.

2. Verbum *vereor* apud Veteres hujus ordinis impersona'e erat. Pacuv. apud Non. Nihil ne *te populi* veretur? Accius. Si tui te veretur *progenitoris*. Quos semel imitatus est Cicero de Fin. l. 1. Aristippi, Cyrenaicorumque omnium, *quos* non est veritum, in voluptate summum bonum ponere.

3. In his ipsis verbis nominativum latere Priscian. lib. 8. docet ex Apollonio. v. g. Pudet me tui, hoc est, pudor me habet tui. Miseret me tui, hoc est miseratio me habet tui. Crediderim potius verba hæc figurate genitivum habere pro nominativo. Nam justa, & recta constructio est hæc. Plaut. Stich. Et me quidem hæc conditio nunc poenitet. Figurata vero; Poenitet me hujus conditionis. Justa tamen exolevit, atque in ejus locum figurata successit. Hinc locu-

cu-

cutioni similis est illa Ciceronis. 5. de Fin. Venit mihi Platonis in mentem, idest Platonis recordatio.

IMPERSONALIA PASSIVÆ VOCIS.

Pro superiore ordine infimæ classis.

VErba impersonalia passivæ vocis fiunt potissimum ex neutris, in O, absolutis, ut *statur*, *vivitur*, *curritur*, *itur*, *ventum est*: Vel a plurimis tertii ordinis, ut *ignotum est*, *reclamatum est*: Vel a nonnullis quarti, & quinti ordinis, ut *servitur*, *egetur*: Vel ab activis ipsis, si efferantur absolute, ut *fletur*, *amatur*.

2. Admittunt ante se ablativum cum *a*, vel *ab*, tacite, cum absolute ponuntur, ut *egetur*, *statur*, intellige, *a me*: *cessatum est*, nempe *a nobis*. Vel expresse. 3. Off. Cum a *Consulibus* male pugnatum apud Claudium esset. Id. l. 9. ep. 12. Nil est *a me* inservitum temporis causa. Id pro dom. sua. *Ab universo Senatu* reclamatum est.

3. Post se habent suorum verborum casus. Cic. l. 1. ep. 2. *Ejus orationi* vehementer ab omnibus reclamatum est. 12. ad Att. *Huic quoque rei* subventum est a nobis. Liv. l. 1. *Siccitate* eo anno laboratum est.

4. Præter ablativum, vel ejus loco dativum, non respuunt rectum. Plin. l. 17. ep. 10. Hoc modo plantantur *punica*. Idem. l. 12. cap. 13. Metitur *cardamomum*, & lib. 12. cap. 6. Totus hodie navigatur *occidens*. Quæ impersonalia *finita* sunt, ut supra diximus, & differunt a passivis, quod eorum primæ, & secundæ personæ non sunt in usu; constructione non differunt.

SCHOLION.

IMpersonalia passivæ vocis, quædam suapte natura personalia sunt, & primas, ac secundas personas passivæ vocis habere possunt, ut quæ ab activis, & quibusdam neutris quarti ordinis fiunt;

di-

dicuntur tamen impersonalia, cum absolute sine ullis personis passiva voce efferuntur. Phil. 2. Ab hora tertia *bibebatur*, *ludebatur*, *vomebatur*. Ter. Andr. Act. 1. In ignem posita est, *fletur*. Vide ibi Donatum.

2. Verba vero, quorum primæ, secundæque personæ passiva voce non sunt in usu, si tertiis personis nominandi casum adjunxeris, dicuntur impersonalia *finita*, quæ certam personam *constructionis* habent. Ovid. 12. Metam. Nunc tertia *vivitur* ætas. Id. in ep. Noctes *vigilantur* amaræ. Off. 1. Multa in Repub. *peccantur*. Pro Mur. Pugna acerrima est cum Rege summa contentione *pugnata*. Sallust. Jugurt. Prælium male *pugnatum* a suis: quia *vivor*, *vigilor*, *peccor*, *pugnor*, in usu non sunt.

3. Ea igitur potissimum censentur impersonalia, quæ primis, secundisque destituta personis, non admittunt nominandi casum: siquidem privantur utraque persona, & *sermonis*, & *constructionis*; nulloque certo numero, ut persona definiuntur: ideoque *infinita* appellantur, ut initio hujus capitis diximus. Plaut. Pseud. Quid agitur? *Egetur* acriter. Ter. Eun act. 2. Quid agitur? *Statur*. Idem Adelph. act. 4. *Cessatum est*, usque adhuc. Et act. 3. *Ignotum est*, *tacitum est creditum est*, 6. in Verr. *Curritur* ad prætorium. Ad Att. lib. 2. ep. 1. Non *itum est* obviam, cum iri maxime debuit. Et l. 10. Hic *maneri* diutius non potest. Virg. l. 6. 6. Æn. *Ventum* erat ad limen. Ib. *Itur* in antiquam sylvam. Tac. l. 1. Postquam *turbatum* in castris accepere. Et alia.

DE COMMUNI OMNIUM VERBORUM CONSTRUCTIONE.

CAPUT VIII.

Pro media classe Grammaticæ.

HActenus de peculiari verborum constructione dictum est, deinceps de communi dicendum.

Status in loco.

PRÆCEPTUM *I. De genitivo communi.*

PRopria pagorum, castellorum, urbium, vel oppidorum primæ, vel secundæ declinationis ponuntur in genitivo post quodvis verbum, si interrogativo fiat per adverbium *ubi*, sive, ut alii loquuntur, cum significatur *status in loco*. Cic. Att. l. 4. ep. 11. Egnatius *Romæ* est.

2. Propriorum legem sequuntur appellativa quatuor *humi*, *belli*, *militiæ*, *domi*, quorum postremo adjungi possunt adjectiva, *meæ*, *tuæ*, *suæ*, *nostræ*, *vestræ*, *alienæ*. Cic. Tusc. 5. Theodori quidem nihil interest, *humi* ne, an sublime putrescat. 2. de Off. Quibusquunque rebus vel *belli*, vel *domi* poterunt, Rempub. augeant. L. 4. ep. 7. Nonne mavis sine periculo *domi tuæ* esse, quam cum periculo *alienæ*? Liv. l. 1. Salubriora credebant, *militiæ*, quam *domi*, juvenum corpora esse.

Genitivis, *belli*, *militiæ*, non utendum videtur, cum non sunt conjuncti genitivo *domi*; neque enim satis constat, apud probatos Scriptores illos ab hoc sejungi. Cic. Fam. lib. 13. ep. 55. Posteaquam mecum *in bello*, atque in re militari fuit. Id. ibid. ep. 16. Et *in bello* tecum fuisset.

3. Si propria tamen fuerint tertiæ declinationis, vel pluralis numeri, sexto casu utendum est. Cic. 1. de Div. *Babylone* paucis post diebus Alexander est mortuus. Ad Att. l. 9. ep. 13. Lentulum nostrum scis *Puteolis* esse. Et ad eund. l.

16. Ma-

16. Malo cum timore domi esse, quam sine timore *Athenis tuis*.

4. Nomina insularum, regionum, provinciarum, cæterorum denique locorum, ablativum cum præpositione *in* fere desiderant. Ad Att. lib. 9. epist. 6. Promitto tibi, si valebit, regulam illum nullam *in Italia* relicturum.

5. *Ruri*, vel *rure*, utimur, cum hujus est loci Plaut. Bacch. Si illi sunt virgæ *ruri*, at mihi tergum domi est. Liv. 4. Dec. Morientem *rure* eo ipso die sepeliri se jussisse ferunt. Nonnunquam additur adjectivum. Horat. l. 5. ep. 28. Interdum nugaris *rure paterno*.

6. Genitivus *domi* illa sex tantum adjectiva admittit, *meæ*, *tuæ*, *suæ*, *nostræ*, *vestræ*, *alienæ*. Nam cum aliis in ablativo cum præpositione *in* ponitur. Ovid. Sustinet *in vidua* tristia signa *domo*.

7. Quod idem interdum fit cum illis pronominibus. Plin. ad Cat. l. 3. Ille *in domo mea* sæpe convaluit.

8. Cum substantivis autem utroque modo copulatur. Ad Att. l. 1. ep. 5. Clodius deprehensus *domi* Cæsaris. Et ad Eund. l. 2. ep. 7. Cum *in domo* Cæsaris quondam unus vir fuerit.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

1. Errant, qui putant, nomina tertiæ declinationis dativo efferri. Nam Tibur, Anxur, apud veteres, & *e*, & *i* literis ablativum habuisse videntur; legimus enim utroque modo. Ad Att. lib. 16. ep. 3. Nunc demum rescribo iis literis, quas mihi misisti convento Antonio *Tiburi*. Liv. Bel. Pun. l. 10. *Tibure* haud ita multo ante mortuus.

2. Quidam dubitant, dicendum ne sit: Marcellus natus est *Romæ*, *nobilis urbis*, an, *nobili urbe*. Cic. pro Arch. posteriore modo loquitur. Natus est Antiochiæ, *loco nobili*; & celebri

quon-

quondam urbe. Idem præpositionem interposuit. Pro Rab. Neapoli, *in* celeberrimo oppido. Id Phil. 4. Albæ, *in* urbe opportuna. Plin. I. 2. ablativo utitur, præpositione præposita. *In Nea*, oppido Troadis.

PRÆCEPTUM II. *De motu ad locum.*

QUÆSTIO si fiat per Quo, responsa dabuntur
In Quarto. Quo vadis? eo Romam, Hispal, Athenas,
Brundusium. Rus, atque Domum, ceu Propria reddes.

SI per adverbium *quo* fiat interrogatio, videlicet cum *motus ad locum* significatur, propria pagorum, castellorum, oppidorum, urbium, accusativo sine præpositione efferuntur, cujuscunque sint declinationis, ac numeri: quibus adduntur illa duo, *rus*, & *domus*; Ad Att. l. 16. ep. 6. Epistolas ad Catilinam *Tauromenium*, *Syracusas*, commodius mittere potero. Teren. Heaut. *Domum* revertor mœstus. Idem Eun. *Rus* ibo. Cic. pro Arch. Eum *domum suam* receperunt. Curt. l. 7. Qui remissi *domos* erant. *Rura* tamen in plurali cum præpositione. Liv. l. 9. Dec. 4. Jam ubi vos dilapsi domos, & *in rura vestra* eritis, &c.

2. Nomina tamen insularum, regionum, provinciarum, &c. accusativum cum præpositione *in*, vel *ad*, desiderant. Cic. de Somn. Scip. Cum *in Africam* venissem.

PRÆCEPTUM III.

De motu de loco, & per locum.

RESPONDE in sexto, si Qua? sive Unde? rogaris.
Unde venis, Corydon, & qua tibi ducis eundum?
Rure, Domo, Delphis, Epheso, Carthagine, Roma.

SI per *unde*, vel *qua* fiat interrogatio, hoc est, si *motus de loco*, *aut per locum* significa-

ficetur, in propriis pagorum, castellorum, oppidorum, seu urbium, ablativo utemur sine præpositione: quibus adjungenda illa duo, *domus*, & *rus*. Ad Att. l. 5. ep. 17. Accepi *Roma* sine tua epistola fasciculum literarum. Ter. Eun. Act. 4. Video *rure* redeuntem senem. Ad Att. l. 5. ep. 15. Iter *Laodicea* faciebam, cum has literas dabam in castra. Act. 5. in Verr. l. 4. Adest Legatus *domo* missus.

2. Nomina quoque verbalia interdum ejusmodi casus communes admittunt. Cæs. 1. Bell. Gall. Ut *domum reditionis* spe sublata, paratiores ad omnia pericula subeunda essent. Philip. 4. Cum capitalem, & pestiferum *Brundusio* M. Antonii *reditum* timeremus. Et cum adverbio. Ter. Eun. act. 4. sc. 5. Quid *huc reditio* est?

Insula, seu regio, Provincia, cuncta locorum
Nomina præpositas gaudent adjungere partes.

3. Nomina insularum, regionum, provinciarum, cæterorum denique locorum, præpositionem *ex*, *si motus de loco* significetur; sin autem *per locum*, præpositionem *per*, fere desiderant. In Verr. act. 3. l. 2. *ex Sicilia* in Africam gradus Imperii factus est Romanis. Liv. l. 3. Dec. 4. Dum ipse terrestri *per Hispaniam*, Galliasque itinere Italiam peteret.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

1. Propria urbium, seu oppidorum, sæpe præpositionem recipiunt, præsertim si motus de loco, aut ad locum significetur. Ad Att. lib. 9. *A Brundusio* nulla adhuc fama venerat. De Sen. Adolescentulus miles profectus sum *ad Capuam*. Liv. l. 1. Bell. Pun. Legati Romani *ab Carthagine* in Hispaniam trajecerunt. Et alibi sæpissime. Neque solum adhibetur præpositio *ad*, cum propinquitas adsignificatur; alioqui non dixisset Cicero pro Planco; *Brundusium veni, vel potius ad mœnia*; satis enim fuisset: *Ad Brundusium*

N veni.

veni. Tirones tamen Grammaticorum leges sequantur.

2. Propriis regionum, & insularum, interdum demitur præpositio, præcipue a Poetis, & Historicis. Æneid. 3. Ibitis *Italiam*, portusque intrare licebit. Liv. l. 5. Dec. 5. Navigare *Cyprum* pergit. Cæs. Bel. Civ. l. 3. Cæsar cum audisset Pompejum *Cypri* visum, &c. pro Leg. Man. Africam exploravit, inde *Sardiniam* venit.

3. Certa nomina propria regionum, aut viarum, item quædam appellativa, ablativo sine præpositione eleganter efferuntur, quæ alioquin accusativo cum præpositione *per* efferenda essent. Ad Q. Fr. l. 1. ep. 1. Ita se gerant in istis Asiaticis itineribus, ut si iter *Appia via* faceres. In Verr. act. 1. Multæ mihi a C. Verre insidiæ *terra*, *marique*, factæ sunt. Lib. 2. de Orat. *Toto foro* volitare. Pro Planco; Iter a Vibone Brundusium *terra* petere contendi. Ter. Adelph. act. 4. Præterito *hac recta platea* sursum.

4. *Vagandi* verbum, hanc in primis elegantiam sibi vendicat. Phil. 10. Et nunc *tota Asia* vagatur, volitat ut Rex. Ad Att. l. 14. Spero jam tuto vel solum *tota Urbe* vagari posse. Pro Font. Vagantur læti, atque erecti passim *toto foro*.

PRÆCEPTUM IV. *De dativo communi*.

Omnia personæ superaddere verba Dativum,
Commoda cujus erunt, incommoda, gratia, possunt:
Ut tibi aras, seris, atque metis, tibi condis eidem.

QUodvis verbum admittit dativum ejus personæ, in cujus gratiam, commodum, vel incommodum aliquid fit. Plaut. Mil. *Tibi* aras, *tibi* occas, *tibi* seris, *tibi eidem* metis. Cic. l. 16. ep. 8. Quidquid valebo vel auctoritate, vel gratia, valebo *tibi*. Et l. 2. ep. 18. Si quid offenderit, *sibi* totum, *tibi* nihil ostenderit.

PRÆ-

PRÆCEPTUM V.

De accusativo, vel ablativo communi temporis.

Quamdiu amat quartum, vel sextum, ut quatuor annos

Ægra parens podagra jacuit, vel quatuor annis.

TEmpus accusativo, vel ablativo casu effertur, si per *quandiu* fiat interrogatio. Liv. l. 1. Romulus septem, & triginta regnavit *annos*. Plin. l. 7. c. 48. Massinissimam sexaginta *annis* regnasse indubitatum est.

2. Sin vero per *quando* fiat interrogatio, ablativo utimur. Cic. de Arusp. Negotium magistratibus datum est *anno superiore*. Eodem utimur, cum præteritum tempus a præsenti metimur, ut Triennio ante. Ad Att. l. 10. ep. 4. Tempestatem ego quindecim annis ante prospexeram.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

1. Ablativus interdum *intra* significat, ut paucis diebus, biduo, triduo: pro, intra pauces dies, intra triduum. Pro Mil. Clodius respondit, *triduo* illum, ad summum *quatriduo* periturum.

2. Si per *quandiu* fiat interrogatio, frequentius utimur accusativo, quam ablativo: quippe cum spatium temporis, sive tempus continuatum significetur. Cic. act. 3. in Verr. l. 2. Provinciam *triennium* obtinuisti. Et l. 15. ep. 4. *Biduum* Laodicea fui. Et l. 16. ep. 1. *Duas horas* Thyrei fuimus. Liv. l. 1. Regnavit Ancus *annos* quatuor & viginti.

PRÆCEPTUM VI.

De accusativo, vel ablativo spatii.

Vult quartum, sextumve loci distantia casum;

Ut, stadium distant, vel centum passibus hostes.

CUivis verbo apponi potest accusativus, qui distantiam loci significet. Cic. l. 16. epist. 4. ad Tiron. Is locus est citra Leucadem *stadia*

 vi-

viginti. Pro Sext. Rosc. Edixit, ut ab Urbe abesset *millia* passuum *ducenta*. Ad Att. l. 13. *Cubitum nullum* assiduo cursu processit. Liv. l. 7. Bell. Maced. *Mille, & ducentos passus* ibi latitudo patet.

2. Interdum ablativo Scriptores utuntur. Cæs. 1. de Bell. Gall. *Millibus* passuum sex a Cæsaris castris sub monte consedit. Id. ib. Ab exploratoribus certior factus est, Ariovisti copias a nostris *millibus* passuum quatuor & viginti abesse.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

1. Frequentius tamen accusativo videtur efferri spatium loci, quam ablativo. In Verr. act. 5. l. 4. Neque ab argento *digitum* discedere. Pro Dejot. Negat se a te *pedem* discessisse.

2. Ipsum quoque spatii nomen in utroque casu adhibetur. Curt. l. 5. Ædificia fere *spatium* unius jugeri absunt. Colum. l. 11. c. 3. Sulci lirarum inter se distent semipedali *spatio*.

3. Cum dicimus abesse bidui, tridui, quatridui, *iter*, aut *via*, intelligitur. Ad Att. l. 5. ep. 17. A castris aberam *bidui*. Sæpe *iter*, aut *via* exprimitur. Fam. 15. ep. 6. Aberam ab Amano *iter* unius diei. Cæsar Bell. Gall. 1. Cum bidui *viam* processissent.

PRÆCEPTUM VII. *De ablativo absoluto.*

Sextus adhærescit verbo cuicumque solutus,
Ut; Rex egreditur, Procerum stipante caterva.

QUibuslibet verbis addi potest ablativus absolute positus. Ad Att. l. 5. ep. 9. Quæ *auctore te* velle cœpi, *adjutore* assequar. Id. ad eundem l. 14. ep. 6. Scripsi hæc ad te, *apposita secunda mensa*. De Clar. Orat. Ego cautius posthac historiam, *te audiente*, attingam. Mart. l. 8. *Cæsare venturo*, Phosphore, redde diem.

2. Verumtamen, cum aut nomen, aut participium ab aliquo verbo pendet, cum eo consentit.

tit. Cicer. 1. de Orat. Dum *Proconsul* in Ciliciam *proficiscens* Athenas venissem, &c. ib. *Cogitanti mihi, ac memoria vetera repenti*, perbeati fuisse illi videri solent, &c.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

1. Nonnunquam, præsertim apud Historicos, absolute ponitur participium præteriti temporis sine Nomine. Liv. Bell. Maced. lib. 1. Inde Consul ad Pulvinum est progressus, nondum *comperto*, quam regionem hostes petissent. Tac. l. 2. *Audito*, castellum Luppiæ obsideri, sex legiones eo duxit.

2. Nonnunquam nomen tantum. Tac. l. 1. Juxta *periculoso*, ficta, seu vera promeret: hoc est, *Cum æque periculosum esset*. Liv. Bell. Pun. l. 8. Multi, *incerto* præ tenebris, quid aut peterent, aut vitarent, foede interierunt: idest, *cum incertum esset*.

3. Interdum cum ablativo absoluto subauditur nominativus verbi ejusdem personæ. Cic. ad Tir. l. 16. Non potes effugere hujus culpæ poenam, *te patrono*, hoc est, tu, *te patrono*, non potes effugere, &c. Qua ratione dici posset: Non possum effugere hujus culpæ poenam, *me patrono*; idest, ego, *me patrono*, &c.

PRÆCEPTUM VIII. *De ablativo instrumenti, causæ, modi actionis.*

Sive instrumenti, seu causæ adjungere sextum;
Sive modi, quo aliquid fiat, verba omnia possunt,
Ut, gladio æquo animo occumbam virtutis amore.

Quævis verba ablativum admittunt significantem *instrumentum*. Ter. Adel. *Hisce oculis* egomet vidi. Aut *causam*, propter quam aliquid fit. Cic. ad Q. Fr. lib. 2. *Vestra culpa* hæc acciderunt. Aut *modum*, quo aliquid fit. Pro Mil. *Quonam modo* id factum feret civitas?

De Sen. Sapientissimus quisque *æquissimo animo* moritur, stultissimus *iniquissimo*.

CUM solet interdum gradui modus addere sexto,
Ut; cum febre domum rediit, laterumque dolore.

2. Modus actionis præpositionem *cum*, quæ comes dicitur, sæpe admittit. Cic. pro Cluent. Semper magno *cum metu* dicere incipio. De Orat. l. 3. *Cum febri* domum redeo. De Off. l. 1. Ira procul absit, *cum qua* nihil recte fieri, nihil considerate potest.

3. Ad causam, *propter quam*, pertinent hæc, & his similia; ardere iracundia, dolore, studio, desiderio, alicujus rei, flagrare, vel inflammari cupiditate, accendi amore, odio, &c. Ter. Adel. act. 3. Me miserum! vix sum compos animi, ita ardeo *iracundia*.

4. Hæc etiam: Gaudeo, mœreo alienis malis: madesco lacrymis: caleo febri: lætor, delector, oblector quiete. De his in ordine 5. neutrorum, & 7. deponentium.

5. *Modum actionis* cognoscimus interrogatione, *quo modo?* ut, Quomodo tulit injuriam? Æquo, iniquo animo. Cic. pro Flac. Pacem maritimam *summa virtute*, atque incredibili celeritate confecit. Sic clara, suppressa, submissa voce dicere, &c.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

1. Ablativus instrumenti in accusativum cum præpositione *per* non ineleganter migrat. Cels. l. 5. c. 16. De iis vulneribus, quæ maxime *per tela* inferuntur.

2. Ablativus causæ etiam præpositiones *a*, vel *ab*, *cum*, *de*, *ex*, *præ*, *pro*, nonnunquam admittit. Ter. Hecyr. Jacentes hostes *a verecundia*. Ad Q. F. l. 1. ep. 2. Certo scio, te fecisse *cum causa*. Pro Sext. Quibus Senatus *de me* gratias egit. Sall. Jug. Ex *conscientia sua* diffidenti.

Cicer. pro Planco. Nec loqui *præ mœrore* potuit. Id. de Orat. *Proque eo*, quod ejus nomen erat magna apud omnes gloria, invitatus esset, &c.

PRÆCEPTUM IX. *De ablativo excessus.*

Excessus, pretiique adhibent verba omnia sextum,
Ut; licet exsuperes animo, stat sanguine palma.

CUivis verbo adjungi potest ablativus rei, qua *excessus* significatur. Cic. de Clar. Orat. P. Scipio omnes *sale*, *facetiisque* superabat. 2. de Or. *Lepore*, & *humanitate* omnibus præstitit Socrates. Ter. Phorm. act. 2. Incredibile est, quanto herum anteeo *sapientia*.

PRÆCEPTUM X. *De ablativo pretii.*

QUælibet verba ablativum admittunt significantem *pretium*. Cic. in Ver. act. 4. l. 3. Senatus æstimasset *quaternis sestertiis* tritici modium. Ter. Andr. act. 2. Vix *drachmis* obsonatus est decem. Ib. Pisciculos minutos ferre *obolo* in coenam feci. Liv. l. 3. Bell. Pun. Multorum *sanguine*, & *vulneribus* ea Poenis victoria stetit. Cic. Phil. 2. Jam invideo magistro tuo, qui te *tanta mercede* nihil sapere docuit. Id. pro Coel. Cujus in ædibus habitet *decem millibus*.

2. *Magno*, *permagno*, *plurimo*, *parvo*, *paululo*, *minimo*, sæpe sine substantivis ponuntur. Varro l. 3. Piscinæ ædificantur *magno*. act. 4. in Verr. l. 3. *Permagno* decumas ejus agri vendidisti. Ib. Excogitare non poterat, quemadmodum *plurimo* venderet. Hor. l. 2. Sat. 2. Quæ virtus, & quanta bonis sit vivere *parvo*. Ter. Eun. act. 1. Ut te redimas *minimo*, si nequeas *paululo*.

Exceptio pro media.

Quanticumque tamen, Tantidem a lege recedunt.
Et Pluris, Tanti, Quanti, quibus adde Minoris.

HIs tamen genitivis exceptis, *tanti*, *quanti*, *quanticumque*, *tantidem*, *pluris*, *minoris*; de quibus supra diximus ad secundum or-

dinem activorum. Cic. l. 10. Fam. ep. 1. Furnium nostrum *tanti* a te fieri, nec miror, & gaudeo. Juven. Sat. 7. Chrysogonus *quanti* docet. Id. *Quanticumque* domus constet. Sen. Contr. l. 5. *Tantidem* redemi patrem, *quanti* a te redemptus sum. Col. l. 1. c. 3. *Pluris* ædificamus frequentius. Plin. l. 33. c. 10. Docuit neminem *minoris* talento. 3. Off. Vendo meum non *pluris*, quam cæteri; fortasse etiam *minoris*.

2. Hæc eadem in ablativum transeunt, si addantur substantiva. Liv. Bell. Punic. 2. Hic miles magis placuit, *cum pretio minore* redimendi captivos copia fieret.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

1. Verbum *valeo*, cum ad pretium refertur, ablativum, vel accusativum amat. Plin. l. 33. c. 3. Aureus nummus percussus est, ita ut scrupulum *valeret sestertiis vicenis*. Var. de L. L. l. 4. Denarii, quod *denos* æris valebant; quinarii, quod *quinos*.

2. Huc etiam spectat *sum*, pro *valeo*, sive *æstimor*. In Verr. act. l. 5. Cum in Sicilia sestertiis binis tritici modius *esset*, ad summum ternis. Ib. Doceas oportet, ternis denariis tritici modium *fuisse*.

3. Interdum his additur genitivus pretii. Plaut. Bacch. *Tanti* est, *quanti* fungus putridus. Cic. in Sall. *Tantidem* putas esse bis Senatorem, *quanti* bis Consularem? Paul. l. 33. tit. 2. ad Leg. Aquil. Sed *quanti* omnibus valet. Ulpian. l. 19. tit. 1. de act. empt. Quanto *pluris* hæreditas valeret.

DE

DE CONSTRUCTIONE VERBI INFINITI.

C A P IX.

Pro media classe.

Præceptum I. De infinito universe.

VERBI Infiniti Capitis moderamina sunto;
Unde suæ primum traxere propaginis ortum.

VErba infinita ante se accusativum, post se eosdem casus postulant, quos finita. Cic. l. 9. ep. 6. Vide nostros amicos cupere bellum. Et lib. 16. Malo te paulo post valentem, quam statim imbecillum videre. Ad Q. Fr. l. 3. Quod scribis te a Cæsare quotidie plus diligi, immortaliter gaudeo. Ad Att. lib. 7. Vellem te in principio audivisse amicissime me admonentem.

2. Præteritum perfectum passivum, & plusquam perfectum ex infinito *esse*, vel *fuisse*, ac participio præteriti temporis supplentur, mutatis numeris, & generibus pro re, de qua agitur. Phil. 2. P. Clodium meo consilio *interfectum esse* dixisti. Interdum *esse*, vel *fuisse*, omittitur. Pro Milon. Qui a se hominem occisum fateatur.

Præceptum II. Futurum infiniti activum.

IN numero genus omne sibi Fore jungit utroque.

FOre, futurum infiniti, solum in usu est ex omnibus illis infiniti futuris, quibus Prisci utebantur, ut diximus lib. 1. c. 9. Schol. 10. n. 3. & 4., jungiturque cum omnibus generibus, & utroque numero. Cic. l. 1. ep. 6. Vehementer confidit his litteris, se apud te gratiosum *fore*.

2. Et in verbis *sum*, & in reliquorum verborum futuris, utimur infinito *esse*, vel *fuisse*, prout oratio postulat, & participio in *rus*, mutatis numeris, casibus, ac generibus, pro ratione orationis. Cic. Att. l. 6. ep. 4. illum eum *futurum esse* puto, qui esse debet. Id. Phil. 8. Dixit, aliam sententiam se *dicturum fuisse*. In Verr. act. 4. l. 3. Non moleste fero, me laboris mei, vos virtutis vestræ fructum *esse laturos*.

3. Infinitum *esse* frequenter desideratur. Cic. Att. l. 8. Ego bellum foedissimum futurum puto. Et l. 9. Vix spero, hunc mihi veniam daturum. Fam. l. 8. ep. 1. Scribit, meas litteras maximum apud te pondus habituras.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

1. Futuro infiniti activi in *rum* fixo utebantur Antiqui, nulla numeri, aut generum variatione, non secus ac futuro *fore*. Valer. Ant. Aruspices dixerunt, *omnia* ex sententia *processurum*. Gracch. Credo *inimicos* meos hoc *dicturum*. Quos imitatur Cic. in Ver. Act. 6: lib. 5. Hanc sibi *rem* præsidio sperant *futurum*. Vide Gell. l. 1. c. 7. Invariatum etiam erat infinitum in *assere*, de quo l. 1. cap. 9. schol. 10.

2. *Fore* pro *esse* raro cum participiis in *rus* jungitur, rarius cum participiis in *tus*, & in *dus*. Cic. Att. l. 5. Deinde addis, te ad me *fore venturum*. Idem ad Brut. lib. 12. Quos spero brevi tempore societate victoriæ *copulatos fore*. Id. Att. l. 2. Quasi divinarem *fore* mihi aliquando *expetendum* studium tuum.

Præceptum III. Futurum infiniti passivum.

Futurum passivum ex infinito *iri*, & voce simili supino in *um* constat, ut, *amatum iri*, *doctum iri*; omnibusque generibus, atque utrique numero attribuitur. Cic. ad Att. l. 2. ep. 20. Addit Pompejus, se prius *occisum iri* ab eo, quam me *violatum iri*. Et 1. de Div. Vaticinatus est, *madefactum iri* minus triginta diebus Græciam sanguine. Ter. Hecyr. prol. Rumor venit, *datum iri* gladiatores.

2. In verbis deponentibus pro hoc infinito utimur participio in *rus*. Neque enim dicitur, *auxiliatum iri*, sed *auxiliaturum esse*, & cætera eodem modo.

Præceptum IV. Ratio supplendi futurum infiniti, præsertim cum verba supinis carent.

FOre, vel *futurum ut*, adjuncta verbis, *puto*, *spero*, *conjicio*, *suspicor*, *affirmo*, *video*, & aliis, quibus judicium, vel conjectura significatur, eleganter futurum infiniti tum agendi, tum patiendi modi supplent, etiamsi alioqui verba supinis non careant. Cic. ad Att. l. 16. Nunquam putavi *fore, ut* ad te supplex *venirem*, Fam. l. 1. ep. 6. Valde suspicor, *fore ut infringatur* hominum improbitas.

2. Hac tamen circuitione subvenitur verbis potissimum, quæ supinis carent. Tusc. 1. Spero, *fore, ut contingat* id nobis. Id. 2. de Div. Cæsar, si divinasset *fore*, *ut* in Senatu trucidatus *jaceret*. Id. l. 12. ep. 16. Meæ constantiæ puto *fore*, *ut* numquam *pœniteat*. Senec. l. 2. Contr. Numquam putavi *futurum*, *ut* pater meus liberos *odisset*. Sic dices: Credo fore, ut studeas, ediscas.

Præc. V. Circuitio ex præterito, & futuro mista.

TEmpus est quoddam ex præterito, & futuro mistum, in infinito modo valde usitatum; cum de re jam præterita ita loquimur, ut erat futura, si aliquid, quod fuit, non fuisset: & contra. Cic. de Fato. Puto, etiamsi Icadius tum in spelunca non fuisset, saxum tamen illud *casurum fuisse*. Id. l. 1. ep. 9. Sic statue, me eadem *sensurum fuisse*, si mihi omnia integra fuissent. Et l. 4. ep. 9. Eum magis communem censemus in victoria *futurum fuisse*, quam incertis rebus fuisset. Act. 2. in Verr. l. 1. Ut perspicuum sit, numquam illos in eum locum *progressuros fuisse*.

2. Quod si verba supinis destituantur, licebit ne ita loqui: *Puto futurum fuisse, ut disceres, nisi cessator, ac negligens fuisses*? Nondum, quod meminerim, apud veteres hoc loquendi genus in-

 ve-

veni . . . *Puto futurum fuisse, ut disceres, refelleres, reposceres.* . . . tum dicam, cum apud bonos auctores legero. Itaque doctiorum esto judicium. Illa præterea circuitio ex præterito, & participio in *dus*, an huc spectet, iidem judicabunt. *Credo Rempub. a Catilina funditus evertendam fuisse, nisi M. Tullius ejus nefarios conatus compressisset*. Qui voces, in syllabas *dus*, & *dum* exeuntes, necessitatem, officiumque potius, quam futurum tempus, adsignificare docent, non facile id concedent: quorum sententiæ libenter accedemus interim dum veterum exempla non succurrunt. Quare dicam potius: *Credo Catilinam Rempubl. funditus fuisse eversurum, nisi M. Tullius*, &c. Hæc Alvarus in suis Commentariis, ubi de construct. Verbi infiniti. Quibus addi potest

3. Si Verbum passive efferendum sit, circuitione uti possumus. Cæs. Bell. Civ. 3. Nisi nuntii de Cæsaris victoria essent allati, existimabant plerique, *futurum fuisse, ut oppidum amitteretur*. Si vero passive efferendum non sit, & supino careat; vel ad aliud verbum, quod illo non careat, confugiendum est, vel evitandus modus infinitus.

4. Verumtamen, cum tempus præteritum imperfectum eadem ratione per infinitum modum efferendum est, satius videtur uti conjunctivo modo, interposito verbo *credo*, aut *opinor*: sic: Cautius, credo, viverent homines, si cogitarent, se brevi morituros. Si Romæ nunc esses, valeres, opinor, multo melius, quam vales. Cic. 1. de Fin. Male, credo, mererer de meis civibus, &c.

Pra-

Praeceptum VI.

Infinita cum quibus verbis copulentur?
DEBEO, cum Soleo, Cupio, infinita praeire
Verba solent, & plura, quibus sit nota voluntas.

VErbis *soleo*, *incipio*, *debeo*, *cœpi*, *desino*, *possum*, quæ dicuntur servilia, & similibus, *queo*, *nequeo*, adduntur infinita. Cic. pro Rosc. Com. Qui mentiri solet, pejerare consuevit. Tusc. 5. Huic incipio sententiæ diffidere.

2. Infinito etiam junguntur verba, quibus voluntatis prosecutio significatur: ut, *volo*, *malo*, *cupio*, *aveo*, *appeto*, *expeto*, *exopto*, *gestio*, *affecto*, *audeo*. Aut contra voluntatis fuga: ut, *nolo*, *recuso*, *respuo*, *fastidio*, *horreo*, *erubesco*, *verecundor*, 2. Et verba incipiendi: ut *incipio*, *aggredior*, *ordior*, *exordior*, *adorior*, *ingredior*, *instituo*, pro incipio. 3. Et perseverandi: ut, *persevero*, *persto*, *persisto*, *pergo*, idest perrsevero, *consuesco*. Aut contra desinendi: ut, *desino*, *absisto*, *mitto*, *omitto*, *cesso*, pro desino. 4. Verba item conandi, ut *conor*, *nitor*, *laboro*, *molior*, *studeo*, *contendo*, idest, conor, & his similia, *cogito*, *meditor*, *disco*. 5. Et recordandi: ut *memini*, *recordor*, *reminiscor*. Aut contra: ut *obliviscor*. 6. Alia etiam, ut festinandi, aut morandi, *propero*, *maturo*, *moror*, *supersedeo*, &c. 7. Aut quæ animi decretum significant: ut, *statuo*, *decerno*, & alia.

3. Contra ferme respuunt apud Oratores infinitum; & conjunctivum cum particula *ut* desiderant verba petendi; ut, *peto*, *posco*, *postulo*, *flagito*, *efflagito*, *exigo*. 2. Et instandi: ut 2. *insto*, *insisto*, *contendo*, *urgeo*. 3. Et precandi: ut, *precor*, *oro*, *exoro*, *rogo*, *imploro*, *obsecro*, *obtestor*. Et impetrandi: ut *impetro*, *consequor*, *assequor*. 4. Et suadendi: ut, *suadeo*, *hortor*, *moneo*, cum compositis. Et contraria: ut, *dehor-*

hortor: &c. Et imperandi: ut, *impero*, *mando*, *præcipio*; *negotium do*, *sancio*, *edico*: ac permittendi: ut, *permitto*, *sino*, *concedo*, &c. 5. Et faciendi: ut, *facio*, *ago*, *curo*, *operam do*. Cic. l. 17. ep. 2. Cura, ut valeas. Id. ad Att. l. 7. ep. 1. Feci, atque effeci omni obsequio, ut neutri illorum esset quisquam me carior, 6. Verba quoque conandi: ut, *contendo*, *nitor*, *laboro*, *adlaboro*, frequenter cum *ut* particula usurpantur: *volo*, sæpius; *exopto*, rarius: *opto*, fere semper.

Appendix II. gen. pro suprema class.

1. *Suadeo*, *admoneo*, *censeo*, *puto*, & similia eleganter etiam cum participali in *dus* junguntur. Cicero pro Archia. Nisi mihi ab adolescentia suasissem, nihil esse in vita magnopere *expetendum*. Orat. 2. in Rul. Non eos in Deorum numero *venerandos* a nobis, & colendos putatis?

2. Futurum infiniti præcipue his verbis gaudet, *auguror*, *ominor*, *polliceor*, *promitto*, *spero*, ac cæteris ejusdem generis. Cic. Fam l. 16. ep. 22. Te buccinatorem fore existimationis meæ polliceris.

3. Amphibologia, accusativi geminatione facta, solvitur ablativo, ut illud: *Lachetem* audivi percussisse *Demeam*; fiat: *A Lachete* percussum *Demeam*. Quint. lib. 7. cap. 9. Si vero passivum a verbo formari nequeat, solvitur mutatione verborum, ut: Vidi *canem* insectari *lupum*; dic: *A cane lupum* exagitari.

Præceptum VII. de verbis servilibus, solet, incipit, &c. cum infinito.

Solet, *incipit*, *debet*, *cœpit*, *desinit*, *potest*, cum infinitis verborum impersonalium adjunguntur, nominativum celant, eorumque naturam induunt, & constructionem sequuntur. Cicero de Arusp. resp. Cujus auctoritatis neminem posset poe-

poenitere. 11. ad Att. ep. 15. Hic manere diutius non potest. Id. Non potest jucunde vivi, nisi cum virtute vivatur. 2. ad Att. Solet eum, cum aliquid furiose facit, poenitere. Cæs. 2. Bell. Gall. Pugnatum est, ut a viris fortibus pugnari debuit. Justin. lib. 12. Pigere eum facti coepit. Sen. ep. 40. Si te pudere desierit.

2, Sex eadem verba, *soleo*, *incipio*, *debeo*, *cœpi*, *desino*, *possum*, (quibus alia duo quidam addunt, *queo*, & *nequeo*), si cum infinitis verborum personalium copulentur, personalia sunt ipsa quoque, casusque proprios etiam rectos postulant. Cic. 3. de Or. Cum essemus ejusmodi, quod vel pueri poteramus, &c. Idem de Sen. Possum nominare ex agro vicino rusticos Sabinos. Virg. Ecl. 10. Solet esse gravis cantantibus umbra. Cic. 3. in Catil. Cum pontem Legati Allobrogum ingredi inciperent. Ad Att. Debebunt Pompejum hortari, ut sit amicus. Salluſt. Catil. Coepere se quisque magis extollere. Ter. Heaut. Desine Deos, uxor, gratulando obtundere. Quæ verba propterea *famularia*, dicuntur, ut *servilia*, quod verbis impersonalibus impersonaliter, personalibus personaliter adhæreant, & quasi famulentur.

3. Verba, *volo*, *malo*, *nolo*, nunquam fiunt impersonalia. Cic. pro Lig. A te ignosci nemini vellent. Cur. lib. 4. Malo, me fortunæ poeniteat, quam victoriæ pudeat. Eodem modo dices: Velim vos negligentiæ poeniteat: Nolim me laboris tædeat: Mallem, hujus te sceleris puderet: & cetera eodem modo.

4. *Debeo* cum infinito numquam passiva voce usurpatur. Neque enim dices: Hoc debetur facere, vel fieri: sed, Hoc debet, aut oportet fieri; vel potius, faciendum est.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

1. Verbum *incipio*, etiam transitivum sine infini-

finito reperitur. Ter. Heaut. act. 5. Neque, quod principium incipiam ad placandum, scio. Liv. l. 9. Armatos, cum ab neutris prælium incipitur, nox oppressit. Absolute etiam usurpatur. Virg. l. 3. Æn. Vix prima inceperat æstas. Quintil. lib. 2. c. 8. Optime institutum est, ut ab Homero, atque Virgilio lectio inciperet. Idem lib. 6. Optime incipitur a longis.

2. *Cœpi*, & *desino*, cum infinitis passivis, modo activa, modo passiva voce in præteritis usurpantur. Liv. lib. 2. Plebi injuriæ a primoribus fieri *cœpere*, Plin. lib. 2. Turres bellicis temporibus *desiere* fieri. Liv. lib. 3. Contemni *cœpti erant* a finitimis populis. Cic. in Brut. Veteres orationes post nostras a plerisque legi *sunt desitæ*. Idem 2. de Offic. *Desitum est* videri quidquam in socium iniquum.

3. Verba *possum*, *queo*, & *nequeo* passiva voce in tertiis personis, *potestur*, *quitur*, *nequitur*, tanquam obsoleta, vitanda jam sunt: de quibus diximus lib. 1. cap. 12. in Anomalis *possum*, & *queo*, schol. 2. & 7.

DE CONSTRUCTIONE GERUNDIORUM.

C A P. X.

Pro media classe Grammaticæ.

Præceptum primum.

OMNIA Fontis amant activa Gerundia Casus:
Ut, Tempus cobibendi iras, & pace fruendi.

GErundia, seu participia, quæ passionem non significant, casus suorum verborum admittunt, ut: Tempus est oblivifcendi injuriam, ignoscendi inimicis, coercendi cupiditates, abstinendi maledictis.

Præ-

Præceptum II. gerundia in di.

DI finita jubi comitare Gerundia nomen :
Gignendi causa gaudent, ut, Copia fandi ;
Gnarus adulandi ; Cupidus, studiosus habendi.

GErundiis in *di* adduntur substantiva, *amor*, *causa*, *copia*, *cupiditas*, *cura*, *facultas*, *finis*, *mos*, *ratio*, *studium*, *tempus*, & alia quamplurima. Cic. de Sen. Equidem efferor *studio* patres vestros, quos colui, & dilexi, *videndi*. 10. ad Att. Sit jam aut *finis* omnino *deplorandi*, aut moderatio.

2. Item nonnulla adjectiva; ut, *cupidus*, *avidus*, *studiosus* addiscendi: *consuetus*, *insuetus*, *insolens* navigandi; *peritus*, *imperitus*, *gnarus*, *ignarus* dicendi; *doctus*, *sciens*, *nescius*, *inscius* adulandi; *certus* eundi, *timidus* moriendi. Cic. 2. de Orat. Sum *cupidus* te *audiendi*.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

INTERDUM numero Patrium voluere secundo.

1. Gerundia in *di* interdum genitivum multitudinis pro accusativo admittunt. Cic. 2. de Divin. Doleo, tantam Stoicos nostros Epicureis irridendi *sui* facultatem dedisse. Plaut. Cap. Nominandi tibi *istorum* erit magis, quam edendi copia. Vide l. 1. c. 9. schol. 13.

2. Infinita nonnumquam pro his gerundiis cum substantivis nominibus, præsertim apud Historicos, Græcorum more, junguntur. Cæs. 7. Bell. Gall. *Consilium* cepit, omnem a se equitatum noctu *dimittere*. Liv. lib. 30. *Tempus* est aut pacem *componi*, aut bellum naviter *geri*. Cic. etiam in Top. Sed jam *tempus* est ad id, quod instituimus, *accedere*.

3. Id vero Poetis, qui Græcos imitantur, sollemne est; ut: Amor casus *cognoscere* nostros. Æn. 2. Nec sit mihi cura *mederi*. Eclog. 8. Glandes nunc *stringere* tempus. Georg. 1. & alibi. Vid. lib. 1. cap. 9. schol. 13.

4.

4. Nec minus frequenter apud eosdem junguntur adjectivis; ut: *Cantare* periti Arcades. Ecl. 10. Certa *mori*. Æn. 4. Doctus sagittas *tendere*, Hor. l. 11. od. 19. Timidos *perire*. l. 4. od. 9. & aliis.

Præceptum III. Gerundia in dum.

INTER, Ad, Ob, vobis in Dum sociantur & Ante;
Promptus ut ad dandum: Sonipes ferus ante domandum.

Gerundiis in *dum* præponuntur præpositiones *ad*, *ob*, *inter*. Cic. 5. Tusc. Conturbatus animus non est aptus *ad exequendum* munus suum. Idem act. 3. in Verr. l. 2. Quanto istud flagitiosius, improbius, indignius, eum, a quo pecuniam *ob absolvendum* acceperis, condemnare? Liv. l. 2. Ipse *inter spoliandum* corpus hostis veruto percussus, inter primam curationem expiravit.

2. Præponitur & *ante*, sed rarius, & fere apud Poetas, Georg. 3. *Ante domandum* ingentes tollunt animos.

3. Præpositio *ad* cum gerundio in *dum* frequenter sequitur verba motus. Cic. 3. de Orat. Nunc contra plerique ad honores adipiscendos, & ad Remp. gerendam nudi *veniunt*, atque inermes. Liv. lib. 2. *Mittunt* ad oppugnanda castra.

4. Idem adjectiva *facilis*, *difficilis*, *paratus*, *promptus*, *expeditus*, *idoneus*, *aptus*, *segnis*, *vehemens*, & horum similia. Cic. 1. de Fin. Neque me *segniorem* ad respondendum reddidisti. Pro Leg. Man. Hic locus ad agendum *amplissimus*, ad dicendum *ornatissimus* est visus.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

1. Cum verbis motus Poetæ, Græcorum more, infinita conjungunt. Æn. lib. 1. Non nos aut ferro Lybicos *populare* Penates venimus. Hor. l. 1. od. 2. Proteus pecus *egit* altos visere montes.

tes. Ter. Phorm. act. 1. Vultis *eamus* visere? & alibi passim.

2. Sæpe cum dictis adjectivis *facilis*, *difficilis*, &c. Hor. lib. 1. ep. 16. Fons rivo dare nomen *idoneus*. Idem lib. 3. od. 21. *Segnes* nodum solvere Gratiæ. Et lib. 1. od. 6. *Conjurata* rumpere nuptias. Virg. Ecl. 7. Respondere *parati*. Quæ peculiaria sunt Poetarum.

3. Adjectivum *paratus* etiam ab Oratoribus infinito jungitur. Cic. pro Quint. id quod *parati* sunt facere. Idem lib. 15. ep. 4. Invidiam, & pericula subire *paratissimus* fueris.

PRÆCEPTUM IV. *gerundia in* do.

DO finita solent partes quandoque præire,
Quæ sextum anteeunt; modo nullæ: ut, Fessus arando.

Gerundia in *do* modo sine præpositione in oratione adhibentur. Cic. Attic. 13. *Plorando* defessus sum. Modo præpositiones, præsertim, *a*, vel *ab*, *in*, *de*, assumunt. Tusc. 3. *Ab invidendo* recte invidentia dici potest. Lib. 2. ep. 1. Etenim quis est tam *in scribendo* impiger, quam ego? Ad Attic. lib. 9. ep. 1. Tu quid cogites *de transeundo* in Epirum, scire sane velim.

2. Nonnumquam admittunt *pro*, *cum*, *e*, vel *ex*. Plaut. Aulul. Heus, senex, *pro vapulando*, hercle abs te mercedem petam. Quintil. lib. 1. cap. 5. Scribendi ratio conjuncta *cum loquendo* est. Terent. Adelph. act. 5. Id non fieri ex vera vita, sed *ex assentando*, indulgendo, & largiendo.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

1. Gerundia quoque in *do* cum verbis motus conjunguntur. Cic. de clar. Orat. Iidem *traducti* a disputando ad dicendum inopes reperiuntur.

2. Gerundia in *do*, & *dum*, quibus præpositio adjuncta est, raro sequuntur casus verbi. Var. de

re

re ruft. lib. 3. cap. 6. In fupponendo *ova* obfervant, ut numero fint imparia. Cic. lib. 5. ep. 17. Nullo loco deero ad levandum *fortunam* tuam. Multo tamen & venuftius, & frequentius, variato, adjectivorum more, gerundio, paffive ufurpantur. Cic. 5. in Verr. Si ubertas *in percipiendis fructibus fuit*, confequitur utilitas *in vendendis*. Id. de Sen. Xenophontis libri *de tuenda re familiari*. Idem lib. de Leg. Quanta inftrumenta habeat ad *obtinendam*, *adipifcendamque fapientiam*. Vide infra Præceptum 6.

3. Gerundia in *do*, dandi cafu, activa fignificatione, perquam raro fequitur cafus verbi; quale illud Plaut. Epid. act. 4. fc. ult. *Epidicum* quærendo operam dabo. Quod non videtur imitandum. Potius igitur, variatis, adjectivorum more, gerundiis, ea jungentur, Tum verbis, quæ dativum pofcunt: ut, *ftudeo*, *operam do*, *præficio*, *fufficio*, *fatis fum*, *præfum*, *interfum*, & aliis. Plin. l. 13. c. 12. Nimia Auguftæ (*chartæ*) tenuitas *tolerandis* non fufficiebat *calamis*. Liv. l. 2. Interjecto fpatio, quod *fupplendo exercitui* fatis effet; Tum etiam nominibus, quæ eundem cafum requirunt: ut, *aptus*, *bonus*, *deditus*, *habilis*, *idoneus*, *intentus*, *impar*, *par*, *utilis*, &c. Colum. l. 1. c. 9. Dummodo *perpetiendo labori* fit idoneus.

4. Interdum nomina, a quibus ejufmodi pendent gerundia, eleganter non exprimuntur. Cic. ad Att. 13. ep. 10. Solvendo non erat. Liv. l. 30. Quæ reftinguendo igni forent, reportantes. Idem l. 4. Sitne aliquis plebejus ferendo magno honori. Quibus, aliifque locis, fubauditur *par*, *impar*, *utilis*, aut quid fimile.

5. Poetæ, Græcos imitantes, pro gerundio in *do* fæpe utuntur infinito. Ecl. 3. Boni calamos *inflare*. Georg. 1. Felix *ponere* vites. Hor. l. 1. od. 3. Audax omnia *perpeti*. L. 4. od. 8. Solers ho-

hominem *ponere* : ideſt , inflandis calamis , ponendis viribus , in perpetiendis omnibus , in ponendo , ſeu formando homine .

Præceptum V. De gerundiis paſſivis.

ODERUNT omnes Paſſiva Gerundia caſus .

GErundia , quæ paſſionem ſignificant , nullum poſt ſe caſum admittunt . Juſtin. l. 30. Azymbas Athenas erudiendi gratia miſſus . Quintil. l. 2. c. 3. Memoria, excolendo , ſicut alia omnia, augetur . Plin. l. 34. c. 15. Rubens ferrum non eſt habile tundendo . Id. l. 31. c. 6. Aqua bituminata , aut nitroſa utilis eſt bibendo . Sall. Jug. Pauca ſupra repetam , quo ad cognoſcendum omnia illuſtria magis , magiſque in aperto ſint . Var. l. 1. de re ruſt. cap. 20. de novellis juvencis . Diebus , inquit , paucis erant manſueti , & ad domandum proni . De his vide etiam l. 1. c. 9. ſchol. ult.

Præceptum VI. De ratione variandi gerundia , ſive de gerundivis .

QUÆ quarto gaudent , velut adjectiva ligantur,
Dum genus , & numerus Quarti , caſuſque Gerundi
Permaneant : ut , Homo pacem ſtudioſus alendi,
Sic variatur ; Homo pacis ſtudioſus alendæ

GErundia , quæ accuſativis gaudent , fere elegantius , more adjectivorum , ad huc modum efferuntur : Pompejus ſtudioſus fuit Rempub. defendendi , civeſque ſervandi : Pompejus ſtudioſus fuit Reipublicæ defendendæ , civiumque ſervandorum : ita ut gerundii caſus maneat , ſervato tamen genere , ac numero accuſativi , quæ *gerundiva* dicuntur a quibuſdam . Cic. Phil. 4. Princeps *veſtræ libertati defendendæ* ſemper fui . Idem l. 2. ep. 4. Hoc quidquid attigi , non feci *inflammandi tui* cauſa , ſed *teſtificandi amoris mei* . Id. l. 13. epiſt. 12. Animum tuum promptum , & alacrem perſpexi *ad defendendam*

Rem-

Rempublicam. Id. l. 5. ep. 16. *Eventis aliorum memoria repetendis*, nihil accidisse nobis novi cogitemus. Liv. lib. 7. Prælia *de occupando ponte* crebra erant.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

1. Hæc verba, *do*, *loco*, *conduco*, *redimo*, *mando*, *curo*, *habeo*, *trado*, *attribuo*, *præbeo*, *relinquo*, *suspicio*, *depono*, *objicio*, *propono*, *sumo*, *assumo* & similia, gerundivi accusativis juncta, præpositionem respuunt. Cic. 4. in Catil. Attribuit cives *interficiendos* Gabinio, Urbem *inflammandam* Cassio, totam Italiam *diripiendam* Catilinæ. Id. l. 1. ep. 9. Quos libros ad te *perferendos* curabo.

2. Eadem, resumpta præpositione, per gerundium efferri possunt, ut attribuit Gabinio cives *ad interficiendum* &c. Cic. pro Dom. Cum alteri Syriam, pacatissimasque gentes, *ad diripiendum* tradidisset,

3. Eadem Poetæ infinito jungunt. Æn. 1. Deratque comas *diffundere* vento. Et l. 9. Moriens dat *habere* nepoti. Cicero etiam; ut ad Att. lib. 2. ep. 22. dixit: De Rep. nihil habeo ad te *scribere*.

Præceptum VII. Participale verbum in dum.

PARTICIPALE petit, verbo EST comitante, Dativum
Communem & casum verbi, fuit unde propago: ut,
Acriter est nobis pugnandum, aut morte cadendum.

VErbum participale in *dum*, accedente verbo substantivo, dativum postulat omnibus verbis communem. Liv. Bell. Pun. 1. Hic *vobis* vincendum, aut moriendum, milites, est.

2. Præter dativum communem, etiam casum sui verbi admittit. Tusc. 2. Tuo tibi judicio est utendum. *Tibi* casus est communis; *Tuo judicio*, proprius verbi.

AC-

ACTIVÆ cum vocis erit gradus ordine Quartus
Participale licet passive invertere verbum:
Æternas nobis pœnas in morte timendum:
Sunt pœnæ æternæ nobis in morte timendæ.

3. Si tamen casus verbi fuerit Accusativus, mutabitur Participale activum in Passivum, hoc modo: Petendum est tibi pacem; Petenda est tibi pax: Timendum est nobis poenas æternas; Timendæ sunt nobis Poenæ æternæ.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

Prisci etiam activo usi sunt cum Accusativo. Lucr. l. 1. Æternas quoniam *pœnas* in morte *Timendum*. Veteres imitatus est Virg. l. 11. Æn. Alia arma Latinis quærenda, aut *pacem* Trojano ab rege *petendum*. Quod dicendi genus carmini magis, quam solutæ orationi concesserim. Quamquam & Varro eo non semel utitur, ut lib. de r. r. Singulis (inquit) ubi pariant, *faciendum aras* quatuor. Id. l. 2. c. 16. In foetura *dandum* potius *hordeaceos*, quam triticeos panes.

DE SUPINORUM CONSTRUCTIONE
C A P. XI.

Pro Media Classe Grammaticæ.

PRIMA Supina præit nullus, post addere patrum
Casus cuncta solent, & motus verba sequuntur:
Ut, Vado invisum priscæ Capitolia Romæ.

SUpinum in UM amat verba, quæ motum adsignificant. Ter. Phorm. Percontatum ibo. Id. Heaut. Abi deambulatum. Liv. l. 2. Coriolanus damnatus absens Volscos exulatum abiit.

2. Ante se nullum, post se suorum verborum casus habent. Cæs. bell. Gall. l. 1. Legatos ad Cæsarem mittunt rogatum *auxilium*. Ter. Phor. *Me* ultro accusatum advenit. Id. Eun. *Nutricem* accersitum iis. Quæ tamen Poetæ per infinita interdum efferunt. Stat. Syl. 4. Forsitan Ausonias ibis *frænare* cohortes.

PRÆ-

PRÆCEPTUM II. *Supina in U.*

MOBILIBUS sine casu hærent extrema Supina,
Suntque eadem passiva fere: ut, Mirabile dictu!

SUpina in U fere passivæ significationis sunt, sine casu, adhærentque nominibus adjectivis. Cic. 7. ad Attic. Quod optimum *factu* videbitur, facies. Id Phil. 4. O rem non modo visu foedam, sed etiam auditu!

2. His vero adjectivis Supina in U junguntur frequentius, *Absurdum*, *Acerbum*, *Arduum*, *Asperum*, *Credibile*, *Crudele*, *Difficile*, *Dignum*, *Dulce*, *Durum*, *Facile*, *Fœdum*, *Grave*, *Horrendum*, *Incredibile*, *Indignum*, *Infandum*, *Inutile*, *Jucundum*, *Lepidum*, *Leve*, *Memorabile*, *Mirabile*, *Mirandum*, *Mirum*, *Molestum*, *Necessarium*, *Nefarium*, *Optimum*, *Pessimum*, *Pulchrum*, *Rarum*, *Speciosum*, *Suave*, *Terribile*, *Turpe*, *Utile*. Et his substantivis, *fas*, *nefas*, *opus*. Cic. l. 1. ep. 7. Quod scire vis, qua quisque in te fide sit, & voluntate, *difficile dictu est* de singulis. Id. l. 9. ep. 22. Nihil obscoenum, nihil *turpe dictu*.

3. Aliis adjectivis eleganter infinita junguntur, ut, æquum, laudabile, pium est miseris opem ferre. Ad Att. l. 3. ep. 2. Pro patria, & in patria mori, præclarum est.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

Pro supinis in U Poetæ utuntur infinito. Ecl. 5. Erat tum dignus *amari*; idest, amatu, vel qui amaretur, sive ut amaretur. An autem supina in *u* active interdum significent, diximus l. 1. cap. 9. schol. 13.

C A P. XII.

Pro media classe Grammaticæ.

Præceptum I. De participiorum casibus.

QUÆ Casus, & Tempus habent, moderamina sumunt
A verbis, genus unde trahunt: velut, Urbe potitus.

PArticipia eosdem casus habent, quos verba, a quibus proficiscuntur. Ad Att. l. 2. ep. 1. *Eunti* mihi *Antium*, & gladiatores Metelli cupide relinquenti venit obviam tuus puer. Curt. l. 9. Is Regi cum omnis generis donis, non ipsi modo ea, sed etiam amicis ejus daturus, occurrit. Cic. pro Mil. Diu vexati a perditissimis civibus, per vos recreemur. Lib. 15. epist. 4. Admonendum potius te a me, quam rogandum puto. Ov. in Ib. Fictum execrantia nomen-Vota. Liv. dec. 1. l. 1. Ancus ingenti præda potitus Romam redit.

QUÆVIS præteriti, quævis passiva futuri
Nomina præsertim jam facta, ut, Notus, amandus,
Sunt terno contenta gradu: Tria at illa, Perosus,
Exosus, Pertæsus, amant adjungere Quartum.

2. Participia passiva præteriti temporis, si in nomen non transeunt, frequentius ablativo adhærent apud Oratores. Cic. act. 3. in Verr. l. 2. De rebus *ab isto* cognitis dicere desistamus. Cum vero fiunt nomina, etiam dativo gaudent. Cic. de Senect. Sperare videor, Scipionis amicitiam, & Lælii, notam *posteritati* fore. De Arusp. resp. *Maribus* non invisa solum, sed etiam inaudita sacra pervertit. Hujus generis sunt, *notus*, *cognitus*, *perspectus*, *exploratus*, *compertus*, *optatus*, *dilectus*, *spectatus*, *probatus*, *acceptus*, *despectus*, *contemptus*, *neglectus*, *auditus*, *visus*,

ſus, &c. Ex his compoſita, *incognitus*, *inauditus*, *inviſus*, &c.

3. Futuri quoque temporis paſſiva, etſi in nomen non tranſeant, dativum interdum habent, more Græcorum. Cic. 1. de Or. Gerendus eſt *tibi* mos adoleſcentibus. Ter. Andr. act. 1. Reſtat Chremes, qui *mihi* exorandus eſt. Sed frequentius ablativum. Cic. l. 1. ep. 7. Non putabam *a me* ſcribenda eſſe publice.

CONVENIT, *aut DEBET*, *verbo EST comitante*, *Futurum*
Significat: ceu Claſſis erat mittenda Corinthum.

4. Verba quædam deponentia, eaque omnia, quæ accuſativo junguntur, præter participia ſignificationis activæ, habent participalia in *dus* paſſivæ ſignificationis, quæ cum verbo ſubſtantivo neceſſitatem, officium, aut dignitatem adſignificant; & eleganter pro *oportere*, *debere*, ſeu *dignum eſſe*, uſurpantur. Cic. 1. Offic. In adeundis periculis conſuetudo *imitanda* medicorum eſt; hoc eſt, *imitari oportet*. Id. l. 5. ep. 18. Egomet, qui conſolari cupio, conſolandus ipſe ſum; ideſt, *conſolatione dignus ſum*. Or. 2. in Rull. Non eos in Deorum numero venerandos a nobis, & colendos putatis? hoc eſt, *coli debere*. Id. l. 2. ep. 23. A te non ulciſcenda ſunt, etiamſi non dolenda. (Nam *doleo*, etiam accuſativo jungitur. Vide 5. Ord. Neut.) Et l. 1. ep. 9 Ab iis, a quibus tuendus fuerat, derelictus. Si etiam, *ſequendus*, *proſequendus*, *alloquendus* Sic *cohortandus*; *metiendus*, & omnia communia. Sic *arandus*, *fodiendus*, & neutra quarti ordinis, & alia.

Appendix II. gen. pro ſuprema claſſe.

1. *Utendus*, *abutendus*, *fruendus*, *perfruendus*, *veſcendus*, paſſive etiam reperiuntur, quod olim accuſativum admitterent. Vide 7. Ord. Depon. Ter. Heaut. Quod illa ætas magis ad hæc

hæc *utenda* idonea eſt. 2. Tuſc. Et graviter feras, quod utendum acceperis, reddidiſſe. Suet. in Gal. c. 14. His ſe *abutendum* permiſit, & tradidit. 1. de Fin. *Fruenda* etiam eſt ſapientia. 1. Offic. *Ad perfruendas* voluptates. 2. de Nat. Deor. Quod erat *ad veſcendum* hominibus apta. Sic, *vir mihi carendus*, apud Ov. ep. 1. Propterea quod olim *Careo* accuſativo jungebatur. Plaut. Curc. *Id*, quod amo, careo.

2. Ab imperſonalibus tria illa remanent, *pœnitendus*, *pudendus*, *pigendus*, ut diximus l. 1. cap. 13. ſchol. 3.

3. Quædam verba activa participium habent præteriti temporis, paſſiva voce, activa ſignificatione, ut *oſus*, a priſco *odio*: hinc *exoſus*, *peroſus*, cum accuſativo. Curt. lib. 8. Patrios mores exoſus es. Liv. l. 3. Plebs Conſulum nomen peroſa erat. *Oſus* eſt apud Plautum Amphitr. Inimicos ſemper oſa ſum. Et Gell. l. 4. c. 8. Oſus eum morum cauſa fuit. Sic *pertæſus* ignaviam ſuam. Suet. in Cæſ. c. 7. a priſco *pertædeo*. Quamvis hoc etiam jure ſuo genitivo jungi poſſit. Tac. l. 15. Lenitudinis eorum pertæſa.

4. A prandeo etiam *pranſus*, & *impranſus* active: a coeno, *cœnatus*, & *incœnatus*, Quintil. l. 1. c. 4. Pranſus, atque potus diverſum valent, quam indicant. Cic. pro Mil. Adde inſcitiam *pranſi*, & *poti* ducis. 2. ad Att. ep. 16. *Cœnato* mihi epiſtola eſt reddita. *Potus* vero, & *juratus* ab activis *poto*, *juro*, tum active, tum paſſive. Cic. lib. 7. ep. 22. Etſi domum bene *potus* redieram. De clar. Or. Sanguine tauri *poto*. Plaut. Amph. *Injurato* plus credet mihi, quam *jurato* tibi. Cic. l. 3. Off. Quod *juratum eſt*, id obſervandum eſt. Ov. ep. 2. Nec te *jurata* reducunt Numina.

5. Nonnulla participia præteriti, vel futuri temporis paſſiva ſignificatione a verbis neutris,

 ut,

ut, Morte *obita*: Cic. pro Sex. Mors omnibus *obeunda*. Pro Cluent. *Evigilata* consilia. Ad Att. l. 9, *Vigilandæ* noctes. Quintil. l. 11. c. 3. In stylo *properato*. Idem l. 10. c. 3. *Festinati* honores. Plin. Paneg. & alii. Quæ tamen, & ejusmodi verba, cum in accusativum transeunt, aliis censentur activæ, sicut & neutra omnia quarti ordinis, quæ ad res mutas pertinent.

6. Huc spectat illud Ciceronis l. 16. ep. 12. Omnia velles mihi *successa*: *Succedere* autem est *feliciter evenire*. Huc multa in *tus*, præsertim apud Poetas; ut *erratus*, *roratus*, *sudatus*, &c. Multa quoque in *dus*, ut *dolendus*, *carendus*, de quibus diximus, *dormiendus*, *regnandus*, *sanandus*, & alia, quibus non sine exemplis, ac delectu utendum.

Præceptum II. participia facta nomina.

NOMINA cum fiunt Ans, Ens finita, rogandi
Suscepere gradus: ut, Amans, patiensque laboris.

PArticipia in *ans*, vel *ens* interrogandi casu gaudent, cum fiunt nomina. Ter. Phorm. Herus liberalis est, & fugitans *litium*. Cic. Att. l. 9. Boni cives, amantes *patriæ*. Sallust. in Catil. Corpus patiens inediæ, vigiliæ, algoris. Lib. 1. ad Q. Fr. Fert graviter homo & mei amantissimus, & suæ dignitatis retinens, &c.

TEMPORIS exacti patrio quoque digna, Profusus,
Expertus, Consultus erunt, & Doctus habenda.

2. Nonnulla etiam præteriti temporis, ut *consultus*, *doctus*, *profusus*, *expertus*. Cic. Philipp. 9. Neque enim ille magis *juris consultus*, quam *justitiæ* fuit. Plin. l. 25. c. 2. Lenæum Grammaticæ artis doctissimum. Sallust. Catil. Alieni appetens, profusus sui. Liv. Bell. Maced. 10. Servitutis, indignitatisque homines expertos ad-

adversus notum malum imitatos esse. Horum quædam liberius a Poetis, & Historicis videntur usurpari.

PRÆTERITUM, aut præsens adsignificantia tempus
Distinctos genuere gradus, si nomina fiunt:
Secus ab Observans Observantissimus exit.

3. Participia pleraque præsentis, præteritique temporis, quando nominum naturam inducunt, more eorum comparantur. Cic. l. 1. ep. 1. Neque prudentiorem quemquam esse judicio, neque amantiorem tui. Id. l. 16. ep. 2. Ad nos amantissimos tui venit. Ad Att. l. 6. ep. 1. Nihil illo regno spoliatius, nihil Rege egentius. Et l.21. ep.1. In tua erga me perspectissima benevolentia. In Verr. l. 5. Hæc tu omnium mortalium profligatissime, ac perditissime cum scires, &c.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

1. Participia raro suum casum retinent, cum comparantur. Cic. tamen dixit l. 12. ep. 16. ad Cornif. Habeas eos *a me* commendatissimos.

2. Illa, *scitus vadorum*, *victus*, *erectus*, *falsus animi*, poetica sunt. *Eruditus* cum genitivo nondum legi apud idoneos Auctores, sed cum ablativo, quem casum a suo verbo accipit. Cic. in Brut. D. Brutus erat cum *litteris* Latinis, tum etiam Græcis, ut temporibus illis, *eruditus*. *Doctus* item cum ablativo eleganter jungitur. Ib. Non tam in dicendo admirabiles, quam *docti* & Græcis *litteris*, & Latinis.

3. *Peritus* frequentissime genitivo jungitur, quod quidam a *perio*, prisco verbo, deducunt. Cic. in Brut. Coelius juris valde peritus. Idem tamen pro Cluentio ablativo usus est. Quis C. Octavio ingenio prudentior, *jure* peritior? Apud eundem, & apud Cæs. *usu* peritus.

4. Hæc tria, *eruditus*, *doctus*, *peritus*, inter-

terdum præpositionem *ad* cum accusativo admittunt. Cic. 1. ad Q. Fr. ep. 1. Diuturna servitute *ad nimiam assentationem* eruditi. Ter. Hecyr. act. 2. In eodem mihi videntur omnes ludo doctæ, *ad malitiam*. Cic. de Or. Jurisconsultus, qui legum, & consuetudinis *ad respondendum*, & cavendum peritus sit.

5. Genitivum itidem ferunt *insuetus*, *imperitus*, *indoctus*, quæ ex participiis sunt composita. 2. ad Att. ep. 21. Tam acer in ferro, tam insuetus *contumeliæ*. Cæs. 7. Bell. Gall. Insuetus *laboris*. Cic. l. 3. in Verr. Homo *omnium rerum* imperitus quærit, quid sit, ad perpendiculum. Hor. in Art. Indoctusque pilæ, discive, trochive quiescit.

DE CONSTRUCTIONE NOMINIS.

C A P U T XIII.

Pro media classe Grammaticæ.

P R Æ C E P T U M I.

De genitivo post nomen substantivum.

SI DUO continuas variarum nomina rerum
Fixa, unum patrio dandum est: velut, Arma gigantum.

QUotiescunq. duo nomina substantiva rerum diversarum in oratione continuantur, alterum erit genitivi casus. Cic. in Pis. Supplicium est poena *peccati*. Id. ad Coel. l. 2. ep. 11. Mirum me desiderium tenet *Urbis*. De Amic. Maximum ornamentum *amicitiæ* tollit, qui ex ea tollit verecundiam.

MOBILE fixa imitans fixæ moderamina vocis
Sumit: ut, Exiguum lucri, Suprema laborum.

2. Adjectiva, cum substantiva ponuntur, more substantivorum construuntur. Cic. de Sen. *Tantum cibi*, & potionis adhibendum, ut reficiantur vires, non opprimantur. In Verr. l. 1. Quod *auri*, quod *argenti*, quod ornamentorum in meis ædibus, delubris fuit, id mihi tu, C. Verres, eripui-

punisti, atque abstulisti. Liv. lib. 2. Albano non plus animi erat, quam fidei.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

1. Huc multa spectant: abdita rerum, angusta viarum, occulta saltuum, ardua montium, amoena camporum, & ejusmodi alia, quæ Poetis cum Historicis communia sunt.

2. *Reus* substantivum cum genitivo fere semper, ut Reus ambitus, avaritiæ. Cic. Sacrilegii, peculatus, &c. Quint. Interdum ablativo cum præpositione *de* gaudet, ut Reus de vi. Cic. l. 2. ad Att. ep. penult.

Præceptum II. De genitivo, vel ablativo post nomen substantivum.

CUM Fixa important laudem, aut contraria, Sextum,
Vel Patrium, sibi jure solent assumere casum:
Ut, Rudis ingenii juvenis: Rara indole Princeps.

SUbstantiva, cum ad laudem, vel vituperationem referuntur, genitivo, vel ablativo gaudent. Cic. ad Marcell. lib. 4. ep. 8. Neque monere te audeo, præstanti *prudentia* virum, neque confirmare maximi *animi* hominem, virumque fortissimum. Plin. l. 7. Choromandarum gentem Ctesias vocat Tauron sylvestrem, sine voce, stridoris horrendi, hirtis corporibus, oculis glaucis, dentibus caninis.

Præc. III. De genitivo post nomen adjectivum.

ADJECTIVA quibus Communio, Copia nobis
Significabuntur, rerumve Scientia, junctis
Ipsorum oppositis, pariter moderamina sument:
Ut Gnarus, Consors, Exors, ignarus, Inanis.

ADjectiva, quæ *scientiam*, *communionem*, *copiam*, & his contraria significant, genitivo junguntur, ut *peritus*, *imperitus*, *particeps*, *expers*, *plenus*, *inanis*. Cic. in Brut. Fabius pictor, & juris, & literarum, & antiquitatis bene peritus fuit. Ter. And. act. 3. Ado-

ies:entulos imperitos rerum in fraudem illicis. Cic. de Or. Antonius omnis eruditionis expers, atque ignarus fuit. Id. 5. de Fin. Virtutes ita copulatæ, connexæque sunt, ut omnes omnium participes sint. Liv. l. 1. Periculi magis, quam curæ expertes. Cic. ad Papir. l. 9. ep. 22. Stultorum plena sunt omnia. De Orat. l. 1. Omnia plena consiliorum, inania verborum videmus.

2. Item quædam in *ax*, *jus*, *idus*, & *osus*, ut: Philosophus tenax recti, nullius culpæ conscius, avidus virtutis, studiosus literarum. Quibus adde *memor*, *immemor*, *securus*, ut: memor beneficii, immemor injuriæ, securus rumorum. Quintil. l. 1. c. 1. Tenacissimi sumus eorum, quæ rudibus annis percepimus. Cic. l. 5. ep. 5. Cum T. Pompejus homo omnium meorum in te studiorum conscius, tui cupidus, nostri amantissimus, ad te proficisceretur, &c. 4. Acad. Semper studiosus nobilitatis fuit. Id. Philip. 2. Quod immemor beneficiorum, memor patriæ fuisset. Cur. l. 9. Securi casus ejus, qui supervenit ignaris.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

1. Ad scientiam, vel contra, revocantur *gnarus*, Reip. Cic. *Ignarus* nominis Romani. Sall. *Callidus* rerum rusticarum. Colum. *Rudis* rerum omnium. Cic. *Prudens locorum*. Liv. *Imprudens* maris. Idem *Sciens* animalium. Varr. Pugnæ. Hor. *Scientissimus* Reip. Cic. *Scitus* vadorum. Ov. *Nescius* fati, Virg. Judicii *rectus*. Senec. *Certus* sententiæ. Quint. *Incertus* veri. Liv. *Certior* autem & cum genitivo, ut; Faciam te mei consilii certiorem. Cic. & cum ablativo, ac præpositione *de*, ut: De iis rebus te faciam certiorem. Id.

2. Ad communionem, vel contra, spectant *consors* mendicitatis. Cic. *Exors* culpæ. Liv. *Compos* mentis, *Impos* animi. Plaut. *Potens* men-

mentis. Cort. *Impotens* animi. Id. iræ. Liv. *Insons* consilii publici. Id. *Insolens* infamiæ. Cic. *Insuetus* contumeliæ. Id. *Compos* autem interdum cum ablativo: ut, animo, & lingua compos. Sallust. Præda ingenti compos. Liv. *Insons* etiam cum ablativo *crimine*; ut; regni crimine insons. Liv.

3. Ad copiam, vel contra, referuntur; Gallia *referta* negotiatorum. Cic. *Dives* pecoris. Virg. *Opulentus* pecuniæ. Tac. *Pauper* argenti. Hor. *Inops* amicorum. Cic. Consilii. Liv. *Egenus* rerum omnium. Id. *Indignus* stipendiorum. Plin. *Vacuus* laboris. Ter. Rerum. Tacit. *Nuda* gignentium. Sallust. Quæstionum. Quint. *Largus* opum. Virg. *Liberalis* pecuniæ. Sallust. Vini, somnique *benignus*. Horat. *Prodigus* animæ. Id. Honorum *parcissimus*. Plin. Jun. *Avarus* laudis. Hor. *Fertilis* fructuum. Cic. *Fœcundus* frugum. Tac. Sæculum virtutum *sterile*. Id. *Præstans* animi. Virg. *Truncus* pedum. Id. *Vacuus* autem, & *nudus*, crebrius cum ablativo.

Præceptum IV. De nominibus partitivis.

PARTITIVA sibi, Numeralia, Mobile nomen Partitiva imitans, patrium pluralis habento: Ut, Nemo vestrum, Duo, Pauci, Quilibet, Ullus.

PArtitiva genitivo multitudinis gaudent. Cicer. 1. de Nat. Deor. Elephanto *belluarum nulla* prudentior. De Senect. Minus habeo virium, quam vestrum utervis. Ad Q. Fr. l. 2. Domus utriusque nostrum ædificatur strenue. Liv. 1. Bell. Maced. Macedonum fere omnibus, & quibusdam Andriorum, ut manerent, persuasit. Plin. lib. 11. c. 37. Piscium omnibus serrati dentes.

2. Item numeralia nomina. Curt. l. 8. Octoginta Macedonum interfecerunt. Id. ib. Nolo singulos vestrum excitare. Liv. l. 1. Imperium

 sum-

summum Romæ habebit, qui primus vestrum, o juvenes, osculum matri tulerit.

De partitivis, deque numeralibus, sive ea partitalia sint, sive ordinalia, sive distributiva, vide Rudimenta Nom. l. 1. c. 14.

2. Denique quæcunque adjectiva partitionem significant, interrogandi casum possunt admittere, ut, *multi*, *pauci*, *præcipui*, Cic. de Sen. *Multæ* etiam istarum *arborum* mea manu sunt satæ. Curt. lib. 10. Dum paucis amicorum ad Leontium pervenit. Plin. lib. 8. c. 48. Lanarum nigræ nullum colorem bibunt.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

Ex partitivis, *quis* de pluribus; *uter*, de duobus quærit. Cic. in Or. Sed quis omnium doctior Aristotele fuit? Pro Rab. Uter nostrum popularis est, tu ne, an ego?

Præceptum V. de superlativis, & positivis.

PLURA ubi contuleris multis, vel pluribus unum:
Ejusdem generis, gradui tunc junge supremo
Pluralem patrium: ut, Troum fortissimus Hector:
Et lapidum gemmæ; & rerum pulcherrima virtus.

SI multa ejusdem generis comparentur, utendum est superlativo cum genitivo plurali. Cic. Tusc. 5. Teophrastus *elegantissimus* omnium *Philosophorum*, eruditissimus. Plin. l. 33. c. 1. Demosthenes summus Oratorum Græciæ.

At poteris patrio numeri conari prioris.
Collectiva: velut, Lybiæ mons maximus Atlas.
Hanc ipsam normam quoque partitiva sequuntur.

2. Superlativa, ac partitiva genitivo etiam singulari collectivi nominis, quod multitudinem significat, conjunguntur. Cic. pro Quint. Habet adversarium P. Quintius, verbo Sext. Nævium, revera hujusce *ætatis* homines disertissimos, ornatissimos nostræ *civitatis* Id. pro Rab: Posth. Verum unum totius *Græciæ* facile doctissimum Pla-

to.

tonem in maximis periculis, infidiisque verfatum effe accepimus. Sic dicimus, Plerique Latini generis, Nullus Clodiæ gentis.

Appendix II. gen. pro fuprema claffe.

QUANDO eadem fixis cafu fociantur eodem,
In genere, & numero pariter concordia fient.
At genus ex patrio fumunt, cum fixa filentur:
Ut, Patrum fummos, Juvenum plerofque remifit.

1. Tum fuperlativa nomina, tum partitiva, quando cum fuis fubftantivis cafu cohærent, genere quoque, ac numero confentiunt. Cic. 2. de Nat. Deor. Indus eft omnium fluminum *maximus*. Plin. l. 18. c. 7. Hordeum frugum omnium *molliffimum* eft. Id. l. 8. c. 33. Chamæleon *folus* animalium nec cibo, nec potu alitur. Interdum tamen genus petitur a genitivo, fi adjectiva tranfeant in fubftantiva. Phil. 2. Servitus eft *poftremum* malorum.

2. Quod fi nullum fit fubftantivum, cum genitivo, quod attinet ad genus, confentient. Liv. l. 1. *Summi*, infimique *Gabinorum*. Quintil. l. 9. cap. 4. Is amentiffimos Græcorum eft fequutus. Plin. lib. 22. c. 25. Sapientiffima animalium effe conftat, quæ fruge vefcantur. Id. l. 10. c. 52. Ovorum alia funt candida, ut columbis, perdicibus: alia pallida, ut aquaticis, &c.

3. Genitivus cum fuperlativi, tum partitivi, ac numeralis nominis, in ablativum cum præpofitione *e*, vel *ex*, vel *de* mutari poteft. Cic. pro Cluent. 16. ep. 2. *de tuis* innumerabilibus in me officiis erit hoc gratiffimum. 1. Acad. Quidam *e Philofophis* faciendum omnino non putabant. Quintil. Decl, lib. 6. Timui, ne quem *ex meis* viderem. Cic. Phil. 10. Permitto, ut *de tribus* Antoniis eligas, quem velis. Pro Planc. Unus fuit *de Magiftratibus* defenfor falutis meæ.

4. Mutatur interdum genitivus fuperlativi in accufativum cum præpofitione *inter*, vel *ante*. Cic. pro Sext. Rofc. Ipfe honeftiffimus *inter fuos*

numerabatur. Liv. lib. 1. Longe *ante alios* acceptissimus militum animis.

5. Itaque harum præpositionum adminiculo, licebit nobis has, & harum similes locutiones, quæ parum Latinæ putantur, (*Franciscus est optimus suorum fratrum*; *Antonius est doctissimus aliorum*) sine ulla Grammaticorum reprehensione efferre hoc modo: *Franciscus inter suos fratres optimus numeratur*, vel *habetur*: *Antonius longe ante alios*, vel *intra cæteros doctissimus est*.

6. Neque tamen damnandi videntur, qui sic loquuntur; *Antonius est doctissimus suorum fratrum*, vel *cæterorum adolescentium*, &c. Certe M. Tullius pro Sext. Rosc. fere eodem modo loquutus est. Sextus Roscius genere, & nobilitate, & pecunia non modo sui municipii, verum etiam ejus vicinitatis facile primus. *Primus sui municipii*, quid aliud est, nisi *suorum municipum primus*? Idem Gell. l. 8. c. 12. *Vir ætatis suæ doctissimus*, perinde ac si dixisset, *suorum æqualium doctissimus*. Pl. lib. 34. c. 10. ita loqui non dubitavit, cum ait? Ostratices tota nigra, & *cæterarum sordidissima*. Tacit. in Agricola: *cæterorum Britannorum fugacissimi*.

7. Licet etiam uti verbo pro superlativo, ad hunc modum, *Antonius eruditione cæteris condiscipulis antecellit*, vel *suos æquales longe doctrina superat*, Cic. de clar. Or. Uterque æqualibus suis plurimum *præstitit*. Id. 2. de Fin. Homini, qui cæteris animantibus plurimum *præstat*, &c.

8. Superlativa, præter proprium casum, admittunt etiam casum suæ positionis. De clar. Or. Fuit Sext. Ælius juris quidem civilis omnium peritissimus. *Omnium* superlativi, *juris civilis* positivi casus est.

9. Admittunt & genitivum partitionis, more no-

nominum, unde formantur. Plin. l. 9. c. 15 *Plurimi piscium* tribus mensibus, Aprili, Majo, Junio pariunt.

Praeceptum VI.

De genitivo, vel dativo post adjectivum.

TERNO, vel Patrio, Similis cum stirpe fruetur.

NOmina, quæ *similitudinem*, aut *dissimilitudinem* significant, interrogandi, vel dandi casum exigunt. Ter. in Eun. *Domini* similis, Cic. de Fin. l. 5. Non video, cur non potuerit *patri similis* esse filius. Id. Phil. 2. Antonius sa uravit se sanguine *dissimillimorum sui* civium, Id. de clar. Orat. Nihil tam dissimile, quam Cotta *Sulpicio*.

2. Item *communis*, *proprius*. Cic. de Sen. Id quidem non *proprium senectutis* est vitium, sed *commune valetudinis*. Idem pro Sext. Rosc. Quid tam commune, quam spiritus vivis, terra mortuis, mare fluctuantibus, litus ejectis? Plin. l. 8. c. 25. Cæsari proprium, & peculiare fuit, præter supradicta, clementiæ insigne. *Proprius* tamen tutius, & elegantius genitivo jungi videtur.

Praeceptum VII. de dativo post adjectivum,

Si Favor appositis, aut Gratia, sive voluptas,
Commoda, sive Fides, aut his adversa dotantur,
Ternum habeant casum; veluti, Rex gratus amicis.

NOmina, quibus *commodum*, *voluptas*, *gratia*, *favor*, *fidelitas*, *æqualitas*, & his contraria significantur, dativum poscunt: ut, Consul salutaris, perniciosus Reipublicæ, jucundus, molestus patriæ; gratus, invisus propinquis; propitius, infestus civibus; fidus, infidus imperio; par, impar tanto oneri. Cic. l. 6. ep. 6. Erat meum consilium cum *fidele Pompejo*, tum

sa-

ficant. Cic. ad Att. Filiolam tuam *amabilem* esse certo scio. Horat. l. 1. od. 9. Omnes illacrymabiles urgentur. 1. Met. Corpus nulli penetrabile telo. Ecl. 5. Sui corpus miserabile nati. Non raro tamen actionem, præsertim apud poetas. Horat. lib. 1. od. 4. Illacrymabilem Plutona, idest, *immitem*, ac *durum*. Æn. 10. Aspice, num magne sit nostrum penetrabile telum. Georg. 1. Boreæ penetrabile frigus. Sic Horat. lib. 1. od. 33. appellat miserabiles elegos. Et lib. 2. od. 9. Flebiles modos, quos Cicero. 1. Tusc. interpretatur esse eos, qui *mœstitiam inferunt*. Sic Ov. 6. Metam. exitiabile, idest, *exitium inferens*.

5. *Conscius*, cum ad personas refertur, dativum habet. Ter. Adel. *Conscia mihi* sum, a me culpam hanc esse procul. Cum vero ad rem, genitivum, ut diximus præc. 3. Cic. pro Coel. Multarum *rerum conscii* sunt servi. Utrumque etiam habet casum. 3. Off. *Sibi* autem *nullius conscii culpæ*. Interdum dativum rei. Pro Coel. Huic *facinori tanto* tua mens libertatis *conscia*. Pro Cluent. *Conscium illi facinori* fuisse arbitrabantur.

Præceptum VIII. De dativo, vel accusativo, cum præpositione ad *post adjectivum*.

TERNUM, vel Quartum, voce Ad *comitante reservant*

Commodus, atque Habilis: tum Natus, Idoneus; Adde

Utilis, Appositus; sic Pronus, Inutilis, Aptus.

ACcomodatus, *appositus*, *aptus*, *idoneus*, *habilis*, *inabilis*, *utilis*, *inutilis*, *pronus*, *natus* huic rei, vel ad hanc rem, & alia hujusmodi. Cic. in Pis. ille gurges, atque helluo, *natus abdomini suo*, non *laudi*, atque *gloriæ*. Id. de clar. Or. Cn. Pompejus vir *ad omnia summa natus*.

Appendix II. gen. pro supremæ classe.

1. *Accommodatus*, *utilis*, *inutilis*, quia referuntur ad commodum, dativo tum personæ, tum rei jungi possunt, accusativo autem rei cum *ad*; & plenius utrique casui. *Ad multas res perutiles nobis* libri sunt.

2. Accusativum quoque cum *ad* requirunt *propensus*, *alacer*, *factus*, *expeditus*, & alia. Eundem fere semper *promptus*, *paratus*, *proclivis*, *appositus*. Act. 6. in Verr. l. 5. Homo *appositus ad illius audaciam*.

Præceptum IX. De accusativo, vel ablativo mensuræ post nomen adjectivum.

MOBILE mensura Quartum, Sextumve reposcit:
Ut septem scrobs alta pedes, & lata duobus.

ADjectiva *altus*, *profundus*, *longus*, *latus*, *crassus*, quibus generalis dimensio significatur, accusativum, vel ablativum casus postulant, qui certam mensuram significet. Cato de re rust. c. 28. Trabem longam imponito, latam *pedes duos*, crassam *pede uno*. Liv. Bell. Maced. Fossam sex cubitis altam duodecim latam cum duxisset, &c. Colum. l. 5. c. 3. Esto ager longus pedes mille, & ducentos; latus pedes centum viginti.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

Interdum adhibetur genitivus. Colum. lib. 11. c. 2. Medicæ singulos cyathos serere oportet in areolis longis *pedum* denum.

Præceptum X. De ablativo post adjectivum.

EXTORRIS, nudus, dignus, contentus, inanis,
Atque refertus, inops, locuples, alienus, onustus,
Immunis, plenus, cassus, divesque, potensque;
Tum fretus, vacuus, tum captus, præditus, orbus,
Indignus, liber, viduus, sibi jure Latinum
Assumunt casum: ut, summo vir dignus honore.

HÆc adjectiva *extorris*, & reliqua, quæ in carminibus numerantur, junguntur ablativo.

vo. Liv. l. 5. Dec. 4. Hoc (jusjurandum) *patria exterrem* in tuam regiam adduxit. Cic. Att. 7. Huic tradita urbs est *nuda præsidio*, *referta copiis*. Id. lib. 3. ep. 12. Obviam mitte epistolas *te dignas*. Pro Planco. Te *indignum Ædilitate* judicaverunt. Pro Quint. Mediocri *quæstu contentus* esse non poterat. De clar. Orat. C.Lentulus non *inops verbis*. Act. 4. in Verr. *Locuples copiis* civitas.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

1. Horum nonnulla etiam genitivo junguntur, de quibus præc. 3.

2. *Alienus* interdum cum dativo reperitur. Cic. pro Cæc. Id dicit, quod *illi causæ* maxime est alienum. Ad Att. lib. 1. epist. 1. Non aliena *rationi* nostræ fuit illius præpropera prensatio. Nonnunquam etiam cum genitivo. Cic de Fin. l. 1. Quis alienum putet *ejus* esse *dignitatis*? Usitatius tamen ablativo jungitur: ut, Non alienum *majestate sua*. Cic. de Div. l. 1.

3. *Immunis* etiam cum genitivo. Sen. de vit. beat. cap. 26. Animus *vitiorum* immunis. Qint. Declamat. 9. Immunem *malorum* omnium. Præsertim apud Poetas. Virg. *Belli* immunis. Ovid. Curvique immunis *aratri*.

4. Interdum tamen *alienus*, & quædam, de quibus dicemus præcep. 12. præter ablativum, præpositionem habent *a*, vel *ab*, Cic. in epist. ad Fam. Quæ non aliena esse ducerem *a dignitate tua*. Id. Off. Si *ab omni perturbatione* liber sit. Id. de Arusp. resp. Quæ tandem est in hac urbe tanta domus *ab ista* religionis *suspicione tam vacua*, atque pura?

5. *Dignus* perquam raro cum genitivo. Balb. ad Cic. lib. 8. Ad Att. Obsecro te, mi Cicero, suscipe curam, & cogitationem dignissimam *tuæ virtutis*. *Plenus*, frequentissime, de quo Præc. 3. *Dives* apud Poetas interdum. 2. Georg. Di-

ves

ves *opum* variarum. *Orbus*, *cassus*, *onustus*, raro apud eosdem.

Præceptum XI. Opus.

OPus sæpe nomen est substantivum indeclinabile, quod, accedente verbo substantivo, ablativum postulat. Terent. Andr. act. 1. Nihil *isthac* opus est *arte* ad hanc rem, quam paro. Cic. 12. ad Att. ep. 36. Apud Terentiam *gratia* opus est nobis, *tuaque auctoritate*.

2. Sæpe etiam cum substantivis more adjectivorum consentit, neque tamen in casus declinatur. Cic. Fam. lib. 2. ep. 6. Dux nobis, & auctor opus est, lib. 15. ep. 2. omnia pollicitus est, quæ tibi opus essent. Ad Att. 6. Dices, nummos mihi opus esse ad apparatum triumphi. Liv. Bell. Pun. 10. Scipio ad comparanda ea, quæ opus erant, tempus habuit.

Appendix II. gen. pro Suprema classe.

1. *Opus* cum genitivo raro reperitur, nec videtur usurpandum. Planc. ad Cos. Præt. Trib. pleb. l. 10. ep. 8. Sed aliquantulum nobis temporis & *magni laboris*, & *multæ impensæ* opus fuit. *Temporis* ab *aliquantum* pendet; genitivi vero *laboris*, & *impensæ*, nisi ad *opus* referantur, non video, unde pendeant. *Opus*, cum accusandi casu obsoletum est. Plaut. Trunc. Puero opus est *cibum*.

2. *Usus*, cum *opus* significat, eodem modo construitur. Virg. lib. 8. Æn. Nunc *viribus* usus. Liv. l. 3. addit genitivum pronominis. Si quis usus *mei* est. Cic. 5. Tusc. utitur sine casu. De cæteris studiis alio loco dicemus, si usus fuerit.

Præ-

Præceptum XII. de ablativo cum præpositione, a, vel ab, post nomen adjectivum.

ORDINIS accipiunt sextum numeralia, junctis
A, vel ab, extorris, nudus, diversus: easdem
Incautus, fugitivus amant, innoxius, exul,
Adversus, securus, inops, alienus, & orbus,
Integer, atque alius, cum degener adjice purus,
Cassus, & immunis, vacuus, cum sospite, liber,
Absonus, ac tutus, profugus; velut exul ab urbe.

ADjectiva *diversitatis*, & numeralia *ordinis* ablativum cum præpositione *a*, vel *ab* admittunt. Acad. 4. Certa cum illo, qui *a te totus diversus* est. Ad Att. l. 6. Navigationis labor *alienus ab ætate* nostra. Id. 4. Acad. Post autem confícta a Carneade, qui est *quartus ab Arcesila*. Hirt. de bell. Alex. 4. Imperio, & potentia *secundus a Rege*.

2. Item *securus*, *vacuus*, *liber*, *nudus*, *inops*, *orbus*, *extorris*. & alia, quæ carminibus recensentur. Plin. lib. 28. cap. 9. *Securus a metu* somnus. In Verr. act. 5. lib. 4. Vacui, expertes, soluti, ac liberi fuerunt ab omni sumptu, molestia, munere. Idem pro Domo. Tam inops aut ego eram ab amicis, aut nuda Resp. a magistratibus?

Præceptum XIII. de nominibus comparativis.

Si duo cujusvis generis, vel plurima confers
Diversum sortita genus, dignabere sexto
Collativa gradu, ut, Dantur majora periclis
Præmia: doctrina est omni pretiosior auro.

COmparativo utimur cum ablativo, quando vel plura diversi generis comparantur. Cic. in Catil. 1. *Luce* sunt *clariora* nobis tua consilia. Curt. l. 19. Majora sunt præmiis pericula. Vel cum duo ejusdem, aut diversi generis conferuntur. Cic. ad Octav. Quæ non posterior dies acerbior priore, & quæ non insequens hora ante-

cedente calamitosior Populo Romano illuxit? Hor. lib. 1. ep. 1. Vilius argentum est auro, virtutibus aurum.

Si QUAM interveniat, recte gradus ille Latinus
In casum migrare potest, quem verba reposcunt:
Ut, Nihil horridius vidi, quam bella draconum.

2. Ablativus comparativi, intercedente conjunctione *quam*, mutari potest in casum verbo congruentem. Cic. act. 4. in Verr. l. 2. innocentior, *quam Metellus*? Ad Att. ep. 22. Nemo unquam nec Poeta, nec Orator fuit, qui quemquam meliorem, *quam se*, arbitraretur. Liv. bell. Pun. 10. Melior, certiorque est tuta pax, *quam sperata victoria*. Ter. Phorm. act. 4. Ego hominem callidiorem vidi neminem, *quam Phormionem*.

PARTITIVA etiam Patrios, ut cætera poscunt
Mobilia, ut, Juvenum longe vicere minores.
Ex, E, cum Sexto sed habere frequentius optant.

3. Comparativa, quemadmodum & cætera adjectiva cum partitionem adsignificant, genitivum desiderant. Liv. l. 3. In quam sententiam ut descenderetur, *juniores Patrum* evincebant. Horat. in Arte. *O major juvenum*.

4. Scriptores tamen sæpius ablativo cum præpositione *e*, vel *ex* utuntur: qui casus partitionis, præsertim ubi nomen est comparativum, aptissimus est, Cic. Att. l. 16. Ante scripta epistola *ex duabus* tuis *prior* mihi legi coepta est. Plin. ad Canin. lib. 3. Minorem ex duobus liberis amisit.

5. Comparativa pro adverbiis, *multum*, *paululum*, *tantum*, *quantum*, *aliquantum*, *nimium*, *nihil*, admittunt *multo*, *paulo*, *tanto*, *quanto*, *aliquanto*, *nimio*, *nihilo*. His accedunt *hoc*, vel *eo*, *quo*, pro *tanto*, *quanto*. Cic. de Amic. Nec vero corpori solum subveniendum est, sed etiam menti, atque animo *multo* magis: Idem

1. de Orat. Est finitimus Oratori Poeta, numeris astrictior *paulo*. Lucejus Cic. lib. 5. Valeo, sicut soleo; *paulo* etiam deterius, quam soleo. De Off. lib. 1. *Quanto* superiores sumus, *tanto* nos submissius geramus. Id. de Invent. Postea *aliquanto* ipsos quoque tempestas vehementius jactare coepit. Plaut. Bacch. Vixisse *nimio* satius est, quam vivere. Cic. 2. de Fin. *Nihil* beatior Jupiter, quam Epicurus, demptâ æternitate. Planco. Cic. lib. 10. ep. 9. Certe *hoc* majus habes testimonium amoris mei, *quo* maturius tibi, quam cæteris, consilia mea volui esse nota.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

COLLATIVA suis gaudent superaddere Sextum
Excessus: ut Atlas cubito fuit Hectore major:
Et positivorum propriis adjungere casus:
Ut, Quis Oreste fuit Pyladi jucundior unquam?

1. Præter suum casum, admittunt comparativa ablativum, qui significet excessum, Curt. l. 5. Turres *denis pedibus*, quam murus, altiores sunt.

2. Item casum suæ positionis. Ad Att. lib. 16. ep. 11. *Mihi* nemo est amicior, nec jucundior, nec carior Attico.

3. Denique hos ablativos, *opinione*, *spe*, *æquo*, *justo*, *solito*, *dicto*. Cic. de clar. Orat. *Opinione* ego omnium majorem cepi dolorem. Ovid. 4. Fast. *Speque* redit citius. Cic. de Amic. Neque etiam verendum est, ne quid plus *æquo* in amicitia concedatur. Quintil. l. 9. c. 4. Membrum longius *justo* tardum, brevius, instabile. Liv. Bell. Pun. 5. Sol visus est rubere *solito* magis. Id. Bell. Pun. 3. *Dicto* prope citius equum in viam Claudius egit.

4. Poetæ nonnumquam, more Græcorum, ad comparativum addunt adverbium *magis*. Virg. in Culic. Quis queat optato *magis* esse *beatior* ævo? Plaut. Stich. Immo etiam hoc *magis* est *dulcius*; nam magis multo patior facilius verba.

5. Ora-

5. Oratores interdum, & Historici alterum comparativum apponunt. Cic. pro Mil. Ne *libentius* hæc in illum evomere videar, quam *verius*. Liv. *sanctior*, quam *promptior* hic habitus fuit.

Præc. XIV. de ablativo laudem, vituperationem, vel partem significante, post nomen adjectivum.

PLERAQUE Mobilium Partis, Laudisque Latine
Sunt contenta gradu, vel qui contraria Laudi
Signet: ut Ore niger, voce horridus, inclytus armis.

PLeraque adjectiva ablativum postulant significantem *laudem*, *vituperationem*, vel *partem*. Q. Cic. de Pet. Cons. Nequaquam sunt tam *genere* insignes, quam *vitiis* nobiles. Cic. de Orat. Sunt quidam aut ita *lingua* hæsitantes, aut ita *voce* absoni, aut ita *vultu motuque* corporis vasti, & agrestes, ut, &c. Sallust. in Catil. C. Antonius *pedibus* æger legato exercitum permittit. Cicero 4. Tusc. Quisquis est, qui moderatione, & constantia quietus *animo* est. Et Mart. lib. 12. *Crine* ruber, niger *ore*, brevis *pede*, *lumine* læsus.

2. Etiamsi Oratores libentius substantiva cum adjectivis copulent; ut, *vir summa eloquentia*, *eximia virtute*, *excellenti ingenio*, (ut dictum est Præc. 2.) tamen non raro ipsis adjectivis ablativum laudis, aut vituperationis attribuunt, ac dicunt; *vir eloquentia summus*, *virtute eximius*, &c. Cic. de clar. Orat. Ut vita, sic *oratione durus*, incultus, horridus. 4. de Fin. Horridiores evadunt, asperiores & *oratione*, & *moribus*.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

1. Ablativum partis frequenter in accusativum mutant Græcos imitati Poetæ. Virg. Æn. 1. *Os*, *humerosque* Deo similis. Hor. lib. 4. ad 2. Qua notam duxit, niveus videri, *Cætera* fulvus.

2. Item

2. Item Historici, sed rarius. Liv. Bell. Pun. l. 1. Phalarica est Saguntinis missile telum, hastili oblongo, & *cætera* tereti, præterquam id extremum. Mela l. 3. c. 1. Sarmatæ totum bracati *corpus*; & nisi qua vident, *ora* etiam vestiti. Accusativus *cætera* frequens est apud Livium, & Plinium.

DE CONSTRUCTIONE PRONOMINIS.

C A P. XIV.

Pro media classe Grammaticæ.

Præceptum I.

De genitivo post pronomina demonstrativa.

OSTENSURA gerunt quoties Pronomina partes
Fixorum, patrio, velut id rationis, adhærent.

PRonomina demonstrativa cum substantive ponuntur, patrium casum admittunt. Cic. lib. 2. ep. 8. *Hoc* ad te *litterarum* dedi. 2. de Orat. Quoniam *id temporis* est, surgendum censeo. Ad Att. lib. 1. ep. 10. Res est *eodem loci*, quo reliquisti.

2. Huc spectant, *hoc commodi*, *novi*, *noctis*, *temporis*, *libertatis*, *id ætatis*, *virium*, *solitudinis*, &c. Cic. Att. l. 11. ep. 7. Vide ne *hoc temporis* Terentiæ obesse aliquid possit. Id. lib. 6. ep. 20. *Id ætatis* jam sumus, &c. Tacit. lib. 13. Nec *id* nobis *virium* erat.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

Pronomen *idem*, more Græco, cum dativo apud Poetas, reperitur. Horat. in Arte, Invitum qui servat, *idem* facit *occidenti*. Oratores vero sic loquuntur: *idem qui*, *idem &*, *idem ac*, *idem atque*, *idem ut*. Cic. 2. Off. Peripatetici quoniam *iidem* erant, *qui* Academici. 2. de Nat. Deor. Dianam, & Lunam eandem esse putant. Pro Syl. Idem valere debet, ac si pater dijudicaret. Pro Dom. Idem videtur esse, atque id, quod, &c. 1. Off. in eadem sunt injustitia, ut sit, &c. Cave igitur dicas; *Hoc est idem cum*

illo

l. 3. ep. 27. Te oro, ut, quibus in rebus mei *tui* indigebunt, nostris miseriis ne desis. Hoc loco *mei* nominativus est pluris, *tui* genitivus singularis. In Cat. 4. Habetis ducem memorem *vestri*, oblitum *sui*. Lib. 9. ad Att. Nihil enim malo, quam & me *mei* similem esse, & illos *sui*.

Appendix II. gen. pro supremą classe.

1. Nomine verborum intelliguntur etiam gerundia, & supina, si quando eorum usus inciderit: ut, non est tempus obliviscendi *vestri*, *nostri*; non autem *vestrum*, *nostrum*.

2. Cum iisdem genitivis *mei*, *tui*, *sui*, *nostri*, *vestri*, copulari possunt participia. Planc. Cic. l. 10. Facultas optabilis *tui præsentis* si mihi esset, nunquam a tuis consiliis discreparem. Cic. Lent. l. 1. 1. Nostram fidem omnes, amorem tui absentis, præsentis tui cognoscent.

3. Item cum gerundiis, ut vocant adjectivis. Cic.l.3.ep.4. Hoc, quidquid attingi, non feci *inflammandi tui* causa, sed testificandi amoris mei.

4. At nominibus, cum substantivis, tum adjectivis, quidam negant hos genitivos posse jungi, exceptis his, *unius*, *solius*, *ipsius*. Non video, cur non cæteris quoque jungi possit. Cur enim Latine non dicitur. *Pudet me tui hominis vanissimi*: *Non te miseret mei infelicis?* Ter. Heaut. act. 5. Atque *inopis* nunc te miserescat *mei*.

Exceptio I. pro media.

REFERT, Inter & est, gradui junxere Latini,
Unius & reliquos, qui Possessiva sequuntur:
Ut, Vestra ipsorum refert componere mores:

Interest tamen, & *refert*, ablativos *mea*, *tua*, *sua*, *nostra*, *vestra*, sibi vendicarunt. Adde his *cuja*, de quo diximus supra cap. 7. Quibus ablativis addi potest genitivi, *unius*, *solius*, *ipsius*, cæterique, qui possessivis adduntur: ut, mea unius interest; tua solius refert: nostra ipsorum interest

P vi-

vitia extirpare: tua Rempublicam administrantis interest semper vigilare. *Nostra*; *vestra omnium*, tum dices, cum exempla repereris. Interim tutius videris dicere: nostrum omnium interest: vestrum omnium refert, &c. Quo loco *omnium* genitivus est verbi *refert*; *vestrum* genitivus est nominis partitivi *omnium*; ut illud Pl. l. 11. c. 37. *Piscium* omnibus serrati dentes: de quo cap. 13. Præcep. 4.

Exceptio II. pro media.

PARTITIVA, simul Numeralia nomina, vestrum,
Ac nostrum, Mediusque gradus, Summusque requirunt:
Ut, Nostrum duo, vestrum primus, minor, optimus, alter.

Nomina numeralia, partitiva, comparativa, & superlativa, genitivos *nostrum*, *vestrum* exigunt. Curt. lib. 8. Nolo *singulos vestrum* excitare. Ad Q. Fr. lib. 2. ep. 4. Domus *utrisque nostrum* ædificatur strenue. Ib. 2. contra Rull. Omnibus vobis, aut *majori vestrum* parti. Sic dices, *maximus*, *minimus*, *nostrum* &c.

Præceptum IV. Pronomina post substantiva.

ACTIO cum datur, aut possessio nomina fixis
Possessiva suis, velut adjectiva, cohærent:
Ut, Mea cura, Tuum studium, Sua cuique voluntas.

POssessiva, *meus*, *tuus*, *suus*, *noster*, *vester*, cohærent cum substantivis genere, numero, casu, cum possessio, vel actio significatur: ut, liber meus, ager tuus, studium nostrum, labor vester.

AT cum significant generalem nomina partem
Corporis, aut animi, Patriis tunc utimur illis,
Quos sibi in I tantum pronomina prima crearunt:
Ut, Magna Rex parte sui caret, orbus amicis.

2. At si substantiva significent partem aliquam ge-

generalem corporis, sive animi; ejusmodi sunt, *pars*, *dimidium*, *aliquid*; genitivis primitivorum utemur: ut, nullam partem mei amisi: hoc est, non amisi manum, pedem, memoriam. Cic. 1. de Fin. Cui proposita est conservatio sui, necesse est huic *partes* quoque *sui* cariores esse, quo perfectiores sint. Ter. Adelph. Tetigi ne tui quidquam. Quintil. l. 7. c. 3. Minimam partem mei habent.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

NOMEN ubi est anceps, veluti Cura, actio tunc si
Significetur eo, vel si possessio, Fixa
Cum possessivis, velut adjectiva, ligantur:
Ut, tua cura, tuum studium, quibus omnia vincis.
Passio nominibus cum significatur eisdem,
Quorum finis in I, pronomina prima ligamus:
Ut, Me ingrata tui capient oblivia numquam.
Jungitur interdum pariter pronomen utrumque:
Ut, Tua longa sui torquent oblivia matrem.

1. Substantiva, quorum ambigua est significatio, active, ac passive sumi possunt: ut, *charitas*, *amor*, *memoria*, *oblivio*, *desiderium*, *cura*, *miseratio*, *fiducia*, itemque cætera ejusdem generis, si possessionem, actionemve significent, possessivis adhærescunt, ut, *amor meus*, *desiderium meum*, quo amo, ac desidero.

2. Sin passionem significant, genitivos *mei*, *tui*, *sui*, *nostri*, *vestri*, flagitant: ut *amor mei*, *desiderium mei*, quo amor, ac desideror. Ad Att. lib. 1. ep. 3. Aviam tuam scito *desiderio tui* mortuam esse. Fam. lib. 5. ep. 2. *Amore tui* fratrem tuum odisse desinam. Id. ad Planc. l. 10. Me impulit *tui charitas*. Ad Q. Fr. l. 1. ep. 2. Nunc decedens relinque, quæso, quam jucundissimam *memoriam tui*. Fam. l. 6. ep. 2. Ne me putes *oblivione tui* rarius ad te scribere, quam

 sole-

folebam. Quint. Decl. 6. Poſtquam *mei cura* diſceſſerat, &c.

3. Nonnumquam utrumque conjungitur. Ad Att. l. 13. Nicias *tua ſui memoria* delectatur. Fam. l. 12. ep. 17. Grata mihi vehementer eſt *memoria noſtri tua*.

4. Non in omnibus tamen, quibus anceps eſt ſignificatio, hoc obſervatur. Nam *crimen meum, vulnus meum, injuria mea*, dicitur etiam mihi illata. Item *imago mea, tua, ſua, noſtra, veſtra*, non ſolum quæ poſſidetur, ſed etiam quæ refert, & repræſentat. Plaut. Mem. Tua eſt imago tam conſimilis tibi, quam poteſt. Cic. pro Sex. Roſc. Ut effictos mores noſtros in alienis perſonis, expreſſamque imaginem noſtràm vitæ quotidianæ videremus.

5. Præterea, *cauſa mea, tua, ſua, noſtra, veſtra*. Cic. Fam. l. 15. ep. 18 Abeſſe re mea cauſa moleſte fero, tua gaudeo. Id. l. 16. ep. 10. Non tam mea cauſa, quam tua dòleo, te non valere. Sic apud Ciceronem frequenter. Papinianus, *cauſa mei*, Ulpianus *ſui*, dixit. Malim ego cum Cicerone loqui.

Præceptum V. Reciproca Sui, Sibi, Se.

TERNA in ſe quoties perſona reflectitur, ullo
Abſque errore, Sui voce utimur: ut, Sibi mendax
Lingua nocet: Se homini gladio ſuccurre necanti.

RECiproco, *ſui, ſibi, ſe*, utimur, cum tertia perſona tranſit in ſeipſam, ſive in recto, ſive in obliquo: ut, *Cæſar recordatur ſui; indulget ſibi; amat ſe, loquitur ſecum*. Cic. 5. de Fin. Eorum eſt hæc querela, qui *ſibi* cari ſunt; *ſeſeque* diligunt. Id. 1. de Nat. Deor. Ipſe *ſibi* diſplicet. Id. 4. in Cat. Habetis ducem memorem veſtri, oblitum *ſui*.

UTIMUR hoc itidem verbo accedente ſecundo.

Ut

Ut sibi des veniam supplex Masinissa precatur.

2. Etiam accedente altero verbo, reciprocam vim suam retinere solet. Cic. in Or. Ne ipse quidem sua tanta eloquentia mihi persuasisset, *ut se* dimitterem. Id. Att. l. 5. Qui etiam a me petierit, ut *secum*, & apud *se* essem quotidie.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

1. Quod *si* duæ tertiæ personæ interponantur: reciprocum plerumque ad priorem referri solet. Cic. ad Att. l. 15. ep. 9. Scripsit filius, se idcirco profugere ad Brutum voluisse, quod, cum sibi negotium daret Antonius, ut eum Dictatorem efficeret, præsidium occuparet; id recusasset. *Sibi*, ad filium refertur, *eum*, ad Brutum.

2. Interdum reciprocum in *is* pronomen commutatur. In Verr. act. 1. Milesios navem poposcit, quæ *eum* præsidii causa Myndum prosequeretur. Ad Att. l. 11. ep. 23. Camillus mihi scripsit, te *cum eo* loquutum, pro *secum*. Cæs. l. 1. Bell. Civ. Timere Cæsarem, abreptis ab eo duabus legionibus, ne ad *ejus* periculum reservare eas Pompejus videretur.

Præceptum VI. Reciprocum suus.

PERSONA in rem possessam cum tertia transit,
Voce Suus, res ipsa potest possessa notari:
Sicut, quæque suos nutrit fera bellua partus.

RECIPROCO *suus* utimur, cum tertia persona transit in rem a se possessam; ut, *Cicero recordatur Tironis liberti sui; indulget liberis suis; defendit suos clientes; scripsit hanc epistolam manu sua*. In Verr. act. 2. l. 1. Ajebat multa sibi opus esse, multa canibus *suis*. Id. de Or. l. 2. Si feræ partus *suos* diligunt: qua nos in liberos nostros indulgentia esse debemus?

VIS eadem remanet, verbo accedente secundo:
Ut, Cæsar te, Marce rogat, sua signa sequaris.

2. Etiam accedente altero verbo, idem usuve-

 nit.

nit. In Verr. act. 2. l. 1. Debere eum ajebat suam quoque ducere rationem. (*Eum*) cum dicit, Ligurem designat, (*Suam*) Verris, cujus sermo exponitur.

UTERE voce Suus, cum res possessa refertur
In possessorem, ut Feriunt sua tela nocentem.

3. Utimur praeterea reciproco *suus*, cum res possessa in possessorem transit. Cic. Att. lib. 9. ep. 14. Ulciscentur illum mores *sui*. De Arusp. resp. *Sua* concio risit hominem. Pro Sext. Hunc *sui* cives e civitate ejecerunt. Ad Att. l. 10. Indulsit illi quidem *suus* pater semper.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

Suus, cum duabus tertiis personis interponitur, non raro ad posteriorem refertur. Cicero in Verr. act. 3. Orat Dolabellam, ut de *sua* provincia decedat: Ubi de Dolabellae provincia sermo est. Caes. 1. Bell. Civ. Velle Pompejum se purgatum Caesari, ne quae Reipublicae causa egerit, in *suam* contumeliam vertat. In Ver. Act. 2. Verres possessionem haereditatis negat se daturum, ne posset patronum *suum* proscriptum juvare: Ubi de liberto quodam loquitur.

2. *Sui* ponitur interdum pro *suus*. Cic. de Univ. Imitantes genitorem, & effectorem *sui*. Ib. Ita se ipsa consumptione, & senio alebat *sui*.

3. Nonnumquam *suus* usurpatur pro *is*. Ad Att. l. 6. Non destiti rogare, & petere mea causa, & suadere sua. Id. de Somn. Scip. Ego illum de *suo* regno, ille me de nostra Rep. percontatus est. Et Phil. 4. Si C. Caesaris, fortissimorumque *sui* patris militum exercitus non fuisset. Quae non temere imitanda sunt. Neque enim licet dicere: Conveni Franciscum, & patrem *suum*, sed *ejus*: Monebo Antonium, ut veniat, & ego veniam *secum*, sed *cum eo*. Id Petrus optat; quare *sua* causa ut facias, te rogo; sed *ejus causa*. Quoties enim reciprocum interruptum non re-

redit aut recte, aut oblique ad eum, unde proficiscitur; reciproco fere locus non est.

4. Interdum tamen, ut dictum est, *is*, aut *ipse*, pro reciproco ponitur. Cæs. Bell. Civ. l. 1. Quod penes *eum* est pecuniæ, tradit. Cic. ad Q. Fr. l. 1. Ea ferre molestissime homines solent, quæ *ipsorum* culpa contracta sunt.

DE NUMERI DISTRIBUTIVI CONSTRUCTIONE.

C A P. XV.

Pro media classe Grammaticæ.

PRÆCEPTUM I.

Distributivis qua ratione utamur.

Distributivi numeri, quibus ferme utimur cum idem pariter in plura dividimus, sunt *singuli*, *bini*, *terni*, *quaterni*, *quini*, & alii, de quibus lib. 1. c. 14. Cic. Att. l. 7. ep. 13. *Binos* gladiatores *singulis* patribus familiarum distribuit. Id. Parad. 6. Capit ille e suis prædiis sexcenta sestertia, ego *centena* ex meis: idest ille sexcenta, ego centum quotannis. Plin. l. 10. c. 56. Vivunt Laconici annis *denis*: hoc est, unusquisque Laconicus decem annis vixit. Cic. in Verr. Cum in Sicilia sestertiis *binis* tritici modius esset, summum *ternis*; hoc est quisque modius sestertiis duobus, summum tribus.

2. Res, vel mensura, in quam cadit distributio, sæpe accusativo gaudet cum præpositione *in*. Cic. in Verr. act. 3. l. 2. Censores binos *in singulas civitates* describebat. Liv. 4. Bell. Pun. Qui bina millia æris *in annos singulos* penderent. Id. Singulis *in militem* tunicis imperatis.

3. Cum duo adhibentur numeri, uterque, aut alteruter esse potest distributivus. Cic. in Brut. *Bini* Oratores vix *singulis* ætatibus extiterunt. In Verr. act. 4. Et pueri annorum *senum*, *septenumque denum* Senatorum nomen nundinati sunt. Idem Div. in Verr. Pro frumento in mo-

dios *singulos*, *duodenos* sestertios exegisse; idest sestertios duodecim pro quolibet frumenti modio. Varr. de re rust. l. 2. Decem sibi in dies *singulos* denarios dare audivisset. Liv. l. 20. *octogeni bini* æris militibus dati: hoc est, octoginta duo nummi singulis militibus dati.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

1. Sæpe distributivus omittitur, cum res, in quas aliquid distribuitur, accusativo efferuntur cum præpositione *in*. Ita dicitur: *in militem*, *in navem*, *in capita*; idest in singulos milites, in singulas naves, &c. Liv. Frumentum Melianum assibus in modios æstimatum plebi dimisit: hoc est, *cum singuli modii singulis assibus æstimarentur*.

2. Distributivi numeri, loco primitivorum, seu cardinalium, substantivis junguntur, quæ numero singulari carent, ut *binæ* litteræ, *bina* castra, *terna* arma. Non autem, duæ litteræ, duo castra, tria arma. Cic. Phil. 13. Inter *bina castra* collocatus est.

3. In his ipsis tamen, *uni*, *unæ*, *una*, dicemus potius; quam *singuli*, nisi distributive sumantur, ut, unæ nuptiæ, scalæ, litteræ, &c. Cic. pro Leg. Man. Ab *unis* hostium *copiis* bellum geri. Idem de Leg. lib. 2. Seque non *unis* circumdatum *mœnibus*, &c. Sall. in Jugurth. Ubi *unæ*, & altera *scalæ* comminutæ sunt.

4. Quamvis distributiva nomina numerum multitudinis tantum sibi vindicent, non raro tamen singulari numero usurpantur, tum a Poetis, ut, *terno ordine*. Virg. Æn. l. 5. *Centena arbore*. Lib. 10. Sic *gurgite septeno*, &c. tum etiam ab Historicis, ut, *septuageno coitu*. Plin. *Quadrageno*, *aut viceno spatio*. Idem l. 17. c. 23. *Septenum* numerum legionum. Fam. l. 11. ep. 10. Quibus locis distributivi numeri pro cardinalibus ponuntur.

1. Quod

5. Quod fit etiam interdum in numero multitudinis, non solum cum junguntur nominibus, quæ singulari carent, ut *binæ litteræ*, *bina castra*; sed etiam cum junguntur nominibus, quæ singularem quoque numerum habent: quod frequens est apud eosdem, sive Poetas, sive Historicos. Virg. Æn. 2. *Bis quinos* silet ille dies. Ov. Trist. lib. 3. eleg. 2. Perque *quaterdenos* itur in illa gradus: pro *bis quinque*; & *pro quadraginta*. Plin. l. 8. c. 36. de ursis. Mares *quadragenis* diebus latent, foeminæ *quaternis* mensibus: pro *quadraginta* diebus, *quatuor* mensibus. Sic alii sæpe. At Cic. in Somn. Scip. Cum ætas tua *septenos* octies anfractus, reditusque converterit, &c. prope poetice loquitur: hoc est, ubi sex, & quinquaginta annos expleverit.

Præceptum II. de mille.

Mille, cum adjectivum est, pluralis tamen est numeri, nec declinatur in casus. Cic. pro Sext. Edixitque, ut ab Urbe abesset *mille* passus. Hor. l. 2. sat. Veterisque Falerni *mille* cadis.

2. *Mille* substantivum genitivo jungitur, & singulari numero non declinatur in casus: at numero multitudinis, *millia*, *millium*, *millibus*, dicimus. Cic. pro Rab. *Mille talentum* accessionem esse factam. Id. Phil. 6. Qui L. Antonio *mille nummum* ferret expensum. Hor. l. 2. sat. 3. *Mille ovium* insanos morti dedit. Varr. 2. rer. human. Plus *mille*, & centum *annorum* est, Cic. pro Mil. Ante fundum Clodii *mille hominum* versabatur; sic legendum, non *versabantur*, auctore Gell. l. 1. c. 16. Macr. 1. Saturn. c. 5. Qui similia efferunt ex Quadrigario, Catone, & aliis. Cic. pro Quint. Septingenta *millia* passuum. Id. pro Rab. Post. Quid vociferabare; decem *millia* talentum esse promissa? Vide l. 1. c. 14. de numeris cardinalibus.

Si quando *millia* cum alio substantivo eodem casu junctum reperitur, erit substantivum per appositionem continuarum. Cic. in Verr. act. 4. Tritici *modios* quinque *millia*. Liv. l. 5. Philippei nummi quatuordecim millia quingenti quatuordecim. Id. l. 9. Duo millia, & quingenti capti.

DE PRÆPOSITIONUM CONSTRUCTIONE.

C A P. XVI.

Pro media classe Grammaticæ.

Præceptum I. Præpositio verbis addita.

VERBA, quibus regimen prorsus natura negavit,
Munere præpositæ partis moderamina sumunt;
Ut Sedeo in Cathedra; Vado, proficiscor in urbem.

Verba absoluta, & intransitiva præpositionum beneficio in casus transeunt. Cic. 2. de Or. Cum *ad me* in Tusculanum venisset Cæsar. Id. ib. Cum in lecto Crassus esset, & apud eum Sulpitius sederet. Antonius tamen inambularet cum Cotta in porticu, &c.

OMNIA verba gradus proprios moderantia partes
Apposita adhibere suis cum casibus optant.

2. Transitiva, præter proprium casum, etiam præpositiones cum suis casibus admittunt. Cic. de Amic. Nihil est amabilius virtute, nihil, quod magis alliciat homines ad diligendum: quippe cum propter virtutem, & probitatem, eos etiam, quos nunquam vidimus, quodam modo diligamus.

COMPOSITO dat sæpe suum pars juncta regendum.
Præpositiva gradum; velut Hostem invadere ferro.

3. Verba composita sæpe casum suæ præpositionis habent; ut, *adire Judicem*, *invadere Urbem*. Cic. 5. de Fin. Persarum *Magos* adiit. Ad Q. Fr. lib. 3. ep. 2. Cum subito bonus Imperator noctu *urbem* hostium invasisset, &c.

PARTES præpositas repetunt Composita frequenter.

4. Et repetita præpositione, ut, *adire ad Judicem*, *invadere in Urbem*. Cic. act. 2. l. 1. in Verr.

Verr. Cæteri hæredes adeunt *ad Verrem*. Philipp. 11. *In Galliam* invasit Antonius.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

1. Hanc repetitionem amant multa verba composita ex præpositionibus, *a*, *ab*, *ad*, *con*, *de*, *e*, *ex*, *in*. Cic. de Amic. Tu velim *a me* animum parumper avertas. Ad Q. Fr. l. 3. Abduco equidem me ab omni Reipublicæ cura. Cicero sæpe verbum *invado* usurpat repetita præpositione.

2. Verbi *aspiro* elegans est usus, cum conatum quendam aliquo perveniendi, atque alicujus rei adipiscendæ adsignificat; efferturque cum aliqua vel negatione, vel interrogatione. Cic. in Brut. Ex bellica laude nemo aspirare ad Africanum potest. Id. Verr. act. 2. l. 1. Quid enim quisquam ad meam pecuniam, me invito, aspiret?

Præceptum II. præpositiones cum accusativo.

Accusativo serviunt *ad*, *apud*, & ceteræ, quæ sunt l. 1. c. 14. in Rudim. Præp. Cic. in Brut. *Prope* Platonis *statuam* consedimus. Ad Att. 12. *Secundum te* nihil est mihi amicius solitudine. In Verr. act. 3. l. 2. Erant acceptæ pecuniæ; sic tamen, ut *usque alterum R* litteræ constarent integræ, reliquæ omnes essent in litura.

Præceptum III. versus.

VERSUS habet casum præeuntem: ut, littora versus.

Versus suo casui postponitur. Cic. Att. lib. 16. Verti me a Minturnis *Arpinum versus*. Sulpic. ad Cic. l. 4. Ex Asia rediens, cum ab Ægina Megaram versus navigarem, &c.

Præceptum IV. præpositiones cum ablativo.

Ablativo gaudent *a*, *ab*, *abs*, *absque*, cum reliquis, quæ habentur l. 1. c. 14. in Rud. Cicer. in Pis. Mihi vero ipsi *coram genero* meo, propinquo tuo, quæ dicere ausus es? Id. Att. lib. 15. epist. 1. *Clam iis* eam vidi. Ter. Heaut. *Præ iracundia*, Menedeme, non sum apud me.

Liv. l. 6. Rem creditori *palam populo* solvit. Id. Bell. Maced. 7. Haud *procul occasu* Solis redeundi in castra tempus erat.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

Clam apud veteres accusandi casu jungebatur. Plaut. Cas. act. 2. sc. 8. Bona multa faciam *clam meam* hanc uxorem. Sed non videtur usurpandum.

Præceptum V. tenus, cum. &c. postposita.

TEnus, quemadmodum *versus*, postponitur; ac fere patrium casum desiderat, si nomen sit multitudinis. Cic. in Arat. Et Cepheus conditur ante *lumborum tenus*. Coel. ad Cic. l. 8. ep. 1. Rumores illi de comitiis *Cumarum tenus* caluerunt.

2. Si singulare sit nomen, ablativo gaudet. Liv. Bell. Pun. 6. Adeo nudaverat vada, ut alibi *umbilico tenus* aqua esset, &c. pro Dejot. Antiochus *Tauro tenus* regnare jussus est.

3. *Cum* in his tantum semper postponitur, *mecum*, *secum*, *nobiscum*; nonnunquam in his, *quocum*, *quicum*, *quibuscum*.

4. *De*, *in*, *inter*, & aliæ nonnullæ eleganter interponuntur interdum. Cic. de Inv. Multis *de* causis fit. Id. in Rull. Ducentos *in* annos. Id. de clar. Or. Suos *inter* æquales. Virg. Ecl. 1. Alias *inter* urbes. Et ib. Lenta *inter* viburna.

5. *Inter*, *circum*, interdum apud Poetas postponuntur. Æn. 1. Maria omnia *circum*. Georg. 2. Qua locus Erigonem *inter*. Apud Oratores aut vix, aut raro admodum. Cic. de Amic. *Si quos inter* societas, aut est, aut fuit. Neque enim, *inter si quos*, neque *si inter quos*, recte eo loco dici posse videbatur. Alioqui semper præit.

Præceptum VI. a, ab, abs.

A Consonantibus præponitur. Cic. Phil. 3. Antonius *a fronte*, a tergo, a lateribus tenetur.

2. *Ab*, vocalibus. Ad Att. l. 1. ep. 12. Cura,

ra, & effice, ut *ab omnibus* & laudemur, & amemur. Nonnullis etiam consonantibus. Pro Cluent. *Ab nullo* ille liberalius, quam a Cluentio tractatus est. Ad Att. lib. 5. *Rex ab Senatu* appellatus est. Præcipue *l*, *r*, & *i*, præponitur, ut, ab Legatis, ab Romanis, ab Jove.

3. *Abs*, præponitur litteræ *t*, & interdum *q*. Ter. Andr. O Dave, ita ne contemnor *abs te?* Id. Adel. *abs quovis* homine beneficium accipere gratum est.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

Historici, præcipue Livius, liberius utuntur præpositione *ab*. Ab classe, ab Carthagine, ab Dictatore, ab Numa, ab Gallis, ab Servio, ab Tarquiniis, &c Quæ passim imitanda non videntur in historia.

Præceptum VII. in, sub, super, & subter.

IN, *sub*, *super*, *subter*, modo accusativum, modo ablativum cum varia significatione postulant.

2. *In*, cum verbis motus accusativum amat. Cic. de Sen. Venio *in curiam* frequens. Id. Or. 1. in Cat. in exilium proficiscere.

3. Item pro *erga*: ut, Brutus fuit pius *in patriam*, crudelis in liberos. Vel *contra*. Cicer. in Sall. Petulanter *in uxorem*, & filiam meam invasisti. Vel *per*, seu *pro*: ut, commodare librum alicui *in diem*, *in mensem*. Cic. in Catil. 1. Crescit *in dies singulos* hostium numerus.

4. Cum vero quies, aut aliquid fieri in loco significatur, ablativo gaudet. Cic. 1. de Leg. *In viridi*, opacaque ripa inambulantes. Ad Att. lib. 12. ep. 16. In hac solitudine careo omnium colloquio.

5. Et cum ponitur pro inter. Cic. de Amic. Hoc primum sentio, nisi *in bonis*, amicitiam esse non posse.

Sub-

nem. Plaut. Amph. En tectum, en tegulas, en obductas fores.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

Apponitur & dativus *tibi* non sine lepore. Cic. Att. 2. epist. 15. Cum hæc maxime scriberem, ecce *tibi* Sebosus. Id. 3. Off. Ecce tibi, qui Rex populi Romani, dominusque omnium gentium esse concupierit.

Præceptum II. genitivus post adverbium.

AFFATIM amat patrium, partim, satis, instar, abunde.

Et Nimis, atque parum; pro casu adjungitur Ergo.

Affatim, *satis*, *abunde*, *nimis*, *parum*, *instar*, *partim*, *ergo* pro *causa*, genitivo jungitur. Plaut. Bacch. Tibi *divitiarum affatim* est. Ter. Phor. *Satis* jam *verborum* est. Cic. in Orat. *Nimis insidiarum* adhibere videtur. Sallust. Catil. Satis eloquentiæ, *sapientiæ parum*. Cic. de clar. Orat. Plato mihi unus *instar* est *omnium*. 2. de Or. *Eorum partim* in pompa, partim in acie illustres esse voluerunt. Liv. 7 Bell. Maced. *Victoriæ navalis ergo* in unum diem supplicatio decreta est.

2. Item adverbia superlativa a nominibus orta. Cic. de clar. Orat. *Maxime omnium* nobilium Græcis litteris studuit. Ib. Sæpissime audio, illum omnium fere Oratorum Latine loqui elegantissime.

3. Genitivus hic in ablativum cum præpositione migrare potest. Cic. ibid. Piso *maxime ex omnibus*, qui ante fuerunt, Græcis doctrinis eruditus.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

Ubi, *ubinam*, *ubicumque*, *ubivis*, *quovis*, *quoquo*, *nusquam*, genitivos *terrarum*, vel *gentium*, eleganter admittunt. Cic. ad Att. Quid ageres, *ubi terrarum* esses, ne suspicabar quidem. Ter. Adelph. Fratrem *nusquam* invenio *gentium*.

2. Di-

2. Dicitur & *longe gentium*. Cic. ad Att. 6. ep. 3. Tu *longe gentium* abes.

3. Huc spectant adverbia *eo*, *huc*. Liv. Bell. Pun. lib. 5. *Eo consuetudinis* adducta res erat, ut, &c. Id. l. 6. *Huc* enim *malorum* ventum est, ut, &c.

4. *Pridie* & *postridie* & genitivum, & accusativum casum postulant. Cic. ad Att. 11. *Pridie ejus diei* venit. Fam. l. 3. ep. 5. *Pridie nonas* Junii, cum essem Brundusii, &c. Cæs. Bell. Gall. 1. *Postridie ejus diei* Cæsar præsidii utrisque castris, quod satis esse visum est, reliquit. Cic. Att. *Postridie ludos* Apollinares.

5. Adverbium *tunc*, cum genitivo *temporis*, raro apud Scriptores idoneos reperitur: Justin. l. 1. Sed de gente obscura *tunc temporis* Persarum, &c.

Præceptum III. dativus post adverbium.

QUÆDAM, more Patrum, Ternum sumpsere regendum.

QUædam adverbia dandi casum poscunt, more eorum, unde deducuntur: ut, congruenter, convenienterque naturæ vivere, dicere congruenter rationi, obviam alicui ire, procedere, prodire. Nam *congruens*, *conveniens*, *obvius*, dativo gaudent. Cic. 2. de Fin. Non quæro, quid dicat, sed quid *convenienter rationi* possit, & sententiæ suæ dicere. Phil. 2. *Cæsari* ex Hispania redeunti *obviam* quam longissime processistis.

Præceptum IV. accusativus post adverbium.

PROXIME amat quartum, propius dilexit eundem.

PRopius, *proxime*, accusandi casum exigunt. Cic. ad *Oct.* Cur castra longius adversariorum castris, & *propius urbem* moventur? Sall. Jug. Ipse *propius montem* cum omni equitatu suos collocat. Id. Catil. Quod vitium *propius virtutem* erat. Liv. lib. 10. Cum *propius* jam *blanditias* oratio esset, quam *preces*. Idem lib.

30. Erat rex *proxime speciem* muros oppugnantium. Ad Att. l. 6. ep. 5. Officium meum esse putavi, exercitum habere *quam proxime hostem*.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

Jungitur *propius* nonnunquam cum præpositione *a*, vel *ab*. Cic. 2. de nat. Deor. Stellæ aliæ *propius a terris* moventur, aliæ remotius.

GAUDET *Abhinc verbis exacti temporis; Ergo*
Natus abhinc annos, vel centum dicimus annis.

ABhinc verbis præteriti temporis junctum accusativum, seu ablativum postulat. In Verr. act. 3. l. 2. Horum pater *abhinc duos*, & viginti annos, est mortuus. Pro Quint. Quo tempore? *Abhinc annis* quindecim.

Præceptum V. ablativus post adverbium.

COLLATIVA *petunt sibi casum adverbia Sextum:*
Ut dicto citius, Justo amplius, Ocyus Euro.

COmparativa ablativo gaudent, ut, *plus eo*, *eo amplius*. Cic. 2. de Inv. *Lacryma* nihil *citius* arescit. Id. l. 2. ep. 7. Nemo est, qui *sapentius* tibi suadere possit, *te ipso*. Ter. Heaut. act. 1. Annos sexaginta natus, aut *plus eo*, ut conjicio. Balbus Att. 8. ep. penult. Cave putes, *plus me* quemquam cruciari.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

1. *Plus*, *amplius*, *minus*, modo ablativum habent, ut docent allata exempla; modo sine casu ponuntur, sed subauditur conjunctio, *quam*. Ter. Adelph. act. 2. Homini misero plus quingentos colaphos infregit. Cæs. 4. Bell. Gall. Cum ipsi non amplius quingentos equites haberent. Nec enim accusandi casus ab his adverbiis reguntur, sed a verbis *infregit*, *haberent*. Videntur etiam nominandi casus cum his adverbiis jungi, cum a verbis pendeant. Cæs. 7. Bell. Gall. Eo die milites fuere minus septingenti desiderati. Id. l. 5. Naves amplius octingentæ uno erant visæ tempore.

2. Cum iisdem adverbiis junguntur accusativus, &

& ablativus casus *mensuram* significantes; tunc vero casus sunt communes. Vitr. Ita ab ariete distent, ut ne plus pateant *palmum*. Liv. de Bell. Maced. Aberat eorum acies paulo plus *quingentos passus*. Cæs. *Millibus* amplius *quingentis* in longum patent.

Præceptum VI. Adverbia loci.

Adverbia, quibus interrogamus, sunt hæc, *ubi*, *unde*, *quo*, *qua*, *quorsum*.

2. Ad interrogationem *ubi* redduntur hæc; hic, istic, illic, ibi, inibi, ibidem, alicubi, ubique, utrobique; ubivis, ubilibet, ubicumque, ubiubi, passim, vulgo, intus, foris, longe, peregre, nusquam.

3. Item, supra, subter, infra; ante, post, extra, cum fiunt adverbia. Cic. l. 6. ep. 1. Nemo est, quin *ubivis*, quam *ibi*, *ubi* est, esse malit.

4. Hæc dicuntur adverbia *in loco*, seu, quæ referuntur *ad quietem*. Quibus sicubi, necubi, nuncubi, uspiam, usquam, addi possunt; quæ quamvis *ad quietem* referantur, tamen pleraque ad *ubi* non redduntur. Cic. 1. de Leg. Sive est illa lex scripta *uspiam*, sive *nusquam*. Offic. 2. Nec est *usquam* consilio, aut auctoritati locus.

5. Ad *unde*, redduntur hæc: hinc, istinc, illinc, inde, indidem, aliunde, alicunde, undique, undequaque, utrinque, undevis, undelibet, undecunque, undeunde, peregre, eminus, superne, inferne, intus, foris. Ter. Heaut. act. 1. Vide, ne quo *hinc* abeas longius.

6. Hæc appellantur adverbia *de loco*, seu quæ referuntur ad *motum de loco*. Quibus accedunt, sicunde, necunde, intrinsecus, extrinsecus, forinsecus, funditus, radicitus, stirpitus.

7. Ad *quo*, redduntur hæc: huc, istuc, illuc, illo, eo, eodem, aliquo, alio, neutro, utroque, quocunque, quoquo, quovis, quolibet, intro, foras, peregre, longe, nusquam.

Ter.

Ter. Hecyr. act. 3. Abi, Parmeno, *intro*, ac me venisse nuntia.

8. Hæc appellautur adverbia *ad locum*, sive quæ *motum ad locum* significant. Quibus adjungi possunt, siquo, nequo, quoquam, quopiam, usquam, uspiam. Cic. 1. Phil. Nec vero *usquam* discedebam. In Verr. act. 4. O præclara Verrea! *quoquam* si accessisti *quo* non attuleris tecum istum diem.

9. AD *qua* redduntur hæc; hac, istac, illac, aliqua, ea, illa, quavis, qualibet, quacunque. Ter. Eun. act. 1. Plenus rimarum sum: *hac illac* perfluo.

10. Hæc vocantur adverbia *per locum*, sive quæ referuntur *ad motum per locum*; quibus siqua, nequa, addi possunt.

11. AD *quorsum*, idest, quem locum versus, redduntur hæc: horsum, istorsum, illorsum, aliorsum, deorsum, sursum, dextrorsum, sinistrorsum, lævorsum, prorsum, rursum, introrsum, vel introrsus, retrorsum, vel retrorsus, quoquoversum, vel quoquoversus. Ter. Hecyr. act. 3. *Horsum* pergunt. Id. Eun. act. 2. Sed ego te totos, Parmeno, hos menses quietum reddam, ne *sursum deorsum* cursites. Id. Hecyr. act. 3. Trepidari sentio, & cursari *rursum prorsum*: Ubi Donat. *Rursum* proprie retro, *prorsum* ante significat: *Correre avanti, e indietro*.

12. Hæc dicuntur adverbia *versus locum*. Quibus addi possunt, siquorsum, nequorsum, deorsum, versus, vel deorsum versum, idest, deorsum: sursum versus, vel sursum versum, idest, sursum. Cic. de Orat. Cum gradatim *sursum versus* reditur.

Præceptum VII. Ut.

UT, pro *postquam*, indicativum petit. Cic. Att. 7. ep. 15. *Ut* ab Urbe *discessi*; nullum prætermisi diem, quin aliquid ad te litterarum

rum darem. Item pro *quomodo*, cum quadam admiratione. Ad Att. 7. ep. 20. Cn. (o rem miseram, & incredibilem)! *ut* totus *jacet*! Ter. Eun. Ut salsus est animi!

2. Post has voces *adeo*, *ita*, *sic*, *talis*, *tantus*, *tot*, *tam*, fere nunquam ponitur *quod*, sed *ut*, cum subjunctivo. Cic. pro Rab. *Adeo* ne hospes hujusce urbis, *ut* hæc *nescias*? Tusc. 1. Non sum *ita* hebes, *ut* ista *dicam*. Id. l. 5. ep. 10. Quæ cum viderem *tot* vestigiis impressa, *ut* in his errari non *posset*, non adscripsi. Id. l. 6. ep. 1. Neque cum id faciebamus, *tam* eramus amentes, *ut* explorata nobis *esset* victoria.

3. *Ut* pro *veluti* similes antecedenti casui sub eodem verbo casus exposcit. Cic. in Lucul. Me orario *Luculli* ita movit, *ut docti hominis*, *ac parati*. Ibid. *Ea* se *sola* percipere dicunt, quæ tactu infimo sentiant, *ut dolorem*, *ut voluptatem* Idem 1. Acad. Utar verbis, *quibus*, ut alias multis, consuetudo utitur, *ut Latinis*.

4. Idem dicimus de periculis, *tamquam*, *quasi* *sicut*, & similibus. Cic. de clar. Orat. Ætatis illius ista fuit laus, tamquam innocentiæ. Idem Tusc. 2. Est in animis tenerum quoddam, quod ægritudine, quasi tempestate, quatiatur. Id. l. 5. ep. 8. Me, sicut alterum parentem, observat, & diligit.

Præceptum VIII. Antequam & Priusquam.

Antequam tum indicativis, tum conjunctivis jungitur. Cic. pro Mur. *Antequam* pro Muræna dicere *instituo*, pro me ipso pauca dicam. Id. Phil. 1. *Antequam* de Republ. P.C. *dicam* ea, quæ dicenda hoc tempore arbitror, &c.

2. *Priusquam* iisdem modis gaudet. Ter. Andr. act. 2. Omnia experiri certum est, *priusquam pereo*. Dic. Phil. 1. Priusquam de Repub. dicere incipio. Pro Mil. *Priusquam* hoc tantum mali *videros*.

doro. Sall. Catil. *Priusquam incipias*, consulito; ubi consulueris, mature facto opus est.

Præceptum IX. Ne, & Næ.

NE, subjunctivum poscit, cum aliquid prohibemus. Ter. Eun. act. 2. *Ne* post *conferas* culpam in me. Liv. Bell. Pun. 10. *Ne* tot annorum felicitatem in unius horæ *dederis* discrimen.

2. Poscit & imperativum, maxime apud Poetas. Plaut. Perf. Abi, *ne jura*, satis credo. Virg. 7. Æn. *Ne* fugite hospitium, neve ignorare Latinos.

3. *Næ*, hoc est, *profecto*, fere pronomini præponitur, & indicativum, vel conjunctivum modum poscit. Ter. Adelph. act. 2. *Næ ego* homo *sum* felix. Cic. Phil. 2. *Næ tu*, si id fecisses, melius famæ tuæ *consuluisses*. Id. Tusc. 2. *Næ ille vir* sapiens lætius ex his tenebris in lucem illam *excesserit*.

Præceptum X. Per, Perquam, &c.

PEr, *perquam*, *sane*, *valde*, *oppido*, *in primis*, *cum primis*, *apprime*, *admodum*, *vehementer*, & alia id genus, fere positivis gaudent. De Fin. 3. Hæc quidem est *perfacilis* & *perexpedita* defensio. De Or. 2. Quod mihi quidem *perquam puerile* videri solet. Id. l. 14. ep. 4. Sin ad nos pertinerent, servirent, præterquam *oppido pauci*. In Verr. act. 2. l. 1. Philodamus erat *in primis* inter suos *copiosus*. Ibid. C. Mustius homo *cum primis honestus*.

Præceptum XI. Quam.

QUam, cum admirationi, commiserationi, atque interrogationi cum admiratione permistæ servit, positivis jungitur. Cic. de Amic. *Quam multa*, quæ nostra causa numquam faceremus, facimus tamen causa amicorum? Idem lib. 1. de Or. Vide in artificio, & opere quam

quam tenui, & levi, quanto plus adhibeatur diligentiæ.

2. *Quam*, pro *quantum*, positivis præponitur. Cic. l. 7. ep. 15. *Quam* sint *morosi*, qui amant, vel ex hoc intelligi potest, &c.

3. Sequente verbo *possum*, superlativis adjungitur. Cic. l. 15. ep. 4. *Quam potui maximis* itineribus ad Amanum exercitum duxi. Id. l. 2. de Nat. Deor. Aves nidos construunt, eosque *quam possunt mollissime* substernunt.

4. Sæpe verbum *possum* desideratur. Cic. l. 16. ep. 31. Sed peto a te, ut *quam celerrime* mihi librarius mittatur: hoc est, *quam celerrime fieri potest*. Id. in Top. Ea *quam facillime* persequatur.

5. *Quam ut*, eleganter comparativa sequitur. Cic. 3. de Or. Hoc *altius* est, *quam ut* nos humi strati suspicere possimus.

6. *Quam*, pro *valde*, superlativis elegantissime adjungitur. Cic. l. 17. ep. 6. Vehementer te rogo, ut cures, ut ex hac commendatione mihi Cuspius *quam maximas*, quam primum, quam sæpissime gratias agat: Nisi forte verbum *possum*, latet; ut sit, *quam maximas*, pro *quam potest maximas*.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

1. *Quam*, pro *valde*, etiam positiva videtur admittere. Cic. in Brut. Deinceps inde multæ, quas nos diligenter elaboratas, etiam *quam elucubratas* afferebamus. Cæs. de Bell. Gall. Ut *quam celerem*, atque instabilem motum haberet.

2. Adverbia *tam*, & *quam*, verbis etiam conjunguntur, sibique mutuo respondent. Cic l. 16. ep. 1. Xexomenes hospes *tam* te *diligit*, *quam si vixerit* tecum. Sic etiam nomina *talis*, & *qualis*; *tantum*, *quantum*; *tot*, & *quot*, sibi respondent.

Præ-

SUb fere accusandi casum postulat, cum tempus adsignificat, pro *paulo ante*, *circiter*, *per*: ut sub vesperum, sub lucis ortum, sub idem tempus. Cæs. Bell. Civ. 1. Pompejus *sub noctem* naves solvit. Liv. Bell. 2. Sub equestris finem certaminis coorta est peditum pugna.

2. Item pro *post*. Cic. Planc. l. 20. *Sub eas litteras* statim recitatæ sunt tuæ.

3. Et cum verbis motus. Cic. 2. Phil. Nisi ille se *sub scalas* tabernæ conjecit.

4. At cum verbis quietis Ablativum poscit. Virg. Ecl. 6. Et, si quid cessare potes, requiesce *sub umbra*. Cic. Phil. 2. Sub nomine pacis bellum latet.

SUper accusativo servit, cum præpositioni *subter*, contraria est: sive cum motu sit, ut, tegula super caput cecidit: sive cum quiete, ut 2. de Leg. Demetrius *super tumulum* noluit quidquam statui. 2. de Fin. Super eam (*aspidem*) assidere.

2. Item cum significat *inter*. Curt. l. 8. Circumferri metum jubet, debellaturus *super mensam* Alexandrum.

3. Ablativo jungitur, cum pro *de* ponitur. Cic. Att. *Hac super re* scribam ad te Rhegio. Et interdum cum verbo quietis, maxime apud Poetas. Virg. Æn. 6. Gemina super arbore sidunt. Id. Ecl. 1. Fronte super viridi.

SUbter ferme accusandi casum poscit, sive quietis, sive motus verbis adjungatur. Cic. Tusc. 1. Plato iram in pectore, cupiditatem *subter præcordia* locavit.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

Interdum apud Poetas potissimum ablativum habet. Virg. l. 6. Æn. Ferre libet *subter* densa *testudine* casus.

Præ-

Præceptum VIII. præpositio versa in adverbium.

PRæpositio, cum casu privatur, in adverbium migrat. Cic. Att. 4. Tu adventare, ac *prope* adesse jam debes. Id. pro Flac. Multis *post* annis pecunia recuperata est. Id. 2. de nat. Deor. Sensibus, & animo ea, quæ *extra* sunt, percipimus. Id. Att. 14. Quatriduo *ante* ad eum scripseram. Hujus generis sunt, *ante*, *contra*, *citra*, *circum*, *circiter*, *extra*, *intra*, *post*, *prope*, *pone*, *ultra*, *usque*, & aliæ nonnullæ.

Præceptum IX.

Præpositiones aliis præpositionibus præpositæ.

PRæpositiones nonnunquam aliis præpositionibus præponuntur. Cic. ad Att. l. 3. ep 17. De Q. F. Nuntii nobis tristes, nec varii venerant, *ex ante* diem Non. usque ad Pridie Kal. Sept.

USque tamen fere alteram præpositionem desiderat. Cic. in Verr. act. 6. l. 5. Maximus in laudibus *usque ad* summam senectutem summa cum gloria vixit. Teren. Eun. *Ex* Æthiopia est *usque* hæc Cic. 1. de nat. *Usque a* Thalete enumerasti sententias Philosophorum.

2. Quod si adjungatur nominibus oppidorum, sæpe alteram præpositionem respuit. Cic. act. 5. l. 4. in Verr. Sacerdotes *usque* Ennam profecti sunt. Ad Att. l. 5. ep. 16. Appius in ultimam provinciam se conjecit, Tarsum *usque*. Ter. Adelph. act. 4. Miletum *usque* obsecro.

DE CONSTRUCTIONE ADVERBII.

C A P. XVII.

Pro media classe Grammaticæ.

Præceptum I. Nominativus post adverbium.

RECTUM, vel Quartum casum, En, atque Ecce, reposcunt.

EN, *ecce*, nominandi, seu accusandi casum admittunt. Cic. in Ver. act. 5. lib. 4. *Ecce nova turba*, atque rixa. Et pro Dejot. En crimen, en causa. De Fin. 2. *Ecce miserum homi-*

nem. Plaut. Amph. En tectum, en tegulas, en obductas fores.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

Apponitur & dativus *tibi* non sine lepore. Cic. Att. 2. epist. 15. Cum hæc maxime scriberem, ecce *tibi* Sebosus. Id. 3. Off. Ecce tibi, qui Rex populi Romani, dominusque omnium gentium esse concupierit.

Præceptum II. genitivus post adverbium.

AFFATIM amat patrium, partim, satis, instar, abunde.
Et Nimis, atque parum; pro causa adjungitur Ergo.

Affatim, *satis*, *abunde*, *nimis*, *parum*, *instar*, *partim*, *ergo* pro *causa*, genitivo jungitur. Plaut. Bacch. Tibi *divitiarum affatim* est. Ter. Phor. *Satis* jam *verborum* est. Cic. in Orat. *Nimis insidiarum* adhibere videtur. Sallust. Catil. Satis eloquentiæ, *sapientiæ parum*. Cic. de clar. Orat. Plato mihi unus *instar* est *omnium*. 2. de Or. *Eorum partim* in pompa, partim in acie illustres esse voluerunt. Liv. 7 Bell. Maced. *Victoriæ navalis ergo* in unum diem supplicatio decreta est.

2. Item adverbia superlativa a nominibus orta. Cic. de clar. Orat. *Maxime omnium* nobilium Græcis litteris studuit. Ib. Sæpissime audio, illum omnium fere Oratorum Latine loqui elegantissime.

3. Genitivus hic in ablativum cum præpositione migrare potest. Cic. ibid. Piso *maxime ex omnibus*, qui ante fuerunt, Græcis doctrinis eruditus.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

Ubi, *ubinam*, *ubicumque*, *ubivis*, *quovis*, *quoquo*, *nusquam*, genitivos *terrarum*, vel *gentium*, eleganter admittunt. Cic. ad Att. Quid ageres, *ubi terrarum* esses, ne suspicabar quidem. Ter. Adelph. Fratrem *nusquam* invenio *gentium*.

2. Di-

2. Dicitur & *longe gentium*. Cic. ad Att. 6. ep. 3. Tu *longe gentium* abes.

3. Huc spectant adverbia *eo*, *huc*. Liv. Bell. Pun. lib. 5. *Eo consuetudinis* adducta res erat, ut, &c. Id. l. 6. *Huc* enim *malorum* ventum est, ut, &c.

4. *Pridie* & *postridie* & genitivum, & accusativum casum postulant. Cic. ad Att. 11. *Pridie ejus diei* venit. Fam. l. 3. ep. 5. *Pridie nonas* Junii, cum essem Brundusii, &c. Cæs. Bell. Gall. 1. *Postridie ejus diei* Cæsar præsidii utrisque castris, quod satis esse visum est, reliquit. Cic. Att. *Postridie ludos* Apollinares.

5. Adverbium *tunc*, cum genitivo *temporis*, raro apud Scriptores idoneos reperitur. Justin. l. 1. Sed de gente obscura *tunc temporis* Persarum, &c.

Præceptum III. dativus post adverbium.

QUÆDAM, more Patrum, Ternum sumpsere regendum.

QUædam adverbia dandi casum poscunt, more eorum, unde deducuntur: ut, congruenter, convenienterque naturæ vivere, dicere congruenter rationi, obviam alicui ire, procedere, prodire. Nam *congruens*, *conveniens*, *obvius*, dativo gaudent. Cic. 2. de Fin. Non quæro, quid dicat, sed quid *convenienter rationi* possit, & sententiæ suæ dicere. Phil. 2. *Cæsari* ex Hispania redeunti *obviam* quam longissime processistis.

Præceptum IV. accusativus post adverbium.

PROXIME amat quartum, propius dilexit eundem.

PRopius, *proxime*, accusandi casum exigunt. Cic. ad *Oct.* Cur castra longius adversariorum castris, & *propius urbem* moventur? Sall. Jug. Ipse *propius montem* cum omni equitatu suos collocat. Id. Catil. Quod vitium *propius virtutem* erat. Liv. lib. 10. Cum *propius* jam *blanditias* oratio esset, quam *preces*. Idem lib. 30.

30. Erat rex *proxime speciem* muros oppugnantium. Ad Att. l. 6. ep. 5. Officium meum esse putavi, exercitum habere *quam proxime hostem*.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

Jungitur *propius* nonnunquam cum præpositione *a*, vel *ab*. Cic. 2. de nat. Deor. Stellæ aliæ *propius a terris* moventur, aliæ remotius.

GAUDET *Abhinc verbis exacti temporis; Ergo Natus abhinc annos, vel centum dicimus annis.*

ABhinc verbis præteriti temporis junctum accusativum, seu ablativum postulat. In Verr. act. 3. l. 2. Horum pater *abhinc duos*, & viginti annos, est mortuus. Pro Quint. Quo tempore? *Abhinc annis* quindecim.

Præceptum V. ablativus post adverbium.

COLLATIVA *petunt sibi casum adverbia Sextum: Ut dicto citius, Justo amplius, Ocyus Euro.*

COmparativa ablativo gaudent, ut, *plus eo*, *eo amplius*. Cic. 2. de Inv. *Lacryma* nihil *citius* arescit. Id. l. 2. ep. 7. Nemo est, qui *superius* tibi suadere possit, *te ipso*. Ter. Heaut. act. 1. Annos sexaginta natus, aut *plus eo*, ut conjicio. Balbus Att. 8. ep. penult. Cave putes, *plus me* quemquam cruciari.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

1. *Plus*, *amplius*, *minus*, modo ablativum habent, ut docent allata exempla: modo sine casu ponuntur, sed subauditur conjunctio, *quam*. Ter. Adelph. act. 2. Homini misero plus quingentos colaphos infregit. Cæs. 4. Bell. Gal. Cum ipsi non amplius quingentos equites haberent. Nec enim accusandi casus ab his adverbiis reguntur, sed a verbis *infregit*, *haberent*. Videntur etiam nominandi casus cum his adverbiis jungi, cum a verbis pendeant. Cæs. 7. Bell. Gall. Eo die milites fuit minus septingenti desiderati. Id. l. 5. Naves amplius octingentæ uno erant visæ tempore.

2. Cum iisdem adverbiis junguntur accusativus, &

& ablativus casus *mensuram* significantes; tunc vero casus sunt communes. Vitr. Ita ab pariete distent, ut ne plus pateant *palmum*. Liv. de Bell. Maced. Aberat eorum acies paulo plus *quingentos passus*. Cæs. *Millibus* amplius *quingentis* in longum patent.

Præceptum VI. Adverbia loci.

Adverbia, quibus interrogamus, sunt hæc, *ubi*, *unde*, *quo*, *qua*, *quorsum*.

2. Ad interrogationem *ubi* redduntur hæc; hic, istic, illic, ibi, inibi, ibidem, alicubi, ubique, utrobique; ubivis, ubilibet, ubicumque, ubiubi, passim, vulgo, intus, foris, longe, peregre, nusquam.

3. Item, supra, subter, infra; ante, post, extra, cum fiunt adverbia. Cic. l. 6. ep. 1. Nemo est, quin *ubivis*, quam *ibi*, *ubi* est, esse malit.

4. Hæc dicuntur adverbia *in loco*, seu, quæ referuntur *ad quietem*. Quibus sicubi, necubi, nuncubi, uspiam, usquam, addi possunt; quæ quamvis *ad quietem* referantur, tamen pleraque ad *ubi* non redduntur. Cic. 1. de Leg. Sive est illa lex scripta *uspiam*, sive *nusquam*. Offic. 2. Nec est *usquam* consilio, aut auctoritati locus.

5. Ad *unde*, redduntur hæc: hinc, istinc, illinc, inde, indidem, aliunde, alicunde, undique, undequaque, utrinque, undevis, undelibet, undecunque, undeunde, peregre, eminus, superne, inferne, intus, foris. Ter. Heaut. act. 1. Vide, ne quo *hinc* abeas longius.

6. Hæc appellantur adverbia *de loco*, seu quæ referuntur ad *motum de loco*. Quibus accedunt, sicunde, necunde, intrinsecus, extrinsecus, forinsecus, funditus, radicitus, stirpitus.

7. Ad *quo*, redduntur hæc: huc, istuc, illuc, illo, eo, eodem, aliquo, alio, neutro, utroque, quocunque, quoquo, quovis, quolibet, intro, foras, peregre, longe, nusquam. Ter.

Ter. Hecyr. act. 3. Abi, Parmeno, *intro*, ac me venisse nuntia.

8. Hæc appellantur adverbia *ad locum*, sive quæ *motum ad locum* significant. Quibus adjungi possunt, siquo, nequo, quoquam, quopiam, usquam, uspiam. Cic. 1. Phil. Nec vero *usquam* discedebam. In Verr. act. 4. O præclara Verrea! *quoquam* si accessisti *quo* non attuleris tecum istum diem.

9. AD *qua* redduntur hæc; hac, istac, illac, aliqua, ea, illa, quavis, qualibet, quacunque. Ter. Eun. act. 1. Plenus rimarum sum: *hac illac* perfluo.

10. Hæc vocantur adverbia *per locum*, sive quæ referuntur *ad motum per locum*; quibus siqua, nequa, addi possunt.

11. AD *quorsum*, idest, quem locum versus, redduntur hæc: horsum, istorsum, illorsum, aliorsum, deorsum, sursum, dextrorsum, sinistrorsum, lævorsum, prorsum, rursum, introrsum, vel introrsus, retrorsum, vel retrorsus, quoquoversum, vel quoquoversus. Ter. Hecyr. act. 3. *Horsum* pergunt. Id. Eun. act. 2. Sed ego te totos, Parmeno, hos menses quietum reddam, ne *sursum deorsum* cursites. Id. Hecyr. act. 3. Trepidari sentio, & cursari *rursum prorsum*: Ubi Donat. *Rursum* proprie retro, *prorsum* ante significat: *Correre avanti, e indietro*.

12. Hæc dicuntur adverbia *versus locum*. Quibus addi possunt, siquorsum, nequorsum, deorsum, versus, vel deorsum versum, idest, deorsum: sursum versus, vel sursum versum, idest, sursum. Cic. de Orat. Cum gradatim *sursum versus* reditur.

Præceptum VII. Ut.

UT, pro *postquam*, indicativum petit. Cic. Att. 7. ep. 15. *Ut* ab Urbe *discessi*, nullum prætermisi diem, quin aliquid ad te litterarum

rum darem. Item pro *quomodo*, cum quadam admiratione. Ad Att. 7. ep. 20. Cn. (o rem miseram, & incredibilem)! *ut* totus *jacet*! Ter. Eun. Ut falsus est animi!

2. Post has voces *adeo*, *ita*, *sic*, *talis*, *tantus*, *tot*, *tam*, fere nunquam ponitur *quod*, sed *ut*, cum subjunctivo. Cic. pro Rab. *Adeo* ne hospes hujusce urbis, *ut* hæc *nescias*? Tusc. 1. Non sum *ita* hebes, *ut* ista *dicam*. Id. l. 5. ep. 10. Quæ cum viderem *tot* vestigiis impressa, *ut* in his errari non *posset*, non adscripsi. Id. l. 6. ep. 1. Neque cum id faciebamus, *tam* eramus amentes, *ut* explorata nobis *esset* victoria.

3. *Ut* pro *veluti* similes antecedenti casui sub eodem verbo casus exposcit. Cic. in Lucul. Me orario *Luculli* ita movit, *ut docti hominis*, *ac parati*. Ibid. *Ea* se *sola* percipere dicunt, quæ tactu infimo sentiant, *ut dolorem*, *ut voluptatem* Idem 1. Acad. Utar verbis, *quibus*, ut alias multis, consuetudo uritur, *ut Latinis*.

4. Idem dicimus de periculis, *tamquam*, *quasi sicut*, & similibus. Cic. de clar. Orat. Ætatis illius ista fuit laus, tamquam innocentiæ. Idem Tusc. 2. Est in animis tenerum quoddam, quod ægritudine, quasi tempestate, quatiatur. Id. l. 5. ep. 8. Me, sicut alterum parentem, observat, & diligit.

Præceptum VIII. Antequam & Priusquam.

ANtequam tum indicativis, tum conjunctivis jungitur. Cic. pro Mur. *Antequam* pro Muræna dicere *instituo*, pro me ipso pauca dicam. Id. Phil. 1. *Antequam* de Republ. P.C. *dicam* ea, quæ dicenda hoc tempore arbitror, &c.

2. *Priusquam* iisdem modis gaudet. Ter. Andr. act. 2. Omnia experiri certum est, *priusquam pereo*. Dic. Phil. 1. Priusquam de Repub. dicere incipio. Pro Mil. *Priusquam* hoc tantum mali *videros*.

dero. Sall. Catil. *Priusquam incipias*, consulito; ubi consulueris, mature facto opus est.

Praeceptum IX. Ne, & Nae.

NE, subjunctivum poscit, cum aliquid prohibemus. Ter. Eun. act. 2. *Ne post conferas* culpam in me. Liv. Bell. Pun. 10. *Ne tot* annorum felicitatem in unius horae *dederis* discrimen.

2. Poscit & imperativum, maxime apud Poetas. Plaut. Perf. Abi, *ne jura*, satis credo. Virg. 7. Æn. *Ne* fugite hospitium, neve ignorare Latinos.

3. *Nae*, hoc est, *profecto*, fere pronomini praeponitur, & indicativum, vel conjunctivum modum poscit. Ter. Adelph. act. 2. *Nae ego homo sum* felix. Cic. Phil. 2. *Nae tu*, si id fecisses, melius famae tuae *consuluisses*. Id. Tusc. 2. *Nae ille vir* sapiens laetius ex his tenebris in lucem illam *excesserit*.

Praeceptum X. Per, Perquam, &c.

PEr, *perquam*, *sane*, *valde*, *oppido*, *in primis*, *cum primis*, *apprime*, *admodum*, *vehementer*, & alia id genus, fere positivis gaudent. De Fin. 3. Haec quidem est *perfacilis* & *perexpedita* defensio. De Or. 2. Quod mihi quidem *perquam puerile* videri solet. Id. l. 14. ep. 4. Sin ad nos pertinerent, servirent, praeterquam *oppido pauci*. In Verr. act. 2. l. 1. Philodamus erat *in primis* inter suos *copiosus*. Ibid. C. Mustius homo *cum primis honestus*.

Praeceptum XI. Quam.

QUam, cum admirationi, commiserationi, atque interrogationi cum admiratione permistae servit, positivis jungitur. Cic. de Amic. *Quam multa*, quae nostra causa numquam faceremus, facimus tamen causa amicorum? Idem lib. 1. de Or. Vide in artificio, & opere

quam

quam tenui, & levi, quanto plus adhibeatur diligentiæ.

2. *Quam*, pro *quantum*, positivis præponitur. Cic. l. 7. ep. 15. *Quam* sint *morosi*, qui amant, vel ex hoc intelligi potest, &c.

3. Sequente verbo *possum*, superlativis adjungitur. Cic. l. 15. ep. 4. *Quam potui maximis* itineribus ad Amanum exercitum duxi. Id. l. 2. de Nat. Deor. Aves nidos construunt, eosque *quam possunt mollissime* substernunt.

4. Sæpe verbum *possum* desideratur. Cic. l. 16. ep. 31. Sed peto a te, ut *quam celerrime* mihi librarius mittatur: hoc est, *quam celerrime fieri potest*. Id. in Top. Ea *quam facillime* persequatur.

5. *Quam ut*, eleganter comparativa sequitur. Cic. 3. de Or. Hoc *altius* est, *quam ut* nos humi strati suspicere possimus.

6. *Quam*, pro *valde*, superlativis elegantissime adjungitur. Cic. l. 17. ep. 6. Vehementer te rogo, ut cures, ut ex hac commendatione mihi Cuspius *quam maximas*, quam primum, quam sæpissime gratias agat: Nisi forte verbum *possum*, latet; ut sit, *quam maximas*, pro *quam potest maximas*.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

1. *Quam*, pro *valde*, etiam positiva videtur admittere. Cic. in Brut. Deinceps inde multæ, quas nos diligenter elaboratas, etiam *quam elucubratas* afferebamus. Cæs. de Bell. Gall. Ut *quam celerem*, atque instabilem motum haberet.

2. Adverbia *tam*, & *quam*, verbis etiam conjunguntur, sibique mutuo respondent. Cic l. 16. ep. 1. Xexomenes hospes *tam* te *diligit*, *quam si vixerit* tecum. Sic etiam nomina *talis*, & *qualis*; *tantum*, *quantum*; *tot*, & *quot*, sibi respondent.

Præ-

Tam, & *quam* positiva frequentissime, superlativa rarius, comparativa rarissime sibi copulant. Cic. in Or. Nemo Orator *tam multa*, ne in Græco quidem otio scripsit, *quam multa* sunt nostra. Sallust. Jug. *Quam* quisque *pessime* fecit, *tam maxime* tutus est. Ter. Heaut. act. 5. Namque adolescens *quam minima* in spe situs erit, *tam facillime* patris pacem in leges confiniet suas. Cicer. pro Dejot. Per dextram te istam oro, istam, inquam, dexteram, non *tam* in bellis, & prædiis, *quam* in promissis, & fide *firmiorem*.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

1. Ponitur interdum *tam*, separatim cum superlativo. Cic. Phil. 12. Nondum erat vestris *tam gravissimis*, tamque multis judiciis, ignominisque concisus. Quod passim usurpandum non videtur.

2. *Tam*, *quam*, pro *tanto*, *quanto*, raro reperiuntur comparativo juncta. Virg. 7. Æn. *Tam magis* illa frequens, & tristibus effera flammis, *Quam magis* effuso crudescunt sanguine pugnæ.

Præceptum XIII.

Adverbia in Um, & in O finita.

UM quibus est finis, Positivo Adverbia junges.

Adverbia in *Um* positivis gaudent, ut *parum*, *multum*, *nimium*, *tantum*, *quantum*, *aliquantum*. Cic. Att. l. 10. *Parum firma* sunt, quæ de fratre meo scribis. Id. in Rull. 2. Socer hujus vir *multum bonus* est. De Fin. 2. In rebus apertissimis *nimium longi* fuimus. Id. l. 5. ep. 13. ad Lucejum. Cogitatio *aliquantum labefactata*, atque convulsa.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

1. *Tantum*, *quantum*, non tam nominibus junguntur, quam verbis. Cic. l. 7. Gratia *tantum possumus*, *quantum* victi.

2. *Ali*

2. *Aliquantum*, positivo jungitur. Plaut. Bacch. *Timida* es *aliquantum*, soror. Rarius comparativo. Ter. Eun. act. 1. Ejus frater *aliquantum* ad rem est *avidior*. Quod non videtur passim usurpandum.

O finita gradus medii fungentur honore:
Ut, Rabies multo sævit truculentior ursis.

Finita adverbia comparativo adhærent, ut *multo*, *paulo*, *tanto*, *quanto*, *aliquanto*, *nimio*, *nihilo*, *hoc*, vel *eo*, *quo*. Exempla supra adduximus cap. 13. in comparativis.

MULTO etiam vult sæpe gradus adhibere supremos:
Quos Facile, & Longe, pro Valde habuere frequenter.

2. *Multo*, etiam superlativis additur, Cic. Div. in Ver. Cum omnis arrogantia odiosa est, tum illa ingenii, atque eloquentiæ *multo molestissima*.

3. Item *longe* pro *valde*. Cic. in Brut. *Longe* post natos homines *improbissimus*.

4. *Facile*, cum *sine dubio*, aut *sine controversia* significat, superlativis gaudet, aut iis, quæ eorum vim habent. Pro Rab. Posth. Virum unum totius Græciæ *facile doctissimum* Platonem &c. Pro Sex. Rosc. Non solum sui municipii, verum etiam ejus vicinitatis *facile primus*. Pro Cluent. Regionis illius, & vicinitatis, virtute, existimatione, nobilitate *facile princeps*.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

1. *Longe* pro *multo*, etiam jungitur comparativis. Virg. 8. Æn. At pedibus *longe melior* Lycus.

2. Pro *valde* jungitur & iis nominibus, quæ vim superlativi habent. Cic. ad Brut. l. 12. ep. 12. L. Castronius Pætus *longe princeps* municipii Lucensis. Idem 4. in Verr. *Longe primus* civitatis est Epicrates.

3. Præterea nominibus, quæ diversitatem, & dissimilitudinem significant, ut longe *alius*, *dispar*, *dissi-*

dissimilis. Pro Font. O fortunam *longe disparem* M. Fonteii.

4. Item adverbiis *aliter*, *secus*, *ante*, *post*, & verbis *antecello*, *præsto*, *antepono*, quæ adverbium *multo* etiam admittunt.

DE INTERJECTIONIS CONSTRUCTIONE.

C A P. XVIII.

Pro media classe Grammaticæ.

O, Heu, Proh, rectum, quartum, quintumque reposcunt.

Hei, Væ, comperies passim conjuncta Dativo.

O Tribus casibus adjungitur: *nominandi*. Teren. Phorm. act. 2. O vir fortis, atque amicus. *Accusandi*. Id. Eun. act. 5. *O scelestum* Parmenonem! Cic. l. 14. ep. 4. O me perditum! o me afflictum! *Vocandi*. Ter. Andr. act. 3. *O Dave*, itane contemnor abs te? Prop. l. 2. el. 12. O me felicem! nox o mihi candida!

2. *Heu*, *proh*, modo nominandi, vel potius vocandi casum postulant. Virg. 6. Æn. *Heu pietas*, heu prisca fides! Liv. Bell. Pun. 2. Tantum, *proh dolor*! degeneravimus a parentibus nostris. Modo accusandi. Cic. Phil. 7. *Heu me miserum*, cur Senatum cogor, quem semper laudavi, reprehendere? Id. Divin. in Verr. Proh Deum, hominumque fidem!

3. *Hei*, *væ*, dativo gaudent. Teren. Heaut. Hei misero mihi! Id. Hecyr. act. 4. Væ misero mihi!

Appendix II. gen. pro suprema classe.

1. Interdum *O* omittitur, cum lenior est affectus. Cic. in Pis. Miserum me! cum hac me peste, atque labe confero. Id. Att. l. 10. Me cæcum, qui hæc ante non viderim.

2. O, non solum cum adverbium est vocandi, vocativo adhæret, verum etiam cum est interjectio. Cic. in Pison. O paterni generis oblite, materni vix memor.

3. *Proh*

3. *Proh* apud Cic. Phil. 2. apertissime vocativum habet. Quæ enim res unquam (proh sancte Jupiter !) non modo hac in Urbe, sed in omnibus terris est gesta major.

4. *Heu* etiam dativo gaudet. Plaut. Milit. *Heu mihi*, nequeo, quin fleam. Idem Mercat. Heu misero mihi. Ter. Eun. Heu mihi!

5. *Hei* interdum vocativo additur. Plaut. Aul. Hei, Magadore, haud decorum facinus tuis factis facis.

4. *Cedo*, & *apage*, cum verba sint imperativi modi, non est cur interjectionibus adnumerentur; postulant autem accusativum. Cic. act. 5. in Verr. l. 4. Cedo *tabulas*. Var. Cic. l. 5. ep. 10. Apage *te* cum Sex. Servilio. *Cedo* dativum quoque personæ cum accusativo habet. Cic. in Verr. cedo *mihi* leges Attinias.

DE CONJUNCTIONIS CONSTRUCTIONE.

C A P. XIX.

Pro media classe Grammaticæ.

Præceptum I.

Et, aut, quam, nisi, an, præterquam,
Vel vox disjungens, aut nectens copula voces
Ad verbum referantur idem, proponantur oportet
Consimiles utrinque gradus: QUAM jungit eosdem,
An, Nisi, Præterquam: vocum nisi certa resistat
Proprietas, ut, Malo domi, quam rure morari.

Conjunctiones copulativæ, & disjunctivæ, cum ad idem verbum referuntur, similes casus connectunt. Cic. Phil. 12. Quis non doleat interitum talis *&* viri, *&* civis? Id. de Sen. Quid de pratorum viriditate, *aut* arborum ordinibus; *aut* vinearum, olivetorumque specie dicam?

Quam, *nisi*, *an*, *præterquam*, eosdem item casus copulant. Cic. Att. lib. 4. ep. 5. An existimas, ab nullo malle me legi, probarique, *quam a te*? Pro Sext. Quam unquam Senatus

natus civem, *nisi me*, nationibus exteris commendavit? De Or. 3. Refert etiam, ut audiant, Senatus, *an* Populus, *an* Judices sint. In Cat. 3. Pro tantis rebus nullum a vobis præmium postulo, *præterquam* hujus diei memoriam sempiternam.

2. Interdum huic constructioni certa dictionum proprietas obstat: ut, Fui Romæ, & Athenis: Vel, Brundusii, aut Sulmone mortuus est: Emisti ne librum centusse, an minoris? Malim Panormi, quam Syracusis esse.

Præceptum II. etsi, tametsi, quanquam.

ETsi, *tametsi*, *quamquam*, in principio statim sententiæ indicativum postulant. Cic. pro Mil. *Etsi vereor*, Judices, &c. Id. l. 1. ep. 5. *Tametsi* nihil mihi *fuit* optatius. Id. lib. 10. ep. 10. *Quamquam* gratiarum actionem a te non *desiderabam*.

2. Cæteris in locis non respuunt conjunctivum: Cic. 2. de Or. Erantque multi, qui, *quamquam* hæc ita se habere *arbitrarentur*, tamen, &c. Quint. l. 1. c. 3. Cædi vero discentes, quamquam receptum sit, & Chrysippus non improbet, minime velim.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

Frequentius tamen hæc etiam in media, & extrema periodo cum indicativo jungitur. Cic. l. 15. ep. 17. Præposteros habes tabellarios, *nisi* me quidem non *offendunt*. Id. pro Sext. Rosc. Innocens est quispiam, verumtamen *quamquam abest* a culpa, suspicione tamen non caret.

Præceptum III.

Etiamsi, quamvis, licet, ut pro *quamvis.*

ETiamsi, *quamvis*, *licet*, *ut* pro *quamvis*, subjunctivo gaudent. Cic. de Amic. Omnia brevia tolerabilia esse debent, *etiamsi* maxima *sint*. Idem Phil. 2. Homines *quamvis* in rebus turbidis *sint*, tamen, &c. Post red. in Senat. Tantus vester consensus de salute mea fuit, ut,

licet

licet corpus *abesset* meum, dignitas in patriam revertisset. Pro Quint. *Ut* summa *haberem* cætera, temporis quidem certe vix satis habui.

2. Non raro tamen *etiamsi* indicativo junctum reperies, præsertim in media comprehensione: Cic. 2. de Or. Illud tertium, *etiamsi opus est*. Q. Cic. lib. 16. ep. 26. *Etiamsi*, quod scribas, non *habebis*, scribito tamen.

3. *Si* pro *quamvis*, conjunctivo jungitur. Ter. Eun. act. 1. Redeam? non *si* me *obsecret*.

Appendix II. gen. pro suprema classe.

Quamvis interdum indicativo adhæret, præsertim apud Poetas. Virg. Æn. 5. *Quamvis* solus avem cœlo *dejecit* ab alto. Hor. l. 1. ep. 17. Quamvis, Scæva, satis per te tibi consulis, &c. Colum. l. 9. c. 6. Quamvis doctissimi viri auctoritatem reverebar.

Præceptum IV. ut, ne, & ne non.

Vereor, *timeo*, *metuo*, conjunctivum amant, & cum *ut*, aut *ne*, junguntur; sed contraria fere significatione: *vereor ut*, de his, quæ vellemus fieri, sed ne spe frustremur, metuimus: *vereor ne*, de his, quæ nollemus fieri, sed ne fiant, extimescimus. Ter. Phor. act. 5. Vereor, *ut* placari possit. Id. Andr. act. 1. Heu vereor, *ne* quid Andria apportet mali.

Ne non, idem est, quod *ut*. Cic. Att. 7. Si manet, vereor, *ne* exercitum firmum habere *non* possit. Et ad eumd. l. 9. ep. 4. Timeo *ne non* impetrem.

2. Si tertiam addideris negationem, te omni metu liberum significabis. Cic. act. 5. in Verr. l. 4. *Non* vereor, *ne* hoc officium meum P. Servilio *non* probem; hoc est, *non dubito*, *quin hoc officium meum P. Servilio sim probaturus*.

Præceptum V. ut ne, ni, nisi, si.

Ut *ne* pervenuste ponitur pro *ne*, vel potius pro *ut non*. Cic. in Verr. act. 2.

Impetrant, *ut ne* jurent. Ad Q. F. lib. 3. ep. 2. Opera datur, *ut* judicia *ne* fiant. Ad Brut. l. 13. ep. 11. Animadverti studiose te operam dare, *ut ne* quid meorum tibi esset ignotum.

2. *Ni*, *nisi*, *si* tum indicativum, tum conjunctivum amant. Ter. Andr. Mirum *ni* domi *est*. Cic. act. 3. in Verr. l. 2. *Ni restituissent* statuas vehementer his minatur. Id. de Amic. Ortum quidem amicitiæ videtis, *nisi* quid adhuc forte *vultis*. ibid. *Nisi* immortalitatem optare *vellet*, quid non est adeptus, quod homini fas esset optare? Ter. Andr. act. 1. *Si* illum *relinquo*, ejus vitæ timeo; sin opitulor, hujus minas. Ad Att. l. 13. ep. 1. *Si* hortos *inspexeris*, dederis mihi, quod ad te scribam.

Præceptum. VI. quod, quia, quoniam, postquam.

QUod, cum causam, ac rationem reddit, & *quia*, tum indicativo, tum conjunctivo gaudent. Cic. 2. ad Att. Fecisti mihi pergratum, *quod* Serapionis librum ad me *misisti*. Et l. 3. Utinam illum diem videam, cum tibi gratias agam, *quod* me vivere *coegisti*. Id. l. 8. Admiratus sum, *quod* ad me tua manu *scripsisses*. Id. de Div. l. 2. Mirari Cato se ajebat, *quod* non *rideret* haruspex, haruspicem cum videret. Id. de Amic. Sed, *quia* natura mutari non *potest*, idcirco &c. Ibid. Recordatione nostræ amicitiæ sic fruor, ut beate vixisse videar, *quia* cum Scipione *vixerim*. Idem act. 5. in Verr. l. 4. Quarta autem est urbs, quæ, *quia* postrema ædificata *est*, Neapolis nominatur. De Fin. l. 1. Nec quisquam est, qui dolorem, *quia* dolor *sit*, amet.

2. *Quoniam*, cum indicativo frequentius usurpatur, & fere certam causam, cognitamque significat. Cic. pro Planco. *Quoniam* tu ita *vis*, nimium me gratum esse concedam. *Poichè vuoi così*, &c.

3. *Postquam*, sive *posteaquam*, quamvis eadem particula Italica, *poichè*, significetur; non tamen causam, sed tempus significat: Cicer. de Divin. *Posteaquam* aram, sedem invenit; obmutuit.

DE FIGURATA CONSTRUCTIONE.

C A P. XX.

Pro suprema classe Grammaticæ.

Præceptum I. Orationis virtutes.

ORatio tres virtutes habere debet: ut emendata, ut dilucida, ut ornata sit: quibus virtutibus totidem vitia contraria sunt: nam emendatæ barbara, dilucidæ obscura, ornatæ inornata adversatur.

Præceptum II. Barbaræ orationis vitia.

Bina Emendatæ certant vitiare nitorem
Monstra: Solæcismi soboles, & Barbara lexis.

DUo sunt vitia, quibus oratio barbara, atque rustica efficitur, *solæcismus*, & *barbarismus*, quæ qui pure, & emendate loqui volet, omni contentione, velis, ut ita dicam, remisque fugiet.

Præceptum III.

Quid sit solæcismus, & quot modis fiat.

ESTO Solæcismus, quoties male verba cohærent:
Singula barbaries etenim corrumpere solum
Verba potest: at verborum ille abrumpere nexus
Nititur; adjiciens, quæ sunt removenda; repellens,
Quæ merito adjicienda forent; prius ordine ponit
Posterius; pro parte aliam sine jure reponit.

SOlæcismus, constructionis, atque emendatæ orationis, de qua hactenus egimus, hostis infestissimus, est vitiosa partium orationis compositio.

Is fit quatuor modis: *adjectione*, cum aliquid orationi contra præcepta Grammaticæ adjicitur:

ut, *scriba* cum *calamo*, *ludo* cum *pila*. 2. *Detractione*, cum aliquid eodem modo detrahitur: ut, *eo forum*, pro in *forum*: *redeo agro*, pro ex *agro*; *ne hoc fecit*, pro, *ne hoc* quidem *fecit*. 3. *Transmutatione*, cum partium orationis ordo turbatur, ut, *quoque ego*, *enim hoc voluit*, *autem non habui*; *ne quidem hoc*, pro, *ne hoc quidem*. 4. *Immutatione*, cum pars una orationis pro illa ponitur; ut, *stulti grave ferunt res adversas*. *Grave*, pro *graviter*; nomen pro adverbio.

2. Fiunt *solœcismi* etiam per cæteras orationis partes. Item per ea, quæ cognata sunt, idest ejusdem generis, ac partis: ut, *eo intus*, *sum intro*, *quid huc agis?* pro, *hic*: *quando hic venisti?* pro, *huc*: *eo apud forum*, pro, *in*: *scripsit ne Cicero hanc orationem*, *aut Hortensius?* pro, *an*: *non feceris cuiquam injuriam*, pro *ne*.

3. Denique fiunt & per ea, quæ partibus orationis accidunt. 1. *Per genera*, ut, sapientes *læto fronte* res adversas ferunt, pro *læta fronte*. 2. *Per casus*, ut, quo is? *Romæ*, pro, *Romam*. Venio *Brundusii*, pro *Brundusio*. 3. *Per numeros*, ut, si unum ad te vocans, dicas: *venite*. 4. *Per personas*, ut si quempiam honoris caussa ita alloquaris: *sedeat*, *accedat*, pro, *sede*, *accede*. 5. *Per modos*, ut, peto a te, ut mihi opem *fers*, pro *feras*. 6. *Per tempora*, ut, *vincis*, pro *vinces*. 7. *Per genera verborum*, ut, mox *redam*, pro, *redibo*; ponitur enim activum verbum pro neutro.

Appendix.

Fuerunt, ut ait Quintil. l. 1. c. 5. qui adjectionis vitium pleonasmon, detractionis eclipsin, transmutationis anastrophen appellarint; negantes, hæc vitia species esse soloecismi. Quorum sententia ita probanda est, si hæc ad figuratam ora-

orationem pertineant, vel si quando apud probatos Scriptores reperiantur.

Praeceptum IV.

Quid sit figurata constructio, quid figura.

Ne tamen incautus fugias imitanda, Figuras
Accipe, quas proceres olim finxere Latini.
Ipsa figura novum, dicta est genus esse loquendi,
Haud ratione carens, vulgi sed ab ore remotum.

CUm apud viros doctos, & qui pure loquendi laude floruerunt, aliquid legerimus, quod Grammaticorum legibus repugnare videatur; non continuo existimabimus, eos soloecismum fecisse, cum ipsorum auctoritate, testimoniisque soleant Grammatici ipsi sua praecepta confirmare. Nam sunt quaedam, quae faciem quidem soloecismi habent; vitiosa tamen non sunt. Hoc novum loquendi genus Figura verborum, aut sermonis, aut orationis, sive, ut Graeci loquuntur, σχῆμα λέξεως, appellatur. Est enim figura nova loquendi ratio, a trito, & vulgari sermone remota, quae fere ratione aliqua, usuve disertorum nititur.

E N A L L A G E.

JUS habet Enallage partem pro parte locandi: ut,
Pars in frusta secant; Nostrum illud vivere turpe.

ENALLAGE figura est, qua pars una orationis pro alia ponitur: ut, vivere, pro vita, nullus, pro non, facto, pro fieri. Cic. Att. l. 13. Quam turpis est assentatio, cum *vivere* ipsum turpe sit! Id. ad eund. l. 2. Philotimus *nullus* venit. Ter. Andr. act. 4. Ita *facto* opus est, pro *fieri*. Virg. Æn. 6. *Horrendum* stridens, pro *horrende*.

Appendix I.

1. Sunt & alia nomina, quae pro adverbiis po-

nuntur, ut *recens*, *sublime*, *frequens*. Suet. in Tib. 1. Inde Romam, *recens* conditam cum magna clientum caterva commigravit. Cicer. 2. de Div. Eaque scuta, quae fuerant *sublime* fixa, sunt humi inventa. Id. de Amic. Venio in Senatum *frequens*. Sic, *torvum*, *horrendum*, &c. alia id genus apud Poetas. Nomen interdum loco interjectionis indignantis ponitur. Cic. in Catil. 4. Quae (*malum*) fuit ista amentia? Contra adverbium nonnunquam partes nominis agit. Plaut. Merc. *Bene* tibi sit. Cic. Att. l. 4. *Male* sit Antonio. Sic, *satis*, *abunde*, *parum*, de quibus in constructione adverbii dictum est. Denique verbum loco interjectionis blandientis ponitur. Ad Att. lib. 5. *Amabo* te, incumbe in eam rem.

2. Fit etiam Enallage per attributa partium orationis, ut *I. Per casus*. Pro Sext. Rosc. Duo sunt isti Roscii, quorum alteri *Capitoni* cognomen est, pro, *Capito*. *II. Per numeros*. Plin. l. 19. c. 73. In Africa major pars ferarum aestate non *bibunt*, inopia imbrium. *III. Per modos*. Ter. Andr. act. 2. Si te aequo animo ferre accipiet, negligentem *feceris*, pro, *facies*. *IV. Per tempora*. Cic. 3. in Ver. Unum ostende in tabulis, aut tuis, aut patris tui emptum esse, *vicisti*, pro *viceris*.

Appendix II.

Grammatici Antiptosin proprie appellant, cum casus pro casu ponitur. Genus etiam genere permutatur, numerus numero, personae personis, modus modo, tempus tempore; permutantur denique verborum genera. Vide Auctoris Commentarium.

ECLIPSIS.

ECLIPSIS *tibi verba foris quaerenda subaudit;*
Ut, Fuit Urbs quondam, Tyrii tenuere coloni.

ECLIPSIS figura est, cum id, quod in oratio-

tione deest, foris omino petendum est. Cic. ad Att. 16. ep. 18. Ego, si Tiro ad me, cogito in Tusculanum; subauditur, *proficisci*. Id. 5. Verr. Ridere convivæ, cachinnari ipse Antonius: subauditur, *coeperunt*. Ad Att. l. 13. Quid mihi auctor es? subauditur, *ut faciam?* advolo ne, an maneo? Id. pro Planc. Pro uno filio duo patres deprecamur: subaudi, *nos*. Ad Att. l. 6. Statua, quæ ad Opis per te posita in excelso est. Fam. l. 8. ep. 4. Cum Senatus ad Apollinis habitus esset: subaudi, *adem*, sive *templum*.

ZEUGMA.

SUGGERIT *ex verbis aliquid tibi Zeugma propinquis:*
At genus, & numeros, casusque intacta relinquit:
Ut, Gener, atque socer cum dira ruisset in arma.

ZEUGMA figura est, cum id, quod in oratione desideratur, e proximo assumitur, manente eodem genere, numero, casu, cæterisque attributis. Cic. Parad. ult. Nulla possessio, nulla vis auri pluris, quam virtus, æstimanda est. Pro C. Rab. Virtus, & honestas, & pudor cum Consulibus esse cogebat.

Appendix.

Si id, quod assumitur ad orationem implendam, primum est, *protozeugma* dicitur. Cic. ad Att. lib. 16. ep. 1. Egit pater, & filius, ut tibi sponderem. Si medium; *mesozeugma*. Auctor ad Her. l. 4. Formæ dignitas aut morbo deflorescit, aut vetustate. Si postremum, *hypozeugma*. Cic. Att. 11. Mihi & res, & conditio placet.

SYLLEPSIS.

CUM *pars deficiens ex partibus ulla propinquis*
Suppletur, variante aliquo, Syllepsis habetur:

Hoc erit exemplum : Sunt nobis mitia poma ,
Castaneæ molles , & pressi copia lactis .

SYLLEPSIS. est, cum id, quod in oratione deest, e proximo assumitur, mutato tamen genere, aut numero, aut casu, aut aliquo e cæteris accidentibus. Cic. ad Q. Fr. l. 1. Ille timore, ego risu corrui. Liv. Bell. Maced. 7. Nemo miles Romanus magis assiduus in castris, quam ego, fratresque mei. Virg. Æn. 9. Vos, o Calliope, precor, aspirate canenti: ubi intelligit cæteras Musas. Cic. de Orat. l. 1. Quemadmodum hoc vos docebo, Sulpici; ubi intelligitur etiam Cotta.

PROLEPSIS.

PARTIBUS *attribuit totum commune Prolepsis.*
Mente subauditum : ut, Duo Romam auxere potentes
Italiæ Reges, Numa pace, & Romulus armis.

PROLEPSIS est, cum dictio aliqua totum significans præcessit, quæ rursus in partibus intelligitur, neque explicatur; ut, duo Reges Romam auxerunt, Romulus bello, Numa pace. Liv. l. 1. Ita duo deinceps Reges, alius alia via, ille bello, hic pace civitatem auxerunt. Sallust. in Catil. Exercitus hostium duo, unus ab Urbe, alter a Gallia obstant.

ARCHAISMUS.

GRÆCE *Archaismos, Constructio prisca Latine.*
Est ea præcipue, qua quondam est usa vetustas.

ARCHAISMUS constructio est, qua prisca vetustas potissimum usa est. Ter. Eun. act. 4. Nescio quid profecto, absente nobis, turbatum est domi, pro, *absentibus nobis*. Ib. act. 2. Ejicienda est hercle hæc animi mollities, nimis me indulgeo. Plaut. Mel. Jura, te non nociturum esse hominem de hac re neminem. Cic act. 6. in Ver. lib. 5. Hanc sibi rem præsidio sperant futurum, pro *futuram*.

HEL-

JURE Hellenismus Danaum, non legibus Urbis
Nititur: ut, Sacra redimitus tempora lauro;
Triste lupus stabulis; Solus tibi certet Amyntas.

HELLENISMUS est figura, quæ Greci, non Latini sermonis leges servat. Id fit primo, si sermo discrepet a latina syntaxi: ut, Lucejus ad Cic. l. 5. ep. 4. Cum scribas, vel agas aliquid eorum, quorum consuevisti, gaudeo. Æn. 11. Justitiæne prius mirer, belline laborum? Æneid. 4. Placitone etiam pugnabis amori? Ecl. 5. Solus tibi certet Amyntas. Hor. l. 2. Od. 9. Desine mollium tandem querelarum. Id. l. 2. Od. 27. Abstineto irarum, calidæque rixæ: & alia variis locis a nobis notata.

II. Si adjectivum neutrum substantivo masculino, aut fœminino adjungatur; ut Cic. l. 6. ep. 22. Cum omnium rerum mors sit extremum. Æneid. 4. Varium, & mutabile semper femina. Ecl. 4. Triste lupus stabulis. Ib. Dulce satis humor, & alia.

III. Si præpositio Κατα, idest, *secundum* subaudienda sit; Sive ad nomen: ut Æneid. Os, humerosque Deo similis. Ib. Nuda genu. Æn. 3. Cætera Grajus. Hor. l. 4. od. 8. Ornatus tempora, Sic, flava comas, pulchra genas; & alia. Sive ad verbum: ut Æn. 2. Lætos humeros, subjectaque colla Insternor. Hor. l. 2. sat. 1. Nasum nidore supinor. Ib. Tremis ossa pavore; & alia.

Sunt & aliæ figuræ pene propriæ Poetarum, de quibus agemus l. 3. 11. & 14.

DE

C A P. XXI.

Pro suprema classe Grammaticæ.

DICTIO si plane sit barbara, sive Latina.
Sed vitiosa tamen scripto, aut errore loquentis,
Barbara lexis erit; cui sat numerosa propago:
Junctaque disjungit; divisa licentius arctat;
Tollere multa audet de vocibus; addere frustra;
Tardaque dat brevibus passim; cita tempora longis.
Proque notis alias ponit: de sede revellit,
At transfert; violat leges, & jura tenorum.

BArbarismus, quem antiquiores Romani rusticum sermonem appellabant, ut ait Gell. lib. 13. c. 6. est dictio aut omnino barbara, aut latina quidem, sed vitiosa scripto, vel pronuntiatione barbara omnino, & peregrina: ut perla, pro *unione*; aviso, pro *admoneo*, & alia generis ejusdem. Nonnulla tamen sunt usu recepta: ut, *mapalia*, pro *magalia*, verbum Punicum, Virg. *Gaza*, Persicum, Virg. *Acinaces*, Medicum, Hor. *Petoritum*, vehiculum Gallicum, Hor. *Rheda*. Cic. & alia.

Latina dictio vitiosa fit pluribus modis.

1. Per *genera*: ut, gladia, pro *gladii*.

2. Per *numeros*: ut, scopa, pro *scopæ*, tritica pro *triticum*.

3. Per *declinationem*, ut, vasibus, pro *vasis*.

4. Per *conjugationem*: ut, præstavi, pro *præstiti*, consumabo, pro *consumam*, veneravi, pro *veneratus sum*, legebo, pro *legam*, &c.

5. *Divisione*, cum dividimus conjuncta: ut sylvæ, trium, dissoluo, quatuor syllabarum, pro sylvæ duarum, dissolvo, trium.

6. *Complexione*, cum divisa conjungimus: ut, Phæton, pro Phaëton.

7. *Adjectione litteræ*: ut, follium, pro *folium*, patruum, pro *patrum*: præcor, pro *precor*.

cor. *Aspirationis*: ut honus, pro *onus*: *Temporis* cum syllabæ brevi, quæ unum tempus habet, additur alterum, quo fiat longa: ut, circumdabo, penultima producta, pro circumdabo, penultima correpta.

8. *Detractione litteræ*, vel *syllabæ*; ut, santus pro *sanctus*; preest, pro *præest*; tempta, pro *contempta*. *Aspirationis*: ut, odie, pro *hodie*. *Temporis*; cum syllabæ longæ, quæ duo habet tempora, unum detrahitur, ut fiat brevis, ut, Fæcundata, penultima correpta, pro foecundata, penultima producta.

9. *Immutatio e*, cum littera una, aut syllaba pro alia ponitur; ut, fet; pro *sed*; munnus, pro *mundus*.

10. *Transmutatione*, cum littera, aut syllaba e suo loco in alienum transfertur: ut, interpetror, pro *interpretor*, thrao, pro *trabo*.

11. Fiunt denique barbarismi *tenore*, cum accentu alio pro alio utimur: ut si præpositiones a suis casibus separemus, easque tenore acuto, vel inflexo pronuntiemus: ut, ad eum, ab illo, a quibus; circum littora; cum gravi accentu, dissimulata distinctione, simul cum suis casibus pronuntiandæ sunt, tanquam si una esset vox. De Barbarismo Quintil. lib. 1. cap. 5. ex quo huc pleraque.

Appendix.

Cum leges apud Virgilium, relliquias, pro reliquias, alituum, pro alitum, extinxem, pro extinxissem, relligio, pro religio, peculi, pro peculii, steterunt, penultima correpta; Italiam, prima producta, & hisce similia; ne putes Principem Poetarum barbarismum fecisse: multa enim Poetis conceduntur, quæ cæteris Scriptoribus denegantur. Neque mireris, si apud M. Tullium Oratorum Principem, liberum, nummum, sestertium, pro liberorum, nummorum, sestertiorum:

rum: cognoram, norunt, aliasque id genus verborum imminutiones offenderis; neque enim barbarismi sunt *detractione*; siquidem a consuetudine, certissima loquendi regula, impetratum est, ut etiam Oratoribus sic loqui liceret.

OBSCURÆ ORATIONIS VITIA.

C A P. XXII.

Pro suprema classe Grammaticæ.

VERBA insueta nimis generant in mente tenebras,
Nec minus impropriis Oratio condita formis,
Vocibus ambiguis constans, aut sensibus anceps,
Cæcaque Meosis, quæ lucem Eclipsibus aufert,
Verborum turba, & prolixa Parenthesis obstat,
Verbaque confuse translata, & longius æquo:
Synchysis hoc vitium, obscurum vel Hyperbaton esto.

VErba *inusitata*, & a consuetudine quotidiani sermonis remota obscuritatem, & tenebras orationi afferunt, ut si quis *apludam* pro furfure, *bovinari* pro tergiversari, *aulam*, pro ollam, *recentari*, pro renasci, *consiliosum*, pro prudenti dixerit. Vide Gell.l.11.c.7. & l.15. c.15. Quint. l. 8. c. 3. Eandem obscurat vitium, quod a Græcis *acyron*, a Latinis *improprium* dicitur: ut, *sperare*, pro timere. Virg. l. 4. Æn.

Hunc ego si potui tantum sperare dolorem.

2. Item *ambiguitas*, quæ *amphibolia* Græce appellatur: idque vel *in uno verbo*: ut, Taurus, animal ne sit, an mons, an signum in cœlo, an nomen hominis, an radix arboris, nisi distinctum, non intelligitur. Vel in *sermone*: ut, audivi Chremetem percussisse Demeam.

3. Obscuratur præterea oratio, cum sermoni deest aliquid, quominus plenus sit; Μειώσις, meosis, hoc est *diminutio*, dicitur, quæ fit per figuram Eclipsim; ut, Ille domum recta; desideratur; contendit; quanquam multa excusat synecdoche figura verborum.

4. Vel

4. Vel contra, cum inani verborum turba atque copiosa sequacitate obruitur oratio, *perissologium* vocant.

5. Impeditus denique sermo, quominus dilucidus fit, si longa *parenthesis* interjiciatur, aut si verba confusa, permista longius trajiciantur: Hor. Ser. l. Sat. 5. *Namque pila lippis inimicum, & ludere crudis*. Rectus enim ordo est: namque pila ludere inimicum est lippis, & crudis. Quod vitium *synchesis*, vel *hyperbaton* obscurum, hoc est, confusa, ac perturbata verborum transgressio vocatur. Si hæc vitia vitabimus, dilucida erit oratio.

Appendix.

SIMPLICE contempto fit Hyperbaton ordine, virtus
Non mala, verborum transgressio dicta Latinis.

Cum orationis structura decoris gratia variatur, neglecto simplici sermonis ordine, non vitium est, sed virtus, quæ *hyperbaton* appellatur, idest transgressio verborum. Cicer. pro Cluent. Animadverti, Judices, omnem accusatoris orationem in duas divisam esse partes: *In duas partes divisam esse*, simplex erat ordo, sed durus, & incomptus.

Hyperbati aliquot species.

In Verbis quoties geminis præposterus ordo
Cernitur, ut Mecum, fit Anastrophe: At illa Maronis,
Urbem quam statuo, vestra est, fugienda videtur,
Et similes, quas forte æstrum proferre coegit.

Hyperbati, sive *Transgressionis* aliquot sunt species, quæ elegantiæ causa usurpantur.

1. *Anastrophe* est duorum verborum ordo præposterus; ut mecum, tecum, secum, nobiscum, vobiscum, quibus de rebus: Anastrophe illa, urbem quam statuo, vestra est: pro, quam urbem sta-

statuo; Eunuchum quem dedisti nobis, quas turbas dedit: pro quem Eunuchum &c. admodum dura est, & fugienda.

COMPOSITIS aliquid solet interponere Tmesis: Ut, Periere boni; Res vero publica luget.

2. *Tmesis* est, cum verborum compositum dividitur, aliqua dictione interposita. Cic. Att. 3. ep. 10. Per mihi gratum erit, si id curabis ad me perferendum. Id. de Sen. Omnia memoria tenebat non domestica solum, sed etiam externa bella. Ejusdem generis sunt illa: Rem vero publicam penitus amisimus. Præclarum est pro patria, reque publica mortem oppetere.

CUM brevis est sensus medio sermone, priusquam
Absolvat, medium, ceu gemma Parenthesis ornat.

3. *Parenthesis* est brevis sensus sermoni, antequam absolvatur, interjectus. Cic. Phil. 3. O præclarum custodem ovium (ut ajunt) lupum! Liv. bell. Pun. 2. Tantum (proh dolor!) degeneravimus a parentibus nostris. Illud vero cavendum diligenter, ne longior Parenthesis, neve crebro adhibeatur.

INORNATÆ ORATIONIS VITIA.

C A P. XXIII.

Pro suprema classe Grammaticæ.

SUGGERIT Æschrologos menti subturpia voce:
Magna Tapinosis verbis minuentibus effert:
Macrologi sermo justo prolixior erit:
Tautologi voces duplant, iterumque frequentant,
Dictaque mox repetunt dictis iterata secundis.

CAcophaton, sive *æschrologos* est, ut definit Diomedes, cum orationis subest inverecunda suspicio. Quod fit vel uno verbo, vel pluribus, vel deformi litterarum concursu. Illud animadvertendum ab illustrioribus Scriptoribus censeri Cacophaton, quoties *cum* particulam *n* littera

tera sequitur: ut 1. Æn. Numerum *cum navibus* æquat. Servius ib. *Cum notis hominibus*. Quintil. l. 8. c. 3. Dici enim jubet, *Cum hominibus notis*. Id. Cic. in Or. a medio, & l. 9. ad Pætum ep. 22. Vitandus igitur harum consonantium concursus in hac particula.

2. *Tapinosis* est, qua rei magnitudo, vel dignitas minuitur: ut, si quis parricidam, hominem nequam vocet.

3. *Macrologia* est longior, quam oporteat, sermo. Liv. lib. 8. Legati, non impetrata pace, retro domum, unde venerant, abierunt.

4. *Tautologia* est ejusdem verbi, aut sermonis iteratio sine causa. *Verbi*; ut: nam cujus rationis ratio non extat, ei rationi ratio non est fidem habere. *Sermonis*; ut: ibant, qua poterant, qua non poterant, non ibant. Hanc alii *battologiam* appellant, a Batto, garrulo pastore, cujus battologiam expressit Ov. 2. Metam. Sub illis montibus, inquit, erant; & erant sub montibus illis.

EST fugienda nota vitiosa frequentia vocum:
Neve super vacuo scateat Pleonasmus acervo:
Neve elementa suis concursibus aspera fiant.

5. Vitanda est nimia ejusdem litteræ assiduitas, ut, quidquam quispiam cuiquam, quod convenit neget?

6. *Pleonasmus* est vitium, cum supervacaneis verbis oneratur oratio: ut, Ego oculis meis vidi: satis est enim, *Vidi*.

7. Cavendum etiam diligenter est, ne consonantes aspere concurrant: ut *s* ultima cum *x* proxima: ut, exercitus Xersis. Durior etiam fit concursus, si utraque seipsam sequatur; ut, Ars studiorum, Rex Xerses.

DENIQUE vocalis creber concursus biantem
Reddit, & incomptum sermonem; atque exitus idem

Mul-

nuntur, ut *recens*, *sublime*, *frequens*. Suet. in Tib. 1. Inde Romam, *recens* conditam cum magna clientum caterva commigravit. Cicer. 2. de Div. Eaque scuta, quae fuerant *sublime* fixa, sunt humi inventa. Id. de Amic. Venio in Senatum *frequens*. Sic, *torvum*, *horrendum*, & alia id genus apud Poetas. Nomen interdum loco interjectionis indignantis ponitur. Cic. in Catil. 4. Quae (*malum*) fuit ista amentia? Contra adverbium nonnumquam partes nominis agit. Plaut. Merc. *Bene* tibi sit. Cic. Att. l. 4. *Male* sit Antonio. Sic, *satis*, *abunde*, *parum*, de quibus in constructione adverbii dictum est. Denique verbum loco interjectionis blandientis ponitur. Ad Att. lib. 5. *Amabo* te, incumbe in eam rem.

2. Fit etiam Enallage per attributa partium orationis, ut *I. Per casus*. Pro Sext. Rosc. Duo sunt isti Roscii, quorum alteri *Capitoni* cognomen est, pro, *Capito*. *II. Per numeros*. Plin. l. 19. c. 73. In Africa major pars ferarum aestate non *bibunt*, inopia imbrium. *III. Per modos*. Ter. Andr. act. 2. Si te aequo animo ferre accipiet, negligentem *feceris*, pro, *facies*. *IV. Per tempora*. Cic. 3. in Ver. Unum ostende in tabulis, aut tuis, aut patris tui emptum esse, *vicisti*, pro *viceris*.

Appendix II.

Grammatici Antiptosin proprie appellant, cum casus pro casu ponitur. Genus etiam genere permutatur, numerus numero, personae personis, modus modo, tempus tempore; permutantur denique verborum genera. Vide Auctoris Commentarium.

ECLIPSIS.

ECLIPSIS *tibi verba foris quaerenda subaudit*;
Ut, Fuit Urbs quondam, Tyrii tenuere coloni.

ECLIPSIS figura est, cum id, quod in oratio-

tione deest, foris omino petendum est. Cic. ad Att. 16. ep. 18. Ego, si Tiro ad me, cogito in Tusculanum; subauditur, *proficisci*. Id. 5. Verr. Ridere conviyæ, cachinnari ipse Antonius: subauditur, *coeperunt*. Ad Att. l. 13. Quid mihi auctor es? subauditur, *ut faciam*? advolo ne, an maneo? Id. pro Planc. Pro uno filio duo patres deprecamur: subaudi, *nos*. Ad Att. l. 6. Statua, quæ ad Opis per te posita in excelso est. Fam. l. 8. ep. 4. Cum Senatus ad Apollinis habitus esset: subaudi, *ædem*, sive *templum*.

ZEUGMA.

SUGGERIT *ex verbis aliquid tibi Zeugma propinquis:*
As genus, & numeros, casusque intacta relinquit:
Ut, Gener, atque socer cum dira ruisset in arma.

ZEUGMA figura est, cum id, quod in oratione desideratur, e proximo assumitur, manente eodem genere, numero, casu, cæterisque attributis. Cic. Parad. ult. Nulla possessio, nulla vis auri pluris, quam virtus, æstimanda est. Pro C. Rab. Virtus, & honestas, & pudor cum Consulibus esse cogebat.

Appendix.

Si id, quod assumitur ad orationem implendam, primum est, *protozeugma* dicitur. Cic. ad Att. lib. 16. ep. 1. Egit pater, & filius, ut tibi sponderem. Si medium; *mesozeugma*. Auctor ad Her. l. 4. Formæ dignitas aut morbo deflorescit, aut vetustate. Si postremum, *hypozeugma*. Cic. Att. 11. Mihi & res, & conditio placet.

SYLLEPSIS.

CUM *pars deficiens ex partibus ulla propinquis*
Suppletur, variante aliquo, Syllepsis habetur:

Hoc erit exemplum : Sunt nobis mitia poma ;
Castaneæ molles , & pressi copia lactis .

SYLLEPSIS. est, cum id, quod in oratione deest, e proximo assumitur, mutato tamen genere, aut numero, aut casu, aut aliquo e cæteris accidentibus. Cic. ad Q. Fr. l. 1. Ille timore, ego risu corrui. Liv. Bell. Maced. 7. Nemo miles Romanus magis assiduus in castris, quam ego, fratresque mei. Virg. Æn. 9. Vos, o Calliope, precor, aspirate canenti: ubi intelligit cæteras Musas. Cic. de Orat. l. 1. Quemadmodum hoc vos docebo, Sulpici; ubi intelligitur etiam Cotta.

PROLEPSIS.

PARTIBUS *attribuit totum commune Prolepsis.*
Mente subauditum : ut, Duo Romam auxere potentes
Italiæ Reges, Numa pace, & Romulus armis.

PROLEPSIS est, cum dictio aliqua totum significans præcessit, quæ rursus in partibus intelligitur, neque explicatur; ut, duo Reges Romam auxerunt, Romulus bello, Numa pace. Liv. l. 1. Ita duo deinceps Reges, alius alia via, ille bello, hic pace civitatem, auxerunt. Sallust. in Catil. Exercitus hostium duo, unus ab Urbe, alter a Gallia obstant.

ARCHAISMUS.

GRÆCE *Archaismos, Constructio prisca Latine,*
Est ea præcipue, qua quondam est usa vetustas.

ARCHAISMUS constructio est, qua prisca vetustas potissimum usa est. Ter. Eun. act. 4. Nescio quid profecto, absente nobis, turbatum est domi, pro, *absentibus nobis*. Ib. act. 2. Ejicienda est hercle hæc animi mollities, nimis me indulgeo. Plaut. Mel. Jura, te non nociturum esse hominem de hac re neminem. Cic act. 6. in Ver. lib. 5. Hanc sibi rem præsidio sperant futurum, pro *futuram*.

HEL-

JURE Hellenismus Danaum, non legibus Urbis Nititur: ut, Sacra redimitus tempora lauro; Triste lupus stabulis; Solus tibi certet Amyntas.

HELLENISMUS est figura, quæ Greci, non Latini sermonis leges servat. Id fit primo, si sermo discrepet a latina syntaxi: ut, Lucejus ad Cic. l. 5. ep. 4. Cum scribas, vel agas aliquid eorum, quorum consuevisti, gaudeo. Æn. 11. Justitiæne prius mirer, belline laborum? Æneid. 4. Placitone etiam pugnabis amori? Ecl. 5. Solus tibi certet Amyntas. Hor. l. 2. Od. 9. Desine mollium tandem querelarum. Id. l. 2. Od. 27. Abstineto irarum, calidæque rixæ: & alia variis locis a nobis notata.

II. Si adjectivum neutrum substantivo masculino, aut fœminino adjungatur; ut Cic. l. 6. ep. 22. Cum omnium rerum mors sit extremum. Æneid. 4. Varium, & mutabile semper femina. Ecl. 4. Triste lupus stabulis. Ib. Dulce satis humor, & alia.

III. Si præpositio Κατα, idest, *secundum* subaudienda sit; Sive ad nomen: ut Æneid. Os, humerosque Deo similis. Ib. Nuda genu. Æn. 3. Cætera Grajus. Hor. l. 4. od. 8. Ornatus tempora. Sic, flava comas, pulchra genas; & alia. Sive ad verbum: ut Æn. 2. Lætos humeros, subjectaque colla Insternor. Hor. l. 2. sat. 1. Nasum nidore supinor. Ib. Tremis, ossa pavore; & alia.

Sunt & aliæ figuræ pene propriæ Poetarum, de quibus agemus l. 3. 11. & 14.

DE

CAP. XXI.

Pro suprema classe Grammaticæ.

DICTIO si plane sit barbara, sive Latina.
Sed vitiosa tamen scripto, aut errore loquentis,
Barbara lexis erit; cui fat numerosa propago:
Junctaque disjungit; divisa licentius arctat;
Tollere multa audet de vocibus; addere frustra;
Tardaque dat brevibus passim; cita tempora longis.
Proque notis alias ponit: de sede revellit,
At transfert; violat leges, & jura tenorum.

BArbarismus, quem antiquiores Romani rusticum sermonem appellabant, ut ait Gell. lib. 13. c. 6. est dictio aut omnino barbara, aut latina quidem, sed vitiosa scripto, vel pronuntiatione barbara omnino, & peregrina: ut perla, pro *unione*; aviso, pro *admoneo*, & alia generis ejusdem. Nonnulla tamen sunt usu recepta: ut, *mapalia*, pro *magalia*, verbum Punicum, Virg. *Gaza*, Persicum, Virg. *Acinaces*, Medicum, Hor. *Petoritum*, vehiculum Gallicum, Hor. *Rheda*. Cic. & alia.

Latina dictio vitiosa fit pluribus modis.

1. Per *genera*: ut, gladia, pro *gladii*.

2. Per *numeros*: ut, scopa, pro *scopæ*, tritica pro *triticum*.

3. Per *declinationem*: ut, vasibus, pro *vasis*.

4. Per *conjugationem*: ut, præstavi, pro *præstiti*, consumabo, pro *consumam*, veneravi, pro *veneratus sum*, legebo, pro *legam*, &c.

5. *Divisione*, cum dividimus conjuncta: ut sylue, trium, dissoluo, quatuor syllabarum, pro sylvæ duarum, dissolvo, trium.

6. *Complexione*, cum divisa conjungimus: ut, Phæton, pro Phaëton.

7. *Adjectione litteræ*: ut, sollium, pro *solium*, patruum, pro *patrum*: præcor, pro *precor*.

cor. *Aspirationis*: ut honus, pro *onus*: *Temporis* cum syllabæ brevi, quæ unum tempus habet, additur alterum, quo fiat longa: ut, circumdabo, penultima producta, pro circumdabo, penultima correpta.

8. *Detractione litteræ*, vel *syllabæ*; ut, santus pro *Sanctus*; preest, pro *præest*; tempta, pro *contempta*. *Aspirationis*: ut, odie, pro *hodie*. *Temporis*; cum syllabæ longæ, quæ duo habet tempora, unum detrahitur, ut fiat brevis, ut, Fæcundata, penultima correpta, pro fœcundata, penultima producta.

9. *Immutatio e*, cum littera una, aut syllaba pro alia ponitur; ut, set, pro *sed*; munnus, pro *mundus*.

10. *Transmutatione*, cum littera, aut syllaba e suo loco in alienum transfertur: ut, interpetror, pro *interpretor*, thrao, pro *trabo*.

11. Fiunt denique barbarismi *tenore*, cum accentu alio pro alio utimur: ut si præpositiones a suis casibus separemus, easque tenore acuto, vel inflexo pronuntiemus: ut, ad eum, ab illo, a quibus; circum littora; cum gravi accentu, dissimulata distinctione, simul cum suis casibus pronuntiandæ sunt, tanquam si una esset vox. De Barbarismo Quintil. lib. 1. cap. 5. ex quo huc pleraque.

Appendix.

Cum leges apud Virgilium, relliquias, pro reliquias, alituum, pro alitum, extinxem, pro extinxissem, relligio, pro religio, peculi, pro peculii, steterunt, penultima correpta; Italiam, prima producta, & hisce similia; ne putes Principem Poetarum barbarismum fecisse: multa enim Poetis conceduntur, quæ cæteris Scriptoribus denegantur. Neque mireris, si apud M. Tullium, Oratorum Principem, liberum, nummum, sestertium, pro liberorum, nummorum, sestertiorum:

rum: cognoram, norunt, aliasque id genus verborum imminutiones offenderis; neque enim barbarismi sunt *detractione*; siquidem a consuetudine, certissima loquendi regula, impetratum est, ut etiam Oratoribus sic loqui liceret.

OBSCURÆ ORATIONIS VITIA.

C A P. XXII.

Pro suprema classe Grammaticæ.

VERBA insueta nimis generant in mente tenebras,
Nec minus improprriis Oratio condita formis,
Vocibus ambiguis constans, aut sensibus anceps,
Cæcaque Meosis, quæ lucem Eclipsibus aufert,
Verborum turba, & prolixa Parenthesis obstat,
Verbaque confuse translata, & longius æquo:
Synchysis hoc vitium, obscurum vel Hyperbaton esto.

VErba *inusitata*, & a consuetudine quotidiani sermonis remota obscuritatem, & tenebras orationi afferunt, ut si quis *apludam* pro furfure, *bovinari* pro tergiversari, *aulam*, pro ollam, *recentari*, pro renasci, *consiliosum*, pro prudenti dixerit. Vide Gell. l. 11. c. 7. & l. 15. c. 15. Quint. l. 8. c. 3. Eamdem obscurat vitium, quod a Græcis *acyron*, a Latinis *improprium* dicitur: ut, *sperare*, pro timere. Virg. l. 4. Æn.

Hunc ego si potui tantum sperare dolorem.

2. Item *ambiguitas*, quæ *amphibolia* Græce appellatur: idque vel *in uno verbo*: ut, Taurus, animal ne sit, an mons, an signum in cœlo, an nomen hominis, an radix arboris, nisi distinctum, non intelligitur. Vel in *sermone*: ut, audivi Chremetem percussisse Demeam.

3. Obscuratur præterea oratio, cum sermoni deest aliquid, quominus plenus sit; *Μείωσις*, meosis, hoc est *diminutio*, dicitur, quæ fit per figuram Eclipsim; ut, Ille domum recta; desideratur; contendit; quanquam multa excusat synecdoche figura verborum.

4. Vel

4. Vel contra, cum inani verborum turba atque copiosa sequacitate obruitur oratio, *perissologium* vocant.

5. Impeditus denique sermo, quominus dilucidus fit, si longa *parenthesis* interjiciatur, aut si verba confusa, permista longius trajiciantur: Hor. Ser. l. Sat. 5: *Namque pila lippis inimicum, & ludere crudis*. Rectus enim ordo est: namque pila ludere inimicum est lippis, & crudis. Quod vitium *synchesis*, vel *hyperbaton* obscurum, hoc est, confusa, ac perturbata verborum transgressio vocatur. Si hæc vitia vitabimus, dilucida erit oratio.

Appendix.

SIMPLICE contempto fit Hyperbaton ordine, virtus

Non mala, verborum transgressio dicta Latinis.

Cum orationis structura decoris gratia variatur, neglecto simplici sermonis ordine, non vitium est, sed virtus, quæ *hyperbaton* appellatur, idest transgressio verborum. Cicer. pro Cluent. Animadverti, Judices, omnem accusatoris orationem in duas divisam esse partes: *In duas partes divisam esse*, simplex erat ordo, sed durus, & incomptus.

Hyperbati aliquot species.

In Verbis quoties geminis præposterus ordo
Cernitur, ut Mecum, fit Anastrophe: At illa Maronis,
Urbem quam statuo, vestra est, fugienda videtur,
Et similes, quas forte œstrum proferre coegit.

Hyperbati, sive *Transgressionis* aliquot sunt species, quæ elegantiæ causa usurpantur.

1. *Anastrophe* est duorum verborum ordo præposterus; ut mecum, tecum, secum, nobiscum, vobiscum, quibus de rebus. Anastrophe illa, urbem quam statuo, vestra est: pro, quam urbem sta-

flatuo; Eunuchum quem dedisti nobis, quas turbas dedit: pro quem Eunuchum &c. admodum dura est, & fugienda.

COMPOSITIS aliquid solet interponere Tmesis:
Ut, Periere boni; Res vero publica luget.

2. *Tmesis* est, cum verborum compositum dividitur, aliqua dictione interposita. Cic. Att. 3. ep. 10. Per mihi gratum erit, si id curabis ad me perferendum. Id. de Sen. Omnia memoria tenebat non domestica solum, sed etiam externa bella. Ejusdem generis sunt illa: Rem vero publicam penitus amisimus. Præclarum est pro patria, reque publica mortem oppetere.

CUM brevis est sensus medio sermone, priusquam
Absolvat, medium, seu gemma Parenthesis ornat.

3. *Parenthesis* est brevis sensus sermoni, antequam absolvatur, interjectus. Cic. Phil. 3. O præclarum custodem ovium (ut ajunt) lupum! Liv. bell. Pun. 2. Tantum (proh dolor!) degeneravimus a parentibus nostris. Illud vero cavendum diligenter, ne longior Parenthesis, neve crebro adhibeatur.

INORNATÆ ORATIONIS VITIA.

CAP. XXIII.

Pro suprema classe Grammaticæ.

SUGGERIT Æschrologos menti subturpia voce:
Magna Tapinosis verbis minuentibus effert:
Macrologi sermo justo prolixior erit:
Tautologi voces duplant, iterumque frequentant,
Dictaque mox repetunt dictis iterata secundis.

CAcophaton, sive *æschrologos* est, ut definit Diomedes, cum orationis subest inverecunda suspicio. Quod fit vel uno verbo, vel pluribus, vel deformi litterarum concursu. Illud animadvertendum ab illustrioribus Scriptoribus censeri Cacophaton, quoties *cum* particulam *n* littera

tera sequitur: ut 1. Æn. Numerum *cum navibus* æquat. Servius ib. *Cum notis hominibus*. Quintil. l. 8. c. 3. Dici enim jubet, *Cum hominibus notis*. Id. Cic. in Or. a medio, & l. 9. ad Pætum ep. 22. Vitandus igitur harum consonantium concursus in hac particula.

2. *Tapinosis* est, qua rei magnitudo, vel dignitas minuitur: ut, si quis parricidam, hominem nequam vocet.

3. *Macrologia* est longior, quam oporteat, sermo. Liv. lib. 8. Legati, non impetrata pace, retro domum, unde venerant, abierunt.

4. *Tautologia* est ejusdem verbi, aut sermonis iteratio sine causa. *Verbi*; ut: nam cujus rationis ratio non extat, ei rationi ratio non est fidem habere. *Sermonis*; ut: ibant, qua poterant, qua non poterant, non ibant. Hanc alii *battologiam* appellant, a Batto, garrulo pastore, cujus battologiam expressit Ov. 2. Metam. Sub illis montibus, inquit, erant; & erant sub montibus illis.

EST fugienda nota vitiosa frequentia vocum:
Neve super vacuo scateat Pleonasmus acervo:
Neve elementa suis concursibus aspera fiant.

5. Vitanda est nimia ejusdem litteræ assiduitas, ut, quidquam quispiam cuiquam, quod convenit neget?

6. *Pleonasmus* est vitium, cum supervacaneis verbis oneratur oratio: ut, Ego oculis meis vidi: satis est enim, *Vidi*.

7. Cavendum etiam diligenter est, ne consonantes aspere concurrant: ut *s* ultima cum *x* proxima: ut, exercitus Xersis. Durior etiam fit concursus, si utraque seipsam sequatur; ut, Ars studiorum, Rex Xerses.

DENIQUE vocalis creber concursus hiantem
Reddit, & incomptum sermonem; atque exitus idem.

Mul-

Multarum vocum : ceu, flentes, atque dolentes.
Syllabæ in extremo positæ, si forte sequentis
Vocis erunt primæ, turpis Cacophonia fiet.

8. Vitandi & crebri vocalium concursus, qui vastam & hiantem orationem reddunt; ut baccæ æneæ amœnissimæ impendebant; viro optimo obtemperasti olim.

9. Illud quoque vitium est, si multæ voces ejusdem exitus in unum locum congerantur: ut, flentes, plorantes, lacrimantes, obtestantes.

10. Et si verbi prioris ultimæ syllabæ sint primæ sequentis: ut, O fortunatam natam me Consule Romam.

Appendix

1. Si quando puer apud graves scriptores aliquid offenderit, quod supervacaneum, aut otiosum esse videatur, ne id sine causa factum putet. Adduntur enim interdum quæ jam affirmationis gratia. Teren. Adelph. act. 3. Hisce oculis egomet vidi. Virg. Æn. 4. Vocemque his auribus hausi.

2. Adduntur & alia, quæ aut consuetudine, aut auctoritate, aut vetustate, aut necessitate denique excusantur. Cic. Ad Att. l. 5. ep. 17. Ubi terrarum esses, ne suspicabar quidem. Et ad eundem l. 6. ep. 3. Longe gentium abes. Id. 3. in Verr. Cæteri hæredes adeunt ad Xersem. Id. Impetrant, ut ne jurent. Ad Q. Fr. l. 1. Diem scito esse nullum, quo die non dicam pro reo.

EM-

EMMANUELIS ALVARI
E SOCIETATE JESU
De Institutione Grammatica
LIBER TERTIUS
DE SYLLABARUM DIMENSIONE.
Pro suprema classe Grammaticæ.

DE LITTERIS, AC SYLLABIS
CAPUT PRIMUM.

VErsus ex pedibus constat: pedes e syllabis: at syllabæ, de quibus nunc agendum est, fiunt ex litteris, vel una, vel pluribus: ut, I, E, RUNT. Litteræ partim sunt vocales, partim consonantes.

Vocales sunt sex, A, E, I, O, U, Y.

Ex vocalibus fiunt sex diphthongi, AE, AU, EI, EU, OE, YI, ut Praemium, Aurum, Hei, Europa, Poena, Harpyia.

Consonantes in Mutas, & Semivocales dividuntur.

Mutæ sunt octo, B, C, D, G, K, P, Q, T: Semivocales itidem octo, F, L, M, N, R, S, X, Z. Ex his quatuor sunt Liquidæ, L, M, N, R. Sed M, N, raro liquescunt, idque in Græcis tantum dictionibus, ut Tecmessa, Cycnus.

Duæ, X, Z, sunt duplices, hoc est, valent duos consonantes; X, Cs, vel Gs: Z, Ts, vel Ds. Veteres Z per duplex SS reddebant: ut massa, patrisso, pro maza, patrizo.

F, præposita liquidis L, & R, vim habet mutæ & syllabam facit communem. Georg. 4. Stridet refluentibus undis. Æn. 11. Mollia colla reflectunt. Hor. 1. Serm. Sat. 4. Portasque refregit: ideo hanc plerique mutis adscribunt.

S,

S, quamvis immunis, ac sui juris sit, (neque enim inter liquidas, aut duplices numeratur) interdum tamen liquescit, ut suo loco dicemus.

H, sitne littera, an aspirationis nota, dubium, controversumque est: in carmine vix ejus habetur ratio.

I, inter duas vocales posita, consonans est, atque duplex I valet, ut major, ajo, Maja, pejor. Veteres I geminabant, maiior, Maiia, peiior. Vide Quint. lib. 1. cap. 3. Priscianum etiam lib. 1. cap. 4.

Multi sibi persuadent, Veteres I consonantem molliter pronuntiasse, sono potius ad vocalem, quam ad G, accedente, ut Pompejus, non Pompegius; majestas, non magiestas, quod sine dubio verum est.

J, & V, cum vocalibus præponuntur, easque comprimunt, fiunt consonantes, ut janua, jecur, conjicio, jocus, judex, vates, velox, vita, vox, vultus.

Iota Græcorum nunquam est consonans. Quare in Jason, Jambus, Jaspis, & cæteris, quæ plane sunt Græca, prima litera vocalis est.

Jod apud Hebræos semper consonans est cum vocalibus præponitur, ut, JESUS, Joannes, Jacobus. Itaque qui hæc, atque alia ejusdem generis nomina per J consonantem efferunt, optime quidem pronuntiant: qui vero per vocalem, Græcos imitantur. Claudianus Græcorum more dixit. *Ne laceres versus, dux Iacobe, meos*. Antiquis tamen Poetis major habenda est fides. Hor. l. 1. Sat. 5. *Credat Judæus Apella*.

U post Q litteram semper liquescit; ut quare, quæro, quia, &c. At post G, & S, modo liquescit, ut lingua, languso, anguis, extinguo, suadeo, suavis; modo integra est, suamque vim retinet, ut exiguus, suus.

Lit-

Litteræ liquefcunt, cum vim, roburque vocalis, aut confonantis amittunt.

SCHOLION.

De H aspiratione.

H *Afpiratio interdum vice confonantis fungitur. Tibul. l.* 1. *el.* 5. Et tantum venerata virum hunc fedula curet. *Juv. fat.* 9. Vivendum eft recte, tum propter plurima, tum his præcipue caufis. *In his M non eliditur propter H confequens, quod etiam vocalem præcedentem, alioqui brevem, pofitione producit. Ejusdem generis hæc funt. Virg. l.* 9. Dum trepidant, it hafta Tago. *Ter. Andr. act.* 2. Percuffit illico animum, at, at, hoc illud eft: *ubi* (at, at,) *jambus eft, pofteriore* (at) *propter H confequens producto; Et alia plurima.*

2. *In his vero H Synalephem excludit. Ter.* Hecyra eft huic nomen fabulæ; hæc cum data eft. *Plaut. Aulul.* Memorare nolo hominum mendicabula. *Virg. Æn.* 1. Pofthabita coluiffe Samo: hic illius arma. 3. *Georg.* Ætas Lucinam, juffofque pati Hymenæos. *Juv. fat.* 2. Si fur difpliceat Verri, homicida Miloni; *& in aliis plurimis.*

3. *Sofipater Charifius Inftit. l.* 1. *c.* 1. *Diomedes lib.* 2. *c.* 8. *De Syllab. Donat. edit.* 1. *c.* 2. *Sergius in eundem cap. item.* 2. *Cerv. l. de ultimis Syllabis, Marius Victorin. l.* 1. *c.* 6. *Cledon. in Arte c.* 6. *de Syllaba. Alcuin. in Grammat. c.* 1. *docent, vocalem alioqui correptam in fine dictionis fieri communem, fi confonantem unam habeat, & ab H excipiatur in altera dictione. Afferunt exempla longa, ut* terga fatigamus hafta; & molli fultus hyacintho. *Beda l. de Metris, c. de communi Syllaba, quamvis probet fententiam; merito tamen negat exempla apta effe; propterea quod fyllabæ illæ videri poffint beneficio cæfuræ produci. Nos exempla attulimus aptiora. Idcirco Cledon. c.* 8. *ait, quo-*

tise

tius H vocalem juvat, esse consonantem, quoties non juvat, aspirationem. Idem fore Diomed. l. 2. c. 4. Quæ studiosus observabit in veterum scriptis. Ipse vero in componendo carmine perinde contemnet H, ac si non esset.

SYllabæ, quas temporibus metimur, aut sunt breves, aut longæ, aut communes.

2. Tempus est spatium, intervallumque, quo syllaba pronuntiatur. Syllaba brevis ex uno tempore, atque spatio constat, ut *at*, *sed*; longa ex duobus, ut *an*, *en*: communis est, quæ in versu tum brevis, tum longa esse potest, quales sunt priores in *Atlas*, *Cyclops*, mediæ in *tenebræ*, *pharetra*.

3. Nulla vocalis apud Latinos perpetuo brevis, aut longa est: Apud Græcos, ε, & ο, (Epsilon, & Omicron) quæ E, & O breve valent, perpetuo sunt breves, ut Origenes, Timotheus, Herodotus, Macedones; η, & ω, (Eta, & Omega) quæ E, & O longum valent, semper sunt longæ, ut mediæ syllabæ in *eremus*, *idolum*.

PRAECEPTA GENERALIA DE SYLLABARUM BREVITATE, AC LONGITUDINE.

C A P. II.

Præceptum I. de vocali ante vocalem.

VOCALEM breviant, alia subeunte, Latini.
Produc, ni sequitur R, fio, & nomina quintæ,
Quæ geminos casus E longo assumit in Ei.
Verum E corripies Fideique, Speique, Reique.
I ante US commune est Vati; producito Alius;
Alterius brevia. Pompei, & cætera produc.
Eheu produces semper; variabitur Ohe.

VOcalis ante vocalem in latinis dictionibus brevis est, ut puer, fuit, ruit.

Æn. 12. *Disce puer, virtutem ex me, verumque laborem.*

Ex-

Exceptiones.

1. Fio I habet longum, nisi sequatur R, ut fiebam. Juv. Sat. 2. *Fient ista palam, cupient & in acta referri.*

Sin R sequitur, breve est: ut fierem, fieri, confieri. Virg. Æn. 4. *Confieri possit paucis, adverte, docebo.*

2. Interrogandi, ac dandi casus quintæ declinationis, E producunt inter duo ii positum, ut diei speciei. Hor. l. 1. sat. 9. *Ventum erat ad Vestæ quarta jam parte diei.*

Corripe igitur *rei*, *spei*, *fidei*. Quamvis Lucanus interdum *rei* priorem producat, geminato fortasse ii, ut l. 2. *Cujus, uti memoro, rei simulacrum, & imago.* Sic non raro producit *ei*, sive *eii*. Non videtur hoc imitandum.

3. Genitivus in ius, habet I longum in soluta oratione; in carmine tum breve, tum longum, ut *illius*, *unius*, *ipsius*, &c. Præter *alterius*, quod ubique I. habet breve, *alius*, vero in genitivo longum.

Ecl. 1. *Namque erit ille mihi semper Deus; illius aram.*

Id. *Quam nostro illius labatur pectore vultus.*

Æn. 1. *Unius ob noxam, & furias Ajacis Oilei.*

Ib. *Navibus, infandum; amissus unius ob iram.*

Ib. *Ipsius ante oculos ingens a vertice pontus.*

Ib. 5. *Nunc ultro ad cineres, ipsius & ossa parentes.*

4. *Gai*, *Pompei*, *Vultei*, & si qui sunt similes vocandi casus, penultimam habent longam.

Mart. l.6. *Quod peto, da, Cai: non peto consilium.*

Ov. 4. de Pont. *Accipe, Pompei, deductum carmen ab illo.*

Sic *Cajus* trisyllabum. Catul. ep. 10.

5. Eheu, priorem habet longam.

Virg. Ecl. 2. *Eheu, quid volui misero mihi! floribus Austrum.*

6. Ohe, priorem habet communem.

Mart. l. 4. *Ohe jam satis est, ohe libelle:* Phaleucius est.

Appendix de Græcis vocibus.

GRÆCA per Ausoniæ fines sine lege vagantur.
Quædam etenim brevibus, veluti Symphonia, gaudent:
Et quædam longis: ceu Dia, Chorea, Thalia,
Darius, Cytherea, Aer, Elegia, Platea,
Atque alia. At Choream rapuit, Plateamque Poeta.
Solvit & in geminas, veluti Cythereia, longam.

AEr, *Chorea, Platea, Cytherea, Elegia, Darius*, & alia hujus generis, quæ vocalem ante vocalem longam habent, Græca sunt.

Ovid. Metamorph. 1. *Terra feras cepit, volucres agitabilis aer.*

Id. l. 8. *Sæpe sub hac Driades festas duxere choreas.*

Æn. 1. *Parce metu Cytherea, manent immota tuorum.*

2. *Chorea, platea*, interdum a Poetis corripiuntur.

Æn. 6. *Par pedibus plaudunt choreas, & carmina dicunt.*

Hor. l. 2. ep. 2. *Puræ sunt plateæ, nihil ut meditantibus obstet.*

3. Nonnunquam soluta diphthongo, *e* breve in *e* longum mutatur, ut Cythereia, Elegeia.

Ov. Met. 4. *Exigit, indicit memorem Cythereia pœnam.*

4. *Idea, Andreas, sophia, philosophia, symphonia, etymologia, orthographia*, & alia quamplurima, vocalem ante vocalem corripiunt, licet eadem nomina acuta penultima multi viri docti more Græcorum in soluta oratione pronuntient.

Hor. in Arte. *Ut gratas inter mensas symphonia discors.*

Præ-

Praeceptum II. De Diphthongis.

DIPHTHONGUS longa est in Graecis, atque Latinis:
PRÆ rape praepositam vocali, dicque Praeustus.

DIphtongus longa est tum in Græcis, tum in Latinis dictionibus, ut Aeneas, Meliboeus, præmium, laus.

Aen. *Miratur molem Æneas, magalia quondam.*
Ecl. 1. *O Meliboee, Deus nobis haec otia fecit.*

Exceptio.

Præpositio *præ* composita, cum vocalem præcedit, brevis est, ut præustus, præeo.

Aen. 7. *Stipitibus duris agitur, sudibusque praeustis.*

Semel producitur apud Stat. Theb. 6.
Praemia cum vacuus domino praeiret Arion.

Praeceptum III. De positione.

VOCALIS longa est, si consona bina sequantur,
Aut duplex, aut i vocalibus interiectum.

VOcalis ante duas consonantes, vel ante unam duplicem, vel ante I, sequente alia vocali ejusdem dictionis, longa est positione, ut terra, arma, Araxes, Gaza, maiora, Troia.

Aen. 3. *Terra procul vastis colitur mavortia campis.*
Luc. l. 1. *Sub juga jam Seres, jam barbarus isset Araxes.*
Virg. Ecl. 4. *Sicelides Musæ paulo majora canamus.*
Aen. 2. *Hostis habet muros: ruit alto culmine Troia.*

Appendix.

CONSONA principium verbi sortita sequentis,
Seu duplex, seu bina, nihil praeeuntibus augent
Temporis, ut fiant longae; ceu, Clara Zacynthos.

1. Si altera consonans fuerit in fine præcedentis dictionis, altera in principio sequentis, voca-

 lis

lis nihilominus longa erit, ut, *At pius*: A longum est positione duarum consonantium, T, & P, quamvis sint in diversis dictionibus.

Aen. 1. *At pius Æneas per noctem plurima volvens*

2. Si utraque consonans, aut una duplex fuerit in principio sequentis dictionis, nihil fere præcedentem vocalem brevem juvabit.

Met. 2. *In solio Phœbus claris lucente smaragdis.*

Aen. 3. *Jam medio apparet fluctu nemorosa Zacynthos.*

Luc. l. 2. *Talem fama canis tumidum super æquora Xerxem.*

Lucente, *nemorosa*, *æquora*, ultimas habent breves, quamvis duæ consonantes, aut una duplex sit in principio sequentium dictionum.

Exceptio I.a De liquescentibus.

CONTRAHIT Orator, variant in carmine Vates, Si mutam, liquidamque simul brevis una præibit.

VOcalis brevis ante mutam, & liquidam ejusdem dictionis, in carmine communis est, ut Cyclops; at in soluta oratione, cum penultima est, corripitur, ut volucria, tenebræ.

Aen. 8. *Ferrum exercebant vasto Cyclopes in antro.*

Ibid. 3. *Lustra, domosque traho, vastosque ab rupe Cyclopas.*

Met. 13. *Et primo similis volucri, mox vera volucris.*

Appendix.

AT mutam, & liquidam quoties ab origine longa Præcedit, rapitur nunquam; ceu, Matris, Aratrum.

1. Necesse est, præcedere mutam, sequi liquidam, ut, petra; alioqui syllaba non liquescit, ut, reperta; deinde oportet, vocalem natura bre-

vem

vem esse; nam vocalis natura longa nunquam liquescit, ut, matris.

2. Agnoscitur autem syllaba natura brevis sæpe ex nominativo, in quo liquida R non jungitur mutæ proxime præcedenti: ut, Calaber, Cantaber, pater, A litteram natura brevem habent, quod vel accentus docet, vel exempla Poetarum. Quare in Calabro, Cantabro, patre; A littera natura brevis liquescit. At, salubre, matre, atrum, numquam corripiuntur; quia saluber, mater, ater, longa sunt.

3. Ubi hæc regula in usu non est, accentus usui erit, aut exempla Poetarum. Nam quæ accentu gravi deprimuntur, natura brevia sunt, ut tenebræ, latebræ, pharetra, cerebrum: quæ acuto attolluntur, natura longa sunt, ambulacrum, delubrum, ventilabrum, volutabrum. Vide infra præc. 8. Item quæ brevia reperiuntur apud Poetas, sunt natura brevia, ut atrox. Aen. 9. *Sævit atrox Volscus, nec telis conspicit usquam.*

Appendix II.

UTRAQUE vocalem si consona juncta sequentem Non ferit, anteiens brevis est, velut obruo, nunquam.

4. Necesse est etiam, ut muta, & liquida ad sequentem vocalem spectent; quocirca abluo, obruo, sublevo, adrepo, & cetera ex hisce præpositionibus composita, nunquam primam corripiunt; quia muta ad præcedentem vocalem pertinet. Composita tamen ex re, ut reflecto, refringo, refræno, recludo, reprimo, primam sæpe corripiunt; quia muta ad sequentem vocalem refertur. F enim, ut diximus, habetur in mutis.

5. M, & N, raro liquescunt, idque in Græcis dictionibus dumtaxat; ut, Tecmessa, Cycnus, Therapne, Ichneumon.
Horat. lib. 2. od. 4. *Forma captivæ dominum Tecmessæ.* Saph. est.

Idem l. 4. od. 3. *Donatura Cycni, si libeat, sanum.* Asclep. est.

Sil. lib. 8. *Ecce inter primos Therapnaeo a sanguine clausi.*

Mart. lib. 7. *Delectat Marium si perniciosus Ichneumon.*

Exceptio II.

QUADRIJUGUS rapitur, Bijugus conjungitur illi,

In quibus I duplex non est, sed consona simplex.

Subjicit, & subicit dicunt in carmine Vates.

I, inter duas vocales in compositis, bijugus, quadrijugus, simplex consonans est, non duplex; quare merito præcedens vocali corripitur.

Aen. 16. *Interea bijugis infert se Lucagus albis.*

Georg. 3. *Centum quadrijuges agitabo ad flumina currus.*

Verbis a *jacio* compositis, ut *abjicio, adjicio, dejicio, rejicio, subjicio*, Poetæ interdum detrahunt alterum I, ut syllabam corripiant.

Aen. 10. *Sic ait, atque oculos Rutulorum reicit arvis.*

Stat. Theb. 4. *Tela manu, reicitque canes in vulnus hiantes.*

Ecl. 10. *Quantum vere novo viridis se subicit alnus.*

Sil. lib. 10. *His acuit stimulis, subicitque haud mollia dicta.*

Idem lib. 3. *Arietat in primos, obicitque immania membra.*

Id. l. 11. *Murice suspirans inicit velamine, & auro.*

Virg. Mor. *Spargit humi; atque abicit servatum gramine bulbum.*

SCHO-

De positione in diversis dictionibus.

POsitionem in alteram quoque dictionem excurrere, quamvis præcedens dictio vocali terminetur, concors est veterum Grammaticorum sententia. *Val. Prob.* 1. *Inst.* c. 16. *in hoc versu*, Phoebe graves, &c. *deficere positionem ait ob mutam, & liquidam, indicans alioqui non defecturam fuisse. Charis. l.* 1. *instit. c.* 2 *Diomed. l.* 2. *c.* 8. *de Syll. Max. Victor. l. de rat. metri c.* 1. *Serg. in* 2. *edit. Don. c.* 2. *Et Cledon. in Arte c.* 9. *de Syll. docent, communem esse syllabam, cum correptam vocalem sequitur F, cum liquida in altera dictione, eamque mutæ locum obtinere, atque in his*, Aptare flagello, Talia flammato, Ore fremebant, *L. & R, liquescere significat; cum breves sunt ultima, ut sæpe sunt, id adscribendum subsequenti F, mutæ cum liquida.*

2. *Quamvis cum his etiam vi positionis interdum producantur. Catull. de Phaselo.* Propontida, trucemve Ponticum sinum. *Ib.* Et inde tot per impotentia freta. *Id. in Cæs.* Habebat & cuncta ultima Britannia. *Sic legunt emendati Codices. Idem Galliamb.* Patria o mea creatrix (mea) *jambus est.* Cic. 1. de Div. Lentiscus triplici solita grandescere foetu. *Ovid.* 3. *Fast.* Hedera gratissima Baccho. *Mart. l.* 1. *ep.* 116. Quædam me cupit, invide Procille. *Luc. l.* 1. Sunt igitur solida primordia. *Juv. sat. ult.* Vindicta gravior, quam injuria. *Boet. lib.* 5. *Met.* 3. Consulit alte visa tractans, (Visa) *ultimam in Anapæstico positione producit.*

3. *Etiam cum finalem vocalem brevem consonantis post se expertem excipit S, cum muta in dictione sequenti; aut duplex X, & Z, præcedens syllaba communis est, quia tunc S quasi liquescit. Donat.* 1. *edit. c.* 2. *Sergius in Don. eodem loco. Servius l. de ultimis sylla-*

bis c. 1. *Beda l. de metr. Alcuin. Gram. c.* 1. *Diomed. l.* 2. *c.* 8. Quoniam, *inquit*, tunc S veluti sibilus posita vim consonantis amittit. *Idem fere Cledon. in Arte, cap. de Syllab.* Nam *S, inquit*, quando juvat vocalem, consolans est, ut, unde scissa comam: quando non juvat, sibilus est, ut Ponite spes sibi quisque. *Priscian. etiam l.* 1. *c.* 4. *ait*, S, *in metro frequenter vim suam amittere, ut* Ponite spes sibi quisque. *Et l.* 2. *c.* 2. *ait, etiam tribus sequentibus consonantibus comunem fieri syllabam, ut apud Hor.* Ridentis præmia scribæ, quia, *inquit*, S in metro subtrahi veteri more solet. *Ter. de Syl. propemodum negat corripi posse præcedentem vocalem. Affert sua exempla:* Quisque scire cupit, vel quisque scribere curat. *Sergius adnotat, sequentibus X, vel Z, ultimam corripi in Græcis nominibus, ut* nemorosa zacynthos *&* super æquora Xerxes.

4. *Suppetunt nobis ad idem confirmandum exempla. Catull. ad Fundum.* Nec deprecor jam si nefaria scripta, &c. *Id. ep.* 22. Hoc quid putemus esse, qui Nodo scurra (*rra, & modo, Jambi sunt in Scazonte.*) *Mart. l.* 2. *ep.* 6. Rapta scribere; sed Vitellianis: *Primus Phaleucii pes semper Spondæus est Martiali. Id. l.* 5. Quid gladium demens Romana stringis in ora? *Sil. l.* 3. Primitiæque tori? gelidosne scandere recum Deficiam montes? *ubi* (ne) *enclitica producitur. Virg. l.* 6. Ferte citi flammas, date tela, scandite muros. *Boet. l.* 5. *metr.* 3. Sed quid nota scire laboret, (nota). *Spondæus est in Anapæstico. Cic.* 1. *de Div. extremo ex Ennio.* Auspicio regni stabilita scamna, solumque.

5. *Sunt & alia. Tibul. l.* 1. Pro segete spicas. *Mart. l.* 2. Ut digna speculo fiat imago tuo. *Juv. Sat.* 8. Occulta spolia. *Sil.* 6. Immane stridens agitur. *Lucan. l.* 5. Aut pretio quip-

quippe stimulo. *Stat. l. 6.* Præcesseres agile studium. *Catull.* Nulla fugæ ratio, nulla spes. *Quæ & alia pleraque ne dixeris produci beneficio cæsuræ, nam plura ipse non profers, quibus vocalis in fine corripiatur, sequente S, cum muta. Certe Grammatici probant sexcentas finales syllabas natura produci, quamvis in iis sit cæsura. Etsi vero qui versus suavitati student, hanc ultro sibi legem statuerunt, ne finalem brevem, subsequente S, & muta, corripiant: castigandus tamen minime est, si quis interdum sibi & poetarum nonnullis exemplis, & suo quasi jure permiserit.*

Præceptum IV. de præteritis dissyllabis.

PRÆTERITA assumunt primum dissyllaba longam.

Sto, Do, Scindo, Fero, rapiunt, Bibo, Findo, priores.

PRæterita dissyllaba habent priorem longam: ut, vidi, vici.

Aen. 2. *Quos ubi confertos audere in prælia vidit.*
Ib. *Venit summa dies, & ineluctabile tempus.*

Exceptio.

Steti, dedi, scindi, tuli, bibi, corripiunt primam.

Mart. l. 1. *Dixit, & ardentes avido bibit ore favillas.*

Luc. 3. *Aut scidit, & medias fecit sibi littera terras.*

Aen. 9. *Diffidit, & multa porrectum extendit arena.*

Appendix.

ABSCIDIT, Abscidit, modulatur utrumque Poeta.

Compositum abscidi habet penultimam communem.

Luc. l. 3. *Abscidit impulsa ventorum adjuta vetustas.*

Id. 4. *Abscidit nostræ multum sors invida laudi.*

Mart. l. 3. *Abscidit vultus ensis uterque sacros.*

In soluta tamen oratione corripiendum videtur. Verisimile enim est, quando a Poetis producitur, deduci ab inusitato præsenti *abscido*, ex *abs*, & *cædo*; quando vero corripitur, ab usitato *abscindo*.

Præceptum V.

De præteritis geminantibus primam.

PRAETERITUM *geminet, si primam corripe, utramque.*
Ut, Pario, peperi; vetet id nisi consona bina.
Cædo, cecidit habet longam, ceu Pedo, pepedi.

CUm prima syllaba presenti geminatur, eadem, & secunda brevis est, nisi obstent duæ consonantes: ut cecini, tetigi, peperi.

Georg. 4. *Tityre, te patulæ cecini sub tegmine fagi.*

Exceptio.

Excipiuntur cecidi, a cædo; pepedi, a pedo, in quibus secunda longa est, ut, in iis etiam, in quibus duæ consonantes sequuntur: ut, cucurri, tetendi.

Juv. Sat. 3. *Ebrius, ac petulans, qui nullum forte cecidit.*

Hor. l. 1. Sat. 8. *Nam displosa sonat quantum vesica, pepedi.*

Præceptum VI. De supinis dissyllabis.

CUNCTA *supina volunt primum dissyllaba longam.*
At reor, & cieo, sero, & ire, sinoque, linoque.
Do, queo & orta ruo, breviabunt rite priores.

SUpina duarum syllabarum habent priorem longam; ut, visum, motum.

Aen. 5. *Terribiles visu formæ, lethumque, laborque.*

Ib.

Ib. 1. *Quos ego . . . . Sed motos præstat componere fluctus .*

Exceptio .

A reor , ratum ; a sero , satum ; ab eo , itum ; a sino , situm ; a lino , litum ; a do , datum ; a ruo , rutum , a queo , quitum , supina dissyllaba primam corripiunt .

Æn. 1. *Nos abiisse rati , & vento petiisse Mycenas.*

Ib. *At non ille , satum quo te mentiris , Achilles .*

Met. 1. *Poscebatur humus ; sed itum est in viscera terræ .*

Ib. 2. *Hic situs est Phaethon , currus auriga paterni .*

Georg. 4. *Ardentes auro , & paribus lita corpora guttis .*

Hor. l. 1. ep. 1. *Divitiæque peregrinæ, quibus oblitus actor .*

Æn. 12. *Postquam introgressi , & coram data copia fandi .*

Ovid. ep. 1. *Diruta sunt aliis , uni mihi Pergama restant .*

Ter. Hec. act. 4. *Nam cum compressa est gnata , forma in tenebris nosci non quita est .* Pes ultimus Jambus est in Jambico Tetrametro .

Appendix .

Citum , a cieo , secundæ conjugationis , priorem brevem habet ; unde concitus , excitus , penultima brevi .

Val. Fl. l. 3. *Vulnus , & extrema sonuit cita cuspide cassis.*

Aen. 12. *Altior insurgens , & cursu concitus heros .*

Met. 2. *Nec fruitur somno vigilantibus excita curis .*

2. Citum vero a cio , quarti ordinis , priorem producit : unde concitus , excitus , penult. longa .

Lucan. l. 5. *Unde ruunt toto concita pericula mundo .*

Id. l. 1. *Rupta quies populis, ſtratiſque excita juventus.*

3. Ruo, nunc facit ſupino ruitum; priſcis ſæculis rutum fecit, unde compoſita, dirutum, erutum, obrutum.

Aen. 11. *Nec mihi cum Teucris ullum poſt eruta bellum.*

4. STATUM, priorem producere in derivatis; ſtaturus, & compoſitis, docet Priſ. l. 10.

Lucan. l. 3. *Tunc res immenso placuit ſtatura labore.*

Mart. l. 10. *Conſtatura fuit Megalenſis purpura centum.*

Stat. l. 7. *Quæ ſit orſa loqui: Spes ne obſtatura Pelaſgis.*

5. In plurimis tamen derivatis corripitur: ut ſtatus, tus, ſubſtant., & ſtatus, ta, tum, adject. ſic ſtatio, ſtatuo, ſtatua, ſtabilis, ſtabulum, &c., & cum A in I mutatur in præſtitum, conſtitum.

Ovid. 4. Faſt. *Hic ſtatus in cælo multos permanſit in annos.*

Id. 1. Faſt. *Muſa quid a faſtis non ſtata ſacra petis?*

Aen. 1. *Nunc tantum ſinus, & ſtatio male fida carinis.*

Ib. 4. *Urbem præclaram ſtatui, mea mœnia vidi.*

Hor. l. 4. Sat. 3. *Infantes ſtatuas, ſeu pinguitentus omaſo.*

Aen. 1. *Connubio jungam ſtabili, propriamque dicabo.*

Id. 6. *Itur in antiquam ſylvam, ſtabula alta ferarum.*

Ib. *Centauri in foribus ſtabulant, Scyllæque biformes.*

Pre-

Præceptum VII. De supinis Polysyllabis.
UTUM producunt Polysyllaba cuncta supina.
De Vi præterito semper producitur Itum.
Agnitus agnosco, & cognosco cognitus effert.
Cætera corripies in itum quæcumque supina.

SUpina in tum, polysyllaba, præcedente U, habent penultimam longam, ut solutum, argutum, indutum.

Aen. 9. *Lumina rara micant; somno, vinoque soluti.* Item in itum, a præteritis in vi, per V consonantem; ut, cupivi, cupitum; petivi, petitum; condivi, conditum, a condio.

Ovid. Trist. 3. *Exul eram, requiesque mihi, non fama petita est.*

Exceptio.

1. Agnovi tamen, & cognovi, agnitum, & cognitum penultimam brevem habent.

Ov. Trist. 3. *Idque recens præstans, nec longo cognitus usu.*

2. Supina in itum a præteritis in ui, per U vocalem, cæteraque supina in itum, habent penultimam brevem; ut, monui, monitum; tacui, tacitum; credidi, creditum.

Æn. *Discite justitiam moniti, & non temnere Divos.*

Ibid. *Quis te, Magne Cato, tacitum, aut te, Cosse, relinquat?*

Præceptum VIII. De derivatis.
DERIVATA patris natura verba sequuntur.
Mobilis, & fomes, laterna, atque regula, sedes,
Quamquam orta e brevibus, gaudent producere primam:
Corripiuntur arista, vadum, sopor, atque lucerna,
Nota licet longis: usus te plura docebit.

DErivata sequuntur naturam eorum, a quibus derivantur: ut, legebam, legam, lege, legi-

gito, prima brevi, quia oriuntur a præsenti lego, legis, cujus prior brevis est.

2. At legeram, legerim, legissem, legero, legisse, prima longa, quia a præterito legi nascuntur, cujus prior longa est, cum sit præteritum dissyllabum.

3. Aratrum, simulacrum, ambulacrum, lavacrum, volutabrum, involucrum, &c. penultima longa, quia a supinis, aratum, simulatum, ambulatum, lavatum, volutatum, involutum, deducuntur, quorum penultima similiter longa est.

4. Reditus, exitus, introitus, aditus, itus, oblitus, penultima correpta; quia fiunt a supino *itum*, quod priorem corripit, ut supra diximus.

Exceptio.

Multa, quæ suæ originis naturam non sequuntur, usu, assiduaque Poetarum lectione sunt addiscenda: cujusmodi sunt hæc longa: denus, fidus, fomes, & fomentum, humanus, imbecillus, jumentum, laterna, lex legis, macero, mobilis & momentum, nonus, regula, sedes, tegula, vox vocis, & alia orta, e brevibus: decem, fides, foveo, humus, sive homo, baculus, juvo, lateo, lego, macer, moveo, novem, rego, sedeo, tego, voco. Quamquam fomes, & fomentum, jumentum, mobilis, & momentum, potius a supinis longis fotum, jutum inusitato, hoc est, adjutum, & motum, oriri videntur.

2. Contra vero hæc brevia: acerbus, arena, & arista, disertus, dux, ducis, ligula, lucerna, mamilla, odium, osella, quasillus, quaternus, sagax; sigillum, sopor, tigillum, vadum, & alia orta e longis: acer, areo, differo, duco, lingua, luceo, mamma, odi, offa, qualus, quatuor, saga, seu sagio, signum, sopio, tignum, vado.

Præ-

LEGEM Simplicium retinent Composita suorum;
Vocalem licet, aut diphthongum syllaba mutet.
Dejero sed Juro dat, Pejeroque; Innuba, Nubo,
Pronubaque; atque, Hilum, Nihilum: dat Semisopitus
Sopio; Fatidicus, fratresque a Dico creantur.
Participale Ambitum, ab Itum, inter longa repone.

COmposita brevitatem, vel longitudinem simplicium sequuntur.

2. In perlego, relego, gis, tertiæ conjugationis, E ante G brevis est, quia in simplici lego etiam corripitur. Sed in relego, gas, allego, gas, primæ conjugationis, eadem producitur, ut in simplici lego, gas: in præterito vero perlegi, relegi producitur, quia in simplici præterito, legi itidem longa est.

3. Attigi, concidi, diffidi, ebibi, rescidi, I mediam habet brevem; quia in simplicibus eadem vocalis corripitur, nempe tetigi, decidi, a cado, &c.

4. Oblitum ab *Oblino*, infinitum, circumdatum, penultimam habent brevem, quia fiunt a supinis brevibus, litum, satum, &c.

Tibul. l. 2. *Oblitus, & musto feriet pede rusticus uvas.*

Producitur vero oblitus ab obliviscor.

Appendix.

1. Quantitas simplicium servatur in compositis, quamvis vocales mutentur. Sic concido, excido, incido, occido, recido, a cado, penultimam corripiunt: eligo, seligo, a lego gis. Contra, concido, excido, incido, occido, recido, a cædo, eandem producunt: sic allido, & collido, a lædo, Exquiro, requiro, a quæro: obedio, obedis, ab audio.

Æn. 12. *Occidit, occideritque sinas cum nomine Troja.*
Juv. sat. 7. *Occidit miseros crambe repetita magistros.*

2. Hæc

2. Hæc a simplicibus longis ortæ corripiuntur: dejero, pejero, a juro: pronuba, innuba, a nubo, fatidicus, maledicus, causidicus, veridicus, a dico, cis: nihilum, ex ni, & hilum.

Cic. Tusc. 5. *Saxum sudans nitendo, neque proficit hilum.*

Hor. l. 2. Sat. 3. *Stultitia, ne erres, nihilum distabit, ab ira.*

3. Connubium, a nubo, secundam syllabam habet communem.

Aen. 3. *Hectoris Andromache, Pyrrecbin' connubia servas?*

Ib. 1. *Connubio jungam stabili, propriamque dicabo.*

Nisi forte in hoc posteriore primus, ac secundus pes spondæi sint per synæresim; ut etiam in eo, *Sidonias ostentat opes*, aliisque, de qua re cap. 11.

4. Ambitus, a, um, participium, mediam longat.

Ov. Met. 1. *Jussit & ambitæ circumdare littora terræ.*

Ambitus, tus, nomen quartæ, eandem breviat.

Luc. l. 1. *Ipse sui populus lethalisque ambitus Urbi.*

5. Sopio, & sopitus, primam producunt.

Met. 7. *Pervigilem superest herbis sopire draconem.*

Aen. 1. *Hunc ego sopitum somno super alta Cythera,*

Semisopitus tamen *so* corripit.

Ov. ep. 10. *Thesea prensuras semisopita manus.*

Præceptum X. De Præpositione in compositione.

LONGA, A, DE, E, Se, Di, præter Dirimo, atque Disertus.

Sit Re breve; at Refert, a res, producito semper.

Corripe Pro Græcum: produces rite Latinum.

Contrahe quæ Fundus, Fugio, Neptisque, Nepos que,

Et Fastus, Fari, Fateor, Fanumque crearunt.

Hisce Profecto addes, pariterque Procella, Protervus,

At-

Atque Propago genus : Propago protrahe vitis -
Propino varia , Procuro , Propago , Profundo .
Corripe Ab , & reliquas (obstent nisi consona bina) ,
Quæ sunt Ad , vel in , ob , per , sub , super , anteque , circum .

A , E , De , Di , Se , cum componunt , longæ sunt , ut amitto , erumpo , deduco , deripio , separo .

Aen. 1. *Amissos longo socios sermone requirunt.*
Ib. 3. *Deducunt socii naves , & littora complent.*
Ib. 1. *Tergora diripiunt costis , & viscera nudant.*
Met. 1. *Separat Aonios Actæis Phocis ab arvis.*

Exceptio .

1. Dirimo , & disertus *di* corripiunt.

Aen. 5. *Cede Deo , dixitque , & prælia voce diremit .*

Mart. l. 6. *Non tu , Pomponi , cœna diserta tua est.*

2. *Re* præpositio in compositione corripitur : sed refert , impersonale , idest , interest , producitur.

Aen. 1. *Collectasque fugat nubes ; Solemque reducit ,*
Georg. 2. *Est numerus ; neque enim numero comprehendere refert .*

3 *Pro* præpositio brevis est apud Græcos : ut , Propontis ; longa apud Latinos : ut , proveho , promoveo .

Ov. de Pont. 4. *Misit in has si quos longa Propontis aquas .*

Aen. 3. *Provehimur portu , terræque , urbesque recedunt .*

Verum corripiuntur profundus , profugus , pronepos , & proneptis , profestus , profari , profiteor , profanus , profecto , & profectus , & profecturus , a proficiscor (nam a proficio eandem producunt) procella , protervus , & propago nomen , cum genus significat , nam propago , idest , vitis depressa , producitur .

Luc. 6. *Quem prior affatur Pompeji ignava propago .*

Et Quandoque; at Quandoquidem breviare solemus.

SI prior pars compositi A vocali terminetur, producitur, ut trano, traduco, trado.

Georg. 3. *Asanium superant montes, & flumina tranant.*

Tibul. l. 1. *Me mea paupertas vitae traducat inerti.*

2. Si vero E vocali finiatur, fere brevis est, ut, nefas, archetypus, liquefacio, tepefacio, tremefacio, stupefacio, madefacio.

Juv. Sat. 3. *Credebant hoc grande nefas.*

Georg. 5. *Eademque calor liquefacta remittit.*

Hor. l. Sat. 3. *Ferrum tepefecit acutum.*

3. Excipe, nequis, nequa, nequod, nequam, nequitia, nequaquam, nequidquam, nequando, videlicet, veneficus, venefica.

Aen. 12. *Nequa mei esto dictis mora. Jupiter hoc stat.*

Ov. ep. 4. *Barbara narrantur venisse venefica tecum.*

4. Liquefacio, & tepefacio raro producuntur. Ov. 7. Met. *Thura liquefaciunt.* Sil. l. 1. *Ossa liquefacta.* Catul. de nupt. Pel. *Alta tepefaciet.* Producit quoque Lucret. Expergefacio, & Patefio. lib. *Expergefactique sequuntur. Causa patefiat.* Patefacio etiam, & ratefacio, lib. 6. *Atque patefecit.* Idem. *Et rarefecit calido miscente vapore.*

5. Si prior pars compositionis in I, vel in Y, desinat, corripitur, ut, omnipotens, causidicus, siquidem, fidicen, lyricen, tubicen, Palinurus, Polydorus.

Aen. 10. *Tum Pater omnipotens, rerum cui summa potestas.*

Mart. l. 5. *Carpere considicus fertur mea carmina, qui sit.*

Lucan. l. 4. *Hoc siquidem solo civilis crimine belli.* Hor.

Hor. Carm. 4. *Romanæ fidicen lyræ*. Glyconius est.
Aen. 4. *Nudus in ignota, Palinure, jacebis arena*.
Ib. 3. *Nam Polydorus ego: hic confixum ferrea texit*.

Exceptio.

6. I longum habent ibidem, ubique, idem pronomen virile (nam neutrum breve est) bigæ, quadrigæ, siquis, siqua, siquod, sicubi, scilicet, licet, tibicen, meliphillon, Trinacria, bimus, trimus, quadrimus, tantidem, quivis, quidem, quilibet, biduum, triduum, cæteraque composita ex die, ut meridies, quotidie, pridie, postridie. *Quatriduum*, corripitur interdum.

Mart. 12. *Difficilis, facilis, jucundus, acerbus, & idem*.
Georg. 3. *Sicubi magna Jovis antiquo robore quercus*.
Hor. Art. *Tibicen, traxitque vagus per pulpita vestem*.
Georg. 4. *Trica meliphylla, & cerinthæ ignobile gramen*.
Mart. l. 2. *Si totus tibi triduo legatur*. Phaleucius est.
Id. l. 3. *Inter tepentes post meridiem buxos*. Scazon est.
Ter. Andr. act. 1. *Venit Chremes postridie ad me clamitans*. (*postri*) Spondæus est in Jambico.

7. *Ubicumque* frequentius I habet breve.

Mart. l. 1. *Qui tecum cupis esse meos ubicumque libellos*.
Hor. l. 3. Od. 27. *Sis licet felix ubicumque mavis*.
Ov. tamen Met. 7. produxit, *fervor ubicumque est*, &c.

8. *Ubivis*, *ubilibet* produci solent, quamvis ubi ultimam ancipitem habeat. Hor. tamen cer-

corripit l. 1. Sat. 4. *Non ubivis, coramve quibuslibet*, &c. Auson. in Monost. produxit *in matricida* antepenultimam, repugnante analogia, cum *parricida* eandem corripiat. Hor. l. 3. *Telegoni juga parricidæ*, (*parri*) trochæus est.

9. O in Græcis dictionibus priorem compositi partem claudens corripitur, ut Cymothoe, Carpophorus, Argonauta, Leucopetra.

Mart. l. 1. *Sæcula Carpopborum, Cæsar, si prisca tulissent*.

Id. l. 3. *Non Nautas puto vos, sed Argonautas*. Phaleucius est.

Exceptio.

Quæ per Omega apud Græcos scribuntur, longa sunt, ut geometra, minotaurus, lagopus: nec plura facile invenies, apud Latinos.

Æn. 6. *Minotaurus inest, Veneris monimenta nefandæ*.

Mart. l. 7. ep. 86. *Si meus aurita gaudet Lagopode Flaccus*.

2. O in Latinis dictionibus compositis partim producitur; ut alioquin, quandoque, quandocunque, introduco, retroversus: partim corripitur, ut quandoquidem, hodie, bardocucullus.

Hor. in Ar. *Indignor quandoque bonus dormitat Homerus*.

Prop. l. 1. *Quandocunque igitur vitam mea fata reposcunt*.

Virg. Eccl. 3. *Dicite, quandoquidem in molli consedimus herba*.

DE INCREMENTO SINGULARI NOMINIS.

CAP. III.

ADMONITIO.

Quoniam quæ Cap. 3. 4. 5. de Incrementis habentur, si præcepta tradantur, paulo difficiliora sunt; eaque ipsa usu postea facilius ad-

addiscuntur; non videntur iis Tyrones initio onerandi, nisi ubi præceptorum generalium, quæ 1. & 2. traduntur capite, atque ultimarum syllabarum quæ 6. capite continentur, cognitione optime imbuti fuerint. Quia vero Incrementa vel ad primas spectant syllabas, ut Pax, pacis, Das, damus; vel ad medias, ut Liber, liberi, Amas, amamus: ultimarum syllabarum præceptis naturæ ordine præeunt.

Quid sit Incrementum Nominum.

SI genitivus singularis par fuerit nominativo syllabarum numero, nullum erit incrementum, ut musa, musæ, dominus, domini. Sin longior fuerit, tum penultima genitivi incrementum erit, quæ in omnibus casibus utriusque numeri semper genitivi quantitatem servat; ut sermo, sermonis, sermonem, sermones, sermonum, sermonibus: ubique O longum est. Præter bobus, ubi O producitur, quamvis in genitivo singulari corripiatur, Bovis.

Ov. ep. 3. *Non profecturis littora bobus aras.*

Appendix.

Iter, supellex, & composita ex caput, litteris Ps finita, duplici augentur incremento, itineris, suppellectilis, biceps, bicipitis, triceps, tricipitis, ut diximus l. 1. n. 17. in tertia declinatione.

Incrementum primæ, & secundæ declinationis.

CASIBUS obliquis vix crescit Prima: Secunda Corripit Incrementa; tamen producit Iberi.

A Incrementum primæ declinationis nullum est, nisi longum apud Poetas, ut aulai, pictai.

Æn. 3. *Aulai in medio libabant pocula Bacchi.*

Ib. 6. *Æthereum sensum, atque aurai simplicis ignem.*

E, I, U, Incrementa secundæ declinationis corripiuntur, ut miser, miseri, vir, viri, satur, saturi.

Aen.

Æn. 1. *Arma, virumque cano, Trojæ qui primus ab oris.*
Ib. *Non ignara mali miseris succurrere disco.*
Perſ. Sat. 1. *Romulidæ saturi quid dira poemata narrent.*

Exceptio.

Iber, iberi, penultimam habet longam, & ex eo compositum, Celtiber, Celtiberi.
Lucan. l. 4. *Interea domitis Cæsar remeabat Iberis.*
Mart. l. 1. *Vir Celtiberis non tacende gentibus.* Jambicus eſt.

Incrementum A, tertiæ declinationis.

NOMINIS, A, crescens, quod flectis Tertia, longum eſt.
Mascula corripies, Al, & Ar, finita: simulque Par, cum compositis, Hepar, cum Bacchare, Nectar,
Cum Vade, Mas, & Anas; queis junge Laremque, Jubarque.

A Incrementum singulare tertiæ declinationis longum eſt, ut, vectigal, Titan, pietas, pax, calcar, & Ajax.
Ov. Faſt. 3. *Concitat iratus validos Titanas in arma.*
Æn. 7. *Pars mihi pacis erit, dextram tetigisse Tyranni.*
Ib. 6. *Seu spumantis equi foderet calcaribus armos.*

Exceptio I. in vocibus Latinis.

Corripe masculina in Al, & Ar, ut sal, Annibal, Amilcar, par, impar, compar, &c. sic lar, jubar: vas, vasis, longum eſt, vas, vadis breve. Nar, naris, flumen, & Cares, populi, primam producunt. Sed Nar, incerti generis eſt; Car, in singulari inusitatum, ac proinde non crescit in obliquis.
Aen. 1. *Vela dabant læti, & spinas salis ære ruebant.*
Sil. l. 8. *Annibalem, Fabio, ducam, spectante, per Urbem.*

Aen.

Aen. 5. *Pergameumque Larem, & canae penetralia Vestae.*

Ib. 4. *It portis, jubare exorto, delecta juventus.*

Exceptio II. *in Graecis Vocibus.*

A QUOQUE, & As, Graecum breve postulat Incrementum.

S, quoque finitum, si consona ponitur ante.

Et Dropax, Antrax, Athrax, cum Smilace Climax:

His Atacem, Panacem, Colacem, Styracemque, Facemque,

Atque Abacem, Coracem, Phylacem, compostaque necte.

GRaeca in A, & As, ut poema, stemma, Pallas, adis, & quae consonantem habent ante S, ut trabs, Arabs; item dropax, & reliqua in carmine enumerata, incrementa habent brevia.

Juven. Sat. 8. *Stemmata quid faciunt? quid prodest, Pontice, longo*

Aen. 1. *Instar montis equum divina Palladis arte*

Ov. Fast. 4. *Nam modo thurilegos Arabas, modo suscipit Indos.*

Id. Met. *Et crocon in pravos versus cum smilace flores.*

Virg. *Non styrace Idaeo flagrantes victa capillos.*

Appendix.

Arctophylacis penultimam quamvis Manil. lib. 1. metri necessitate produxerit, rectius tamen corripies, quia simplex, *phylax*, *phylacos*, mediam corripit apud Graecos. Contra verò media *Syphacis*, a Syphax, rectius cum antiquis, Propertio, & Ovidio, produces, quam cum Claudiano corripies.

Pharnacis mediam corripit Lucan. l. 10. sed ad Incrementa non pertinet. Dicimus enim recto, non *Pharnax*, sed *Pharnaces*. Cic. Att. l. 11. Sicut nec *Candax Candacis* dicitur, sed

Can-

Cardace, *ces*, penultima correpta, ex quo accusativus *Candacem*. Plin. l. 6. c. 2.

E, incrementum tertiæ.

E CRESCENS numero breviabit Tertia primo.
Verum protrahitur genitivus in Enis, Iberque,
Ver, halex, locuples, heres, mercesque, quiesque,
Lex, vervex, halec, spes, plebs, rex; insuper adde
El peregrinum, Er, Es, Græcum, Æthere, & Aere demptis.

E Incrementum singulare tertiæ declinationis breve est, ut Grex, nex, degener, pulvis, funus, teres.

Met. 4. *Mille greges illi, totidemque armenta per herbas*

Exceptio.

Genitivus Enis penultimam habet longam, ut ren, renis, siren, sirenis.

Item peregrina in El, ut Michael, Græca etiam in Er, & Es, ut crater, luter, soter, tabes, lebes, præter aer, æther. Producitur quoque ver, & Iberes populi, & reliqua, quæ ponuntur in carmine.

Geor. 2. *Vere novo, gelidus canis cum montibus humor.*

Aen. 1. *Crateras magnos statuunt, & vina coronant.*

Ovid. ep. 3. *Viginti fulvo operoso ex ære lebetes*

Juv. Sat. 1. *Vervecum in patria, crassoque sub aere nasci.*

I, vel Y, incrementum tertiæ.

CORRIPIET pariter crescens, I, Tertia primo
In numero: At Græcum patrium producit in Inis,
Gryps, Vibex, Nesis, Lis, Dis, Glis, addito Samnis.

I, vel Y, incrementum singulare tertiæ declinationis breve est, ut, stips, stipis, pollex,

 chla-

chlamys, chalybs, ordo, pugil, carmen, cespes, sanguis.

Ov. Fast. 1. *Dic, inquam, parva cur stipe quaerat opes.*

Georg. 1. *At Chalybes nudi ferrum, virosaque Pontus.*

Exceptio I. inis, vel ynis, in Graecis.

Genitivus inis, vel ynis, a nominibus Graecis, penultimam producit, ut, Delphin, Phorcin, Salamis. Item vibex, vibicis, glis, gliris, Nesis, Nesidis, gryps, gryphis, Samnis, nitis, lis, litis, dis, ditis. Quibus adde Quirites.

Ecl. 8. *Orpheus in sylvis, inter delphinas Arion.*

Aen. 8. *Laomedontiadem Priamum Salamina petentem.*

Pers. Sat. 4. *Si puteal multa cautus vibice flagellas.*

Aen. 9. *Noctes, atque dies patet atri janua Ditis.*

Exceptio II. icis, vel ycis.

IX produc, breviato Histrix, cum fornice, varix,
Coxendix, Choenixque, Cilix, natrixque, calixque.
Adde & Erix, & onyx, nix, pixque salixque, silixque.
Sardonychis, Calycis, Laricis. Sit Bebrycis anceps.
Sed brevibus junges, in Gis cum Patrius exit.
Coccyx, coccygis, Mastix, mastigis amabit.

Nomina, IX, vel YX, syllaba finita, penultimam genitivi habent longam, ut felix, bombyx, bombycis, perdix, coturnix, matrix, pernix, lodix.

Aen. 3. *Vivite felices, quibus est fortuna peracta.*

Exceptio.

Excipitur histrix, fornix, cilix, varix, pix, natrix, (*serpens*) nix, nivis, calix, & calyx, &c.

Lucan. lib. 1. *Armenios, Cilicasque feros, Taurosque subegi.*

Idem

Idem l. 3. *Nunc pice, nunc liquida rapuere incendia ceræ.*

Nomina item, quorum genitivus in Gis, penultimam genitivi habent brevem, ut Phryx, Phrygis, Styx, Stygis.

Coccyx, Maſtix, cum ſint longa, inter brevia numerantur a nonnullis, quemadmodum etiam Scandix.

O, incrementum tertiæ.

O CRESCENS numero producimus uſque priore.
O parvum in Græcis brevia, producito magnum.
Corripitur Genitivus Oris, quem neutra dedere
Nomina. Sed produc, Os, Oris. Sit brevis Arbor,
Et Lepus, & Pus compoſitum, bos, compos, & *impos:*
Adde his Cappadocem, Allobrogem, cum præcoce, & obs, ops.
Verum produces Cercobs, Hydropſque, Cyclopſque.

O Incrementum ſingulare tertiæ declinationis, in latinis nominibus longum eſt: ut Sol, vox, velox, celox, celocis; candor, ;unio, ſacerdos, mando, mandonis.

Ov. Met. 2. *Regia Solis erat ſublimibus alta columnis.*

Exceptio I.

Græca in On, quæ in obliquis habent omicron, corripiuntur: ut Philæmon, Palæmon, Sindon, Agamemnon, Jaſon, Amazon. Sic Sennones, Britones, Lingones, Teutones, Vaſcones, & alia uſu diſcenda. Aen. 11. *Pulſant, & pictis bellantur Amazones armis.*

Latini interdum N litteram omittunt, ut Macedo, Macedonis, Brito, Vaſco, Saxo, Pepo, Agamemno. Stat. Theb. II. *Conclamant Danai, ſtimulatque Agamemno valentes.*

Quæ vero per omega ſcribuntur, longa ſunt, ut Simon, Spadon, Agon, Sidon, Solon, Lacon, Sicyon, &c. Duo variantur, Orion, & Ægon.

Exceptio II.

Genitivus in Oris, a nominibus Græcis, & Latinis neutris (præter os, oris) penultimam habet brevem : ut Nestor, marmor, ebur, corpus. His adduntur memor, arbor, lepus, & ex πᾶς, ποδὸς composita ; ut tripus. Item bos, compos, & impos.

Ov. Met. 2 *Ipse sui decoris, qualis cum deficit orbi.*

Virg. Opusc. *Sic vos non vobis fertis aratra boves.*

Neutra comparativa sequuntur masculinorum quantitatem : ut majus, majoris, minus, minoris, penultima longa) sicut major, majoris, minor, minoris.

Exceptio III.

Corripiuntur etiam Cappadox, Allobrox, præcox, & quæ consonantem habent ante S : ut Scrobs, Aethiops, Cecrops, Dolops, præter Cyclops, Cercops, Hydrops.

Mart. l. 9. *Cappadocum sævis Antistius occidit oris.*

Aen. 2. *Hic Dolopum manus, hic sævus tendebat Achilles.*

Ov. Met. 1. *Tela reponuntur manibus fabricata Cyclopum.*

Met. 14. *Cercopum exosus.*

U, Crescens in tertia.

U BREVIA incrementa feret ; sed casus in Udis, Uris, & Utis, ab Us, recto producitur : & Fur, Lux, Frux. Sed brevia Intercusque, Pecusque, Ligusque.

U Incrementum tertiæ declinationis breve est : ut murmur, sursur, turtur, trux, redux, dux, tradux.

Georg. 4. *Magnanimosque duces, totiusque ex ordine gentis.*

Exceptio.

Interrogandi casus, udis, uris, & utis a nomini-

minibus in Us, penultimam habent longam: ut palus, paludis; tellus, telluris, virtus, virtutis: item fur, furis; cum cæteris obliquis; Pollux, lux, & frugis, a nominativo frux inusitato. Corripiuntur vero intercus, cutis; pecus, pecudis, Ligur, Liguris.

Virg. Ecl. 3. *Quid domini facient, audient cum talia fures?*

Tibul. l. 2. El. 1. *Luce sacra requiescat humus, requiescat arator.*

DE INCREMENTO PLURALI NOMINIS.

CAP. IV.

PEnultima genitivi, vel dativi pluralis numeri dicitur incrementum plurale, cum uterque casus longior est nominativo ejusdem numeri; ut musæ, musarum; ambo, amborum, ambobus; qui, quorum, quibus; res, rerum, rebus.

A, E, I, O, U.

PLURALIS casus si crescit, protrahet A, E,
Atque O: corripies I, U, Verum excipe Bubus.

A, E, O, incrementa multitudinis longa sunt: ut, quarum, harum, ambabus, rerum, rebus; horum, quorum.

Ov. 4. El. 3. *Cum tamen a turba rerum requieverit harum.*

Æn. 2. *At Capys, & quorum melior sententia menti.*

I, Et U, incrementa multitudinis corripiuntur: ut, quibus, tribus montibus, lacubus, verubus.

Virg. Ecl. 5. *Montibus in nostris solus tibi certet Amyntas.*

Ov. Fast. 3. *Præmia de lacubus proxima musta tuis.*

Verum bobus, seu bubus producitur.

DE VERBORUM INCREMENTO.

C A P. V.

Quid sit incrementum verborum.

SEcunda persona singularis modi indicativi norma est, ad quam verborum incrementa diriguntur; cui si verbum sit æquale, nullum erit incrementum: ut, amat, amant, quia dissyllaba sunt, sicut amas (quæ norma, & regula est incrementorum) nullum habent incrementum. Sin verbum longius sit una syllaba, unum habebit incrementum: ut amamus, amatis, quorum penultima incrementum est: nam ultima nunquam dicitur incrementum. Si duabus syllabis norma superetur, duo erunt incrementa: ut amabitis, amabimus: si tribus, tria: ut amaveritis, amaverimus: si denique quatuor, totidem erunt incrementa, ut audiebamini.

2. In verbis deponentibus fingenda est vox activa, ad quam verborum incrementa dirigantur.

3. Ultima syllaba, ut modo diximus, nunquam est incrementum, prima vero est, si norma ipsa sit monosyllaba: ut das, fles, damus, datis, dabam, dare, & cætera dissyllaba; unum habent incrementum: eodem modo flemus, fletis, flebam, flere, &c.

Præceptum I. De incrementis verborum, A, & E.

A CRESCENS produc; Do incremento excipe primo.
E quoque producunt verba increscentia. Verum
Corripiunt E ante R Ternæ duo tempora prima,
Sed Reris, vel Rere, datur penultima longis.
Sit brevis E, quando Ram, Rim, Ro adjuncta sequentur;
Et Beris, atque Bere in Verbi breviato Futuris.
Corripit interdum Steterunt, Dederuntque, Poeta.

A in omni verborum incremento producitur: ut, stabam, stares, properamus, docebamus, legebamus, audiebamini, &c.

Ov.

Ov. Met. 10. *Serius, aut citius metam properamus ad unam.*

Æn. 2. *Trojaque nunc stares, Priamique arx alta maneres.*

Exceptio.

A, primum dumtaxat incrementum verbi do, das, corripitur: ut damus, dabant, dare: ob quam causam pronuntiamus, circumdamus, circumdabunt, circumdare; venundabo, venundare, &c. penultima brevi.

Æn. 2. *His lacrymis vitam damus, & miserescimus ultro.*

Ib. 1. *Vela dabant læti, & spumas salis ære ruebant.*

Ov. Met. 1. *Jussit & ambitæ circumdare littora terræ.*

Redundamus autem, redundabo, redundare, *&c.* longa sunt. Non enim a *do, das, dedi* sunt; sed ab *undo, das, davi*. Sic enim abundare & exundare, inundare &c.

E In omnibus verborum incrementis producitur: ut, flebam, rebar, lacereris, docerem, legerunt.

Ov. Fast. 1. *Flebat Aristæus, quod apes cum stirpe necatas*

Aen. *Sic equidem ducebam animo, rebarque futurum.*

Mart. l. 1. *Dædale, Lucano cum sic lacereris ab urso.*

Exceptio I.

E ante R breve est in primo incremento præsentis, & imperfecti tertiæ conjugationis: ut cognoscerem, legerem, legeremus, legeris, vel legere, (præsens passivi) *reris* tamen, vel *rere* producitur: ut, loquereris, prosequerere, &c.

Ov. Trist. 1. *Ut neque respiceres, neque solarere jacentem,*

Dure, nec exequias prosequerere meas.

Mart. l. 1. ep. 65. *Illud, laurigeros ageres cum læta triumphos.*

Hoc tibi, Roma, caput, cum loquereris, erat.

Exceptio II.

E ante ram, rim, ro corripitur: ut amaveram, amaverim, amavero: feceram, fecerim, fecero.

De cæteris personis idem esto judicium: amaveris, amaverit, amaverimus: fecerimus, feceritis.

Met. 3. *Fecerat exiguas jam Sol altissimus umbras.*

Exceptio III.

Beris, & bere semper corripitur: ut celebraberis, vel celebrabere, mordeberis, vel mordebere.

Aen. 8. *Semper honore meo, semper celebrabere donis.*

Ov. Trist. *Tu cave defendas, quamvis mordebere dictis.*

Appendix.

Poetæ in præterito indicativi E litteram ante Rum syllabam pro suo jure interdum corripiunt.

Aen. 3. *Obstupui, steteruntque comæ, & vox faucibus hæsit.*

Tib. l. 2. *Nec cithara, intonsæ profueruntve comæ.*

Ne tamen putent novi poetæ, idem passim sibi licere, brevi præsertim poemate.

De Incrementis Verborum, I, O, & U.

Præceptum II.

CORRIPIT *I crescens verbum: producitur Ivi*
Præteritum; sed Imus breviatur: deme Velimus,
Nolimus, Simus, quæque hinc composta dabuntur.
Et quodvis Quartæ incrementum I protrahe primum.
Ri conjunctivi possunt variare Poetæ.
O incrementum produc: U corripe semper.

Cun-

Cuncta sed U longum reddent tibi verba futuri.

I In quovis verborum incremento corripitur: ut, linquimus, inquimus, amabimus, audiebamini.

Aen. 3. *Linquimus Ortygiæ portus, pelagoque volamus.*

Hor. l. 1. Sat. 3. *Comuni sensu plane caret, inquimus eheu.*

Exceptio.

Penultima præteriti in ivi longa est: ut petivi. Et primum incrementum quartæ conjugationis: ut audivimus, audite, audirem. Sic venimus, reperimus, præs. temp. Sic imus, ibam, ibo, ito, & composita. Corripitur tamen secundum incrementum, ut audivimus; & tertium, ut audiveritis.

Aen. 2. *Cessi, & sublato montem genitore petivi.*
Ib. 6. *Tu ne cede malis, sed contra audentior ito.*
Ib. 3. *Jungimus hospitio dextras, & tecta subimus.*

Hæc etiam I longum habent: nolito, nolite, nolimus, nolitis; velimus, velitis; simus, sitis, & composita, ut possimus, adsimus, prosimus, obsimus, desimus, &c.

Ov. Met. 1. *Et documenta damus, qua simus origine nati.*

De Pont. 4. *Si quis ut in populo, qui sitis, & unde, requirat.*

Appendix.

Imus, in præterito penultimam corripit: ut venimus, reperimus, comperimus.

Aen. 1. *Non nos aut ferro Lybicos populare Penates*
Venimus, aut raptas ad littora vertere prædas.

Appendix II.

Tempora conjunctivi modi, syllabis rimus, & ritis, finita habeantne penultimam brevem, an longam, etiam veteres *Grammatici certant, & adhuc sub judice lis est*. Diomedes enim docet, præteritum breve esse, futurum vero longum.

Probus utrumque longum esse affirmat. Quare, cum versus facies, Poetas optimos imitaberis; qui Ri syllabam conjunctivi modo corripiunt, modo producunt, prout versus postulat. Sin tibi aliquid recitandum erit, ne sermonem des auditoribus, regionis consuetudini servies.

O In verborum incrementis semper producitur: ut facitote.

Ov. Met. 9. *Cumque loqui poterit, matrem facitote salutet.*

U In verborum incrementis ubique corripitur, sumus, possumus, volumus.

Hor. ep. 1. *Nos numerus sumus, & fruges consumere nati.*

Ib. *Si patriæ volumus, si nobis vivere cari.*

Ab hac regula excipiuntur futura infiniti in: arum: ut, futurum, amaturum, doctūrum.

DE ULTIMIS SYLLABIS.

CAP. VI.

SYllabæ, quæ ultimum locum tenent, partim positione; ut prudens, præcox: partim diphthongo; ut musæ; partim privatis præceptionibus cognoscuntur, de quibus nunc agendum est.

A in fine.

A FINITA dato longis: Ita, Postea, deme
Eja, Quia; & casus omnes; sed protrahe Sextum,
Productis Græcos casus adjunge vocandi.

A Finita longa sunt, ut memora, contra, antea, frustra, triginta, quadraginta; quamquam hæc numeralia correpta reperiuntur interdum.

Aen. 1. *Musa mihi causas memora, quo numine læso.*

Ib. 3. *Triginta capitum fœtus enixa jacebit.*

Juv. Sat. 2. *Ultra Sauromatas fugere hinc libet, & glacialem.*

Corripe eja, postea, quia, ita.

Item

Item casus omnes in A; ut anchora, vela; præter ablativos; ut, de prora; & vocativos Græcos ab as, sive primæ; ut o Aenea; sive tertiæ, quorum genitivus in antis; ut, o Atla, Calcha, Palla.

Aen. 11. *Non ita me experti Bitias, & Pandarus ingens.*

Ib. 3. *Anchora de prora jacitur, stant littore puppes.*

Ib. *Quid miserum, Ænea, laceras? jam parce sepulto.*

Id. 11. *Non hæc, o Palla, dederas promissa parenti!*

Ov. Met. 4. *Tempus, Atla, veniet, tua quo spoliabitur auro.*

E in fine.

CORRIPE E; sed Primæ, Quintæque vocabula produc,
Atque Fame, Cete, Tempe, Fermeque, Fereque.
Adde Doce, similemque modum: & Monosyllaba, præter
Encliticas, ac Syllabicas: nec non (male dempto,
Ac bene) produces adverbia cuncta secundæ.

E Littera finita corripiuntur, ut nate, fuge, pone, pene, nempe.

Aen. 2. *Heu fuge, nate Dea, teque his, ait, eripe flammis.*

Ecl. 9. *Pene simul tecum solaria rapta, Menalca.*

Exceptio I.

Producuntur nomina primæ, & quintæ declinationis: ut Anchisiades, o Anchisiade; Calliope, re, die, & quæ inde oriuntur, ut quare hodie: quibus adde fame, cete, tempe, ferme, fere, ohe.

Aen. *Tros Anchisiade, facilis descensus Averni.*

Mart. l. 10. *Non venias quare tam longo tempore Romam.*

Aen. 6. *Objicit: ille fame rabida tria guttura pandens.*

Juv. Sat. 6. *Mobilis, & varia est ferme natura malorum.*

Mart. l. 4. *Obe, jam satis est, obe libelle.* Phaleuc. est.

Exceptio II.

Item verba imperativi modi, numeri singularis, secundæ conjugationis, ut mone, habe.

Aen. 7. *Tu vatem, Diva mone: dicam horrida bella.*

Mart. l. 10. *Quæ tua sunt, tibi habe, quæ mea, redde mibi.*

Hor. Epod. 6. *Cave, cave, namque in malos asperrimus.* Sanarius est. *Cave* tamen sæpius corripitur.

Hor. ep. 1. *Vade, vide, cave, ne titubes, mandataque frangas.*

Trist. 1. *Tu cave defendas, quamvis mordabere dictis.* Corripiuntur interdum *vide*, *vale*, *responde*.

Pers. *Auriculas, vide sis ne majorum tibi forte.*

Ov. Trist. 1. *Idque, quod ignoti faciunt, vale dicere saltem.*

Mart. lib. 3. ep. 4. *Si quando veniet, dicet, Responde poeta.*

Hinc & apud Manil. reperies *respondere*, penultima correpta.

Lib. 5. *Sic etiam magno quædam respondere mundo.*

Sed hæc jamdiu desita sunt usurpari. Multa quippe secundæ conjugationis verba olim erant tertiæ, Non. verbo *Fervit*.

Ter. Adelph. act. 8. *Cum fervit maxime.*

Aen. 8. *Fervere leucatem, auroqe effulgere fluctus.*

Exceptio III.

Sunt etiam longa monosyllaba: ut me, te, se,

se, exceptis conjunctionibus encliticis, que, ne, ve, (quæ &, an, vel significant) & syllabicis adjectionibus, pte, ce, te: suapte, hisce, tute.

Aen. 1. *Tantane vos generis tenuit fiducia vestri?*

Ib. 6. *O virgo, nova mi facies, inopinaque surgit.*

Hor. l. 1. Sat. 2. *Hisce ne versiculis speras tibi posse dolores*

Lucr. l. 1. *Accipe præterea, quæ corpora tute necesse est.*

Appendix.

Longa præterea sunt adverbia a nominibus secundæ declinationis profecta: ut placide, valde, minime; præter bene & male; & apud Lucr. superne, inferne.

Mart. l. 9. *Excipe sollicitos placide mea dona libellos.*

Id. l. 2. *Nil bene cum facias, facis attamen omnia belle.*

Hor. in Ar. *Et male tornatos incudi reddere versus.*

Lucr. l. 6. *Tecta superne timent, metuunt inferne cavernas.*

Ib. *Terra superne tremit magnis concussa ruinis.*

Ib. *Ducere forte Deos manes inferne rebamur.*

Appendix.

Adjectiva tertiæ declinationis, cum in adverbia transeunt, ultimam habent brevem; ut sublime, suave, dulce, facile, difficile.

Virg. Ecl. 9. *Cantantes sublime ferent ad sidera cycni.*

Ecl. 4. *Ipse sed in pratis aries jam suave rubenti.*

I in fine.

I produc: brevia Nisi, cum Quasi, Graecaque Quintae.
Jure Mihi variare, Tibique, Sibique solemus.
Corripies Ibi, Ubi melius, dissyllabon & Cui.

I Vocali terminata longa sunt; ut classi, fieri. Aen. 7. *Sic fatur lacrymans, classique immittit habenas.*

Mart. *Quam vellem fieri meus libellus.* Phaleucius est.

Excepito I.

Corripe nisi, quasi, & Graeca quintae declinationis, quae in I, vel Y exeunt, ut Palladi, Daphni, Moly.

Ov. Pon. l. 4. *Quid nisi, Pierides, solatia frigida restant?*

Stat. Achil. 1. *Palladi littoreae celebrabat Syros honorem.*

Catul. *Morte ferox Theseus qualem Minoidi luctum.*

Id. *Luce autem canae Tethyi restituor.*

Ecl. 9. *Insere, Daphni, pyros, carpent tua poma nepotes.*

Hor. 4. Od. 3. *Dulcem quae strepitum, Pieri, temperas*, Asclep. est.

Tibul. l. 3. *Sic cecinit pro te doctus, Minoi, Catullus.*

Ecl. 1. *Mirabar, quid maesta Deos, Amarylli, vocares*

Pyladi autem, Oresti, & alia, quae veniunt a prima Graecorum, producuntur.

Mart. 10. *Teque putas Pyladi, alliodore, parem.*

Exceptio II.

Mihi, tibi, sibi, ultimam habent communem. Ibi, ubi, cui (cum dissyllabum est) frequentius corripiuntur: sic compositum sicubi. Georg. 3. Aen. 1. *Post mihi non simili poena commissa luetis.*

Ecl.

Ecl. 10. *Extremum hunc, Arethusa, mihi concede laborem.*

Mart. l. 1. *Sed norunt cui serviunt leones.* Phaleuc. est.

O, in fine.

O datur ambiguis; Græca, & Monosyllaba longis.
Ergo pro causa, ternus, sextusque Secundæ;
Atque adeo, atque ideo, atque Adverbia nomine nata;
Sed Cito corripies, Modoque; & Scio, Nescio, & Imo,
Et Duo. Sit varium Sero, & conjunctio Vero.

O Finita, ambigua sunt: ut ambo, quando, opto, nolo, eo, queo, vigilando; quamquam gerundia rectius producuntur.

Mart. l. 4. ep. 45. *Pondero; puto, cano, ludo, lavo, cæno, quiesco.*

Juv. Sat. 3. *Plurimus hic æger moritur vigilando, sed illum.*

Luc. l. 3. *Audendo magnus tegitur timor, arma capessam.*

Exceptio I.

Excipe monosyllaba: ut, o, do, sto, dativos, & ablativos, somno, tuo, quæ longa sunt; & Græca, quæ habent omega: ut, Androgeo, Atho, Clio, Alecto, Erato, Dido, & similia: de quibus lib. 1. c. 17. in 3. Declin.

Æn. 2. *O lux Dardaniæ, spes o fidissima Teucrum.*

Id. *Invadunt urbem somno, vinoque sepultam.*

Æn. 7. *Alecto torvam faciem & furialia membra.*

2. Ergo pro causa semper producitur; authore Probo. Ergo conjunctio, porro, ideo, quæ passim productæ leges, corripiuntur interdum.

Juv. Sat. 5. *Ergo Deus quicumque aspexit, ridet, & odit.*

Id. Sat. 2. *Vester porro labor fœcundior historiarum.*

Mart. l. 1. *An ideo tantum veneras, ut exires?*

Se-

Secundus pes *Jambus* in Scazonte.

Exceptio II.

Longa fuat adverbia e. nominibus orta: ut subito, merito, multo. Quibus adjunguntur adeo, crebro etiam sedulo, mutuo, profecto, quamvis quidam variari putent.

Æn. 1. *Eripiunt subito nubes cælumque, diemque.*

Luc. l. 8. *Huc illuc jactatur aquis; adeone molesta.*

Georg. 3. *Crebra ferit, demissæ aures* &c. *Crebra* dixit pro *Crebro*, quod longum erat.

2. Sero, & vero variantur.

Tib. 1. *Heu sero revocantur amor, seroque juventa.*

Mart. 1. Theb. *Sero memor thalami: mœstæ solatia morti.*

Mart. l. 5. ep. 68. *Sero dedit pœnas; discerpi noxia mater.*

Georg. 1. *Me vero primum dulces ante omnia Musæ.*

Valer. Flac. 5. *Quod petimus; sin vero preces, & dicta superbus.*

Hoc postremum vix imitabor: multo minus *postremo* corripiam. Quod enim apud Juv. Sat. 2. legitur: *Et Scauros, & Fabricios postremo severos*, codices antiqui legunt, *rigidosque severos*.

3. Corripiuntur modo, & composita quomodo, postmodo, dummodo: item cito, imo.

Mart. l. 5. *Tam subito corvus, qui modo cycnus eras?*

Id. l. 1. *Quidquid habent omnes, accipe, quomodo das.*

Id. l. 5. *Alcidæ cito dii, sed tibi sero dabunt.*

Id. l. 6. *Non habet ergo aliud, non habet imo suum.*

4. Hæc quatuor, *scio*, *nescio*, *duo*, & *ego*, semper corripi, Servius auctor est. 1. Æn. cui alii adstipulantur.

Æn. 3. *Hoc sat erit: scio me Danais e classibus unum.*

Ecl. 3. *Nescio, quis teneros oculus mihi fascinat agnos.*

Ib. *Et nobis idem Alcimedon duo pocula fecit.*

Ib. *Non ego te vidi Damonis pessime caprum.*

5. *Duo*, & *ego* producuntur interdum caesurae beneficio: monendi pueri, ut semper corripiant.

Ecl. 5. *Ecce duas tibi Daphni, duoque altaria Phoebo.*

SCHOLION.

Illud minime praetereundum, non solum dativos, & ablativos, sed nullum plane nominis casum in O, praeter *ego*, & *duo*; nullam verbi vocem, praeter *scio*, & *nescio*, apud antiquiores Poetas, ut Lucretium, & Virgilium, correpta reperiri; quod advertit Sosipater l. 1. c. 1. Qui addit *scio* etiam, & *nescio*, apud eosdem produci, duabus syllabis in unum per synaeresim contractis, de qua c. 11. Sic dici posset in his, Æn. 9. *Spondeo digna tuis*, &c. & Georg. 4. *Stellio lucifugis*, &c. (quibus tantum locis O finale nominum, aut verborum apud Virgilium videtur corripi) primos pedes spondaeos esse synaeresi, cum praesertim, teste Pierio, in omnibus codicibus legatur, *stellio*, & *Lucifugis*; atque illud Lucret. 6. *Verum esse ex genere hoc aliquid, quod concio credit*, esse spondaicum. Idipsum in odis, & epistolis servat Horatius. Certe e posterioribus praestantiores poetae, quamvis in ea re minus religiosi fuerint, fuere tamen O in fine corripiendo parciores: quod qui elegantiae student, studeant imitari.

U, B, D, T, in fine.

U SEMPER produc; B, D, T, corripe semper.

U Finita longa sunt: ut manu, cornu, Panthu Æn. 2. *Tela manu miseri jactabant irrita Teucri.*

Ov. Met. 11. *Nec mora, curvavit cornu, nervoque sagittam.*

Aen.

Aen. 2. *Quo res summa loco Panthu? quam prendimus arcem?*

B, D, T, litteris terminata corripiuntur: ut ab, quid, audit, Tutemet.

Virg. Aen. 3. *Tum pater Æneas puppi sic fatur ab alta.*

Æn. 2. *Quidquid id est, timeo Danaos & dona ferentes.*

Æn. 7. *Audiit & Triviæ longe lacus, audiit amnis.*

Luc. l. 4. *Tutemet in culpa cum sis, nec cernere possis.*

2. Obiit, petiit, & similia trisyllaba semper brevia, obit, petit, produci verosimilius est; quia duæ vocales in unam contrahuntur.

Juv. Sat. 5. *Magnus civis obit, & formidatus Othoni.*

Lucr. l. 2. *Virtutem irritat animi, confringere ut arcta.*

Id. l. 4. *Aer init oculos prior, & possedit apertos.*

Id. l. 6. *Disturbat Urbes & terræmotus oborius.*

Æn. 9. *Sceptra Palatini, sedemque petit Evandri.*

Spondaicus est. Quibus locis præteritum est pro *obiit, irritavit, iniit, disturbavit, petiit*, ut Aen. 3. *Fumat Neptunia Troja*, pro *fumavit*, auctore Probo. Verum Æn. 2. videtur corripi, *Hectore, qui redit exuvias indutus Achillis*, pro *rediit*.

C, L, M, in fine.

C *LONGUM est. Varium Hic pronomen. Corripe Donec,*
Et Nec, Fac pariter malunt breviare poetæ.
Corripe L, at produc Sal, Sol, Nil, multaque Hebræa.
M vorat Ecthlipsis; Prisci breviare solebant.

C Littera finita longa sunt; ut sic, hoc, hic, adverb.

Æn. 3. *Sic oculos, sic ille manus, sic ora ferebat.*

Ib.

Ib. 2. *Classibus hic locus, hic acies certare solebant.*

Exceptio.

Corripe nec, & donec. Hic pronomen virile est anceps; Fac tutius corripitur.

Ov. Trist. 1. *Parve, nec invideo, sine me liber ibis in urbem.*

Æn. 6. *Hic vir, hic est, tibi quem promitti sæpius audis.*

Ib. 6. *Est hic, est animus lucis contemptor, & istum.*

Ov. *Philli fac expectes Demophoonta tuum.*

Ib. 5. Met. *Hos fac Armenios, hæc est Danaeia Persis.*

Mart. l. 5. *Signa rarius, aut semel fac illud.* Phal. est.

Appendix.

Nullum latinum vocabulum F littera terminatur. At in G, Magog, peregrina vox, per *omega* scribitur, & longa est. In H Joseph pariter longa est; quia per Græcum Φ scribitur. Tum ejusmodi voces Achab, David, Loth, Magog, Joseph, ad latinam flexionem traduces, Achabus, &c. Longæ sunt etiam vah, & ah, utpote particulæ indeclinabiles in A.

L Finita brevia sunt *s* ut Asdrubal, semel, vigil, annul, consul, nihil.

Sil.l.7. *Vertit terga citus damnatis Asdrubal ausis.*

Hor. ep. 2. *Quo semel est imbuta recens servabit odorem*

Perf. Sat. 1. *De nihilo nihil, in nihilum nil posse reverti.*

Exceptio.

Sal, sol, & nil contractum a *nihil*, longa sunt. Item pleraque peregrina, ut Nabal, Daniel, Saul; quanquam Beal; & Michol rectius corripiuntur.

Sat.

Sat. Syl. 4. *Non sal, oxyporumve, caseusve.*

Ov. Met. 2. *Ulterius spatium medio Sol altus habebat.*

Mart. l. 10. *Nil aliud video, quo te credamus amicum.*

M Finita olim corripiebatur, neque a sequente vocali, ut jam fit, excipiebatur.

Enn. Ann. 10. *Insignita ferie tum millia militum octo.*

Lucr. 1. *Corporum augebit numerum, summamque sequetur.*

Id. 2. *Nam quod fluvidum est, e levibus, atque rotundis.*

Id. l. 6. *Semina, seque simul cum eo commiscuit ignis.*

Hoc etiam nunc servatur in compositis verbis.

Juv. *Quo te circumagas? quæ prima, aut ultima ponas?*

Posteriori sequente vocali, M litteram cum præcedente vocali elidendam putarunt, quod fit per figuram ecthlipsin; de qua infra cap. 11.

Aen. 3. *Italiam, Italiam pimus conclamat Achates.*

N in fine.

N LONGUM est Græcis pariter, pariterque Latinis.

En brevia, quod format Inis breve. Græca secundæ

Jungimus: & quartum, si sit brevis ultima recti.

Forsitan, in, forsan, tamen, an, viden' adjice curtis.

N Littera finita longa sunt: sin, Titan, Siren, Salamin, Actæon, & cætera tertiæ declinationis, quæ in On exeunt.

Virg. Aen. 1. *Sin absumpta salus, & te pater optime Teucrum.*

Lucan. 1. *Unde venit Titan, & nox ubi sidera condit.*

Met.

Met. 3. *Actæon ego sum, dominum cognoscite vestrum.*

2. Item Accusativus Græcus nominum in As, Es, E: ut Aenean, Anchisen, Calliopen.

3. Græcus item genitivus multitudinis cujusvis declinationis: ut Cimmerion, epigrammaton.

Aen. 12. *Et sævum Ænean agnovit Turnus in armis,*

Aen. 3. *Amitto Anchisen: hic me pater optime fessum.*

Tibul. l. 4. *Cimmerion etiam obscuras accessit ad oras.*

Exceptio I.

Corripe an, in, forsan, forsitan, tamen, attamen, viden' & nostin' apud Ov. ep. 1. *Nostin', an exciderint*, &c. quod alii rectius legunt; *Nescio, an exciderint.* Sed scin', audin', & similia producuntur.

Aen. 2. *Forsitan & Priami fuerint quæ fata requiras.*

Stat. Teb. 3. *Ipsa dedit: viden' ut jugulo consumpserit ensem:*

Item En syllaba finita, quæ faciunt in genitivo Inis, penultima brevi: ut nomen, lumen, flumen:

Fast. 2. *Nomen Arionium Siculas impleverat urbes.*

Exceptio II.

Corripiuntur etiam Græca in On, quæ ad secundam nostram declinationem spectant: ut Pelion, Ilion, Erotion.

Ov. ep. 10. *Ilion, & Tenedos, Simoisque, & Xanthus, & Ida.*

Fast. 5. *Pelion Æmoniæ mons est, obversus ad Austros.*

Mat. l. 5. *Pallida nec nigras horrescat Erotion umbras.*

Omnes denique accusandi casus, qui a nominibus ultimam brevem habentibus proficiscuntur; ut

Sat. Syl. 4. *Non sal, oxyporumve, caseusve.*

Ov. Met. 2. *Ulterius spatium medio Sol altus habebat.*

Mart. l. 10. *Nil aliud video, quo te credamus amicum.*

M Finita olim corripiebatur, neque a sequente vocali, ut jam fit, excipiebatur.

Enn. Ann. 10. *Insignita ferie tum millia militum octo.*

Lucr. 1. *Corporum augebit numerum, summamque sequetur.*

Id. 2. *Nam quod fluvidum est, e lævibus, atque rotundis.*

Id. l. 6. *Semina, seque simul cum eo commiscuit ignis.*

Hoc etiam nunc servatur in compositis verbis.

Juv. *Quo te circumagas? quæ prima, aut ultima ponas?*

Posteriori sequente vocali, M litteram cum præcedente vocali elidendam putarunt, quod fit per figuram ecthlipsin; de qua infra cap. 11.

Aen. 3. *Italiam, Italiam primus conclamat Achates.*

N in fine.

N LONGUM est Græcis pariter, pariterque Latinis.

En brevia, quod format Inis breve. Græca secundæ

Jungimus: & quæ tum, si sit brevis ultima recti.

Forsitan, in, forsan, tamen, an, viden' adjice curtis.

N Littera finita longa sunt: sin, Titan, Siren, Salamin, Actæon, & cætera tertiæ declinationis, quæ in On exeunt.

Virg. Aen. 1. *Sin absumpta salus, & te pater optime Teucrum.*

Lucan. 1. *Unde venit Titan, & nox ubi sidera condit.*

Met.

Met. 3. *Actæon ego sum, dominum cognoscite vestrum*.

2. Item Accusativus Græcus nominum in As, Es, E: ut Aenean, Anchisen, Calliopen.

3. Græcus item genitivus multitudinis cujusvis declinat. in s: ut Cimmerion, epigrammaton.

Aen. 12. *Et sævum Ænean agnovit Turnus in armis*,

Aen. 3. *Amitto Anchisen: hic me pater optime fessum*.

Tibul. l. 4. *Cimmerion etiam obscuras accessit ad oras*.

Exceptio I.

Corripe an, in, forsan, forsitan, tamen, attamen, viden' & nostin' apud Ov. ep. 1. *Nostin', an exciderint*, &c. quod alii rectius legunt; *Nescio, an exciderint*. Sed scin', audin', & similia producuntur.

Aen. 2. *Forsitan & Priami fuerint quæ fata requiras*.

Stat. Teb. 3. *Ipsa dedit: viden' ut jugulo consumpserit ensem*.

Item En syllaba finita, quæ faciunt in genitivo Inis, penultima brevi: ut nomen, lumen, flumen.

Fast. 2. *Nomen Arionium Siculas impleverat urbes*.

Exceptio II.

Corripiuntur etiam Græca in On, quæ ad secundam nostram declinationem spectant: ut Pelion, Ilion, Erotion.

Ov. ep. 10. *Ilion, & Tenedos, Simoisque, & Xantus, & Ida*.

Fast. 5. *Pelion Æmoniæ mons est, obversus ad Austros*.

Mat. l. 5. *Pallida nec nigras horrescat Erotion umbras*.

Omnes denique accusandi casus, qui a nominibus ultimam brevem habentibus proficiscuntur; ut

ut Scorpion, Tethin, Ithyn, Majan, Æginan, in Lucan. l. 1. *Scorpion incendis cauda, chelasque peruris.*

Met. 7. *Tantaque nox animis est, Ityn huc accersite dixit.*

Stat. Theb. 7. *Namque ferunt raptam patriis Æginan ab undis.*

R in fine.

R BREVE; *sed longum est far, par cum pignore, lar, nar,*

Cur, fur, cum Grecis, quibus est genitivus in eris,

Addito Iber; sed cor melius breve: Celtiber anceps.

R Littera terminata corripiuntur, ut Amilcar, semper, semivir, precor, Hector, turtur.

Sil. l. 3. *At senior Siculis exultat Amilcar in armis.*

Lucan. 8. *Inseruisse manus impure ac semivir audes?*

Ecl. 1. *Nec gemere aeria cessabit turtur ab ulmo.*

Exceptio.

Producitur cur, far, fur, Iber, lar, nar, ver, par, cum compositis: ut compar, dispar, & impar, & Græca, quæ faciunt in genitivo eris: ut aer, æther, crater.

Hor. in Art. *Cur ego, si nequeo, ignoroq; Poeta salutor?*

Mart. l. 5. *Callidus effracta fur nummus auferet arca.*

Luc. l. 6. *Si tibi durus Iber, aut si tibi terga dedisset.*

Hor. Serm. 2. *Ludere par, impar, equitare in arundine longa.*

Luc. l. 5. *Inde mane, inde aer, inde æther ignifer ipse.*

Appendix.

Cor, non ausim producere: Celtiber anceps est.

Ov.

Ovid. Pont. 1. *Confiteor misere molle cor esse mihi.*
Id. ep. 21. Sapph. *Molle meum, levibusque cor est violabile telis.*
Sic enim legendum nonnulli putant.
Mart. 10. *Ducit ad auriferas, quod me Salo Celtiber undas.*
Cat. Scaz. *Nunc Celtiber in Celtiberia terra.*
Sic antiqui Codices. Hinc Priscian. l. 7. unicum Secundæ *Iber*, & compositum *Celtiber* produci ait, quamvis hoc loco alii legant; *Nunc Celtiberus Celtiberia in terra.*

AS in fine.

AS produc. Quartum Græcorum Tertia casum Corripit & Rectum, si in Adis breve Patrius exit.

AS syllaba finita longa sunt; ut Aeneas, Pallas, Pallantis, fas, nefas, Calcas, Atlas.
Aen. 10. *Æneas ignarus abest, ignarus & adsit.*
Ib. *Tela, manusque sunt: hinc Pallas instat, & urget.*
Georg. 1. *Fas, & jura sinunt rivos deducere nulla.*

Exceptio.

1. Corripe Græca, quorum genitivus exit in Adis: penultima brevi; ut Arcas, Arcadis, Pallas, Palladis, Najas, Najadis.

2. Item accusativos plurales tertiæ declinationis nominum Græcorum: ut Troas, Delphinas, Heroas.

Met. 6. *Pallas anum simulat, falsosque in tempora canos.*
Mart. l. 6. ep. 36. *Cum quibus Alcides, & pius Arcas erat.*
Ecl. 4. *Permistos Heroas, & ipse videbitur illis.*

3. Anas (volucris) brevis est, Anas fluv. ultimam longam habet.
Petron. *Et pictis anas innovata pennis.* Phaleucius.

ES

ES quoque produces, breviat sed Tertia rectum,
Cum patrii brevis est crescens penultima. Pes hinc
Excipitur, Paries, Aries, Abiesque, Ceresque.
Corripe & Es de Sum, & Penes, & pluria Græca,

ES Syllaba terminata longa sunt: ut Anchises, locuples, quoties, octies, decies, tricies, &c.

Æn. 6. *Anchises alacris palmas utrasque tetendit.*

Mart. l. 11. *Orbus es, & locuples, & Bruto consule natus.*

Id. l. 10. epigr. 51. *Dicere te lassum quoties ego credo Quirino.*

Idem l. 8. *Uno nasceris octies in anno.* Phaleucius est.

Exceptio I.

Corripe nomina tertiæ declinationis, quæ crescunt in obliquis, penultimà brevi: ut dives, eques, hospes, miles, pedes, peditis.

Aen. 2. *Insula dives opum, Priami dum regna manebant.*

Ib. 6. *Obvius armato, seu cum pedes iret in hostem.*

2. Præter abies, aries, Ceres, paries, pes cum compositis: ut compes, sonipes, tripes.

Ecl. 7. *Populus influviis, abies in montibus altis.*

Luc. l. 8. *Non aries illis, non ulla est machina belli.*

Geor. 1. *Flava Ceres alto nequicquam spectat Olympo.*

Met. 6. *Nec pes ire potest, intra quoque viscera saxum est.*

Aen. 4. *Stat sonipes, ac fræna ferox spumantia mandit.*

Exceptio II.

Es, a verbo Sum, breve est, & ex eo composi-

posita, ut potes, ades; item penes: Græca neutra in Es: ut Cacoethes. Præterea nominandi, vocandiq; casus Græcorum: ut Dæmones, Rhetores, Amazones, Troes, Archades.

Aen. 2. *Quisquis es, amissos jam hinc obliviscere Grajos.*

Mart. l. 8. *Tu potes & patriæ miles, & esse decus.*

Hor. in Art. *Quem penes arbitrium est, & jus, & norma loquendi,*

Juv. Sat. 1. *Scribendi cacoethes, & ægro in corde senescit.*

Ecl. 7. *Ambo florentes ætatibus, Arcades ambo.*

Aen. 2. *Egressi optata potiuntur Troes arena.*

Is, vel Ys in fine.

CORRIPIAS II, & YS. Plurales excipe casus, Glis, sis, vis (verbum, ac nomen) Nolisque, Velisque,
Audis, cum sociis; quorum & genitivus in Inis.
1 Entisve, *aut* itis *longum, producito semper.*

IS, vel Ys finita corripiuntur: ut apis, inquis, ais, Thetis, Tethys, Tiphys, Itys.

Met. 15. *Non apis inde tulit collectos sedula flores.*

Stat. Ach. 1. *Jamdudum tacito lustrat Thetis omnia visu.*

Fast 5. *Tethys & extremo sæpe recepta loco est.*

Ecl. 4. *Alter erit tum Tiphys, & altera, quæ vehat Argo.*

Mart. l. 5. *Non est, inquis, idem; multos plus esse probabo.*

Exceptio I.

1. Excipe casus omnes multitudinis: ut viris, armis, musis, nobis, vobis: item queis pro quibus: & accusandi casus, omneis, urbeis, civeis, quos aliqui scribunt omnis, urbis, civis &c.

2. Item glis, vis (nomen, & verbum), sis,

cum compositis, quamvis, adsis, velis, nolis.

Et secundas personas numeri singularis, modi indicativi quartæ conjugationis: ut audis, nescis, sentis.

Aen. 1. *Præsentemque Viris intentant omnia mortem.*

Ib. *Queis ante ora patrum Trojæ sub mœnibus altis.*

Ib. *Non ea vis animo, nec tanta superbia victis.*

Mart. l. 9. *Jam satis est: non vis, Afer, avere? Vale.*

Id.l.1. *Nescis, heu nescis dominæ fastidia Romæ.*

Exceptio II.

Longa præterea sunt, quorum genitivus exit in inis, entis, itis, penultima longa, ut Salamis, Simois, Samnis, lis.

Ov. ep.1. *Hac ibat Simois, hic est Sigeia tellus.*

Hor. Art. *Grammatici certant, & adhuc sub judice lis est.*

Os in fine.

VULT Os produci. Compos breviatus, & impos, Osque, Ossis, Græcorum & neutra; & cuncta secundæ

Addicta Ausonidum. Græcus Genitivus, & omnis.

OS finita longa sunt; ut os, oris, dominos, Tros, Minos, Heros, Athos, Androgenos, cætera, quæ per omega scribuntur a Græcis.

Met. 1. *Os homini sublime dedit, Cælumque tueri.*

Aen.6. *Tros Anchisiade, facilis descensus Averni.*

Id.2. *Androgeos offert nobis, socia agmina credens.*

Exceptio.

Corripe os, ossis; compos, & impos, & Græca neutra, ut chaos, melos, Argos.

Lucr. l. 3. *Exos, & exanguis tumidos perfluctuat artus.*

Ov. *Insequere & voti postmodo compos erit.*

Aen.

Aen. 9. *Et Phaos, & Phlegethon, loca nocte silentia late.*

2. Item Os finita, quæ a Græcis in secundam Latinorum declinationem transeunt; ut Tyros, Arctos, Ilios.

Luc. l. 3. *Et Tyros instabilis, pretiosaque murice Sidon.*

Mart. l. 9. *Nescia nec nostri nominis Arctos erat.*

Ov. ep. 1. *Ilios, muros quod fuit ante, solum.*

3. Omnes denique interrogandi casus, a quibuscumque rectis proficiscantur; ut Arcados, Pallados, Typhoeos, Tethyos, Tereos.

Met. *Arcados hic sedes, & inhospita tecta Tyranni.*

Fast. 4. *Alta jacet vasti super ora Typheos Ætna.*

Lucan. l. 1. *Tethyos unda vaga lunaribus æstuet horis.*

Us in fine.

US breve ponatur. Produc monosyllaba: quæque
Casibus increscunt longis: & nomina quartæ,
Excepto recto, & quinto: & quibus erit in Unitis
Patrius: & conflata e Pus, contractaque Græca.
In recto, ac patrio: & Venerandum Nomen IEPUS.

US syllaba terminata brevia sunt: ut Deus, littus, intus. Et nominandi, vocandique casus singulares, & dativi, atque ablativi plurales quartæ declinationis: ut manus, sensibus.

Aen. 3. *Heu fuge crudeles terras, fuge littus avarum.*

Ib. 2. *Hic Dolopum manus, hic sævus tendebat Achilles.*

Ecl. 5. *Sensibus hæc imis, res est non parva, reponas.*

Exceptio I.

Excipe monosyllaba: ut plus, rus, thus, mus.

 Lo-

Lucan. 1. *Plus illa vobis acie, quam creditis, actum est.*

2. Et quæ crescunt in obliquis penu'tima longa: ut salus, tellus, palus, udis. Et nomina quartæ declinationis, præter casus antedictos: ut aditus, ultus.

Met. 1. *Mox etiam fruges tellus ingrata ferebat.*

lib. 11. *Juncta palus huic est, densis obsessa salictis.*

Ib. l. 11. *Hos aditus urbem Martis habere decet.*

3. Palus tamen ab Horat. in Arte semel corripitur:

Regis opus, sterilisque diu palus, aptaque remis.

Exceptio II.

1. Denique produc Græca nomina, quorum genitivus exit in untis: ut Opus, Amathus: Et quæ πȢς, ποδος componitur: ut Tripus, Melampus. Quæque ex Oos contrahuntur: ut Pantus, ex Panthoos. Item genitivos in Us a foeminis in O; Manto, Mantus; Clio, Clius. &c., quæ etiam ex Oos contrahuntur.

Aen. 10. *Et Amathus, est celsa mihi Paphos, atque Cythera.*

Ib. 2. *Panthus Otriades arcis, Phæbique sacerdos.*

Ib. 10. *Fatidicæ Mantus, & Thusci filius amnis.*

Huc etiam JESUS, sacrosanctum Domini, atque Redemptoris nostri nomen spectat.

4. Us finita non contracta ab Os syllaba profecta corripiuntur: ut Pamphagus, Oribasus, Polypus; quorum ultimum Aeoles per Os scribunt *Polypos*, quare a Latinis per Us effertur, ultima brevi.

Met. 3. *Pamphagus, & Dorceus, & Oribasus, Arcades omnes.*

Hor. Epod. 12. *Polypus, an gravis hirsutis cubet hircus in alis.*

Ib. 1. Sat. 3. *Delectant, veluti Balbinum Polypus Agnæ.*

DE.

DE SYLLABA COMMUNI.

CAP. VII.

Communis syllaba, ut supra diximus, est, quæ modo brevis, modo longa apud Poetas reperitur.

Præceptum I.

Et diphthongus, & vocalis longa communes fiunt, cum vocalem diversæ dictionis præcedunt.

Breves.

Aen. 3. *Insulæ Jonio in magno, quas dira Celæno.*
Ib. 5. *Victor apud rapidum Simoenta sub Ilio alto.*
Ecl. 8. *Credimus, an qui amant, ipsi sibi somnia fingunt?*
Prop. l. 2. *Tu quoque, o Eurition, vino Centaure peristi.*

Longæ.

Georg. 1. *Ante tibi Eoæ Atlantides abscondantur.*
Aen. 4. *Lamentis, gemituque, & fœmineo ululatu.*
Ecl. 3. *Et succus pecori, & lac subducitur agnis.*
Ov. ep. 1. *O utinam tum, cum Lacedæmona classe petebam*

Breves, & longæ in eodem versu.

Georg. 1. *Glauco, & Panopeæ, & Inoo Melicertæ.*
Ib. *Ter sunt conati imponere Pelio Ossam.*
Ecl. 6. *Clamassent, ut littus Hyla, Hyla omne sonaret.*

Præceptum II.

Monosyllaba brevia interdum a Poetis, more Græcorum, producuntur.

Aen. 3. *Liminaque, laurusque Dei, totusque moveri.*
Juven. Sat. 6. *Et animam, & mentem, cum qua dii nocte loquuntur.*

Præceptum III.

Syllaba brevis post quatuor primos pedes, præsertim secundum, & tertium, relicta, nonnunquam a Poetis producitur: quam Grammatici cæsuram vocant.

Brevis post primum pedem producta.

Aen. 4. *Hectoribus inhians spirantia consulit exta.*
Ib. 11. *Oratis? equidem & vivis concedere vellem.*
Juv. *Quis nescit? aut quis non vidit vulnera pati:*
Mart. l. 6. *Meque sinus omnis, me manus omnis habet.*

Post secundum.

Aen. 1. *Nostrorum obruimur, oriturque miserrima cædes.*
Ib. 5. *Emicat Euryalus, & munere victor amici.*
Ib. 10. *Nam tibi, Thymbre, caput Evandrius abstulit ensis.*
Mart. 14. *Det tunicam dives, ego te præcingere possum.*

Post tertium.

Aen. 5. *Ostentans artem pariter, arcumque sonantem.*
Ib. 3. *Dona dehinc auro gravia, sectoque elephanto.*
Ib. 12. *Congredior, fer sacra pater, & concipe fœdus.*
Stat. Ach. v. *Nequa det indignos Thetidi captiva nepotes.*

Post quartum.

Georg. 2. *Muneribus tibi pampineo gravidus Autumno.*
Aen. 10. *Grajus homo infectos linquens profugus hymenæos.*
Ecl. 6. *Ille latus niveum molli fultus hyacintho.*

Verum his duobus postremis versibus nonnulli H consonantis munere fungi putant, ut diximus. cap. 1.

His tribus præceptionibus non in suis componendis, sed metiendis veterum Poetarum carminibus utantur Tirones.

Præceptum IV.

Vocalis, suapte natura brevis, ante mutam, & liquidam ejusdem dictionis, communis est in carmine, quamvis in soluta oratione semper corripia-

ripiatur, ut Atlas, volucris, Cleopatra, Patroclus, lugubris, funebris, celebris. Quæ vero natura sua longa est, nunquam corripitur; ut c. 2. hujus lib. diximus.

Aen. 4. *Cum tacet omnis ager, pecudes, pictæque volucres.*

Ib. 7. *Assuetæ ripis volucres, & fluminis alveo.*

Met. 14. *Et primo similis volucri, mox vera volucris.*

Præceptum V.

Ultima versus syllaba communis est; siquidem brevis pro longa ponitur.

Aen. 1. *Posthabita coluisse Samo; hic illius arma,*
Hic currus fuit; hoc regnum Dea gentibus esse,
Si qua fata sinant, jam tum tenditque, fovetque.

Ultimus pes in singulis his versibus choreus est pro spondæo, quem ratio versus poscit.

Aut contra longa pro brevi ponitur.

Mart. l. 9. *Nobis non licet esse tam disertis,*
Qui Musas colimus severiores.

Ultimus pes in utroque spondæus est, cum phaleucii pes ultimus choreus sit, qui ex longa constat, & brevi. Cic. in Orat. *Postrema syllaba brevis, an longa sit, ne in versu quidem refert.*

DE NECESSITATE METRICA, ET LICENTIA POETICA.

C A P. VIII.

Lex, necessitasque metri cogit Poetas breves interdum per Ectasim producere: velut cum sunt tres breves continuæ in carmine Heroico; quod in Italia, Priamides, Arabia, aliisque id genus usuvenit.

Aen. 3. *Ibitis Italiam, portusque intrare licebit.*

Ib. 6. *Atque hic Priamidem laniato corpore toto.*

Prop. l. 2. El. 10. *Et domus intactæ te tremit Arabiæ.*

2. Aut contra longas per Systolem corripere: ut

ut cum brevis inter duas longas est in heroico.

Prop. l. 2. el. 3. *Hæc tibi contulerunt cœlestia munera Divi.*

Tib. 2. el. 3. *Nec cithara, intonsæ profueruntve comæ.*

Luc. 3. *Prodiderunt, vitare Acherusia templa petentes.*

Ib. *Transtulerunt propriòque tuo res nomine egebat.*

Ib. *Occiderunt, magnis qui regibus imperitarunt.*

Id. l. 6. *Dediderunt quondam præclaro nomine Athenas.*

Et l. 4. *Exierunt? ne forte animas Acheronte reamur.*

Juv. Sat. 2. *Stoicidæ, quid enim falsi Laronia? sed quid.*

Sil. l. 8. *Terruerunt pavidos accensa Ceraunia nautas.*

Quamquam tribus hisce postremis pes primus Spondæus videatur, facta Synæresi in IE, OI, UE, de qua cap. 11.

3. Interdum vero Poetæ, ut quibus quidlibet audendi semper potestas fuit, abutuntur syllabis, easque corripiunt, nulla necessitate coacti, ut:

Ecl. 4. *Matri longa decem tulerunt fastidia menses.*

Aen. 3. *Obstupui, steteruntque comæ, & vox faucibus hæsit.*

Tib. l. 4. *Servitium & dederunt tecta superba tibi.*

Lucr. l. 6. *Et primæ dederunt solatia dulcia vitæ.*

Prop. l. 2. el. *Et Thebæ steterunt, altaque Troja fuit.*

Ter. Eun. *Menandri Eunuchus postquam Ædiles emerunt.*

Tib. l. 9. El. 5. *Hæc fuerunt olim: sed tu jam mitis Apollo.*

Quamquam huic postremo Synæresis videatur esse, de qua dicemus cap. 11.

DE PEDIBUS.

CAP. IX.

QUoniam de syllabis tum brevibus, tum longis, tum communibus dictum est, superest, ut de pedibus, qui ex ipsis syllabis, & de versu, qui ex pedibus constat, breviter dicamus.

Quid sit Pes.

PEs est pars versus, certo syllabarum numero, atque ordine definita.

Pedes dissyllabi quatuor.

Spondæus constat ex duabus syllabis longis: ut *omnes*, *possunt*.

Pyrrhichius, seu corius, ex duabus brevibus: ut *furor*, *age*.

Choreus, seu (ut alii vocant) trochæus, ex longa, & brevi: ut *arma*, *vincor*.

Jambus ex brevi, & longa: ut *viros*, *rogas*.

Pedes trisyllabi octo.

Molossus ex tribus longis: ut *Æneas*, *contendunt*.

Tribrachys, qui trochæus a Cicerone, & a Quintil. dicitur, ex tribus brevibus: ut *tumidus*, *facere*.

Dactylus ex longa, & duabus brevibus: ut *corpora*, *traximus*.

Anapæstus ex duabus brevibus, & longa: ut *animos*, *capiunt*.

Bacchius ex brevi, & duabus longis: ut *dolores*, *parabunt*.

Antibacchius ex duabus longis, & brevi: ut *maturus*, *audisse*.

Creticus, seu amphimacer ex longa, brevi, & longa: ut *maximos*, *audiunt*.

Amphibrachys, sive scholius, ex brevi, longa, & brevi, ut *poema*, *cadebat*.

ADMONITIO.

Cæteri pedes ex his compositi sunt, & Oratorum magis sunt proprii, quam Poetarum. *Quoniam*

niam tamen ab Auctore sunt positi, visum est in hac editione reponere. Porro prudens Magister viderit, an sint initio Tyronibus proponendi.

Pedes quadrisyllabi sexdecim.

Dispondæus constat ex duobus spondæis: ut *oratores*, *contendebant*.

Proceleusmaticus ex duobus pyrrhichiis, ut *abiete*, *retulerat*.

Dichoreus ex duobus choreis; ut *civitate*, *dimicare*.

Dijambus ex duobus jambis; ut *propinquitas*, *quiesceres*.

Choriambus, ex choreo, & jambo; ut *nobilitas*, *distulerant*.

Antipæstus, vel antipastus ex jambo, & choreo; ut *amatore*, *recusare*.

Jonicus a majore, spondæo, & pyrrhichio; ut *calcaribus*, *cantabimus*.

Jonicus a minore, ex pyrrhichio, & spondæo; ut *Diomedes*, *fugiendos*.

Pæones, & epitriti.

Pœones quatuor sunt; omnes ex tribus brevibus & una longa constant, hac lege, ut primus primam habeat longam, secundus secundam, tertius tertiam, quartus quartam. Quamquam Cicero, & alii duos tantum videntur agnoscere, quorum prior primam habeat longam, posterior ultimam.

Pœon. I. Ex choreo, & pyrrhichio; ut *temporibus aspicite*. II. Ex iambo, & pyrrhichio; ut *potentia*, *docebimus*. III. Ex pyrrhichio, & choreo; ut *animatus*, *moriamur*. IV. Ex pyrrhichio, & jambo; ut *calamitas*, *obierant*.

Epitrici, seu hippii totidem sunt, sed pœonibus contrarii. Primus ex jambo, & spondæo, ut *repentinos*, *repugnarunt*. II. Ex choreo, & spondæo: ut *conditores*, *comprobarunt*. III. Ex spondæo, & jambo: ut *discordiæ*, *clamaveras*.

IV.

IV. Ex spondæo, & choreo: ut *fortunatus*, *pugnabamus*.

Pedes quinque syllabarum.

Quinque syllabarum pedes inusitati sunt, præter dochimum, oratoriæ compositioni maxime appositum. Constat ex jambo, & cretico: ut *reipublicæ*, *perhorrescerent*.

DE VERSU.

CAP. X.

VErsus est oratio certo genere, numero, atque ordine pedum alligata. Cujus præcipua genera hæc sunt.

HEXAMETRUM, sive heroicum carmen.

HEXAMETRUM carmen constat sex pedibus, quorum quintus dactylus est, sextus spondæus, reliqui promiscue dactyli, spondæi.

Æn. 2. *Urbs antiqua ruit multos dominata per annos.*

Appendix.

Quintus pes nonnunquam spondæus est: unde versus spondaicus appellatur, quo vel rei alicujus gravitas, & amplitudo, vel ingens moeror, animique angor, vel aliud simile declaratur.

Ecl. 4. *Cara Deum soboles, magnum Jovis incrementum.*

Aen. 2. *Constitit, atque oculis Phrygia agmina circumspexit.*

PENTAMETRUM.

PENTAMETRUM carmen, quod fere hexametrum comitatur, quinque pedes habet; quorum duo primi dactyli, vel spondæi pro cujusque arbitrio sunt adjuncta syllaba longa, quæ cæsura vel semipes dicitur, cæteri duo perpetuo sunt dactyli, quibus semipes itidem adjungitur, ut ex utroque semipede quintus pes fiat. Vel tertio loco est spondæus, qui alterius verbi fine, alterius initio constat, deinde duo anapæsti.

Ov. Pon. 4. *Et subito casu, quæ valuere, ruunt.*

Posterior ratio metiendi pentametrum Quintil. probatur l. 9. c. 4. *Et quidem*, inquit, *optime est sibi junctus Anapæstus, ut qui sit Pentametri finis*. Ib. *Est quoddam in ipsa divisione verborum latens tempus, ut in Pentametri medio Spondæo, qui nisi alterius verbi fine, alterius initio constet, versum non efficit*. Terentianus utramque metiendi rationem cognoscit. Priorem his versibus: *Scandunt Pentametrum, duo sint quasi commata, quidam; Ut pedibus bini semipedes superent*. Posteriorem his: *At quidam in medio Spondeum reddere malunt, Semipedem & primum cum capite alterius*.

GLYCONIUM.

GLYCONIUM carmen constat spondæo, & duobus dactylis; vel spondæo, choriambo, & pyrrhichio, quo Seneca interdum choros scribit. Sen. Thyest. *Tandem regia nobilis.*
Fratrum composuit minas.

Semel apud Hor. lib. 1. Od. 14. Choreum primo loco invenies, *Ignis Iliacas domos*. Alibi apud hunc, aliosve Poetas classicos non invenies, qui Catulli hac in re licentiam, quam usurpat in Epithalamio, *Colles o Heliconii*, sibi interdixerunt.

ASCLEPIADEUM.

ASCLEPIADEUM carmen constat spondæo, duobus choriambis, & pyrrhichio, vel spondæo, dactylo, & syllaba longa, deinde duobus dactylis. Hor. Carm. Od. 1. *Mæcenas, atavis edite regibus*.

PHALEUCIUM Hendecasyllabum.

PHALEUCIUM carmen quinque pedibus constat, spondæo, dactylo, denique tribus choreis. Mart. l. 1. *Commendo tibi, Quintiane, nostros;*
Nostros dicere si tamen libellos
Possum, quos recitat tuus poeta.

Phaleucii pedibus abutitur Catullus: primæ enim

sedi

sedi jambum quoque, & choreum attribuit: ut
Arida modo pumice expolitum
Corneli tibi: namque tu solebas
Meas esse aliquid putare nugas.

Quibus pedibus Statius, Martialis, ac cæteri abstinent, quos malim imitari.

SAPPHICUM *Hendecasyllabum*.

Versus SAPPHICUS quinque pedes hoc ordine admittit, choreum, spondæum, dactylum, deinde duos choreos. Tertio cuique carmini fere nectitur ADONIUS, qui ex dactylo, & spondæo constat.

Hor. Carm. 1. Od. 22. *Integer vitæ, scelerisque purus,*
Non eget Mauris jaculis, neque arcu,
Nec venenatis gravida sagittis
Fusce, pharetra.

ANAPAESTICUM *dimetrum*.

ANAPAESTICUM carmen, quo frequenter in choreis utitur Seneca, constat quatuor pedibus, qui fere sunt dactyli, vel spondæi, permistis anapæstis: ita tamen, ut secundo, & quarto loco adsit dactylus, secundus vero pes dictionem terminet, qui frequentissime est spondæus.

Sen. Herc. Fur. *Lugeat æther, magnusque parens*
Ætheris alti, tellusque ferox,
Et vaga ponti mobilis unda.

Neque enim raro anapæsticus anapæstum habet nullum, quod tertius hic versiculus aperte docet.

Interserit Seneca dimetris anapæstis sæpe monometros, sive ex duobus anapæstis: ut *leviore manu*; sive ex duobus spondæis: ut *nudent sylvas*, sive e spondæo, & anapæsto; ut *& diva favet*: sive frequentissime e dactylo, & spondæo: ut *petat Araxem*.

JAMBICUM, ET TROCHAICUM;
eorumque leges, ac genera.

Duplicatis metimur pedibus carmina JAMBICA, & TROCHAICA, quibus ANAPAE-

STI-

STICA nonnulli addunt. Idcirco tum jambicum, tum trochaicum quaternarium dicimus dimetrum, senarium, trimetrum, octonarium, tetrametrum.

Ex his quædam dicuntur *acatalecta*, idest justa, & suis numeris absoluta, in quibus nihil desit, nihil superfluat: quædam *catalecta*, quibus desit syllaba: quædam *brachycatalecta*, in quibus desideretur pes integer; quædam denique *hypercatalecta*, in quibus syllaba, vel pes redundet.

Horum omnium *prima lex* est, ut nec jambicus trochæum, nec trochaicus jambum, ne in liberiore quidem Terentiana Comœdia unquam admittat.

Secunda lex. Semper ultima sedes, etiam apud Comicos in Jambico jambo, in trochaico debetur trochæo. Raro apud hos hæc Tribrachym, aliosve pedes admittit. Catalectici ultima sedes censetur illa, quæ syllabam ultimam deficientis pedis proxime antecedit.

Tertia lex. Jambum jambicus, & trochæum trochaicus quovis in loco recipit: censenturque jambici elegantissimi, qui solis jambis constant, quos sinceros Diomedes appellat. Quanquam apud Tragicos, ut majus pondus habeat versus, pedes quoque alii semper innectuntur.

Quarta lex. Præter jambum jambicus in locis paribus (præter ultimum, qui semper debetur jambo) admittit apud Tragicos *tribrachym*: in imparibus vero, præter hos, *spondæum*, ejusque dissolutiones *dactylum*, *anapæstum*, interdum *proceleusmaticum*. Apud Senecam tertia in sede vix anapæstum, in quinta vix jambum, dactylumve reperies; in qua tamen fere semper aut spondæum, aut anapæstum invenies. Hos omnes pedes Plautus, ac Terentius ad pares, quosque locos adsciscunt, præter ultimum, qui semper est jam-

jambus. Apud Lyricos, & Hymnographos, in locis imparibus, præter jambum, raro tribrachys: in paribus; præter jambum, aut spondæum, raro pedes trisyllabi.

Quinta lex. Trochaicus e contrario in tragoedia, præter *trochæum*, admittit in imparibus etiam *tribrachym*: in ultima sede solum trochæum, ut diximus. Ultima vero catalectici, trochaici, dimetri, seu quaternarii sedes est tertia: tetrametri, sive octonarii septima; hos enim pedes postrema deficientis pedis excipit syllaba. In locis vero paribus, præter hos admittit *spondæum*, ejusque dissolutiones *dactylum*, & *anapæstum*, nec respuit *proceleusmaticum*. Comoedia hos omnes pedes ad sedes etiam impares recipit. Apud Lyricos, præsertim hymnographos, ad trochæum, qui solus est in locis imparibus, spondæus frequenter in locis paribus adhibetur; vix, aut raro pes trisyllabi. Exemplis totum fiet illustrius.

JAMBICI dimetri, seu quaternarii acatalectici.

Perunxit hoc Jasonem.) Hor. e solis Jambis.
Inarsit æstuosius.)
Us prisca gens mortalium :) Hor. misti aliis pedibus.
Videre properantes domum.)

Trysillabos pedes in hoc genere carminis apud Horatium vix invenies, raro apud alios: ut
Qui virus Herculeum bibit. Sen.
Quid Brutus, aut rigidus Cato? Boet.
Vigilate, jam sum proximus.) In hymnis sacris.
Speculator adstat desuper.)

JAMBICI dimetri, seu quaternarii catalectici.

Ad quartum pedem desideratur syllaba: tertio loco jambus est, post quem syllaba. In cæteris jambici leges sequuntur: ut

Quer-

Quonam cruenta Mænas,) Sen.
Præceps amore sævo.)

Suavissimi hoc in genere sunt Anacreontici illi, qui primo loco semper præferunt anapæstos.

Habet omnis hoc voluptas :) Boet.
Stimulis agit furentes.)
Apumque par volantum.

JAMBICI trimetri, seu senarii acatalectici.

Paratus omne Cæsaris periculum. Hor.
Phaselus ille, quem videtis hospites. Catull.
Quis hoc potest videre, quis potest pati! Idem.

Hi sinceri ex solis jambis admiscentur, &c. apud Horat. alii pedes; sed trisyllabi raro admodum; ut

Pecusve Calabris ante sidus fervidum;
Aut amite levi rara tendit retia:
Pavidumque leporem, & advenam laqueo gruem.

Apud Senecam trisyllabi quoque pedes sæpissime: ut

Et templa summi vidua deserui ætheris.
Hinc clara gemini signa Tyndaridæ micant.
Et Ter. *Obsequium amicos, veritas odium parit.*

Verum apud hunc plurimi sunt, in quibus præter ultimum, nulus est jambus, ex licentia Comica: ut

Nunc quam rem vitio dent, quæso, animum advortite.
Nam, si illum objurges, vitæ qui auxilium tulit,
Quid facias illi, qui dederit damnum, aut malum?

Interdum apud hunc omnes Spondæi, præter ultimum; ut

Nullum est jam dictum, quod non dictum sit prius.

JAMBICI scazontes, seu choliambici.

Hi quoque sunt jambici trimetri acatalecti; sed quinto loco jambum habent, sexto spondæum,

in.

in cæteris consentiunt cum jambico. Dicitur *scazon*, idest claudicans, sive *choliambus*, idest claudus jambus, quia, deturbato e sexta sede jambo, & substituto spondæo, videtur quasi claudicare: ut

Cur in thearum, Cato severe, venisti?) Mar.
An ideo tantum veneras, ut exires?)
Nam risu inepto res ineptior nulla est. Catull.

JAMBICI trimetri, seu senarii catalectici.

Ad sextum pedem desideratur syllaba; quinto loco jambum habent, postremo syllabam. In cæteris jambici sunt: ut

Trabuntque siccas machinæ carinas.) Hor.
Mea renidet in domo lacunar.)
Sensere Terræ Zodacum feroces. Sen. Oed.

JAMBICI tetrametri, sive octonarii acatalectici.

Duos dimetros in unum conjungunt; ideoque fere semper distrahi in duos possunt: ut Seneca.

Instant sorores squallidæ; sanguinea jactant verbera.
Fert læva semustas faces; ardentque pallentes genæ.

Et apud Terent. Andr. 1. Sc. 2.

Dum tempus ad eam rem tulit, sibi animum ut expleret suum.
Nunc hæc dies aliam vitam offert, alios mores postulat.

Ib. Sc. *Quo jure, quaque injuria præcipitem me in pistrinum dabit.*

JAMBICI tetrametri, sive octonarii catalectici.

Ad octavum pedem desideratur syllaba: septimo loco jambum habent, quam excipit postrema syllaba. Cætera in his exige ad jambicorum normam, ut,

Cum diva mater alites ostendit occinentes. Catull.
Nam si remittent quidpiam Philumenæ dolores. Ter.

trochaicorum legibus. Liberrimi iidem apud Comicos: ut Terent.

Audivi Archillis jamdudum; Lesbiam adduci jubes.

Dii boni, boni quid porto? sed ubi inveniam Pamphilum?

Audin' tu illum, toto me oppido exanimatum quaerere?

In versu primo, & tertio, primi, tertiique pedes spondaei; in secundo versu quintus pes anapaestus: in tertio dactylus: id totum ex Comica libertate. Hi enim pedes in Tragoedia locis imparibus non admittuntur.

1. PORRO *in jambicis acatalectici* dimetri frequentes sunt apud Lyricos, praesertim Hymnographos: trimetris acatalecticis omnes pene Tragoediae, & Comoediae conscriptae sunt: tetrametri acatalectici in Comoedia satis usitati. In Tragoediis his semel; ac paucis utitur Seneca. Lyrici, praesertim Hymnographi, in duos bimetros eos dissolvunt.

2. *Catalectici* vero haud raro sunt jambici, sive trimetri, ut Hor. *Trahuntque siccas machinae carinas*; sive tetrametri; ut Ter. Hecyr. act. 2. *Laches; & diligentiam vestram, & benignitatem. Novi, & quae dicis, omnia esse, ut dicis, in animum induco.*

Prior est tetrameter catalecticus rectus, posterior catalecticus scazon; ille in postrema sede, quae ultimam syllabam antecedit, jambum habet, hic spondaeum, in voce (*dicis*) posteriore eliditur S, cum vocali precedente, nisi sit proceleusmaticus.

3. In trochaicis *acatalectici* non sunt in usu. *Catalectici* non raro sunt dimetri. Hor. *Non ebur, neque aurum*. Sen. *Daedalus librans iter, nube sub media stetit*. Frequentissimi sunt trochaici tetrametri catalecti. Tum apud Comicos.

Ter.

Ter. Andr. act. 2. *Qui igitur sibi vult pater? cur simulat? ego dicam tibi. Si id succenseat nunc, quia non det tibi uxorem Chremes.* Tum apud Tragicos. Sen. *Torpor insidet per artus, frigidus sanguis coit.* Tum apud Hymnographos; ut, *Pange lingua gloriosi prælium certaminis.*

4. Trochaicos trimetros catalecticos vix invenies: Ejus tamen generis videntur nonnulli, qui multos torserunt apud Ter. Andr. act. 4. sc. 1. ut,

Hocci-ne cre-dibil-est: aut memo-rabile.
Tanta-vecor-dia-inna-ta cui-quam-ut siet
Ut ma-lis gau-deant, at-qu' ex in-commo-dis
Alterius-sua compa-rent ut-commo-da.

Primi versus pes secundus spondæus est: ubi *ne*, enclitica positione sequentis dictionis producitur. In secunda (*vecor*) spondæus quoque est. Ov. 12. Met. *Quæ te vecordia, Theseu:* & in Ibin. *Mens si furiis vecors agitetur* (*diinna*) spondæus etiam est: ex (*dia*) eliditur primo A, per synalœphim, deinde (*di*) in unam syllabam (*dii*) contrahitur, ut iidem, dii, & alia. In tertio versu (*deant at*) spondæus est (*deant*) syllabis in unam contractis. Vide c. 12. de synæresi. Donatus ait, legi etiam *gaudeat:* & tunc (*deat at*) anapæstus erit. Verior est prior lectio. In eodem versu aliqui legunt, *ut malis gaudeant alienis*, sed vox, *alienis*, glossema est: nam nec legitur apud Donatum, & versum corrumpit, & satis intelligitur in voce, *alterius*, sequentis versus.

5. *Brachycatalecticorum*, & *hypercatalecticorum* perquam rara sunt exempla, eaque ex Comicis fere petenda. Verum apud Horatium jambicus est dimeter hypercatalecticus: *sylvæ laborantes, geluque.* Cujus generis apud ipsum plurimi. Cui ut pondus adderet, tertio loco perpetuo spondæum attribuit.

Ve-

Verum hæc Tironibus satis, qui initio non sunt exercendi, nisi in Hexametris, & Pentametris, & nonnullis Lyricis.

DE FIGURIS, QUÆ SPECTANTUR In carminum dimensione.

CAP. XI.

VErsus metimur pedibus, quibus metiendis non parum prodest syllabæ communis, necessitatis metricæ, licentiæ poeticæ, figurarumque cognitio. De tribus primis cap. 7. & 8. diximus. Superest, ut de Figuris dicamus, quæ in dimensione carminum observandæ sunt.

Figuræ in metri dimensione observandæ.

SYLLABA de gemina facta una; Synæresis esto:
Distrahit in geminam huic adversa Diæresis unam.
M, Ecthlipsis, vocalem aruit Synalæpha priorem.
Ectasis extendet, rapiet sed Systola vocem.

SYNÆRESIS.

SYNÆRESIS, quæ & episynaloephe, & synecphonesis appellatur, est syllabarum duarum in unam contractio. Quod fit, cum duæ vocales, ut *AI*, *AU*, *EA*, *EE*, *EI*, *EO*, *EU*, *IA*, *IE*, *II*, *IO*, *IU*, *OA*, *OE*, *OI*, *OO*, *OU*, *UA*, *UE*, *UI*, *UO*, *UU*, aut si quæ sunt aliæ, in unam syllabam contrahuntur.

1. AI, Ter. Andr. act. 2. sc. 7. *Ait* nimium parce facere sumptum. S. Me ne. D. Te (*ait nimi*) Dactylus est in senario. Et act. 5. sc. 3. *Ain'* tandem, civis Glycerium est? P. Ita prædicant. Senarius est.

2. AU, Ter. Eun. act. 4. *Hau*, obsecro mea Pythias, quid istucnam monstri fuit? Jambicus est. Sic *aut*, & *haud* passim, nisi quis malit has esse diphtongos.

3. EA, Georg. 4. *Alvearia* vimine texta. Aeneid.

neid. *Aurea* composuit sponda. Aen. 10. Una, *eademque* via. Lucr. l. 3. Quid *respondeamus* si justam intendere litem. Ib. Corpore qui nostro rarus magis *eam* cohibescit. Ecl. 7. Miratur & Ismarus *Orphea*. Met. 3. Dejecerat igne *Typhoea*; Hor. l. 2. Sat. 3. Viride, albumque nec *Ostrea*. Mart. l. 2. Tumidique *anteambulo* Regis. Sic *Antehac*, *usqueadeo*, &c.

4. EE, Aen. 7. Trojæve opulenta *deerit*. Lucr. l. 1. Communi *deesse* saluti. Ib. Uvescunt *eadem* dispansæ. Aen. 12. *Comprehensamque* tenet. Cat. epigr. 25. *Deprehensa* navis in mari. Jambicus est. Hor. lib. 1. ep. *Vehemens*, & liquidus, puroque simillimus amni. Cic. Arato. Gestit, jam vero clinata est ungula *vehemens*, Lucr. l. 3. Verum ubi *vehementi* magis est commota metu mens. Ecl. 7. Vir gregis ipse caper *deerraverat*.

5. EI, Aen. 2. *Hei* mihi qualis erat? Aen. 1. Pendent lychni laquearibus *aureis*. Aen. 6. *Ferreique* Eumenidum thalami. Aen. 12. Clypei mora profuit *aurei*. Aen. 1. Furias Ajacis *Oilei*. Sic *Ulyssei*, *Achillei*, *Terei*, *Promethei*, *Ilionei*, &c. Stat. l. 1. *Dehinc* sociare choros. Aen. 5. Cedere *deinde* jubet. Lucr. l. 2. Nunc age jam *deinceps*. Aen. 2. Qui splendore nives *anteirent*. Lucr. l. 4. Vel *aranei* tenuia fila. Hor. l. 2. Od. 7. *Pompei*, meorum prime sodalium. Id. l. 1. ep. 7. Durus ait *Vultei* nimis, &c. Ecl. 3. A flumine *reiice* capellas. Lucr. l. 3. Non radicitus e vita se tollit, & *ejecit*. His postremis, Ei, contrahitur, eliso prius i altero a verbis *reiice*, & *eiicit*. Lucil. apud Lact. l. 6. c. 3. Virtus quærendæ finem *rei* scire modum.

6. EO, Aen. 7. Assuetæ ripis volucres, & fluminis *alveo*; sic *aureo*, & similia. Aen. 12. Uno, *eodemque* tulit parte. Ecl. 7. Uno, *eodemque* igni. Prop. l. 2. El. 8. Hoc *eodem* ferro.

10. Id. l. 4. El. 7. *Eosdem* habuit secum. Aen. 5. Sergesto, *Mnestheoque*. Aen. 9. Imposta *Typhœo*, Sic *Orpheo*, *Tereo*, *Enipheo*, &c. Luc. l. 1. Corporis officium est, quoniam premere omnia *deorsum*. Catull. ep. 20. Manumque *seorsum* habebis, hoc tibi expedit: jambicus est. Luc. l. 3. Ne calor, & ventus *seorsum*, *seorsumque* potestas. Id. lib. 4. *seorsus* item sapor oris habet vim, *seorsus* odores.

7. EU, Aen. 6. *Heu* pietas, *heu* prisca fides. Semper contrahitur, quamvis duæ sint syllabæ; quia Græci *εὐ*.

8. IA, Aen. 6. Bis patriæ cecidere manus, quin protinus *omnia* perlegerent, &c. sic legunt Macrob. & Prisc. Nec dactylus sexta in sede est, ut nec Ecl. 7. Miratus & limarus *Orphea*, nec Met. 7. Dejecerat igne *Typhoea*. Hor. l. 1. Sat. 7. *Vendemiator*, & invictus cui sæpe victor. Aen. 4. *Sidonias* ostentat opes. Primus pes in his duobus extremis versibus est spondæus: quia *vendemia*, & *Sidonias*, secundam producunt. Aen. 11. *Semianimes* volvuntur equi.

9. IE, Aen. 2. Hærent *parietibus* scalæ. Aen. 9. *Abietibus* juvenes patriis. Aen. 11. Transverberat *abiete* pectus. Aen. 12. Pulsabant *arietat* in primos, Prop. l. 3. el. 18. Induit *abiegno*. Id. l. 4. el. 1. Læserat *abiegno*. Lucr. l. 4. *Excierunt*, ne forte animas Acheronte reamur. Id. l. 5. Ignis enim superavit, & *ambiens* multa perussit. Hor. l. 2. Sat. 8. Ut *Nasidieni* juvit te cœna beati. Ter. Andr. act. 1. Propterea quod *serviebus* liberaliter (*servie* spondæus est) quod postea scribi coeptum est, *servibas*. Hinc illa: *audibant*, *nutribant*, *lenibant*, & similia, de quibus l. 1. c. 9. Sch. 1. ab *audiebant*, *nutriebant*, *leniebant*.

10. II, Tib. l. 4. Incipe, non *iidem* tibi sunt. Sic *iisdem*, &c. Aen. 3. *Dii* maris, &

ter-

terræ. Sic *Diis*. Luc. l. 1. Nihil igitur fieri de *nibilo* posse putandum est. Id. Haud igitur possunt ad *nihilum* quæque reverti. Id. l. 4. Ut quod *aliis* cibus est, aliis fuit acre venenum. Priore loco *aliis* bissyllabum est. Mart. l. 7. *Denariis* tribus invitas. Aen. 3. *Connubiis*, arvisque novis. Primi pedes spondæi sunt, quia *denarius* & *connubium* secundam producunt. Hor. l. 3. Od. 8. Vis *consilii* expers mole ruit sua. Lucr. l. 2. Ut primum fortuna *rediit*. Lucr. l. 6. Paulatim quasi quid pugno, *brachiique* superne. Prop. l. 4. el. 1. Tunc animi venere *Decii*, Brutique secures, Lucr. l. 1. de Fin. Municipem *Pontii*, *Titii*, *Annii*, centurionum. Sic *peculi*, *oti*, *auxili*, & similia per synæresim sunt ab integris, *peculii*, &c. Sic plerique scribunt. *Di*, & *Dis*, pro *Dii*, & *Diis*.. Vide Pierium. Virg. Ecl. 1. *Pauperis & tuguri*. Aen. 1. *Ille Urbem Patavi*.

11. IO, Aen. 2. *Connubio* jungam stabili: *Connubium*, ut diximus, secundam producit. Aen. 8. *Semihominis* Caci. Georg. 4. *Stellio*, & lucifugis. Sic in omnibus Codicibus legi testatur Pierius. Nec tamen, ut ipse putat, pes primus creticus est, sed spondæus synæresi.

12. IU, Hor. lib. 3. Od. 4. Vos lene *consilium* & datis, & dato, &c. Id. Od. 6. Huc omne *principium*: huc refert exitum: In his *consilium*, & *principium*, voces sunt trisyllabæ, producuntque secundam, quia in ea syllaba fit cæsura. Georg. 4. Magnanimosque duces, *totusque* ex ordine gentis. Hæc est antiqua, & verior lectio. Aen 3. Enceladi *semiustum* fulmine corpus. Lucr. l. 5. Imbecillorum est æquum misererier *omnium*. Id. l. 2. Denique coelesti sumus omnes semine *oriundi*. Cat. Flos *Veronensium* depereunt juvenum.

13. OA, Luc. l. 2. Tandem *coaluerint* ea,

quæ

quæ &c. Lib. 5. Et simul, ecquæ sit finis, *quoad* moenia mundi. Hor. l. 2. Sat. 3. Hæredes voluit, *quoad* vixit.

14. OE, Ter. Heaut. *Obe*, jam desine Deos, uxor, gratulando obtundere. *Obe jam*, spondæus est in trochaico.

15. Oi, Aen. 11. *Proinde* tona eloquio. Lucr. l. 1. Nam sive est aliquid, quod *prohibeat*, officiatque Juv. Sat. 2. *Stoicida*, quid enim falsi, &c. Primus pes spondæus est, cum *Stoicida*, producat penultimam.

16. OO, Lucr. l. 3. Per terras omnes. atque oppida *cooperuisse*. Id. l. 6. *Cooperiant* maria,

17. OU, Hor. l. 3. Sat. 6. Pasco libatis dapibus, *prout* cuique libido est.

18. UA, Aen. 9. *Suadet* enim vesana fames. Aen. 6. Et metus, & *malesuada* fames. Lucr. l. 2. *Suave* mari magno. Sic *suaviter*, *suavior*, *suaviloquens*, *suavidicus*, &c. Aen. 12. *Genua* labant. Lucr. l. 4. Atque aliis *extenuatur*. Sil. lib. 6. Cætera *sinuatis* glomerat sub pectore gyris. Id. l. 10. *Sinuatur*, coxaque sedet munimen utraque. *Sinuatis*, & *sinuatur*, trisyllaba sunt, & primum positione producunt, quia V consonans est: alioqui quadrisyllaba primam corripiunt, ut etiam *sinus*.

19. UE, Lucr. l. 2. Lanigeræ pecudes, & equorum *Duellica* proles. Tib. l. 2. el. 5. Hæc *fuerunt* olim. Sil. l. 8. *Terruerunt* pavidos. Georg. 2. *Miscueruntque* herbas. Hor. l. 1. Sat. ult. Virgilio *annuerunt*. Georg. 4. Precibus *mansuescere* corda. Ov. Trist. 3. Fiat *mansuetior ira*. Lucr. lib. 4. *Tenuem* animi naturam intus. Aen. 3. Curru succedere *sueti*. Ecl. 5. Candidus *insuetum*. Georg. 3. Servitio *assuerint*. Sic *assuetus*, *consuesco*, *consuetus*, *desuetus*, &c.

20. UI, Hor. l. 1. Sat. 2. Nec magis *huic* inter niveos. Tib. l. 2. *Cui* decorant sanctas. Id.

lib. 4. quam nudasse *alicui* sit mihi fama magis. Sic composita alia: ut *cuique*, *cuiquam*, *cuicumque*, &c. Hor. l. 1. ep. 1. Præcipue sanus, nisi cum *pituita* molesta est: *Pituita* primam producit. Catul. in Phaleuco, Mucusque, & mala *pituita* nasi. Luc. 1. de Fin. *Maluisti* dici. Georg. 1. *Tenuia* nec lanæ. Lib. 2. *Tenuis* ubi argilla. Dactylum primo loco, quam proceleusmaticum malo. Nec in Heroico peregrinos pedes agnosco: alioquin anapæstus fuerit in hoc Lucr. l. 3. Namque movetur aqua, & tantillo nomine *fluitat*. Et l. 4. Quippe etiam ventus subtili corpore *tenuis*. Ib. Atque aliis *extenuatur*, tabetque vicissim. Sic in *abiete*, *parietibus*, *ariete*, ac similibus, dactylos agnosco potius, quam proceleusmaticos, ne anapæstum admittam in his quoque. Prop. l. 3. Induit *abiegnæ*, & l. 4. Læserat *abiegni*, &c. Sicut enim consonantes J, & V, fiunt interdum vocales per diæresim, ut *subjectus*, *dissoluo*, ut mox dicemus, ita cum vocales sunt, fiunt per synæresim consonantes.

22. UO, Cic. 1. de Div. *Duos* consanguineos arietes inde elegi. Senarius est. Lact. de Phœn. *Duodecies* undis irrigat omne nemus.

22. UU, Mart. lib. 2. Sed duo sunt, quæ nos distinguunt millia *passuum*. Aen. 6. Per campos pascuntur equi, quæ gratia *curruum*. Nisi forte in hoc, *um*, a sequentis versus vocali, *armorumque*, absorbeatur.

23. Liberiores in contractionibus Comici. In solo prologo, & scena prima Andriæ, præter multa ex supra positis, hæ præterea voces contrahuntur, *spei*, *fuisse*, *fuit*, *mihi*, *eo pacto*, *liberius*, *eorum*, *ejusmodi*, *scias*, *sua*, *nuptiis*, *nihil*, *tuum*. Aliis in locis innumerabiles.

24. In superiorum contractione & auctoritate opus est, & delectu. In his quoniam apud Poetas passim obvia sunt, contractione omnibus uti li-

licet: *aut*, *haud*, *antehac*, *anteire*, *usqueade* *deest*, &c. *prehendo*, *comprehendo*, &c. *hei*, *dein*, *dehinc*, *deinde*, *deinceps*, *deorsum*, *seorsum*, *mansuetus*, *mansuesco*, &c. *heu*, *ii*, *iis*, *iidem*, *iisdem*, *Dii*, *Diis*, *semianimis*, *semihomo*, *semiustus*, *proinde*, *suadeo*, *persuadeo*, &c. *suavis*, & cognatis, *suetus*, &c. & compositis, *insuetus*, &c. *huic*, *cui*, *cuique*, cæterisque compositis.

25. Quamquam ex his nulla non contracta interdum reperiuntur. Aen. 12. Frænisque adversa *prehendit*. Aen. 5. Visa *dehinc* Cælo. Lucr. l. 2. Quin vacuum per inane *deorsum* cuncta ferantur. Et l. 3. Doeui divisa *seorsum*. Cat. ep. 4. Nec ulla vota litoralibus *Diis*. Id. ep. 20. *Proin* viator hunc Deum vereberis. Virg. ep. Olus *suave*, multiplex herbæ genus: Jambici tres sunt. Lucr. l. 4. Atque alios alii irrident, Veneremque *suadent*. Hor. l. 1. Sat. 7. Furesque, feræque *suetæ*. Luc. 1. Appellare *suemus*. Mart. l. 2. Sed norunt *cui* serviunt Leones. Phaleucius est. Man. l. 4. Sic erit & sedes fugienda, petenda *cuique*. Et alia.

DIÆRESIS, *sive Dialypsis*.

Diæresis est syllabæ unius in duas divisio: ut aurai, trisyllabum, pro auræ, dissyllabo; sylu-æ; evolu-am; evolu isse; dissolu-o; persolu-endus; subi ecla; Troi-æ; i-am disyllabum apud Comicos, pro sylvæ, evolvam, evolvisse, dissolvo, persolvendos, subjecta, Trojæ, jam, & alia.

Aen. 6. *Æthereum sensum, atque aurai simplicis ignem*.

Hor. epod. 13. *Nivesque deducunt Jovem. Nunc mare, nunc sylu æ*.

Catull. *Condita cum vere pectoris evolu-am*.

Ov. in ep. *Debuerant fusos evolu-isse suos*.

Sed id multo rarius accidit, si vocalis brevis sit.

Aen. 1. *Et vera incessu patuit Dea : ille ubi matrem.*

Appendix II.

Synalœphe non solum in eodem carmine, sed in diversis etiam locum habet.

Georg. 3. *Et spumas miscent argenti, vivaque sulphura Idæasque pices.*

Georg. 2. *Inseritur vero ex fœtu nucis arbutus horrida,*

Et steriles platani malos gessere valentes.

In his, ac similibus locis ultima vocalis præcedentis versus excipitur, atque absorbetur a prima sequentis.

ECTHLIPSIS.

Ecthlipsis est figura, qua M littera simul cum vocali præcedenti eliditur ob sequentem vocalem.

Aen. 3. *Italiam Italiam primus conclamat Achates.*

Pers. Sat. 1. *O curas hominum, o quantum est in rebus inane!*

Appendix I.

Prisci M litteram cum vocali correpta servabant.

Luc. l. 1. *Corporum, atque loci, res in quo quæque geruntur.*

De qua re supra diximus, cum de M in fine ageremus.

Appendix.

Ecthlipsis etiam in diversis carminibus locum habet.

Aen. 7. *Jamque iter emensi turres, ac recta Latinorum,*

Ardua cernebant juvenes, murosque subibant.

Georg. 1. *Aut dulcis musti Vulcano decoqui humorem,*

Et foliis undam tepidi despumat aheni.

Appendix III.

Prisci Poetæ S litteram passim, etiam sequente

te consonante, elidebant: quod si deinde concurrerent vocales, prior a posteriore per synaloephem excipiebatur.

Aen. Lib. 7. *Doctus, fidelis, suavis homo, facundus, suoque.*

Contentus, atque beatus, scitus, secunda loquens in

Tempore; commodus, & verborum vir paucorum.

Doctu' si, cundu' su, dactyli sunt. In secundo versu ex primo verbo exteritur S, denique fit synaloephe sic. Content', atque be. Rarissime apud posteriores Poetas videas hanc litteram extritam.

Cic. in Arat. *Delphinus jacet haud nimio lustratus nitore.*

Alcin. *Longe eris a primo, quisque secundus erit.* Lustratu', & Quisqui' amittunt S.

SYSTOLE.

Systole est, cum syllaba natura longa corripitur. Aen. 6. *Illæ autem, paribus quas fulgere cernis in armis.*

Ib. 8. *Fervere Leucaten, auroque effulgere fluctus.*

Huc spectant illa, *Steterunt*, *Tulerunt*, *Profuerunt*, *Prodiderunt*, *Occiderunt*, & similia correpta sæpe penultima, ut diximus cap. 5. de incremento E, in verbis; & cap. 8. de necessitate metrica.

2. Aut positione longa, sed altera consonante extrita; ut Obicis, pro objicis; abici, pro abjici.

Luc. l. 8. *Cur obicis magno tumulum, Manesque vagantes.*

Ov. de Pont. 2. el. 3. *Turpe putas abici, quia sit miserandus, amicum.*

Vide cap. 2. Præcep. 3. de positione.

ECTA-

ECTASIS
Sive Diastole.

Ectasis est, cum aut syllaba natura brevis simpliciter producitur;

Aen. 1. *Italiam fato profugus, Lavinaque venit.*

2. Aut cum eadem consonans geminatur; ut relligio, relliquiæ, reppellit, rettullit, reppulit.

Aen. 2. *Relligione patrum multos servata per annos.*

Ib. 1. *Troas relliquias Danaum, atque immitis Achillis.*

Id. *Vir bonus, & sapiens, qualem vix repperis unum.*

Hor. l. 2. ep. *Rettulis acceptos, regale numisma, Philippos.*

Luc. l. 1. *Reppulit a Libycis immensum Syrtibus æquor.*

3. Durius illud, vix imitandum apud Lucr. l. 1. *Redducit Venus, aut redductum Dædala tellus.*

Hor. l. 1. Sat. 3. *Dii tibi dent capta classem redducere Troja.*

Duriora & illa, quæ interdum sunt apud Luc. *reccidere, reffugisse, rellatum, remmota, &c.*

DE CÆSURA. CAP. XII.

Si pedes, præsertim versus Heroici, e singulis verbis constent, ineptum, & insulsum fit carmen: ut *Aurea scribis carmina, Juli, maxime vatum.*

2. Contra si verba connectantur, ita ut mutuo amplexu pedes alii ex aliis pendeant, pulcherrimus efficitur versus.

Æn. 1. *Semper honos, nomenque tuum, laudesque manebunt.*

Ib. *Non ignara mali miseris succurrere disco.*

Ib. *Justitiaque dedit gentes frænare superbas.*

3. Syllaba, quæ ex dictione cæditur, ac post quemvis pedem relinquitur, vulgo cæsura dicitur; cujus tanta vis est, ut ejus beneficio brevis syllaba producatur. Est enim quoddam in ipsa divi-

sit Bucolici carminis, eaque Theocritus frequentissime utatur, tamen Virg. non solum in Bucolicis haud raro utitur: ut, *Namque erit ille mihi semper Deus;* sed etiam in Aen. ut, *Quam Juno fertur terris magis. Hic currus fuit; hoc regnum Dea. Vela dabant læti, & spumas salis. Talia flammato secum Dea.* Verum Bucolici carminis magis proprius est quartus pes dactylus, integra dictione constans, ut cemere est apud Theocritum, quale illud Virg. *Nos patriæ fines, & dulcia. Nos patriam fugimus, tu Tityre.*

Appendix.

Versus, qui Heroico nomine digni censentur, modo cæsuram unam habent: ut, *Ut belli signum Laurenti Turnus ab arce. Panditur interea domus omnipotentis Olympi. Turnus ut infractos adverso Marte Latinos.* Omnes solam semiquinariam habent.

Modo duas: ut, *Non omnes arbusta juvant, humilesque myricæ. Infandum, Regina, jubes renovare dolorem. Excutiens cervice toros, fixumque latronis.* Omnes trochaica, & semiseptenaria constant.

Modo tres: ut, *Talibus Ilioneus, cuncti simul ore fremebant. Multa super Priamo rogitans, super Hectore multa. Terram inter fluctus aperit, furio æstus arenis.* Omnes & Semiquinariam, & Semiseptenariam, & Bucolicam habent.

DE PATRONYMICIS NOMINIBUS.

CAP. XIII.

PRopria Poetarum sunt, quæ a Grammaticis patronymica vocantur, quod a patrum majorumque nominibus facta, filium, aut filiam, nepotem, aut neptem, aut ex posteris aliquem significent. Hæc fere a Græcis nominibus fiunt, atque in *des*, vel *as*, vel *is*, vel *ne* exeunt.

2. Prima in *des*, masculina sunt, & primæ declinationis: ut Pelides, Achilles Pelei filius.

Ov. in Ep. *Pelides utinam vitasset Apollinis arcus*. Aeacides, Achilles idem Aeaci nepos.

Aen. 1. *Sævus ubi Æacidæ telo jacet Hector, ubi ingens*.

Aeacides etiam, Pyrrhus, Epirotarum Rex, ab Aeaco originem trahens.

Aen. 6. *Ipsumque Æacidem, genus armipotentis Achillei*.

Tria reliqua fœminina sunt. Et quidem duo in *as*, & in *is*, quintæ apud Græcos, tertiæ apud Latinos declinationis sunt. Ultima in *ne*, secundæ apud Græcos, primæ apud Latinos: ut Thestias, Althæa Thestii filia.

Met. 8. *Thestias haud aliter dubiis affectibus errat*.

Thaumantias, Iris Thaumantis filia.

Aen. 9. *Ad quem sic roseo Thaumantias ore locuta est*.

Aeolis, idis. Alcyone Aeoli filia.

Met. 11. *Aeolis interea tantorum ignara malorum*.

Atlantis, idis, Electra Atlantis filia.

Aen. 8. *Electra, ut Graii perhibent, Atlandite cretus*.

Nerine, Netines, Galatea, filia Nerei.

Ecl. 7. *Nerine Galatea, thymo mihi dulcior Hybla*.

Appendix I.

Patronymica non solum a patribus, avis, proavis, abavis, atavis, tritavis, aliisque majoribus deducuntur; sed etiam a matribus: ut, Iliades, Romulus ab Ilia: Philyrides, Chiron Centaurus a Philyra; Latois, idis, vel idos, Diana a Latona.

Met. 14. *Clauserat Iliades, unam tamen ipsa reclusit*.

Ib. 7. *Philyrides puerum cithara perfecit Achillem*.

Ib. 8. *Præteritas cessasse ferunt Latoidos aras*.

2. Item a Fratribus: ut, Phoronis, Io, seu Isis Phoronei soror: Phaethontias, soror Phaethontis.

Met.

Met. 1. *Nec superum rector mala tanta Phoronidos ultra.*

Ecl. 1. *Tum Phaëthontiadas musco circumdat amara.*

3. A Regibus præterea, & Conditoribus: ut, Romani a Romulo: Dardanidæ, Trojani, a Dardano: Aeneadæ, ab Aenea; Cecropidæ, Athenienses, a Cecrope: iidem Thesidæ, a Theseo,

Pers. *Romulidæ saturi quid dia Poemata narrent.*

Aen. 5. *Dardanidæ magni genus alto a sanguine Divum.*

Ib. 5. *Æneadasque meo nomen de nomine fingo.*

Met. 7. *Cecropidas dixit, cum quies simul ipse resedit.*

Georg. 2. *Thesidæ posuere, atque inter pocula læti.*

Appendix II.

4. Multa a regionibus, urbibus, montibus, fontibus, fluviis, aliisque rebus fiunt, quæ formam quidem patronymicam habent, re autem vera gentilia sunt: aut pro possessivis, adjectivisque nominibus ponuntur, ut Asis, Italis, Libyssis, Ausonis, Sarmatis, Sithonis, Colchis, Thessalis, Sicelis, Sidonis, Ilias, Troas, Erymantis, Mænalis, Pieris, Tritonis, Pegasis, Phasis, Phoebas, fatidica Poebi sacerdos.

Ov. Metam. 9. *Ægeas metiris aquas, & in Aside terra.*

Sil. l. 7. *Ad quem Cymodoe, Nympharum maxima natu Italidum, &c.*

Aen. 4. *Horridus in jaculis, & pedis Libsydicis ursæ.*

Fast. 4. *Captaque erat Lyricis Ausonis ora sonis.*

Trist. 1. *Sarmatis est tellus, quam mea vela petunt.*

Id. ep. *Nec vehit Actæas Sithonis unda rates.*

Hor. epod. 16. *Neque impudica Colchis intulit pedem.*

Aen. 1. *Crinibus Iliades passis, peplumque ferebant.*

V 6 Met.

Met. 13. *Troades exclamant, obmutuit ille dolore.*
Trist. 3. *Dumque truci Borea Moenalis ursa videt.*
Id. ep. *Pegasis Oenone Phrygiis celeberrima sylvis.*
Id. Fast. *Credulus immerita Phasida fovit ope.*
Luc. l. 1. *Limine terrifico metuens consistere Phoebas.*

Patronymica masculina quo pacto formentur?

Praeceptum I.

NOmina A. finita assumunt, *des*, syllabam: ut Ilia, Iliades: *As* terminata assumunt *de*, syllabam ante S; ut Aeneas, Aeneades; Pheraetias, Pheraetiades.

Met. 8. *Cumque Pheraetiades, & Hyanthaeo Jolae.*

Exceptio.

A finita nonnunquam ipsum A mutant in I, ut Philyra, Philyrides. As terminata interdum I. ante A assumunt, ut Amyntas, Amyntiades, Philippus Amyntae filius.

Ov. in Ib. *Aut ut Amantiadem turpi dilectus amore.*

Aeneides, Iulus Aeneae filius, fit a Graeco *ei*, sublato A: ut Aeneades, Aeneides.

Virg. Aen. 9. *Sit satis, Aeneide, telis impune Romanum.*

Praeceptum II.

ES, finita mutant *Es*, in *Ades*: ut Hippotes, Hippotades, Aeolus Hippotae filius.

Met. 4. *Clauserat Hippotades aeterno carcere ventos.*

Exceptio.

Haec saepe I., ante A, admittunt, ut Anchises. Anchisiades: Laertes, Laertiades.

Aen. 8. *Aeneas, Anchisiades, & fidus Achates.*
Met. 13. *Saxa moveri gemitu, Laertiademque precaris.*

Praeceptum III.

NOmina secundae declinationis, Us finita in genitivo assumunt *Des* syllabam, penultima brevi, ut Aeacus, Aeaci, Aeacides. Sic Priamides, Aeolides, Tantalides, a Priamo, Aeolo, Tantalo.

Met.

Met. 13. *Priamidemque Helenum rapta cum Pallade captum.*

Aen. 6. *Misenum Æolidem, quo non præstantior alter.*

Ov. in Ibin. *Tantalides tu sis, tu Tereique puer.*

Exceptio I.

Nonnulla penultimam habent longam, ut Belides, Lycurgides, Amphiaraides.

Aen. 2. *Belidæ nomen Palamedis, & inclyta fama.*

In Ibin. *Quique Lycurgidem laceravit ab arbore natum.*

Fast. 2. *Amphiaraides Naupacteo Acheloo.*

Exceptio II.

Quæ a nominibus secundæ declinationis fiunt, interdum etiam ante *Des* syllabam, A litteram recipiunt: ut Battides; Asopius, Asopiades. Si vero in *ius* exeunt, posterius I genitivi in A mutant: ut Menætius, Menætii, Menætiades; Thestius, Thestiades; Napulius, Napuliades.

Ov. in Ibin. *Nunc quo Battiades inimicum devovet Ibin.*

Met. 7. *Huic Asopiades, Petis irrita, dixit & urbi.*

Ep. 1. *Sive Menætiadem falsis cecidisse sub armis.*

Met. 8. *Thestiadæ clamant, nec te fiducia formæ:*

Ib. 14. *Sed neque Naupliades facinus defendere tantum.*

Japetionides, ab Japeto, pro Japetides longius a norma recessit.

Met. 4. *Japetionides Atlas fuit, ultima tellus.*

Præceptum IV.

Genitivus nominum in *eus*, assumit *des* syllabam, penultima longa. E, enim, & I, vocales, in I longum, vel *ei* diphthongum contrahuntur, vel *u* more Græcorum, ut a plerisque scribitur: ut Atreus, Atrei, Atrides. Sic Pe-

Pelides, Alcides, Achillides, Thesides, Tydides, sexcenta alia.

Met. 13. *Convocat Atrides socio terrore paventes.*

Aen. 10. *Te precor, Alcide, cœptis ingentibus adsis.*

Ov. ep. *Pyrrhus Achillides, animosque imagine patris.*

Appendix.

Hæc rarius A ante *des* syllabam habent.

Aen. 2. *Panthus Otriades arcis, Phœbique sacerdos.*

Præceptum V.

SI nomina sint tertiæ declinationis patronymica fiunt a dativo, addita *des* syllaba: ut Agenor, Agenoris, Agenori, Agenorides, Cadmus filius Agenoris; Thestorides, Calchas filius Thestoris; Actorides, Patroclus nepos Actoris, Aesonides, Jason filius Aesonis.

Met. 5. *Donec Agenorides conjectum in guttura ferrum.*

Ib. 12. *Thestorides, vincemus, ait: gaudete Pelasgi.*

Ib. 13. *Reppullit Actorides sub imagine tutus Achillis.*

Flac. lib. 6. *Advolat Æsonides, mortemque cadentis acervat.*

Exceptio.

1. Nomina As finita, quorum genitivus exit in Antis, A litteram ante *des* syllabam petunt: ut Abas, Abantis, Abanti, Abantiades. Sic Atlantiades, Peantrades, Athamantiades, Dryantiades, & alia.

Met. 5. *Victor Atlantiades patrio cum conjuge muros.*

Ib. 8. *Venit Atlantiades positis caducifer alis.*

2. Eodem fere modo formantur quæ a nominibus in On fiunt: ut Telamon, Telamonis, Telamoni, Telamoniades, Amphitryoniades, Laomedontiades, &c. A

A Scipione tamen, non Scipioniades, sed Scipiades, imminuto verbo nascitur.

Met. 13. *Nec Telamoniades etiam nunc hiscere quidquam.*

Aen. 8. *Amphitryoniades armenta, abitumque pararet.*

Ib. *Laomedontiadem Priamum Salamina petentem.*

Georg. 2. *Scipiadas duros bello, & te maxime Cæsar.*

Patronymica foeminina unde formentur?

Præceptum I.

PAtronymica foeminina, quæ in As, & Is exeunt, fiunt a masculinis, de syllaba, sublata, ut, Thestiades, Thestias, Thestiadis; Æetiades, Æetias. Thaumantiades. Thaumantias; Phaethontiades, Phaethontias; Aeolides, Aeolis, dis; Tantalides, Tantalis; Oebalides, Oebalis; Latoides, Latois; Dardanides, Dardanis, idis; Cecropides, Cecropis; Belides, Belis, idis; & alia.

Met. 7. *Concipit interea validos Æetias ignes.*

Ib. 11. *Talibus Æolidis dictis, lacrymisque movetur.*

Id. ep. *Aut ego Tantalidæ Tantalis uxor ero.*

Met. 4. *Assidue repetunt, quas perdant. Belides undas.*

At Pelides, patronymicum masculinum Poetæ, interjecto A per Epentesim, dicunt Peliades; ex quo foemininum patronymicum, Pelias, Peliadis.

Ov. ep. 3. *Transeat Hectoreum Pelias hasta latus.*

Appendix I.

Quædam tum in As, tum in is exeunt; ut Aetias, & Aetis; Atlantias, & Atlantis.

Flacc. 6. *Protinus atque ingens Æetida perculit horror.*

Met. 7. *Sidera cum rapido fallax Æetias igni.*

Georg. 1. *Ante tibi Eoæ Atlantides abscondantur.*

Sil. l. 16. *Vixque Atlantiadum rubefecerat ora sororum.*

Ap-

Foeminina, quæ a masculinis fiunt penultima longa, in *eis* desinunt soluta diphtongo, atque E brevi in longum verso; ut Aeneides, Aeneis, idos; Achilleides, Achilleis, idos; Theseides, Theseis, idos; vel idis, &c.

Ov. Trist. 2. *Et tamen ille tuæ felix Æneidos auctor.*

Juv. Sat. 1. *Vexatus toties rauci Theseide Codri.*

Nonnunquam penultima manet brevis.

Ov. de Pont. 3. *Æneidos vati grande fuisset onus.*

Potius hic primus pes Spondæus videtur per Synæresim.

Præceptum II.

NE finita a genitivo fiunt, addita *ne*, syllaba, penultima longa; ut Neptunus, Neptuni, Neptunine. Sic Adrastine. Nerine, a genitivis Adrasti, Nerei, E, & I, mutatis in I longum. Quod si primigenium, I, ante, *os*, habeat, mutabitur *os* in *one*, penultima producta; ut Acrisios, Acrisione, Danae Acrisii filia.

Catul. de Nup. *Tene Thetis tenuit pulcherrima Neptunine?*

Appendix I.

A muliebri, Acrisione, finxit Ovidius virile Acrisionides.

Met. 5. *Acrisionides, adigitque in pectus, at ille.*

Pæantiadem invenies Met. 13. Athamantiadem & Dryantiadem, apud eundem in Ibin.

Appendix II.

Oratores raro Patronymicis utuntur. Cic. Off. 1. Regalis sane, & digna Aeacidarum genere sententia.

DE METAPLASMO, ET FIGURIS QUIBUSDAM POETARUM.

CAP. XIV.

PRoprium itidem Poetarum est, verbis, quibus Oratores utuntur, aliquid interdum addere, vel detrahere, nonnunquam litteras alias

aliis

aliis permutare, aliquando e proprio loco in alienum transferre. Quod quidem cum insolita oratione vitium fit, & barbarismus nominetur, in carmine tamen non barbarismus, sed metaplasmus appellatur; datur enim venia Poetis, quia plerumque coguntur metro servire. Metaplasmus vero dicitur, quod vetus verborum forma, vel necessitate metri, vel ornandi poematis causa, a Poetis in novam figuram, faciemque sermonis mutetur.

PROTHESIS, ET APHERESIS.

Littera, vel syllaba principio dictionis addita, vocatur prothesis: ut gnatus pro natus: tetulissem, pro tulissem. Ter. Andr. act. 1.

Eo pacto & gnati vitam, & consilium meum cognosces.

Id. Ib. *Nam pol, si id scissem, numquam huc tetulissem pedem.*

2. Littera, vel syllaba principio dictionis subtracta, aphæresis appellatur: ut ruo, pro eruo: temno, pro contemno: pono, pro depono. Hinc Virg.

1. Aen. *Ponuntque ferocia Pœni Corda.*

Id. l. 5. *Pone animos.* Ib. *Ruet omnia late.*

EPENTHESIS, ET SYNCOPE.

1. Epenthesis est, cum mediæ dictioni littera, aut syllaba interjicitur, ut relliquiæ, pro reliquiæ; Mavors, pro Mars, navita, pro nauta; Indupeiator, pro Imperator, cinctutus, pro cinctus.

Aen. 1. *Troas relliquias Danaum, atque immitis Achillei.*

Ib. *Fecerat & viridi fœtam Mavortis in antro.*

Georg. 1. *Navita tum stellis numeros, & nomina fecit.*

2. Syncope litteram, vel syllabam e medio dictionis subtrahit; ut gubernaclo, pro gubernaculo, periclis, pro periculis; vixet, pro vixisset; Extinxem, pro extinxissem, Divum, pro Divorum. Aen.

4. Atque olim quidem monosyllaba natura longa, aut positione simul, & natura inflectebantur; ut, mos, ros, lux. In dissyllabis, & polysyllabis penultima inflectebatur, si esset natura longa, aut positione simul, & natura, modo esset brevis ultima: ut cæcus, æstus, Romanus, palæstra: alioquin acuebatur; ut æstas, arma, victores.

DE DISSYLLABIS.

Præceptum I.

IN dissyllabis (nam in monosyllabis accentus hodie non agnoscitur) prior acuitur: sive longa sit, sive brevis ut Roma, mores; arma, virum.

Appendix.

2. Nullius verbi Latini ultima syllaba, auctore Quint. l. 1. c. 3., & l. 12. c. 10. aut acuitur, aut circumflectitur. Et Serv. Ecl. 1. *Ut in ultima*, inquit, *syllaba accentus sit, latinitas vetat*. Quare palam, una, alias, porro, sane, certe, & cætera id genus adverbia primo acuta sunt pronuntianda. Nam si suscipimus, quod nonnulli Grammatici tradunt, discriminis causa horum verborum postremam syllabam esse acuendam, serpet res latius, quam volumus. Id enim erit faciendum in vero, fero, crebro, modo, adeo, & aliis innumerabilibus, quæ nomina, & adverbia, vel nomina, & verba esse possunt. Neque te moveat, quod ultimá sæpe a Typographis gravi accentu notetur: id enim tantum fit, ut adverbia esse intelligas.

3. Si tamen quempiam adverbia pone, una & similia, ultima acuta pronuntiantem audiveris, ne continuo damnes inscitiæ. Quint. l. 1. c. 5. *Scio*, inquit, *quosdam eruditos, nonnullos etiam Grammaticos sic docere, ac loqui; ut propter quædam vocum discrimina, verbum acuto sono finiant; ut in illis*

Quæ

Quæ circum littora, circum &c. ne si gravem posuerint secundam, circu dicis videatur.

4. Nec illa quidem acuam postrema syllaba, illic, istic, illuc, donec, adhuc, reduc, & horum similia, neque illa, exin, dein, proin, etiamsi quidam Grammatici, quod sit abscissa, acui velint; multo minus dicam, quicum, mecum, nobiscum, postrema acuta, negante Quintiliano, ultimam syllabam acui in verbo latino, ut paulo ante docuimus.

5. Conjunctiones, quæ encliticæ, seu inclinativæ dicuntur, que, ve, ne, a multis ita pronuntiantur, ut accentum in præcedentis vocis postremam syllabam rejiciant, & inclinent more Græcorum, hoc modo: terrasque, tractusque, armaque, hominesve, feræve. Verum hoc translativum a Græcis est. Elegantior aliis illa ratio videtur, & Latinorum propria, ut hæ conjuctiones nihil accentum immutent, terrasque, tractusque, &c. nimirum, ut tanquam duæ dictiones pronuntientur, quarum suum quæque accentum habeat. Nam quod versus non tam jucunde sonat, si ita pronunties, nihil ad rem esse ajunt, quippe ne Homeri quidem versus admodum jucundum habent sonum. Utraque ratio probabilis est: neutra reprehendenda. Prior tamen illa jam videtur usitatior, ac certe in soluta etiam oratione numerosior.

DE POLYSYLLABIS.

Præceptum II.

IN polysyllabis penultima, si longa est, acuitur: ut mortalis, sollicitudo: quod si penultima brevis est, acuitur antepenultima: ut gemitus, sollicitus.

Appendix.

2. Sæpe evenit, ut metri conditio (ut ait Quintilianus) mutet accentum: ut *pecudes, pictæque volucres*; nam *volucres*, media acuta dicam: quia, etsi natura brevis, tamen positione longa fit a Poeta. 3.

3. Non desunt, qui vocandi casum dici velint penultima acuta, Valeri, Virgili, Mercuri, Ovidi, Ambrosi, & alia hujusmodi, quæ habent penultimam brevem. Sane hunc morem sua ætate viguisse docet Gell. l. 13. c. 24. & hodie viri docti non pauci retinent. Alii malunt ante penultimam acuere, ut præcipit communis illa regula de Polysyllabis: quam pronuntiationem A. Gellio antiquiorem fuisse, ipsemet declarat eodem loco; cum ita pronuntiandum, Nigidium præcepisse, commemoret.

4. Fuerunt olim, qui in compositis acui ante penultimam vellent, etiamsi penultima longa esset. Itaque pronuntiari jubebant ante penultima acuta, aliquando, siquando, deinde, exinde, duntaxat, deorsum, exadversum, enimvero, quapropter, quinimo, nimirum, quamobrem, & alia eodem modo. In hac sententia fuit Servius ad 6. Aen. Annianus, & Probus apud A. Gel. l. 7. c. 7: nostra quoque aetate nonnulli viri docti. Quocirca propter tantorum virorum auctoritatem non videtur haec pronuntiatio explodenda: cum præsertim in Græcis quoque verbis compositis idem factitari videamus. Alii, quod haec ratio a Grammaticis illis ex Graecorum similitudine inducta sit potius, quam veterum Latinorum usu comprobata, malunt communem illam polysyllaborum regulam sequi: & aliquando, deinde, enim vero, & reliqua dicere penultima acuta, praesertim cum Gellius ipse illum pronuntiandi morem ibi improbare videatur. Hæc sententia, quam usus doctorum fere omnium confirmavit, probabilior videtur.

5. Sunt etiam, qui pronuntiari jubeant, calefac, frigefac, introduc, Arpinas, ultima acuta, ut habeatur ratio abscissionis, quod olim calefacε, frigeface, introduce, Arpinatis dicebatur. Verum id gratis videtur dici, cum id neque pro-

ba-

babili ratione, neque veterum (quod sciam) auctoritate nitatur, quin potius repugnet. Quintil. qui ut saepe jam diximus, negat in latinis verbis ultimam syllabam acui. Fuit omnino plane simplex apud veteres Latinos, & (ut Quintiliani verbis utar) rectissima, ac brevissima ratio gravium, acutarumque vocum: ineptiae Grammaticorum eam & longam, & multiplicem, & variam, & obscuram reddiderunt.

DE GRÆCIS VOCIBUS.

Præceptum III.

Verba plane Græca Græco accentu pronuntiantur: ut, Paralipomenon, penultima acuta, Lithostrotos, acuta antepenultima, Kyrie, eadem acuta, Eleison, verbum est quatuor syllabarum, cujus non ultima, sed antepenultima acuitur.

2. Sin latine inflectantur, ad Latinorum normam dirigenda sunt. Itaque, Penelope, Rhodope, Hecate, Antiope, Calliope, Rhetorice, Grammatice, & alia ejusmodi antepenultimam acuunt, quia penultima brevis est: Cæsarea, Laodicea, Thessalonica, Idolum, & alia hujusmodi acuunt penultimam, quia longa est.

Appendix.

1. Atreus, Theseus, Orpheus, Tereus, Phalereus, & alia hujusmodi, si solvunt diphthongum, acuunt antepenultimam, itemque in cæteris casibus Latinis, Terei, Ulyssei, Orpheo, Phalereo, Atteum, Theseum, &c. Virg. in Codice diphtongum solvit. *Tantum non Orpheus Hebrum*, nisi versus spondaicus sit. Accusativus Græcus; Atrea, Terea, & alii ejusmodi, videntur nonnullis accentum quoque Græcorum retinere posse, penultima acuta, quia Græce *Atrea*, *Terea*. Qua ratione Orpheos, etiam gignendi casu acuenda esset penultima, in qua est Græcus accentus. Verum quantitatis potius Latinæ habenda ratio. Quod si interdum horum nominum producatur a Latinis

mis penultima, vel id erit, si substantiva sint, ab Jonum dialecto, qui per *eos* ea flectunt. Æn. *Ilionea petit*. Æn. 3. *Idomenea ducem*. Vel si adjectiva sunt, fiunt a diphtongo. Ov. 1. Trist. O *mihi Thesea pectora juncta fide*. Mart. Amphit. *Quidquid in Orpheo Rhodope spectasse theatro.*

2. In philosophia, theologia, prosodia, symphonia, euphonia, categoria, homilia, etymologia, Maria, Lucia, Archias, Matthias, Ananias, & ejusmodi aliis: Ideo quoque, Andreas, & similibus, quæ penultima apud Græcos acuunt, eandem in soluta oratione (neque enim de versu nunc agimus) acuunt Latini, quamvis brevis sit. Contra in vocibus Comœdia, Tragoedia, Urania, Eclelia, Græcia, Lybias, & similibus, quamvis pare n. & quantitatem, & accentum sortitæ sint apud Græcos, antepenultima tamen acuta potius latine efferri placuit: tantum usus potest, & consuetudo.

3. In Alexandria, Nicodemia, Antiochia, Seleucia, Latria, Idolatria, Litania, & similibus, doctis viris placet juxta quantitatem acui latine penultimam, magis quam Græco accentu antepenultimam. Alioqui, si accentum Græcum sequi velimus, sicut nominandi, & accusandi casu acuitur, Græco more antepenultima; ita gignendi, & dandi casu acuenda esset penultima, quæ variatio Latinis auribus inaudita est. Et vero Nicodemia, & ejusmodi nomina sunt quasi adjectiva possessiva: subauditur enim *Polis*, ut sit *Nicomedia polis*, Urbs Nicomediensis, seu a Nicomede condita. Quæ nomina & per I productum apud Poetas invenies. Stat. Theb. *Huic parere dati, quos fertilis Amphigeniæ*. Prop. l. 3. el. 10. *Noxia Alexandria dolis aptissima tellus*. Et per E longum, sicut Cæsarea, Laodicea, Cytherea, Medea, quæ etiam per *ei* scribuntur. Hor. l. 4 Od 14. *Portus Alexandria supplex*, ubi (*andri*) Spondæus est.

4. Sic Protagoras, Pythagoras, Anaxagoras, Her-

Hermagoras, Athenagoras, etsi Græco more penultimam acuant. Latini tamen, quia brevis est, acuere malunt antepenultimam. Cæterum in his omnibus consuetudini regionum serviendum est. Consuetudinem vocamus, ut in vita, bonorum, sic in sermone, eruditorum. Quint. l. 2. c. 6.

DE HEBRAEIS VOCIBUS

Præceptum IV.

QUAE Hebræa omnino sunt, neque latinitate donata, Hebræo tono pronuntiari licet, ut amen, Jerusalem, Israel, Jacob, Cherubim, Seraphim, ultima acuta, ut pleraque Hebræa pronuntiantur. In his tamen ipsis regionum videtur consuetudo servanda. Verum si latine flectantur, latine pronuntianda sunt, ut Sara, Moses, Elias, Elisæus, &c., quæ per casus flectuntur; nam apud Hebræos indeclinabilia sunt.

Appendix.

1. Abel, Caïn, Lamech, Noe, Abigail, Baal, Edom, Ephrata, Ephraim, Gomor, Isboset, Phase, Sibboleth, & quæ in Hezer, Sedech, Melech, Ai, exeunt, ut Elihezer, Melchisedech, Abimelech, Sarai, Sinai, Abisai, & alia quædam, penultima acuta pronuntiantur apud Hebræos; quocirca is accentus servari potest a Latinis, cum indeclinate usurpantur. Nam si declinari possunt, Abigail, Abigailis, Ephrata, Ephratæ, Melchisedech, Melchisedecis, satius videtur accentu Latino pronuntiare, acuta antepenultima in nominativo. Quin etiam tum hæc, tum cætera,, quamvis non declinata, complures viri docti Latino accentu efferre non dubitant.

2. Si qua erit vel in Hebræis vocibus, vel in

Græcis, cujus verus accentus, propter insolentiam, vulgi aures graviter offendat; in vulgi conventu satius videtur, (id quod fecisse se Cicero dicit in Oratore) scientiam sibi reservare, usum populo concedere. Quocirca Melchisedech, & Antiphona, antepenultima acuta dicam potius, quam penultima, ut Hebræa, vel Græca pronuntiatio postulat. Quamquam de voce *Antiphona* sunt, qui sentiant jure acui antepenultimam, Græco more; neque esse a recto singulari fœminino *Antiphoni*, sed potius a neutro plurali *Antiphona*, quasi dicas *contra sonantia*, seu *contraria voce respondentia*; nam & in Græcis officiis *Antiphonon* est, non *Antiphoni*. At Barabbas, penultima acuta potius Latino more, quam Barabbas, ultima inflexa, ut Græci scribunt Evangelistæ, *Barabbas*, & Syriaci accentus ratio postulat. JESUS quoque penultima acuta, Latino more potius, quam ultima inflexa, more Græcorum. Cui videlicet salutis nostræ parenti hosce qualescunque labores offerimus, ac dicamus.

CALENDAE, NONAE, IDUS.

CAP. XVI.

AD Latinorum scriptorum Calendas, Nonas, Idus intelligendas, hos versus edisces, quibus, quot dies quivis Mensis habeat, explicatur.

Junius, Aprilis, Septemque, Novemque tricenos,
Adde unum reliquis. Viginti Februus octo:
Quod si Bissextus fuerit, superadditur unus;
Et tunc bis Sexto Martis dic rite Calendas.

2. Rursum hos, qui, quot Nonae, Idus, Calendae quovis mense sint, docent.

Principio Mensis dices cujusque Calendis.
Majus, sex Nonas, Octuber, Julius, & Mars;
Qua-

Quatuor at reliqui. Dabit Idus quilibet octo,
Post quas, quot luces, totidem numerato Calendas,
Hisque diem primum mensis superadde sequentis.

3. Primo igitur cujusvis mensis die, Calendis, dicimus. Mox in mensibus sex Nonarum, Martio, Majo, Julio, Octobri, secundo die mensis, dicimus Sexto Nonas, idest sexto die ante Nonas, est enim concisa loquutio, deinde Quinto, Quarto, Tertio, pridie Nonas, Nonis. In Mensibus reliquis quatuor Nonarum, die secundo mensis dicimus. Quarto Nonas, mox Tertio, Pridie, Nonas, Nonis.

4. Post Nonas in mensibus sex Nonarum, die octavo, in reliquis mensibus die sexto dices, Octavo Idus, idest, octavo die ante Idus: mox Septimo, Sexto, Quinto, Quarto, Tertio, Pridie Idus, Idibus. Qui dies in supradictis quatuor mensibus quintusdecimus dies mensis est, in reliquis tertiusdecimus.

5. Post idus, quin menses alii aliis longiores sunt, in quatuor illis mensibus sex Nonarum, die Sextodecimo dices, Decimoseptimo Calendas, sequentem mensem nominando: totidem enim dies sunt usque ad Calendas insequentis mensis, Calendis ipsis inter hos computatis. Dehinc, Decimosexto, Decimoquinto, &c. retrorsum numerando usque ad Pridie Calendas, qui semper est ultimus mensis dies. In mensibus vero Januario, Augusto, Decembri, die Quartodecimo dices, Decimonono Calendas, sequentem mensem pronuntiando: mox, decimooctavo, decimoseptimo, &c. retrorsum numerando. In mensibus Aprili, Junio, Septembri, Novembri, die Quartodecimo dices, Decimooctavo Calendas, sequentem mensem appellando. Deinceps, Decimoseptimo, Decimosexto, &c. retrorsum numerando.

6. Denique Mense Februario, sive communis sit annus, sive Intercalaris, semper die Quarto

Foeminina, quæ a masculinis fiunt penultima longa, in *eis* desinunt soluta diphtongo, atque E brevi in longum verso; ut Aeneides, Aeneis, idos; Achilleides, Achilleis, idos; Theseides, Theseis, idos; vel idis, &c.

Ov. Trist. 2. *Et tamen ille tuæ felix Æneidos auctor.*

Juv. Sat. 1. *Vexatus toties rauci Theseide Codri.*

Nonnunquam penultima manet brevis.

Ov. de Pont. 3. *Æneidos vati grande fuisset onus.*

Potius hic primus pes Spondæus videtur per Synæresim.

Præceptum II.

NE finita a genitivo fiunt, addita *ne*, syllaba, penultima longa; ut Neptunus, Neptuni, Neptunine. Sic Adrastine. Nerine, a genitivis Adrasti, Nerei, E, & I, mutatis in I longum. Quod si primigenium, I, ante, *os*, habeat, mutabitur *os* in *one*, penultima producta; ut Acrisios, Acrisione, Danae Acrisii filia.

Catul. de Nup. *Te ne Thetis tenuit pulcherrima Neptunine?*

Appendix I.

A muliebri, Acrisione, finxit Ovidius virile Acrisionides.

Met. 5. *Acrisionides, adigitque in pectus, at ille.*

Pæantiadem invenies Met. 13. Athamantiadem. & Dryantiadem, apud eundem in Ibin.

Appendix II.

Oratores raro Patronymicis utuntur. Cic. Off. 1. Regalis sane, & digna Aeacidarum genere sententia.

DE METAPLASMO, ET FIGURIS QUIBUSDAM POETARUM.

CAP. XIV.

PRoprium itidem Poetarum est, verbis, quibus Oratores utuntur, aliquid interdum addere, vel detrahere, nonnunquam litteras alias aliis

aliis permutare, aliquando e proprio loco in alienum transferre. Quod quidem cum insolita oratione vitium fit, & barbarismus nominetur, in carmine tamen non barbarismus, sed metaplasmus appellatur; datur enim venia Poetis, quia plerumque coguntur metro servire. Metaplasmus vero dicitur, quod vetus verborum forma, vel necessitate metri, vel ornandi poematis causa, a Poetis in novam figuram, faciemque sermonis mutetur.

PROTHESIS, ET APHERESIS.

Littera, vel syllaba principio dictionis addita, vocatur prothesis: ut gnatus pro natus: tetulissem, pro tulissem. Ter. Andr. act. 1.

Eo pacto & gnati vitam, & consilium meum cognosces.

Id. Ib. *Nam pol, si id scissem, numquam huc tetulissem pedem.*

2. Littera, vel syllaba principio dictionis subtracta, aphæresis appellatur: ut rüo, pro eruo: temno, pro contemno: pono, pro depono. Hinc Virg.

1. Aen. *Ponuntque ferocia Pœni Corda.*

Id. l. 5. *Pone animos.* Ib. *Ruet omnia late.*

EPENTHESIS, ET SYNCOPE.

1. Epenthesis est, cum mediæ dictioni littera, aut syllaba interjicitur, ut relliquiæ, pro reliquiæ; Mavors, pro Mars, navita, pro nauta; Indupeṛator, pro Imperator, cinctutus, pro cinctus.

Aen. 1. *Troas relliquias Danaum, atque immitis Achillei.*

Ib. *Fecerat & viridi fœtam Mavortis in antro.*

Georg. 1. *Navita tum stellis numeros, & nomina fecit.*

2. Syncope litteram, vel sillabam e medio dictionis subtrahit; ut gubernaclo, pro gubernaculo, periclis, pro periculis; vixet, pro vixisset; Extinxem, pro extinxissem, Divum, pro Divorum.

Aen.

Aen. 5. *Cumque gubernaclo liquidas projecit in undas.*

Ib. 3. *Deseris. Heu tantis nequicquam erepte periclis.*

Ib. 11. *Vixet, cui vitam Deus, aut sua dextra dedisset.*

Ib. 4. *Cum genere extinxem; memet super ipsa dedissem.*

PARAGOGE, ET APOCOPE.

Paragoge, seu proparalepsis dicitur, cum extremæ syllabæ aliquid adjungitur; ut deludier, pro deludi, admittier, pro admitti.

Ter. Andr. *Ubivis facilius passum sim, quam in hac re, me deludier.* Jambicus est octonarius.

Aen. 9. *Euryalus, confestim alacer admittier orat.*

2. Apocope fini dictionis aliquid detrahit; ut tuguri, pro tugurii, oti, pro otii.

Ecl. 1. *Pauperis & tuguri congestum cespite culmen.*

Georg. 4. *Parthenope studiis florentem ignobilis oti.*

Quidam, tugurii, otii, & similia scribere malunt: ut sit synæresis, ut diximus cap. 11. De quo late Pierius in Ecl. 1. *Pauperis & tuguri:* & in Aen. 1. *Ille urbem Patavi:*

TMESIS.

Tmesis dividit, verbo alio interposito, ut, inque ligatus, pro illigatusque: qui te cumque, pro quicunque te: inque salutatus, pro insalutatusque: hac Trojana tenus: septem subjecta trioni, pro hactenus, septentrioni.

Aen. 10. *Ille pedem referens, & inutilis, inque ligatus.*

Ib. 9. *Inque salutatam linquo, nox & tua testis.*

Ib. 2. *Qui te cunque manent isto certamine casus.*

ANTITHESIS, ET METATHESIS.

Antithesis est litteræ commutatio: ut olli, pro illi.

Aen. 5. *Olli cæruleus supra caput astitit imber.*

Me-

Metathesis est litterarum ordo immutatus, ut Thymbre, pro Thymber.

Aen. 10. *Nam tibi, Thymbre, caput Evandrius abstulit ensis.*

Nisi quis putet nominandi casu tum Thymber, tum Thymbrus dici: ut Evander, & Evandrus.

Appendix.

Synaloephe, & episynaloephe, diaeresis, ecthlipsis, systole, diastole, sunt etiam metaplasmi species: de quibus supra egimus c. 11.

DE PROSODIA; SIVE ACCENTU.

C A P. XV.

GRaeci tonos, vel prosodias, Latini tenores, Grammatici accentus, Cicero voces appellat.

2. Accentus rector est, ac moderator pronuntiationis; eo enim vel attollitur, vel dejicitur vox; vel partim attollitur, partim dejicitur. Quocirca ipsum non immerito quidam vocis animam appellarunt.

ACCENTUS TRES.

1. Tres sunt tenores, acutus, gravis, circumflexus. Acuto attollitur syllaba, gravi deprimitur: ut, *populus*, antepenultima acuitur, penultima vero, & ultima deprimuntur, gradatimque descendunt. Acuti nota e sinistra in dexteram oblique descendit.

2. Accentu circumflexo partim attolitur, partim deprimitur syllaba: ut *Romanus*. Ejus nota ex acuto, & gravi constat. Sonus hodie incertus est, siquidem latinae linguae hospites, veterisque pronuntiationis ignari, eodem plane sono tum acutas, tum flexas voces efferimus.

3. Acutus in penultima, vel antepenultima locum habet; circumflexus in penultima tantum; gravis, ubi uterque abest. Nullum autem verbum est sine acuto accentu, aut circumflexo. Verum simul cum usu Latini sermonis etiam antiquam pronuntiationem amisimus.

4. Atque olim quidem monosyllaba natura longa, aut positione simul, & natura inflectebantur; ut, mos, ros, lux. In dissyllabis, & polysyllabis penultima inflectebatur, si esset natura longa, aut positione simul, & natura, modo esset brevis ultima: ut cæcus, æstus, Romanus, palæstra: alioquin acuebatur; ut æstas, arma, victores.

DE DISSYLLABIS.

Præceptum I.

IN dissyllabis (nam in monosyllabis accentus hodie non agnoscitur) prior acuitur: sive longa sit, sive brevis ut Roma, mores; arma, virum.

Appendix.

2. Nullius verbi Latini ultima syllaba, auctore Quint. l. 1. c. 3., & l. 12. c. 10. aut acuitur, aut circumflectitur. Et Serv. Ecl. 1. *Ut in ultima*, inquit, *syllaba accentus sit, latinitas vetat*. Quare palam, una, alias, porro, sane, certe, & cætera id genus adverbia primo acuta sunt pronuntianda: Nam si suscipimus, quod nonnulli Grammatici tradunt, discriminis causa horum verborum postremam syllabam esse acuendam, serpet res latius, quam volumus. Id enim erit faciendum in vero, fero, crebro, modo, ádeo, & aliis innumerabilibus, quæ nomina, & adverbia, vel nomina, & verba esse possunt. Neque te moveat, quod ultimá sæpe a Typographis gravi accentu notetur: id enim tantum fit, ut adverbia esse intelligas.

3. Si tamen quempiam adverbia pone, una & similia, ultima acuta pronuntiantem audiveris, ne continuo damnes inscitiæ. Quint. l. 1. c. 5. *Scio*, inquit, *quosdam eruditos, nonnullos etiam Grammaticos sic docere, ac loqui; ut propter quædam vocum discrimina verbum acuto sono finiant, ut in illis*

Quæ

Quæ circum littora, circum &c.
ne si gravem posuerint secundam, circu dicis videatur.

4. Nec illa quidem acuam postrema syllaba, illic, istic, illuc, donec, adhuc, reduc, & horum similia, neque illa, exin, dein, proin, etiamsi quidam Grammatici, quod sit abscissa, acui velint; multo minus dicam, quicum, mecum, nobiscum, postrema acuta, negante Quintiliano, ultimam syllabam acui in verbo latino, ut paulo ante docuimus.

5. Conjunctiones, quæ encliticæ, seu inclinativæ dicuntur, que, ve, ne, a multis ita pronuntiantur, ut accentum in præcedentis vocis postremam syllabam rejiciant, & inclinent more Græcorum, hoc modo: terrasque, tractusque, armaque, hominesve, feræve. Verum hoc translativum a Græcis est. Elegantior aliis illa ratio videtur, & Latinorum propria, ut hæ conjuctiones nihil accentum immutent, terrasque, tractusque, &c. nimirum, ut tanquam duæ dictiones pronuntientur, quarum suum quæque accentum habeat. Nam quod versus non tam jucunde sonat, si ita pronunties, nihil ad rem esse ajunt, quippe ne Homeri quidem versus admodum jucundum habent sonum. Utraque ratio probabilis est: neutra reprehendenda. Prior tamen illa jam videtur ultatior, ac certe in soluta etiam oratione numerosior.

DE POLYSYLLABIS.

Præceptum II.

IN polysyllabis penultima, si longa est, acuitur: ut mortalis, sollicitudo: quod si penultima brevis est, acuitur antepenultima: ut gemitus, sollicitus.

Appendix.

2. Sæpe evenit, ut metri conditio (ut ait Quintilianus) mutet accentum: ut *pecudes, pictæque volucres*; nam *volucres*, media acuta dicam: quia, etsi natura brevis, tamen positione longa fit a Poeta.

3.

3. Non desunt, qui vocandi casum dici velint penultima acuta, Valeri, Virgili, Mercuri, Ovidi, Ambrosi, & alia hujusmodi, quæ habent penultimam brevem. Sane hunc morem sua ætate viguisse docet Gell. l. 13. c. 24. & hodie viri docti non pauci retinent. Alii malunt ante penultimam acuere, ut præcipit communis illa regula de Polysyllabis: quam pronuntiationem A. Gellio antiquiorem fuisse, ipsemet declarat eodem loco; cum ita pronuntiandum, Nigidium præcepisse, commemoret.

4. Fuerunt olim, qui in compositis acui ante penultimam vellent, etiamsi penultima longa esset. Itaque pronuntiari jubebant ante penultima acuta, aliquando, siquando, deinde, exinde, duntaxat, deorsum, exadversum, enimvero, quapropter, quinimo, nimirum, quamobrem, & alia eodem modo. In hac sententia fuit Servius ad 6. Aen. Annianus, & Probus apud A. Gel. l. 7. c. 7. nostra quoque aetate nonnulli viri docti. Quocirca propter tantorum virorum auctoritatem non videtur haec pronuntiatio explodenda: cum præsertim in Græcis quoque verbis compositis idem factitari videamus. Alii, quod haec ratio a Grammaticis illis ex Graecorum similitudine inducta sit potius, quam veterum Latinorum usu comprobata, malunt communem illam polysyllaborum regulam sequi: & aliquando, deinde, enim vero, & reliqua dicere penultima acuta, praesertim cum Gellius ipse illum pronuntiandi morem ibi improbare videatur. Hæc sententia, quam usus doctorum fere omnium confirmavit, probabilior videtur.

5. Sunt etiam, qui pronuntiari jubeant, calefac, frigefac, introduc, Arpinas, ultima acuta, ut habeatur ratio abscissionis, quod olim caleface, frigeface, introduce, Arpinatis dicebatur. Verum id gratis videtur dici, cum id neque pro-

ba-

babili ratione, neque veterum (quod sciam) auctoritate nitatur, quin potius repugnet. Quintil. qui ut saepe jam diximus, negat in latinis verbis ultimam syllabam acui. Fuit omnino plane simplex apud veteres Latinos, & (ut Quintiliani verbis utar) rectissima, ac brevissima ratio gravium, acutarumque vocum: ineptiae Grammaticorum eam & longam, & multiplicem, & variam, & obscuram reddiderunt.

DE GRÆCIS VOCIBUS.

Præceptum III.

Verba plane Græca Græco accentu pronuntiantur: ut, Paralipomenon, penultima acuta, Lithostrotos, acuta antepenultima, Kyrie, eadem acuta, Eleison, verbum est quatuor syllabarum, cujus non ultima, sed antepenultima acuitur.

2. Sin latine inflectantur, ad Latinorum normam dirigenda sunt. Itaque, Penelope, Rhodope, Hecate, Antiope, Calliope, Rhetorice, Grammatice, & alia ejusmodi antepenultimam acuunt, quia penultima brevis est: Cæsarea, Laodicea, Thessalonica, Idolum, & alia hujusmodi acuunt penultimam, quia longa est.

Appendix.

1. Atreus, Theseus, Orpheus, Tereus, Phalereus, & alia hujusmodi, si solvunt diphthongum, acuunt antepenultimam, itemque in cæteris casibus Latinis, Terei, Ulyssei, Orpheo, Phalereo, Atteum, Theseum, &c. Virg. in Codice diphtongum solvit. *Tantum non Orpheus Hebrum*, nisi versus spondaicus sit. Accusativus Græcus, Atrea, Terea, & alii ejusmodi, videntur nonnullis accentum quoque Græcorum retinere posse, penultima acuta, quia Græce *Atrea*, *Terea*. Qua ratione Orpheos, etiam gignendi casu acuenda esset penultima, in qua est Græcus accentus. Verum quantitatis potius Latinæ habenda ratio. Quod si interdum horum nominum producatur a Latinis

nis penultima, vel id erit, si substantiva sint, ab Jonum dialecto, qui per *eos* ea flectunt. Æn. *Ilionea petit*. Æn. 3. *Idomenea ducem*. Vel si adjectiva sunt, fiunt a diphtongo. Ov. 1. Trist. O *mihi Thesea pectora juncta fide*. Mart. Amphit. *Quidquid in Orpheo Rhodope spectasse theatro*.

2. In philosophia, theologia, prosodia, symphonia, euphonia, categoria, homilia, etymologia, Maria, Lucia, Archias, Matthias, Ananias, & ejusmodi aliis: Ideo quoque, Andreas, & similibus, quæ penultima apud Græcos acuunt, eandem in soluta oratione (neque enim de versu nunc agimus) acuunt Latini, quamvis brevis sit. Contra in vocibus Comœdia, Tragoedia, Urania, Ecclesia, Græcia, Lysias, & similibus, quamvis pare n. & quantitatem, & accentum sortitæ sint apud Græcos, antepenultima tamen acuta potius latine efferri placuit: tantum usus potest, & consuetudo.

3. In Alexandria, Nicodemia, Antiochia, Seleucia, Latria, Idolatria, Litania, & similibus, doctis viris placet juxta quantitatem acui latine penultimam, magis quam Græco accentu antepenultimam. Alioqui, si accentum Græcum sequi velimus, sicut nominandi, & accusandi casu acuitur, Græco more antepenultima; ita gignendi, & dandi casu acuenda esset penultima, quæ variatio Latinis auribus inaudita est. Et vero Nicodemia, & ejusmodi nomina sunt quasi adjectiva possessiva: subauditur enim *Polis*, ut sit *Nicomedia polis*, Urbs Nicomediensis, seu a Nicomede condita. Quæ nomina & per I productum apud Poetas invenies. Stat. Theb. *Huic parere dati, quos fertilis Amphigeniæ*. Prop. l. 3. el. 10. *Noxia Alexandria dolis aptissima tellus*. Et per E longum, sicut Cæsærea, Laodicea, Cytherea, Medea, quæ etiam per *ei* scribuntur. Hor. l. 4 Od 14. *Portus Alexandria supplex*, ubi (*andri*) Spondæus est.

4. Sic Protagoras, Pythagoras, Anaxagoras, Her-

Hermagoras, Athenagoras, etsi Græco more penultimam acuant. Latini tamen, quia brevis est, acuere malunt antepenultimam. Cæterum in his omnibus consuetudini regionum serviendum est, Consuetudinem vocamus, ut in vita, bonorum, sic in sermone, eruditorum. Quint. l. 2. c. 6.

DE HEBRAEIS VOCIBUS

Præceptum IV.

QUAE Hebræa omnino sunt, neque latinitate donata, Hebræo tono pronuntiari licet, ut amen, Jerusalem, Israel, Jacob, Cherubim, Seraphim, ultima acuta, ut pleraque Hebræa pronuntiantur. In his tamen ipsis regionum videtur consuetudo servanda. Verum si latine flectantur, latine pronuntianda sunt, ut Sara, Moses, Elias, Elisæus, &c., quæ per casus flectuntur; nam apud Hebræos indeclinabilia sunt.

Appendix.

1. Abel, Cain, Lamech, Noe, Abigail, Baal, Edom, Ephrata, Ephraim, Gomor, Isboset, Phase, Sibboleth, & quæ in Hezer, Sedech, Melech, Ai, exeunt, ut Elihezer, Melchisedech, Abimelech, Sarai, Sinai, Abisai, & alia quædam, penultima acuta pronuntiantur apud Hebræos; quocirca is accentus servari potest a Latinis, cum indeclinate usurpantur. Nam si declinari possunt, Abigail, Abigailis, Ephrata, Ephratæ, Melchisedech, Melchisedecis, satius videtur accentu Latino pronuntiare, acuta antepenultima in nominativo. Quin etiam tum hæc, tum cætera, quamvis non declinata, complures viri docti Latino accentu efferre non dubitant.

2. Si qua erit vel in Hebræis vocibus, vel in

Græcis, cujus verus accentus, propter insolentiam, vulgi aures graviter offendat; in vulgi conventu satius videtur, (id quod fecisse se Cicero dicit in Oratore) scientiam sibi reservare, usum populo concedere. Quocirca Melchisedech, & Antiphona, antepenultima acuta dicam potius, quam penultima, ut Hebræa, vel Græca pronuntiatio postulat. Quamquam de voce *Antiphona* sunt, qui sentiant jure acui antepenultimam, Græco more; neque esse a recto singulari fœminino *Antiphoni*, sed potius a neutro plurali *Antiphona*, quasi dicas *contra sonantia*, seu *contraria voce respondentia*; nam & in Græcis officiis *Antiphonon* est, non *Antiphoni*. At Barabbas, penultima acuta potius Latino more, quam Barabbas, ultima inflexa, ut Græci scribunt Evangelistæ, *Barabbas*, & Syriaci accentus ratio postulat. JESUS quoque penultima acuta, Latino more potius, quam ultima inflexa, more Græcorum. Cui videlicet salutis nostræ parenti hosce qualescunque labores offerimus, ac dicamus.

CALENDAE, NONAE, IDUS.

C A P. XVI.

AD Latinorum scriptorum Calendas, Nonas, Idus intelligendas, hos versus edisces, quibus, quot dies quivis Mensis habeat, explicatur.

Junius, Aprilis, Septemque, Novemque tricenos,
Adde unum reliquis. Viginti Februus octo:
Quod si Bissextus fuerit, superadditur unus;
Et tunc bis Sexto Martis dic rite Calendas.

2. Rursum hos, qui, quot Nonae, Idus, Calendae quovis mense sint, docent.

Principio Mensis dices cujusque Calendis.
Majus, sex Nonas, October, Julius, & Mars;
Qua-

Quatuor at reliqui. Dabit Idus quilibet octo,
Post quas, quot luces, totidem numerato Calendas,
Hisque diem primum mensis superadde sequentis.

3. Primo igitur cujusvis mensis die, Calendis, dicimus. Mox in mensibus sex Nonarum, Martio, Majo, Julio, Octobri, secundo die mensis, dicimus Sexto Nonas, idest sexto die ante Nonas, est enim concisa loquutio, deinde Quinto, Quarto, Tertio, pridie Nonas, Nonis. In Mensibus reliquis quatuor Nonarum, die secundo mensis dicimus, Quarto Nonas, mox Tertio, Pridie, Nonas, Nonis.

4. Post Nonas in mensibus sex Nonarum, die octavo, in reliquis mensibus die sexto dices, Octavo Idus, idest, octavo die ante Idus: mox Septimo, Sexto, Quinto, Quarto, Tertio, Pridie Idus, Idibus. Qui dies in supradictis quatuor mensibus quintusdecimus dies mensis est, in reliquis tertiusdecimus.

5. Post idus, quia menses alii aliis longiores sunt, in quatuor illis mensibus sex Nonarum, die Sextodecimo dices, Decimoseptimo Calendas, sequentem mensem nominando: totidem enim dies sunt usque ad Calendas insequentis mensis, Calendis ipsis inter hos computatis. Dehinc, Decimosexto, Decimoquinto, &c. retrorsum numerando usque ad Pridie Calendas, qui semper est ultimus mensis dies. In mensibus vero Januario, Augusto, Decembri, die Quartodecimo dices, Decimonono Calendas, sequentem mensem pronuntiando: mox, decimooctavo, decimoseptimo, &c. retrorsum numerando. In mensibus Aprili, Junio, Septembri, Novembri, die Quartodecimo dices, Decimooctavo Calendas, sequentem mensem appellando. Deinceps, Decimoseptimo, Decimosexto, &c. retrorsum numerando.

6. Denique Mense Februario, sive communis sit annus, sive Intercalaris, semper die Quarto

X 2 de-

decimo dices, Sextodecimo Calendas Martii, vel Martias: mox Decimoquinto, Decimoquarto, &c. Sed in anno communi semel tantum, nempe vicesima quarta die, dices, Sexto Calendas Martii: Si vero annus sit intercalaris, qui quarto quoque anno recurrit, bis dicimus, Sexto Calendas Martii, seu Martias, nempe vicesimoquarto & vicesimo quinto Februarii, duobus in unum computatis: ex quo etiam Intercalaris ille annus Bissexti nomen obtinuit.

Ta-

Tabella Calendarum, Nonarum, Iduum.

	Januar. August. Decemb.	*Martius Maj. Jul. Octob.*	*Apr. Jun. Septemb. Novemb*	*Februar. Interc.*	*Februar. Comm.*
1	Calend.	Calend.	Calend.	Calend.	Calend.
2	4 Non.	6 Non.	4 Non.	4 Non.	4 Non.
3	3 Non.	5 Non.	3 Non.	3 Non.	3 Non.
4	Pr. Non.	4 Non.	Pr. Non.	Pr. Non.	Pr. Non.
5	Nonis.	3 Non.	Nonis.	Nonis.	Nonis.
6	8 Idus.	Pr. Non.	8 Idus.	8 Idus.	8 Idus.
7	7 Idus.	Nonis.	7 Idus.	7 Idus.	7 Idus.
8	6 Idus.	8 Idus.	6 Idus.	6 Idus.	6 Idus.
9	5 Idus.	7 Idus.	5 Idus.	5 Idus.	5 Idus.
10	4 Idus.	6 Idus.	4 Idus.	4 Idus.	4 Idus.
11	3 Idus.	5 Idus.	3 Idus.	3 Idus.	3 Idus.
12	Pr. Idus.	4 Idus.	Pr. Idus.	Pr. Idus.	Pr. Idus.
13	Idibus.	3 Idus.	Idibus.	Idibus.	Idibus.
14	19 Cal.	Pr. Idus.	18 Cal.	16 Cal.	16 Cal.
15	18 Cal.	Idibus.	17 Cal.	15 Cal.	15 Cal.
16	17 Cal.	17 Cal.	16 Cal.	14 Cal.	14 Cal.
17	16 Cal.	16 Cal.	15 Cal.	13 Cal.	13 Cal.
18	15 Cal.	15 Cal.	14 Cal.	12 Cal.	12 Cal.
19	14 Cal.	14 Cal.	13 Cal.	11 Cal.	11 Cal.
20	13 Cal.	13 Cal.	12 Cal.	10 Cal.	10 Cal.
21	12 Cal.	12 Cal.	11 Cal.	9 Cal.	9 Cal.
22	11 Cal.	11 Cal.	10 Cal.	8 Cal.	8 Cal.
23	10 Cal.	10 Cal.	9 Cal.	7 Cal.	7 Cal.
24	9 Cal.	9 Cal.	8 Cal.	6 Cal.	6 Cal.
25	8 Cal.	8 Cal.	7 Cal.	6 Cal.	5 Cal.
26	7 Cal.	7 Cal.	6 Cal	5 Cal.	4 Cal.
27	6 Cal.	6 Cal.	5 Cal.	4 Cal.	3 Cal.
28	5 Cal.	5 Cal.	4 Cal.	3 Cal.	Pr. Cal.
29	4 Cal.	4 Cal.	3 Cal.	Pr. Cal.	
30	3 Cal.	3 Cal.	Pr. Cal.		
31	Pr. Cal.	Pr. Cal.			

7. Non dicimus autem, Secundo Nonas, Idus, Calendas, sed Pridie, idest, priore die ante, est enim pridie, *priore die*. Gell. l. 1. c. 24. Dicimus quoque Quinto, Tertio, Pridie &c. Calendas Nonas, Idus

Januarii, seu Januarias, Februarii, seu Februarias &c., & Nonis, Idib. Calendis, Aprilis, vel Aprilibus, Septembris, vel Septembribus: sic in reliquis.

8. Neque solum dicimus, Decimo, vel Nono Calendas, &c. sed etiam, Ad decimum, &c. sic de Nonis, & Idibus eadem prorsus significatione. Cic. Ad Att. l. 1. ep. 5. Pater nobis decessit *Ad VIII. Cal. Decemb.* Plin. l. 3. c.5. Angeronæ sacrificatur *Ad diem* XII. *Cal. Jan.* Non igitur semper significat *Circiter*; neque enim credibile est aut Ciceronem ignorasse certum diem, quo sibi pater decesserat, aut Plinium, quo die Angeronæ sacrificaretur. Idem Att. l. 3. ep. 23. cum certum expressisset diem: *Scribis*, inquit, *te eas litteras eo ipso die dedisse*, statim certum hunc diem sic explicat: *Ad IV. Cal. Nov.*

9. Præterea ante diem IV. vel III. &c. Nonas, seu Idus, seu Calendas, idem est, ac Quarto, seu Tertio, &c. die ante Nonas, seu Quarto Nonas, &c. Cic. l. 16. ad Tit. ep. 5. Ante diem VIII. Idus Nov. has litteras dedimus Gell. l. 15. c. 28. Ante diem III. Nonas Januarii M. Cicero natus est.

10. Dicimus etiam Ex, Ad, idest, Ex ante diem X. vel IX. &c. Kal. Martias, idest, ex die, qui est ante diem V. vel IX. Kal. Martii. Varr. l. 1. de re rust. Ex Ad VIII. Id. Febr. l. 35. Supplicatio pro concione populi indicta est. Ad V. Id. Octob. Cic. ad Att. ep. 17. & l. 13. ep. 1. & alibi. Sed consilium non est omnes in hoc genere loquendi formulas prosequi.

11. Menses porro Julius, Augustus, quibus C. Julius Dictator, & Augustus Imperator dedere nomen, ætate Ciceronis, & supra, Quintilis, & Sextilis, appellabantur. Cic. ad Att. l. 3. ep. 10. Vale, inquit, XIV. Kal. Sextilis. Thessalonicæ.

12. Porro Kalendæ dictæ sunt a verbo Græco καλεῖν, quod est Vocare; quia prima cujusque Mensis die hi, quibus curæ sacra erant, populum ad fastos, nefastosque dies cognoscendos advocabant. Quare & Kalendas Græca littera scribere malunt. Nonæ vero dictæ, quod a Nonis, quæ in quintum, septimumve incidunt Mensis diem, usque ad Idus novem numerantur dies. Denique Idus, Iduum, fœminino genere.

re, dictæ sunt ab antiquo verbo *Iduare*, quod est dividere, propterea quod Mensem in duas partes propemodum æquales dividunt.

DE NEXU CONSONANTIUM, ET RECTA SYLLABARUM DIVISIONE.

C A P. XVII.

AD rectam scribendi rationem, quæ dicitur Orthographia, conducit plurimum nosse, quæ consonantes inter se nectantur; aut si inter duas vocales sint, num ad sequentem, an ad præcedentem spectent. De qua re vide Cassiod. l. de Orthogr. c. 2. de Divisione syllab. Nonnihil. Ter. l. de syllabis. Quintil. lib. 1. cap. 17.

Primum præceptum. Consonans eadem numquam ab initio, aut in fine dictionis geminatur. Si geminetur in medio, sive simplex, sive composita sit vox, altera ad præcedentem, altera ad sequentem spectat vocalem. Sic igitur his voces divide, An-nus, intel-ligo, Mit-to Neces-sitas, & sexcenta ejusmodi. Cassiod.

Secundum. In voce composita consonantes (sive una, sive plures sint) Præpositionis componentis Vocali præcedenti adscribito, ut Ab-eo, Ex-oro, Obsuo, dis-puto, Trans-eo, Trans-fero, quia ex Præpositionibus *Ab*, *Ex*, *Ob*, *Dis*, *Trans*, constat: sic in aliis compositis. Idcirco Quintil. l. 1. cap. 7. in voce *Aruspex*, quia pars ejus posterior a spectando est, S litteram tertiæ deberi syllabæ censet, hoc pacto, *A-ru-spex*; in *Abstemius* vero, quia ex abstinentia, & temeto composita vox est, deberi primæ syllabæ sic *Abs-temius*.

Tertium. In voce simplici consonans unica inter duas vocales posita sequenti adnectitur. *Cassiod.* ut Fi-lius, E-xemplum, Uti-litas. In voce autem composita ad præcedentem vocalem spectant, ut paulo ante diximus. Idcirco scribe, Ab-undo, Ad-oro, Per-uro, & in Græcis vocibus, Syn-ago-ga, Syn-odus, Ex-odus, & similibus.

Quartum. Apud peritos Græcæ, Latinæque lin-

quæ receptum eſt, cum duæ, pluresque in media dictione consonantes junguntur, sequenti vocali adscribendas esse, si eædem ipsæ in Græcæ alicujus, aut Latinæ vocis initio junctæ, vel semel reperiantur, alioqui dissociandas. Hoc præceptum in plura dispertiendum est.

Quintum. Littera S, nunquam mediæ dictionis syllabam claudit, nisi vel geminetur, vel vox sit composita: alioquin ipsa una cum sequente consonante posteriori vocali adhæret. Sic igitur sequentes syllabas divide: A-sbestus, A-sbothus, A-scia, E-sca, Di-sco, O-scito, Hetru-scus. A-sphaltites, I-smarus, I-smenias, A-sper, A-spis, He-sperus, Hi-spidus, Hi-spanus, Ho-spes. A-strum, Ve-stis, I-ste, O-stendo, No-ster, U-stus, I-stumus, quia vel apud Græcos, vel apud Latinos a litteris SB, SC, SPH, SM, SP, ST, STH, voces aliquæ initium sumunt; ut *Sbennymi*, *extinguo*, Scamnum, Scio, Sphæra, Sphinx, Smaragdus, Spatium, Spero, Stadium, Strideo, Struo, Studium, *sthenos*, *potentia*. Abscribere libet hoc loco elegantes hac de re Terentiani Trochaicos.

Nestoris si forte nomen dividendum incurrerit,
N, & *E*, *versus prioris obtinebunt extimum*.:
Sigma versus insequitur, ante Tau exordium.

Id. Cassiod. *Potestas* inquit, *novissima syllaba*. *stas*, *erit*, *noster*, *ster*. *Sic ubi tres sunt*, *Plaustrum*, *strum*, *lustrant*, *strant*, &c.

Si forte litteras alias S præcedat, disjungendæ sunt, ut As-drubal, Uris-lavia, Is-rael., quia nullius Græcæ, aut Latinæ vocis SD, SL, SR initium sunt. Semper tamen excipe & hinc, & in sequentibus voces compositas, & nisi eadem littera geminetur. Scribe igitur As-sis, Es-se, Abs-cedo, Abs-condo, Abs-temius, Abs-tineo, Dis-curro, Dis-traho, Trans-eo: & in Græcis, Is-agoge, Pros-odia, sic Quis-piam, Us-piam; si cui forte vox hæc posterior composita videatur.

Sextum. Duplices X, Z, & Liquidæ quatuor, L, M, N, B, vel ipsæ geminantur, vel cum consonantem aliam media dictione præcedunt, distrahendæ sunt, & antecedentes ad antecedentem, sequentes ad sequen-

quentem vocalem trahendæ, ut Al-ma, quia nunquam consonantem ullam initio dictionis antecedunt: nisi M, quæ interdum ante N est, Mna, Mnestheus, Mnasylus. Has igitur jungito, ut O-mnis, So-mnus, Agame-mnon, Clyte-mnestra, ac similes. Certe Sosipater l. 1. cap. de Syllab. in voce A-mnis, litteras MN non ad præcedentem A, sed sequentem syllabam pertinere docet. Reliquas Liquidas, ac Duplices, cum in media præeunt dictione, dispescito: ut Al-ma.

Septimum. Mutæ nec unquam ipsæ geminatæ, neque cum aliis mutis, aut semivocalibus initio dictionis conjunguntur: nisi cum his, BD, BL, BR, CL, CM, CN, KR, CT, DM, DN, DR, FL, PHN, FR, PHTH, GL, GN, GR, PL, PN, PR, PS, PT, TL, TM, TR, ut videre est in his aliisque vocibus, Bdellium, Blandus, Brachium, Brevis, Clarus, *cmitos*, idest *elaboratus*, Cneus, *Gneo*, idest *scalpo*, Creo, Creon, Create, Ctesiphon, Cresippus, *dmneo*, *dmnitos*, *dom*, *domitus*, *dnaferos*, *tenebrosus*, Draco, Drepanum, Dromo, Flagito, *phnæ*, *vox avium*, apud Aristophanem; Frater, Frango, *phthio*, *corrumpo*, Gloria, Glans, Gnarus, Gratia, Placeo, Plaudo, *pneo*, *pneuma*, *spiro*, *spiritus*, Pratum, Psallo, Ptisana, Pterygium, Tleptolemus, Tmesis, Trabs, Traho.

Si igitur in media voce hæ quoque cohæreant, sejungendæ non sunt. Quare scribes. A-bdomen, Abdera, He-bdomadas, Hy-bla, E-brius, So-brius, A-clides, A-cmon, Pyra-cmon. Al-cmena, O-cnus, Cy-cnus, A-cris, O-crea, Di-ctum, Do-ctor, Mul-cta, Tra-cto, profe-cto, Ca-dmus, A-dinetus, Ariadne, A-dria, A-drastus, Cathe-dra, Pa-phlagonia, Da-phne, A-phractus, A-frica, A-phtonius, A-glaja, Æ-gle, A-gnus, I-gnis, A-grestis, A-grippa, Hexapla, Du-plum, Ther-pnæus, A-pricus, A-psis, Hypsipyle, Scri-psi, Sum-psi, A-ptus, Ade-ptus, præceptum, Prom-ptus, Scri-ptum, Volu-ptas, Sce-ptrum, A-tlas, A-trium, A-tramentum, & alias ejus generis. Cassiod. *Cœpto*, inquit, *novissima syllaba pto*, *erit*. Cavendum autem, ne nos fallant voces compositæ; non enim scribes A-bdo, A-bluo, A-brumpo,

 sed

sed Ab-do, Ab-luo, Ab-rumpo, aliasque id genus voces compositas.

Octavum. Quacumque tandem alia ratione vel mutæ, vel semivocales in medio coeant, ad diversas vocales revocandæ sunt. Quamquam in aliquibus viri docti dissentiunt. Scribendum enim censent, A-bsinthium, A-gmen, Sti-gma, Phle-gma, & similia græca verbalia: O-gdolapi, Ma-gdalena, cum tamen juxta præcepta tradita, sejungendæ essent litteræ, & scribendum, Ab-sinthium, &c. quia BS, GM, GD, nullius Græcæ, aut Latinæ vocis initiales sunt. Quibus si quis assentiatur, tueri fortasse hac ratione se poterit, quod *absinthion*, græce una littera, duplici PS, scribitur, quæ interdum apud Latinos in BS migrat, *lyps*, *calyps*, Lybs, Calybs. Hinc fieri, ut BS, litteræ; sicut PS, qui multas voces inchoant, ad sequentem vocalem trahantur. Jam vero G, media; C, tenui; sicut D, media: T, tenui; affinitate junguntur. Nil mirum igitur, si, ut sono, sic scriptura GM, GD, perinde nectantur, ac si essent CM, CD, alioqui vox Agmen, Tegmen, a littera C oriuntur, ut enim Tegmen, Fragmen, sunt a Tectum, Fractum; sic Agmen, ab Actum, hoc est ab Agendo, sive Impellendo. Sed hæc subtilius persequendi non est hic locus.

DE INTERPUNCTIONE.

CAP. XVIII.

Quemadmodum interspiratione orationem loquendo distinguimus, ita Interpunctione, sive Interductu significamus nodos quosdam; quibus eadem oratio scribendo distinguatur. Quare ut interpunctionis discrimina cognoscantur, Orationis veluti partes cognoscendæ sunt.

2. Circuitus, sive Ambitus, Græce periodus, est apte conclusa verborum comprehensio, quæ duabus præcipue partibus constat: quarum altera Græce Prothesis, Latine Propositio: altera Apodosis, quasi Redditio dicitur.

3. Utraque pars, tum Propositio, tum Redditio constare

ſtare poteſt pluribus Membris, & Inciſis : atque illa quidem Græce Cola, hæc vero Commata nominantur.

4. Inter Membrum autem, & Inciſum illud intereſt, quod Membrum longiuſculum eſt, & aliquid affirmat, vel negat: Inciſum eſt breve, & ſæpe nihil affirmat, aut negat.

5. Interductus igitur, vel Interpunctio inter Protheſim, ſeu Propoſitionem, & Apodoſin, ſive Redditionem, erit punctum ſemicirculo, ſeu inverſæ lineæ impoſitum, ſic (;), quæ tamen Interpunctio ſemper videtur adhibenda, cum ita membrum a conſequenti pendet, ut nullo modo poſſit in illo conſiſtere ; id quod ipſa etiam voce ſuſpendendum ſignificamus.

6. Inter membra, præſertim ſi paulo majora ſint, bina puncta collocantur, ſic (:). Inciſa & minora quædam membra fere inverſa lineola diſtinguuntur, quam Virgulam alii, alii Comma vocant, ſic (,). Quin etiam minima inciſa, quæ pronuntiando nulla ſolent Interſpiratione diſtingui, ea ne ſcribendo quidem ulla interpunctione disjungemus. Inter Periodos denique, ſive Comprehenſiones ipſas punctum collocamus, ſic (.)

7. Quæ comprehenſiones novam Periocham inchoaverint, eæ primam litteram habebunt majuſculam. At ſi erunt in eadem ſententia, in qua ſuperiores comprehenſiones, nullum erit litterarum diſcrimen, nominibus propriis tamen exceptis, quæ majuſcula ſemper inchoantur.

8. Eſt autem Periocha certæ cujuſpiam rei, vel negotii perfecta complexio ; quæ per ſe conſiſtere, atque a cæteris disjungi poteſt.

9. Quod ſi Periocha argumentum valde diſſimile complectatur, aliquo etiam relicto ſpatio a ſuperioribus ſecerni ſolent.

10. Exempla horum paſſim ſuppeditantur a M. Tullio: nos uno contenti ſimus ex lib. 7. ep. Fam. ad Trebatium: Ego, ſi foris cœnitarem Cn. Octavio familiari non defuiſſem; cui tamen dixi, cum me aliquoties invitaret; Oro te, quis es tu? ſed mehercule extra jocum: homo bellus eſt, vellem eum tecum abduxiſſes. Quid agatis, & ecquid in Italiam venturi ſitis hac hyeme, fac plane ſciam.

11. Interdum oratio tota ita membratim, cæſimque contexitur, ut ſæpe inter ipſa membra, vel inciſa punctum collocetur. Cic. Tit. l. 16. ep. 6. Nunc te nihil impedit: omnia depone: corpori ſervi, quantam diligentiam, &c.

12. Interrogandi nota conſtat linea inflexa puncto ſuppoſito (?). Cic. Papirio lib. 9. epiſt. 15. Quid ſimile?

13. In dolore, & admiratione alii putant lineam rectam eſſe oportere; ut, O miſerum! & Quam magna eſt domus Domini! Alii punctum ſatis eſſe opinantur: ut, O tempora, o mores.

14. Parentheſis (de qua dictum eſt lib. 2. c. 22. cum de ſpeciebus Hyperbati ageremus, quæ latine fortaſſe dici poteſt Interpoſitio) ſententiam omnino diverſam in mediam conjicit comprehenſionem, ac duobus C majuſculis ſe mutuo aſpicientibus indicatur ( ). Cic. Torq. lib. 6. ep. 2. Quæ vis inſit in his paucis verbis (plura enim committenda epiſtolæ non erant) ſi attendes, quod facis, profecto etiam ſine meis litteris intelliges, te aliquid habere, quod ſperes, &c.

15. At ſi non omnino ſit diverſa ſententia, ſatis videtur illam minoribus ſemicirculis, ſive lineolis inverſis diſtinguere: idemque ſervandum, ſi geminæ tantum, ternæve interſerantur voces; quales illæ ſunt, Ut opinor, Niſi fallor, & ſimiles.

16. Apoſtropho raro Latini Scriptores utuntur. Eſt autem Apoſtrophus ſemicirculus averſus ſupra litteram poſitus, quo ſignificamus, vel vocalem rejectam eſſe: ut Adeon', Men', Tun' pro Adeone, Mene, Tune; vel litteram S, ut Sati', Magi', Virtu', pro Satis, Magis, Virtus; quod apud veteres Poetas frequens erat: vel vocalem ſimul, & S litteram deſiderari, ut Audin' Viden', Opuſt', pro Audiſne? Videſne? Opus eſt, quæ apud Terentium, Plautumque crebra ſunt.

17. Neque tamen ſumus neſcii, alios aliam interpungendi rationem ſequi. Nos hanc optimam ducimus; neque tamen alios reprehendimus.

Vi-

Veteres Numerorum Notæ.

I	Unus.
V	Quinque.
X	Decem.
L	Quinquaginta.
C	Centum.
Iↄ	Quingenta.
CIↄ	Mille.
Iↄↄ	Quinque millia.
CCIↄↄ	Decem millia.
Iↄↄↄ	Quinquaginta millia.
CCCIↄↄↄ	Centum millia.

MODO BREVISSIMO
E FACILISSIMO

Per pronunziare le Calende d' Italiano in Latino, e di Latino in Italiano.

Cavato dal Trattato

DI D. IGNAZIO ALBANO.

IL primo di ciascun Mese dicesi *Calendis*. Alli cinque *Nonis*, Alli tredeci *Idibus*. Il giorno avanti dicesi *Pridie*; così *Pridie Nonas*, il giorno avanti le None, cioè alli quattro; *Pridie Idus*, il giorno avanti le Idi, cioè alli dodici; *Pridie Calendas*, il giorno avanti le Calende, cioè l' ultimo del Mese.

Quattro Mesi sono eccettuati, Marzo, Maggio, Luglio, e Ottobre, i quali hanno *Nonis* alli sette, e *Idibus* alli quindici.

Ora posta questa divisione, e questi termini, e questi confini, dico, che per pronunziare in Latino eruditamente per ragione di None, Idi, Calende, qualsivoglia giorno di qualsivoglia Mese proposto all' improvviso, senza puerilmente ricorrere al Libro, bisogna osservare questa brevissima, e facilissima regola.

Primieramente vedrai, fra quai confini sta rinchiuso il proposto giorno: se fra le None, cioè dal primo del Mese fin alli cinque, o alli sette nelli quattro eccettuati: se fra le Idi: cioè dalli cinque, o sette fino tredici, o alli quindici nelli quattro eccettuati: se nelle Calende cioè dalli tredici, o quindeci fino al primo del Mese seguente.

Fatta questa breve considerazione, mira, quanto numero de' giorni è frapposto al giorno propostoti, e il confine, nel qual si trova inclusive, e quello numero pronunzialo Latino con l' accusativo del suo confine, così non potrai mai errare. Ma avverti, che il numero si conti inclusive dal numero proposto, e inclusive al suo confine, cioè numerandovi il gior-

no

no del confine, o sia delle None, o delle Idi, o delle Calende: come per esempio. Alli due di Gennajo, tu vedrai che alli due sta nel confine delle None, poi andando dalli due inclusive fino alli cinque (che è il confine) numererai quattro: adunque dirai, *Quarto Nonas Januarii*.

Così alli otto di Febbrajo, tu vedrai, che alli otto sta nel confine delle Idi; poi andando dalli otto inclusive fino alli tredeci (che è il confine) numererai sei; adunque, *Sexto Idus Februarii*.

Così alli venti di Marzo, tu vedrai, che alli venti sta nel confine delle Calende; poi andando dalli venti inclusive fino al primo del Mese seguente (che è il confine) numererai tredici: dunque dirai, *Decimotertio Calendas Aprilis*, poichè nelle Calende mai non si nomina il Mese presente, ma sempre il seguente.

Così nelli quattro eccettuati, come alli tre di Luglio, tu vedrai, che alli tre sta nel confine delle None, poi andando dalle tre inclusive fino alli sette (che è il confine nelli quattro eccettuati) numererai cinque; però dirai, *Quinto nonas Julii*.

Così alli dieci di Ottobre tu vedrai, che alli dieci sta nel confine delle Idi, poi andando dalli dieci inclusive fino alli quindici, che è il confine delli quattro eccettuati numererai sei: dunque dirai: *Sexto Idus Octobris*; e così in tutti gli altri.

Ma perchè è necessario, per pronunziar bene le Calende, saper quanti giorni ha ciascun Mese, osservisi questa regola: innalza le dita della mano, l'uno sì, l'altro no, alternamente, sì che il pollice, quel di mezzo, ed il picciolo stiano alzati, l'indice, e l'annulare stiano depressi, e abbassati in pugno, poi sopra le dita va numerando i Mesi, cominciando da Marzo, d'onde cominciano anco gli Astronomi il suo Anno; e tutti quelli Mesi, li quali caderanno sopra le dita alzate, averanno trent'uno giorno, quelli che caderanno sopra le abbassate, ne averanno trenta, eccettuando Febbrajo, il quale ne ha solo ventotto, e nell'Anno Bisestile ventinove.

Queste istesse facilissime regole vagliono a pronunziar bene le calende di Latino in Italiano, avverten-

do,

do solo, che siccome nelle Calende Italiane, a pronunziare in Latino, sempre si nomina il Mese seguente, così nelle Calende Latine, a pronunziarle in Italiano, si nomina sempre il mese antecedente; come per esempio:

Decimo Kalendas Maji, andando dai dieci inclusive fino alli trenta, poichè ha tanti giorni il precedente mese Aprile, numera ventuno; aggiungi poi uno per le Calende, e saranno ventidue; adunque *Decimo Kalendas Maji*, sarà alli 22. d' Aprile.

Così *Sexto Idus Decembris*, andando dal sei inclusive sino al tredici, ch' è il confine delle Idi, numererai otto: adunque *Sexto Idus Decembris*, sarà alli otto di Decembre.

Così *Quarto Nonas Maii*, andando dalli quattro inclusive sin alli sette, ch' è il confine delle None nelli quattro eccettuati, numererai quattro: adunque *Quarto Nonas Martii*, sarà alli quattro di Marzo.

Non resterò di avvertire, per togliere la croce a molti principianti, che quando si dice, *Tertio Nonas*; *Octavo Idus*, *Decimo Calendas*, e altri simili, vi s' intendono due parole, cioè *Die ante*, sicchè sarà *Tertio die ante Nonas*, *Octavo die ante Idus*, *Decimo die ante Calendas*, e simili. Ma quando si dice *Calendis*, *Nonis*, *Idibus*, niente vi s' intende, e si segue la comune costruzione gramaticale nel Tempo, che richiede l' ablativo.

Altre Regole pone il suddetto Autore nel suo Trattato, ma questa è la più breve, e facile.

IN-

INDEX

RERUM NOTABILIUM.

Cum

B

C

D

E

Fa-

F

G

I

L

M

Ne-

N

O

P

Pos-

Q

R

S

Sub-

T

V

F I N I S.